

सिंघी जैन ग्रन्थमाला

*****[ग्रन्थांक २८]*****

श्री जयसिंहसूरिविरचित

[प्राकृत भाषामय]

धर्मोपदेशमाला-विवरण

SINGHI JAIN SERIES

*****[NUMBER 28]*****

DHARMOPADESAMALĀ-VIVARAṆA,

OF

SRI JAYASIMHA SURI

क ल क ता नि वा भी
साधुचरित-श्रेष्ठियं श्रीमद् डालचन्द्रजी सिंघी पुण्यमृतिनिमित्त
प्रतिष्ठापित एवं प्रकाशित

सिंघी जैन ग्रन्थमाला

[जैन सागानिक, दार्शनिक, साहित्यिक, ऐतिहासिक, वैज्ञानिक, कथामय - इत्यादि विविधविषयगुम्फित;
महावत, संस्कृत, कन्नड, प्राचीनगुर्जर-राजस्थानी आदि नामाभाषानियत; सार्वभौम पुरातन
- - - - - अथवा नूतन संगोपनात्मक साहित्य प्रकाशितो सर्वश्रेष्ठ जैन ग्रन्थावलि.]

प्रतिष्ठापक

श्रीमद्-डालचन्द्रजी-सिंघीसन्तुत

ज्ञानशील-साहित्यरसिक-संस्कृतिप्रिय
श्रीमद् बहादुर सिंहजी सिंघी

प्रधान संपादक तथा संचालक 149293

आचार्य जि न वि ज य मुनि

(सामान्य नियामक-भारतीय विद्या भवन-बंबई)

सर्वप्रकार संरक्षक

श्री राजेन्द्र सिंह सिंघी तथा श्री नरेन्द्र सिंह सिंघी

प्रकाशनकर्ता

सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ
भारतीय विद्या भवन, मुंबई

प्रकाशक-जयन्तलाल ह. दवे, अंतरंगी राजेन्द्र, भारतीय विद्या भवन, बौद्ध रोड, बंबई ५.
मुद्रक-रामचंद्र देव देवंगे, लिथोग्राफर प्रेस, २६-२८, ओल्फाट स्ट्रीट, बालादेवी, बंबई ३.

श्री जयसिंहसूरिविरचित

[प्राकृत भाषामय]

धर्मोपदेशमाला-विवरण

संपादक

पण्डित श्री लालचन्द्र भगवान्दास गान्धी

[जैन पण्डित-प्राच्यविद्यामन्दिर, वडोदरा]

प्रकाशक

सिंघी जैनशास्त्रशिक्षापीठ

भारतीय विद्या भवन

बंबई

विक्रमानन्द २००५]

प्रथमावृत्ति; पञ्चशत प्रति

[१९४९ ख्रिस्तान्द]

ग्रन्थांक २८] सर्वाधिकार संरक्षक भा. वि. भ. [मू० रु० ९-१२.

॥ निर्वीजैनग्रन्थमालासंस्थापकप्रशस्तिः ॥

—

अस्ति यद्वाभिधे देवो सुप्रसिद्धा मनोरमा । सुसिद्धायाद् दयायाः पुरी वैभवशालिनी ॥ १
यहो नित्यमन्त्र्यै वैना ऊर्गेनयंत्रज्ञाः । धनायाः नृपमन्मान्या धर्मकर्मपरायणाः ॥ २
धीशालचन्द्र इत्यासीत् नेत्रोक्तो बहुभाग्यवान् । साधुवत् सचरित्रो यः सिर्वाङ्गप्रभाकरः ॥ ३
यात्य भवान्नो गच्छ कर्तुं व्यापारप्रवृत्तिम् । कलिकातामहापुर्यां श्रवणार्थनिश्चयः ॥ ४
कुशाग्रोपमगुल्फैर्न महत्या च मुनिष्ठया । उवाच विपुलां लक्ष्मीं कोट्यधिषोऽजनिष्ट सः ॥ ५
तस्य मनुकुमारीनि मञ्जारीकुलमण्डना । अभूत् पतिवता पत्नी श्रीलक्ष्मीभाग्यभूषणा ॥ ६
श्रीयाहादुरसिंहाय्यो गुणयोगानयनयोः । अभवत् मुकुतां दानां धर्मप्रियश्च धीनिधिः ॥ ७
प्राप्ता पुण्यवता तेन पत्नी गिर्यकुमुन्दी । यस्याः साभाग्यचन्द्रेण भासितं तच्छुलभ्यम् ॥ ८
श्रीमान् राजेन्द्रसिंहोऽप्य ज्येष्ठपुत्रः सुनिश्चितः । यः सर्वकार्यदक्षत्वात् पितुर्दक्षिणवाहुवत् ॥ ९
नरेन्द्रसिंह इत्याग्यस्तोजस्यो मय्यमः सुतः । नृनृधरेन्द्रसिंहश्च कनिष्ठः सौम्यदर्शनः ॥ १०
सन्नि त्रयोऽपि सपुत्रा धातमपिपरायणाः । विनीताः सरला भय्याः पितुर्मांगानुगामिनः ॥ ११
अन्येऽपि सहस्रशानयन् न्यत्रादिषान्धवाः । धर्मजनः समृद्धः सन् स राजेव प्यराजत ॥ १२

अन्यम्—

मरस्त्वयां सदाभक्तो भूत्वा लक्ष्मीप्रियोऽप्ययम् । तत्राप्यासीत् सदाचारी तच्चित्रं विदुषां नल्ल ॥ १३
नाहंकारो न दुर्भावो न विन्यासो न दुर्गम्यः । दृष्टः कदापि तद्गोहे सतां तद् विस्रयास्वदम् ॥ १४
भक्तो गुणजनानां स विनीतः मञ्जवान् प्रणि । यन्मुजनेऽनुरक्तोऽभूत् प्रीतः पोष्यगणेष्वपि ॥ १५
देश-कालस्थितिज्ञोऽसौ विद्या-विज्ञानपूजकः । इतिहासादि-साहित्य-संस्कृति-सत्कलाप्रियः ॥ १६
समुद्रार्थं समाजस्य धर्मस्योत्कर्षहेतवे । प्रचाराय च शिक्षाया दत्तं तेन धनं वनम् ॥ १७
गत्वा सभा-समित्यादौ भूत्वाऽप्यक्षपदान्वितः । दत्त्वा दानं यथायोग्यं प्रोत्साहिताश्च कर्मठाः ॥ १८
एवं धनेन देहेन ज्ञानेन शुभनिष्ठया । अकरोत् स यथाशक्ति सत्कर्माणि सदाशयः ॥ १९
अथान्यदा प्रसङ्गेन स्वपितुः स्मृतिहेतवे । कर्तुं किञ्चिद् विशिष्टं स कार्यं मनस्यचिन्तयत् ॥ २०
पूज्यः पिता सर्वदासीत् सत्यग्न-ज्ञानरश्मिः स्वयम् । तस्मात् तज्ज्ञानवृद्धयर्थं यत्नीयं नयाऽप्यरम् ॥ २१
विचार्यैवं स्वयं चित्ते पुनः प्राप्य सुखस्मृतिम् । श्रद्धास्वदस्ममित्राणां विदुषां चापि तादृशाम् ॥ २२
जैनज्ञानप्रसारार्थं स्थाने स्था न्ति नि के त ने । निर्वापदाङ्कितं जैनं न ज्ञा न पी उ मर्ताष्टिपत् ॥ २३
श्रीजिनविजयः प्राज्ञो मुनिनाम्ना च विद्वतः । स्वीकर्तुं प्रार्थितत्वेन तस्याधिष्टायकं पदम् ॥ २४
तस्य सौजन्य-साहाय्य-सर्वदायादिसद्वृत्तेः । वशीभूय मुदा येन स्वीकृतं तपदं वरम् ॥ २५
कधीन्द्रेण रवीन्द्रेण स्त्रीयपावनपाणिना । रम्य-नानाङ्ग-चन्द्रादे तत्प्रतिष्ठा व्यधीयत ॥ २६
प्रारब्धं मुनिना चापि कार्यं तदुपयोगिकम् । पाठनं ज्ञानलिप्सुनां तथैव ग्रन्थगुणकनम् ॥ २७
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिद्धीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे चैषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥ २८
उदारचेतसा तेन धर्मशीलेन दानिना । व्ययितं पुष्कलं द्रव्यं तत्तत्कार्यसुसिद्धये ॥ २९
छात्राणां वृत्तिदानेन भक्त्या विदुषां तथा । ज्ञानाम्यासाय निष्काससाहाय्यं स प्रदत्तवान् ॥ ३०
जलवाय्यादिकानां तु प्रातिकूल्यादसौ मुनिः । कार्यं त्रिवार्षिकं तत्र समाप्यान्यत्र चास्थितः ॥ ३१
तत्रापि सततं सर्वं साहाय्यं तेन यच्छता । ग्रन्थमालाप्रकाशाय महोत्साहः प्रदर्शितः ॥ ३२
नन्द-निर्धर्क-चन्द्राब्दे जाता पुनः सुयोजना । ग्रन्थावल्याः स्थिरत्वाय विन्त्राय च नूतना ॥ ३३
ततः सुहृत्परामर्शात् सिर्वायंशनभस्वता । भा वि छा भ व ना येयं ग्रन्थमाला समर्पिता ॥ ३४
आसीत्तस्य मनोवाञ्छाऽपूर्वा ग्रन्थप्रकाशने । तदर्थं व्ययितं तेन लक्षावधि हि रूप्यकम् ॥ ३५
दुर्विलासाद् विधेहन्त ! दौर्भाग्याच्चात्मयन्धुनाम् । स्वल्पेनैवाथ कालेन स्वर्गं स मुकुतां ययौ ॥ ३६
इन्दु-स्व-शून्य-नेत्राब्दे मासे आपादसञ्ज्ञके । कलिकातामहापुर्यां स प्राप्तवान् परमां गतिम् ॥ ३७
पितृभक्तेश्च तत्पुत्रैः प्रेयसे पितुरात्मनः । तथैव प्रपितुः स्मृत्यै प्रकाश्यतेऽप्युना पुनः ॥ ३८
इयं ग्रन्थमालिः श्रेष्ठा प्रेष्ठा प्रज्ञावतां प्रया । भूयाद् भूयै सतां सिद्धीकुलकीर्तिप्रकाशिका ॥ ३९
विद्वज्जनकृताह्लादा सच्चिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दस्वियं लोके श्रीसिद्धी ग्रन्थपदतिः ॥ ४०

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासम्पादकप्रशस्तिः ॥

स्वस्ति श्रीमेदपाटाख्यो देशो भारतविश्रुतः । रूपाहेलीति सन्नाम्नी पुरिका तत्र सुस्थिता ॥
सदाचार-विचाराभ्यां प्राचीननृपतेः समः । श्रीमच्चतुरसिंहोऽत्र राठोडान्वयभूमिपः ॥
तत्र श्रीवृद्धिसिंहोऽभूद् राजपुत्रः प्रसिद्धिभाक् । क्षात्रधर्मधनो यश्च परमारकुलाग्रणीः ॥
मुक्त-भोजमुखा भूपा जाता यस्मिन् महाकुले । किं वर्ण्यते कुलीनत्वं तत्कुलजातजन्मनः ॥
पत्नी राजकुमारीति तस्याभूद् गुणसंहिता । चातुर्य-रूप-लावण्य-सुवाक्-सौजन्यभूषिता ॥
क्षत्रियाणीप्रभापूर्णं शौर्योदीसमुखाकृतिम् । यां दृष्ट्वैव जनो मेने राजन्यकुलजा स्त्रियम् ॥
पुत्रः किसनसिंहाख्यो जातस्तयोरतिप्रियः । रणमल्ल इति चान्यद् यन्नाम जननीकृतम् ॥
श्रीदेवीहंसनामाऽत्र राजपूज्यो यतीश्वरः । ज्योतिर्भेषज्यविद्यानां पारगामी जनप्रियः ॥
आगतो मरुदेशाद् यो अमन् जनपदान् बहून् । जातः श्रीवृद्धिसिंहस्य प्रीति-श्रद्धास्पदं परम् ॥
तेनाथाप्रतिभप्रेम्णा स तत्सूनुः स्वसन्निधौ । रक्षितः, शिक्षितः सम्यक्, कृतो जैनमतानुगः ॥
दौर्भाग्यात् तच्छिशोर्बाल्ये गुरु-तातौ दिवंगतौ । विमूढः स्वगृहात् सोऽथ यदृच्छया विनिर्गतः ॥

तथा च-

आन्त्वा नैकेषु देशेषु सेविष्या च बहून् नरान् । दीक्षितो मुण्डितो भूत्वा जातो जैनमुनिस्ततः ॥
ज्ञातान्यनेकशास्त्राणि नानाधर्ममतानि च । मध्यस्थवृत्तिना तेन तत्त्वातत्त्वगवेषिणा ॥
अधीता विविधा भाषा भारतीया युरोपजाः । अनेका लिपयोऽप्येवं प्रत्न-नूतनकालिकाः ॥
येन प्रकाशिता नैके ग्रन्था विद्वत्प्रशंसिताः । लिखिता बहवो लेखा ऐतिह्यतथ्यगुम्फिताः ॥
स बहुभिः सुविद्वद्भिस्तन्मण्डलैश्च संस्कृतः । जिनविजयनाम्नाऽसौ ख्यातोऽभवद् मनीषिषु ॥
यस्य तां विश्रुतिं ज्ञात्वा श्रीमद्गान्धीमहात्मना । आहूतः सादरं पुण्यपत्तनात् स्वयमन्यदा ॥
पुरे चाहम्मदाबादे राष्ट्रीयशिक्षणालयः । विद्यापीठ इति ख्यातः प्रतिष्ठितो यदाऽभवत् ॥
आचार्यत्वेन तत्रोच्चैर्नियुक्तः स महात्मना । रस-मुनि-निधीन्द्राब्दे पुरातत्त्वाख्यमन्दिरे ॥
वर्षाणामष्टकं यावत् सम्भूष्य तत् पदं ततः । गत्वा जर्मनराष्ट्रे स तत्संस्कृतिमधीतवान् ॥
तत आगत्य सैलुग्नो राष्ट्रकार्ये च सक्रियम् । कारावासोऽपि सम्प्राप्तो येन स्वराज्यपर्वणि ॥
क्रमात् ततो विनिर्मुक्तः स्थितः शान्तनिकेतने । विश्ववन्द्यकवीन्द्रश्रीरवीन्द्रनाथभूषिते ॥
सिंधीपदयुतं जैनज्ञानपीठं तदाश्रितम् । स्थापितं तत्र सिंधीश्रीडालचन्द्रस्य सूनुना ॥
श्रीबहादुरसिंहेन दानवीरेण धीमता । स्मृत्यर्थं निजतातस्य जैनज्ञानप्रसारकम् ॥
प्रतिष्ठितश्च तस्यासौ पदेऽधिष्ठातृसन्ज्ञके । अध्यापयन् वरान् शिष्यान् ग्रन्थयन् जैनवाङ्मयम् ॥
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे ह्येषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥
अथैवं विगतं यस्य वर्षाणामष्टकं पुनः । ग्रन्थमालाविकासार्थप्रवृत्तिषु प्रयस्यतः ॥
बाण-रत्न-नैवेन्द्राब्दे मुंबाईनगरीस्थितः । मुंशीति विरुदख्यातः कन्हैयालालधीसखः ॥
प्रवृत्तो भारतीयानां विद्यानां पीठनिर्मितौ । कर्मनिष्ठस्य तस्याभूत् प्रयत्नः सफलोऽचिरात् ॥
विदुषां श्रीमतां योगात् संस्था जाता प्रतिष्ठिता । भारतीयपदोपेतं विद्या भवनं सन्ज्ञया ॥
आहूतः सहकाराय सुहृदा स मुनिः कृतौ । ततः प्रभृति तत्रापि सहयोगं प्रदत्तवान् ॥
तद्भवनेऽन्यदा तस्य सेवाऽधिका ह्यपेक्षिता । स्वीकृता नञ्भावेन साऽप्याचार्यपदाश्रिता ॥
नन्द-निर्धय-चन्द्राब्दे वैक्रमे विहिता पुनः । एतद्ग्रन्थावलीस्थैर्यकृत् तेन नव्ययोजना ॥
परामर्शात् ततस्तस्य श्रीसिंधीकुलभास्वता । भाविद्याभवनायेयं ग्रन्थमाला समर्पिता ॥
प्रदत्ता दशसाहस्री पुनस्तस्योपदेशतः । स्वपितृस्मृतिमन्दिरकरणाय सुकीर्तिना ॥
दैवादल्लये गते काले सिंधीवर्यो दिवंगतः । यस्तस्य ज्ञानसेवायां साहाय्यमकरोत् महत् ॥
पितृकार्यप्रगल्भं यत्तशीलैस्तदात्मजैः । राजेन्द्रसिंहमुख्यैश्च सत्कृतं तद्वचस्ततः ॥
पुण्यश्लोकपितुर्नाम्ना ग्रन्थागारकृते पुनः । बन्धुज्येष्ठो गुणश्रेष्ठो ह्यर्द्धलक्षं प्रदत्तवान् ॥
ग्रन्थमालाप्रसिद्धयर्थं पितृवत्तस्य कांक्षितम् । श्रीसिंधीबन्धुभिः सर्वं तद्गिराऽनुविधीयते ॥
विद्वज्जनकृताह्लादा सच्चिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दत्वयि लोके जिनविजयभारती ॥

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासंस्थापकप्रशस्तिः ॥

अस्ति वङ्गाभिधे देशे सुप्रसिद्धा मनोरमा । मुर्शिदाबाद इत्याख्या पुरी वैभवशालिनी ॥
 बहवो निवसन्त्यत्र जैना ऊकेशवंशजाः । धनाढ्या नृपसम्मान्या धर्मकर्मपरायणाः ॥
 श्रीडालचन्द इत्यासीत् तेष्वेको बहुभाग्यवान् । साधुवत् सच्चरित्रो यः सिंधीकुलप्रभाकरः ॥
 वाढ्य एवाग्रतो यश्च कर्तुं व्यापारविस्तृतिम् । कलिकातामहापुर्या धृतधर्मार्थनिश्चयः ॥
 कुशाग्रियस्वबुद्धयैव सद्वृत्त्या च सुनिष्ठया । उपाज्य विपुलां लक्ष्मीं कोट्यधिपोऽजनिष्ट सः ॥
 तस्य मनुकुमारीति सन्नारीकुलमण्डना । अभूत् पतिव्रता पत्नी श्रीलसौभाग्यभूषणा ॥
 श्रीबहादुरसिंहाख्यो गुणवांस्तनयस्तयोः । अभवत् सुकृती दानी धर्मप्रियश्च धीनिधिः ॥
 प्राप्ता पुण्यवता तेन पत्नी तिलकसुन्दरी । यस्याः सौभाग्यचन्द्रेण भासितं तत्कुलाम्बरम् ॥
 श्रीमान् राजेन्द्रसिंहोऽस्य ज्येष्ठपुत्रः सुशिक्षितः । यः सर्वकार्यदक्षत्वात् पितुर्दक्षिणबाहुवत् ॥
 नरेन्द्रसिंह इत्याख्यस्तेजस्वी मध्यमः सुतः । सूनुरीरेन्द्रसिंहश्च कनिष्ठः सौम्यदर्शनः ॥
 सन्ति त्रयोऽपि सत्पुत्रा आह्वयः कर्मपरायणाः । विनीताः सरला भव्याः पितुर्मार्गानुगामिनः ॥
 अन्येऽपि बहवस्तस्याभवन् स्वत्तादिवान्धवाः । धनैर्जनैः समृद्धः सन् स राजेव व्यराजत ॥

अन्यच्च—

सरस्वत्यां सदासक्तो भूत्वा लक्ष्मीप्रियोऽप्ययम् । तत्राप्यासीत् सदाचारी तच्चित्रं विदुषां खलु ॥
 नाहंकारो न दुर्भावो न विलासो न दुर्व्ययः । दृष्टः कदापि तद्गृहे सतां तद् विस्मयास्पदम् ॥
 भक्तो गुरुजनानां स विनीतः सज्जनान् प्रति । वन्धुजनेऽनुरक्तोऽभूत् प्रीतः पोष्यगणेष्वपि ॥
 देश-कालस्थितिज्ञोऽसौ विद्या-विज्ञानपूजकः । इतिहासादि-साहित्य-संस्कृति-सत्कलाप्रियः ॥
 समुन्नत्यै समाजस्य धर्मस्योत्कर्षहेतवे । प्रचाराय च शिक्षाया दत्तं तेन धनं धनम् ॥
 गत्वा सभा-समित्यादौ भूत्वाऽध्यक्षपदान्वितः । दत्त्वा दानं यथायोग्यं प्रोत्साहिताश्च कर्मठाः ॥
 एवं धनेन देहेन ज्ञानेन शुभनिष्ठया । अकरोत् स यथाशक्ति सत्कर्माणि सदाशयः ॥
 अथान्यदा प्रसङ्गेन स्वपितुः स्मृतिहेतवे । कर्तुं किञ्चिद् विशिष्टं स कार्यं मनस्यचिन्तयत् ॥
 पूज्यः पिता सदैवासीत् सम्यग्-ज्ञानरुचिः स्वयम् । तस्मात् तज्ज्ञानवृद्धयर्थं यतनीयं मयाऽप्ययम् ॥
 विचार्यैवं स्वयं चित्ते पुनः प्राप्य सुसम्मतिम् । श्रद्धास्पदस्वमित्राणां विदुषां चापि तादृशाम् ॥
 जैनज्ञानप्रसारार्थं स्थाने शांतिं नि के त ने । सिंधीपदाङ्कितं जै न ज्ञा न पी ठ मतीष्ठितम् ॥
 श्रीजिनविजयः प्राज्ञो मुनिनाम्ना च विश्रुतः । स्वीकर्तुं प्रार्थितस्तेन तस्याधिष्ठायकं पदम् ॥
 तस्य सौजन्य-सौहार्द-स्थैर्यैर्दार्ढ्यादिसद्गुणैः । वशीभूय मुदा येन स्वीकृतं तत्पदं वरम् ॥
 कवीन्द्रेण रवीन्द्रेण स्वीयपावनपाणिना । रस-नागाङ्क-चन्द्राङ्के तत्प्रतिष्ठा व्यधीयत ॥
 प्रारब्धं मुनिना चापि कार्यं तदुपयोगिकम् । पाठनं ज्ञानलिप्सूनां तथैव ग्रन्थगुम्फनम् ॥
 तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे चैषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥
 उदारचेतसा तेन धर्मशीलेन दानिना । व्यथितं पुष्कलं द्रव्यं तत्तत्कार्यसुसिद्धये ॥
 छात्राणां वृत्तिदानेन नैकेषां विदुषां तथा । ज्ञानाभ्यासाय निष्कामसाहाय्यं स प्रदत्तवान् ॥
 जलवाय्वादिकानां तु प्रातिकूल्यादसौ मुनिः । कार्यं त्रिवार्षिकं तत्र समाप्यान्यत्र चास्थितः ॥
 तत्रापि सततं सर्वं साहाय्यं तेन यच्छता । ग्रन्थमालाप्रकाशाय महोत्साहः प्रदर्शितः ॥
 नन्द-निर्धर्ङ्क-चन्द्रावदे जाता पुनः सुयोजना । ग्रन्थावल्याः स्थिरत्वाय विस्तराय च नूतना ॥
 ततः सुहृत्परामर्शात् सिंधीवंशनभस्वता । भा वि छा भ व ना येयं ग्रन्थमाला समर्पिता ॥
 आसीत्तस्य मनोवाञ्छाऽपूर्वा ग्रन्थप्रकाशने । तदर्थं व्यथितं तेन लक्षावधि हि रूप्यकम् ॥
 दुर्विलासाद् विधेर्हन्त ! दौर्भाग्याच्चात्मवन्धूनाम् । स्वल्पेनैवाथ कालेन स्वर्गं स सुकृती ययौ ॥
 हर्न्दु-ख-शून्य-नेत्रावदे मासे आषाढसञ्ज्ञके । कलिकाताख्यपुर्यां स प्राप्तवान् परमां गतिम् ॥
 पितृभक्तैश्च तत्पुत्रैः प्रेयसे पितुरात्मनः । तथैव प्रपितुः स्मृत्यै प्रकाश्यतेऽधुना पुनः ॥
 इयं ग्रन्थावलिः श्रेष्ठा प्रेष्ठा प्रज्ञावतां प्रया । भूयाद् भूयै सतां सिंधीकुलकीर्तिप्रकाशिका ॥
 विद्वज्जनकृताह्लादा सच्चिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दवियं लोके श्रीसिंधी ग्रन्थपद्धतिः ॥

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासम्पादकप्रशस्तिः ॥

स्वस्ति श्रीमेदपाटाख्यो देशो भारतविश्रुतः । रूपाहेलीति सन्नानी पुरिका तत्र सुस्थिता ॥
सदाचार-विचाराभ्यां प्राचीननृपतेः समः । श्रीमच्चतुरसिंहोऽत्र राठोडान्वयभूमिपः ॥
तत्र श्रीवृद्धिसिंहोऽभूद् राजपुत्रः प्रसिद्धिभाक् । क्षात्रधर्मधनो यश्च परमारकुलाग्रणीः ॥
सुल्ल-भोजमुखा भूपा जाता यस्मिन् महाकुले । किं वर्ण्यते कुलीनत्वं तत्कुलजातजन्मनः ॥
पत्नी राजकुमारीति तस्याभूद् गुणसंहिता । चातुर्य-रूप-लावण्य-सुवाक्-सौजन्यभूषिता ॥
क्षत्रियाणीप्रभापूर्णां शौर्योद्दीप्तमुखाकृतिम् । यां दृष्ट्वैव जनो मेने राजन्यकुलजा त्वियम् ॥
पुत्रः किसनसिंहाख्यो जातस्तयोरतिप्रियः । रणमल्ल इति चान्यद् यन्नाम जननीकृतम् ॥
श्रीदेवीहंसनामाऽत्र राजपूज्यो यतीश्वरः । ज्योतिर्मैषज्यविद्यानां पारगामी जनप्रियः ॥
आगतो मरुदेशाद् यो भ्रमन् जनपदान् बहून् । जातः श्रीवृद्धिसिंहस्य प्रीति-श्रद्धास्पदं परम् ॥
तेनाथाप्रतिमप्रेम्णा स तत्सूनुः स्वसन्निधौ । रक्षितः, शिक्षितः सम्यक्, कृतो जैनमतानुगः ॥
दौर्भाग्यात् तच्छिशोर्बाल्ये गुरु-तातौ दिवंगतौ । विमूढः स्वगृहात् सोऽथ यदृच्छया विनिर्गतः ॥

तथा च-

आन्त्वा नैकेषु देशेषु सेविष्या च बहून् नरान् । दीक्षितो मुण्डितो भूत्वा जातो जैनमुनिस्ततः ॥
ज्ञातान्यनेकशास्त्राणि नानाधर्ममतानि च । मध्यस्थवृत्तिना तेन तत्स्वातन्त्र्यगवेषिणा ॥
अधीता विविधा भाषा भारतीया युरोपजाः । अनेका लिपयोऽप्येवं प्रल-नूतनकालिकाः ॥
येन प्रकाशिता नैके ग्रन्था विद्वत्प्रशंसिताः । लिखिता बहवो लेखा ऐतिह्यतथ्यगुम्फिताः ॥
स बहुभिः सुविद्वद्भिस्तन्मण्डलैश्च सत्कृतः । जिनविजयनाम्नाऽसौ ख्यातोऽभवद् मनीषिषु ॥
यस्य तां विश्रुतिं ज्ञात्वा श्रीमद्गान्धीमहात्मना । आहूतः सादरं पुण्यपत्तनात् स्वयमन्यदा ॥
पुरे चाहम्मदाबादे राष्ट्रीयशिक्षणालयः । विद्यापीठं इति ख्यातः प्रतिष्ठितो यदाऽभवत् ॥
आचार्यत्वेन तत्रोच्चैर्नियुक्तः स महात्मना । रत्न-मुनि-निधीन्द्रवदे पुरातत्त्वाख्यमन्दिरे ॥
वर्षाणामष्टकं यावत् सम्भूज्य तत् प्रदं ततः । गत्वा जर्मनराष्ट्रे स तत्संस्कृतिमधीतवान् ॥
तत आगत्य सल्लभो राष्ट्रकार्ये च सक्रियम् । कारावासोऽपि सम्प्राप्तो येन स्वराज्यपर्वणि ॥
क्रमात् ततो विनिर्मुक्तः स्थितः शान्तिनिकेतने । विश्ववन्द्यकवीन्द्रश्रीरवीन्द्रनाथभूषिते ॥
सिंधीपदयुतं जैनज्ञानपीठं तदाश्रितम् । स्थापितं तत्र सिंधीश्रीडालचन्द्रस्य सुनुना ॥
श्रीबहादुरसिंहेन दानवीरेण धीमता । स्मृत्यर्थं निजतातस्य जैनज्ञानप्रसारकम् ॥
प्रतिष्ठितश्च तस्यासौ प्रदेऽविष्टात्सञ्ज्ञके । अध्यापयन् वरान् शिष्यान् ग्रन्थयन् जैनवाङ्मयम् ॥
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे हेषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥
अथैवं विगतं यस्य वर्षाणामष्टकं पुनः । ग्रन्थमालाविकासार्थप्रवृत्तिषु प्रयस्यतः ॥
बाण-रत्न-नैवेन्द्रवदे मुंबाईनगरीस्थितः । मुंशीति विरुदख्यातः कन्हैयालालधीसखः ॥
प्रवृत्तो भारतीयानां विद्यानां पीठनिर्मितौ । कर्मनिष्ठस्य तस्याभूत् प्रयत्नः सफलोऽचिरात् ॥
विदुषां श्रीमतां योगात् संस्था जाता प्रतिष्ठिता । भारतीयपदोपेत विद्या भवन सञ्ज्ञया ॥
आहूतः सहकाराय सुहृदा स मुनिः कृतौ । ततः प्रभृति तत्रापि सहयोगं प्रदत्तवान् ॥
तत्त्ववनेऽन्यदा तस्य सेवाऽधिका ह्यपेक्षिता । स्वीकृता नञ्भावेन साऽप्याचार्यपदाश्रिता ॥
नन्द-निधिरत्न-चन्द्रवदे वैक्रमे विहिता पुनः । एतद्ग्रन्थावलीस्थैर्येकत्वेन नव्ययोजना ॥
परामर्शात् ततस्तस्य श्रीसिंधीकुलभास्वता । भाविद्याभवनायेयं ग्रन्थमाला समर्पिता ॥
प्रदत्ता दशसाहस्री पुनस्तस्योपदेशतः । स्वपितृस्मृतिमन्दिरकरणाय सुकीर्तिना ॥
देवाद्वल्लभे गते काले सिंधीवयो दिवंगतः । यस्तस्य ज्ञानसेवायां साहाय्यमकरोत् महत् ॥
पितृकार्यप्रगत्यर्थं यत्तशीलैस्तदात्मजैः । राजेन्द्रसिंहमुख्यैश्च सत्कृतं तद्वचस्ततः ॥
पुण्यश्लोकपितुर्नाम्ना ग्रन्थागारकृते पुनः । बन्धुज्येष्ठो गुणश्रेष्ठो ह्यर्द्धलक्षं प्रदत्तवान् ॥
ग्रन्थमालाप्रसिद्धयर्थं पितृवत्तस्य काक्षितम् । श्रीसिंधीबन्धुभिः सर्वं तदगिराऽनुविधीयते ॥
विद्वज्जनकृताह्लादा सच्चिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दद्वियं लोके जिनविजयभारती ॥

सिंधी जैन ग्रन्थमाला

अद्यावधि मुद्रितग्रन्थनामावलि

- १ मेरुतुङ्गाचार्यरचित प्रबन्धचिन्तामणि मूल-संस्कृत ग्रन्थ.
- २ पुरातनप्रबन्धसंग्रह बहुविध ऐतिह्यतथ्य-परिपूर्ण अनेक निबन्ध संचय.
- ३ राजशेखरसूरिरचित प्रबन्धकोश.
- ४ जिनप्रभसूरिकृत विविधतीर्थकल्प.
- ५ मेघविजयोपाध्यायकृत देवानन्दमहाकाव्य.
- ६ यशोविजयोपाध्यायकृत जैनतर्कभाषा.
- ७ हेमचन्द्राचार्यकृत प्रमाणमीमांसा.
- ८ भट्टकलङ्कदेवकृत अकलङ्कग्रन्थत्रयी.
- ९ प्रबन्धचिन्तामणि-हिन्दी भाषान्तर.
- १० प्रभाचन्द्रसूरिरचित प्रभावकचरित.
- ११ सिद्धिचन्द्रोपाध्यायरचित भानुचन्द्रगणि-चरित.
- १२ यशोविजयोपाध्यायविरचित ज्ञानविन्दुप्रक-रण.

- १३ हरिषेणाचार्यकृत वृहत्कथाकोश.
- १४ जैनपुस्तकप्रशस्तिसंग्रह, प्रथम भाग.
- १५ हरिभद्रसूरिविरचित धूर्ताख्यान.
- १६ दुर्गदेवकृत रिष्टसमुच्चय.
- १७ मेघविजयोपाध्यायकृत दिग्विजयमहाकाव्य.
- १८ कवि अब्दुल रहमानकृत सन्देशरासक.
- १९ भर्तृहरिकृत शतकत्रयादि सुभाषितसंग्रह.
- २० शान्त्याचार्यकृत न्यायावतारवार्तिकचृत्ति.
- २१ कवि धाहिल रचित पडमसिरीचरित.
- २२ महेश्वरसूरिकृत नाणपंचमीकहा.
- २३ भद्रबाहुसंहिता.
- २४ जिनेश्वरसूरिकृत कथाकोषप्रकरण.
- २५ उदयप्रभसूरिकृत धर्माभ्युदयमहाकाव्य.
- २६ जयसिंहसूरिकृत धर्मोपदेशमाला.

Life of Hemachandrāchārya: By Dr. G. Bühler.

संप्रति मुद्रमाणग्रन्थनामावलि

- १ खरतरगच्छवृहद्गुर्वावलि.
- २ कुमारपालचरित्रसंग्रह.
- ३ विविधगच्छीयपट्टावलिसंग्रह.
- ४ जैनपुस्तकप्रशस्तिसंग्रह, भाग २.
- ५ विज्ञप्तिसंग्रह विज्ञप्तिमहालेख-विज्ञप्ति त्रिवेणी आदि अनेक विज्ञप्तिलेख समुच्चय.
- ६ उद्योतनसूरिकृत कुवलयमालाकथा.
- ७ कीर्तिकौमुदी आदि वस्तुपालप्रशस्तिसंग्रह.
- ८ दामोदरकृत उक्तिव्यक्ति प्रकरण.
- ९ महामुनि गुणपालविरचित जंबूचरित्र (प्राकृत)

- १० जयपाहुडनाम निमित्तशास्त्र.
- ११ कोकहलविरचित लीलावतीकथा (प्राकृत).
- १२ गुणचन्द्रविरचित मंत्रीकर्मचन्द्रवंशप्रबन्ध.
- १३ नयचन्द्रविरचित हस्मीरमहाकाव्य.
- १४ महेश्वरसूरिकृत नर्मदासुन्दरीकथा.
- १५ जिनदत्ताख्यानद्वय (प्राकृत).
- १६ स्वयंभूविरचित पडमचरित (अपभ्रंश).
- १७ सिद्धिचन्द्रकृत काव्यप्रकाशखण्डन.
- १८ कौटल्यकृत अर्थशास्त्र-सटीक.

मुद्रणार्थ निर्धारित एवं सज्जीकृतग्रन्थनामावलि

- १ भानुचन्द्रगणिकृत विवेकविलासटीका.
- २ पुरातन रास-भासादिसंग्रह.
- ३ प्रकीर्ण वाक्य प्रकाश.
- ४ सिद्धिचन्द्रोपाध्यायविरचित वासवदत्ताटीका.
- ५ देवचन्द्रसूरिकृत मूलशुद्धिप्रकरणवृत्ति.
- ६ रत्नप्रभाचार्यकृत उपदेशमाला टीका.
- ७ यशोविजयोपाध्यायकृत अनेकान्तव्यवस्था.
- ८ जिनेश्वराचार्यकृत प्रमालक्षण.
- ९ महानिशीयसूत्र.
- १० तरुणप्रभाचार्यकृत आवश्यकवालावबोध.
- ११ राठोडवंशावलि.
- १२ उपदेशगच्छप्रबन्ध.
- १३ वर्द्धमानाचार्यकृत गणरत्नमहोदधि.
- १४ प्रतिष्ठासोमकृत सोमसौभाग्यकाव्य.
- १५ नेमिचन्द्रकृत पट्टीशतक (पृथक् पृथक् ३ वालावबोधयुक्त).
- १६ शीलांकाचार्य विरचित महापुरुषचरित्र (प्राकृत महाग्रन्थ).
- १७ चंदप्पहचरित (प्राकृत).
- १८ नेमिनाहचरित्र (अपभ्रंश-महाग्रन्थ).
- १९ उपदेशपदीका (वर्द्धमानाचार्यकृत).
- २० निर्वाणलीलावती कथा (सं. कथा ग्रन्थ).
- २१ सनत्कुमारचरित्र (संस्कृत काव्यग्रन्थ).
- २२ राजवल्लभ पाठककृत भोजचरित्र.
- २३ प्रमोदमाणिक्यकृत वाग्मयालंकारवृत्ति.
- २४ सोमदेवादिकृत विदग्धमुखमण्डनवृत्ति.
- २५ समयमुन्दरादिकृत वृत्तरत्नाकरवृत्ति.
- २६ पाणिडल्यदर्पण.
- २७ पुरातन प्रबन्धसंग्रह-हिन्दी भाषान्तर.
- २८ भुवनभानुचरित्र वालावबोध.
- २९ भुवनसुन्दरी चरित्र (प्राकृतकथा) इत्यादि, इत्यादि.

સમર્પણ

પૂજ્ય માતાને

જેમના ઉપકારોને દુષ્પ્રતીકાર તરીકે શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યા છે, તેમાં માતાનું સ્થાન મંહત્ત્વનું છે । ૭ વર્ષની વયમાં પિતૃ-સુખથી વંચિત થયેલા, શિક્ષક પિતાના પુત્ર આ બાલકને, વાત્સલ્યભરી મલી મોલી જે માતાએ વિદ્યાવાન સુશિક્ષિત સંસ્કારી બનાવવા પ્રોત્સાહિત કર્યો, ત્રિશેષ વિદ્યાભ્યાસ માટે ૧૩ વર્ષની વયના પોતાના બાલકને ઢાઠા (સૌરાષ્ટ્ર)થી કાશી જેવા વિદ્યાધામ તરફ મોકલવા અનુપમ ઉત્સાહ દર્શાવ્યો, સંવત્ ૧૯૬૪ થી ૧૯૭૨ સુધીનાં ૮ વર્ષો સુધી સતત પુત્રવિયોગ સહન કર્યો, મમતાભરી માયાલુ જે માતા (નન્દુ) સં. ૨૦૦૦ ની વિજયાદશમીએ વડોદરાથી સ્વર્ગે સંચર્યા, તેમની પવિત્ર સ્મૃતિમાં પ્રયત્ન-સંપાદિત ધર્મોપદેશમય આ પ્રાચીન કૃતિ સમ્પાદક સમર્પણ કરે છે—

લા. મ. ગાન્ધી

સં. ૨૦૦૫ વૈ. શુ. ૧૧

विषयानुक्रमणिका

सिंघी जैन ग्रन्थमाला—श्री बहादुर सिंहजी स्मरणांजलि	§ ५—§ ११
धर्मोपदेशमाला—प्रास्ताविक वक्तव्य	§ १२—§ १५
प्रस्तावना	१—२२

गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे	गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे
१-२ मङ्गलम्, अभिधेयप्रदर्शनम्		१	१९ सत्पुरुषसङ्गप्रभावः		६६
३ दानधर्मोपदेशः		२	तत्र सप्तपदिक (वङ्कचूल) कथा		
दाने धनसार्थवाहकथा [१]		२-५	[२०]		६७-७२
४ शीलधर्मोपदेशः		"	२० सततं कर्तव्यकरणम्		७२
शीले राजीमतीकथा [२]		६-२१	तत्र वणिक्कायाकथा [२१]		७२-७३
५ शीलमर्यादारक्षोपदेशः		२१	२१ कर्तव्यं गुरुवचनम्		७३
६ तपोधर्मोपदेशः		"	तत्र राजपुरुषकथा [२२]		"
तपःप्रभावे दृढप्रहारिकथा [३]		२१-२३	२२ गुरोः परिभवपरिहारः		"
७ भावधर्मोपदेशः		२३	तत्र इन्द्रदत्तसुतकथा [२३]		७४-७६
भावे इलापुत्रकथा [४]		२३-२६	२३ जिनवचनज्ञमुनीनां प्राणान्तेऽपि		
" भरतचक्रवर्तिकथा [५]		२७-२९	कोपाकरणम्		७६
" मरुदेवीकथा [६]		२९-३०	कोपनिषेधे मेतार्यकथा [२४]		७६-७९
८ जिनवचनस्य यथास्थितप्ररूपणं कर्तव्यम्		३०	" दमदन्तकथा [२५]		"
तत्र महर्षि कालकसूरिकथा [७]		३०-३२	२४ मुनीनामनुकम्पाक्रियया देवत्वम्		८०
९ कार्याकार्यविवेकेऽसमर्थो रागी		३२	तत्र वैद्यादिसुतकथा [२६]		"
राजमहिलारक्तमाथुरवणिककथा [८]		३२-४१	" वैतरणिवैद्यकथा [२७]		८१
१० धर्मोपदेशकगुरुणां विनयोपदेशः		४१	२५ दुःषमाकालप्रभावाद् मिथ्यात्वे प्रवृत्तिः		८२
गुरुविनये पुष्पचूलाकथा [९]		४१-४६	तत्र आर्याषाढसूरिकथा [२८]		८२-८६
११-१२ महिलादोषवर्णनम्		४६	२६ महर्षिदाने उदाहरणानि		८६
तत्र नूपुरपण्डिता-राजपत्नी कथा [१०-११]		४६-५२	तत्र श्रेयांसकथा [२९]		८७-८८
१३ आत्मदमनोपदेशः		५३	संक्षिप्ता चन्दनार्याकथा [३०]		८९
तत्र सिद्धककथा [१२]		"	दाने कृतपुण्यकथा [३१]		८९-९६
१४ भावानुरूपं फलम्		"	" शालिभद्रकथा [३२]		९७-१००
तत्र साम्ब-पालककथा [१३]		५४	२७ साधुदानाद् इहलोकेऽपि मनोरथसिद्धिः		१००
१५ प्रवचनोन्नतिकर्तव्योपदेशः		५५	" मूलदेवकथा [३३]		१००-१०६
तत्र सुभद्राकथा [१४]		५५-५७	२८ रागादिरहितैः सूरिभिर्गुरुपदे गुणवान्		
१६ अर्थस्यानर्थसन्तापकरता		५७	कर्तव्यः		१०७
तत्र भ्रातृद्वयकथा [१५]		५७-५८	तत्र आर्यरक्षितकथा [३४]		१०७-१०८
१७ पापिगृहे द्रव्याभावः, पुण्यशालिगृहे च संपत्तिः		५८	२९ भक्तिविनयादिभिर्देवा अपि वशीभवन्ति		१०९
तत्र माथुरवणिककथा [१६]		५९-६०	तत्र यक्षतोषकचित्रकरसुतकथा [३५]		"
१८ अवसरपठितप्रभावः		६१	३० परब्रह्मदर्शनात् निजां सम्पदं तुच्छां		
तत्र शुभमार्गादरे राजसुताकथा [१७]		"	दृष्ट्वा कृतपुण्यानां बोधः		११०
" क्षुल्लकोदाहरणम् [१८]		६२	तत्र दशार्णभद्रकथा [३६]		"
" अन्यत् क्षुल्लकाख्यानकम् [१९]		"	३१ इक्षितचेष्टाऽऽदिभिर्ज्ञातार्था गुरुणां		
			विचित्रकथा		१११

गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे	गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे
तत्र वैश्याकथानकम् [३७]		१११	तत्र दर्दुरदेवकथा [६२]		१३१
तत्रैव भट्टिनीकथानकम् [३८]		"	४५ क्षेत्रादिषु भावतो देहानुरूपवीर्यं सेवनीयम्		"
,, सचिवकथानकम् [३९]	१११-११२		तत्र सङ्गमाचार्यकथा [६३]		"
३२ धर्मस्थानां त्रिदशपूज्यत्वम्		"	४६ छलसंगृहीतद्रव्यस्य न चिरस्थितिः		"
तत्र नन्दिषेणसाधुकथा [४०]	११२-११५		तत्र आभीरीवज्रकवणिककथा [६४]	१३३	
तत्रैव सुलसाकथा [४१]	११५-११६		४७ विषमपि पुण्यशालिनोऽमृतं जायते	१३४	
३३ वृषभादिदर्शनात् सम्बुद्धाः	११६-१२२		तत्र सुभूमचक्रवर्तिकथा [६५]		"
४२ प्रत्येकबुद्धाः [४२-४५]			४८ श्रावकाणामपि कार्ये सुरा नित्यं वर्तन्ते	१३६	
३४ सनिदानस्य तपसो दीर्घसंसारः फलम्	१२३		तत्र चैटकनृपकथा [६६]		"
तत्र ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिकथा [४६]	१२३-१२६		४९ महामहिमानं प्राप्य गर्वो न कर्तव्यः		"
तत्रैव प्रथमवासुदेव (त्रिपृष्ठ)			तत्र चित्रकरसुता (राजमहिला)		
कथा [४७]	१२४-१२६		कथा [६७]	१३७	
सनिदाने तपसि नवमवासुदेव			५० भाववर्जिताया मुनिचेष्टातो न मोक्षः		"
कथा [४८]	१२६-१२७		तत्र अङ्गमर्दककथा [६८]		"
३५ कर्मवशेन मुनिव्रतस्य परिहरणं पुनरपि			,, सुबन्धुसचिवकथा [६९]		"
स्वीकरणम्	१२७		५१ पापभीरवो दीयमानमपि राज्यं न गृह्णन्ति	१४०	
तत्र नन्दिषेणमुनिकथा [४९]		"	तत्र अभयमहाशालयोः कथानके [७०, ७१]		
३६ द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावानङ्गीकृत्य अपवाद			५२ श्रुतानुसारेण कालानुरूपा क्रिया कर्तव्या		"
पदासेवनम्	१२८		तत्र केशिगणधरकथा [७२]	१४०-१४२	
तत्र आर्यवज्राख्यानकम् [५०]		"	५३ सत्यपि मोक्षसुखे सुखविन्दुमिच्छन्		
३७ जानताऽपि गुरुसमीपे भक्त्या श्रोतव्यम्		"	विपुलानि दुःखानि सहते	१४३	
तत्र गणधारिगौतम उदाहरणम् [५१]		"	तत्र मधुविन्दुकूपनरकथा [७३]		"
३८ सुपुरुषचेष्टां दृष्ट्वा क्रूरकर्माणोऽपि बुध्यन्ते		"	५४ सन्देहे ज्ञातजिनवचना मुनयः प्रष्टव्याः		"
तत्र चिलातस्य कथा [५२]		"	तत्र श्रेणिकनृपकथा [७४]		"
तत्रैव प्रभवस्य कथा [५३]		"	५५ ज्ञातजिनवचना गृहिणोऽपि धर्मे		
३९ केचन मूढकृपण इव भोगानभुक्त्वाऽपि			ऽस्थिरमपि स्थिरं कुर्वन्ति		"
नरकं व्रजन्ति	१२९		तत्र अभयमन्त्रिकथा [७५]	१४५	
तत्र पिण्डोलककथा [५४]		"	५६ क्षान्तौ केवलज्ञानम्		"
,, केचन भोगान् भुक्त्वा धौतकर्माणः			तत्र चण्डरुद्रशिष्यकथा [७६]		"
सिद्धिं यान्ति		"	,, स्कन्दकशिष्यकथा [७७]		"
तत्र भरतचक्रवर्तिकथा [५५]		"	५७ रमणीजनप्रतारिता विदग्धपुरुषा अपि		
४० तदनु रूपचेष्टाभिः हृदयगतः सद्भावो ग्राह्यः		"	हसनीया भवन्ति	१४६	
तत्र चाणक्यकथा [५६]	१२९-१३०		तत्र द्विजतनयकथा [७८]	१४६-१४८	
४१ गुरुवचनमश्रुदधानाः भवे हिण्डन्ते		"	५८ इच्छा (आज्ञा) यां स्थिताः शिष्या ग्राह्याः		"
तत्र गोष्ठामाहिल-जमालि रोहगुप्तानां			तत्र सिंहगिरिकथा [७९]		"
८ निह्वानां त्रयस्य चरितं [५७-५९]		"	,, आज्ञायामवर्तमानाः शिष्या मोक्तव्याः		"
४२ विज्ञानलवेनापि हतमूर्खः सुरगुरुमप्यवमन्यते			तत्र कालकसूरिकथा [८०]	१४९	
तत्र परिव्राजक-पोट्टशालदृष्टान्तः [६०]		"	५९ निर्जरार्यं साधुभ्यो दातव्यम्	१५०	
४३ अज्ञानविचेष्टितं ज्ञानिनां चरणहेतु भवति	१३१		तत्र घृत-चर-पुण्यमित्र-		
तत्र नागिलकथा [६१]		"	कथा [८१-८२]	१५१	
४४ तीर्थङ्करभाववन्दने फलम्		"			

गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे	गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे
तत्रैव बाहुसाधु (भरतजीव)	कथा [८३]	"	७३ तपो-नियम-संयमादिषु यः स्थाने स्थाने	विषीदेत, स साधुभिर्मोक्तव्यः	१८३
६० श्रुत-गणयोरव्यवच्छित्यर्थं वरशिष्याः	कर्तव्याः	१५१	तत्र श्रुल्लककथा [९९]		"
तत्र प्रभवाचार्य-शय्यम्भवभट्टकथा	[८४]	"	७४ तपसोऽसाध्यं नास्ति, तथापि ततोऽपि	क्षान्तिः सुप्रशस्ता	"
६१ द्रव्याटवी, भावाटवी		१५४	क्षान्तौ श्रुल्लककथा [१००]		"
द्रव्याटव्यां धनसार्थवाहकथा [८५]		१५५	७५ यावद् दुःखं न प्राप्तः, तावत् सुखी	पुरुषो धर्मं न करोति	"
भावाटवीस्वरूपम् [८६]		"	तत्र गन्धर्वनागदत्तकथा [१०१]		"
६२ केचन एकेनापि मुनिवचनेन बुध्यन्ते		"	७६ गुह्यं युवतीनां न कथनीयम्		१८९
तत्र इन्द्रनागकथा [८७]		"	तत्र काकजंघकथा [१०२]		"
अन्ये बहुभिरपि वचनैर्न बुध्यन्ते		"	७७ विशेषज्ञः आमर्ष्यं प्राप्नोति		१९१
तत्र ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिकथा [८८]	१५६-१५८		तत्र सुन्दरीनन्दनकथा [१०३]		"
६३ भणितमात्रमेव कर्ताऽयोग्यः		१५८	७८ स्त्री एकेनैव रुदितेन द्वौ नरपशू वधयति		१९४
तत्र ग्रामेयककथा [८९]		१५९	तत्र स्त्रीचरित्रकथा [१०४]		"
६४ जिननमस्कारमाहात्म्यम्		१६०	७९ परकार्यकरणनिरता महानुभावा	निजकार्यं त्यजन्ति	"
तत्र मेण्डसुरकथा		"	तत्र वासुदेवकथा [१०५]		१९५
६५ सम्यग् अनिरूप्य कर्तव्येषु वर्तमानो बध्यते		"	८० रांगानलप्रज्वलितः पुरुषः कार्याकार्यं	न प्रेक्षते	१९७
तत्र उदयनकथा [९०]		"	तत्र सागरचन्द्रकथा [१०६]		"
६६ परतीर्थिकमध्यगतः साधुरात्मनो निन्दां		"	८१ मदनातुरा नारी निजपतिं मुक्त्वा पशुं	गृह्णाति	"
ज्ञात्वा परलिङ्गमेव गृह्णाति		"	तत्र सुकुमारिकाकथा [१०७]		१९८-१९९
तत्र बोटिकमध्यस्थितमुनिकथा [९१]		"	८२ श्रोत्रेन्द्रियादिपरवशाः क्षयं यान्ति		१९९
६७ पारदारिका इहलोकेऽपि बन्धं लभन्ते		"	श्रोत्रेन्द्रिये भद्राकथा [१०८]		"
स्त्रीलोभी प्रद्योतोऽभयेन बद्धः [९२]		"	घ्राणेन्द्रिये राजकुमारकथा [१०९]		"
६८ सङ्ग-गुरुकार्ये सुन्दराऽसुन्दरा वा		"	जिह्वेन्द्रिये सोदासकथा [११०]		"
स्वशक्तिः प्रकटनीया		"	चक्षुरिन्द्रिये माथुरवणिककथा [१११]		"
तत्र विष्णुकुमारकथा [९३]	१६२-१७५		८३ औत्पत्तिक्यादिबुद्धिसमेताः श्रुत-योग्या	भवन्ति	२०१
६९ रोगातुरा अपि मुनयः कथमपि क्रियां	नेच्छन्ति	१७५	तत्र रोहकादिकथाः [११२-१४०]		२०१-२०७
तत्र सनत्कुमारमुनिकथा [९४]	१७५-१७७		८४ पापा महिला पुत्रं भर्तारमपि नाशयति		२०८
७० गुण-दोषविशेषज्ञा असदृशगुणदर्शनाद्	बुध्यन्ते	१७७	तत्र वज्राकथा [१४१]		२०८-२०९
तत्र दिगम्बरभाट्टस्य कथा [९५]		"	८५ विनयरहितः स्थानं न प्राप्नोति,	विनयवान् प्राप्नोति	"
७१ नमस्कारमाहात्म्यम्		१७८-१७९	तत्र निम्बककथा [१४२]		"
तत्र श्रावकसुतदृष्टान्तः [९६]		"	८६ अज्ञातजिनेन्द्रवचनाः उपदिष्टं सम्यग् न	प्रतिपद्यन्ते	"
७२ शाश्वतंसौख्यमिच्छता संयमयोगेषु	नित्यमेव वर्तितव्यम्	"	तत्र पुण्यभूतिशिष्यकथा [१४३]		"
तत्र कुलवधूकथा [९७]		"	८७ द्वेषानलप्रज्वलित इह परलोके च	दुःखं प्राप्नोति	"
नित्यप्रवृत्तौ पिशाचकथा [९८]		"			

गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे	गाथायाम्	विषयाः	पृष्ठे
तत्र धर्मरुचिनाविकतन्दकथा [१४४]		२११-२१२	तत्र धृतिमतिकथा [१५१]		२११
८८ तपःशोषिता अपि कोपपरा मुनयः	महानरके व्रजन्ति	२११	९५ अविधिना श्रामण्यमल्पफलम्		२११
तत्र करट-कुरुटकथा [१४५]		२११	तत्र पद्मश्रीकथा [१५२]		२११
८९ सम्यग् अनालोचयन् विनाशं व्रजति,	गुरोरालोचयन् सुखी भवति	२११	९६ सत्त्वशीलव्रती अजरामरं स्थानं व्रजति		२२२
तत्र मल्ल-द्रव्यकथा [१४६]		२१२	तत्र जिनदेवकथा [१५३]		२२२
९० युवत्या रागरक्तः पुरुषो राजविरुद्धं	कारयति, मित्रमपि अपदि प्रक्षिपति	२१२	९७ जाति-कुलपरिहीणा गृहीतमपि व्रतं	सुब्रन्ति	२२३
तत्र धनमित्रकथा [१४७]		२१३	तत्र सङ्गमानुमतिकथा [१५४]		२२३
९१ इच्छतोऽपि पुण्य-रहितस्य पूजा न भवति,	अनिच्छतोऽपि पुण्यैः पूजा भवति	२१३	९८ महाव्यसनं ग्रासो धर्मं सेवेत		२२४
तत्र धर्मघोष-धर्मयशःकथा [१४८]		२१५	तत्र तेतलिसुताकथा [१५५]		२२४
९२ शुद्धस्वभावे जने चन्द्रस्य धूलि-क्षेपकं	इव यो दोषं ददाति, तस्यैव पतति	२१५	अप्रमादो न मोक्तव्यः		२२४
तत्र रुद्रकथा [१४९]		२१९	तत्र मगधसुन्दरीकथा [१५६]		२२६
९३ यो नैव रागे न च द्वेषे वर्तते; द्वयोर्मध्ये	वर्तते स मध्यस्थः	२१९	महावीरगणधराणां परिचयः		२२६-२२७
तत्र सुव्रतसाधुकथा [१५०]		२२०	महावीरतीर्थ-श्रुत-स्थविरानुकीर्तनम्		२२७-२२८
९४ आलोचनापूर्वकमाराधकानां सिद्धिः		२२०	ग्रन्थकारगुरुपरम्पराप्रशस्तिः		२२८-२२९
			विवरणरचनासमय-राज्य-स्थलादि		२३०
			परिशिष्टम् [१]		
			धर्मोपदेशमालाविवरणान्तर्गतोदाहृतपद्यानां		
			सूची		२३१-२३३
			परिशिष्टम् [२]		
			धर्मोपदेशमालाविवरणनिर्दिष्टानां विशिष्ट-		
			नाम्नां वर्णक्रमेण सूची		२३४-२४०
			शुद्धिपत्रकम्		

સ્વ૦ બાબૂ શ્રી બહાદુર સિંહજી સિંઘી

અને

સિંઘી જૈન ગ્રંથ માલા

— [સરના જ્ઞાતિ] —

શ્રી વહાદુર સિંહજી સિંધી - સ્મરણાંજલિ

*

મારા અનન્ય આદર્શપોષક, કાર્યસાધક, સ્પાહપ્રેરક અને સહૃદય જ્ઞેહાસદ વાવૂ શ્રી વહાદુર સિંહજી સિંધી, જેમને મારી વિશિષ્ટ પ્રેરણાથી, પોતાના લગ્નવાદી માધુર્યરેત પિતા શ્રી ડાલચંદજી સિંધીના મુખ્ય-સ્મરણ નિમિત્ત, આ 'સિંધી જૈન ગ્રંથમાલા' ની ઐતિહાસિકી સ્થાપના કર્યું, એના નિમિત્તે દરવર્ષે હજારો નવિયા જીવંત કરવાનો આદર્શ ઉદારતા પ્રકટ કરી હતી; અને જેમની આવી અસાધારણ જ્ઞાનમલિ કાચે અનન્ય આર્થિક ઉદારશક્તિ જોઈને મેં પણ, મારા જીવનનો વિશિષ્ટ શક્તિવાદી અને વહુ જ મૂલ્યવાન અવશેષ ઉત્તર કાળ, અગ્રન્યમાકાના જ તિલાંશ અને પ્રકાશને માટે સર્વાભિમાન સમર્પિત કરી દીધો; તથા જેમણે આ ગ્રંથમાલાનું વિગત ૧૩-૧૪ વર્ષોનાં આરંભ સુધર, સમૃદ્ધ અને પ્રગતિપ્રણીત કાર્યકલ્પલેખક થઈને જોઈને અવિષ્યમાં આના કાર્યને વધારે પ્રગતિમાન અને વધારે વિસ્તીર્ણ રૂપમાં જોવાની પોતાના જીવનનાં એકમાત્ર પરમ અભિલાષા મેલી હતી; અને તદનુસાર, મારી પ્રેરણા અને યોજનાને અનુસરીને, પ્રસ્તુત ગ્રંથમાલાનાં કાર્યવ્યવસ્થા 'ભારતીય વિદ્યામંચન' ને સમર્પિત કરી, આના માર્ગે અંગે નિશ્ચિત થયા હતા; તે મુખ્યવાન, સાહિત્યરસિક, ઉદારમનસ્ક, અનુદા-મિલાથી, અમિતનુદાન આત્મા હવે આ સંસારનાં વિગ્રમાન નથી. સન્ ૧૯૪૪ ના જુલાઈ માસની ૭ ની તારીખે ૫૯ વર્ષની ઉમરે એ મહાત્મા આ લોકનાંથી પ્રસ્યાન કરી ગયો. તેમના એવા મધ્ય, આદરણીય, સ્વદેશીય અને જ્ઞાનનાય જીવનને પોતાની કિંચિત્ જ્ઞેહાત્મક 'સ્મરણાંજલિ' સમર્પિત કરવા નિમિત્તે, તેમનો સંક્ષિપ્ત જીવન-પરિચય અહીં આપવામાં આવે છે.

સિંધીજીના જીવન સાથેના મારા ત્રાસ ત્રાસ સ્મરણોત્તું વિસ્તૃત આલેખન મેં હિંદીમાં કર્યું છે અને તે ત્રાસ કર્યુંને સિંધી-જાના જ 'સ્મારક ગ્રંથ' તરીકે પ્રગટ કરવામાં આવેલા 'ભારતીય વિદ્યા' નામક પત્રિકાના ત્રીજા માગની અનુદર્શિત્વે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે. સિંધીજી વિશે વિશેષ જાણવાની ઇચ્છાવાળા વાંચકોને એ 'સ્મારક ગ્રંથ' જોવાની મજામગ છે.

*

વાવૂ શ્રી વહાદુર સિંહજીનો જન્મ બંગાળના સુરિંદ્રાવાદ જિલ્લામાં આવેલા અંજોમગંજ નામક સ્થાનમાં, સંવત્ ૧૯૪૧ માં થયો હતો. તેઓ વાવૂ ડાલચંદજી સિંધીના એકમાત્ર પુત્ર હતા. તેમની માતા શ્રીમતી મહુકુમારી અંજોમગંજના જ વૈદ કુટુંબના વાવૂ જયચંદજીનો પુત્રી થતા હતા. શ્રી મહુકુમારિનાં એક જ્ઞેહન જગદસેનને ત્યાં પરણાવેલી હતા અને વીંડા જ્ઞેહન સુપ્રસિદ્ધ નાદાર કુટુંબમાં પરણાવેલી હતા. કલકત્તાના જ્ઞેહન સુપ્રસિદ્ધ જૈન સ્કૉલર અને આગેવાન વ્યાસિ વાવૂ પૂરણચંદજી નાદાર, વાવૂ વહાદુર સિંહજી સિંધીના માર્ગાઈ માટે થતા હતા. સિંધીજીનો વિવાહ, વાલુચર-ગંજાગંજના સુપ્રસિદ્ધ વનાચ જૈન મુદ્રસ્ય વર્નાપત સિંહજીની પૌત્રી અને છત્રપત સિંહજીનો પુત્રી શ્રીમતી તિલ્કુન્દરી સાથે સંવત્ ૧૯૫૪ માં થયો હતો. એ રીતે શ્રી વહાદુર સિંહજી સિંધીનો ઐતિહાસિક સંવંધ બંગાળના ત્રાસ પ્રસિદ્ધ જૈન કુટુંબો સાથે ગાઢ રીતે સંકળાણો હતા.

*

વાવૂ શ્રી વહાદુર સિંહજીના પિતા વાવૂ ડાલચંદજી સિંધી બંગાળના જૈન મહાજનોનાં એક વહુ જ પ્રસિદ્ધ અને પ્રખરિત પુરુષ થઈ ગયા. તેઓ પોતાના એકાલા કાલ પુરુષાર્થ અને વ્યોગથી, એક વહુ જ સાધારણ સ્થિતિના વ્યાપારીની કોટિમાંથી ન્હોટા કરોડાવિપતિની સ્થિતિયે પહોંચ્યા હતા અને મારાય બંગાળમાં એક સુપ્રસિદ્ધ અને પ્રમાણિક વ્યાપારી તરીકે તેમને વિશિષ્ટ સ્થાતિ પ્રાપ્ત કરી હતી. એક વખતે તેઓ, બંગાળનો સૌથી મુખ્ય વ્યાપાર લે જડનો ગણાય છે તેના, સૌથી ન્હોટા વ્યાપારી થઈ ગયા હતા. તેમના પુરુષાર્થથી, તેમની વ્યાપાર પેઢી લે હરિસિંહ નિહાલચંદના નામે વાવૂની હતી તે બંગાળમાં જડનો વ્યાપાર કરનારી વેદી તથા વિદેશી પેદાશોમાં સૌથી ન્હોટી પેદાશ ગણાઈ થઈ હતી.

વાવૂ ડાલચંદજી સિંધીનો જન્મ સંવત્ ૧૯૨૧ માં થયો હતો, અને ૧૯૩૫ માં તેમનું શ્રી મહુકુમારી સાથે લગ્ન થયું. ૧૪-૧૫ વર્ષની ઉમરમાં ડાલચંદજીએ પોતાના પિતાનો હુકામતો અરમાન, જે તે વખતે વહુ જ સાધારણ રૂપમાં વળતો હતો, તે હાથમાં લીધો. તેઓ અંજોમગંજ છોટી કલકત્તા આવ્યા અને ત્યાં પોતાની હોદિયારો અને લંડ લંડ એ અરમાને લીધે લીધે જ વધારો અને અંતે તેને એક સૌથી ન્હોટો 'કર્મ'ના નામમાં સ્થાપિત કર્યો. કલકત્તામાં ગ્યારે 'જુદ મેલ' એનોતિપ્રદનની સ્થાપના થઈ ત્યારે વાવૂ ડાલચંદજી સિંધીને તેના સૌથી પહેલ પ્રેરણાદેવ વનાવવામાં આવ્યા હતા. જડના વ્યાપારમાં લીધે રીતે સૌથી ન્હોટું સ્થાન મેલવને પછી તેમને પોતાનું લગ્ન લીધે લીધે વ્યોગો તરફ પળ લેયું. એક તરફ

तेमणे मध्यप्रांतीमां आवेली कौरीया स्टेटमां कोलसांनी खाणोना उद्योगनो पाथो नांख्यो अने बीजी तरफ दक्षिणना शक्ति अने अकलतरानां राज्योमां आवेली चूनाना पत्थरोनी खाणोना, तेम ज वेळगाम, सावंतवाडी, इचलकरंजी जेवा स्थानोमां आवेली 'बोकसाइट' नी खाणोना विकासनी शोध करवा पाछळ पोतानुं लक्ष्य परोव्युं. कोलसाना उद्योग अर्थे तेमणे 'मैसर्स डालचंद बहादुरसिंह' ए नामशी नवी पेढीनी स्थापना करी जे आजे हिंदुस्थानमां एक अग्रगण्य पेढी गणाय छे. ए उपरांत तेमणे बंगालना चोवीस परगणा, रंगपुर, पूर्णिया अने मालदहा विगेरे जिह्जाओमां, म्होटी जमीनदारी पण खरीद करी अने ए रीते बंगालना नामांकित जमीनदारोमां पण तेमणे पोतानुं खास स्थान प्राप्त कर्तुं. बाबू डालचंदजीनी आवी सुप्रतिष्ठा केवळ व्यापारिक क्षेत्रमां ज मर्यादित न्होती. तेओ पोतानी उदारता अने धार्मिकता माटे पण एटला ज सुप्रसिद्ध हता-तेमनी परोपकारवृत्ति पण तेटली ज प्रशंसनीय हती. परंतु, परोपकारसुलभ प्रसिद्धिशी तेओ प्रायः दूर रहेता हता. घणा भागे तेओ गुप्तरीते ज अर्थिजनोने पोतानी उदारतानो लाभ आपता. तेमणे पोताना जीवनमां लाखोनुं दान कर्तुं हशे पण तेनी प्रसिद्धि के नोंध तेमणे भाग्ये ज करवा इच्छी हशे. तेमना सुपुत्र बाबू श्री बहादुर सिंहजीए प्रसंगोपात्त चर्चा करतां जणाव्युं हतुं, के तेओ जे कांई दान आदि करता, तेनी खबर तेमने पोताने (पुत्रने) पण भाग्ये ज थती. आशी तेमनां जाहेर दानो अंगेनी मात्र नीचेना २-४ प्रसंगोनी ज माहिती मळी शकी हती.

सन १९२६ मां 'चित्तरंजन' सेवा सदन माटे कलकत्तामां फाळो करवामां आव्यो खारे एक बार खुद महात्माजी तेमना मकाने गया हता अने ते वखते तेमणे वगर भाग्ये ज महात्माजीने ए कार्य माटे १०००० रुपिया आप्या हता.

१९१७ मां कलकत्तामां 'गवर्नमेंट हाउस'ना मेदानमां, लॉर्ड कार्माइकलना आश्रय नीचे रेडक्रॉस माटे एक मेळावडो थयो हतो तेमां तेमणे २१००० रुपिया आप्या हता. तेम ज प्रथम महायुद्ध वखते तेमणे ३,०००,०० रुपियाना 'वॉर बॉण्ड्स' खरीद करीने ए प्रसंगे सरकारने फाळामां मदद करी हती. पोतानी छेली अवस्थामां तेमणे पोताना निकट कुटुंबीजो-के जेमनी आर्थिक स्थिति बहु ज साधारण प्रकारनी हती तेमने-रुपिया १२ लाख व्हेंची आपवानी व्यवस्था करी हती जेनो अमल तेमना सुपुत्र बाबू बहादुर सिंहजीये कर्चो हतो.

बाबू डालचंदजीनुं गार्हस्थ्य जीवन बहु ज आदर्शरूप हतुं. तेमना धर्मपत्नी श्रीमती मन्नुकुमारी एक आदर्श अने धर्म-परायण पत्नी हता. पति-पत्नी बंने सदाचार, सुविचार अने सुसंस्कारनी भूति जेवा हतां. डालचंदजीनुं जीवन बहु ज सादुं अने साधुत्व भरेळुं हतुं. व्यवहार अने व्यापार बंनेमां तेओ अत्यंत प्रामाणिक अने नीतिपूर्वक वर्तनारा हता. स्वभावे तेओ खूब ज शान्त अने निरभिमानी हता. ज्ञानमार्ग उपर तेमनी ऊंडी श्रद्धा हती. तत्त्वज्ञानविषयक पुस्तकोनुं वाचन अने श्रवण तेमने अत्यंत प्रिय हतुं. क्लिन्न नगर कॉलेजना एक अध्यात्मलक्षी बंगाली प्रोफेसर नामे बाबू ब्रजलाल अधिकारी-जेओ योगविषयक प्रक्रियाना अच्छा अभ्यासी अने तत्त्वचिंतक हता-तेमना सहवासशी बाबू डालचंदजीने पण योगनी प्रक्रिया तरफ खूब रुचि थई गई हती अने तेथी तेमणे तेमनी पासेथी ए विषयनी केटलीक खास प्रक्रियाओनो ऊंडो अभ्यास पण कर्चो हतो. शारीरिक स्वास्थ्य अने मानसिक पावित्र्यनो जेनाथी विकास थाय एवी, केटलीक व्यावहारिक जीवनने अत्यंत उपयोगी, यौगिक प्रक्रियाओनो तेमणे पोताना पत्नी तेम ज पुत्र, पुत्री आदिने पण अभ्यास करवानी प्रेरणा करी हती.

जैन धर्मता विशुद्ध तत्त्वोना प्रचार अने सर्वोपयोगी जैन साहित्यना प्रसार माटे पण तेमने खास रुचि रहेती हती अने पंडितप्रवर श्री सुखलालजीना परिचयमां आव्या पळी, ए कार्य माटे कांईक विशेष सक्रिय प्रयत्न करवानी तेमनी सारी उत्कंठा जागी हती. कलकत्तामां २-४ लाखना खर्च आ कार्य करनारुं कोई साहित्यिक के शैक्षणिक केन्द्र स्थापित करवानी योजना तेओ विचारी रह्या हता, ए दरम्यान सन् १९२७ (वि. सं. १९८४) मां कलकत्तामां तेमनो स्वर्गवास थयो.

*

बाबू डालचंदजी सिंघी, पोताना समयना बंगालनिवासी जैन समाजमां एक अत्यंत प्रतिष्ठित व्यापारी, दीर्घदर्शी उद्योगपति, म्होटा जमीनदार, उदारचित्त सद्गृहस्थ अने साधुचरित सत्पुरुष हता. तेओ पोतानी ए सर्व संपत्ति अने गुणवत्तानो समग्र चारसो पोताना एक मात्र पुत्र बाबू बहादुर सिंहजीने सोंपता गया, जेमणे पोताना ए पुण्यश्लोक पितानी स्थूल संपत्ति अने सूक्ष्म सत्कीर्ति-बंनेने घणी सुंदर रीते वधारीने पिता करतांय सवाई श्रेष्ठता मेळववानी विशिष्ट प्रतिष्ठा प्राप्त करी.

बाबू श्री बहादुर सिंहजीमां पोताना पितानी व्यापारिक कुशलता, व्यावहारिक निपुणता अने सांस्कारिक सज्जिष्ठा तो संपूर्ण अंशे बारसागतलूपे उतरेली हती ज, परंतु ते उपरांत तेमनामां बौद्धिक विशदता, कलात्मक रसिकता अने विविध विषयग्राहिणी प्राज्ञल प्रतिभानो पण उच्च प्रकारनो सज्जिवेश थयो हतो अने तेथी तेओ एक असाधारण व्यक्तित्व धरावनार महानुभावोनी पंक्तिमां स्थान प्राप्त करवानी योग्यता मेळवी शक्या हता.

तेओ पोताना पिताना एकमात्र पुत्र होवाथी तेमने पिताना विशळ कारभारमां नानपणथी ज लक्ष्य आपवानी फरज पळी हती अने तेथी तेओ हाईस्कूलनो अभ्यास पूरो करवा सिवाय कॉलेजनो विशेष अभ्यास करवानो अवसर मेळवी शक्या न हतां. छतां तेमनी ज्ञानरुचि बहु ज तीव्र होवाथी, तेमणे पोतानी मेळे ज, विविध प्रकारना साहित्यना वांचननो अभ्यास

હવે જ વધાર્યો હતો અને તેથી તેઓ રૂપેથી અપરાંત, વંગાડી, હિંદી, ગુજરાતી ભાષાઓ પણ લખી શકતા હતા અને આ ભાષાઓમાં લખાણો વિવિધ મુદ્દાઓના વાચનમાં સ્પષ્ટ વિભક્ત રહેતા હતા.

નાનપગથો જ તેમને પ્રાચીન વસ્તુઓના સંગ્રહનો મારો ઘોષ લગી ગયો હતો અને તેથી તેઓ વસ્તુ, સિદ્ધાંતો, વિદ્યા, નૃત્યો અને તેથી શ્રીજી શ્રીજી શ્રીજીનો સંગ્રહ કરવાના અત્યંત રસિક થઈ ગયા હતા. કલેક્ટરના પગ તે સયે તેમનો શોષ થયો હતો અને તેથી તેઓ આ વિષયમાં પણ લુપ્ત જ નિષ્ણાત થઈ ગયા હતા. મુલા પરિણામે તેમને યોગ્યતા પામે સિદ્ધાંતો, નિત્યો, દશલિખિત વસ્તુઓ મુદ્દાઓ વિગેરેનો એ અત્યંત સંગ્રહ મેળો કર્યો હતો તે આજે હિંદુસ્થાનના ગણપાંડ્યા એવા મંત્ર-દ્રોમાં એક મહત્વનું સ્થાન પ્રાપ્ત કરે તેનો છે. તેમનો પ્રાચીન સિદ્ધાંતોનો સંગ્રહ તો પુરવો વધો વિવિધ પ્રકારનો છે કે જેથી આજી દુનિયામાં તેણે શ્રીજી કે ચોરું સ્થાન આવે તેમ છે. તેઓ આ વિષયમાં પુરવો સિદ્ધાંત થઈ ગયા હતા કે સ્વેદ સ્વેદ મુજિયનોના ક્યુરેટરો પણ વારંવાર તેમની સલાહ અને અનિપ્રાય મેળવવા અર્થે તેમની પાસે આવતા હતા.

તેઓ યોગ્યતા એવા સ્વ-સાંસ્કૃતિક ઘોષને લઈને દેશ-વિદેશની આજી સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ માટે કાર્ય કરી અને સંસ્થાઓના સદસ્ય વિગેરે બન્યા હતા. કાન્યા તરીકે - ગૌરવ ઉદ્દિપાદિત સોસાયટી, ઓન ગેંગા, અમેરિકન જ્યોત્સના સોસાયટી ન્યુયૉર્ક, વર્ગીય સાહિત્યપરિષદ કલકત્તા, ન્યુમેસેટિક સોસાયટી ઓફ ઇન્ડિયા વિગેરે અનેક પ્રસિદ્ધ સંસ્થાઓનો તેઓ સભાસદ હતા.

સાહિત્ય અને શિક્ષણ વિષયક પ્રવૃત્તિ કરનારો જૈન તેમ જ જૈનદાર અનેક સંસ્થાઓને તેમને મુલ મને લગ કર્યો આ વિષયોના પ્રચારમાં યોગ્યતા સ્પષ્ટ અનિરુદ્ધિનો. સ્વયં પરિચય આપ્યો હતો. તેમને આજી રીડે કેન્દ્ર-કેન્દ્રી સંસ્થાઓને આર્થિક સહાયતા આપી હતી તેની સંપૂર્ણ ચર્ચા મળી શકી નથી. તેમનો સમાવ આજી કાર્યોમાં યોગ્યતા મિલતા જેથી જ પ્રાયઃ નૌન વારણ કરવાનો હતો અને આ માટે યોગ્યતા પ્રસિદ્ધિ કરવાની તેઓ આજીના ન્હોતા ચતુરતા. તેમની સાથે કોઈ કોઈ વસ્તુને પ્રસંગોચિત્ત વાતાવરણ થતાં આજી વાતચતી કે આકર્ષક સાહિત્યો મળી શકી તેના આધારે તેમની પાસેથી આર્થિક સહાયતા મેળવનારો કેન્દ્રીક સંસ્થાઓનાં નાનો વિગેરે આ પ્રમાણે જાની શકાયો છે:-

હિંદુ ફેરેબેનો, લોલ્લપુર (વંગાલ), રૂ. ૧૫૦૦૦)
તરહી, સદ્-વંગાલ, ૫૦૦૦)
હિંદી સાહિત્ય પરિષદ મનન (દિવાદાવાદ), ૧૨૫૦૦)
વિશ્વદાનંદ ચરત્તરી મારવાડી હૉસ્પિટલ, કલકત્તા, ૧૦૦૦૦)
એક મેટર્નિટી હોમ, કલકત્તા, ૨૫૦૦)
બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટી, ૨૫૦૦)
જીયાગંજ હાયસ્કૂલ, ૫૦૦૦
જાયાગંજ હેલ્થ મિશન હૉસ્પિટલ, ૬૦૦૦)

કલકત્તા-સુધિદાસદત્ત જૈન મંદિરો, ૧૧૦૦૦)
જૈનવર્તન પ્રચારક સમા, માનમૂન, ૫૦૦૦)
જૈન સ્વચ્છ, કલકત્તા, ૧૫૦૦૦)
જૈન મુલક પ્રચારક મંડલ, આગરા, ૭૫૦૦)
જૈન મંદિર, આગરા, ૩૫૦૦)
જૈન હાઈસ્કૂલ, અંકાલ, ૨૧૦૦)
જૈન શુદ્ધ, પાટીદાગ, ૧૧૦૦૦)
જૈન પ્રાદ્ય એસ માટે, ૨૫૦૦)

આ અપરાંત હજાર-હજાર પાંચસો - ધંધલોની જાતી રહ્યો તો તેમને સંકલ્પેની સંસ્થામાં કારી છે જેનો સરવર્તો શોધ કે લાભ જેટલો થવા જાય.

સાહિત્ય અને શિક્ષણની પ્રવૃત્તિ માટે તિર્થીજીનો જેટલો સલાહ અને સંચોગ હતો તેટલો જ સામાજિક પ્રવૃત્તિ માટે પણ તે હતો. અનેકવાર તેમને આજી સામાજિક સમાજો વિગેરેમાં પ્રવુત્ત તરીકે ભાગ લઈને યોગ્યતા આ વિષયો અન્તરિક્ષ સંગ્રહ અને સફારતમાવ પ્રવૃત્તિ-કાર્યો હતો. જૈન દેવાંદર કોન્ફરન્સના સદ ૧૯૨૬ માં સુવર્ણના મણિયુ. ત્રાસ અધિકારના તેઓ પ્રવુત્ત બન્યા હતા. સદયપુર રાજ્યમાં અવેશ કેસરિયાની તીર્થના વર્ણવટના વિષયમાં સ્ટેટ સયે કે કચ્છો વળે થયો હતો તેમાં તેમને સૌથી વધારે ભાગ, મન અને વળેનો ભાગ આપ્યો હતો. આ રીતે તેઓ જૈન સમાજના હિંદી પ્રવૃત્તિઓમાં અધ્યયોગ્ય સંપૂર્ણ સહયોગ આપતા હતા પરંતુ તે સયે તેઓ સામાજિક નૃદતા અને સાંસ્કૃતિક કલ્પતાના પણ પૂર્ણ વિશેષી હતા. શ્રીજી શ્રીજી વનવાનો કે આગવાનો ગણતા સ્વદેશી જૈનોની સાચક, તેઓ સંચોગ મનેતરત કે અન્વયદા-પોષક વિદ્યુત મલિયા સ્વેચ્છા પર હતા. આચાર, વિચાર કે વ્યવહારમાં તેઓ વધુ જ સદાર અને વિવેકશીલ હતા.

તેમનું પુરુષ તરીકેનું જીવન પણ વધુ જ સદાર અને સાચક હતું. વંગાલના એ લખના નવાઈ ગણના વાતાવરણમાં તેઓ જન્મ્યા હતા અને પછી હતા તે વાતાવરણની તેમના જીવન સર કરી જ સગવડ અસર થઈ ન હતી અને તેઓ સગવડ આ વાતાવરણની સદા અલિપ્ત રહેતા હતા. આટલા ન્હોતા ઓમાદ હોવા છતાં, ઓમંદારના જેટા વિદ્યુત કે નિષ્ણા કાર્યવાહી તેઓ સદા દૂર રહેતા હતા. કુર્યદ અને કુર્યસન પ્રકારે તેમનો મારો નિરસ્કાર હતો. તેમની સ્થિતિના વનવાનો જ્યારે યોગ્યતા મોઝ-મોઝ, આનન્દ-પ્રમોદ, વિદ્યા-પ્રવાસ, સમારંભ-મહોત્સવ દિવાલમાં લાડો સુધિયા સદાવતા શોધ છે સારે તિર્થી

तेनाथी तहन विमुख रहेता हता. तेमने शोख मात्र सारा वाचननो अने कलामयवस्तुओं जोवा - संग्रहवानो हतो. ज्यारे जुओ ल्यारे, तेओ पोतानी गादी उपर बेठा बेठा साहित्य, इतिहास, स्थापत्य, चित्र, विज्ञान, भूगोल के भूगर्भविद्याने लगतां सामयिको के पुस्तको वांचता ज सदा देखाता हता. पोताना एवा विशिष्ट वाचनना शोखने लीघे तेओ इंग्रेजी, बंगाली, हिंदी, गुजराती आदिमां प्रकट थता उच्च कोटिना, उक्त विषयोने लगता विविध प्रकारनां सामयिक पत्रो अने जर्नल्स आदि नियमित मगावता रहेता हता. आर्ट, आर्किऑलॉजी, एपीग्राफी, न्युमिस्मेटिक्स, ज्योग्राफी, आइकोनोग्राफी, हिस्टरी अने माइनिंग आदि विषयोना पुस्तकोनी तेमणे पोतानी पासे एक सारी सरखी लाईब्रेरी ज बनावी लीधी हती.

तेओ स्वभावे एकान्तप्रिय अने अल्पभाषी हता. नकाभी बातो करवा तरफ के गप्पां सप्पां मारवा तरफ तेमने बहु ज अभाव हतो. पोताना व्यावसायिक व्यवहारनी के विशाल कारभारनी बावतोमां पण तेओ बहु ज मितभाषी हता. परंतु ज्यारे तेमना प्रिय विषयोनी - जेवा के स्थापत्य, इतिहास, चित्र, शिल्प आदिनी - चर्चा जो नीकली होय तो तेमां तेओ एटला निमग्न थई जता के कलाको ना कलाको वही जता, तो पण तेओ तेथी थाकता नहि के कंटाळता नहि.

तेमनी बुद्धि अत्यंत तीक्ष्ण हती. कोई पण वस्तुने समजवामां के तेनो मर्म पकड़वामां तेमने कशी बार न लागती. विज्ञान अने तत्त्वज्ञाननी गंभीर बावतो पण तेओ सारी पेठे समजी शकता हता अने तेमनुं मनन करी तेमने पचावी शकता हता. तर्क अने दलीलमां तेओ म्होटा म्होटा कायदाशास्त्रीयोने पण आंटी देता. तेम ज गमे तेओ चालाक माणस पण तेमने पोतानी चालाकीथी चकित के मुग्ध बनावी शके तेम न हतुं.

पोताना सिद्धान्त के विचारमां तेओ खूब ज मक्कम रहेवानी प्रकृतिना हता. एक बार विचार नकी कर्या पछी अने कोई कार्यनो स्वीकार कर्या पछी तेमांथी चलित थवानुं तेओ बिल्कुल पसंद करता नहि.

व्यवहारमां तेओ बहु ज प्रामाणिक रहेवानी वृत्तिवाळा हता. बीजा बीजा धनवानोनी माफक व्यापारमां दगा फटका के साच-झूठ करीने धन मेळववानी तृष्णा तेमने यत्किंचित् पण थती न हती. तेमनी आवी व्यावहारिक प्रामाणिकताने लक्ष्मीने इंग्लैंडनी मर्केन्टाईल बैंकनी डायरेक्टरोनी बॉर्डे पोतानी कलकत्ता - शाखानी बॉर्डेमां, एक डायरेक्टर थवा माटे तेमने खास विनंति करी हती के जे मान ए पहेलां कोई पण हिंदुस्थानी व्यापारीने मळ्युं न्होतुं.

प्रतिभा अने प्रामाणिकता साथे तेमनामां योजनाशक्ति पण घणी उच्च प्रकारनी हती. तेमणे पोतानी ज स्वतंत्र बुद्धि अने कार्य कुशलता द्वारा एक तरफ पोतानी घणी मोटी जमीनदारीनी अने बीजी तरफ कोलीयारी विगेरे माईनींगना उद्योगनी जे सुव्यवस्था अने सुघटना करी हती ते जोईने ते ते विषयना ज्ञाताओ चकित थता हता. पोताना घरना नानामां नाना कामथी ते छेक कोलीयारी जेवा म्होटा कारखाना सुधीमां - के ज्यां हजारो माणसो काम करता होय - बहु ज नियमित, व्यवस्थित अने सुयोजित रीते काम चाल्यां करे तेवी तेमनी सदा व्यवस्था रहेती हती. छेक दरवानथी लई पोताना समो-वेडीया जेवा समर्थ पुत्रो सुधीमां एक सरखुं उच्च प्रकारनुं शिस्त-पालन अने शिष्ट आचारण तेमने त्यां देखातुं हतुं.

सिंघीजीमां आवी समर्थ योजकशक्ति होवा छतां - अने तेमनी पासे संपूर्ण प्रकारनी साधनसंपन्नता होवा छतां - तेओ धमालवाळा जीवनथी दूर रहेता हता अने पोताना नामनी जाहेरातने माटे के लोकोमां म्होटा माणस गणावानी खातर तेओ तेवी कशी प्रवृत्ति करता न हता. रावबहादुर, राजाबाहादुर के सर-नाईट विगेरेना सरकारी खिताबो धारण करवानी के काड-न्सीलोमां जई ऑनरेबल मेंबर बनवानी तेमने क्यारेय इच्छा थई न हती. एवी खाली आडम्बरवाळी प्रवृत्तिमां पैसानो दुर्व्यय करवा करतां तेओ सदा साहित्योपयोगी अने शिक्षणोपयोगी कार्योंमां पोताना धननो संद्व्यय करता हता. भारतवर्षनी प्राचीन कला अने तेने लगती प्राचीन वस्तुओ तरफ तेमनो उत्कट अजुराग हतो अने तेथी ते माटे तेमणे-लाखो रुपिया खर्च्या हता.

*

सिंघीजी साथेनो मारो प्रत्यक्ष परिचय सन् १९३० मां शरु थयो हतो. तेमनी इच्छा पोताना सद्गत पुण्य-श्लोक पिताना सारकमां जैन साहित्यनो प्रसार अने प्रकाश थाय तेवी कोई विशिष्ट संस्था स्थापन करवानो हतो. मारा जीवनना सुदीर्घकालीन सहकारी, सहचारी अने सन्मित्र पंडितप्रवर श्री सुखलालजी, जेओ बाबू श्री डालचंदजीना विशेष श्रद्धाभाजन होई श्री बहादुर सिंहजी पण जेमनी उपर तेटलो ज विशिष्ट सद्भाव घरावता हता, तेमना परामर्श अने प्रस्तावथी, तेमणे मने ए कार्यनी योजना अने व्यवस्था हाथमां लेवानी विनंति करी अने में पण. पोताने असीष्टतम प्रवृत्तिना आदर्शने अनुरूप उत्तम कोटिना साधननी प्राप्ति थती जोई तेनो सहर्ष अने सोलास स्वीकार कर्यो.

सन् १९३१ ना प्रारंभ दिवसे, विश्वबंध कवीन्द्र श्री रवीन्द्रनाथ टागोरना विभूतिविहारसमा विश्वविख्यात शान्तिनिकेतनना विश्वभारती-विद्याभवनमां 'सिंघी जैन ज्ञानपीठ' नी स्थापना करी अने त्यां जैन साहित्यना अध्ययन-अध्यापन अने संशोधन-संपादन आदिनुं कार्य चालु कर्तुं. आ विषेनी केटलीक प्राथमिक, हकीकत, आ ग्रंथमाळाना सौथी ग्रंथम प्रकट थएला. 'प्रबन्धचिन्तामणि' नामना ग्रंथनी प्रस्तावनामां में आपेली छे, तेथी तेनी अहि पुनश्चि करवानी जरूर नथी.

સિંધીજીએ મારી પ્રેરણાથી, 'સિંધી જૈન જ્ઞાનપીઠ' ની સ્થાપના સાથે, જૈન સાહિત્યના ઉત્તમોત્તમ ગ્રંથરત્નોને આધુનિક શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ સુંદર રીતે સંશોધિત-સંપાદિત કરી-કરાવી પ્રકટ કરવા માટે અને તેમ કરી જૈન સાહિત્યની સાર્વજનિક પ્રતિષ્ઠા સ્થાપિત કરવા માટે, આ 'સિંધી જૈન ગ્રંથમાલા' પ્રકટ કરવાની વિશિષ્ટ યોજનાનો પણ સ્વીકાર કર્યો; અને એ માટે આવશ્યક અને અપેક્ષિત અર્થવ્યય કરવાનો ઉદાર ઉત્સાહ પ્રદર્શિત કર્યો.

પ્રારંભમાં, શાન્તિનિકેતનને લક્ષીને એક ૩ વર્ષનો कार्यक्रम ઘડી કાઢવામાં આવ્યો અને તે પ્રમાણે ત્યાં કામનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો. પરંતુ એ ૩ વર્ષના અનુભવના અંતે શાન્તિનિકેતન મને મારા પોતાના કાર્ય અને સ્વાસ્થ્યની દૃષ્ટિએ વરાવર અનુકૂળ ન લાગવાથી, અનિચ્છાએ મારે એ સ્થાન છોડવું પડ્યું અને અમદાવાદમાં, ગુજરાત વિદ્યાપીઠના સામિપ્યમાં, 'અને કાન્ત વિહાર' બનાવી ત્યાં આ કાર્યની પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખી. આ ગ્રંથમાલામાં પ્રકટ થયેલા ગ્રંથોની ઉત્તમ પ્રશંસા, પ્રસિદ્ધિ અને પ્રતિષ્ઠા થયેલી જોઈને સિંધીજીનો ઉત્સાહ ધ્રુવ વધ્યો અને તેમણે એ અંગે જેટલો સ્વર્ચ થાય તેટલો સ્વર્ચ કરવાની અને જેમ વને તેમ વધારે સંખ્યામાં ગ્રંથો પ્રકટ થયેલા જોવાની પોતાની ઉદાર મનોવૃત્તિ મારી આગળ વારંવાર પ્રકટ કરી. હું પણ તેમના એવા અપૂર્વ ઉત્સાહથી પ્રેરાઈ યથાશક્તિ આ કાર્યને વધારે ને વધારે વેગ આપવા માટે પ્રયત્નવાન રહેતો.

✽

સન ૧૯૩૮ ના જુલાઈમાં, મારા પરમ સુહૃદ્ સ્નેહી શ્રીયુત કન્હૈયાલાલ માળેકલાલ મુંશીનો - જેઓ તે વખતે મુંબઈની કોંગ્રેસ ગવર્નમેંટના ગૃહમંત્રીના ઉચ્ચ પદ પર અધિષ્ઠિત હતા - અકસ્માત્ એક પત્ર મને મળ્યો જેમાં એમણે સૂચવ્યું હતું કે 'સેઠ મુંગલાલ ગોએનકાએ બે લાખ રૂપિયાની એક ઉદાર રકમ એમને સુપ્રત કરી છે જેનો ઉપયોગ ભારતીય વિદ્યાભોના કોઈ વિકાસાત્મક કાર્ય માટે કરવાનો છે અને તે માટે વિચાર-વિનિમય કરવા તેમ જ તદુપયોગી યોજના ઘડી કાઢવા અંગે મારી જરૂર હોવાથી મારે તરત મુંબઈ આવવું વિગેરે'. તદનુસાર હું તરત મુંબઈ આવ્યો અને અમે વહેંચ સાથે વેસી એ યોજનાની રૂપરેખા તૈયાર કરી; અને તે અનુસાર, સંવત્ ૧૯૫૫ ની કાર્તિક સુદિ પૂર્ણિમાના દિવસે શ્રી મુંશીજીના નિવાસસ્થાને 'ભારતીય વિદ્યા ભવન' ની એક મોટા સમારંભ સાથે સ્થાપના કરવામાં આવી.

ભવનના વિકાસ માટે શ્રીમુંશીજીનો અથાગ ઉદ્યોગ, અખંડ ઉત્સાહ અને ઉદાર આત્મભોગ જોઈ, મને પણ એમના કાર્યમાં યથાયોગ્ય સહકાર આપવાની પૂર્ણ ઉત્કંઠા થઈ અને હું તેની આંતરિક વ્યવસ્થામાં પ્રમુખપણે ભાગ લેવા લાગ્યો. ભવનની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં સાહિત્ય પ્રકાશન સંબંધી જે એક વિશિષ્ટ પ્રવૃત્તિ સ્વીકારવામાં આવી હતી તે, મારા આ ગ્રંથમાલાના કાર્ય સાથે, એક પ્રકારે પરસ્પર સહાયક સ્વરૂપની જ પ્રવૃત્તિ હોવાથી, મને એ પૂર્વ-અંગીકૃત કાર્યમાં વાધક ન થતાં ઊલટી સાધક જ જણાઈ અને તેથી મેં એમાં યથાશક્તિ પોતાની વિશિષ્ટ સેવા આપવાનો નિર્ણય કર્યો. સિંધીજીને એ વધી વસ્તુસ્થિતિની જાણ કરવામાં આવતાં તેઓ પણ ભવનના કાર્યમાં રસ ધરાવતા થયા અને એના સંસ્થાપક-સદસ્ય બની એના કાર્ય માટે પોતાની પૂર્ણ સહાનુભૂતિ પ્રકટ કરી.

જેમ મેં ઉપર જણાવ્યું છે તેમ, ગ્રંથમાલાના વિકાસ માટે સિંધીજીનો ઉત્સાહ અત્યંત પ્રશંસનીય હતો અને તેથી હું પણ મારા સ્વાસ્થ્ય વિગેરેની કશી દરકાર રાખ્યા વગર, એ કાર્યની પ્રગતિ માટે સતત પ્રયત્ન કર્યા કરતો હતો. પરંતુ ગ્રંથમાલાની વ્યવસ્થાનો સર્વ ભાર, મારા એકલાના પંઢ ઉપર જ આશ્રિત થઈને રહેલો હોવાથી, મારું શરીર જ્યારે એ વ્યવસ્થા કરતું ઓટકી જાય, ત્યારે એની શી સ્થિતિ થાય તેનો વિચાર પણ મને વારંવાર થયાં કરતો હતો. બીજી વાત સિંધીજીની પણ ઉત્તરાવસ્થા હોઈ તેઓ વારંવાર અસ્વસ્થ થવા લાગ્યા હતા અને તેઓ પણ જીવનની અસ્થિરતાનો આભાસ અનુભવવા લાગ્યા હતા. એટલે ગ્રંથમાલાના ભાવી વિષે કોઈ સ્થિર અને સુનિશ્ચિત યોજના ઘડી કાઢવાની કલ્પના હું કર્યા કરતો હતો.

ભવનની સ્થાપના થયાં પછી ૩-૪ વર્ષમાં જ એના કાર્યની વિદ્વાનોમાં સારી પેઠે પ્રસિદ્ધિ અને પ્રતિષ્ઠા જામવા લાગી હતી અને વિવિધ વિષયના અધ્યયન - અધ્યાપન અને સાહિત્યના સંશોધન સંપાદનનું કાર્ય સારી પેઠે આગળ વધવા લાગ્યું હતું, એ જોઈ સુહૃદ્દર શ્રીમુંશીજીની ખાસ આકાંક્ષા થઈ કે સિંધી જૈન ગ્રંથમાલાની કાર્યવ્યવસ્થાનો સંબંધ પણ, જો ભવન સાથે જોડી દેવામાં આવે તો તેથી પરસ્પર વંનેના કાર્યમાં સુંદર અભિવૃદ્ધિ થવા ઉપરાંત ગ્રંથમાલાને સ્થાયી સ્થાન મળશે અને ભવનને વિશિષ્ટ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠાની પ્રાપ્તિ થશે; અને એ રીતે ભવનમાં જૈન શાસ્ત્રોના અધ્યયનનું અને જૈન સાહિત્યના પ્રકાશનનું એક અદ્વિતીય કેન્દ્ર બની રહેશે. શ્રીમુંશીજીની એ શુભાકાંક્ષા, ગ્રંથમાલા વિષેની મારી મારી ચિંતાની યોગ્ય નિવારક લાગી અને તેથી હું તે વિષેની યોજનાનો વિચાર કરવા લાગ્યો. યથાવસર સિંધીજીને મેં શ્રી મુંશીજીની આકાંક્ષા અને મારી યોજના સૂચિત કરી. તેઓ મા. વિ. મ. ના સ્થાપક-સદસ્ય હતા જ અને તદુપરાન્ત શ્રીમુંશીજીના ખાસ સ્નેહાસ્પદ મિત્ર પણ હતા; તેથી તેમને પણ એ યોજના વધાવી લેવા લાયક લાગી. પण्डितप्रवर श्रीमुखलालजी जेओ आ ग्रंथमाळाना आरंभथी ज अंतरंग हित-चित्तक અને सक्रिय सहायक रह्या छे तेमनी साथे પણ એ યોજના સંબંધે મેં ઉચિતપરામર્શ કર્યો અને સંવત્ ૨૦૦૧ ના વૈશાખ સુદિમાં (તે સન ૧૯૪૩) સિંધીજી કાર્યપ્રસંગે મુંબઈ આવેલા ત્યારે, પરસ્પર નિર્ણીત વિચાર-વિનિમય કરી, આ ગ્રંથમાલાની પ્રકાશનસંબંધી સર્વ વ્યવસ્થા ભવનને સ્વાધીન કરવામાં આવી. સિંધીજીએ, એ ઉપરાન્ત, તે અવસરે મારી પ્રેરણાથી ભવનને

बीजा १० हजार रुपियांनी उदार रकम पण आपी जेना वडे भवनमां तेमना नामनो एक खण्ड बंधाववामां आवे अने तेमां प्राचीन वस्तुओ तेम ज चित्र विगेरेनो संग्रह राखवामां आवे.

भवननी प्रबंधक समिति ए सिंघीजीना आ विशिष्ट अने उदार दानना प्रतिघोष रूपे भवनमां प्रचलित 'जैन शास्त्र-शिक्षण विभाग'ने स्थायी रूपे 'सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ' ना नामे प्रचलित राखवानो सविशेष निर्णय कर्यो.

*

ग्रंथमालाना जनक अने परिपालक सिंघीजीए, प्रारंभथी ज एनी सर्व प्रकारनी व्यवस्थानो भार मारा उपर मूकीने पोते तो फक्त खास एटली ज आकांक्षा राखता हता के ग्रंथमालामां केम वधारे ग्रंथो प्रकट थाय अने केम तेमनो वधारे प्रसार थाय. तेमना जीवननी एक मात्र ए ज परम अभिलाषा हती के आ ग्रंथमाला द्वारा जेटला बने तेटला सार सारा अने महत्त्वना ग्रंथो जल्दी जल्दी प्रकाशित थाय अने जैन साहित्यनो खूब प्रसार थाय. ए अंगे जेटलो खर्च थाय तेटलो ते बहु ज उत्साहथी करवा उत्सुक हता. भवनने ग्रंथमाला समर्पण करती वखते तेमणे मने कह्युं के— 'अल्यार सुधी तो वर्षमां सरेराश ३-४ ग्रंथो प्रकट थता आव्या छे परंतु जो आप प्रकाशित करी शको तो, दरमहिने बन्वे ग्रंथो पण प्रकाशित थता जोई हुं धराउं तेम नथी. ज्यां सुधी आपनी अने मारी जीदगी छे त्यां सुधी, जेटलुं साहित्य प्रकट करवा-कराववानी आपनी इच्छा होय ते प्रमाणेनी आप व्यवस्था करो. मारा तरफथी पैसानो संकोच आपने जराय नहीं जणाय'. जैन साहित्यना उद्धार माटे आवी उत्कट आकांक्षा अने आवी उदार चित्तवृत्ति धरावनार दानी अने विनम्र पुरुष, में मारा जीवनमां बीजो कोई नथी जोयो. पोतानी हयाती दरम्यान तेमणे मारा हस्तक ग्रंथमाला खाते लगभग ७५००० (पोणो लाख) रुपिया खर्च कर्यो हशे; परंतु ए १५ वर्षना गाळा दरम्यान तेमणे एकवार पण मने एम नथी पूछयुं के कई रकम, कया ग्रंथ माटे, कयारे खर्च करवमां आवी छे; के कया ग्रंथना संपादन माटे, कोने शुं आपवामां आव्युं छे. ज्यारे ज्यारे हुं प्रेस इत्यादिना बीलो तेमनी उपर मोकलतो ल्यारे ल्यारे, तेओ ते मात्र जोईने ज ऑफिसमां ते रकम चुकववानी शेरा साथे मोकली देता. हुं तेमने कोई बीलनी विगत समजाववा इच्छतो, तो पण तेओ ते विषे उत्साह न्होता बतावता अने एनाथी विरुद्ध ग्रंथमालानी साइझ, टाईप, प्रीटिंग, बाइंडिंग, हेडींग आदिनी वावतमां तेओ खूब झीणव-टथी विचार करता रहेता अने ते अंगे विस्तारथी चर्चा पण करता. तेमनी आवी अपूर्व ज्ञाननिष्ठा यने ज्ञानभक्तिये ज मने तेमना जेहपाशमां वद्ध कर्यो अने तेथी हुं यत्किंचित् आ जातनी ज्ञानोपासना करवा समर्थ थयो.

उक्त रीते भवनने ग्रंथमाला समर्पित कर्यो बाद, सिंघीजीनी उपर जणावेली उत्कट आकांक्षाने अनुलक्षीने मने प्रस्तुत कार्य माटे वधारे उत्साह थयो, अने जो के मारी शारीरिक स्थिति, ए कार्यना अविरत श्रमथी प्रतिदिन वधारे ने वधारे झटपथी क्षीण थती गई छे, छतां में एना कार्यने वधारे वेगवान् अने वधारे विस्तृत बनाववानी इष्टिये केटलीक विशिष्ट योजना करवा मांडी, अने संपादनाना कार्यमां वधारे सहायता मळे ते माटे केटलाक विद्वानोना नियमित सहयोगनी पण व्यवस्था करवा मांडी. अनेक नाना-मोट्य ग्रंथो एक साथे प्रेसमां छापवा आप्या अने बीजा तेवा अनेक नवा नवा ग्रंथो छपावा माटे तैयार करवा मांड्या. जेटला ग्रंथो अल्यार सुधीमां कुल प्रकट थया हता तेटला ज बीजा ग्रंथो एक साथे प्रेसमां छपावा शरू थया अने तेथी पण वमणी संख्याना ग्रंथो प्रेस कॉपी आदिना रूपमां तैयार थवा लाग्या.

ए पछी थोडा ज समय दरम्यान, एटले सप्टेंबर १९४३ मां, भवन माटे कलकत्ताना एक निवृत्त दक्षिणी प्रोफेसरनी म्होटी लाईब्रेरी खरीद करवा हुं त्यां गयो. सिंघीजी द्वारा ज ए प्रोफेसर साथे वाटाघाट करवामां आवी हती अने मारी प्रेरणाथी ए आखी लाईब्रेरी, जेनी किंमत रु. ५०००० (पचास हजार) जेटली मागवामां आवी हती, सिंघीजीए पोताना तरफथी ज भवनने भेट करवानी अतिमहनीय मनोवृत्ति दर्शावी हती. परंतु ते प्रोफेसर साथे ए लाईब्रेरी अंगेनो योग्य सोदो न थयो अने तेथी सिंघीजीए, कलकत्ताना सुप्रसिद्ध खर्गवासी जैन सदृहस्थ बाबू पूरणचंद्रजी नाहारनी म्होटी लाईब्रेरी लई लेवा विषे पोतानी सलाह आपी अने ते अंगे पोते ज योग्य रीते एनी व्यवस्था करवयुं माथे लीधुं.

कलकत्तामां अने आखाय बंगालमां ए वर्ष दरम्यान अज-नुमिक्षनो मयंकर कराळ काळ वर्ता रह्यो हतो. सिंघीजीये पोताना वतन अजीमगंज, मुर्शिदाबाद तेम ज बीजां अनेक स्थळे गरीबोने मफत अने मध्यमवित्तोने अल्प मूल्यमां, प्रतिमास हजारो मण धान्य वितीर्ण करवानी म्होटी अने उदार व्यवस्था करी हती, जेना निमित्ते तेमणे ए वर्षमां लगभग त्रण-साढ्य त्रण लाख रुपिया खर्च खाते मांडी बाळ्या हता. बंगालना वतनीयोमां अने जमीनदारोमां आवो म्होडो उदार आर्थिक भोग ए निमित्ते अन्य कोईये आप्यो होय तेम जाणवामां नथी आव्युं.

अक्टोबर-नवेंबर मासमां तेमनी तवियत बगडवा मांडी अने ते धीरे धीरे वधारे ने वधारे शिथिल थती गई. जान्युआरी १९४४ मां प्रारंभमां हुं तेमने मळवा फरी कलकत्ता गयो. ता. ६ ठी जान्युआरीना संध्या समये, तेमनी साथे बेसीने ३ कलाक सुधी ग्रंथमाला, लाईब्रेरी, जैन इतिहासना आलेखन आदि अंगेनी खूब उत्साहपूर्वक वातोचीतो करी

પરંતુ તેમને પોતાના જીવનની અલ્પતાનો આભાસ જાણે થઈ રહ્યો હોય તેમ, વચ્ચે વચ્ચે તેઓ તેવા ઉદ્ગારો પણ કાઢતાં રહેતા હતા. ૫-૭ દિવસ રહીને હું સુંવડે આવવા નીકળ્યો ત્યારે છેઠ્ઠી મુલાકાત વચ્ચે તેઓ વહુ જ ભાવભરેલે હૃદયે મને વિદાય આપીને ચોલ્યા કે—‘કોણ જાણે હવે આપણે ફરી મળીશું કે નહિ?’ હું તેમના એ દુઃખદ વાક્યને વહુ જ દવા-
 એલા હૃદયે સાંભાળતો અને હલેગ પામતો, તેમનાથી સદાના માટે છૂટો પડ્યો. તે પછી તેમની સાથે મુલાકાત થવાનો પ્રસંગ જ ન આવ્યો. ૫-૬ મહિના તેમની તવિયત સારી-નરસી રહ્યા કરી અને આશ્વરે સન્ ૧૯૪૪ ના જુલાઈની ૭ મી તારીખે તેઓ પોતાના વિનશ્વર દેહને છોડી પરલોકમાં ચાલ્યા ગયા. મારી સાહિત્યોપાસનાનો મહાન્ સહાયક, મારી અલ્પસ્વલ્પ સેવાનો મહાન્ પરિપોષક અને મારી કર્તવ્યનિષ્ઠાનો મહાન્ પ્રેરક, સહૃદય સુપુરુષ, આ અસાર સંસારમાં મને શૂન્ય હૃદય બનાવી પોતે મહાશૂન્યમાં વિલીન થઈ ગયો.

સિંધીજીવું જો કે આ રીતે નાશવંત સ્થૂલ શરીર સંસારમાંથી વિહ્વલ થયું છે, પરંતુ તેમણે સ્થાપેલી આ ગ્રન્થમાળા દ્વારા તેમનું યશઃશરીર, સંકલ્પે વર્ષો સુધી આ સંસારમાં વિદ્યમાન રહી તેમની કીર્તિ અને સ્મૃતિની પ્રશસ્તિનો પ્રભાવક પરિ-
 ચય ભાવી પ્રજાને સતત આપ્યા કરશે.

*

સિંધી જીના સુપુત્રોનાં સત્કાર્યો

સિંધીજીના સ્વર્ગવાસથી જૈન સાહિત્ય અને જૈન સંસ્કૃતિના મહાન્ પોષક નરરત્નની જે મ્હોટી છોટ પઢી છે તે તો સહજભાવે પૂરાય તેમ નથી. પરંતુ મને એ જોડેને હૃદયમાં ઝંઘી આશા અને આશ્વાસક આલ્હાદ થાય છે કે તેમના સુપુત્રો—શ્રી રાજેન્દ્ર સિંહજી, શ્રી નરેન્દ્ર સિંહજી અને શ્રી વીરેન્દ્ર સિંહજી પોતાના પિતાના સુયોગ્ય સન્તાનો હોઈ પિતાની પ્રતિષ્ઠા અને પ્રસિદ્ધિનાં કાર્યમાં અનુરૂપ ભાગ ભજવી રહ્યા છે અને પિતાની માવના અને પ્રવૃત્તિને ઉદારભાવે પોષી રહ્યા છે.

સિંધીજીના સ્વર્ગવાસ પછી એ વંધુઓએ પોતાના પિતાના દાન-પુણ્ય નિમિત્ત અજીમગંજ વિગેરે સ્થાનોમાં લગભગ ૫૦-૬૦ હજાર રૂપિયા સ્વર્ચ કર્યા હતા. તે પછી થોડા જ સમયમાં, સિંધીજીના વૃદ્ધમાતાનો પણ સ્વર્ગવાસ થઈ ગયો અને તેથી પોતાના એ પરમ પૂજનીયા દાદીમાના પુણ્યાર્થે પણ એ વંધુઓએ ૭૦-૭૫ હજાર રૂપિયાનો વ્યય કર્યો. ‘સિંધી જૈન ગ્રન્થમાળા’ નો સંપાદકો ભાર પણ એ સિંધી વંધુઓએ, પિતાજીએ નિર્ધારેલ વિચાર પ્રમાણે, પૂર્ણ ઉત્સાહથી ઉપાડી લીધો છે, અને તે ઉપરાંત કલકત્તાના ‘ઇન્ડિયન રીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યૂટ’ને બંગાલીમાં જૈન સાહિત્ય પ્રકટ કરવા માટે સિંધીજીના સ્મારકરૂપે ૫૦૦૦ રૂપિયાની પ્રારંભિક મદદ આપી છે.

સિંધીજીના જ્યેષ્ઠ ચિરંજીવ વાવૂ શ્રી રાજેન્દ્ર સિંહજીયે, મારી ઇચ્છા અને પ્રેરણાના પ્રેમને વશ થઈ, પોતાના પુણ્યશ્લોક પિતાની અજ્ઞાત ઇચ્છાને પૂર્ણ કરવા માટે, ૫૦ હજાર રૂપિયાની ઉદાર રકમ ભારતીય વિદ્યાભવનને દાન કરી, અને તેના વડે કલકત્તાની ઉક્ત નાહાર લાઈબ્રેરી ખરીદ કરીને ભવનને એક અમૂલ્ય સાહિત્યિક નિધિરૂપે મેટ કરી છે. ભવનની એ મૂલ્ય લાઈબ્રેરી ‘વાવૂ શ્રી વહાદુર સિંહજી સિંધી લાઈબ્રેરી’ ના નામે સદા ઓઠાણશે અને સિંધીજીના પુણ્યાર્થે એ એક મ્હોટી જ્ઞાનપરવ વનશે. વાવૂ શ્રી નરેન્દ્ર સિંહજીયે, બંગાળની સરાક જાતિના સામાજિક અને ધાર્મિક ઉત્થાન નિમિત્તે પોતાના પિતાએ જે પ્રવૃત્તિ ચાલૂ કરી હતી, તેને અપનાવી લીધી છે અને તેના સંચાલનનો ભાર પ્રમુખપણે પોતે ઉપાડી લીધો છે. સન ૧૯૪૪ નવેંબર માસમાં કલકત્તાના દિગંબર સમાજ તરફથી ડાહ્યાવાળા ‘વીરશાસન જયન્તી મહોત્સવ’ના પ્રસંગે તેના ફાળામાં એમણે ૫૦૦૦ રૂપિયા આપ્યા હતા તેમ જ કલકત્તામાં જૈન શ્વેતાંબર સમુદાય તરફથી વાંઘવા ધારેલા ‘જૈન ભવન’ માટે ૩૧૦૦૦ રૂપિયા દાન કરી પોતાની ઉદારતાની શુભ શરૂઆત કરી છે. ભવિષ્યમાં સિંધી જૈન ગ્રન્થમાળા નો સર્વે આર્થિક ભાર આ વચ્ચે વંધુઓએ ઉત્સાહ પૂર્વક સ્વીકારી લેવાની પોતાની પ્રશંસનીય મનો-
 માવના પ્રકટ કરીને, પોતાના પિતાના એ પરમ પુનીત યશોમન્દિરને ઉત્તરોત્તર ઉદ્યત સ્વરૂપ આપવાનો શુભ સંકલ્પ કર્યો છે. તથાસ્તુ.

‘સિંધી જૈન શાસ્ત્ર શિક્ષાપીઠ
 ભારતીય વિદ્યા ભવન, સુંવડે’

—જિ ન વિ જ ય મુ નિ

ધર્મોપદેશમાલા - પ્રાસ્તાવિક વક્તવ્ય

*

જૈન પૂર્વાચાર્યોએ પ્રાથમિક કક્ષાના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા - એમ ચતુર્વિધ જૈન સંઘને નિયમિત મળવા-ગુણવા માટે જે કેટલાક સામાન્ય ઉપદેશાત્મક પ્રકરણ ગ્રંથોની રચના કરી છે તેમાંનો પ્રસ્તુત 'ધર્મોપદેશમાલા' પ્રકરણ પણ એક પ્રમુખ ગ્રંથ છે.

એ પ્રકારનાં પ્રકરણોમાં સૌથી મુખ્ય અને સૌથી પ્રાચીન પ્રકરણ ગ્રંથ તે ધર્મદાસ ગણીતો બનાવેલો 'ઉપદેશમાલા' નામનો છે જેની મૂલ ૫૪૧ પ્રાકૃત ગાથાઓ છે. બહુ જ પ્રાચીન સમયથી લઈને વર્તમાન સમય સુધીમાં, એ પ્રકરણનું પઠન-ગુણન જૈન શ્રદ્ધાલુ વર્ગમાં વ્યાપકરૂપે થતું આવ્યું છે. શ્વેતામ્બર સંઘના સર્વ પ્રાચીન સંપ્રદાયોમાં એ પ્રકરણ ગ્રંથની વિશિષ્ટ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠા મનાતી આવી છે અને આગમિક ગ્રંથોના જેટલી જ શ્રદ્ધાથી એનો સ્વાધ્યાય કરવાનો પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ ગ્રંથના કર્તા ધર્મદાસ ગણી ક્યારે થયા તેનો ચોક્કસ નિર્ણય કરવા માટેનાં પુરાતાં પ્રમાણો હજી જ્ઞાત નથી થયાં, એ ગ્રંથના કેટલાક વ્યાખ્યાકારોએ તો, તેમને ખાસ મહાવાન મહાવીર સ્વામિના જ એક હસ્ત-દીક્ષિત શિષ્ય તરીકે ઉલ્લેખ્યા છે અને એ રીતે એ પ્રકરણની રચના મહાવીર સ્વામિના સમયમાં જ થયેલી હોવાની માન્યતા પ્રકટ કરી છે; પરંતુ ऐतिहासिक દ્રષ્ટિએ તેમ જ પ્રાકૃત ભાષાના સ્વરૂપના તુલનાત્મક અવલોકન વિગેરેની દ્રષ્ટિએ, એ ગ્રંથ તેટલો પ્રાચીન તો સિદ્ધ નથી થતો. કારણ કે એમાં મહાવાન મહાવીરના નિર્વાણ બાદ કેટલાય સૈકા પછી થયેલા આર્ય વજ્ર આદિ આચાર્યોનો પણ પ્રકટરૂપે ઉલ્લેખ થયેલો મળે છે. તેથી ઇતિહાસજ્ઞોની દ્રષ્ટિએ એ ગ્રંથ, વિક્રમના ૪ થા - ૫ મા શતક દરમ્યાન કે તેથી થ પછીના એકાદ સૈકામાં રચાયેલો સિદ્ધ થાય છે. એ સમય ગમે તે હોય, પરંતુ મૂતકાલના ૧૨૦૦-૧૪૦૦ જેટલા વર્ષોથી તો નિશ્ચિત રૂપે ધર્મદાસ ગણીની એ કૃતિ શ્વેતામ્બર સંઘમાં બહુમાન્ય થયેલી છે, એટલી વસ્તુ સુસ્પષ્ટ છે.

એ 'ઉપદેશમાલા' માં સામાન્ય પ્રકારે સર્વકક્ષાના જૈન સંઘને જીવનમાં આચરવા અને અનુસરવા યોગ્ય જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, સંયમ, ક્ષમા, દયા, વિનય, વિવેક, અનુકંપા, અપરિગ્રહ, નિર્મમતા, નિર્લોભતા, અપ્રમાદ અને અનાસક્તિ - ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ વિવિધ પ્રકારના આત્મવિ-શુદ્ધિ અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ કરનારા ગુણોનો બહુ જ સરલ અને સુવોધ રીતે પરંતુ અસ-રકારક અને આદેશાત્મકરૂપે, સુંદર ઉપદેશ આપવામાં આવ્યો છે. પ્રાયઃ નવદીક્ષિત સાધુ - સાધ્વીઓ અને સ્થૂલવ્રતધારી શ્રાવક - શ્રાવિકાઓ માટે એ પ્રકરણને કંઠસ્થ કરવાની, અથવા તો નિયમિત રીતે એનું વાચન કરવાની પરંપરા બહુ જૂના કાલથી જૈન સમાજમાં ચાલી આવે છે. ગ્રંથકારે પોતે પણ એના અન્ત ભાગમાં કહ્યું છે કે "આ ઉપદેશમાલાને જે મનુષ્ય મળે છે, સાંભળે છે અથવા હૃદયમાં ધારણ કરે છે તે મનુષ્ય, પોતાના આત્મહિતને જાણી શકે છે અને તે જાણીને સુખદાયક (માર્ગ) આચરી શકે છે."

ઉવણસમાલમેયં જો પઢઈ સુણઈ કુણઈ વા હિયણ ।

સો જાણઈ અપ્પહિયં, નાઝુણ સુહં સમાયરઈ ॥ ૫૩૬ ॥

તેમ જ એ ગ્રન્થના મહત્ત્વનું વર્ણન કરતાં ગ્રંથકાર પોતે જ કહે છે કે— આ ઉપદેશમાલા રૂપ ગ્રન્થકૃતિ, એના વક્તા અને શ્રોતાવર્ગને શાન્તિ કરનારી, વૃદ્ધિ કરનારી, કલ્યાણ કરનારી, સુમંગલ કરનારી, તેમ જ નિર્વાણ ફલ આપનારી છે.

સંતિકરી વુઢ્ઠિકરી કલ્હાણકરી સુમંગલકરી ય ।

હોઈ કહગસ્સ પરિસાણ તહ ય નિવ્વાણફલદાઈ ॥ ૫૪૧ ॥

આ રીતે ગ્રન્થકારે પોતે જ એ પ્રકરણ ગ્રન્થના પઠન તેમ જ શ્રવણનું વિશિષ્ટ માહાત્મ્ય બતાવેલું હોવાથી, તેમ જ એમાં નિબદ્ધ કરેલા વિવિધ પ્રકારના પ્રકીર્ણ ઉપદેશાત્મક વચનોની હૃદયંગમતાથી, શ્રદ્ધાશીલ મુમુક્ષુ જનને એ ગ્રન્થ બહુ જ હિતોપદેશક અને સુમાર્ગપ્રેરક લાગતો રહ્યો છે અને તેથી જ એના પઠન-પાઠનનો સતત પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ ગ્રન્થની આવી સુપ્રસિદ્ધિ અને સમાદરતા જોઈ, એના અનુકરણરૂપે એ પછીના અન્યાન્ય આચાર્યોએ પણ, એ શૈલીના અને એ જ પ્રકારના, કેટલાય નવા નવા ઉપદેશાત્મક પ્રકરણ ગ્રન્થોની રચના કરી છે, જેમાં હરિભદ્રસૂરિનું ‘ઉપદેશપદ પ્રકરણ’, જયસિંહસૂરિની પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’, તેમ જ મલધારી હેમચન્દ્રસૂરિકૃત ‘પુષ્પમાલા’ આદિ અનેક કૃતિઓ ગણાવી શકાય તેમ છે.

જયસિંહસૂરિએ આ કૃતિ મુખ્યપણે ધર્મદાસ ગણીની ઉક્ત ‘ઉપદેશમાલાના’ અનુકરણ-રૂપે જ બનાવી છે એ એની રચના જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે એમાં સૂચવેલા ઉપદેશો અને તેમની પુષ્ટિમાટે ઉલ્લેખેલાં કથાનકોનો મોટો ભાગ, એ ઉપદેશમાલાના જ આધારે પ્રથિત કરવામાં આવ્યો છે. ઉપદેશમાલાની ઉપદેશાત્મક ઉક્તિઓ વધારે વિસ્તૃત અને વધારે વૈવિધ્ય ભરેલી છે ત્યારે પ્રસ્તુત ધર્મોપદેશમાલાની રચના સંક્ષિપ્ત અને સૂચનાત્મક રૂપ છે. ગ્રન્થકારનો ઉદ્દેશ ઉપદેશાત્મક કથનની ઉક્તિઓ કરતાં તદુપદેશસૂચક કથાનકોની નામાવલિ સૂચવવાનો વિશેષ દેખાય છે, અને તેથી તેમણે ૯૮ ગાથાના આ લઘુ પ્રકરણમાં, ભિન્ન ભિન્ન ઉપદેશોની સૂચક ૧૫૮ જેટલી કથાઓની નામાવલિ પ્રથિત કરી દીધેલી છે. ત્યારે ધર્મદાસ ગણીની ઉપદેશમાલા જે ૫૪૧ ગાથા જેટલી વૃહત્ કૃતિ છે, તેમાં લગભગ ૭૦ જેટલી જ કથાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ગ્રન્થકારે પોતાની પ્રસ્તુત નૂતન કૃતિની રચના કરવા પૂર્વે, ધર્મદાસ ગણીની ઉક્ત ‘ઉપદેશમાલા’ ઉપર વિસ્તૃત વિવરણ કર્યું હતું જેનો ઉલ્લેખ અનેક ટેકાણે આમાં કરવામાં આવ્યો છે અને જે જે કથાઓ ઉક્ત વિવરણમાં તેમણે વિસ્તૃત રૂપે પ્રથિત કરી છે તેની પુનરુક્તિ આ વિવરણમાં ન કરતાં તે વિવરણમાંથી જ તે તે કથાઓ જાણી લેવાની ભલામણ કરી છે.^૧ પન્દરમા સૈકામાં પાટણ, સ્વંભાત, મરુચ, દેવપત્તન વિગેરે સ્થાનોનાં પ્રસિદ્ધ જ્ઞાનભણ્ડારોનું અવલોકન કરી, કોઈ સંશોધક વિદ્વાને ‘વૃહટ્ટિપ્પનિકા’ નામની જે એક વહુ જ ઉપયોગી અને પ્રમાણભૂત ગ્રાંથીન જૈન ગ્રન્થોની ‘સૂચિ’ વનાવી છે, તેમાં પણ એ વિવરણની ઇટલે કે એમની ‘ઉપદેશમાલાવૃત્તિ’ની નોંધ લેવામાં આવી છે, અને તેની રચ્યાસાલ પણ તેમાં નોંધી છે. તે અનુસારે સં. ૯૧૩ માં ઇટલે કે પ્રસ્તુત ધર્મોપદેશમાલાવિવરણની સમાપ્તિ

પૂર્વે, બે વર્ષે ઉપર, તેની રચના કરી હતી.^૧ એ વૃત્તિ અद्यापि મારા જોવામાં આવી નથી. સંભવ છે કે જેમ ગ્રન્થકારે પ્રસ્તુત વિવરણની અન્તે લાંબી પ્રશસ્તિ લખીને પોતાનાં સ્થાન, સમય ગુરુકુલ આદિનો યોગ્ય પરિચય આપ્યો છે, તેમ એ વૃત્તિ = વિવરણમાં પણ આપ્યો હોય અને એમાં ગ્રન્થકાર વિષે કોઈ વિશેષ ઇતિહાસિક જ્ઞાતવ્ય પણ નોંધાવેલું હોય. વિદ્વાનોએ એ વૃત્તિની શોધ કરવી જોઈએ અને ઉપલબ્ધ થાય તો તેને પણ પ્રકાશમાં મુકવાની પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ.

ગ્રંથકારે પોતાની જે એક અન્ય વિશિષ્ટ રચનાનો પણ ઉલ્લેખ, પ્રસ્તુત વિવરણની પ્રશસ્તિમાં કરેલો છે તે પૂર્ણરૂપમાં મારા જોવામાં નથી આવી પરંતુ તેનો અલ્પ એવો ત્રુટિત ભાગ મારા જોવામાં આવ્યો છે. એ રચના તે ‘નેમિનાહચરિયં’ છે.

ગ્રન્થકાર કહે છે કે— ‘જ્યાં સુધી આ જગતમાં દ્વીપ, સમુદ્ર, કુલપર્વત, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને સ્વર્ગના દેવો વિદ્યમાન રહે ત્યાં સુધી આ વિવરણ પણ, ‘નેમિચરિત’ની જેમ પ્રસાર પામતું રહો. (પ્રશસ્તિ ગાથા ૨૭, પૃ. ૨૨૯) મને લાગે છે કે ગ્રન્થકારની રચનાઓમાં એ ‘નેમિચરિયં’ કદાચ સૌથી મોટી અને મહત્ત્વની કૃતિ હશે. જેસલમેરના મંડારમાં, એ ગ્રન્થની તાલપત્રની પ્રતિનાં થોડાંક ત્રુટક પાનાં મારા જોવામાં આવ્યાં જેમાં એક પાનું ગ્રન્થના અન્તભાગવાળું પણ દૃષ્ટિ ગોચર થયું હતું.

એ પાનામાં ગ્રંથની અન્તપ્રશસ્તિનો કેટલોક પાઠ મને ઉપલબ્ધ થયો છે જે આ નીચેની પંક્તિઓમાં આપવામાં આવે છે.

(૨).....નેમિકહાસંગેણં દસાર-હલિ-કેસવાહયાણં પિ । ચરિયમિણં પરિકહિયં વિમલંગુણં.....(પં. ૨)

(૩).....અથ સમપ્પઇ એયં તિહુવણગુરુણો અરિદ્ધનેમિસ્સ । રાહમઇએ તદ્દા ણવભવસુહસંગયં ચરિયં ॥ છ ॥
સિરિવદ્ધમાણતિથ્યે પવહ્માણમ્મિ જણિયજયહરિસે । તિયસાસુરવિજ્ઞાહરણરિદ્ધ [દેવિદ્ધ ?] ણયચલણો ॥
ણમે ણ.....(પં. ૩)

(૪).....જંબુણાસુ તિ સીસો વોચ્છિણ્ણાઈં અથમિ એયાણિ ॥
મણપરમોહિપુલાએ આહારગલ્લવગલ્લવસમે કપ્પે । સંજમતિથ કેવલિ સિજ્ઞા[ણા]ય જંબુમ્મિ વોચ્છિણ્ણા ॥
તસ્સ વિ પમવાયરિઓ તસ્સ વિ સેજંભવો મહાસત્તો । સંજાઓ વર.....(પં. ૪)

(૫).....સીસો પરિમુણિયતત્તમાવત્થો । જો સુઅદાણકણં સેવિજ્ઞઈ સાહુભમરેહિં ॥
તિવિહં સામાયારિં આયરમાણો તદ્દા પગાસેન્તો । અહ જક્ખસયહરો તિ અ સીસો સે આસિ ગુણરાસી ॥
તસ્સ વિ તિવ્વત્તવાણ.....(પં. ૫)

(૬).....તેયજંબુણાસિઅણાણાવિહુરિયસંઘાઓ ॥
આમોસહિ વિપ્પોસહિ જલ્લોસહિ વિવિહલ્લહિસંપણ્ણો । જિણકપ્પિયાણ ચરિઅં દુસમાકાલે વિ પયહંતો ॥
સીસો અહેસિ ગુણરયણભૂસિઓ ભવિઅ.....(પં. ૬)

(૭).....સિરિમં જયસિંહસૂરિણમેણં । મંદમહિણા વિ રહિયં એયં સિરિણેમિણો ચરિયં ॥
સિરિણેમિણાહચરિઅં કાલ્લણ જમ્મજિઅં મએ પુણ્ણં । સંપાવડ ભવિ.....(પં. ૭)

દુર્ભાગ્યે એ પાનાનો ડાવી બાજુએથી લગભગ એક તૃતીયાંશ કરતાં વધારે ભાગ તુટી ગયેલો હોવાથી, પ્રશસ્તિગત પાઠ યંદિત રૂપમાં જ મેલવી શકાયો છે. એ જે છેલ્લું પત્ર જોવામાં આવ્યું છે તેનો પત્રાંક ૨૩૮ નો છે. પત્રની લંબાઈ લગભગ ૨૬-૨૭ ઇંચ જેટલી હોવાથી તેમ જ દરેક પૃષ્ઠ ઉપર ૬-૭ પંક્તિઓ લખેલી હોવાથી, લગભગ વારેક હજાર. શ્લોક = ગ્રન્થાગ્ર જેટલો એ ગ્રન્થ મોટો હશે, એમ અનુમાન કરી શકાય છે.

ઉક્ત ‘વહટ્ટિપ્પનિકા’માં એ ચરિતની નોંધ લેવામાં નથી આવી, તેથી તે સૂચીકારને તેણે અવલોકેલા કોઈ પણ પ્રસિદ્ધ મંડારમાં એની પ્રતિ ઉપલબ્ધ થઈ નહિં હોય. પરંતુ

તપાસ કરતાં કોઈ મંડારમાં એ ગ્રંથ કદાચ મઠી પળ આવે; તેથી વિદ્વાનોએ એ વિષે ખાસ લક્ષ્ય રાખવા જેવું છે.

*

ગ્રંથકારના વિષયમાં, પ્રસ્તુત ગ્રંથની પ્રશસ્તિમાંથી જે કાંઈ પરિચયાત્મક હકીકત ઉપલબ્ધ થાય છે તે વિષે, સંપાદક વિદ્વાને, પોતાની પ્રસ્તાવનામાં, યથાયોગ્ય વિવેચન કર્યું છે; તેથી વાચકોને તે વિષેની યોગ્ય માહિતી એમાંથી મળી રહેશે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ જૈન કથાઓના સંગ્રહની દૃષ્ટિએ એક પ્રાચીન અને પ્રમુખ કૃતિઓમાંનો એક છે. એમાં કહેલી કથાઓમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલાં વિવિધ વર્ણનોની ધાર્મિક, વ્યાવહારિક, સામાજિક આદિ દૃષ્ટિએ જે ઉપયોગિતા અને વિશિષ્ટતા છે તેનો પણ કેટલોક નિર્દેશ સંપાદક પण्डितजीए પોતાની પ્રસ્તાવનામાં યોગ્યરીતે કર્યો છે જ. જૈન કથાસાહિત્યનું લક્ષ્ય શું છે અને તેનું મહત્ત્વ કઈ દૃષ્ટિએ રહેલું છે ?—તે વિષે મેં મારા કેટલાક વિચારો, ઇતઃપૂર્વ, પ્રસ્તુત ગ્રંથમાલામાં પ્રકટ થયેલા જિનેશ્વરસૂરિકૃત ‘કથાકોશપ્રકરણ’, મહેશ્વર-સૂરિરચિત ‘જ્ઞાનપદ્ધતી કથા’ તથા ઉદયપ્રભસૂરિકૃત ‘ધર્માશ્રયુદય મહાકાવ્ય’નાં ‘પ્રાસ્તાવિક—વક્તવ્યો’માં આલેખ્યા છે, તેથી તે વિષે અહિં હવે વિશેષ કહેવા જેવું રહેતું નથી.

ગ્રંથના સંપાદક પં. શ્રીલાલચન્દ્રજી જૈન વાઙ્મયના—તેમાં યં ખાસ કરીને પ્રાકૃત, સંસ્કૃત અને ભાષા સાહિત્યના—પ્રૌઢ પંક્તિના વિદ્વાન છે. આજ સુધીમાં એમણે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત, અપભ્રંશ, પ્રાચીન ગૂજરાતી આદિ અનેક ગ્રંથોનું સંશોધન—સંપાદન આદિ કરીને વિદ્વદ્વર્ગમાં યોગ્ય સ્થાતિ મેળવી છે. પ્રસ્તુત ગ્રંથની પ્રાચીન પ્રતિઓ પ્રાયઃ અશુદ્ધ અને અપભ્રષ્ટ પાઠવાહુલ્યવાળી ઉપલબ્ધ થાય છે, તેથી જુદી જુદી ૩-૪ પ્રતોનો આધાર મેળવી તે પરથી યથાશક્ય શુદ્ધ પાઠોદ્ધાર કરવામાં પण्डितजीए જે વિશિષ્ટ શ્રમ-લીધો છે તે વદલ એમને મારા અભિનન્દન છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ ઉપર જે વીજી વે મોટી વૃત્તિઓ રચાઈ છે અને જેમનો પરિચય પण्डितजीए પોતાની પ્રસ્તાવનામાં આપેલો છે તેમને પણ પ્રસિદ્ધિમાં મુકવાની દૃષ્ટિએ ગ્રંથમાળા તરફથી, તેમની પ્રેસકૉપિઓ વિગેરે થઈ રહી છે; પરંતુ તેમની પ્રસિદ્ધિ તો ભાવિના હાથની વસ્તુ છે. આજે તો પ્રસ્તુત મૂળ કૃતિને જ વાચકોને સમર્પિત કરી સન્તુષ્ટ થવા ઇચ્છું છું.

ગ્રંથકારે પોતે, ગ્રંથાન્તમાં એવી અભિલાષા પ્રકટ કરી છે કે—‘પ્રસ્તુત વિવરણની રચના કરવાથી જે કાંઈ કુશલ કર્મ મેં પ્રાપ્ત કર્યું હોય તેના વડે, કવિની અર્થાત્ કર્તાની સાથે જ મન્યજનો પણ, જ્યાં શાશ્વત સુખ, રહેલું છે એવું મોક્ષ પ્રાપ્ત કરો’. હું પણ અન્તે તેમના જ શબ્દોમાં, માત્ર ‘વિવરણની રચના’ને વડે ‘વિવરણની પ્રસિદ્ધિ’ આટલા ફેરફાર સાથે, એ જ ઉચ્ચ અભિલાષા પ્રકટ કરી વિરમું છું.

પ્રસિદ્ધિકરણા કુસલં જં કિંચિસમજિયં મયે તેણ ।

મઘ્વા લહંતુ મોક્ષં કણ્ણા સહ સાસયં સોક્ષં ॥

અક્ષય તૃતીયા, સં. ૨૦૦૫

[દિનાંક ૧, મई, ૪૯]

સિંધી જૈન શાસ્ત્ર શિક્ષાપીઠ

ભારતીય વિદ્યામંચન, વંચઈ

જિ ન વિ જ ય મુનિ

सिंधी जैन ग्रन्थमाला]

[illegible]

[illegible]

પ્રસ્તાવના ।

પુણ્યશ્લોક સ્વ૦ શ્રીમાન્ બાબૂ બહાદુર સિંહજી સિંઘીના સ્તુત્ય સ્મારકસ્વરૂપ 'સિંઘી જૈન ગ્રંથમાલા'માં ધર્મોપદેશમાલા (ધર્મોપદેશમાલા) જેવું પ્રશંસનીય પ્રાચીન પ્રાકૃત ગ્રંથ-રત્ન અત્યુપયોગી વિવરણ સાથે જે પ્રકાશમાં આવે છે, એમાં 'ભારતીય વિદ્યાભવન'ના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીની પ્રેરણા મુખ્ય નિમિત્તભૂત છે । આ શ્રેષ્ઠ ગ્રંથનું સંપાદન-કાર્ય તેઓએ આજથી લગભગ સાઠાચાર વર્ષો પહેલાં મને સોંપેલું, તે બીજી બીજી પ્રવૃત્તિઓમાંથી અવકાશ મેળવીને, પ્રાચીન પ્રતિયોના આધારે, આવશ્યક પાઠાન્તરોની યોજના સાથે, શક્ય પરિશ્રમથી યથામતિ સંશોધિત કરેલ, આ ઉત્તમ ગ્રંથ, મુદ્રણાલય આદિની અનુકૂલતાએ હાલમાં પ્રથમ પ્રકાશમાં આવે છે, એ આનન્દ-જનક ઘટના છે ।

ગ્રંથની વિશિષ્ટતા ।

આજથી એક હજાર અને એકસો વર્ષો પૂર્વે થઈ ગયેલા, શ્રુતદેવીના પરમ પ્રસાદને પ્રાપ્ત કરનાર જયસિંહસૂરિ જેવા મહાન્ સમર્થ ધર્મોપદેશક ધર્માચાર્યના વિવરણથી વિભૂષિત થયેલો વિદ્વત્તામયો આ વિશિષ્ટ ગ્રંથ વિદ્વજ્ઞાનોના ચિત્તનું અનેક પ્રકારે આકર્ષણ કરશે, એવી અમ્હને શ્રદ્ધા છે ।

વિવિધ દૃષ્ટિથી અવલોકન કરનારા પ્રાચ્યવિદ્યા-પ્રેમીઓ આ ગ્રંથના પઠન-પાઠન-પરિશીલનથી પરમ પ્રમોદ પામશે, આ એક જ ગ્રંથમાંથી વિવિધ વિષયોનું ત્રિજ્ઞાન મેળવી શકશે ।

આ ગ્રંથ, પ્રાકૃતભાષામય હોઈ, પ્રાકૃતભાષાના વિશારદોને અને અભ્યાસીઓને, તથા પ્રાકૃત સાહિત્યના રસિક પાઠકોને પ્રબલ પ્રોત્સાહન આપે, એ સ્વાભાવિક છે ।

પ્રશસ્ત પાઠ્ય ગદ્યમય મનોહર પ્રાકૃત ગ્રંથની ગવેષણા કરનારને આ ગ્રંથની પ્રાપ્તિથી અધિક પ્રસન્નતા થવા સમ્ભવ છે । સુપ્રસિદ્ધ મહાકવિ વાળમટ્ટની કાદમ્બરી આદિની સંસ્કૃત ગદ્ય-છંદા જેવી પ્રાકૃત ગદ્ય-છંદા આમાં અનેક સ્થલે (જોવા) મળશે । અભ્યાસીઓની અનુકૂલતા માટે આ પ્રકાશનમાં સમાસવાળાં પદો વચ્ચે '—' આવાં ચિહ્નો અમ્હે દર્શાવ્યાં છે ।

ગદ્ય-પદ્યમયી પ્રાકૃત ચમ્પૂકથા જોવા ચાહનારને પણ આ ગ્રંથ, વહુધા સન્તોષ આપી શકશે । આ ગ્રંથના અવગાહનથી મહાકાવ્યની મહત્તાનો પણ અનુભવ થશે ।

પ્રસન્નોચિત સંસ્કૃત, પ્રાકૃત સુમાર્ષિતામૃતનું પાન કરવા ચાહનારને આમાંનાં સુમધુર સુમાર્ષિતો અનન્ય આનન્દ આપશે । આમાં ઉદ્ઘૃત જણાતાં પદ્યોની એક સૂચી અમ્હે અહિં પરિશિષ્ટ (૧) તરીકે દર્શાવી છે, તે તે પદ્યોની પ્રાચીનતા સાથે લોક-પ્રિયતા, શુદ્ધતા અને પાઠ-ભિન્નતા વગેરે વિચારવામાં ઉપયોગી થશે ।

કાવ્ય-શાસ્ત્રથી વિનોદ પામતા કવિઓને, તથા સાહિત્ય-રસિક સાક્ષરોને આ ગ્રન્થની રચના-શૈલી આનન્દપ્રદ થવા સાથે ચાતુર્યભર્યું ઉચ્ચ શિક્ષણ આપવા સમર્થ થશે.

ભાષા-વિશારદોને, અને ભાષા-શાહના અભ્યાસી સંશોધકોને આ ગ્રન્થ-દ્વારા ભાષા-વિષયક ઘણું જાણવા-શીખવા જેવું મળી શકે તેમ છે. પ્રાકૃત ભાષાનો સંસ્કૃત ભાષા સાથે કેવો ગંભીર સંબંધ છે? તથા દેશી ભાષાઓ પર કેટલો મહાન ઉપકાર છે? પ્રાકૃત ભાષાનું દેશી ભાષાઓ સાથે કેટલું સામ્ય છે? પ્રાચીન પ્રાકૃત ભાષામાંથી કેટલા વિશાલ પ્રમાણમાં શબ્દો અને ક્રિયાપદો એ જ રૂપમાં અથવા સહજ ફેરફાર સાથે આપણી વર્તમાન પ્રાકૃત ભાષાઓ (ગૂજરાતી, હિન્દી, મરાઠી, મારવાડી, માલવી, વંગાલી, બંગાલી, વગેરે)માં અત્યંત પ્રાચીન સમયથી, વંશ-પરમ્પરાથી ઉતરી આવેલ છે? આવો ભાષાઓને ઘનિષ્ઠ સંબંધ સમજવાની, તદ્વચ્ચ અને તુલનાત્મક દૃષ્ટિથી વિચારવાની તક તેમને આ ગ્રન્થથી સારી રીતે મળશે. *વ્યુત્પત્તિ, ભાષા-શુદ્ધિ આદિમાં પણ આથી અનુકૂળતા થશે.

* નમૂના તરીકે અહીં હજાર વર્ષ પહેલાના આ પ્રાકૃત ગ્રન્થમાં વપરાયેલા, વર્તમાનમાં ગૂજરાતી વગેરે ભાષામાં વપરાતા થોડા સમાન શબ્દો તરફ અમ્હે લક્ષ્ય દર્શાવી દીધું છે -

પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી	પૃષ્ઠ	પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી	પૃષ્ઠ
અજ્ઞ	(આજ)	૫૪, ૬૬	ડાલ	(ડાલ)	૧૧૨
આવેજા	(આવજે)	૧૩૧	ઘાણ-પોત્તી	(ઘાવાની પોતલી)	૧૦૩
આહીરી	(આહીરણ)	૧૩૩	તુજ્ઞ	(તુજ)	૬૬
ઊઘાડેડ	(ઊઘાડો)	૫૬	નત્થિ	(નથી)	૪૯
ઊછોડે	(છોડે)	૩૨	નાળયં	(નાળું)	૨૦૬
ઊછોડિઓ	(છોડ્યો)	૩૩	નીસરિયા	(નીસર્યા)	૪૮
એકલા	(એકલો)	૧૧૭	પડદ	(પડે)	૨૨૫
ઓલ્હવિયવ્વો	(ઓલ્હવવો)	૧૫૮	પહાણ	(પહાણ)	૫૧
ઓવારણયં	(ઓવારણ)	૯૧	પુટલિયા	(પટો)	૩૩
કહેયવ્વો	(કહેવો)	૬૭	પુડઓ	(પડી, પુડી હિંદી)	૫૭
કવડિયા	(કોડી)	૧૦૩	પુડિયા	(પેટ)	૨૦૯
કોઈ	(કોઈ)	૪૭, ૫૬, ૬૧	પેટ્ટ	(પોટ્ટ મરાઠી)	૩૩
કુસણિઝળ	(કસણીને)	૧૭૭	પોટ્ટ	(પાટીને)	૯૩, ૧૫૩
કોત્થલિયા	(કોથલી)	૯૨	પાડિઝળ	(વાપ)	૯૦, ૯૧
ખોડિયા	(ખોડી)	૧૯૧	વણ	(વાઈ)	૪૧
ગુજરત્તા	(ગુજરાત)	૨૨૭	વાડયા	(માઈ)	૫૭
ગુલિયા	(ગોલી)	૧૧૬	માઈ	(માડ મરાઠી)	૧૦૮, ૧૧૩
ઘર	(ઘર)	૫૮	માડ	(મામો)	૧૧૮
ચેહ્ણો	(ચેલો)	૬૨, ૮૨, ૮૩	મામો	(લાલ્લો)	૫૮, ૬૬
છાણ	(છાણ)	૨૦૩	લહુય	(લહે)	૧૪૬, ૧૬૦
જગડિજાંત	(જગડતા-કલહ કરતા)	૧૮૬	લહુઈ	(લહ)	૨૦૨
જાણિઝળ	(જાણીને)	૫૦	લાડ	(લિડી)	૧૫૪
જુવાણઝ	(જુવાન)	૩૪, ૪૭, ૬૨, ૧૮૨, ૨૦૩	લિંડિયા	(વધાવ્યો)	૪૭
જોલ્લવણ	(જોલન)	૬૨, ૬૪	વજ્ઞાવિઓ	(વહુ)	૩૧
જોહાર	(જુહાર)	૧૫૯, ૨૦૧	વહુ	(વટલાઈયા)	
			વિટ્ઠલિજિહિસિ		

આ ગ્રન્થમાં કવિએ અટવીનું વર્ણન કરતાં મરહટ્ટુય ભાસા (મરાઠી-પ્રાકૃત ભાષા)ને, કાંસિનીને તથા અટવીને સમાન વિશેષણોથી લલિત પદ-સંચારવાળી, મદનને પ્રકટ કરનારી તથા સુવર્ણ-રચનાવાળી જણાવી છે [પૃ. ૪]

આ પ્રાકૃત ગ્રન્થની પ્રાચીન તાંડપત્રીય પ્રતિ વગેરેના પાઠો પ્રમાણે સંયુક્ત વર્ણની પૂર્વના ફકારને ઈકાર તરીકે, અને ઉકારને ઓકાર તરીકે આ ગ્રન્થમાં રાખવામાં આવેલ છે । વેરુચિના પ્રાકૃતપ્રકાશ (પરિ. ૧, સૂત્ર ૧૨, ૨૦) માંનાં 'ઇત એત્ પિન્ડસમેષુ', 'ઉત ઓત્ તુન્ડરુપેષુ' સૂત્રો, તથા સિદ્ધહેમચન્દ્ર શબ્દાનુશાસનનાં અ. ૮, પા. ૧, સૂત્ર ૮૫ અને ૧૧૬ 'ઇત એદ્ વા' તથા 'ઓત્ સંયોગે' આ પદ્ધતિનું સમર્થન કરે છે ।

इतिहासना प्रेमीओने, અને સંશોધકોને આ ગ્રન્થમાંથી કેટલીય જાણવા જેવી-નોંધવા જેવી માહિતી મળી આવશે । સુરટ્ટ (સૌરાષ્ટ્ર), લાડ (લાટ), ગુજરાત્તા (ગૂજરાત) જેવાં અનેક દેશો સમ્બન્ધમાં, બારવई (દ્વારકા), મરુચ્છ (મૃગુચ્છ) ઉજ્જેણી (ઉજ્જયની), મહુરા (મથુરા), વસંતપુર, સોપ્પારઅ (નાલા-સોપારા), હથ્થકપ્પ (હાથપ) આદિ અનેક નગર-નગરીઓના સમ્બન્ધમાં, સત્તુંજય (શત્રુંજય) તીર્થ, ઉર્જિત (ઉજ્જયન્ત-ગિરનાર) જેવાં અનેક પર્વત-પ્રદેશોના સમ્બન્ધમાં કરેલા પ્રાસંગિક હલેલો ઇતિહાસમાં ઉપયોગી થશે । આઈયર (આદિકર)-મંડલ એ જ પાછળથી પ્રસિદ્ધ થયેલ આઈચ્ચ (આદિત્ય) મંડલ, તથા કણ્ણકુજ (કન્નોજ), પાડલિપુત્ત (પાટલિ-પુત્ર-પટના), પમાસ (પ્રમાસ), પયાગ (પ્રયાગ) તીર્થ આદિ અનેક સ્થળોની ઉત્પત્તિનો ઇતિહાસ આમાંથી જાણવા મળશે । પ્રાચીન તીર્થો, મન્દિરો, સ્તૂપો, જલકાન્ત મણિ, ધારા-જલયત્ર, યત્રમય કપોત, ગરુડ, સંરોહિણી મૂલી, શતસહસ્ર (લક્ષ) પાક તેલ, વગેરે સમ્બન્ધમાં જાણવા યોગ્ય અનેક હકીકતો જણાશે. શ્વેતામ્બર જૈન સાધુઓદ્વારા આશીર્વાદ તરીકે ઉચ્ચરાતો ધર્મલાભ શબ્દ કેટલો પ્રાચીન છે ? તે આમાંના હલેલથી વિચારી શકાશે । આ ગ્રન્થમાં આવેલાં ઇતિહાસોપયોગી વિશિષ્ટ નામોની એક સૂચી અન્હે અહિં પરિશિષ્ટ (૨) તરીકે દર્શાવી છે, તે, તે વિષયના જિજ્ઞાસુ સંશોધકોને અત્યન્ત ઉપયોગી થશે, એવી આશા છે ।

દાન, શીલ, તપ, ભાવ, અહિંસા, સત્ય, સંયમ, શમ, દમ જેવાં સર્વ-માન્ય ધાર્મિક સદુપદેશોથી, અને તેને પુષ્ટ કરનાર, આરાધન-વિરાધનથી શુભાશુભ ફલ દર્શાવનાર સુવર્ણમય સરસ સુવાસિત કથા-પુણ્યોથી ગુંથાયેલી આ મનોહર સાંલા ધર્મોપદેશક

પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી	પૃષ્ઠ	પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી	પૃષ્ઠ
વિટ્ઠાલિઓ	(વટાલ્યો)	૪૯	સવકી	(સાવકી)	૨૦૫
વિલગિગુણ	(વલગીને)	૪૯	સસુરો	(સાસરો)	૪૮
વેગલાવસુ	(વેગલા કરાવ)	૨૧૭	સાસુ	(સાસુ)	૧૮૨
સંકલ	(સાંકલ)	૪૯	સિયાલ	(સિયાલ)	૫૨
સત્થ	(સાથ)	૯૧	સુરટ્ટ	(સોરઠ)	૬, ૫૮
સમારિય	(સમારુ)	૧૯૦	હેટ્ટ	(હેઠ)	૪૯, ૧૦૩
સંભરિયવ્વો	(સંભારવો)	૧૧૬			

સજ્જનોના કળ્પને સુશોભિત કરશે । ધર્મોપદેશ માટે આવા શ્રેષ્ઠ સાધનનો સદુપયોગ કરવા તેઓ પ્રેરાશે, પર્ષદાઓમાં આના વ્યાખ્યાન આદિથી તેઓ ધર્મ-પ્રચાર કરી સુચ્છ મેઢવી શકશે, ધર્મોપદેશના કાર્યમાં આથી સફલતા મેઢવશે, એવો અમ્હને વિશ્વાસ છે ।

ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરનારાઓને આથી ધર્મનું જ્ઞાન થશે, ધર્મ-પ્રેમ વધશે, ધર્મ અને અધર્મનાં ફઢો સમજાશે, ધર્મ-માર્ગથી ચ્યુત થતા લોકો ધર્મ-માર્ગમાં સ્થિર થશે, તેમને કર્તવ્યોનું અને અકર્તવ્યોનું વિવેક-જ્ઞાન થશે, ઉન્માર્ગમાંથી તેઓ સન્માર્ગ તરફ વઢશે । શ્રોતાઓ આ ગ્રન્થના વ્યાખ્યાન-શ્રવણથી પરમ આહ્વાદ સાથે પુરુષાર્થોનું પરમ જ્ઞાન મેઢવશે । ધાર્મિક તત્ત્વ-જ્ઞાન સાથે અનેક પ્રકારનું સામાજિક, વ્યાવહારિક આવશ્યક ઉપયોગી જ્ઞાન પળ મેઢવી શકશે, એવી આ ગ્રન્થની સઢ્કલના છે । ભાષાન્તર-પ્રેમીઓ આ ગ્રન્થના ભાષાન્તરો માટે પ્રેરાશે, ઇમ ધારવું અયોગ્ય નથી ।

અલંકાર-શાસ્ત્રના નિષ્ણાતોને, અને વિચક્ષણ અભ્યાસીઓને આમાંનાં શબ્દાલંકારોથી અને અર્થાલંકારોથી અલંકૃત પ્રસજ્ઞોચિત વિવિધ વર્ણનો અસાધારણ વિનોદ સાથે વિવિધ ચાતુર્ય આપશે । પ્રેમ-પત્રિકાઓ, અન્તરાલાપ-મધ્યોત્તરવાઢા, બહિરાલાપવાઢા, પ્રશ્નોત્તરો, સંસ્કૃત, પ્રાકૃત પ્રશ્નોના સમસંસ્કૃતથી પ્રત્યુત્તર, પાદ-પૂર્તિ, વક્રોક્તિ, વ્યાજોક્તિ, શ્લેષોક્તિ, ગૂઢોક્તિ, અન્યોક્તિ, છેકોક્તિ આદિનું ચાતુર્ય પળ આ ગ્રન્થમાંથી મઢી રહેશે ।

આ ગ્રન્થમાં પ્રસજ્ઞે પ્રસજ્ઞે જૂદી જૂદી શૈલીથી કરેલાં ભિન્ન ભિન્ન દેશોનાં, અને નગર-નગરીઓનાં, ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવનાં નાયક-નાયિકાઓનાં, તીર્થ-સ્થલો દેવ-મન્દિરોનાં, પર્વતો, ગુફાઓ અને અટવીઓનાં, ઉદ્યાનોનાં અને વિવિધ ઋતુઓનાં, પુષ્કરિણીઓ (વાવઢીઓ), સરિતાઓ, સાગરો, સરોવરો આદિ જલાશયોનાં, જલક્રીઢા, જલ-વિહાર આદિનાં, જલ-ચર, સ્થલચર, સ્થેચર આદિ સચરાચર સૃષ્ટિનાં, દેશાટનનાં, સમુદ્ર-યાત્રાનાં અને આકાશ-ગમનનાં, યન્ત્રમય કપોત, ગરુડનાં, સૂર્યોદય, સૂર્યાસ્ત આદિનાં, દેવ-લોકનાં, દેવોનાં અને વિદ્યાધરોનાં, નરકલોક અને રમશાન આદિનાં, રાજ-પ્રાસાદો, રાજસભાઓ અને રાજ-વૈભવોનાં, ગુણવતી ગણિકાઓનાં, રાધા-વેધનાં, વિવાહ-પ્રસજ્ઞનાં, વધૂ-વરન, પ્રસાધનનાં, સંયોગ-વિયોગમય, સુખ-દુઃસમય સંસારના વિચિત્ર રઢ્ઢોનાં, મહાવિદ્યાનાં ચતુર્ંગી સેનાનાં અને યુદ્ધોનાં, શૂઢ્રાર, વીર, કરુણ આદિ રસોનાં — ઇત્યાદિ નાના-પ્રકારનાં વર્ણનો અત્યન્ત આકર્ષક, વિવિધ જ્ઞાન આપનારાં અને મહાકવિની અસાધારણ શક્તિને પ્રકાશિત કરનારાં છે ।

પ્રાચીન સમયમાં સંગીત-કલા, નૃત્ય-કલા, ચિત્ર-કલા, શિલ્પ-કલા, પ્રસાધન-કલા, રંજનકલા, નાટક-પ્રેક્ષણક-કલા ઉચ્ચ પ્રકારની હતી; પ્રાચીન સમયમાં ચિત્ર-સભા, લેસશાલા, દાનશાલાઓ હતી — તેના સૂચક પ્રસજ્ઞો આમાં જોવા-જાળવા મઢે છે । તથા વૈષક, જ્યોતિષ, સામુદ્રિક, નિમિત્તજ્ઞાન, શકુનશાસ્ત્ર, સ્વપ્નશાસ્ત્ર વગેરે સંવંધના પ્રાસંગિક ઉદ્દેશો પળ આમાં છે । તાંત્રિકો, માંત્રિકો, કાપાલિકો તથા માયાવી ધૂર્તો કેવી જાતના પ્રપન્નો કરતા હતા, તે પળ આમાંથી સમજવા મઢે છે । વિવિધ કલા-કૌશલ્ય દર્શાવતી, અનેક પ્રકારનું બુદ્ધિ-ચાતુર્ય અને વ્યવહાર-ચાતુર્ય વધારતી, વિવિધ વિષયોનું જ્ઞાન આપતી

વિસ્તૃત અને સંક્ષિપ્ત ૧૫૬ જેટલી કથાઓમાં વિવરણકારે વહુ કુશલતાથી વિશાલ જ્ઞાન આપ્યું છે, વહુ ઉપયોગી ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ આપ્યું છે.

૧. કથા-ચરિત્રોમાં, ભારતવર્ષને પાવન કરી ગયેલી મહાપુરુષોનાં, પરમપૂજ્ય સર્વજ્ઞ તીર્થકરોનાં, ચક્રવર્તીઓનાં, વાસુદેવોનાં, બલદેવોનાં, તથા પ્રત્યેકબુદ્ધ અનેક રાજર્ષિઓનાં પવિત્ર ચરિત્રો વિશિષ્ટ શૈલીથી દર્શાવ્યાં છે. ગણધરોનાં અને અન્ય પ્રભાવક, તપસ્વી, ક્ષમાશ્રમણોનાં, સન્ત-સત્પુરુષોનાં, તથા બીજા રાજા-મહારાજાઓનાં પણ ચરિત્રો છે. સાત વાર નક્ષત્રી પૃથ્વી કરનાર પરશુરામ, અને એકવીશ વાર નબ્રાહ્મણી પૃથ્વી કરનાર સુભૂમ ચક્રવર્તી જેવાનાં વિચારવા યોગ્ય બોધક ચરિત્રો પણ આમાં છે. અમરકુમાર, રોહક, યૌગંધરાયણ, ચાળક્ય જેવા બુદ્ધિ-નિધાન રાજ-માન્ય મંત્રીઓનાં, સદ્ગુણોથી શ્રેષ્ઠ શ્રેષ્ઠીઓનાં, તથા ઉદાર સાર્થવાહો જેવા અનેક સજ્જન-સદ્ગૃહસ્થોનાં સરસ ચરિત્રો આમાં ઉત્તમ શૈલીથી વર્ણન કરેલાં મળે છે. તે સાથે વિરુદ્ધ સ્વભાવવાળા અને વિપરીત આચરણ કરનારા અધમ દુર્જનોનાં દુષ્ટ ચરિત્રો પણ પરિહરવા યોગ્ય તરીકે પ્રસન્નજ્ઞાનુસાર સમજાવ્યાં છે. ચોરી, જારી, ધોર હલા આદિ પાપો કરનારા અધમ અધર્મીઓને પણ અધ્યાત્મ માર્ગે વાળનાર ઉદ્ધારક ઉપદેશોવાળાં દૃષ્ટાન્તો પણ આમાં જોવા-જાણવા મળશે.

વિશાલ ભારતને ઉજ્જવલ બનાવી ગયેલી આર્ય મહિલાઓનાં, સુશીલ સન્નારીઓનાં, રાંજીમતી જેવી રાજકુમારીઓનાં, રાજ-રમણીઓનાં, શ્રમણીઓનાં, સતી-મહાસતીઓનાં આદર્શ પવિત્ર ચરિત્રો આ ગ્રંથમાં સરસ શૈલીથી ઉત્તમ પ્રકારે દર્શાવ્યાં છે, તે આર્ય-વર્તની પવિત્ર નીતિ-રીતિનો અને આર્યોની ઉચ્ચ સંસ્કૃતિનો સારો ચાલ આપે તેવાં છે. આમાંથી દેશને અને સમાજને ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ મળી શકે તેમ છે. પુરુષોને પવિત્ર માર્ગે વાળનારી, પતનમાંથી બચાવી લેનારી શ્રેષ્ઠ મહિલાઓની પુણ્યકથા અનન્ય પ્રેરણા આપશે. તે સાથે બીજાં કેટલાંક ચતુર્દાઈ-મર્યાદા સ્ત્રી-ચરિત્રો પણ આમાંથી જોવા-જાણવા મળશે, કેટલીક અધમ સ્ત્રીઓનાં નિંદ્ય દુઃસાહસોની કથાઓમાંથી પણ સુજ્ઞો સદ્બોધ મેળવી શકશે.

આ ગ્રંથમાંનાં ધર્મ-માર્ગમાં ભૂલે જનાર, નીતિમય પવિત્ર સન્માર્ગ તરફ પ્રેરનાર, શાન્તરસને પુષ્ટ કરનાર, નવરસમય કથાનકો, આજના નવલિકા-રસિક નવલકથાકારોને, તથા નવલ-કથા-પ્રેમીઓને પ્રાચીન કથાકારોની વિશિષ્ટ સરસ શૈલીનું પરિજ્ઞાન કરાવશે, પાશ્ચાત્ય કથાઓથી મુગ્ધ બનેલાઓને ભારતીય કથાઓની ઉત્તમતા અને સરસતાનો ચાલ કરાવશે. અત્યંત પ્રાચીન સમયની લોક-વાર્તાઓ, પરમ્પરાથી વર્તમાનમાં ઉતરી આવી છે, તે આમાંની કેટલીય કથાઓને વર્તમાનમાં પ્રચલિત લોક-વાર્તાઓ સાથે સરખાવી જોવાથી સમજી શકાય તેમ છે. દેશ-પરદેશની વાર્તાઓને, દેશી ભાષાઓમાં પ્રચલિત કથાઓને, આવા પ્રાચીન પ્રાકૃત સાહિત્યની કથાઓ સાથે સરખાવવાથી લોક-વાર્તા-વૃત્તાન્તોનાં ઝંઘાં મૂલો સમજાશે. તુલનાત્મક દૃષ્ટિએ અભ્યાસ કરવા યોગ્ય આ ગ્રંથનું છતાં રસપ્રદ વિષય છે. દૃષ્ટાન્ત તરીકે આમાં દર્શાવેલી બુદ્ધિ-હીન મૂર્ખ ગામડિયાની કથા [પૃ. ૧૫૬]ને 'મૂર્ખો' વાર્તા સાથે સરખાવી શકાય. સમ્ભવ છે કે આમાંની

કેટલીય સરસ કથાઓને નાટકોમાં અને સીનેમાની ફિલ્મોમાં ઉતારવાં તે વિષયના નિષ્ણાતો લલચાય, તેવી તેની ઉત્તમ સંકલના છે ।

વિવરણકારે પ્રારંભમાં શ્રુતદેવીનું મંગલ સ્મરણ કર્યું છે, તેમ પ્રાયઃ પ્રત્યેક વિસ્તૃત કથાના અન્તમાં પણ તેનું સ્મરણ કરતાં તે તે કથાને શ્રુતને અનુસારે રચેલી જણાવી છે. 'શ્રુત' શબ્દવડે અહિં જૈન આગમ-સિદ્ધાન્ત પ્રકારાન્તરે અન્યત્ર સૂચવેલ છે । જૈન સિદ્ધાન્તને અનન્ય નિષ્ઠ રહી, શ્રુતદેવીના સાન્નિધ્યથી આ વિવરણની અને તદન્તર્ગત કથાઓની પોતે રચના કરી છે - એવું કવિએ આમાં સૂચન કર્યું છે । જૈન આગમોમાં જાણીતી કથાઓને કવિએ પોતાની સરસ શૈલીથી દર્શાવી છે ।

આગમોમાં મુખ્યત્વે આવશ્યક-વિવરણ, ઉત્તરાધ્યયન, જ્ઞાતાધ્યયન, સૂત્રકૃતાંગ, દશવૈકાલિક, આચારકલ્પ, દશ-કલ્પ, વ્યવહાર આદિ સૂત્રોનો આધાર લીધેલો જણાય છે, કેટલેક સ્થળે તેનો નામ-નિર્દેશ કરેલો છે । ગુણિ-પિટક (દ્વાદશાંગી), દૃષ્ટિવાદ, આત્મ-પ્રવાદ પૂર્વ, સત્યપ્રવાદ પૂર્વ, પ્રથમાનુયોગ આદિ પ્રાચીન શ્રુતોનું પણ પ્રાસંગિક સ્મરણ કર્યું છે । ઋષિ-ચરિત, નેમિ-ચરિત, સનત્કુમાર-ચરિત, વસુદેવહિંદી આદિના પણ ઉલ્લેખો આમાં છે । વિશેષ જાણવા માટે જેનો નિર્દેશ અનેક વાર કરેલો છે, તે ઉપદેશમાલા-વ્યાખ્યાન (વિવરણ), તથા દ્વિમુનિ-ચરિત (પ્રા.), આ વિવરણકારની અન્ય રચનાઓ જણાય છે । ઉપર્યુક્ત સર્વ સાહિત્ય, પ્રાયઃ પ્રાકૃત છે અને શ્વેતામ્બર જૈનાગમ સાથે સમ્બન્ધ ધરાવે છે, તથા તેની અવિચ્છિન્ન પરંપરાને, પ્રાચીનતાને અને પ્રામાણિકતાને પ્રકાશિત કરે છે । ગ્રન્થકારે સુપ્રસિદ્ધ શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્ય સિદ્ધસેન દિવાકરનો, વાચક-મુખ્ય (ઉમાસ્વાતિ) નો, તથા અગ્રસિદ્ધ વંદિકાચાર્યનો નિર્દેશ કરી, તેમની કૃતિઓમાંથી અવતરણો દર્શાવ્યાં છે । જૈનાગમ ઉપરાન્ત વેદ, અક્ષપ્રાદ, સુગત ધર્મકીર્તિ, કપિલ, સાંખ્ય, કાળાદ, ભાગવત આદિ અન્ય દર્શનોનાં મન્તવ્યોના અને રામાયણ, ભારત, નીતિશાસ્ત્ર આદિના નામ-નિર્દેશ સાથે પ્રાસંગિક પ્રકટ ઉલ્લેખો પણ કર્યા છે । આથી ગ્રન્થકારની વહુશ્રુતતા પ્રકાશિત થાય છે, જેનો લાભ સમાજને આવી રીતે આપ્યો છે ।

અહિં દર્શાવેલ વિષયાનુક્રમ જોવાથી આ ગ્રન્થમાંના વિષયોનો, ધર્મોપદેશોનો, તથા તેને અનુસરતી કથાઓનો સામાન્ય રીતે રૂબાલ આવશે, અને યથાયોગ્ય પઠન-પાઠન-પરિશીલનથી ગ્રન્થની વિશિષ્ટતા સુજ્ઞોનાં લક્ષ્યમાં આવશે । તે સાથે, વિશ્વમાં સર્વત્ર મૈત્રી વિસ્તારનાર, અને શાન્તિને સ્થાપનાર, વિશ્વનું કલ્યાણ કરનાર, અહિંસા-લક્ષણ, સત્ય-પ્રતિષ્ઠિત જૈનધર્મ તેના તત્ત્વજ્ઞાનમય ઉત્તમ સદુપદેશોથી વિશ્વ-ધર્મની વાસ્તવિક પ્રતિષ્ઠાને પ્રાપ્ત કરે છે, તેનું સમજાશે ।

ભારતવર્ષના પ્રતિભાશાલી સજ્જનો અને પરોપકાર-પરાયણ પવિત્ર જીવન ગાઠતા ધર્મ-ચાર્યો વિશ્વના વિવિધ વિષયોનું કેવું વિશાળ જ્ઞાન ધરાવતા હતા ? તે સાથે પોતાના વિશિષ્ટ બુદ્ધિ-વૈભવનો, પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિનો, અને પોતાના અમૂલ્ય સમયનો સદુપયોગ તેઓ કેવાં પ્રશંસનીય કાર્યોમાં કરતા હતા ? તે આવા ગ્રન્થ જોવા - જાણવાથી સમજાશે । અહીં ગ્રન્થ-રચના જોવા - જાણવાથી ભારતીય શ્રેષ્ઠ પ્રતિભા પ્રકાશમાં આવશે, અને વિશ્વ-

રક સુજ્ઞોના અન્તઃકરણોમાંથી શતશઃ સહજ ધન્યવાદના ઉદ્ગારો પ્રકટ કરાવશે ।
વર્તમાન ધર્માચાર્યોને નિજા કર્તવ્યોની ઉચ્ચ પ્રકારની પ્રેરણા આપશે ।

આવી શ્રેષ્ઠ સરસ કૃતિ, આપણા પ્રમાદથી અને વેદરકારીથી અત્યાર સુધી અન્ધકારમાં રહી ગઈ, પ્રકાશમાં ન આવી શકી, એથી એના લાભથી આપણે વંચિત રહ્યા—એ માટે આપણે સહેદ શરમાવું જોઈએ । એક હજાર વર્ષો ઉપરાન્ત લગભગ એક સો વર્ષો વીતી જવા છતાં સદ્ભાગ્યે આ રચના સુરક્ષિત રહી પ્રજા-સ્વાતંત્ર્યના વર્તમાન યુગમાં, અભિનવ ગૂજરાત વિશ્વ-વિદ્યાલયના પ્રાદુર્ભાવવાળા શુભ વાતાવરણમાં પ્રકાશમાં આવે છે, એથી આપણે આનન્દ માનીએ । ઉત્તમ ધર્મોપદેશોની આ માલા, વિદ્વજ્જનોના કર-કમલને, તથા કળ-કમલને વિભૂષિત કરશે, એટલું જ નહિ, સહૃદયોનાં હૃદય-કમલોને હલસિત કરવા પળ સમર્થ થશે-એવી આશા અસ્થાને નથી ।

વિવરણકાર જયસિંહસૂરિ એ જ મૂલકાર

માલામાં સામાન્ય રીતે ૧૦૮ મળકા, રત્નો, કિંવા પુષ્પો હોવાની માન્યતા છે, પરંતુ આ ધર્મોપદેશમાલા મૂલ ગ્રન્થમાં પ્રાકૃત ૯૮ ગાથા જ મળે છે । આ ગ્રન્થની પાછલથી રચાણી ઢીંજી વે વિવરણ-વૃત્તિયોના અન્તમાં ૪ ગાથા અધિક મળે છે, તે પ્રક્ષિપ્ત જણાય છે । જયસિંહસૂરિના સં. ૧૧૫ માં રચાયેલા ૫૭૭૮ શ્લોક-પ્રમાણ આ વિવરણમાં, તે ગાથાઓનો નિર્દેશ કે તેની વ્યાખ્યા દર્શાવેલ નથી । મૂલ ગ્રન્થકાર કોણ ? એનું સૂચન એમાંથી મળતું નથી । જયસિંહસૂરિએ મૂલનું કર્તૃત્વ પોતાનું હોવાનું સ્પષ્ટ સૂચવ્યું નથી । આ વિવરણના પ્રારંભમાં—‘મજ્જલં ચ પ્રદર્શયન્ ગાથાદ્વયમાહ પ્રકરણકારઃ’—એવી રીતે ઉલ્લેખ કરી મૂલ પ્રકરણનું કર્તૃત્વ અન્યનું હોય તેવી રીતે તટસ્થ સૂચન કર્યું છે; તેમ છતાં મૂલમાં આવતા સુયદેવી, વિમલગુણ વગેરે સૂચક શબ્દોને વિવરણકાર જયસિંહસૂરિએ પ્રાંયઃ પ્રત્યેક કથાના અન્તમાં, અને ગણધરસ્તવ, જિનેન્દ્ર-જયશબ્દ-કુસુમમાલા આદિ પ્રસન્નોના અન્તમાં પોતાના અભિજ્ઞાન તરીકે સૂચવ્યા છે । મૂલની પ્રથમ ગાથામાં ‘જય-પઢાય વ્વ’ વિશેષણમાં

૧ “સિજ્જલ મજ્જલ વિ સુયદેવિ ! તુજ્જલ ભરણાલ સુદરા ક્ષત્તિ ।

ધમ્મોવપસમાલા વિમલગુણા જય-પઢાય વ્વ ॥” (મૂલગાથા ૧) પૃ. ૧

“સુયદેવિ-પસાણં સુયાણુસારેણ” —વિવરણમાં પૃ. ૫, ૨૧, ૨૩, ૨૬, ૨૯, ૩૦, ૩૨, ૪૧, ૪૬, ૫૨, ૫૩, ૫૪, ૫૭, ૫૮, ૬૦ વગેરે

“નમિક્કણ મહાવીરં સહ સુયદેવીય ગણહરે થુણિમો ।” પૃ. ૨૨૬

“ચરમ-સરીરા મોક્ખં વિમલગુણ-ગણહરા દિત્તુ ।” પૃ. ૨૨૭

“નમિક્કણ મહાવીરં સહ સુયદેવીય.....” પૃ. ૨૨૭

“વિમલગુણં પઢમાણો લહઈ નરો સાસયં ઠાણં ॥” પૃ. ૨૨૮

“તસ્સ સુર-મણુય-સંથુય-ચલણ-દ્વિય-પંસુરેણ અસમેણ । સીસાવયવેણ કયં જયસિંહાયરિયનામેણં ॥

ધમ્મોવપસમાલા-વિવરણમહિયાગમાણુસારેણ । સુયદેવિપસાણં વિમલગુણં કુસુમદામં વ ॥

તં સુયદેવી-ગુણિણો ચમિક્કણ કરિતુ સુસિલિદ્ધં । જો સુયદેવિ-સણ્ણેજ્જ-નિરહયં તિતિક્કણ વાણ્ણ ॥” પૃ. ૨૨૯

“ઇય જય-પયલ-કળહમુણિ-સીસ-જયસિંહસૂરિણા રહયં ।

ધમ્મોવપસમાલા-વિવરણમિહ વિમલગુણ-કલિયં ॥”

પૃ. ૨૩૦

युक्तिથી 'જય' નામ સૂચિત કર્યું જણાય છે. ૧થી વિવરણકાર જયસિંહસૂરિ એ જ મૂલ પ્રકરણકાર હોય—એવું અનુમાન થાય છે. વિ. સં. ૧૧૯૧ માં વીજા વિવરણને રચનાર વિજયસિંહસૂરિ (મલધારી હેમચન્દ્રસૂરિના પટ્ટધરે) આ પ્રથમ વિવરણમાં આવેલાં પ્રાકૃત કથાનકોને જ વિસ્તૃત રચ્યાં હોવા છતાં, પ્રસ્તુત જયસિંહસૂરિના નામનો ક્યાંય નિર્દેશ કર્યો જણાતો નથી. તેમણે ૧૪૪૭૧ શ્લોક-પ્રમાણ વિસ્તીર્ણ વૃત્તિનો પ્રારંભ કરતાં મૂલકારને 'શાસ્ત્રકર્તા' 'પ્રકરણકાર' શબ્દોથી સૂચવ્યા છે, પણ તેમનું નામ ત્યાં દર્શાવ્યું નથી. વિ. સં. ૧૩૨૦ લગભગમાં, આ ગ્રંથની સંસ્કૃતકથાઓવાળી ૬૮૦૦ શ્લોક-પ્રમાણ ત્રીજી વૃત્તિ રચનાર મુનિદેવસૂરિ (વાદી દેવસૂરિના અનુયાયી) પ્રારંભમાં પૂર્વ વૃત્તિકાર તરીકે જયસિંહસૂરિનું સ્મરણ કર્યું છે, પણ મંગલ-ગાથાની વ્યાખ્યા કરતાં મૂલકારને નામ-નિર્દેશ વિના 'પ્રકરણકરણસૂત્રધાર' શબ્દદ્વારા સૂચિત કર્યા છે. તેમ છતાં તેમની વૃત્તિના અન્તમાં ક્ષેપક સૂચવેલી ગાથાઓની વ્યાખ્યા કર્યા પછી, છેલ્લી ૧૦૨૩ મી ગાથા આપેલી છે, સુગમ

૧. હર્ષપુરીયગચ્છના વિજયસિંહસૂરિ વિ. સં. ૧૧૯૧ વર્ષમાં રચેલ પ્રાકૃતકથામય ધર્મોપદેશમાલાવિવરણના અન્તમાં અધિક ૪ ગાથાઓ આ પ્રમાણે જોવામાં આવે છે—

“જલ-રેણુ-પુઠવિ-પંચવ-રાઈ-સરિસો ચહવિહો કોહો । પંકલ-ચેલમાસ-વૈચ્છર-જાવજીવાણુગામી ય ॥ ૯૯ ॥
 એવે થંમ-કેયણ-વત્થેસુ પરુવણા ગઈઓ ય । મર-અચ્ચંકારિય-પંડુરજેમંઘૂ ય આહરણા ॥ ૧૦૦ ॥
 મહમેયા પુવ્વોગગહ સંસંગીય ય અભિનિવેસેણ । ચહહાં ખલુ મિચ્છતં સાહૂળમંદસેણ અ(ળ)હવા ॥ ૧૦૧ ॥
 મહમેયણ જમાલી પુવ્વોગગહિયમ્મિ હવહ ગોવિંદો । સંસંગિ સાગમિક્ખુ ગુટ્ટામાહિલો અભિનિવેસે ॥” [૧૦૨]

— મુનિરાજ હંસવિજયજીના શાસ્ત્રસંગ્રહની નં. ૬૧૧ વાળી ધર્મોપદેશમાલાવિવરણની પોથીમાં (પત્ર ૨૮૭, ૨૯૦, ૨૯૧)

૨. વિ. સં. ૧૩૨૦ લગભગમાં મુનિદેવસૂરિ રચેલ સંસ્કૃતકથાવાળી ધર્મોપદેશમાલાવૃત્તિના ચતુર્થ પ્રસ્તાવના પ્રાન્તમાં પ્રક્ષિપ્ત ૩ ગાથાઓનો અધિક પાઠ તેની વ્યાખ્યા સાથે આ પ્રમાણે મળે છે—

“અતઃ પરં ગાથાત્રયં પૂર્વવૃત્તિકારેણ ક્ષેપકત્વાન્નાદતમ્, ત્રયં તુ નિશીથચૂર્ણેણસારેણ વ્યાખ્યાસ્યામઃ ।

એવે થંમ-કેયણ-વત્થેસુ પરુવણા ગઈઓ ય ।
 મરુઅય-અચ્ચંકારિય-પંડુર[જ]મંઘૂ ય આહરણા ॥ ૯૯ ॥

નિશીથચૂર્ણો પ્રથમખંડે દશમોદેશકે હ્યં ગાથાઽસ્તિ । અર્થા ગાથાયાઃ પૂર્વ તત્ર ક્રોધસ્ય ત્રાસવિચ્છે વર્ણિતમસ્તિ ।”

“અથ સર્વોપદેશસારં ચતુર્વિધમિથ્યાત્વપરિહારં પ્રસ્તુત્ત્વાદ—
 મહમેયા પુવ્વગગહ-સંસંગીય ય અભિનિવેસે ય ।
 ચહહાં ખલુ મિચ્છતં ઇયંયં સંય(જ)મો જત્થ ॥ ૧૦૦ ॥
 મહમેયણ જમાલી પુવ્વગગહિયંમિ હવહ ગોવિંદો ।
 સંસંગિ સાગમિક્ખુ ગુટ્ટામાહિલ અભિનિવેસે ॥ ૧૦૧ ॥

તે પછી અન્તમાં આવી ગાથા છે—
 હ્ય જય-પાયડ-કન્હમુણિ-સીસ-જયસિંહસૂરિણા રહયા ।
 ધમ્મોવપસમાલા કમ્મકલયમિચ્છમાણેણ ॥ ૧૦૨ ॥”

૮ — વહોદરાના મુનિરાજ હંસવિજયજીના શાસ્ત્રસંગ્રહની નં. ૪૯૬ વાળી સં. ૧૯૬૬ વર્ષમાં લિખિત પ્રતિમાં પત્ર ૨૩૯-૨૪૬

જળાવી જેની ઠ્યાલ્યા આપી નથી; તેને ક્ષેપક ન માનીએ તો તેના આધારે આ ધર્મોપદેશ-માલા(મૂલ પ્રકરણ)ને જગત્પ્રસિદ્ધ કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય પ્રસ્તુત વિવરણકાર જયસિંહસૂરિય રચેલી માનવી, જોઈએ । તે ગાથા આ પ્રમાણે છે—

“ઇય જય-પાયડ-કન્હમુણિ-સીસ-જયસિંહસૂરિણા રહ્યા ।

ધમ્મોવણસમાલા કમ્મવચ્ચયમિચ્છમાણેણ ॥ ૧૦૨ ॥”

વહોદરાના મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના શાસ્ત્ર—સંગ્રહની નં. ૪૯૬ દ. લિ. પ્રતિ પંત્ર ૨૪૬

ધર્મોપદેશમાલા(પ્રા.) મૂલ ગ્રન્થમાં, પહેલાં જળાવ્યા પ્રમાણે પ્રક્ષિપ્ત ૨,૩,૪ ગાથાઓ જોડીને ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૪ સંખ્યા પળ પ્રાચીન પોથીઓમાં જોવામાં આવે છે । પ્રાચીન સમયમાં આ ગ્રન્થને પઠન-પાઠનાદિમાં મહત્ત્વનું સ્થાન મળ્યું હતું, તેમ જળાય છે । જૈન શ્રમણો અને શ્રમણીઓ પોતાના સ્વાધ્યાયમાટે ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા વગેરે પ્રકરણો સાથે આ(મૂલ)ને પળ લખાવી રાખતા હતા । વિહારમાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય, તે માટે નાના કદમાં લખાવતા હતા । ૧૦૩ ઇંચ થી ૧૬ ઇંચ સુધીની લંબાઈ વાળી, અને ૧૩ થી ૨ ઇંચ સુધીની પહોળાઈવાળી આવી ૨૭ જેટલી તાલપત્રીય પોથીઓ—ધર્મોપદેશમાલા સાથે અન્ય પ્રકરણોના સંગ્રહની પ્રકરણ-પુસ્તિકાઓ અન્હે પાટણના જૈનમંડારોમાં રહેલી જળાવી છે । તેમાં વિક્રમની તેરમી, ચૌદમી, સદીમાં લખાયેલી પોથીઓ છે । કેટલીક પોથીઓ જૈન મહિલાઓ પળ લખાવેલી છે । એમાંની એક સં. ૧૨૭૯ માં ચન્દ્રાવતીમાં મલયચન્દ્રે લખેલી છે, વીજી સં. ૧૨૯૨ માં મૃગુકચ્છ (મરુચ)માં આસદેવીએ લખાવેલી છે, ત્રીજી સં. ૧૩૨૬ માં લખાયેલી સચિત્ર છે, અને ચોથી સં. ૧૩૫૪ માં શ્રીમાલવંશી વાહડના આત્મજ સા. રાસલની પુત્રિકા મોહિણીએ લખાવેલી છે [વિશેષ માટે જુઓ ‘પત્તનસ્થ-પ્રાચ્યજૈનમંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી’ ૩ ભાગ તાલપત્રીય, ગાયકવાડ-પ્રાચ્યગ્રંથમાલા નં. ૭૬, પૃ. ૨૨, ૨૮૪, ૨૩, ૩૦૯ વગેરે]

૭. એવી રીતે જેસલમેર(મારવાડ)ના દુર્ગના પ્રાચીન મોટા મંડારમાં નં. ૨૫ ની પ્રકરણપુસ્તિકા, જે ૧૧×૨ આકારમાં સં. ૧૩૪૫ માં લખાયેલી છે, તેમાં પળ આ મૂલ પ્રકરણ છે । જેસલમેર મંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી(ગા. ઓ. સિરીફ નં. ૨૧, પૃ. ૫)માં અન્હે સૂચવેલ છે ।

૮. પ્રો. પીટર્સનના રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૨૫, ૪૭, ૫૫, ૬૪, ૭૦, ૮૨, ૯૧, ૯૩માં તથા રિપોર્ટ ૫, પૃ. ૮૦ માં જળાવ્યા પ્રમાણે આ મૂલ પ્રકરણની પ્રતિયો સ્વંભાત વગેરેના જૈન મંડારોમાં પળ છે । પી. રિ. ૧, પૃ. ૨૫ માં આ જ ગ્રન્થના કર્તાનું નામ યશોદેવસૂરિ જળાવ્યું છે, તે યુક્ત જળાતું નથી, તેનો આધારભૂત હલેલ ત્યાં દર્શાવ્યો નથી । વહોદરા, છાણી, લીંબડી, સૂરત, વંગાલ, પંજાવ વગેરેના સંગ્રહોમાં પળ આ ગ્રન્થની પ્રતિયો જળાય છે ।

૯. પી. રિ. ૧, પૃ. ૪૭, ૫૫, ૬૪, ૭૦ માં માગધી જળાવેલ આ ગ્રન્થના અંતમાં ૧૦૪ મી ગાથા આ પ્રમાણે છે—

“મોલા ઉવણસાળં એયં જો પઢઈ ભાવઈ હે (દે, ઉ) કંઠે ।

સો પાવઈ નિઘાણં અચિરેણ વિમાણવાસં ચ ॥ ૧૦૪ ॥”

પ્રો. કીલહર્નેના રિપોર્ટ (વૉ. ૨, નં. ૩૮૨) વગેરેમાં પણ આ ગ્રન્થનું સૂચન છે ।

જયસિંહાચાર્યનો પરિચય ।

ધર્મોપદેશમાલા જેવા ૯૮ ગાથાના લઘુ પ્રકરણ ગ્રન્થનું ૫૭૭૮ શ્લોકપ્રમાણ આવું ઉત્તમ વિશિષ્ટ વિવરણ રચતાં જયસિંહાચાર્યે પોતાની અનેકદેશીય પ્રૌઢ વિદ્વત્તાનો, વહુશ્રુતતાનો પરિચય કરાવ્યો છે; પરન્તુ તેઓ પોતાનાં જન્મ, વિદ્યાધ્યયન, દીક્ષા આદિથી ભારતના કયા શુભ પ્રદેશને વિભૂષિત કર્યો હતો ? કયા જ્ઞાતિ-વંશને અલંકૃત કરી યજ્ઞસ્વી કર્યો હતો ? કયા કુલને કીર્તિશાલિ કર્યું હતું ? કયાં ભાગ્યશાલી માત-પિતાને ધન્યવાદનાં પાત્ર કર્યાં હતાં ? એ વગેરે સમ્બન્ધમાં તેઓ આ ગ્રન્થમાં કોઈ નિર્દેશ કર્યો નથી; એથી એ સમ્બન્ધી આપણી જિજ્ઞાસા પૂર્ણ થઈ શકતી નથી । સંસારથી વિરક્ત નિઃસ્પૃહ જૈનાચાર્યો પોતાની પૂર્વાવસ્થા ગૃહસ્થાવસ્થાને, અથવા પોતાના ત્યાગ કરેલા સાંસારિક સમ્બન્ધોને સ્મરણમાં લાવી પ્રકાશિત કરવાનું પ્રાયઃ પસંદ કરતા નથી । આ પ્રૌઢ ગ્રન્થકારે પણ એવા કોઈ આશયથી પોતાનો એવા પ્રકારનો પરિચય આપવો ઉચિત નહિ માન્યો હોય—એવું અનુમાન થાય છે । એમના કોઈ અનુયાયી ભક્ત શિષ્યે અન્યત્ર તેવો પરિચય કરાવ્યો હોય, તો તે સાધન અમને ઉપલબ્ધ થયું નથી ।

સન્તોષની વાત છે કે આ ગ્રન્થકારે શ્રમણાવસ્થા સાથે સમ્બન્ધ ધરાવતો પોતાનો આવશ્યક ઐતિહાસિક પરિચય આ ગ્રન્થના અન્તમાં કરાવ્યો છે । આ ગ્રન્થમાં [પૃ. ૧૯૨-૧૯૩ માં] પ્રસન્નાનુસાર ‘જય’ શબ્દોથી અલંકૃત, ‘જિતવરેન્દ્રોની સ્તુતિરૂપ જયશબ્દ-કુસુમમાલા’ રચી ગ્રન્થકારે ૨૪ તીર્થંકરો પ્રત્યે પોતાનો ભક્તિ-ભાવ પ્રકટ કર્યો છે ।

તથા-ગ્રન્થના અન્તમાં—‘કૃષ્ણ વગેરે સર્વ જિનેન્દ્રોના ગણધરો અને સ્થવિરો પ્રથ-માણુઓગ(પ્રથમાણુયોગ)માં કહેલા છે.’ તેમ સૂચવી, એકેક ગાથાદ્વારા મહાવીરના સમસ્ત શાસ્ત્રાર્થના પારગામી ૧૧ ગણધરોનો, દેશ, વંશ, આયુષ્ય, માત-પિતાદિ પરિચય કરાવ્યો છે ।

ગ્રન્થકારે ઉપર્યુક્ત તીર્થંકરાવલી અને ગણધરાવલી જણાવ્યા પછી મહાવીરના તીર્થમાં થઈ ગયેલા શ્રુત-સ્થવિરોની આવલી જણાવી છે । તેમાં શ્રુત-રત્નના મહાસાગર જેવા જમ્બૂધી દેવ વાંચક સુધીમાં થઈ ગયેલા ૨૪ શ્રુત-સ્થવિરોનું સ્મરણ કરી વિનયથી તેમને નમન કર્યું છે, તે સાથે વર્તમાન કાલમાં વિદ્યમાન અને ભવિષ્ય કાલમાં થનારા શ્રુત-સ્થવિરોને પણ પ્રણામ કરતાં ગ્રન્થકારે પોતાની નમ્રતા-લઘુતા દર્શાવી છે । પ્રકારાન્તરથી તે પૂર્વજોના અનુયાયી શ્રુત-સ્થવિર તરીકે પોતાને સૂચિત કર્યા છે ।

ગ્રન્થકારે અન્તમાં ૩૧ ગાથાઓ દ્વારા પોતાની ગુરુ-પરસ્પરા દર્શાવી, ગ્રન્થ-રચના, સમય, રાજ્ય-સ્થલાદિ સમ્બન્ધિ વક્તવ્ય કર્યું છે ।

વિવરણકારનું વક્તવ્ય

૧. “વીર જિનથી પ્રારંભ કરેલી એ (ઉપર્યુક્ત) સ્થવિરાવલીને પૂર્વે થયેલા મુનિઓએ કહેલી છે [દેવ વાચકે નન્દીસૂત્રમાં જણાવી છે]; શેષ (બાકીના-પછીના વીજા સ્થવિરોની) આવલીને હવે હું કહું છું, તે તમે સાંભલો—

દેવ વાચક તથા વટેશ્વર

૨. દેવ વાચક [સં. ૫૧૦] પછી અનેક સૂરિઓ થઈ ગયાં પછી મિથ્યાત્વરૂપી અન્ધકારને દૂર કરવામાં સૂર્ય જેવા વડસર(વટેશ્વર) નામના ક્ષમાશ્રમણ થઈ ગયા.

તત્ત્વાચાર્ય અને યક્ષ મહત્તર

૩. તેમના શિષ્ય તત્ત્વાચાર્ય એવા નામથી સુપ્રસિદ્ધ થયા, જેમનો જ્ઞાન જગત્માં પ્રકટ થયો હતો, જે, પાંચ પ્રકારના આચારો (૧ જ્ઞાનાચાર, ૨ દર્શનાચાર, ૩ ચારિત્રાચાર, ૪ તપ આચાર અને ૫ વીર્યાચાર)માં સારી રીતે સ્થિત હતા, જિન-પ્રવચનરૂપ ગગનમાં ચન્દ્ર જેવા હતા.

૪. તેમના પ્રધાન શિષ્ય પળ તેવા, યક્ષ મહત્તર નામના થયા, જેણે સ્વદુઃખ(સ્વદુઃકૃપ=સ્વાદુ)માં સુપ્રસિદ્ધ જિન-ભવન સ્થાપિત કરાવ્યું હતું.

કૃષ્ણ મુનિ

૫. તેમના શિષ્ય કૃષ્ણમુનિ થયા, જેઓ તપ-તેજના રાશિ હોઈ દુઃષમા કાલના નરનાથો(દુષ્ટ રાજાઓ, મનુષ્યો)ના મસ્તકોને શૂલ ઉત્પન્ન કરનાર અને ભવ્યોરૂપી અરવિન્દોને વિકસ્વર કરવામાં સૂર્ય જેવા હતા.

૧. શકાબ્દ ૭૦૦ = વિક્રમસંવત ૮૩૫માં દક્ષિણચિહ્ન ઉદયોતનાચાર્યે રચેલી પ્રાકૃત કુવલયમાલાકથામાં પોતાના પૂર્વજો તરીકે જે વટેશ્વર, તત્ત્વાચાર્ય અને યક્ષ વગેરેનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેઓ અને આમાં જણાવેલ એવી સમાન નામવાળી વ્યક્તિઓ, એક જ છે કે કેમ? એ વિચારણીય છે.

નામિનન્દનજિનોદ્ધાર(શત્રુજયતીથી)દ્વારા પ્રબન્ધ રચનાર ઉપકેશગચ્છના કક્કસૂરિએ વિ. સં. ૧૩૯૩ માં રચેલા ઉપકેશગચ્છ-પ્રબન્ધમાં જણાવેલ યક્ષ મહત્તર, કૃષ્ણર્ષિ, તથા જયસિંહસૂરિ; અને અહિં જણાવેલ તે તે નામના આચાર્યો એક હોવાનો સંભવ લાગે છે. આ જણાવ્યા પ્રમાણે તેમનો સમય અધિક પ્રાચીન લાગે છે, અને તેમની માન્યતા પ્રમાણે તેઓ ઉપકેશગચ્છમાં થેલા પૂર્વજો હતા. અહિં તત્ત્વાચાર્ય તરીકે નિર્દેશ છે, તેને આ નક્કસૂરિ તરીકે જણાવ્યા લાગે છે. પ્રાકૃત તત્ત્વાચાર્ય, નક્કાચાર્ય તરીકે પણ વંચાય, અને લેખકો દ્વારા સમાન અક્ષરે લખાય છે—એ પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિયો વાંચનાર વિદ્વાનો સમજી શકે તેમ છે. સ્વદુઃકૃપ નગરનો, નાગપુરનો, તથા આના જિનમંદિરનો ઉલ્લેખ ઉપર્યુક્ત ઉપકેશગચ્છ-પ્રબન્ધમાં પણ આવે છે. શ્રીજ્ઞાનસુન્દરજી(હાલ નામ દેવગુપ્તસૂરિ)ની પ્રેરણાથી સં. ૧૯૮૭ માં તે સંસ્કૃત ગ્રંથનો હિન્દી અનુવાદ મેં કરી આપ્યો હતો, તે સાથે તે પ્રકટ થયો નથી, છતાં તેમાંનું કથન જાણવા માટે અહિં આગલ દર્શાવવામાં આવે છે.

વિક્રમસંવત ૯૧૫ માં રચેલા આ ગ્રંથના અન્તમાં કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય જયસિંહાચાર્યે પોતાની ગુરુ-પરમ્પરાનો સમ્બન્ધ, ભગવાન મહાવીરના ગણધરો, શ્રુત-સ્થવિરોના ક્રમમાં થેલા દેવ વાચક (નન્દીસૂત્રકાર) સાથે જોડ્યો છે. દેવ વાચકની પરમ્પરામાં થેલા ઉપર્યુક્ત યક્ષ મહત્તર અને કૃષ્ણ મુનિ વગેરેને તે પછી લગભગ પાંચસો વર્ષ પછી થેલા ઉકેશ(ઉપકેશ)ગચ્છના આચાર્યે પોતાની રત્નપ્રમથુરવાળી પૂર્વજ-પરમ્પરામાં ઉકેશગચ્છની અગ્ર શાખામાં થેલા સૂચવી કેટલોક વૃત્તાન્ત જણાવ્યો છે, તે વિચારણીય છે. વિ. સં. ૧૩૯૩ માં કક્કસૂરિએ સંસ્કૃતમાં ઉકેશગચ્છ સમ્બન્ધી પ્રવન્ધ-ચરિત્ર ગ્રંથ રચેલો છે, તેની રચના

તેમણે દેવમ્પર્યથી જાણીને, અને ચિર-લિખિત મહાપુસ્તિકાઓ જોઈને પોતાના મતિ-વૈભવ પ્રમાણે કરેલી ત્યાં જાણાવી છે-

“આસન્નૂકેશગચ્છે નિલિલગણભૂતો યે પુરા સપ્રભાવા,

પેદમ્પર્યાદ્ વિદિત્વા, ચિરલિખિતમહાપુસ્તિકાભ્યોઽપિ દૃષ્ટ્વા ।

અન્યે ગચ્છપ્રબન્ધે નિજમતિવિભવોન્માનતો નિર્મિતેઽસ્મિન્

પ્રોચેઽહં તાનશોષાનપિ ન હિ વિદિતા યે મયા તેઽત્ર નોક્તાઃ ॥ ૭૩૨ ॥

શ્રીવિક્રમાર્કાદ્ દહનાઙ્ક-વહ્નિ-શશાઙ્ક [૧૩૯૩] સંખ્યે શરદિ પ્રવૃત્તે ।

ગચ્છસ્ય સમ્બન્ધચરિત્રમેતત્ શ્રીકક્કસૂરી રચયાઙ્કાર ॥ ૭૩૪ ॥

શ્રીપાર્શ્વોત્પન્ન-રત્નપ્રભગુરુ-નિવિડ-સ્થૂલમૂલપ્રબન્ધઃ,

કૃષ્ણર્ણાઘપ્રશાસ્તાતિપરિકરિતઃ સાધુ-સાકાર-પત્રઃ ।

સચ્ચાયઃ કીર્તિ-પુષ્પઃ શુભશતફલિતઃ શ્રાદ્ધપદ્ધયાશ્રિતો યઃ,

શ્રીમાનૂકેશનામા સ ભુવિ વિજયતાં કલ્પશાસ્ત્રીવ ગચ્છઃ ॥ ૭૩૫ ॥”

ઉપર્યુક્ત પ્રબન્ધમાં (સ્ત્રો. ૧૮૮ થી ૨૦૫ માં) જણાવ્યું છે કે-“ત્યાર પછી ફરી પાછા બીજા યક્ષદેવસૂરિ થયા, તે વિહાર કરતા અનુક્રમે મુગ્ધપુરં (મૂઢારા) નામના શ્રેષ્ઠ નગરમાં આવ્યા હતા । ત્યાં મ્લેચ્છોનો મય ઉત્પન્ન થતાં તેમણે વૃત્તાન્ત જાણવા માટે શાસનદેવીને મોકલી હતી, તેણીને મ્લેચ્છોના દેવોએ પકડી હતી । તેઓ આવીને નિરન્તર કહેતા હતા કે-‘મ્લેચ્છો આપણા મંદિરમાં છે’ તેમના વચનની પ્રતીતિથી પૂજ્ય, તે જ પ્રમાણે જમીને કહેતા હતા । દેવયોગથી અકસ્માત્ મ્લેચ્છ-સૈન્ય આવ્યું, ત્યારે શાસનદેવીએ જલ્દી આવીને કહ્યું કે-મ્લેચ્છો આવ્યા,.....હે પ્રભો ! હું શું કરું ?, વ્યન્તરો વહે પકડાઈ હતી, હમણાં જ મને છોડી છે, તો મ્હારો શો દોષ છે ?, એમ કહીને દેવી ગઈ; સૂરિ દેવ-ગૃહ (મંદિર) માં ગયા, દેવતાઽવસર (દેવ-સામગ્રી) આપીને તેમણે બે સાધુઓને મોકલ્યા । સૂરિજી પોતે પાંચસો મુનિઓ સાથે કાયોત્સર્ગ (ધ્યાન) માં રહ્યા । એવી રીતે રહેલા કેટલાક સાધુઓને [મ્લેચ્છોએ] પકડ્યા, કેટલાકને માર્યા; બન્ની તરીકે રહેલ, મ્લેચ્છ થયેલા એવા પણ શ્રાવકે સૂરિજીને છોડાવ્યા, અને સાથે પોતાના પુરુષો આપીને તેમને સુલેથી સ્વટ્કૂપ (સ્નાદ) પુરમાં પહોંચાડ્યા; કારણ કે મનુષ્યોનું ભાગ્ય જાગતું હોય છે -

“કૃત્વા સહ સ્વપુરુષાન્, સ્વટ્કૂપપુરે પ્રભુમ્ । પ્રાપયન્ન સુલેનૈવ ભાગ્યં જાગર્તિ યત્નુગામ્ ॥ ૧૯૬ ॥”

ત્યાં વસતા શ્રાવકોએ પોતાના પુત્રો આપ્યા, તે ૧૧ જળને પૂજ્યે દીક્ષિત કર્યા । પૂર્વોક્ત વંને મુનિઓ દેવતાવસર (દેવ-સામગ્રી) લઈને મળ્યા । ત્યાંથી પૂજ્ય, પરિવાર સાથે આઘાટ નગરમાં ગયા । ત્યાં પણ શ્રાવકોએ ગચ્છના સદ્ધાર માટે પુત્રો આપ્યા, કેટલાકે સંસારના વૈરાગ્યથી પોતાની મેલે જ દીક્ષા સ્વીકારી । વિક્રમથી એક (? આઠ) સો ને કંઈક અધિક કાલ ગયો, ત્યારે શ્રેષ્ઠ ચરિત્રવાળા તે યક્ષદેવાચાર્ય થયા ।

“શ્રીવિક્રમાદેક (? દૃષ્ટ) શતે કિંચિદ્ભ્યધિકે ગતે । તેઽજાયન્ત યક્ષદેવાચાર્યા વર્યચરિત્રિણઃ ॥”

જે મુનીશ્વરે સ્તમ્ભતીર્થ (સ્વંભાત) પુરમાં સંધે કરાવેલ પાર્શ્વને મંદિરમાં સ્થાપ્યા હતા. વહુ પરિવાર થતાં, કોઈ બુદ્ધિનિધિ શિષ્યને ‘કક્કસૂરિ’ નામથી પોતાના પદમાં ગુરુ (ગચ્છ-નાયક) કરીને તે સ્વર્ગે ગયા ।

તે (કક્કસૂરિ) ના પ્રદ્ધ પર, ગુરુના ગુણોથી આશ્રિત સિદ્ધસૂરિ ગુરુ થયા; તેમના યક્ષ નામના શિષ્ય મહત્તરપદમાં રહ્યા હતા । તેઓ ચારિત્રવંત હોવા છતાં પણ શુભ પરિણામનો વિચાર કરીને, શ્રાવકોના અતિ આદરથી નિયન્ત્રિત થઈને પ્રાયે સ્વટ્કૂપપુરમાં રહેતા હતા; ગુરુ (ગચ્છનાયક) સ્થાપ્યા વિના, સિદ્ધસૂરિ ગુરુ સ્વર્ગે જતાં, સર્વ પ્રકારની ગચ્છ-બ્રાહ્મકતા યક્ષ મહત્તર કરતા હતા ।

“તત્પદેઽભૂત સિદ્ધસૂરિગુર્ણુગુણાશ્રયઃ । યક્ષાભિલ્ચસ્તસ્ય શિષ્યો, મહત્તરપદે સ્થિતઃ ॥ ૨૦૩ ॥

સંપ્રાપ્તોઽભૂત સ્વટ્કૂપે, ચારિત્ર્યપિ વિચિન્ત્ય ચ । શુભોદર્ક શ્રાવકાણામત્યાદરનિયન્ત્રિતઃ ॥ ૨૦૪ ॥

સિદ્ધસૂરિગુરૌ સ્વર્ગમસ્થાપિતગુરૌ ગતે । ગચ્છબ્રાહ્મકતાં ચક્રે, સર્વા યક્ષમહત્તરઃ ॥ ૨૦૫ ॥”

“આ તરફ મધુરાપુરીમાં નાન નામના કોઈ સુબુદ્ધિ, કોઈ એક આરણ્યક (વનવાસી) ગુરુની પાસે દીક્ષા લઈને સર્વ સિદ્ધાન્ત અપ્યા હતા, અને પુરીની સમીપના વનમાં વ્રત પાલન કરતા હતા; તેમને પહેલાં ડુંકેશગણના નાવક યક્ષદેવે નન્નસૂરિ નામના આચાર્ય કર્યા હતા; તેમની પાસે કૃષ્ણ નામના વિપ્રે વ્રત સ્વીકાર્યું હતું । સ્તિત્વ આયુષ્યવાળા તે નન્નસૂરિ, બીજા ભવિકોને પણ પોતાના હાથે દીક્ષા આપીને સ્વર્ગે ગયા । ત્યાર પછી

ઉદાર બુદ્ધિવાળા સુજ્ઞ કૃષ્ણ સાધુ ઉત્થાપના (ઉપસ્થાપના) વગેરે વ્રત-વૃદ્ધિ (વિધિ) માટે સ્વદ્વકૂપ (સ્વાદ્) પુરમાં ગયા હતા । તેમણે વીર-મન્દિરમાં યજ્ઞ મહત્તરની પાસે ઉપસમ્પદ અને વંને પ્રકારની (પ્રહણ, આસેવના) શિક્ષા પ્રહણ કરી હતી । મહત્તર પળ, પોતાના આયુષ્યના અન્તમાં, ગચ્છનો સમસ્ત આર કૃષ્ણ ઋષિને સમર્પણ કરીને, અનશન કરીને સ્વર્ગે ગયા ।

કૃષ્ણઋષિએ ચક્રેશ્વરી દેવીની વાળીથી ચિત્રકૂટ (ચિત્રોટ) પુરમાં જઈને કોઈ શિષ્યને મળાવ્યો હતો, સર્વ વિદ્યાવાળા તે શિષ્યને દેવગુપ્ત નામથી ગુરુ (ગચ્છનાયક) તરીકે સ્થાપન કરાવ્યા હતા, તે પોતાની મેલે આદર-પૂર્વક ગચ્છ-વાહકપણાનું પાલન કરતા હતા ।

દેવગુપ્ત, ગચ્છના ભારનો નિર્વાહ કરતા હતા, તે સમયમાં કૃષ્ણઋષિ વિહાર કરતા એક વખતે નાગપુરમાં ગયા હતા । ત્યાં તેમની ધર્મદેશના સાંભળીને નારાયણ શ્રેષ્ઠી પ્રતિવોધ પામ્યા હતા.....
એક વખતે એ શેઠે કૃષ્ણઋષિને વિજ્ઞાપિત કરી કે-‘ભગવન્ ! તમારા આદેશથી આ પુરમાં હું જિન-મન્દિર કરાવું.’ ‘.....[સત્સેત્રી] જિને કહેલી છે, તેમાં જૈનમન્દિરના નિર્માણની મુખ્યતા છે’ [ઉત્તમ મેટળું લઈ તે ત્યાંના મહારાજા પાસે ગયા, તેની પ્રાર્થનાના પ્રત્યુત્તરમાં મહારાજાએ કહ્યું કે-] ‘પુરમાં બધાં તમને સુખ થાય ત્યાં, રુચિ પ્રમાણે ભૂમિને પ્રહણ કરો, અને ત્યાં [દેવમન્દિર] કરાવો, મેં તે ભૂમિ તમને પ્રસાદથી અર્પણ કરી છે ।’

ત્યાર પછી તે શેઠે (નારાયણે) નાગપુરમાં ડુર્ગ (ગઢ-કિલ્લા)માંની ભૂમિની યાચના કરી; તે પ્રાપ્ત કરીને, જલ્દી ત્યાં આવીને તેણે દેવ-મન્દિરનો પ્રારંભ કર્યો । થોડા દિવસોમાં અસાધારણ જૈનમન્દિર તૈયાર થતાં, મૂલ વિમ્બ કરાવીને તેણે કૃષ્ણઋષિને વિજ્ઞાપિત કરી કે-‘હે પ્રમો ! પ્રતિષ્ઠા કરો, જેથી આ (વિમ્બ) જનો વઢે પૂજાય; તમારા મન્ત્રોથી સ્થાપિત સંસ્કારવાળા પાષાણો પણ પૂજાય છે.’

કૃષ્ણ ઋષિએ કહ્યું કે-‘મ્હારા પૂજ્ય શ્રીદેવગુપ્તસૂરિજી ગૂર્જર ભૂમિમાં છે, તેમને તમે સત્વરે બોલાવો.’ ત્યાર પછી અભિક્તિમાન તે શેઠે વિજ્ઞાપિત સાથે પુત્રને મોકલી, ગુરુજીને બોલાવી શ્રેષ્ઠ લગ્નમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી । ત્યાં ૭૨ ગોષ્ઠી અને ગોષ્ઠિકો (વ્યવસ્થાપક વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓ) પણ ઠરાવ્યા હતા. ત્યારથી નાગપુરમાં જૈનધર્મનું સામ્રાજ્ય થયું હતું ।

કૃષ્ણ ઋષિએ સ્પાદલક્ષ (સવાલક-રાજપૂતાના)માં ઉદ્દિષ્ટ તપ કર્યું હતું, જે જોઈને સર્વે જન માથું ધુળાવતા હતા । ઉપવાસી તે તપસીએ નાગપુરથી રૈવત (ગિરનાર) ગિરિ પર જઈ, નેમિજિનને નમન કરી, નિયમ પ્રમાણે પૂજીને ક્ષીર-જલને પ્રાપ્ત કરીને, દૂધ પર નજર નાખતાં, ગુહરિહા જઈને જ ભોજન, અને નિર્વેદથી મથુરા પુરીએ પહોંચીને પારણ કર્યું હતું ।

કૃષ્ણ સાધુએ એક સમયે દેવગુપ્તજીને વિજ્ઞાપિત કરી કે-‘અનુયોગને ધરનાર કોઈ પણ એક સૂરિ કરો; શ્રીસિદ્ધસૂરિજી થયા પછી ઘણાં વર્ષો સુધી ગચ્છ ગુરુ (ગચ્છનાયક સૂરિ) થી શૂન્ય રહ્યો હતો, તેથી અન્ય ગચ્છના સૂરિઓને મેં વહુધા પ્રાર્થના કરીને આપ પૂજ્યને પદ-સંગમ કરાવ્યો હતો; તેથી મન્ત્રને ધરનાર વીજા કોઈ સૂરિ કરવામાં આવે, જેથી આત્માચાલો સૂરિ-મન્ત્ર ગચ્છમાંથી જાય નહિ ।’

તે (કૃષ્ણ સાધુ)ની વિજ્ઞાપિતથી દેવગુપ્તજીએ ત્યાર પછી પોતાના આદેશને કરનાર જયસિંહ નામના સુબુદ્ધિ વિદ્વાનને મન્ત્રના આધારરૂપ ગુરુ (ગચ્છનાયક) કર્યા હતા । તેમના પદ પર વીરદેવ, અને તેમના પદ પર વાસુદેવ; એવી રીતે કેટલાંક વર્ષો સુધી મન્ત્રાધાર એ ત્રણ નામો થયાં હતાં । વિ. વિ.”

ઉપર્યુક્ત આશયને સૂચવતા શ્લોકો આ પ્રમાણે છે-

“ઇતશ્ચ મથુરાપુર્યાં, કશ્ચિન્નાનાઽભિધઃ સુચીઃ । કલ્યાણ્યારણ્યકગુરોર્દીક્ષામાદાય પાર્શ્વતઃ ॥ ૨૦૬ ॥

અધીતસર્વસિદ્ધાન્તઃ, પુર્યાસજ્ઞવને વ્રતમ્ । પાલયન્ યજ્ઞદેવાલ્યૈરુકેશગણનાયકૈઃ ॥ ૨૦૭ ॥

શ્રીનન્નસૂરિનામાઽસાવાચાર્યોઽસ્તિ કૃતઃ પુરા । તસ્ય પાર્શ્વે કૃષ્ણનામા, વિપ્રો વ્રતમુપાદદે ॥ ૨૦૮ ॥

ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ।

અથ શ્રીમાન્ નન્નસૂરિર્ભવિકાનપરાનપિ । દીક્ષયિત્વા સ્વહસ્તેન, સ્વલ્પાયુઃ સ્વર્જગામ સઃ ॥ ૨૦૯ ॥

તત ઉત્થાપનામુખ્યવ્રતવૃદ્ધિ (વિધિ) કૃતે કૃતી । કૃષ્ણસાધુઃ ષ (સ)દ્વકૂપપુરેઽગચ્છદતુચ્છધોઃ ॥ ૨૧૦ ॥

શ્રીયજ્ઞમહત્તરણાં, પાર્શ્વે શ્રીવીરમન્દિરે । ઉપસમ્પદમાદત્ત, શિક્ષાં ચ દ્વિતિમપિ ॥ ૨૧૧ ॥

મહત્તથા (રો)ઽપિ ગચ્છસ્ય, આરં કૃષ્ણર્ષયેઽલિલમ્ ।

તે દિવં વયો

તતઃ કૃષ્ણર્પિણા.....દેવીચક્રેશ્વરીગિરા । ચિત્રકૂટપુરે ગત્વા, ત્રિનેયઃ કોઽપિ પાઠિતઃ ॥ ૨૧૩ ॥
 સ સર્વેવિદ્યઃ શ્રીદેવગુપ્તાલ્યઃ સ્થાપિતો ગુરુઃ । સ્વયં ગચ્છવાહકત્વં, પાલયામાસ સાદરઃ ॥ ૨૧૪ ॥
 શ્રીદેવગુપ્તે ગચ્છસ્ય, ભારં નિર્વાહ્યત્યય । કૃષ્ણર્પિઃ શ્રીનાગપુરે, વિહરન્નન્યદા યયૌ ॥ ૨૧૫ ॥
 તત્ર નારાયણઃ શ્રેષ્ઠી, શ્રુત્વા તદ્ધર્મદેશનામ્ । પ્રતિવુદ્ધઃ કુ.....,શતૈઃ ॥ ૨૧૬ ॥
 વ્યજિજ્ઞપદસૌ જાતુ, કૃષ્ણર્પિં ભગવન્નહમ્ । કારયામિ ત્વદાદેશાત્, પુરેઽસ્મિન્ જૈનમન્દિરમ્ ॥ ૨૧૭ ॥
જિનોદિતા । વિદ્યતે તત્ર મુખ્યત્વં, જૈનમન્દિરનિર્મિતેઃ ॥ ૨૧૮ ॥
 તતઃ શ્રેષ્ઠી કન્ય..... |હા(દા)ય સઃ ॥ ૨૧૯ ॥
 “યથારુચિ ગૃહાણ ત્વં, ભૂમિં યત્ર પુરે તત્ર । સુલાયતે તત્ર કુર્યાઃ, પ્રસાદે તે કૃતા મયા” ॥ ૨૨૦ ॥
 સોઽગ્રાચત નાગપુરે, દુર્ગમધ્યે ક્ષિતિં તતઃ । લઘ્વાઽઽગત્ય દ્રુતં તત્ર, પ્રારમે દેવમન્દિરમ્ ॥ ૨૨૧ ॥
 સ્વત્પૈરહોભિરતુલે, નિષ્પન્ને જૈનમન્દિરે । કારયિત્વા મૂલવિમ્બં, સ કૃષ્ણર્પિં વ્યજિજ્ઞપત્ ॥ ૨૨૨ ॥
 “પ્રભો ! પ્રતિષ્ઠા ક્રિયતાં, યથેદં પૂજ્યતે જનૈઃ । ત્વન્મત્રાહિતસંસ્કારાઃ, પૂજ્યન્તે દ્વપદોઽપિ હિ” ॥ ૨૨૩ ॥
 કૃષ્ણર્પિઃ પ્રાહ મે પૂજ્યાઃ, શ્રીદેવગુપ્તસૂરયઃ । સન્તિ ગૂર્જરમેદિન્યાં, તાનાકારય સત્ત્વરમ્ ॥ ૨૨૪ ॥
 તતઃ સુતં સવિજ્ઞિં, પ્રેષયિત્વા સ ભક્તિમાન્ । ગુરુનાકાર્યં સહમે, પ્રતિષ્ઠાં નિરમાપયત્ ॥ ૨૨૫ ॥
 તત્ર દ્વાસપ્તિં ગોષ્ઠીગોષ્ઠિકાનપ્યચીકરત્ । જૈનધર્મસ્ય સામ્રાજ્યં, તતો નાગપુરેઽભવત્ ॥ ૨૨૬ ॥
 સપાદલક્ષે કૃષ્ણર્પિસ્તુકુટું વિદધે તપઃ । યત્ત્રીરિશ્ય જનઃ સર્વો, વિદધે મૂર્ધધૂનનમ્ ॥ ૨૨૭ ॥
 શ્રીમન્નાગપુરાદુપોપિતતતુર્ગત્વા ગિરૌ રૈવતે, નત્વા નેમિજિનં પ્રપૂજ્ય નિયમં કીર્ણમાસાદ્ય ચ ।
 દુરધે ચક્ષુ નિવેશતાં ગુહરિહાં ગત્વૈવ યો સોજનમ્, નિર્વેદાન્મથુરાં પુરીમધિગતઃ ચક્રે તતઃ પારણમ્ ॥ ૨૨૮ ॥
 શ્રીદેવગુપ્તા અન્યેષુવિજ્ઞાસઃ કૃષ્ણસાધુના । અનુયોગધરઃ કોઽપિ, સૂરિરેકો વિધીયતામ્ ॥ ૨૨૯ ॥
 શ્રીમતાં સિદ્ધસૂરીણાં, વ્યતીતાનામનન્તરમ્ । ગુરુશૂન્યો યથા ગચ્છો, बहुवर्षाण्यजायत ॥ ૨૩૦ ॥
 તતોઽન્યગચ્છસૂરીણાં, बहुधाऽभ्यर्थनं मया । विधाय कारयामासे, पूज्यानां पद-सङ्गमः ॥ ૨૩૧ ॥
 તતો મત્રધરઃ કોઽપિ, સૂરિરન્યો વિધીયતે । યથા ગચ્છાત્ સૂરિમત્રો, ગચ્છત્યાત્રાથિકો નહિ ॥ ૨૩૨ ॥
 તદ્વિજ્ઞેદેવગુપ્તૈર્નિજાદેશકસ્તતઃ । મત્રાધારગુસ્ત્રક્રે, જયસિંહાહ્વયઃ સુધીઃ ॥ ૨૩૩ ॥
 તત્પદેઽમૂદ વીરદેવો, વાસુદેવોઽથ તત્પદે । મત્રાધારાભિધા એવં, તિલ્લોઽમૃત્ ક્રિયત્સમાઃ ॥ ૨૩૪ ॥”

‘ભગવાન્ પાર્શ્વનાથકી પરમ્પરાકા ઇતિહાસ’ જેવા વિશાલ ગ્રન્થોના લેખક, ઉપક્રેશગચ્છના વર્તમાન આનાથ શ્રીદેવગુપ્તસૂરિજી (પૂર્વનામ જ્ઞાનસુન્દરજી)નો અહિં આમાર માનવો યોગ્ય છે, કે જેમણે મ્હારી પ્રાર્થનાથી તત્કાલ આ શ્લોકસામગ્રી સં. ૧૯૮૭ માં મ્હારા કરેલા હિન્દી અનુવાદ સાથે મ્હને મોકલાવી હતી ।

કૃષ્ણર્પિ-ગચ્છ

આ મહામુનિ કૃષ્ણના નામથી ‘કૃષ્ણર્પિ-ગચ્છ’ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલ છે, જેમાંના અનેક આંતરોએ, અને વિદ્વાન્ મુનિઓએ અનેક સ્થળે જિનમન્દિર-નૃતિયોની પ્રતિષ્ઠા કરી-કરાવેલી જાણવામાં આવી છે, તથા ગ્રન્થ-રચનાદિ અનેક શ્રુમ પ્રવૃત્તિ કરેલી જણાય છે ।

વાદ-વિદ્યામાં સારંગ નામના વાદીને વિરંગ વનાવનાર, ન્યાયધારની ટીકા વગેરે રચનાર અન્ય જયવિદ્ સૂરિએ વિ. સં. ૧૪૨૨માં રચેલા કુમારપાલચરિત મહાકાવ્યમાં પોતાના પૂર્વજ તરીકે ઉપયુક્ત કૃષ્ણમુનિ સમ્બન્ધમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે કે “આર્ય સુહસ્તીના મુખ્ય શિષ્ય શ્રીપુત્રસૂરિથી ચારણલઘ્વિના કારણથી ચારણગન પ્રખ્યાત થયો, તેની ત્રીજી શાખા વજ્રનાગરીમાં, વિટપ નામના વીલા કુલમાં કૃષ્ણ મુનિ થયા । જેઓ અનહદ લઘ્વિયોના વાસસ્થાનરૂપ હતા, ભક્તો-દેવોથી વન્દન કરાતા પ્રખ્યાત તપસ્વી હતા, કૃપા-સાગર હતા । જેમણે સિત્ર-મરણના દુઃખથી ત્રત સ્વીકાર્યું હતું, જેમણે દુઃખે ગ્રહણ કરી શક્ય એવા અભિપ્રદો ગ્રહણ કર્યા હતા, જેમણે સર્પોના ફેરથી આકુલ પ્રાણીઓને પગના પાળીથી રક્ષાવિત કર્યા હતા, જેમણે પ્રતિવર્ષ ૩૪ પારણાં કર્યા હતાં, અનેક રાજાઓને યતિવોધ આપ્યો હતો; યનરૂપી વનવાળા તે કૃષ્ણ કાપિ હર્ષ માટે યાઓ । તે મુનિરાજે પહેલાં નાગપુરમાં પોતાના વચનથી નારાયણ એક દ્વાર ઉત્તમ ચંચલ (જિન-મન્દિર) કરાવેને, તેમાં વીરથી (? વિક્રમથી) ૯૧૭ વર્ષનાં આપાઢ નાસની શુક્લ પંચમી તિથિએ અન્તિમ જિન (મહાવીર તીર્થંકર)ની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી; અને વંશ વગેરે ૭૨ ગોષ્ઠિઓ (વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓ)ની સ્થાપના કરી હતી । તે સંસ્કૃત ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે-

૬. જેને મારતમાં જિનવરોની ૧ અવતરણ (દેવલોકમાંથી જીવી માતાની કુક્ષિમાં અવતરતું), ૨ જન્મ, ૩ નિષ્ક્રમણ (પ્રવ્રજ્યા), ૪ જ્ઞાન (કેવલજ્ઞાન), અને ૫ નિર્વાણ (મોક્ષ કલ્યાણક)ની ભૂમિઓને સંઘ સાથે બહુ પ્રકારે નમન કર્યું હતું (તીર્થ-યાત્રાઓ કરી હતી)

૭. જિન-કલ્પી જેવા જે મુનિએ એક માસના, બે માસના, ત્રણ માસના, ચાર માસના સ્વમણ (તપ-ઉપવાસો) કાચ-ક્લેશ વિના કર્યા હતા ।

૮-૯. મક્તિથી જેમનું નામ ગ્રહણ કરવાથી પુરુષો (મનુષ્યો)નું અનિષ્ટ કષ્ટ-સંકટ જલ્દી નાશ પામે છે; જો તે દેવો, મનુષ્યો કે તિર્યંચોએ કરેલું હોય, ગ્રહો, ભૂતો, રોગો, ઉપસર્ગો, મારિ(મરકી) કે શત્રુએ ઉત્પન્ન કરેલું હોય, અથવા ચોરે, સર્પે, મત્ત રાજાએ, દુઃસ્વપ્ને કે અશકુને કરેલું હોય, તે ક્ષય પામે છે; સૂર્યનાં કિરણોથી ગાઢ અન્ધકાર ભેદાય છે, તેમાં વિસંવાદ ક્યાં છે ?

૧૦. મસાળની ભૂમિઓમાં સર્વ(આછી) રાત સુમેરુની જેમ અડગ ડમા રહેતા જે મહાત્મા દેવો વગેરેના બહુ પ્રકારના ઉપસર્ગો વડે પણ ચલાયમાન કરી શકાયા ન હતા ।

“તત્રાસીદપસીમલઙ્ઘિ-વસતિર્વિન્દારુદ્ધન્દારકત્રાતઘ્યાતતપાઃ કૃપાજલનિધિઃ શ્રીકૃષ્ણનામા મુનિઃ ।
યો મિત્ર-વ્યયદુઃખતો વ્રતમધાદ્યો યોઽભિગ્રહાન્ દુર્ગ્રહાન્, દધ્ને વ્યાલવિષાકુલાન્ પદ-જલૈરુજીવયામાસ યઃ ।
પ્રત્યન્દં ચતુરુત્તરાં વ્યરચયદ્યઃ પારણાત્રિશતં સ ક્ષમાપાલ-વિવોધનઃ શમધનઃ કૃષ્ણર્ષિરાસ્તાં મુદે ॥
શ્રીમન્નાગપુરે પુરા નિજગિરા નારાયણશ્રેષ્ઠિતો નિર્માપ્યોત્તમચૈત્યમન્તિમજિનં તત્ર પ્રતિષ્ઠાપ્ય ચ ।
શ્રીવીરાજવ-ચન્દ્ર-સપ્ત- (૧૧૭) શરદિ શ્વેતેષુતિથ્યાં શુચૌ વંશાચાન્ સમતિષ્ઠપત્ સ મુનિરાઢ્ દ્વાસપતિં ગૌષ્ઠિકાન્ ॥”
—કુમારપાલચરિત મહાકાવ્ય (પ્રશસ્તિ શ્લો. ૨-૪)

વીરરસમય વીરાંક પ્રસિદ્ધ હુમ્મીરમહાકાવ્ય અને રંભામંજરી નાટિકા વગેરે રચનાર રાજ-માન્ય પંડિતશાહ વિશારદ મહાકવિ નયચન્દ્રસૂરિ વગેરે અનેક કવિઓ એમના ગચ્છમાં થઈ ગયા ।

ધર્મકંટ ઝૂકેશર્વશમાં થયેલા મૂલ્ય નામના સુધાવકે પોતાની માતાના શ્રેય માટે ગ્રહણ કરેલ મહાવીર-ચરિત્ર (ત્રિષષ્ટિ શ. પુ. ચ. પર્વ ૧૦), પોતાના ગુરુ ઉપર્યુક્ત ગચ્છના નજસૂરિ દ્વારા સં. ૧૩૬૮ માં કોલાપુરીમાં સમાધ્યાધ્યાનમાં વંચાવ્યું હતું. (વિશેષ માટે જુઓ પાટળજૈનમંડાર-ગ્રન્થસૂચી (ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬ તાહ-પત્રીય વો. ૧, પૃ. ૩૨૭-૩૨૮)

વિ. સં. ૧૩૯૦ માં હરિમદ્સૂરિની ક્ષેત્ર-સંગ્રહણીની શ્રુતિ રચનાર પ્રમાનન્દસૂરિ વિગેરે પોતાને ઉપર્યુક્ત ગચ્છના જણાવેલ છે. (પીટર્સન રિ. ૩, પૃ. ૨૭૬-૨૭૭)

પૃથ્વીચન્દ્રસૂરિના પદ્મ-વિભૂષણ એ જ પ્રમાનન્દસૂરિના સદુપદેશથી ઓસવંશી સુચિતિગોત્રવાળા સોમસિંહના પુત્રોએ પોતાની માતા સોમશ્રીના શ્રેય માટે ત્રિષષ્ટિ શ. પુ. ચરિત્ર પર્વ ૮ માની તાહપત્રીય પ્રતિ સં. ૧૩૯૧ માં ગ્રહણ કરી હતી, જે સ્વંભાતમાં શાન્તિનાથ-જ્ઞાનમંડારમાં છે ।

આ જ ગચ્છના જ્ઞા. જયવલ્લભના શિષ્ય પૂજ્ય દેવસુન્દરે વિ. સં. ૧૪૯૯ માં સરસ્વતીપત્તનમાં લખાવેલ વર્ધમાનવિદ્યા-કલ્પ જેસલમેરમાં હોવાનું અમ્હે જણાવ્યું છે. [જુઓ જેસલમેર-મંડાર-ગ્રન્થસૂચી ગા. ઓ. સિ. ૨૧, પૃ. ૫૮]

ઉપકેશજ્ઞાતીય (ઓસવાલ) કાકરીયા-ગોત્રવાળા સં. સોઢલે કરાવેલ ચન્દ્રપ્રભસામીના વિમ્બને સં. ૧૫૧૭ માં આ જ ગચ્છના નયચન્દ્રસૂરિના પદ્મ પર થયેલા જયસિંહસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યું હતું ।

આ સમ્બન્ધમાં ‘વિક્રમની નવમી સદીના પ્રભાવક જૈન મહાત્મા કળ્હ (કૃષ્ણ) મુનિ’ એ નામનો એક જ્ઞ સાત વર્ષ પહેલાં અમ્હે લખ્યો હતો, જે અહમ્મદાવાદથી પ્રકટ થતા ‘જૈનસલ્યપ્રકાશ’ માસિકના સાતમા વર્ષના સં. ૧૯૯૭ ના દીપોત્સવી અંકમાં પૃ. ૧૦૭ થી ૧૧૬ માં પ્રકાશિત થયેલ છે ।

૧૧. જેમણે ભારતવર્ષમાં અજ્ઞાનરૂપી ગાઢ અંધકારમાં પડેલા મનુષ્યોને જિન-વચન-રૂપી પ્રદીપ વડે સિદ્ધપુર(મોક્ષ)નો માર્ગ પ્રકટ કર્યો હતો (દર્શાવ્યો હતો) ।

૧૨. જેમણે મહાસત્ત્વશાળી ઘણા રાજાઓ, દિગ્ગજો અને શ્રેષ્ઠીઓને પ્રવ્રજિત કર્યા હતા; અને સ્થાને સ્થાનમાં રાજાઓને અમય(મંત્રીશ્વર) સરસ્તા શ્રાદ્ધ-શ્રદ્ધાલુ શ્રાવકો કર્યા હતા ।

૧૩-૧૪. જેમણે ઘણા દેશોમાં, ચતુર્વિધ શ્રીસંવર્ધી યાત્રા કરાવ્યાં અનેક જિન-મંદિરો કરાવ્યાં હતાં । ગુજરાત(ગુજરાત)ખરમાં, નાગડ(નાગોર, મારવાડ) વગેરે જે જે નગરોમાં તેઓ મોજન માટે પળ વસ્યા, ત્યાં ત્યાં અનેક જિન-મંદિરો થયાં હતાં ।

૧૫. જેમનો સર્ગ, ક્રમ, મહા-મૂલ અને મેલ પળ ઔષધિરૂપ થતાં હોઈ વિવિધ વ્યાધિઓને આશ્ચર્યકારક રીતે નાશ પમાડતા એ (મહાત્મા) પરમ ઔષધિનો વિભ્રમ કરાવતા હતા ।

૧૬. પદ્મા પ્રકારના તે મહામુનિના ગુણોનો પાર પામી શકાય નહિ; અથવા ગગનના વિસ્તારમાં રહેલાં દ્રવ્યો(તારાઓ)નું પ્રમાણ કોણ જાણી શકે ?

વિવરણકાર જયસિંહાચાર્ય

૧૫-૧૮. દેવો અને મનુષ્યોવડે સ્તુતિ કરાયેલા, તે(મહાત્મા કૃષ્ણસ્તુતિ)ના ચરણોનાં રહેલ રત્ન જેવા, જયસિંહાચાર્ય નામના અત્તન-અસામાન્ય ધિષ્ણાવચ્ચે (ધિષ્ણરૂપ

૧-ગુજરાત નામનો પ્રાચીનતાને સૂચવતો, ગુજરાત નામ કાંયે કાન્ય વગવડો, પ્રાકૃતનામનાં વપરાશ આ ગુજરાત શબ્દનો પ્રયોગ સં. ૧૧૫ માં રચાયેલા આ પ્રાચીન ગ્રંથમાં મળતો હોઈ મહત્ત્વનો ગર્વ શકાય । આનો પ્રયોગ, જા પછી ગ્રીકે વર્ષ સં. ૧૧૮ માં લખાયેલા એક અન્ય ગ્રંથમાં પણ પ્રાકૃતનામનાં મળે છે । પંડિતાર(પ્રતિહાર)વંદી સદ્ગુણી રાજા કલ્કુલે મલિયા જિનદેવનું દુરિત-વિનાશક, કુલ-વરક અતલ સવન કરાવ્યું હતું, અને તે સિદ્ધ થનેશ્વરના સ્થાનાં ગોશ્વરો(અવસ્થાપકો-દર્શકો)ને સમર્પણ કર્યું હતું, તે સવનનો સં. ૧૧૮ નો શિલ્પલેખ, ઘડિયાલા(જોધપુર-મારવાડગણ)નાં છે; તેમાં તે મહારાજાની પ્રશંસા કરતાં 'મહામાહાવજ્રવમણી પરિજ્ઞા અગ્નિ ગુજરાતશ્રદ્ધ' એવું ક્યો છે; અર્થાત્ જિને મહા......ચાર્ય ગુજરાત વગેરે અનેક દેશોમાં પોતાના સ્થાવર અને ગુણો વડે જનોમાં અતુલ્ય સ્થાન કર્યો હતો-દેવો ત્યાં આશ્રય છે ।

'જર્નલ રોયલ એશિયાટિક સોસાયટી' સ્વ. ૧૮૯૫ ના ઇ. ૫૧૩ થી ૫૧૮ માં, સુનર્થી દેવીપ્રસાદવંશ 'મારવાડના પ્રાચીન લેખ' માં, અને સદ્ગત્ત્વ શાસ્ત્રી પૂર્ણચંદ્રની નાદરતા 'જૈનલેખપ્રસંગ' (સ્વ. ૧, ઇ. ૨૫૬ થી ૨૬૧)માં પણ કંઈક અછદિ સાથે એ લેખ પ્રકટ થયેલ છે ।

પ્રાકૃત ગુજરાતશબ્દને મળતો, મંદુક ગુર્જરા શબ્દ, વિ. સં. ૧૦૦ ના લાત્રવર્ષમાં વપરાયેલ જોત જાણવા મળે છે । પ્રતિહારવંદી મહારાજા મોજ(૧લા)ના યાત્રાવર્ષમાં એનો ઉલ્લેખ છે. ત્યાં યાત્રામાં અગવેશ સિવાગામને, ગુર્જરામુર્મિમાં ગમેલ હેંદવાનક વિષય સાથે સંબંધ સૂચવવામાં આવ્યું છે । તેવી રીતે એ સમયના રીલા દાત્તવર્ષમાં, યાત્રામાં અગવેશ મંગલાનક(મંગલાણા)ગામને પણ ગુર્જરા-મંડલનાં ગણવામાં આવેલ છે; જે વંતે ગામો શાલ્મામાં મારવાડના જોધપુર-ગણમાં ગણાવે છે । વિદેશ માટે હુકો પર્વ-પ્રાશ્નિકા શૈલિકા [વૉ. ૫, ઇ. ૨૧૦-૨૧૧]. પ્રાકૃતમાં ગુજરાત દેશ, દેવીનાથ વગેરે પ્રયોગો, અને મંદુક-ગુર્જરા શબ્દ-પ્રયોગ પછી પણ ૨-૩ શતક લેટલા પ્રાચીન સમયના ગ્રંથોમાં જોવા-જાણવામાં આવેલ છે । કેટલાક શાસ્ત્રો 'ગુર્જરાત' શબ્દના અપભ્રંશ તરીકે 'ગુજરાત'શબ્દની વ્યુત્પત્તિની અવગતી કરવા કરતા હતા, તેમને આ 'ગુજરાત' શબ્દનો પ્રાચીન પ્રયોગ, વિદેશ યોગ્ય વિચાર કરવામાં વપરાતો મળે । મારવાડ અને ગુજરાતના ગાદ નિઃકટ સંબંધને સમજવામાં પણ આ સ્પષ્ટ સ્પષ્ટક થયે ।

અંશે) અધ્યયન કરેલા આગમને અનુસારે, શ્રુતદેવીના પ્રસાદથી વિમલગુણવાંઢી કુસુમ-માલા જેવું ધર્મોપદેશમાલાનું વિવરણ કર્યું છે ।

૧૯. અજ્ઞાન, રાગ, દ્વેષ વગેરે વડે જે કંઈ અયુક્ત રચાયું હોય, ક્ષમા કરીને, તે દૂર કરીને શ્રુતદેવીના ગુણવાઢા-શ્રુતજ્ઞાનીઓ તેને સુશ્લિષ્ટ(સુસમ્બદ્ધ) કરો ।

૨૦. આ સર્વ આગમની વિધિ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે, કલ્પનાથી ન્યૂન નથી; તેથી જિન-વચનો પ્રત્યે સત્વળ(સ્પૃહાવાઢા-શ્રદ્ધાલુ) સજ્જનો આગમ-ભક્તિથી આ (વિવરણ ગ્રન્થ)ને ગ્રહણ કરો ।

શ્રુતદેવીના સાન્નિધ્યથી રચના

૨૧. જે(ધર્મોપદેશક), આ (ગ્રન્થ)ને શ્રુતદેવીના સાન્નિધ્યથી રચેલ ચિન્તવી પર્ષદામાં વાંચે, તે, તેના પ્રભાવથી બન્ધ, મોક્ષ વગેરેને જાણે છે ।

૨૨-૨૬. બન્ધ વગેરેને પરિહરતો, પોતાની શક્તિ પ્રમાણે મોક્ષ માટે ઉદ્યમ કરતો મનુષ્ય, નિશ્ચયે બીજા પુરુષાર્થો વડે પળ મુક્ત થતો નથી; જેમ ધાન્ય માટે ઉદ્યમ કરનાર, પલા(રા)લથી મુક્ત થતો નથી. કારણ કે આ(ગ્રન્થ)માં જિનોનું, ગળધરોનું, ચક્રવર્તી-ઓનું, બલદેવોનું, વાસુદેવોનું, કેવલજ્ઞાનીઓનું, મનઃપર્યવજ્ઞાનીઓનું, અવધિજ્ઞાનીઓનું, પ્રત્યેકબુદ્ધોનું, જિનકલ્પીઓ વગેરેનું ચરિત કહેવાય છે, તે આ લોકમાં ચિન્તામણિની જેમ અનિષ્ટોનો વિઘાત કરનાર અને ચિન્તવેલ સુખને આપનાર થાય છે, તથા પરલોકમાં મોક્ષના સુખને ઉત્પન્ન કરનાર થાય છે । તેથી દુરિતોના વિઘાતને, અને આ લોકમાં તથા પરલોકમાં જે કલ્યાણને તું ઇચ્છતો હોય, આ ગ્રન્થને તું સાંભઢ, અને સર્વ(ભવ્ય) સત્ત્વોને તું વંચાવ । આ ગ્રન્થને વાંચનાર, સાંભઢનાર અને આ ગ્રન્થમાં કહેલ અનુષ્ઠાનમાં વર્તનાર મનુષ્ય ત્રીજા ભવમાં, અથવા સાતમા, આઠમા આદિ(મર્યાદિત) ભવોમાં સિદ્ધ થાય છે ।

૨૭. જ્યાં સુધી દ્વીપો અને સમુદ્રો વિદ્યમાન છે, કુલપર્વતો, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને દેવલોકમાં દેવો વિદ્યમાન છે, ત્યાં સુધી નેમિચરિત જેવું મનોહર આ વિવરણ અસ્ખલિતપણે પસરો —સર્વત્ર પ્રસાર પામો ।

રચના-સમય, રાજ્ય, સ્થલ

૨૮-૨૯. પન્નર વર્ષોથી અધિક, નવસો સંવત્સરો(સંવત્ ૯૧૫) વ્યતીત થતાં, ભાદ્રપદ શુદ્ધ પંચમી અને બુધવારને દિવસે, સ્વાતિ નક્ષત્રમાં, જનોનાં મનને આનન્દ

૧. લગભગ ચારસો વર્ષો પહેલાં રચાયેલી બૃહટ્પિનિકા નામની પ્રાચીન જૈનગ્રન્થસૂચી, જે શ્રી જિનવિજયજી દ્વારા જૈનસાહિત્યસંશોધક ત્રિમાસિકના મા. ૧, અં. ૨ માં પ્રકાશિત થયેલ છે, તેના નં. ૧૭૦ માં ‘ઉપદેશમા-લાઢતિઃ પ્રાકૃતા કૃષ્ણર્ષિ-શિષ્ય-જયસિંહસૂરિકૃતા ૯૧૩ વર્ષે’ આવો ઉલ્લેખ છે । તે પછી નં. ૧૭૯ અને ૧૮૦ માં જણાવ્યું છે કે—

“ધર્મોપદેશમાલા-લઢુવૃત્તિઃ ૯૧૫ વર્ષે જયસિંહીયા । -વિવરણં સ્તસ્મતીર્થં વિના ન ॥”

આપનાર, †શ્રીભોજદેવનું રાજ્ય પ્રવર્તમાન હતું, ત્યારે, નાગઝર(નાગોર)ના જિનાયત-
નમાં (જિનમન્દિરના સાન્નિધ્યમાં) આ વિવરણ સમાપ્ત કર્યું ।

૩૦. વિવરણ કરવાથી મેં જે કંઈ કુશલ ઉપાર્જિત કર્યું હોય, તેના વડે, મધ્યે ક્ષિપ્ર
સાથે શાશ્વત સુખવાળા મોક્ષને પ્રાપ્ત કરો ।

૩૧. એ પ્રમાણે જગત્માં પ્રખ્યાત કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય જયસિંહસૂરિએ વિમલ ગુણથી
યુક્ત, ધર્મોપદેશમાલાનું વિવરણ અહિં રચ્યું છે ।”

વિવરણનું સ્મરણ

પિણ્ડનિર્યુક્તિ(પૃ. ૬૮ ગાથા ૧૮૧)ની વ્યાખ્યામાં સુપ્રસિદ્ધ વ્યાખ્યાકાર
મલ્લયગિરિએ નૃપુરપંડિતાના કથાનકને જાણવા માટે ધર્મોપદેશમાલા-વિવરણનો નિર્દેશ
કર્યો છે, તે આ પ્રથમ વિવરણને ઉદ્દેશીને જણાવ્યો છે ।

જયસિંહસૂરિના શિષ્ય

શીલોપદેશમાલા નામના પ્રાકૃત ૧૧૫ ગાથામય પ્રકરણ રચનાર જયકીર્તિસૂરિ
પોતાને જયસિંહસૂરિના શિષ્ય તરીકે જણાવ્યા છે —

† અહિં જણાવેલ મહારાજા ભોજદેવ, તે મહારાજા નાગાવલોક(વપ્પમહિસૂરિ-પ્રતિચોવિત આમ)
પૌત્ર જણાય છે, જે નાગાવલોકનો સ્તર્ગવાસ વિ. સં. ૮૯૦ માં માદ્રપદ શુ. ૫ શુક્રવારે થયો હતો, તેને
દુઃખોદ્ગાર દર્શાવતો પ્રાચીન સ્ત્રોત આ પ્રમાણે મળે છે—

“મા મૃત્ સંવત્સરોઽસૌ વસુ-શત-નવતેર્મા ચ ક્ષણેષુ ચિત્રા,
ત્રિગ્ માસં તં નમસ્ત્યં ક્ષયમપિ સ્વ સ્વલઃ શુક્રપક્ષોઽપિ ચાતુ ।
સક્કાન્તિર્યાં ચ સિંહે વિશતુ હુતસુજં પદ્મમી યા નુ શુક્રે,
ગક્કાતોયાગ્નિમધ્યે ત્રિદિવસુપગતો યત્ર નાગાવલોકઃ ॥”

વિ. સં. ૧૩૨૪ માં પ્રમાવન્દ્રસૂરિએ રચેલા પ્રમાવન્દ્ર-ચરિત્રમાં વપ્પમહિસૂરિ-પ્રવન્ધમાં શ્લો. ૭૨૫ તરફ
ઉદ્ધૃત કરેલ છે ।

આ મહારાજા ભોજદેવે વિ. સં. ૮૯૫ માં વપ્પમહિસૂરિ સ્તર્ગવાસી થયા, ત્યારે ઘણો શોક દર્શાવ્યો હતો
અને ગુલ્લા વેઢના અગ્નિસંસ્કાર-પ્રસન્ને પોતાનું ઉત્તરીય વસ્ત્ર નાલી પોતાની આન્તરિક્ષ લાગણી દર્શાવી હતી, ૫
વગેરે સ્ત્રોતો પણ ત્યાં છે ।

આ મહારાજા ભોજદેવના રાજ્ય-સમયનો સં. ૯૧૯ નો એક સ્તંભ-લેખ જાણવામાં આવ્યો છે, તેમાં જણાવ્યું
છે કે—“પરમમદ્દારક મહારાજાવિરાજ પરમેશ્વર શ્રીભોજદેવનું કલ્યાણકારી વિજયવંત રાજ્ય પૃથ્વીમાં પ્રવર્ત-
માન હતું, તે સમયે, તેમણે આપેલ પંચ મહાયજ્ઞ પ્રાપ્ત કરનાર મહાસામેંત શ્રીવિષ્ણુ [] ના સોળ
વડાવાળા લુઝ્ઞગિરિમાં શ્રીશાન્ત્યાયતનની સનાપમાં કમલદેવ આચાર્યના શિષ્ય દેવે આ સ્તંભ
કરાવ્યો હતો । સંવત્ ૯૧૯ આશ્વિન શુ. ૧૪ વૃહસ્પતિ દિવસે ઉત્તરમાદ્રપદ નક્ષત્રે આ સ્તંભ સમાપ્ત થયો
હતો । વાસુદેવ ગાણે ગોષ્ઠિક થઈને આ સ્તંભ ઘડ્યો હતો । શુક્રકાલ સાતમે ચોરાસી ૭૮૪ ॥”

મૂલ સં. લેખ દસ પંક્તિમાં આ પ્રમાણે છે—

“ૐ પરમમદ્દાર[ક]-મહારાજાવિરાજ-પરમેશ્વર-શ્રીભોજદેવ-મહાપ્રવર્ધમાન-કલ્યાણવિજયરાજ્યે તત્ત-
દત્ત-પંચનદાશજ્ઞ-મહાસામેંત-શ્રીવિષ્ણુ[રા]જ-પરમસુજ્યનાથે(ન) લુઝ્ઞગિરિ શ્રીશાન્ત્યાયત[ન] [કં]
નિવે શ્રીકમલદેવાચાર્ય-શિષ્યેન શ્રીદેવેન કારા[પિ]ત્ત્વ દ્વદ્વ સ્તંભમ્ સંવત્ ૯૧૯ અશ્વ(ક)યુજ-
શુક્રપક્ષચતુર્દશ્યામ્ વૃ(વૃ)હસ્પતિદિને ઉત્તરમાદ્રપદનક્ષત્રે દ્વદ્ સ્તંભ સમાપ્ત દત્ત ॥ ૭ ॥ વાસુદેવ
ગાણે ગોષ્ઠિકમૂતેન દ્વદ્ સ્તંભ ઘટિતમ્ દત્ત ॥ ૭ ॥ શુક્રકાલ સાતમી ચોરાસી ૭૮૪ ॥”-એપિગ્રાફિયા ઇન્ડિકા (વો. ૪, પૃ. ૩૬૦)ની અંગ્રેજી લિપિમાંથી નાંચેલાં.

“इय जयसिंहसूणीसर-विणेयजयकित्तिणा कयमेयं ।

सीलोवएसमालं आराहए लहइ वोधिफलं ॥ ११५ ॥”

સંભવ છે કે તે આ જયસિંહસૂરિના શિષ્ય હશે ।

[૨] બીજું વિવરણ

ધર્મોપદેશમાલાનું વીજું સુવિસ્તૃત વિવરણ ૧૪૪૭૧ શ્લોકપ્રમાણનું છે, તે હર્ષપુરીયગ-
ચ્છના હેમચંદ્રસૂરિના પ્રથમ પટ્ટધર વિજયસિંહસૂરિએ વિ. સં. ૧૧૯૧ માં સિદ્ધરાજ જય-
સિંહના રાજ્ય-સમયમાં રચ્યું હતું । તેની ૪૩૩ તાલપત્રોવાળી પોથી પાટણમાં છે । તેની
પ્રાન્ત પ્રશસ્તિ અમ્હે પાટણ જૈનમંડારોની ગ્રન્થ-સૂચી (ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬ પૃ. ૩૧૧
થી ૩૧૩) માં દર્શાવી છે, પીટર્સન રિ. ૫, પૃ. ૮૭ થી ૯૦ માં પણ છે ।

તે વીજું વિવરણ, અહિં પ્રકાશિત થતા આ જયસિંહસૂરિના વિવરણનો જ વિસ્તાર છે,
પહેલા વિવરણમાં જણાવેલી પ્રાકૃત કથાઓને જ વીજા વિવરણમાં વિસ્તારથી જણાવી છે ।
વીજા વિવરણની પ્રશસ્તિ(શ્લો. ૨૧)માં, પૂર્વના આ વિવરણનું સ્મરણ આવી રીતે કર્યું છે—

“ધર્મોપદેશમાલા-વિવરણમાસીચિરંતનં તનુકમ્ ।

યત્ તત્ તેન સવિસ્તરમારચિતં રસિકલોક-મુદે ॥”

[૩] ત્રીજી વિવૃત્તિ

વૃહદ્ગચ્છમાં સુપ્રસિદ્ધ વાદી દેવસૂરિની પરંપરામાં મદનચન્દ્રસૂરિના શિષ્ય મુનિદેવસૂરિ
થઈ ગયા, જેમણે વિ. સં. ૧૩૨૨ માં જ્ઞાન્તિનાથ-ચરિત રચ્યું હતું, તેમણે આ ધર્મોપદેશ-
માલાનું સંસ્કૃત કથાઓવાળું ત્રીજું વિવરણ રચ્યું હતું, પાટણમાં તેની તાલપત્રીય પ્રતિ છે.
પાટણ-જૈનમંડાર-ગ્રન્થસૂચી(ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૧૦૯)માં ઉપદેશમાલા-વિવૃત્તિ
નામથી સૂચવાયેલ, તે આ જ છે । ત્યાં પ્રારંભમાં કૃષ્ણ ઋષિને ‘સુગૃહીત-નામધેય, ભવિક
લોકોના શોકને હરનારા’ જણાવ્યા છે, તથા ‘જેમનો તપરૂપી કલ્પવૃક્ષ લબ્ધિરૂપ અવિરલ
ફલો વડે ફળ્યો હતો’ તેમ જણાવ્યા પછી તેમના શિષ્ય પ્રથમ વિવરણકાર-જયસિંહસૂરિનું
સ્મરણ કર્યું છે કે જેમનાં શાસ્ત્રરૂપી વૃક્ષનાં અર્થરૂપ પુષ્પોનો સંગ્રહ કરી મેં આ વૃત્તિ રચી છે—

“જયતિ સુગૃહીતનામા કૃષ્ણમુનિર્ભવિકલોકશોકહરઃ ।

યસ્ય તપઃ-કલ્પતરુર્લબ્ધિ-ફલૈરવિરલૈઃ ફલિતઃ ॥ ૭ ॥

તસ્યાન્તરારિવિજયી જયસિંહસૂરિઃ, શિષ્યો વમ્ભૂવ ભવવારિધિયાનપાત્રમ્ ।

તત્પ્રેરણાનુગુણનિત્યગતિપ્રવૃત્તિં, તનોમ્યહમિમામનુકૂલલબ્ધૈ ॥ ૮ ॥

શાસ્ત્ર-દ્રુમસ્યાસ્ય સ સૂરિવર્યો યાન્યર્થ-પુષ્પાણિ પુરા ચિક્રાય ।

તાન્યેવ સંગૃહ્ય તનોમિ વૃત્તિં માલામિવૈતાં પ્રતિભાગુણેન ॥ ૯ ॥”

આ વૃત્તિની લીંબડીના જૈનજ્ઞાનમંડારની નં. ૧૨૯૧ પોથી સં. ૧૪૯૫ માં લખાયેલી છે,
તેમાં ગ્રં. ૬૬૫૦ જણાવેલ છે ।

વૃહદ્વિપનિકા નામની પ્રાચીન જૈનગ્રન્થસૂચી નં. ૧૭૮ માં આવો ઉલ્લેખ પ્રકટ થયો
છે— “ધર્મોપદેશમાલા-વૃત્તિઃ ૧૧૯૦ વર્ષે મુનિદેવીયા ૬૮૦૦ ।” અને આના આધારે
પ્રો. વેલણકરે સંકલિત કરેલા ‘જિનરત્નકોશ’ (પૂના, માળડારકર ઓરિએન્ટલ રિસર્ચ,

ઈન્સ્ટિટ્યૂટ દ્વારા પ્રકાશિત પૃ. ૧૯૬) વગેરેમાં એની રચના સં. ૧૧૯૦ માં સૂચવેલી છે । વાસ્તવિક રીતે આ ગ્રન્થકારે જ્ઞાન્તિનાથચરિત સં. ૧૩૨૨ માં રચ્યું હતું, જેનો ઉલ્લેખ અન્હે જેસલમેર-ભાણડાગારીય ગ્રન્થસૂચી(ગા. ઓ. સિરીઝ નં. ૨૧)માં, અપ્રસિદ્ધ-ગ્રન્થ-ગ્રન્થકૃત્પરિચય(પૃ. ૫૨)માં દર્શાવ્યો છે. એ જ્ઞાન્તિનાથ-ચરિતનું સ્મરણ આ વૃત્તિના પ્રારંભમાં હોવાથી અને તેના સંશોધક સમકાલીન પ્રસિદ્ધ પ્રદ્યુમ્નસૂરિનું પણ સ્મરણ હોવાથી આ વૃત્તિની રચના સં. ૧૩૨૨ પછી, સં. ૧૩૨૪ લગભગમાં થઈ હોવી જોઈએ । ઉપર્યુક્ત ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે —

“શ્રીજ્ઞાન્તિવૃત્ત-ચૈત્ય-સ્થપતિર્ધર્મોપદેશમાલાયાઃ ।

एतां रचयति वृत्तिं श्रीमान् मुनिदेवमुनिदेवः ॥ ૧૦ ॥

શ્રીદેવાનન્દશિષ્યશ્રીકૃત્તકપ્રભ-શિષ્યરાટ્ ।

શ્રીપ્રદ્યુમ્નશ્ચિરં જીયાત્ પ્રત્યગ્રગ્રન્થશુદ્ધિકૃત્ ॥ ૧૧ ॥”

આ મુનિદેવસૂરિના નામમાં રહેલ ‘મુનિ’ પદને ખ્રાન્તિથી વિશેષણ સમજી, દેવસૂરિ નામ હોવાનું સૂચન પીટર્સનના રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૪ માં મૂલથી કર્યું હતું, તેની નકલ પાછલના અનેક લેખકોએ કરી જણાય છે । વાસ્તવિક રીતે મુનિદેવસૂરિ એવું નામ સમજવું જોઈએ । વિશેષ માટે જુઓ જે. માં. ગ્રન્થસૂચી(અપ્રસિદ્ધ ૦ પૃ. ૫૨-૫૩), તથા પાટળજૈનમાં. ગ્રન્થસૂચી (પૃ. ૧૦૯-૧૧૦), અને ‘કળહ(કૃષ્ણ) મુનિ’ નામનો અમ્હારો પૂર્વોક્ત લેખ ।

આધારભૂત ઉપયુક્ત પુસ્તિકાઓનો પરિચય ।

ધર્મોપદેશમાલાની જયસિંહસૂરિના વિવરણ સાથેની નીચે જણાવેલી ૪ પ્રાચીન પોથી-ઓનો ઉપયોગ અન્હે આ ગ્રન્થના સંશોધન-સમ્પાદનમાં કર્યો છે, પાઠાન્તરો દર્શાવતાં ત્યાં ત્યાં હ., ક., જ., પ. એવી સંજ્ઞાઓથી સૂચવી છે, તેનો પરિચય અહિં આપવામાં આવે છે —

[૧] હ. આ સંજ્ઞાથી સૂચવેલી પોથી હંસવિજયજી મુનિરાજના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની, વડો-દરાના આત્મારામજી-જૈન જ્ઞાનમન્દિરમાંની છે; તે તાડપત્રીય પોથી ૧૦૭ પત્રની, અંતમાં ધોડી અપૂર્ણ છે. પ્રકાશિત પૃ. ૨૧૨ માં સૂચવેલા ભાગ સુધીની છે; પડીમાત્રામાં મનોહર મધ્યમ અક્ષરોમાં લખાયેલી થોડી અશુદ્ધ છે, કિનારો પર કેટલેક સ્થળે સુધારેલ છે । ૧૦૩ પત્રની વીજી વાજૂ, તથા ૧૦૪ પત્રની પહેલી વાજૂના અક્ષરો ઘસાઈ જાંઘા પડી ગયેલા હોઈ કપ્પથી વંચાય તેવા છે । લંવાઈ એક હાથ-પ્રમાણ, અને પહોળાઈ ૩ આંગળ-પ્રમાણ ૧૬૮×૨૨½ ઇંચ પ્રમાણના પ્રત્યેક તાડપત્રમાં વંને વાજૂની મઠ્ઠી પ્રાયઃ ૧૬ સોઝ પંક્તિયો છે, પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ ૧૦૮ અક્ષરોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે । આ પુસ્તિકાનો અંત ભાગ અપૂર્ણ હોવાથી, પ્રશસ્તિ વગેરે ભાગ ન હોવાથી, પોથી લખાયાનો નિશ્ચિત સંવત્ વગેરે સૂચવી શકાય તેમ નથી, અનુમાનથી તે તેરમી અથવા ચૌદમી સદીમાં લખાણી ધારવામાં આવે છે । આ પોથી, સંપાદનમાં મુખ્યત્વે આધારભૂત થયેલી છે, તેના પ્રથમ પત્રની પ્રતિકૃતિ(ફોટો) કરાવી અહિં પ્રારંભમાં દર્શાવવામાં આવેલ છે ।

[૨] ક. આ સંજ્ઞાથી સૂચવેલી પોથી, પ્રવર્તક મુનિરાજ શ્રીક્રાન્તિવિજયજીના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની, વડોદરાના જૈનજ્ઞાનમંદિરની છે. તે ૧૨"X૪૩" ઇંચ લંબાઈ, પહોળાઈવાળા કાગળો પર લખાણેલી છે, છતાં સોમસુન્દરસૂરિના સમયમાં—પત્રરમી સદીમાં લખાણેલી પ્રાચીન જણાય છે. તેના પ્રથમ પત્ર ઉપર લાલ શ્યાહીથી કરેલું નન્દ્યાવર્તનું માંગલિક ચિહ્ન છે, અને પ્રત્યેક પત્રમાં પહેલી બાજુ મધ્યમાં ૧ લાલ ચન્દ્રાકાર તિલક, અને બીજી બાજુ ૩ લાલ તિલકોની નિશાની છે. લખાવનારે આ પહેલાં અનેક ગ્રંથો આવી રીતે એક જ લેખકદ્વારા લખાવ્યા હશે, તેમ સૂચવતી આ પોથીમાં ચાલુ પત્ર-સંખ્યા ૧૩૬૮ થી ૧૪૪૭ જણાવવામાં આવી છે, તથા આ ગ્રંથ પૂરતી જૂદી પત્ર-સંખ્યા ૧ થી ૮૦ જણાવેલ છે, જમણી બાજુ તાલપત્રીય પોથી પ્રમાણે પ્રાચીન લિપિમાં સાંકેતિક અક્ષરોમાં પણ તેનું સૂચન છે, પઢીમાત્રામાં મનોહર અક્ષરોમાં શુદ્ધાશુદ્ધ લખાણેલી આ પોથીમાં પ્રત્યેક પત્રમાં, બંને બાજુની મઠ્ઠીને ૩૨ પંક્તિયો, અને પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ ૭૨ અક્ષરોનો સમાવેશ કરેલો છે. તેના છેલ્લા પત્રની પ્રતિકૃતિ(ફોટો) કરાવી અહિં દર્શાવેલ છે.

[૩] જ. આ સંજ્ઞાવાળી પોથી, શ્રીજિનવિજયજી દ્વારા જેસલમેરથી આવેલી છે, તે કાગળો પર સ્થૂલ અક્ષરોમાં લખાયેલી છે. લંબાઈ એક વેંત અને સાત આંગળ, તથા પહોળાઈ સાત આંગળ, ઇંચ ૧૩ X ૫ પત્ર-સંખ્યા ૧૪૩ છે. વધારે અશુદ્ધ છે. તેના પ્રત્યેક પત્રમાં બંને બાજુની મઠ્ઠી ૨૬ પંક્તિયો છે, પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ ૪૮ અક્ષરો છે. શ્યાહીમાં ગુંદર વધારે હોવાથી તેનાં પાનાં એક બીજા સાથે ચોંટી જાય છે, બહુ સંભાળથી તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. તેનાં ૯૧ પત્રો જ પ્રથમ મઠ્ઠયાં હતાં, ગ્રંથની પ્રકાશનની સમાપ્તિના સમયે બાકીનાં પાનાં પણ જોવા મળ્યાં હતાં. પોથીના અંતમાં જૂદી જણાતી લિપિમાં લખવાનો સંવત્ ૧૬૭૭ વગેરે જણાવનારી અશુદ્ધ પંક્તિ, પૃ. ૨૩૦ ની ટિપ્પણીમાં અમ્હે પ્રકટ કરી છે. જેસલમેર(મારવાડ)ના મંડારોની વર્ણનાત્મક ગ્રંથ-સૂચી [ગા. ઓ. સિરિઝ્ નં. ૨૧; પૃ. ૧૩, ૫૩] માં અમ્હે આ પોથીને ત્યાંના તપાગચ્છના ઉપાશ્રયના મંડારમાં રહેલી જણાવી છે.

[૪] પ. આ સંજ્ઞા અમ્હે પુણ્યપત્તન(પૂના)ના મોંડારકર ઓરિએન્ટલ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટની પોથી માટે સૂચવેલ છે. પ્રારંભનાં ૨ પત્ર વિનાની પત્ર ૩ થી ૯૯ વાળી કાગળો પર લખાયેલી તે પોથી બહુ અશુદ્ધ હોવાથી અને શ્રીજિનવિજયજી પાસે ત્યાંથી માગણી આવવાથી જલ્દી પાછી મોકલાવી આપી હતી, ઇથી તે બહુ ઉપયોગી થઈ નથી.

[૫] આ ઉપરાન્ત, ધર્મોપદેશમાલાના સં. ૧૧૯૧ માં વિજયસિંહસૂરિએ રચેલ વિસ્તૃત પ્રાકૃત કથાઓવાળા ૧૪૪૭૧ શ્લોક-પ્રમાણવાળા બીજા વિવરણની આધુનિક લખાયેલી અશુદ્ધ પોથીનો પણ આમાં પ્રસંગાનુસાર ઉપયોગ કર્યો છે, તે ૨૯૯ પત્રવાળી પોથી, વડોદરાના જૈનજ્ઞાનમંદિરની, મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની નં. ૬૧૧ છે.

[૬] ધર્મોપદેશમાલાની મુનિદેવસૂરિએ સં. ૧૩૨૪ લગભગમાં રચેલી સંસ્કૃત કથાવાળી ત્રીજી વૃત્તિનો પણ આ સંપાદનમાં પ્રસંગાનુસાર ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રં. ૭૨૨૦ સૂચવેલી તે પોથી, મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના ઉપદેશથી સં. ૧૯૬૬ માં

પાટણમાં લખાયેલી છે, સ્થૂલ મનોહર લિપિમાં પરન્તુ અશુદ્ધ લખાણી ૨૪૭ પત્રોવાળી આ પોથી પળ ઉપર જણાવેલા તેમના સંગ્રહની નં. ૪૯૬ છે ।

આભાર-પ્રદર્શન

ક્રમાંક ૧, ૨, ૫, ૬ પોથીઓ લાંબા સમય સુધી ઉપયોગ કરવા આપવા માટે વિદ્વદ્વર્ય મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજીનો, અને મુનિરાજ રમણિકવિજયજીનો, તથા ક્રમાંક ૩, ૪ પોથીઓ માટે આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીનો, અને તે તે સંસ્થાના વ્યવસ્થાપકોનો પળ હું અન્તઃકરણથી આભાર માનું છું ।

ઉપર્યુક્ત હ. લિ. પ્રતિયો ઉપરાન્ત આવશ્યકસૂત્ર (જિનદાસગણિ મહત્તરની ચૂર્ણિ, હરિભદ્રસૂરિની અને મલયગિરિની વૃત્તિ સાથે), તથા વિશેષાવશ્યકભાષ્ય (મલધારિ હેમચન્દ્રસૂરિની વૃત્તિ સાથે), નન્દીસૂત્ર (ચૂર્ણિ અને વૃત્તિયો સાથે), ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર (ચૂર્ણિ અને વૃત્તિયો સાથે), જ્ઞાતાધ્યયન (વૃત્તિ સાથે), ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા (સિદ્ધર્ષિ વગેરેની વૃત્તિયો સાથે), હરિભદ્રસૂરિનો ઉપદેશપદ ગ્રન્થ (વૃત્તિયો સાથે) વગેરે સમ્બન્ધ ધરાવતા પ્રસિદ્ધ સિદ્ધાન્તાદિ ગ્રન્થોનો ઉપયોગ પળ મેં આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં, વિશેષ શુદ્ધિ માટે, પાઠાન્તરાદિ-નિરીક્ષણ માટે, કથાનકોની તુલના કરવા માટે, તથા ભાષા-રચનાદિ-વિચારણા માટે પ્રસંગાનુસાર કર્યો છે, તે કૃતજ્ઞતાથી સહજ જણાવું છું ।

આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીએ આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં ધૈર્ય રાખી પહેલેથી છેલ્લે સુધી નિરીક્ષણ કર્યું છે, અને પ્રસંગાનુસાર સૂચનો કર્યા છે, તથા વિદ્વદ્વર્ય મુનિરાજ શ્રીપુણ્ય-વિજયજીએ, અને પ્રસિદ્ધ પં. બેચરભાઈ આદિએ આ ગ્રન્થનો પ્રકાશિત કેટલોક ભાગ અવકાશ પ્રમાણે તપાસી કેટલીક સૂચના કરી હતી, તથા પાઠાન્તરો મેલવવામાં મિ. મહાદેવ અનંત જોશીએ સહાયતા કરી હતી, તે સર્વનો હું અહિં આભાર માનું છું ।

ઉપસંહાર

આ ગ્રન્થના સમ્પાદનમાં એવી રીતે અનેક પ્રકારે યથામતિ શક્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, બનતી સાવધાનતાથી સંશોધન કરવામાં આવ્યું છે; અન્તમાં શુદ્ધિપત્રકની યોજના કરી છે, છતાં મતિ-મન્દતાથી, દ્રષ્ટિ-દોષથી, પ્રમાદથી, અથવા મુદ્રણાલય આદિના કારણથી કોઈ સ્વલ્પના રહી ગઈ હોય, તો તે ક્ષન્તવ્ય ગણી વિદ્વજ્ઞનો સુધારી પઠન-પાઠનાદિ કરશે, અને અમ્હને સૂચવવા કૃપા કરશે, એવી આશા છે ।

વિક્રમસંવત્ ૨૦૦૫ }
માઘશુક્લપંચમી, ગુરુ
વટપદ્ર

વિદ્વદ્વચર -
લાલચન્દ્ર ભગવાન્ ગાન્ધી ।

शुद्धिपत्रकम् ।

पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
३	२५	णीइ-धणो	णीइधणो	४५	२८	कहिं	कहं
"	२८	ण । उल-	णउल-	४७	१४	वैश्यां	वश्यां
७	९	सयलाह-	सलाह-	५१	२३	अद्-	अद्-
९	१८	पंचायण्णा-	पंचयण्णा-	"	२६	सएदयं	सदयं
१०	९	श्लोक्षेण जु-	श्लोक्षेण जु-	५४	२४	(हिं ते)	
"	१०	श्लोक्ष्णा-	श्लोक्ष्णा-	५६	३२	सइए	सईए
"	११	श्लोक्षेण श्लो-	श्लोक्षेण श्लो-	५७	१	-सय-	-सयण-
"	१२	श्लोक्षं-	श्लोक्षं-	५९	२	-संका	-संकासा
१३	२६	गिराव-	गिरव-	"	६	साणाए	-साणयाए
१५	२२	जाइ	जाय	६३	९	-सुत्तेहिं	-सत्तेहिं
"	२५	णंति	णेंति	६५	२८	उज्जाण-	उ जाण
१९	२८	जय सिद-	जयसि द-	६७	१८	(पिय)	(पियय)
२०	३	संखाए	संखा[ई]ए	६८	४	पव्वा(चा?)य	पव्वाय
"	"	पुरोओ	(परो उ)	"	२८	विमाले-	वि मा(पा)
"	२३	ढ (इ) यरेसु	ढयरेसु	"	३७	० ओ	ले
२३	२	णुगयत्तणुओ	ऽणुगयत्तणओ	६९	९	पया णिखे	० उ
"	६	तेरिच्छा य सं-	तेरिच्छायं(?) सं-	"	३५	ओ	पयाणि खे
२५	९	“जं एयं”	“जं एयं” पद्य	७०	३	न किं ता-	उ
"	११	लंखिया	लंखया	"	२६	-इणरेहिं	ता किं न-
२८	२३	तारिसम्मि	तारिस [य]	७८	१७	धेत्तं	-णरेहिं
"	२४	रयणाएहिं	म्मि य	७९	६	झरय	धेत्तुं
२९	७	कालंमि	रयणा [इ]	८४	१६	-सत्त	झरय
३०	२२	भइणीए	एहिं	८७	१७	‘एयाइं’	-सत्तू
३१	११	युज्यन्ते	कालं मि	९१	१	धोव-	“एयाइं”
"	"	-मे हनि:	भद्दाए	"	१०	-चित्ता	[पद्य]
२६	२६	क्षिज्झिमाउ-	नियुज्यन्ते	१०८	३०	दुम्मुणि-	धोय-
३०	३०	पुढउ च्छोढे	-मेऽहनि	११४	१२	निट्ठर-	-चित्ता
५	५	वा वाएइ	क्षिज्झिउमा-	१२४	८	मायंग-	दुसुणि-
१६	२३	उज्झिउ (य)	पुढ[ओ]	१२५	७	-हरियं	निट्ठर-
२३	१५	कंचणा पर-	उच्छोढे	१२६	१८	गव्भए	मयंग-
१५	१५	धणेण०	वावाएइ	१२७	२६	उवसग्गि-	-हरयं
१८	१८	मंगलेण [य.]	उज्झिउं	१४४	९	महावीरो	गव्भ [ग]ए
		-मवि-	कंचण-पर	१४७	२	-माणाए	उवसग्गि-
			“धणेण	१५२	८	गणा	[ज]-
			-मधि-	१५३	१७	‘मणाग’	महावीरः
							-मणाए
							गणणा
							‘मणाग’

पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
१५३	३४	नि हइ	निज्जहइ	१७४	१९	पडिपड-	पडियड-
१५९	११	पुण्णादे	पुण्णाहे	१७६	६	खहयरी-	खह(इ)यरी-
"	१७	मे	मे	१७८	५	सचेयणा-	सचेयण-
१६०	११	किंचिल्लिग-	किंलिच-	"	१३	रस्सया	रसया
"	२७, ३०	सउलिया-	सउलि-	१८४	२३	-लियामा-	-लियमा-
			(णि) या-	१८५	३	तयाणु-	तयणु-
१६१	११	घेत्तण	घेत्तण	१८७	२७	इहइ	ईहइ
"	१४	जण	जणे	१८८	१३	-मय-	-माय-
"	१५	दस्स	चंदस्स	१९०	१५	-कवाडेहिं	-कवोएहिं
"	२७	सात्त	सत्ति	"	२३	वा	व
१६२	३०	मारओ	मारुओ	"	३१	-सकल-	-शकल-
"	३१	निवट्टिया-	निट्टविया-	१९१	२३	-पच्चइ-	-पव्वइ-
१६३	८	विसट्ट-	विसट्ट-	१९२	६	केसे(देवे)हिं वि	के(तिय)सेहिं पि
१६८	३१	संठाइय	संठा(छा)-	१९५	८	इरिसं	ईरिसं
			इय-	"	१६	-गया, तीए	-गच्छंतीए
१६९	७	विहल्लु	विह (हि) ल्लु	१९६	१८	तयाव-	तयव-
१७०	२१	न इ पु-	न इ(ति) पु-	१९८	८	'वसण'	'वसणि'
"	२६	मूर्खो जडोऽ-	मूर्ख ऋजुर-	"	२१	वणिजं(जं)	वाणिजं
१७१	६	विज्जलया	विज्जुलया	"	३३	-रहाए	-रहा
"	१७	खयहरा-	खयरा-	२००	११	दुःखिताः	दुःखिनः
"	३१	प्रद्वेष्ट्यन्यः	प्रद्वेष्ट्यन्यः	२०५	३३	दट्ठं	दिट्ठं
"	३४	युज्यन्ते	नियुज्यन्ते	२२५	२५	मे ! सुणियं	मे सुणियं
"	"	मे हनि[:]	मेऽहनि	२२७	८	वुत्तो	वु (विय) तो
१७३	४	-विजिओ	-विजओ				

श्रीजयसिंहसूरिविरचितं

धर्मोपदेशमालाप्रकरणम् ।

[सविवरणम् ।]

६० ॥ नमः श्रीश्रुतदेवतायै ॥

प्रणिपत्य जिनं श्रुतदेवतां च धर्मोपदेशमालायां ।

वक्ष्यामि विवरणमिदं गुरूपदेशेन विस्पष्टम् ॥

अत्र कश्चिदाह — नारब्धव्यं विवरणमिदं प्रयोजनरहितत्वात्, कण्टकशाखा-मर्दनवत् । तथा निरभिधेयत्वात्, काकदन्त-परीक्षावत् । तथाऽसम्बद्धत्वात्, दश दाडिमानि, षट् अपूपा इत्यादिवाक्यवत् । तदमीषां हेतूनां असिद्धत्वप्रदर्शनार्थं प्रेक्षावन्त(तां) प्रवृत्त्यर्थं च प्रयोजनादि पूर्वं प्रदर्शयत इति । उक्तं च —

“प्रेक्षावन्त(तां) प्रवृत्त्यर्थं फलादि तू(त्रि)तयं स्फुटम् ।

मङ्गलं चैव शास्त्रादौ वाच्यमिष्टार्थसिद्धये ॥”

इत्यतः प्रयोजनम्, अभिधेयं, सम्बन्धो(न्धं) मङ्गलं च प्रदर्शयन् गाथाद्वयमाह प्रकरणकारः —

सिञ्जु मञ्जु वि सुयदेवि ! तुञ्ज भ(स)रणाउ सुंदरा झत्ति ।

धम्मोवएसमाला विमल-गुणा जय-पडाय व्व ॥ १

जिण-सिद्ध-सूरि-उज्झाय-साहु-सुयदेवि-संघ-नाणाणि ।

धम्मोवएसमालं थोऊण भणामि सुय-विहिणा ॥ २

[सिध्यतां ममापि श्रुतदेवि ! तव स्मरणात् सुन्दरा झटिति ।

धर्मोपदेशमाला विमलगुणा जगत्पतोकेव ॥ १

जिन-सिद्ध-सूरि-उपाध्याय-साधु-श्रुतदेवि-संघ-ज्ञानानि ।

धर्मोपदेशमालां स्तुत्वा भणामि श्रुतविधिना ॥ २]

तत्र प्रयोजनं द्विविधं कर्तृ-श्रोत्रपेक्षया । पुनरेकैकं द्विविधं परापरभेदात् । तत्र परं कर्तुः शिवगति, [अ]परं तु सत्त्वानुग्रहः । श्रोतुरपि परं मोक्षावाप्तिरेव, अपरं तु प्रकर-णार्थावगमः । अभिधेयं धर्मोपदेशः । सम्बन्धस्तु वाच्य-वाचक-लक्षणः । स च प्रकरणा-न्तर्गत इति कृत्वा न पृथगुक्तः । तत्र वचनरूपापन्नं प्रकरणं वाचकम्, वाच्यं तु प्रकरणार्थः । २५

मङ्गलं तु जिनादीनां स्तुतिः । तत्र प्रथमगाथया प्रकरणकारो विशिष्टवैकप्रवृत्त्यर्थं श्रुत-
 देवतां विद्वपयति स्म । द्वितीयगाथया तु जिनादीनामशेषविशेषान्तयेऽमिलितार्थसिद्धये
 स्तुतिनाहेति समुदाचार्यः । अधुनाऽवयवार्थोऽभिधीयते—सिद्ध्यतां निष्पद्यतां नमोऽपि, यथा
 प्राक्तनकवीनामित्यपिऽवधार्यः । हे श्रुतदेवि ! हे वाग्देवि ! तत्र स्मरणान् चिन्तनान्,
 ५ मुन्दराऽत्यन्तप्रधाना, इदिति आशु, वर्मप्रधाना उपदेशा धर्मोपदेशाः, तेषां माला पट्टतिः,
 विमला निर्मला वाच्यादिगुणा यस्यां सा तथा । जगत्पताकैवोपमा । तस्यां गुणास्तन्तवः,
 तस्याः । प्रथमगाथ्याऽवयवार्थः १ । रागादिजेतारो जिनाः, सिद्धा निश्चिन्तार्थाः, सूर्य
 आचार्याः, उपाध्यायाः सूत्रदाः, साधवो मुनयः, श्रुतदेवता प्रवचनाधिष्ठात्री, संवः श्रम-
 १० णादिश्रुतविषयः, ज्ञानानि मत्यादीनि । जिनाश्च सिद्धाश्चेति द्वन्द्वः । एतानि स्तुत्वा धर्मोप-
 देशमालां भणामि 'ब्रवीमि श्रुतविधिनाऽऽगमानुसारेण नागमव्यतिरिक्तमिति भावः ।
 द्वितीयगाथाऽवयवार्थः ॥ २ ॥

साम्प्रतं धर्मोपदेशाः प्रोच्यन्ते । तत्रापि चतुर्विधधर्ममाश्रित्य प्रथमं दानधर्ममभिधि-
 त्पुराह—

कालोपयोगि संतं पत्ते पत्तंमि धम्म-सद्भाए ।

सर्वोपाधि-विशुद्धं धनं इव देज्जाहि मुणि-दाणं ॥ ३-

[कालोपयोगि संतं पात्रे प्राप्ते धर्मश्रद्धया ।

सर्वोपाधि-विशुद्धं धन इव दद्यात् मुनिदानम् ॥ ३]

कालः समयावलिका-मुहूर्तादि-लक्षणः, तत्रोपयोगोऽस्य दानस्य तत्तथा । सद् विद्यमानं,
 पात्रे मुनौ, प्राप्ते आगते, धर्म-श्रद्धया, न बलाभियोगादिना, सर्वोपाधि-विशुद्धं सर्वविशेषण-
 २५ विशुद्धं द्विचत्वारिंशद्दोषरहितमित्यर्थः । उपाधेर्विशेषणम् । धन इव दद्यान्मुनिभ्यो दानं
 वृत्तादिना सर्वोपाधिविशुद्धं मुनिदानमिति । भावार्थः कथानकसमाधिगम्यः । तच्चेदम्—

— [१. दाने धन-कथा] —

दीवोदहि-कुलपवय-मज्झ-विरायंत-सासय-सम्भो ।

अन्थि मुरसेल-सरिसो जंजुदीवो जिणिंदो व ॥

२५ तत्थं वि अवगविदेहं सग्ग-समं, अहव ताओ अम्महियं तित्थयर-पाय-पंकय-
 विभूमियं तं सु(सु)णय मग्गं ।

नत्थ य मुविमत्त-पागार-डालयं-गोपुर-देउल-धवलद्वारामुज्जाण-विहारं त्रिदपदेद्वियं
 नाम नैयरं । जंच, संख-वयणं पिव महामत्तादिद्वियं, पद्धारणं-गुणागुणयं च । रामायणं
 पिव रामाहिरामं, सुवन्न-रयणुज्जलं च । सुगय-वयणं पिव धम्मैकित्ति-सणाहं,
 ३० त्रिबुद्धोद्वियं च । जिणिंद-वयणं पिव महापुरिम-चरियाणुगयं, मुप्पमत्थं च ।

१ द. क. ज. 'श्रद्धा' । २ द. क. 'कृद्' । ३ क. ज. 'दयाव' । ४ ज. 'मदा' । ५ क. ज. 'संत'
 मद्' । ६ क. 'मदो' । ७ ज. 'द्वे' । ८ ज. 'तथा' । ९ ज. 'ताड' । १० क. 'लद' । ११ क.
 'उदय', ज. 'विपद्' । १२ क. 'नरद' । १३ क. 'सुगु' । १४ द. ज. 'धम्म' । १५ क. 'दिद्वि' ।

जत्थ य लोयाणं दाणंमि वसणं, जसंमि लोहो, सत्थागमेसु चेंता, संत-गुण-
कैत्तणंमि मुहरया, गुरु-जणणि-जणय-कज्जंमि वावडत्तणं ति । अवि य —

हरि-सरिसा रायाणो धणिणो वेसमण-विब्भमा तैत्थ ।

रमणीओ रइ-सरिसा ललियं सुरकुमर-संकासं ॥

तत्थ य राया णिय-जस-पवाह-धवलिय-दियंतराभोगो ।

पणइयण-पूरियासो जियसत्तू कप्परुक्खो व ॥

अह तत्थ चेव निवसइ दीणाणाहाण वच्छलो इब्भो ।

आणंदिय-जियलोओ वेसमण-समो धणो णामं ॥

जो य, सरयागमो व गुण-वयरट्ठाणं, पाउसो व सज्जण-बरहीणं, हिमागमो जण-
कुंदलयाणं, सिसिरो रिउ-कमल-संडाणं, वसंत-समओ मयणसिरीए, णिदाहकालो पडिव-
क्ख-जलासयाणं ति । अवि [य] —

कामो व कामिणीणं पणईणं कप्पपायवो चंदो ।

बंधु-कुमुयागराणं, दिवसेयरो पाव-तिमिरस्स ॥

अन्नया राईए सुत्त-विउट्ठेण चेंतियमणेण-अवो ! किमणेण अणिव्वडिय-पुरिस-
यारेण पुब्बपुरिसज्जिएण विहव-वित्थरेण ? ता गंतूण देसंतरं, समज्जिऊण अत्थं, पूरेमि
पणइणो, तोसेमि बंधुणो, समुद्धरामि दारिद-महापंक-खुत्ते दीणाणाहाइणो ति ।

सो चिय जयंमि जाओ परत्थ-संपाडणं खु जो कुणइ ।

अरहट्ट-घटी-सरिसे संसारे को किर न जाओ ? ॥

एवं च भावेतस्स पभाया रयणी, कयं गोस-किच्चं । आपुच्छिया बंधुणो, निरूवावियं
पत्थाण-गमण-वासरं । गहियाणि परदेस-गमण-जोग्गाणि विचित्त-भंडाणि । घोसावियं
च नगरे-जो धणेण सह वच्चइ, तस्स अत्थियंजण-पाउग्गेणं धणो उदंतं ताव बहइ, जाव
चसंतपुरं पत्तो हविस्सइ ति । तं च सोऊण पयट्ठा अणेगे समण-बंधण-किविण-वणीमगा-
इणो साहुणो य ति । अवि य —

न्हाओ कय-बलिकंमो सिय-वत्थाभरण-कुसुम-सोहिह्लो ।

णगराओ णीइ-धणो सत्थाणुगओ सुरगुरु व ॥

तओ मत्त-महागइंदो व वियरंतो दाणं, सियपक्ख-मयलंछणो व वहुंतो जण-मण-
णयणाणंदं, कप्पपायवो व पूरंतो मणोरहे, कमेण पत्तो तमालाभिहाणाए अड-
वीए ति । जा य, भारह-कह व अज्जुणालंकिया, हरि-ण । उल-संगया य । कच्चायणि
व पयलिय-खग्ग-भीसणा, रत्तचंदणालंकिया य । पओस-संझ व पणच्चिय-णीलकंठा,
पज्जलिय-दीविया य । पाउससिरि व्व करि-सयाउला, हरि-सइ-संगया य । जणय-त्तणय
व णिसियराहिट्ठिया, मयणाणुगया य । लंकापुरि व सुवन्न-सालालंकिया, पलासाणुगय
ति । जा य, अपरिमिय-पण्ण-संचया वि सत्तपण्णालंकिया । पुप्फवई वि यपत्ता ।
कूर-सत्ताहिट्ठिया वि मुणिगण-सेविया । मयणाणुगया वि पणट्ट-धम्मकह ति ॥
अवि य —

सललिय-पय-संचारा पयडिय-मयणा सुवण्ण-रयणेह्ला ।
 मरहट्टयभासा कामिणी य अडवी य रेहंति ॥
 को पुण तइया कालो ? संताविय-धरणि-मंडलो गेम्हो ।
 कुनरिंदेण सरेच्छो बोलीणे तंमि घण-समओ ॥
 संपत्तो अडवीए तडिच्छडाडोय-भासुरो दूरं ।
 संताविय-विरहि-यणो सुदूसहो मयण-वाणो व ॥
 हरि-कोदंड-विणेग्गय-धारावाणेहि विरहि-हिययाइं ।
 भेण्णाभेण्णाइं घणो विज्जोज्जोएण जोएइ ॥
 सामल-वयणो गयं वेज्जोज्जोएण जोयए गिम्हं ।
 संताविय-धरणियलं खलो व धणु-संगओ जलओ ॥
 दूरुणाय-गौरुय-पओहरेसु रेहइ वलाय-रेंच्छोली ।
 पाउससिरीए हारावलि व्व कंदोडु-णयणाए ॥
 गेम्ह-णरेंद-त्थमणे जलहर-सदेहिं साम-वयणाओ ।
 लंविय-पओहराओ दूरं रोवंति व दिसाओ ॥
 मुसुमूरिय-गिम्ह-महाणरेंद-कय-मोर-महुरै-जय-सदो ।
 गहिय-वलाय-पडाओ हसइ घणो कडु(कुड)य-कुसुमेहिं ॥
 पाउसलच्छि-पओहर-पणोल्लिया कामिणो व अंगाइं ।
 धारेंति नव-त्तणंकुर-रोमंचोच्चाइं धरणिहरा ॥
 करिणो तरुणो गिरिणो सिहिणो जलया य पंच वि सहंति ।
 इंदीवर-संकासा पाउसलच्छीइ पइणो व ॥
 इय एरिस-वण-समए सत्थाहो सहइ अडइ-मज्झमि ।
 णीसेस-सत्थ-सहिओ कलहाणुगओ गइंदो व ॥
 तत्थ-ट्टिय-लोएहिं असणं *जं आसि तं निट्ठियं सवं ।
 ताहे पुप्फ-फलेहिं तावस-मुणिणो व ते लग्गा ॥
 कइया वि रयणि-विरामे चित्तेइ धणो इमंमि सत्थम्मि ।
 के सुहि-दुहिणो पुरिसा ? हुं ! नायं साहुणो दुहिया ॥
 जम्हा जिणेंद-मुणिणो कंदं मूलं फलं च सच्चित्तं ।
 न च्छिवंति करयलेण वि तम्हा ते दोक्खिया एके ॥
 तो पच्चूस-विउट्ठो गंतूणं भणइ परम-भत्तीए ।
 मुणिणो धणो महप्पा एत्तिय-कालं पमत्तेण ॥
 जं मे न कया त(भ)त्ती इह परलोए य जणिअ-सुह-भावा ।
 तं वंचिउ म्हि मुणिणो ! इत्तिय-कालं मुधम्माओ ॥
 अहुणा वि ममाहिंतो गेण्हह दव्वाणि जाणि जोग्गाणि ।
 मुणिवर-दाणाओ जओ लहंति निवाण-सुक्खं पि ॥

१ क. 'णोह्ला । २ ज. 'रिच्छो । ३ ज. गय इवे । ४ ज. गय । ५ ज. 'णा । ६ ज. महुरय ।
 ७ ह. ज. प. हुन्ना । * प. पुण्यपत्तनीयायां प्रती तृतीयपत्रादित एवारम्भ उपलभ्यते ।

ता मम णिवुइ-हेउं मुणिणो पेसेसु जंपिओ सूरी ।
 भिक्खुद्धा पट्टविया धणेण सह सूरिणा साहू ॥
 संपत्ता से गेहं हरिसुब्भेज्जंत-पुलइयंगेण ।
 भत्ति-बहुमाण-पुवं घएण पडिलाभिया मुणिणो ॥
 ताहे चित्तेइ धणो धन्नो हं जेण मज्झ गेहम्मि ।
 सब्बोवाहि-विसोद्धा गहिया भिक्खा सुसाहूहिं ॥
 पुन्न-कलियाण मुणिणो उवेंति गेहेसु खीण-सय-मोहा ।
 ण कयाइ रयण-वरिसं निवडइ पावाण गेहेसु ॥
 परतुलिय-कप्पपायव-चित्तामणि-कामधेणु-माहप्पं ।
 संमत्त-महारयणं पत्तं धण-सत्थवाहेणं ॥
 पत्तो य वसंतउरं सत्थेण समं महानरिंदो व ।
 आणंदिय-जियलोगो मणहारी पाउस-धणो व ॥
 दट्ठूण नरेंदं सिट्ठिणो य जं जस्स होइ कायवं ।
 तं सबं चिउ(य) काउं पच्छा भंडाणि दाएइ ॥
 कोडीसर-वणिएहिं धणाउ गहियाणि सब-भंडाणि ।
 तेहिंतो वि धणेणं पडिभंडं महरिहमसंखं ॥
 संपत्त-महालाभा जाया सब्बे वि तत्थ धणणामो ।
 संपत्तो णियय-पुरं कमेण सह सब-सत्थेण ॥
 तस्सागमेण तुट्ठो महुसवं कारवेइ नरनाहो ।
 अहवा को व न तूसइ संपत्त-धणो जए पुरिसो ? ॥
 एवं तिवग्ग-सारं परत्थ-संपाडणेक्क-तल्लेच्छं ।
 बहु-यण-पसंसणेज्जं विसय-सुहं अणुहवंतस्स ॥
 वोलीणा पुव्वसया पच्छा वोढत्तणम्मि संपत्ते ।
 संपत्त-णमोक्कारो मरिऊणं विहु-णओ जाओ ॥
 इय ताव भाणियवं धणस्स चरियं सुयाणुसारेणं ।
 जा उसमनाम नाहो तित्थयरो सो सैम-प्पत्तो ॥
 अतो एस धम्मोवएसो जेहा धणेण दाणं देन्नं, तहा दायवं ।
 सुयदेवि-पसाएणं धणस्स चरियं सुयाणुसारेणं ।
 कहियं जो सुणइ नरो सो लहइ समीहिय-सुहाइं ॥
 ॥ धण-कहाणयं सैमत्तं ॥

सांप्रतं शीलात्मकं धर्ममधिकृत्याऽऽह प्रकरणकारः —

लहुइय-सेसाहरणं तियसाण वि दोल्लहं महाइसयं ।

राईमइ व निच्चं सीलाहरणं खु रक्खेज्जा ॥ ४

[लघ्वीकृतशेषाभरणं त्रिदशानामपि दुर्लभं महातिशयम् ।
राजीमतीव नित्यं शीलाभरणं खु रक्षेत् ॥ ४]

लघ्वीकृतानि तिरस्कृतानि शेषाभरणानि कटकादीनि येन तत् तथा । त्रिदशानां विरतेर-
भावात् । अतस्तेषां दुर्लभं महान्तोऽतिशया यत्र तत् तथा । शीलमाभरणमिव शीलाभरणं
६ प्रधानमण्डनम् । शेषं स्पष्टम् । गाथाऽक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

— [२. शीले राजीमतीकथा] —

अत्थि इहैव जंजुदीवे दीवे भारहे वासे समत्थ-विसयाहरणाण चूडामणि-विभ्रमो
सुरङ्गाभिहाणो देसो । जो यं, दवट्टियणउ व सासय-धण-धन्न-संचओ । पिङ्गलो व णिय-
मिय-जाइ-संचारो । वैय-णिदेसो व पमाणीकय-वोड्डुलोगो । जयकेसरि व महासत्ताहि-
१० द्विओ । कमलायरो व कय-लच्छि-निवासो त्ति । अवि य—

आहरणाणं चूडामणि व देसाण सहइ सो देसो ।

तम्मि पुरी पोरणा वारवई दस-दिसि-पयासा ॥

जा य, पडिभग्ग-सूर-पसरा वि सूरहिद्विया । पण्डु-गया वि विलसिर-महागया ।
कुवइ-द्विया वि अयला । सावाणीया वि पण्डु-जल त्ति । जा य, समोद-वेल व बहुविह-
१५ रयणुज्जला, ण उण वडवाणलाणुगया । मियंक-लेह व वड्डियाणंदा, ण उण सकलंका ।
सुरेन्द-कालवड्डुलट्टि व विचित्त-रयणोज्जला, ण उण विगय-गुण त्ति । अवि य—

मुह-कंति-विजिय-ससि-मंडलम्मि मणि-कोट्टुमम्मि संकंते ।

जत्थ डुवइ सहेलं चलणं अहिसारिया-सत्थो ॥

अइमणहर-तार-समुच्छलंत-वररमणि-नेउर-रवेण ।

२० कलहंसाण कल-रवो ण सु(सु)णिज्जइ गेह-वावीसु ॥

णीसेस-तियस-नरवर-पडहत्थे सयल-तिहुयणाभोगे ।

तं णत्थि जं न दीसइ अच्छेरं तीए णयरीए ॥

जा तार-तरल-पम्हल-धवलुज्जल-दीह-नयण-जुयलेहिं ।

अणवरयं तियसेहि वि पुलइज्जइ पुलइयंगेहिं ॥

२५ हरि-वास-णिमेत्तं सुरवरेहिं रयणेहिं जा विणिम्मविया ।

महि-महिलाए चूडामणि व को वैण्णिउं तरइ ? ॥

अह एको चिय दोसो पओस-समयम्मि मंगलपईवा ।

जायंति विगय-तेया पवियंभिय-रयण-किरणेहिं ॥

वीओ वि तत्थ दोसो तियसा धरणीए अकय-चरणा वि ।

३० पणमंति नेमि-हरिणो महिवड्डु-णिविड्डु-सिरि-मडडा ॥

तइओ वि तीए दोसो पमाय-समयम्मि मंगुं(ग)लग्गीयं ।

ण सु(सु)णेज्जइ तार-समुच्छलंत-मणि-नेउर-रवेण ॥

१ ज. °उ । २ ज. सामो° । ३ क. प. काचलवट्टमट्टि, ज. °कालावलट्टि । ४ ज. घररम°, ज. घरर° ।

५ ह. ज. °ज्जिउं । ६ ज. सेरि° । ७ ज. °लं नी° ।

इय एवंविह-दोसाथराए निवसंति जायव-गरिंदा ।

दस वि दसारा पयडा समोदविजयाइणो पुण्णा ॥

उक्तं च श्रीमद्वन्दिकाचार्येण -

“समुद्रविजयोऽक्षोभ्यः स्तिमित[ः] सागरस्तथा । हिमवानचलश्चैव धरणः पूरणस्तथा ॥

अभिचन्द्रश्च नवमो वसुदेवश्च वीर्यवान् । वसुदेवानुजे कन्ये कुन्ती मद्री च विश्रुते ॥”

जे य, ठाणं ठिईए, गुरुणो गुणाणं, सूरिणो समायाराणं, गिरिणो कित्ति-महानईण,
निम्मल-पईवा कुल-मंदिरस्स चि । जे य, सेस फणि-(णा)समूहा विव मंहीधरण-पञ्चला, जल-
णिहिणो विव मय-र-हिया वसुदेव-पेरंत चि । तस्स य समुद्रविजय-राइणो कित्ती(कंती)-
विव भाणुणो तिहुयण-सयलाहणेज्ज-गुण-गणालंकिया सिवादेवी भारिमा । ताण य चउइस-
सुमिणय-पिसुणिओ सुओ णेमिणामो तिहुयण-चूडामणी बावीसइमो तित्थयरो । वसुदे-
वस्स वि सयलंतेउर-पहाणाओ दोन्नि भारियाओ देवई रोहिणी य । देवईए सत्त-
महासुमिणय-वज्जरिओ कण्हो नाम णवम-वासुदेवो । रोहिणीए वि चउहिं महासुमिणेहिं
सुइओ बलदेवो चि । तत्तो तत्थ ताण तिण्ह वि दसार-चकेणमहिणंदेज्जमाणं, सुरसुंदरीहिं
पि अहिलसेज्जमाणं, सब्बा समत्थ-तिहुयणेण वि पसंसणेज्जमाणं, जम्मंतर-णि-
वत्तिय-विसेट्ट-पुन्नाणुभाव-जणियं जीयलोय-सुहमणुहवंताण संपत्तो वसंतो । जम्मि य,
विरायंति रत्ताओ(सो)गतरुणो, मंजरेज्जंति सहयारा, फुल्लंति पलासा, विसइंति
कुजया, महमहंति पाडलाओ, पयट्टन्ति चच्चरीओ, बहु मन्नेज्जंति दइयागमा, अणुणे-
ज्जन्ति दूईओ, पेज्जंति वारुणीउ चि । अवि य -

उब्भड-सू(चू)य-रुक्ख-मलयानिल-वासिय-सयल-भुयणाए,

कोइल-कल-रव-कणिर-सह-णिहारिय-पंथिय-रमणि-हिययाए ।

बउलांसोम(ग)-गंध-पवियंपिय-दीविय-पंचवाणए,

कुसुमामोय-भमिर-भमरावलि-वियसिय-संदुवारए ॥

इय एरिसे वसंते हलहर-गोवें(विं)दं-णेमिणो पत्ता ।

नागर-जायव-सहिया रमणट्ठा देव-उज्जाणे ॥

जं च, संकेय-ठाणं पिव वसंतलच्छीए, वासहरं पिव मकरकेउणो, रमणट्ठाणं पिव
रईए, कडक्खो विव सरस्सईए चि । अवि य -

पुण्णाग-णाग-चंपय-हिंताल-तमाल-ताल-सोहिहं ।

णंदणवण-संकासं संपत्ता ते तमोज्जाणं ॥

तत्तो रमिलुण विचित्त-कीडाहिं अवयर(रि)या लच्छि-णिहा(हे)लणाभिहाणं सरवरं ।
जं च, गयणं पिव वेत्थिण्णं, पढमवराह-समोद्धरिय-धरणिमंडलं पिव जलाउणं ति । जं च,
सच्छयाए महापुरिस-मणेहिं पिव णिम्मियं, चीणंसुएहिं पिव विरइयं, कुरंगि-लोयण-पहाहिं
पिव घडियं ति । जं च, कहिं पि विज्जाहर-कामिणी-थण-कलस-विलुलिय-जलुप्पीलं ।
कहिं पि विसइ-कंदोइ-कुसुम-कल्हार-रत्तुप्पल-सयवत्त-सहस्सपत्तोवसोहियं । कहिं पि

विगलियारवंद-मयरंदासवंद-णिवद्ध-चंदयाहिरामं जलाउलं । कहिं पि पफुल्ल-चंपय-महु-
पाण-वसत्त-हंसकामिणी-कय-महाकोलाहलं । कहिं पि वणदेवया-केसपास-निवडंत-कुमु-
रय-रेणु-रंजियं । कहिं पि अभिसेय-निमेत्तागय-सुरग्रहु-थण-कलग(सू)-चंदण-धूलि-
धवलिय-त्तगर-मालाउलं । कहिं पि पेरंत-जाय-केयई-रयपड-धवलिय-नीर-कळोलाउलं ।
५ कहिं पि संपत्त-दिसागयंद-जळरिये-जरद-मुणाल-दंड-खंडोवरहिरं । कहिं पि हर-वि(व)-
सभ-विंसाण-कोडि-खंडिय-निविड-तड-प्यहार-कलुसिय-जलाउलं । कहिं पि एरावय-दंत-
मुसल-खंडिय-मुणाल-णिवह-संगयं । कहिं पि महुमत्त-भमिर-भमरोलि-झंकार-विलुलिया-
रवंद-केसर-पञ्चभौरं ति । अवि य -

पफुल्ल-कुमुय-तारिं णरंद-धयरद-चंद-सोहिछे ।
१० जल-जोण्हा-पडहत्थे सरवर-गयणम्मि अवयरिया ॥
दहयायण-परिवारो सरवर-मज्झम्मि सहइ गोविंदो ।
सुरकामिणीहिं सहिओ खीरोय-जलम्मि इंदो व ॥
विलसंतंमि नरंदे सर-सलिलं घुमिण-गग-सोहिछे ।
जायं सुपुरिस-जोगो अणुरायं कस्स ण जणेइ ? ॥
१५ दुरुणाय-गरुय-पओहराए एकाए णोछिओ कण्हो ।
निवडइ वच्छुच्छंगे मोत्ताहारो व अन्नाए ॥
अणुणेइ जाव इक्कं कुवलय-दल-दीहराए दिट्ठीए ।
रोस-फुरियाहराए दूमिजइ ताव अन्नाए ॥
कीलाइ जेले बुडुं एक्कं किर जाव कहुए राया ।
२० नीलुप्पलेण यहओ अन्नाए ताव पुट्ठीए ॥
तरु-सिहर-मुक्क-देहां णिवडइ महुसयणस्स वच्छम्मि ।
मयरो त्ति का वि भणिरी तं चिय आलिंणए वाला ॥
जल-केलीइ णेवुडो णियंसणं जाव हरइ एकाए ।
अन्नाए ताव देण्णो बाहु-लया-पासओ तस्स ॥
२५ जूहयरो इव सारिं जलयर-मज्झाउ कहुए जाव ।
इक्कं ता दुइयाए च्छोमइ अत्थाह-नीरम्मि ॥
रेहइ पियाहिं समयं रंगंत-तरंग-सलिल-मज्झम्मि ।
रिक्खावलि-परिवारो पडिमा-पडिओ मियंको व ॥
पिय-परिहास-हियंसुय-लज्जोणामिय-मुट्ठीए काए वि ।
३० आलिंणेजइ सो चिय दोसो वि फुडं गुणो जाओ ॥
मोत्तुण पंकयाइ मयरंदोदाम-सुरहि-गंधाइ ।
परिमल-गंधाइद्विय-भमला सेवन्ति वयणाइ ॥
इय णिय-परियण-सहिया हलहर-गोवंद-णेमिणो णयरं ।
रमिउत्तयं संपत्ता सुर व खीरोय-जलणिट्ठिणो ॥

१ क. 'हुम', ज. मयरंदोम । २ ज. वग । ३ ज. तीर । ४ ज. जळरंजळरिय । ५ द. ज. ५२ ति ।
६ प. 'भारे' । ७ ज. पडइइ । ८ ज. जोगे । ९ ज. 'गो' । १० ज. जमे बुडुं, प. वं जळइ ।
११ प. ज. 'हुक्क', देहो । १२ ज. म । १३ ज. 'वच्छुच्छंगे' । १४ ज. पोर ।

एयं च जम्मंतर-णिवृत्तिय-पुन-पञ्चभार-जणियं तिहुयण-पसंसणेजं परत्थ-संपाडण-
सयण्हं तिवग्ग-सारं जियलोग-सुहमणुहवंतोण समइकंतो को वि कालो । अन्नया सरिस-
वयो-वेसायार-इयतणय-परिवुडो रमतो कमेण संपत्तो नेमी हरिणो आउहसालाए ।
दिट्ठाणि य अणेग-देवयाहिट्ठियाणि णाणाविहाणि आउहाणि । ततो देवं कालवड्डं गेण्हंतो
पाएसु निवडिऊण भणिओ आउहसालावालेण-‘कुमार ! किमणेण सयंभुरमण-जलहि-जल-
वाहा-तरण-विबभमेणासक्काणोट्ठाणेण ? । ण खलु महुमहाहिंतो सदेव-मणुयासुरे वि तेलोके
अत्थि सत्तो, जो इमं धणुमारोवेइ ।’ तओ हसंतेणं तमवणिऊणारोवियं लीलाए । किं
पुण से जीयारवेण जायं ? ति । अवि य-

उच्छलिया जलनिहिणो रंगंत-तरंग-मच्छ-पडहत्था ।

अवहत्थिय-मज्जाया संपत्ता गयण-मग्गम्मि ॥

10

पसरंत-दाण-परिमल-गंधाइड्डिय-भमंत-भमर-उला ।

भय-वेविर-तरलच्छा दिसागइंदा वि ते णट्ठा ॥

परिसिद्धिल-संधि-बंधण-नमंत-सेसाहि-दलिय-मणि-मउडा ।

तिणयण-तंडव-संखोहिय व्व संचल्लिया धरणी ।

मोत्तुं सासय-ठाणं अन्नं किर णत्थि तिहुयणाभोगे ।

15

जन्न चलियं सुदूरं जिणस्स गंडीव-सहेण ॥

तओ अचंत-विम्बियाणारक्खिय-नराण मोत्तूण कालवड्डं पुणरं(रु)त्तं वारेंताण वि
गहिओ पंचायण्णाभिहाणो संखो त्ति । आपूरिओ भुवण-गुरुणा । कहं च से सदो
गओ ? त्ति । अवि य-

भय-तार-तरल-लोयण-चलंत-फण-निवह-णागराएण ।

20

आयन्निज्जइ सदो आवूरिय-सयल-पायालो ॥

अणवरय-दाण-पसरिय-उण्णय-करेहि सुपुरिसेहिं व ।

आहूओ विव दूरं हित्थेहिं दिसागयंदेहिं ॥

अप्पुवं पिव सोउं सइं म(स)ग्गम्मि मोक्क-मज्जायं ।

णासेज्जइ दूरयरं तियसाहिव-करिवरेणं पि ॥

25

मोत्तुं अइसय-मुणिणो खुहियं सयलं पि तिहुयणं ज्ञत्ति ।

सहेण तेण धणियं विसेसओ णगरि-जण-णिवहो ॥

तओ मुणिय-कुमार-सामत्थेण भणिओ बलदेवो हरिणा-‘जस्सेरिसं बालस्स वि
सामत्थं पेमिणो सो वड्डं(ड्डुं)तो रज्जं हरेस्सइ, ता पुणो वि वलं परिकिखऊणं रज्ज-
रक्खणीवायं चित्तेमो ।’ बलदेवेण भणियं-‘अलमेयाए संकाए ।

30

जह-चैतिय-देन्न-फलो एसो पणईण कप्परुक्खो व ।

सो कह नरेंद ! रज्जं [हरेइ] कुमरो तुमाहिंतो ? ॥

अपि च —

“कुमिकुल-चितं काला-क्लिन्नं त्रिगंधि जुगुप्सितं
निरुपमरसप्रीत्या खादन् नरास्थि निरामिपम् ।

सुरपतिमपि श्वा पार्श्वस्थं ससं(शं)कितमीक्षते

न हि गणयति क्षुद्रो लोकः परिग्रह-फलगुताम् ॥”

जेण पुवं केवल-निदिद्धो उप्पन्नो द्वावीसइमो गेमी तित्थयरो, तुमं पुण भरहद्ध-सामी
नवम-वासुदेवो; ता एस भगवं अकय-रज्जो परिचत्त-सयल-सावज्ज-जोगो पवज्जं काहि ति ।
अन्न-दीहंमि रज्ज-हरण-संकाए वारेज्जंतेणावि हलिणा, उज्जाणमुवगओ भणिओ गेमी
हरिणा — ‘कुमार ! निय-निय-वल-परिक्खणत्थं बाहु-झोज्जेण झुज्झामो’ । नेमिणा
15 भणियं — ‘किमणेण बहु-जण-निदण्णिजेण इयर-जण-बहु-मएणं बाहु-झोज्झाज्झवसाएणं ?
विउस-जण-पसंसण्णिजेण वाया-झोज्जेण झोज्झामो । अन्नं च, मए उहरएण तुज्झाभि-
भूयस्स महंतो अयसो । हरिणा पलत्तं — ‘केलीए झोज्झंताण केरिसो अयसो ?’ तओ
पसारिया वामा बाहु-लइया नेमिणा । एयाए णामियाए वि जिओ म्हि ति । अवि य —

उवहासं खलु तम्हा जोज्झं गोविंद ! तेण वाहाए ।

15 णामिय-मित्ताइ चिय विजिओ म्हि ण इत्थ संदेहो ॥

अंदोलिया वि दूरं अइसामत्थेण विण्हुणा वाहा ।

थेवं पि ण सा वलिया मणं व से मयण-वाणेहिं ॥

एवं च विणियत्त-रज्ज-हरण-संकस्स दसार-चक्र-परिवुडस्स हरिणो समइकंतो कोइ
कालो । अन्नया संपत्त-जोवणं विसय-सुह-णियत्त-चित्तं गेमिं णिएऊण भणिओ
20 समुद्विजयाइण(णा) दसार-चक्रेण कंसवो — ‘तहा उवयरसु कुमारं, जहा झत्ति पयइए
विसएसु’ तेणं वि य भणियाओ रोप्पिणि-सच्चभामा-पमुहाओ णियय-भारियाओ । ताहि
वि जहा-अवसरं सपणयं सविब्भमं सहासं सविणयं भणिओ एसो — “कुमार ! संसार-
विस-पायवस्स अमयफलभूयं खेत्ताइ-विसिद्धं माणुसत्तणं, तत्थ वि नरेंद-कुलुप्पत्ती, तत्थ य
हरिवंस-तिलय-समुद्विजयराइणो गेहेउवयरणं । असरिस-स्वाइ-गुण-संपया, रायसिरी,
25 णीसेस-कला-कोसल्लं अहिणव-जोवणं असरिस-णाण-संपया जणाणुराओ सोहग्गमारोगं
पहोत्तं दक्खेन्नं हिययाणुवत्ति-मेत्त-संगमा सलाहणिज्ज-गुरु-सहि-सयण-संगमो केत्तीप-
याओ महाणुभावत्तणं विणओ चाओ सब्बहा जह-चित्ति-य-कज्ज-णिप्फत्ति ति । अवि य —

एते सब्बे वि गुणा साहीण-पियाण णिवुइं देति ।

पिय-विरहियाण जिणवर ! सुमिणय-जलपाण-सारेच्छा ॥

21 ता काऊण विसिद्धं दार-संगहं, भोत्तूण भोगे, जणिऊण पुत्ते, सफलीकरेसु एते सब्बे वि
गुणे, पूरेसु गुरु-सयण-मेत्ताइण मणोरहे, पच्छा पच्छिम-वयंमि विणियत्त-विसयाहिलासो
करेज्जसु धम्मं ति ।”

अह कुमरेणं भणियं — “दाराइ-परिग्गहेण गुण-णिवहो ।

सफलो ण होइ कइय वि भोत्तूणं चरण-पडिवत्ति ॥

जेण, जाओ विसय-णिवन्धणाओ इत्थियाओ, ताओ महावाहीओ विव सोसियदेहाओ, जलणावलीओ विव कय-संतावाओ, किंपागफल-समिद्धीओ विव [वि]रसावसा[णा]ओ, माइंदजालिय त्रिद्धाओ विव सुद्धजण-मोह-कारियाओ, णिणयाओ विव णीयाणु-वत्तिणीओ, मरुभूमीओ विव जणिय-तण्हाओ, पभाय-पईव-वट्ठीओ विव पण्डु-नेहाओ, संकलाओ विव लोहाणुवत्तिणीओ, तुंविणीओ विव परवइ-गामिणीओ, अक्ख-सारीओ 5 विव पर-वर-संचारिणीओ, संख-मालियाओ विव अंतो-कुडिलाओ, पंड(डु)रंग-तवस्सि-मुत्तीओ विव जडाणुगयाउ त्ति । अवि य —

इय केत्तियं च भन्नउ ? समत्थ-दोसाण णिलय-भूयाओ ।

इत्थीओ जेण तम्हा परिहरियवा पयत्तेण ॥

किं च —

“अपकारफला एव योषितः केन निर्मिताः ? ।

नरकागाध-कूपस्य समाः सोपानपङ्क्तयः ॥”

अन्नं च —

देवाण वि ण थिरा विसया । सुहं पुण सारीर-माणसाणेय-दोक्ख-कारणं कह वि किलेसायास-पत्तं पि करि-कन्न-चंचलं अथिरं विवाग-दारुणं विरसावसाणं ति । 15

अवि य —

“ईसा-विसाय-भय-कोह-लोह-चवणाइ-दुक्ख-पडहत्था ।

देवा वि कामरूवा अथिरा पच्चूस-दीव व ॥

वस-रुहिर-मास-मेय-ट्टि-मज्ज-सुकाइ-असुइ-पुण्णाण ।

सारीर-माणसाणेय-दुक्ख-तवियाण पुरिसाण ॥ 20

असुइमसारमणेच्चं अथिरं बुह-णेंदियं णिरभिरामं ।

एवंविहं खु सोक्खं पुरिसाण हवेज्ज जइ कह वि ॥”

तओ साहिओ कुमाराभिप्पाओ तार्हिं हरिणो, तेण वि दसार-चकस्स । पुणो वि जहा-अवसरं सबहुमाणं भणिओ दसार-चकेण हरी-‘तहा सयं चिय भणसु कुमारं, जहा पूरेइ णे मणोरहे ।’ तओ भणिओ तेण णेमी — ‘कुमार ! उंसभाइणो वि तित्थयरा काऊण दार- 25 संगहं, भोत्तूण भोगे, जणिऊण तणए, पूरिऊण पणइणे(णो), पालेऊण पुहइं, सबहा णिविन्न-काम-भोगा पच्छिम-वयम्मि पवइया; तहा वि संपत्ता निवाणं । ता एस परमत्थो, काऊणं दार-संगहं, पूरेसु समत्थ-लोग-सहियस्स दसार-चकस्स मणोरहे, विसेसेण जणणि-जणयाण । अबो ! अइणेब्बंधो एयाण । सुणिय-पभाविय-परिमाणे(णामे)ण य पडिवन्ना सिं पत्थण त्ति । अवि य — 30

“उवरोह-सीलयाए पडिवन्ना पत्थणा इमा तेण ।

पर-कज्ज-साहण-परा पुरिसा कूवे वि निवडंति ॥”

कहिओ य जिणाभिप्पाओ दसार-चकस्स । तओ संजाय-पहरिसाइसएण भणिओ केसवो दसारचकेण-‘कुमाराणुरूवं वरेसु वालियं’ गवेसंतेण महि-मंडलं देव्वा उग्गसेण- 35 दुहिया रायमई कन्नगा । जा य, णव-वरहि-कलाव-विन्भमेणं चिहुर-हत्थुल्लएणं, पंचमि-

मियंक-संक्रासणं भालुल्लणं, मयरद्वय-कोदंड-सरिसणं भुमया-जुव(य)लुल्लणं, विय-
सिय-कंदुड-विबभमेहिं णयणुल्लणं, सज्जण-सहाव-समुज्जणं नासा-वंसुल्लणं, संपुन्न-
मियंक-संक्रासणं कवोल-वत्तुल्लणं, त्रिवफल-संनिभेणमहरुल्लणं, कुंक-कुसुम-पंडरोहिं
दसणुल्लणं, तिवली-तरंगियाए कंबु-सरिसाए गीवुल्लियाए, वियसिय-सयवत्त-पडिमणं
वयणुल्लणं, ईसि-पलंविरेहि कन्नोल्लणं, कोमल-मुणाल-सारिक्खणं वाहा-जुवल्लणं,
मंगलकलसोवमेहिं थणहरुल्लणं, णिरवज्ज-वज्ज-संक्रासणं मज्झदेसुल्लणं, तियसणइ-
पुलिण-वेत्थिल्लणं जहणुल्लणं, कयली-दंडोवमेणमूरु-जुवल्लणं, णिव्वण-वण-मसिणणं
जंघिया-जुवल्लणं, कुम्मुण्णणं चलयुल्लणं विहुम-पभाय-विरेह-णखुल्लणं ।
अवि य -

10 जां तार-तरल-पम्हल-दीहर-रत्तं-कसिण-धवलेहिं ।
णिय-णयणेहिं विरायइ धयवड-सरिसेहिं लच्छि व ॥
णोवत्तिज्जण रूवं कह वि तुलग्गेण जीए देवो वि ।
मयणाडरो वियंभइ को किर तं वण्णिउं तरइ ? ॥

तत्तो गंतूण भणिओ भोअग-वंस-तिलओ उग्गसेण-नरेंदो हरिणा - 'पावेउ राइमई
15 पोमिणो वरिणी-सदं ।' तेण भणियं- 'मणोरहाइरित्तो परमाणुग्गहो एस अम्हाण, जेण
माणुसमेत्ताए वि वच्छाए पाविओ समत्थ-तेलोक-चूडामणी वरो ।'

“यच्चाशिषोऽप्यविषयस्थितमपथे यन्मनोरथस्यापि ।

तदनेकाश्चर्यनिघो(धि)र्विदधाति त्रिघो(धि): सुखेनैव ॥”

कारावियं दोसु वि कुलेसु महावद्वावणयं । अन्न-दियहंमि णिरूवाविओ वारेज्जय-
20 सहसवो । ततो णोवत्तिएसु तयणुरूवेसु भक्ख-पेय-वत्थालंकाराइएसु कायवेसु, कमेण
मणोरहमओ विव, अमय-रस-णिम्मिओ विव, परमाणंद-कओ विव पत्तो वारेज्ज-नासरो ।
जहा-विहिणा य पमक्खिया रायमइ त्ति । अवि य -

दहि-अक्खग(य)-दुव्वंजुर-वावड-हत्थाहिं पइ-सणाहाहिं ।
विहिणा पमक्खिया सा रत्तंसुय-भूसण-धरीहिं ॥
25 पुप्फ-फलोदय-भरिएहिं णिय-थणेहिं व कणय-कलसेहिं ।
जुवईहि ण्हाविया खलु पडमिणिया-पुन्न-पत्तेणं ॥
सवोसहि-पसरिय-सुरहि-गंध-वहुकसिण-चिहुर-सीसम्मि ।
वहुलुगय-पुलएहिं गुरुहिं से अक्खया देन्ना ॥
आयंवि-णक्खेसुं पडिओ दइउ व जावय-रसो से ।
30 होइ त्रिय संजोगो रत्ते रत्तस्स किं चोर्जं ? ॥
णिय-कंति-विबभमेणं जंवाओ कयाओ घुसिण-रागेण ।
चक्काय-सरेच्छाओ थणेसु तह पत्तलेहाओ ॥

णिय-जस-धवलेणं चंदणेण वयणं पि से कयं पवरं ।
 मयण-सणाहो अहरो कामे व कओऽणुरागेल्लो ॥
 भव-सरयागम-णेम्मल-विसट्ट-कंदोड-दल-सुसोहिहं ।
 लोयण-जुयलं पि कयं कज्जल-रय-रंजियं तिस्से ॥
 महुभास-सिरी विव से मुहम्मि तिलओ समोग्गओ सहइ ।
 छजंति तीए अलया मुह-गंधावडिय-भसल व ॥
 मणहर-सद्धानंदिय-समत्थ-जिय-लोय-लोयण-मुहाइं ।
 मणि-नेउराइं तिस्सा चलणेसु कयाइं हंसो व ॥
 पिय-पणईहिं पिव वेंटियाइ चलणंगुलीओ पडिवण्णा ।
 कामि-हियं व बद्धुं रसणा-दामं णियंवमि ॥
 कंठावसत्त-बहुगुण-पओहरुच्छंग-चड्डियाणंदो ।
 कामि व जणिय-सोक्खो मुत्ता-हारो वि से रइओ ॥
 पिय-वयणाइं पिव कुंडलाइं सवसो(सा) सुतीइ रेहंति ।
 सीसंमि सहइ चूडामणी वि आण व जय-गुरुणो ॥
 इय जाव पसाहिज्जइ रायमई णिउण-सहि-समूहेण ।
 ताव कुमारो वि दढं पसाहिओ देव-रमणीहिं ॥

ततो समारुढो एरावण-संकासं मत्तवारणं, समागया दसारा सह बलएव-वासुदेवेहिं ।
 एत्थंतरम्मि समाहयाइं मंगल-तूराइं, उब्भियं सिया[य]वत्तं, आवूरिया जमल-संखा,
 पगाइयाइं मंगलाइं, जय-जयावियं तियस-मागहेहिं । चोइओ गयं(इं)दो पयत्तो गंतुं ।
 समुच्छलिओ कलयलो । तओ थुवंतो अणलिय-गुण-संथवेणं, अहिलसिजंतो सुर-मणुय-
 सुंदरीहिं, पसंसिज्जमाणो तिहुयणेणं, धवलजंतो सुरसुंदरी-णयण-धवल-पहाहिं, महया
 विच्छड्डेणं संपत्तो विवाह-धवलहरासन्नं । तओ कलुणकंदं सोऊण जाणंतेणावि जिणेणं
 पुच्छिओ सारही—‘भो ! कोण पुण मरण-भीरुयाणमेस कलुण-सहो ? ’ सारहिणा
 भणियं—‘देव ! एते हरिण-स्यराइणो तुज्झ वारेज्जय-परमाणंदे वावाइऊण आमिस-
 भोयणेण लोगा भुंजाविस्संति ।’ तओ पणामिऊण से आभरणाणि, भणिया लोगा ॥
 जिणेण—‘भो भो ! केरिसो परमाणंदो ! जम्मि एयाण णिरावराहाण दीण-वयणाण
 असरणाण खुहा-पिवासा-वाहि-वेयणा-पीडियाण कलुण-सराण बहो कीरइ ! ता किमणेण
 इह परलोणे य सारीर-माणस-दोक्ख-हेउणा स-परोभय-जणिय-संतावेण वारेज्जएण ?’
 भणंतेण चोआविओ हत्थी उज्जिताभिमुहं । अवसरु त्ति काऊण संपत्ता सारस्सा(स्स)-
 याइणो लोणंतिया अमरा । एवं भणियं च णेहिं—‘भयवं ! तेत्थं पवत्तेहि ।’ ॥
 अवि य—

“सारस्सयमाइच्चा वण्ही वरुणा य गहतोया य ।
 तुसिया अन्वावाहा अग्गिच्चा चेव रिद्धा य ॥
 एते देव-णिकाया भयवं बोहिति जिणवरिदे(दं) तु ।
 सन्व-जगज्जीव-हियं भयवं ! तेत्थं पवत्तेहि ॥”

नओ द्वाविंती आघोमणा-पुव्वयं महादानं, अणेग-देव-दानव-सिद्ध-गंधव-वेजाहरा-
परिवुडो सविसाय-जायव-पुरलोणेहि य अणुगम्ममाणो संपत्तो सुहडं पिव वणरा-
मणहरं विसाल-वच्छं च, तियसणाहं पिव सगयं जय-पायडं च, महुमहं पिव तमाल-दल-
सामलं सिरि-समद्धासियं च, जलहिं पिव रयण-सारं विवुह-सेवियं च, जिणिदागभं
५ पिव पय-गम-कलियं महाइसयं च उज्जेत-पव्वयं । जो य, कत्थ य मत्त-मायंग-कर-
णियर-भजंत-सरस-चंदणवणाणम्महंत-सुरहि-परिमलामोय-वासिय-दिसा-मंडलो, कत्थ य
भासुर-मुह-विवर-पयडिय-दाढा-कराल-केसरि-खर-णहर-कोडि-निदलिजंत-मत्त-मायंग-
कुंभंत्यलाणित-मुत्ताहल-णियर-धवलिय-महियलो, कत्थ य प(थ)क-महावराह-दाढा-
कोडि-नियरुम्मूलेजमाण-महिबेदुच्छलिय-भदमुत्था-महापब्भारालंकिओ, कहिं पि मत्त-
१० करिणाह-गंडयलासत्त-कन्न-चवेडुडुविय-भमिर-भमर-झंकार-हलवोलिजंत-दियंतरो, कहिं
पि किलिकेलंत-जूहाहिवाहिड्डिय-वाणर-णियर-विलुप्पंत-सिरिफलोवरेहिरो, कत्थ
य जहिच्छ-पसरंत-वणचरेहिं बहल-केकारवावूरेजमाण-गुहा-विवरंतरो, कत्थ य रहसो-
वयंत-तियस-कामिणि-धम्मेल्लुवेह-णिवडंत-मंदार-कुसुम-नियर-भूसिजमाण-णियंव-त्थलो,
कत्थइ किन्नर-मिहुणय-समारद्ध-गेय-सदायण्णण-णेवल-ड्डिय-हरिण-उलो, कत्थ य
१५ कमल-कुवल-णीलुप्पल-सयवत्त-सहस्सपत्तोवसोहिय-महासरवर-मंडिओ । जो य,
माणदंडो विव गयणंगणस्स, चूडामणी विव महि-सीमंतिणीए, कन्नावयंसो विव
दाहिण-दिसावहूयाए, केस-कलाओ विव जयलच्छीए, रयण-रसणा-वंधो विव रईए,
रमणुजाणं पिव उड-सिरीए ति । अवि य -

पुण्णाग-णाग-चंपय-हिंताल-तमाल-ताल-सोहिओ ।

११ गंदणवण-संकासो उज्जेतो सहइ मेरु व ॥

तत्थ य समारुडो चउव्विह-देव-णिकाय-परिवुड-वत्तीसमुराहिय-परिवारो जिणो ।
तओ समाहयाइं आभिओगिणहिं देवत्तराहिं(इं), आवूरिया असंख-संखा, समाहयाओ
देवदुंदुहीओ । पणच्चियाओ देवसुंदरीओ । जय-जयावियं तियसेहिं ति । अवि य -

अवणद्ध-सुसिर-वण-तय-चउव्विहाउज्ज-वज्ज-सदेहिं ।

१२ कण्ण-पडियं ण सुवइ वयणं रोरस्स व पद्दहिं ॥

तओ विमुक्काणि तित्थयरेणाहरण-वत्थाइणि, पडिच्छियाणि हरिणा । समुवणीयं
तित्थयर-लिगं देवदुगुहं उच्चरासंगीकयं जिणेणं ति ।

“सत्थं वि एगदूसेण णंगवा जिणवरा चउव्वीसं ।

ण य णाम अन्न-लिगे नो निहिलिगे कुत्तिं अ ॥”

१३ कओ नयमेव पंच-मुट्ठिओ लोओ । एत्थंतरम्मि सक-वयणाओ समुवसंतो कल्लयलो ।
कयं सामाहयं ति । अवि य -

काउगा नमोकारं निदाण अभिग्गहं तु सो लेह ।

नवं मि अकरि(र)णेजं पावं ति चरिचमान्दो ॥

पवइओ णरेंद-सहस्स-परिवारो अणंतरं च जायं मणोणणं^१ ति । अवि य-

“तिहि णाणेहिं समग्गा तित्थयरा जाव होति गिह-वासे ।

पडिवन्नामि चरित्ते चउनाणी जाव छउमत्था ॥”

ततो क्राऊण निक्खमण-महिमं गया तियस-णरेंदाइणो णियय-ट्ठाणेसु ति ।

क्राऊण य से महिमं पत्ता देवा णरा य सट्ठाणे ।

एण्हि जं राइमई कुणइ तयं भो ! णिसामेह ॥

ततो पडिणियत्त ति जिणेंद-मुणिय-वोत्तंता भणिया सा सहियणेणं ति । अवि य-

सुर-मणुय-सुंदरी-सुह-विरत्त-चेत्तो महामुणी एसो ।

सिद्धि-बहु-राग-रत्तो णेच्छइ वीवाहिउं महिलं ॥

वज्ज-वडणाइरित्तं वयणं सोऊण सहि-यणाहिंतो ।

मुच्छा-णिमीलियच्छी पडिया धरणीए सा कण्णा ॥

ततो कह कह वि लद्ध-चेयणा भणिउमादत्ता-“अवो ! लहुओ वि लहुईओ मए अप्पा, तिहुयणस्स वि अच्चंत-दोह्लहे^२ महाणुभावे जणे अणुरागं करिंतीए । जेण कत्थ विणिज्जियासेस-नरामर-विज्जाहर-कुल-रूव-जोवण-कला-कलावाइसओ समत्थ-तिहुअण-पणय-पाय-पंकओ जह-चित्ति-य-संपजंतासेस-महाफलो णेमी !, कत्थ वा अम्हारिसीओ^३ अमुणिय-परमत्थाओ पायय-रमणीओ ! ति । सर्वहा अच्चंत-त्तण्हाणुगओ वि ण रमए एरावणो अच्चंत-सुंदरे वि गाम-तलायम्मि । अवि य-

“जो अप्पणो परस्स य गुण-दोसे सव्वहा ण जाणेइ ।

सो अप्पाणं विडंबइ अहं व णेमिमि उण रत्ता ॥”

ततो इमं पि भावंती असाहारण-दोक्ख-सल्लियंगी आलिहिया विव, उक्किणा विव,^४ थंभिया विव, णिच्चला विव, उय(व)रया विव, बहिरिया विव, मूढ-मणसा विव, जरिया विव, धरिया विव, महावाहि-वियणाउरा विव राइमई जाइ ति । अवि य-

किं सोगेणं पडिया किं वा रूवेण णेमिनाहस्स ? ।

अहवा वि जोव्वणेणं रोगेण व किं व होज्जाहि ? ॥

मग्गं पिव दायंता पुरओ से णंति दीह-मुँह-पवणा ।

दोक्खानल-मीओ विव पयंपिओ तीए कंयो वि ॥

ततो कमलिणी विव दिणयरं, जलहि-वेला विव पुण्ण-मयलंछणं, कणेरू विव मत्तमहागयं, बरहिणी विव जलहरं, कलहंसिया विव रायहंसं, महुयराली विव पंकयं, सई विव पुरंदरं, लच्छी विव महुमहं, सरस्सई विव सुरगुरुं, दया विव महामुणिं, तं चेव हियय-सल्लभूयं ज्ञायंती विलविउमादत्ता-

“काउं दइय-पसंगं पुणा वि रे देव ! अवहिओ कीस ? ।

दाऊण णिहिं उप्पाडियाणि अहवा वि^५ (किं) अच्छीणि ? ॥

ताओ जयम्मि धन्ना ताओ जीयंति जीय-लोगम्मि ।

जाहिं पिय-संपओगो मणसा वि ण झाइओ कह वि ॥

णरयाणल-संकासं दुक्खं गिण्हंति वल्लहं काउं ।

पावंति णिरुवम-सुहं विणियत्ता वल्लहाहिंतो ॥”

5 ततो ण सहइ मयलंछणं मलउव्वभवं च, ण गणेइ सहिया-य(व)यणं हिओवएसं च, णिंदए वम्महं णियय-कम्मं च । ततो वित्थरइ से वम्महो संतावो, वड्डइ मुह-मारुओ रणरणओ य, निवडइ अंसु-पवाहो गुरुवएसो वा, णासइ लज्जा वेयणा य, अणुगच्छइ पुलओ परियणो त्ति । अवि य —

णीससइ तीए मुह-मारुओ वि, दोक्खं पि दुक्खियं होइ ।

10 रोवइ वाह-जलं पि य पुलइज्जइ तीइ पुलओ वि ॥

तओ भणिया सहिया-यणेण — ‘पियसहि ! जम्मंतरारोवियस्स पाव-महातरुणो फलमिणमो, ता धीरत्तणमवलंवेसु, अलं विसाएण, धीर-धणाओ चेव राय-धूयाओ होंति । भणियं च —

“वसणंमि न उव्विग्गा विहवम्मि अगव्विया भए धीरा ।

15 होंति अमेन्न-सहावा समम्मि विसमंमि य समत्था ॥”

एयं च परिणाम-सुंदरेहिं कह कह वि सहिया-यण-वयणेहिं समासासिया भणिउं पवत्ता रायमई — “जाणामि अज्जं चिय पच्चस-समए सुमिणयम्मि संपत्तो दुवार-देसे परितुलिय-तिभुयण-रूवाइ-गुण-समुदओ अचंत-विलक्खणो अणेग-देव-दाणव-विज्जाह-
20 राणुगम्ममाणो एरावयारूढो कोइ देवपुरिसो । सो तक्खणं चिय तत्तो णियत्तीऊण समासूढो सुरसेलं, निसन्नो सीहासणे । समासन्नीहूया अणेगे जंतुणो । सहिया-यण-वयण-चोइया पत्ता अहं पि तत्थेव । ततो दाउमाढत्तो ना(ता)ण चउरो चउरो कप्पपायव-फलाणि । मए वि भणियं — ‘भयवं ! ममावि तारिसाणि फलाणि देसु, जेण ण सारीर-माणस-दोक्खं लहामि ।’ “एतेहिं किंचि मुह-कडुएहि परिणाम-महुरेहिं संममुवभुत्तेहिं ण कयाइ दोक्खं पाविहिसि, णिरुवम-सुह-भागिणी य परत्ते होहिसि ।” भणंतेण देवणाणि
25 मज्झ वि फलाणि । तक्खणं च मंगल-तूर-रवेण विवोहिय म्हि ।” सहीहिं भणियं-पियसहि ! मुह-कडुओ वि एस सुम(मि)णओ झत्ति परिणाम-सुंदरो हविस्सइ । तओ भगवओ भाया रहणेमी रायमई(इं) उवयरिउमाढत्तो । भणियं च णेण —

“वय-तव-संजम-जोगे करिंति दोहयि(ग्गि)णी महिलाओ ।

तं पुण सोहग्ग-निही जम्हा तियसा वि पत्तिंति ॥

30 ता उज्झिऊण एते भजसु ममं पच्छिमंमि य वयंमि ।

संपत्त-विग(स)य-सोक्खा जिणेंद-मग्गं गमिस्सामो ॥”

“णाहं सोहग्ग-कए करेमि धम्मं पुणो वि पच्छा वि ।

जइ सो चिय कायवो ता किं पुवं पि विसएहिं ? ॥”

केणइ कालेण पुणो वि भणिया सा तेण विसय-कएणं । ततो से पच्चक्खं पाऊण
दुद्ध-पेयं^१ मयणफल-भक्खणेण वमिऊण सोवन्निय-कच्चोले समुवणिया(य) रहणेमिणो—
'पियसु' । तेण भणियं—'कहं वंतं पिवामि ?' । तीए भणियं—'एयं पि जाणसि ?' तेण
भणियं—'बालो वि एवं वियाणइ' । तीए भणियं—'जइ एवं, ता कीस अहं तिथयरेण
वमिया तुमं पाउमिच्छसि ? । अवि य—

“पक्खंदे जलियं जोयं(इं) धूमकेउं दुरासयं ।

णेच्छंति वंतयं भोत्तुं कुले जाया अगंधणे ॥”

एवं विचित्त[त]वोविहाणेहिं अप्पाणं सोसंतीए केणइ कालेण भगवओ वि तिब-तवा-
णले णेइद(डु)-कम्म-महाकाणणस्स विसुज्झमाण-चरितस्स अच्चंत-विसुद्धलेसा-परिणामस्स
समारोविय-खवग-सेदीणो आइल्ले दोन्नि सुक्कज्झाण-भेए पहु(पुह)त्तवियकं सवियारं^{११}
एगंतवियकं च अवियारं बोलीणे तस्स तइयं सुहुमकिरियमप्पडिवाइं अप्पत्तस्स
समुप्पन्नं केवलं ति । अवि य—

बोलीणाणागय-वट्टमाण-णीसेस-भाव-प(घ)डिएणं ।

तं णत्थि जं ण पेच्छइ केवलणाणेण जिण-इंदो ॥

चलियासणा य समागया सपरियणा वत्तीसं पि सुरासुरवइणो । ततो आभिओगिय-^{१२}
सुरेहिं समंता समं कयं णिण्णुणयं रयण-चेत्तं महीयलं, अवहरिउं रय-रेणु-त्तणाइयं,
गज्जियं वसुमतीए, नेम्मलीहूयाओ दिसाओ,^१ पणट्ठा वेराणुबंधा सह सब्बोवइवेहिं ।
णिवडियं गंधोदयं, वरिसियं दसद्ध-वन्नं कुसुम-वरिसं । हरिसिया सब्बे पाणिणो । णेम्मवियं
साल-तियं, विउरुवियाणि चत्तारि महादाराणि, णिहिया सरस-तामरस-पिहाणा खीरोच्चज-
लावुन्ना मणिमय-कलसा, णेच्चत्तियं स-पायपीढं सिंहासणं, कओ तेलोक्क-गुरुणो वारस-^{१३}
गुणो द(दि)वो कंकेल्लि-पायवो । णिरुद्धंवरयलं विमाण-मालाहिं, उब्भिया सीह-व(च)-
क्कज्झया, णिवद्धं धम्मचक्रं, पवज्जिया तियस-हुंदुहीओ, समुच्छलिओ देवघोसो, अवय-
रिया तियसाइणो सब्बहा । किं बहुणा ? णिवत्तियं सबं पि णित्तामरेहिं । तओ धरिय-
धवलायवत्तो तियस-विणिमाविय-दिव्वपंकय-णिहत्त-चलण-जुयलो पासट्टिय-सक्कीसाण-
धुवमाण-सिय-चामरावयवो भामंडल-किरण-समुज्जोइय-गयणंगणो अणेग-गरामर-कोडि-^{१४}
परिवुडो देवतूर-रवापूरेज्जमाण-दिसा-मंडलो पयाहिणीकाऊण सीहासणं णिसन्नो तत्थ
जिणो । अवि य—

धरिय-धवलायवत्तो पुव्व-दुवारेण पविसिउं णेमी ।

सीहासणे णिसन्नो णय-तित्थो होइ चउवयणो ॥

समारद्धा य जोयण-णिहारणीए तिरिय-गरामर-णिय-णिय-भासा-परिणाम-परिणामि-^{१५}
णीए अच्चंत-मणोहराए देवाए भासाए धम्मकहं ति । अवि य—

धम्मो अत्थो कामो मोक्खो चत्तारि होंति पुरिसत्था ।

तत्थ वि धम्माउ चिय सेसा जहं हुंति तहं भणिमो ॥

पुढवीए विणा कुंभो तंतु-विहीणो य जह पडो णत्थि ।
 दुद्धेण विणा दहियं दहि-रहियं जह य णवणीयं ॥
 दध-विहीणा य गुणा सुह-दोक्खं जह य जंतुणा रहियं ।
 तह धम्मेण विरहियां तिन्नि वि अत्थाहणो कत्तो ? ॥
 ५ तम्हा सयल-सुहाणं अत्थाहणं च कारणं धम्मो ।
 सो दु-वियप्पो भणिओ मुणि-सावय-धम्म-भेयाओ ॥
 संकाह-मल-विमुक्कं संमत्तं ताण मूलव(च)क्कं ति ।
 अहिगम-णिसग्गभेउं^१ पसमाह-गुणेहिं चिंचइयं ॥
 हिंसा-ऽलिय-चोरत्तण-मेहुण-परिग्गहाओ खलु विरइ ।
 १० उत्तरगुण-चिंचइओ मुणि-धम्मो मोक्ख-सुह-हेऊ ॥
 पंच य अणुवयाइं गुणवयाइं च होन्ति तिन्नेव ।
 सिक्खावयाइं चउरो सावय-धम्मो वि सुह-हेऊ ॥
 इय एवमाइ-वहुविह-गुण-सय-कलियम्मि साहिए धम्मे ।
 चउरूव-समण-संघो जाओ पढमे समोसरणे ॥

१५ इमिणा य पढम-समवसरण-क्रमेण विहरंतोऽणोग-समण-गण-परिगओ णासंतो मेच्छ-
 तंधयारं समोसरिओ पुणो वि चारवईए वाहिरुज्जाणे रेवयाभिहाणे जिणो । पुव-
 भणियाणुसारेण कयं तियसेहिं समवसरणं । णिउत्त-पुरिसेहि य वद्धाविओ वासु-
 देवो सह जायव-चक्केणं । तित्थयरागमणेण^२ अणावेक्खणीयमाणंद-सुहमणुहवंतेण य
 देव्मं से पारिओसियं दाणं ति । अवि य-

२० वित्तीओ^३ सुवन्नस्स वारस अद्धं च सयसहस्साइं ।
 तावइयं चिय कोडी पीती-दाणं तु चक्किस्स ॥
 एवं चेव पमाणं णवरं रययं तु केसवा दिति ।
 मंडलियाण सहस्सा पीती-दाणं सय-सहस्सा ॥
 भत्ति-विभवानु(ण)रूवं अन्ने वि य दैति इब्भमाईया ।
 २५ सोऊणं जिणागमणं णिउत्त-पुरिसेयरेसुं वा ॥

तओ महाविभूईए दिव-संदणारूढा णिग्गया बलदेव-केसवा समुदविजयाइणो य
 सह सिवादेवी-देवई-रोहिणीहिं पुरलोगो य । अणाविकिखणि(क्खणी)यमाणंद-सुहमणु-
 भवंतेहिं पणमिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं । णिसन्ना जहारिहं । मुणिय-जिणागमणा
 य पत्ता राइमई वि, पणमिओ तित्थयरो, निसन्ना जहारिहं । भगवया वि णेंदिओ जाइ-
 ३० जरा-मरण-पिय-विप्पओग-सोगाइ-णाणाविह-दुक्खाणुगओ नारय-तिरिय-नरामराणुभूइ-
 लक्खणो संसारो, तन्निमित्ताणि य मिच्छत्ताविरइ-पमाय-कसाय-जोगाईणि । तहा परू-
 विओ अयलानंत-णिरूवम-णिरावाह-सासय-सोक्खाणुगओ मोक्खो, तक्कारणाणि याणेग-
 वियप्पाणि संमइंसण-णाण-चरणाणि । तत्तो इमं संसारासारत्तणं सोऊण णेक्खंता
 अणेगे जायव-कुमारा रहणेमी णागरया । रायमई वि^४ हियय-णिहिय-चारित्त-परिणामा

पणमिऊणं तित्थंकरं पविट्ठा णगरं । ततो पुच्छिऊण जणेणि-जणयाहणो, दाऊण
महादाणं, काऊण सब-जिणाययणेसु अट्ठाहिया-महिमं, अणेग-नरेंद-सेणावह-मंति-
सत्थाह-सेट्ठि-बालिया-सहिया महाविच्छङ्गेणं पद्माविया राईमई तित्थयरेण । इत्थंतरम्मि
य सको संवेग-सारं थुणियं(उं) पयत्तो त्ति । अवि य-

जय सुरसेल-विभूषण !	जय जय इंदक-वड्डियाणंद ! ।
जय णिवत्तिय-मज्जण !	जय जय सुर-सुंदरी-पणय ! ॥
जय हरिचंदण-चच्चिय !	जय जय मणि-मउड-भूसिय-सरीर ! ।
जय सेयंवर-धारय !	जय जय सियकुसुम कय-सोह ! ॥
जय इंदावलि-संथुय !	जय जय जणणीप(ए)वड्डियाणंद ! ।
जय बाल ! अबाल-विसिद्ध-चेट्ठ !	जय जोवणं पत्त ! ॥
जय रायलच्छि-भूसिय !	जयसिं दसारोह-णहयल-मियंक ! ।
जय सिवदेवी-णंदण !	जय दाविय-कण्ह-णिय-वीरिय ! ॥
जय अकय-दार-संगह !	जय जय उज्जैत-गहिय-सामन्न ! ।
जय देवदूत-धारय !	जय जय सुर-मणुय-णय-चलण ! ॥
जय चउणाणि-मुणीसर !	जय जय उवसग्ग-दलण-मुणिचंद ! ।
जय केवललच्छी-वरिय-वरय !	जय देव-णय-चलण ! ॥
जय दढ-पाव-णिसुडण !	जय जय सुर-सिद्ध-पणय-कम-कमल ! ।
जय गय-गमण ! सुरच्चिय !	जय लोह-समुद्द-गय-पार ! ॥
जय मयणानल-जलहर !	जय जय णेहलिय-गरुय-दढ-माण ! ।
जय सिद्ध ! सिद्ध-सासण !	जय जय भुवणम्मि सुपेसिद्ध ! ॥
जय इंदीवर-विन्मम !	जय जय गुण-रयय-सागर ! मुणिंद ! ।
जय पाउस-जलय-समाण-सइ !	जय पउम-कय-चलण ! ॥
जय गोविंद-णमंसिय !	जय जय नीसेस-बंधण-विमुक्क ! ।
जय नाह ! णाण-सागर !	जय पणयासेस-वर-फलय ! ॥
जय तव-लच्छि-सुसंगय !	ईसाइ व राइलच्छि-परिमुक्क ! ।
जय सिद्धत्थ-नरामर !	जय जय कोवाहि-वर-मंत ! ॥
जय सिद्ध ! बुद्ध ! गुण-णिहि !	पसत्थ-कल्लाण-मंगलाययण ! ।
जय सिंदयालु-महागुण !	पुरिसोत्तम-पुरिस-कय-पूय ! ॥

एवं च सह अट्ठारसहिं समण-सहस्सेहिं भगवंतं अरेट्ठणेमिं थोऊण राइमई च
अणलिय-गुण-संथवेण पविट्ठा सह जायव-चक्क-पुर-लोएणं चारवई बलदेव-वासुदेवाहणो । ॥

राइमईए वि पवड्ड(ड्ड)माण-संवेगाइसि(स)याए नाणाविह-त्तवो-विसेस-तणुइय-त्तणूए
वेरग्ग-मग्गावड्डियाए जहुत्त-संजमाणुट्ठाण-पराए कमेणं य अहिज्जियाणि इक्कारस
अंगाणि । कालंतरेण य पुणरवि समोसरिओ भगवं चारवईए । समादत्ता धम्म-कहा ।
संबुद्धा पाणिणो । उट्ठिउ(ओ) तित्थ[य]रो णिव(स)न्नो देवच्छंदए । दुइय-पोरिसीए
समादत्ता धम्मकहा गणहरेणं ति ।

राओवणि(णी)य-सीहासणंमि विट्ठो वि पायपीढे वा ।
 जिट्ठो अण्णयरो वा गणहारि कहेइ वीयाए ॥
 संखाए उ भवे साहइ जं वा पुरोओ पुच्छेआ ।
 ण य णं अणाइसेसी वियाणई एस छउमत्थो ॥

५ पडिबुन्न-दुइ-पोरिसीए वि उट्ठिओ गणहरो । देवाइणो वि गया सट्ठाणेसु, साहुणो वि पविट्ठा णयरीए भिक्खा-निमित्तं । रहणेमी वि कारणंतरेण एगागी वासाहिहओ णयरि-उज्जाणंतर-गिरि-गुहाए णिलुक्को, थेव-वेलाए वासाभिहया पविट्ठा तत्थेव राइमई वि । तेंनाणि चत्थाइणि विसारंतीए दट्ठण सरीर-सोहं संजाय-मयणेण अणविक्खिऊण इह-परलोग-भयं भणिया रहणेमिणा—‘भदे ! एहि, भुंजामो ताव भोगे, पुणो वि १० पच्छिम-वयंमि पव्वजं काहामो ।’ मुणिय-रहनेमि-सदाए ससज्झसाए ठवेऊण अप्पाणं भणियं राइमईए । अवि य—

“तुच्छ-रइ-सोक्ख-कजे मा मुंचसु मेरु-विब्भमं सीलं ।
 इह परलोए जम्हा दुहाइं पावंति हय-सीला ॥
 इह लोगम्मि अकित्ती कुल-मालिण्णं पयाव-परिहाणी ।
 १५ असरिस-जणं-हीलणया अपच्चओ^१ चित्त-संतावो^२ ॥
 नरवइणो गरुय-भयं जणणी-जणयाण होइ संतावो ।
 इय जायंते वहवो दोसा इह सील-रहियस्स ॥
 धम्माइसु सीमंताइएसु णरएसु तिब-दुक्खाइं ।
 पावंति विगय-सीला तेत्तीसं सागरा जाव ॥
 २० गय-गवय-गोण-गंडय-वग्घ-तिरेच्छ-च्छभल्ल-तिरिएसु ।
 तण्हा-छुहाइ-दुक्खं लहंति णरओवमं चित्तं ॥
 तत्तो धम्माइ-विवज्जिएसु तिरिओवमेसु पुरिसेसु ।
 ढ(इ)यरेसु य कुपुरिस-विब्भमेसु दुक्खाइं चित्ताइं ॥
 इय णारय-तिरिय-णरामरेसु दुक्खाइं अन्न-जम्मम्मि ।
 २५ पावंति णट्ठ-सीला णाणा-रूवाणि चित्ताणि ॥
 गह-भूय-रोग-तकर-कुसु(स)उण-दुस्सुमिण-णरवइ-भएहिं ।
 जलणाहि-सत्तु-करिवर-मइंद-णीराइ-जणिएहिं ॥
 सुमिणंमि वि ‘णोत्थप्पइ पसत्थ-सीलो किमेत्थ अच्छेरं ? ।
 ण क्याइ वि सुरसेलो चालिअइ पलय-पवणेहिं ॥
 ३० आमोसहि-विप्पोसहि-खेलोसहि-जल्ल-गयण-गमणाओ^४ ।
 जंघा-विज्जा-चारण-आसीविस-भिन्न-सोआई ॥
 अक्खीण-महाणसि-कोट्ट-वीय-वेउवि-पयणु-बुद्धीओ^५ ।
 खीरासव-महुआसव-लद्धीओ चित्त-रूवाओ ॥

जाइंति इमम्मि भवे परलोए सुरभवो व मोक्खो य(वा) ।
सील-परिपालणाओ^१ तम्हा तं णेच्च रक्खिज्जा ॥
इय सीलासीलाणं गुण-दोसे तीए सो णिसामेउं ।
पडियागय-संवेगो जाओ मेरु व थिर-चित्तो ॥”

भणियं च सेज्जं भवेणं -

“अहं च भोगिरायस्स तं च सि अंघगवन्हिणो ।

मा कुले गंधणा होमो संजमं णिहुओ चर ॥

जइ तं काहिसि भावं जा जा दिच्छसि णारीओ^२ ।

वायाइद्धु व्व हढो अट्ठियप्पा भविस्ससि ॥

तीसे सो वयणं सोच्चा संजयाए सुभासियं । अंकुसेण जहा नागो धम्मो संपडिवाइओ ॥ 10

एवं करेति संबुद्धा पंडिया पवि[य]क्खणा । विणियदंति भोगेसु जहा से पुरिसोत्तिमो । ति ॥”

कमेण य दो वि केवल्लिणो जाया सिद्धा य ।

अओ जहा रायमईए सीलं रक्खियं, तहा रक्खियवं ।

सुयएवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

रायमईए सुंणेतो इच्छिय-सुक्खाइं पावेइ ॥ 15

॥ रायमई-कहाणयं समत्तं ॥

मदनातुरेणापि न शीलं खण्डनीयं रथनेमिनेवेत्याह च -

मयण-परायत्ता वि हु मुणिणो न मुअंति नियय-मज्जायं ।

रहनेमि व महप्पा रायमई-दंसणाहिंतो ॥ ५

[मदन-परायत्ता अपि मुनयो न मुञ्चन्ति निजमर्यादाम् ।

रथनेमिवत् महात्मा राजीमती-दर्शनात् ॥ ५]

स्पष्टार्थं कथानकमनन्तरोक्तमेव ।

सांप्रतं तपोऽधिकृत्य धर्म्मोपदेशमाह -

णत्थि असज्जं किंचि वि तवस्स चिन्नस्स माणुसे लोए ।

तं कुणसु जहा-सत्तिं दढप्पहारि व्व मुणि-सीहो ॥ ६

[नास्ति असाध्यं किञ्चिदपि तपसः चीर्णस्य मानुषे लोके ।

तत् कुरुष्व यथाशक्ति दृढप्रहारिवन्मुनिसिंह ! ॥ ६]

स्पष्टार्था । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम् -

— [३. तपसि दृढप्रहारि-कथा] —

अत्थि इहेव जंचुदीवे दीवे भारहे वासे अपरिमिय-गुणाहिरामं वसंतपुरं णयरं, 20

जियसत्त राया । तत्थ य णिय-कम्माण उट्ठाण-परो पहाण-दियवरो । तस्स य समत्थ-
दोसेक-संदिरं सुउ त्ति । अवि य-

तण्हाइएहि व दहं पडिवण्णो सो असेस-दोसेहिं ।

सुइ(मि)णंमि वि परिहरिओ गुण-लेसेणावि दूरयरं ॥

अणालिओ अकुणंतो णीणिओ गुरुहि, भणंतो य जहिच्छं संपत्तो पट्ठीए,
समच्छीणो पट्ठिताहस्स । नेण वि पडिवन्नो स-बहुमाणं पृत्तत्ताए त्ति । अवि य-

“मृगा मृगैः सङ्गमनुव्रजन्ति गावश्च गोभिस्तुरगैस्तुरङ्गाः ।

मूर्खाश्च मूर्खैः सुविद्यः सुधीभिः समान-दाल-व्यसेनेषु सख्यम् ॥”

जओ दहं पहरइ त्ति पुवणाममवहत्थियऊण कयं से दहप्पहारि त्ति णामं । कालंतरेण
य मओ पट्ठिणाहो । णियय-सोंडीरयाए सो चिय पट्ठिवई जाओ । उट्ठिया णिदेस-परा
सवे वि पट्ठिवासिणो । अपि च-

“नाभिषेको न संस्कारः सिंहस्य क्रियंत मृगैः । विक्रमार्जित-सत्त्वस्य स्वयमेव मृगेन्द्रता ॥”

तओ तत्थ पाणिणो घायंतस्स, अलियं भणंतस्स, पर-दवावहरणं करंतस्स,
परदाराणि सेवंतस्स, परिग्गहारंभेसु बडुमाणस्स, महु-मल-कुणिमाहाराइ परिभुजंतस्स,
गामागर-सत्थे घायंतस्स समय(इ)कंतो को वि कालो त्ति । अवि य-

“कुसलाणुवंचे कम्मोदएण धम्मदय-काम-संजोत्ता ।

वच्चंति वासरा सुपुरिस्साण पात्राण विवरीया ॥”

अन्नया सखिया धाडी णिवडिया गामे विलुपंती य परिवाडीए पत्ता रो-वंभण-गेहं ।
ण केचि लद्धं, णयरं तक्खण-संसिद्ध-पायस-पडिपुन्न-थालिं गहेऊण गया भिच्छा गाम-
मज्जे । ततो पण्डासाणि लुहा-परदाणि रोवमाणानि णिग्गयाणि डिंमाणि पिउणो
समीवं । भणियं च णेहिं - ताय ! सो सबो पायसोंवाए पिकखमाणीए गिण्हिऊण पहाविया
भिच्छा गाम-मज्जे । ततो रोस-वस-तंविच्छो गहिय-लउडोऽणुपयं गओ वंभणो । देहा
भिच्छा, समादत्तं भंडणं । अब्बो ! एस च(व)कयरो मम मेहे अभिमवइ त्ति मन्नमाणेण वा-
वाइओ दहप्पहारिणा । इमं च सोऊण गन्ध-भर-णीसहंणी आगया वंभणी । भणिओ णाए
भिच्छाहियो - “आ पाव ! णिरणुकंप ! सरणागय-वायग ! परदारासत्त ! अलिय-वयण !
चोर ! अणज ! विलाय(लया)-गो-वंभण-मारग ! अचंताहम ! चंडाल ! निगिण !
कयग्घ ! खल ! पिसुण ! अदडुव ! णीलज ! असंतुट्ट ! महापाव ! किमेयं तए ववसियं ?”
पुणरुत्तमुक्कोसंती समुप्पन्न-कोवेण वावाइया सा वि । तओ फुरफुरायमाणं गन्धं
णिएऊण संवेग-सारं चित्थियमणेणं-विस्सु मम पावस्स, जस्सेरिसं चिट्ठियं । ता किं जलणं
पविस्सामि ? अणसणं करेमि ?, सत्थयारे पुच्छामि ?, भयरवाउ पडामि ?, महापहं
वच्चामि ?, तित्थेसु ण्हामि ?, मुणिणो सेवेमि ?, तिणयणमाराहेमि ?, भदियं
थुणामि ?, दिवसयरं झाएमि ? । अवि य-

इय एवंविह-चितापरेण दिट्ठो महामृणी तेण ।

पाएसु णिवडिऊणं सिद्धं णिय-चिट्ठियं सबं ॥

ततो से अणंतर-चितियं सोऊण भणियं मुणिणा-‘भंइ ! ण एते पावमल-पक्खालण-निबंघणं जलणाइ-पवेसा अन्नाण-हिंसा-णुग्गय-तणुओ मोत्तूण सम्महंसण-णाण-चरणाणि, ता तेसु चेव अणुरं कुणसु’ त्ति । अवि य-

अमयं पिव पडिवन्नो मुणि-धम्मो तेण साहु-मूलम्मि ।

परिणिहिऊण सिक्खं घोरागारं तवं कुणइ ॥

एवं च खुहा-पिवासाइ-वावीस-परीसहे सहंतस्स, दिव-माणुम-तेरिच्छा य संवेयणीय-पुढो-वेमायोवसग्गे अहियासितस्स, अणिच्चाइ-दुवालस-भावणाउ भावंतस्स, अट्टविह-कम्म-विवागं णिरूवेंतस्स, तिविह-सामायारिमब्भसंतस्स, दसविह-वेयावच्चं करंतस्स, छज्जीव-णिकाए रक्खंतस्स, पंच महावयाइं पालंतस्स, दुवालसविहं तवमायरंतस्स, आलोअणाइयमणेगविहं पायच्छित्तं चरंतस्स, संसारासारत्तणं चेंतेंतस्स, पुव-णिवत्तियं १० पावं तिविहं तिविहेण निंदंतस्स, पसत्थ-लेसासु वट्टमाणस्स, समुच्छलिय-जीव-वीरियस्स ‘समारोविय-खवगस्सेट्ठिणो समुच्छलिय-सुक्कज्झाणानल-निदट्ठ-घण-घाइकम्म-चउक्किध-णस्स समुप्पन्नं केवलं नाणं । कया देवेहिं केवलि-महिमा । ततो बोहिऊण भव-कमलायरे, परिपालिऊण केवलि-परियायं, खविऊण भवोगगाहि-कंम-चउकयं संपत्तो नेव्वाणं । १५

अतो भन्नइ-जहा दढप्पहारि-महरिसिणा तवोमइओ धम्मो कओ, तहां सेसेहिं पि कायवो; एस धम्मोवएसो । एवं सबक्खाणेषु उवणओ कायवो । अओ परं वित्थर-भएण ण सबं भन्नइ ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण दढप्पहारिस्स ।

णिसुणंतो लहइ नरो विसिड्ड-चरियं सया सोक्खं ॥

॥ इति दढप्पहारि-कहाणयं संमत्तं ॥

भावात्मकधर्ममधिकृत्याऽऽह-

भावमइएण पावइ केवलि(ल)नाणं इलाइ-तणउ व्व ।

भरहाहिबु व्व भरहो मरुदेवी-सामिणी अहवा ॥ ७

[भावात्मकेन प्राप्नोति केवलज्ञानं इलायास्तनय इव ।

भरताधिपवदयवा (भरतो) मरुदेविस्त्रामिनी यथा वा ॥ ७]

भावार्थः कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि -

— [४. भावे इलापुत्र-कथा] —

इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे विउस-जण-पसंसणेज्जं गुणं-निहाणं इलावद्धणं नाम ॥ नयरं । जं च, परिगयं पर-पुरिसालंघं गंभीराए कुलवहु-संकासाए परिहाए । चक्कलियं तुहिणगिरि-संकासेणं छुहा-धवल्लेणं दूरुण्णय-पागारेणं । विभूसियं चुल्लहिमवंत-पडिमेहि सिरि-सणाहेहिं धवल्लहरेहिं । मंडियं सुरसेल-सरिसेहिं तियस-बिंवाणुंगएहिं देउल-विहा-रेहिं, ति(टि)विडिक्कियं सुविभत्त-तिय-चउक्कं-चच्चर-चउमुहं-महापहं-पहेहिं ति । अवि य-

तेहिं भणियं—अलमिथाण(णु)रागेण । न खलु अचंचत-तण्हा-णुगओ वि सिसिरं पि मायं-
ग-जलं चोदसवेजाठाण-पारगो पहाण-बंभणो अहिलसइ । अण्णं च राया णाहीति, अवराहं
काही । बंधुणो जाणिस्संति, दूरेण परिहरिस्संति । अंवा जाणिस्सइ, अचंचत-दुक्खिया
हविस्सइ । ताओ मुणेहित्ति, दुस्सुउ त्ति संभावेस्सइ । नगर-सेट्ठिणो जाणिस्संति,
णयराओ बाहिं करिस्संति । गुरुणो वियाणिस्संति, लज्जिया हविस्संति । ता किमणेण
स-परोभय-संताव-हेउणा दोट्ठ-ज्झवसाएण ? नियत्तसु एयाओ ठाणाउ त्ति । अपि च—

“काम ! जानामि ते मूलं संकल्पात् किल जायसे ।

ततस्तं न करिष्यामि ततो मे न भविष्यसि ॥”

इलाइपुत्तेण भणियं—‘जं एयं संलत्तं, अहं पि जाणामि, किं खु मम जीयं एयाए
आयत्तं; अलाहि पुणरुत्त-भणिएहिं ।’ वियाणिओ एस वुत्तंतो जणयाइएहिं । भणिया
लंखिया इलासुएण—‘सुवन्न-समं देहि मम दारियं ।’ तेहिं भणियं—‘अक्खय-णिही एसा
अम्हाणं, णवरं जइ एयाए कज्जं, ता अम्हेहिं समं भमसु, सिप्पं च सिक्खसु ।’ ततो वारिजंतो
वि पुणरुत्तं गुरु-भित्ताइएहिं अगणिऊणोभयलोगाववायं पविट्ठो ताण मज्झम्मि ।
पडिनियत्ता विमण-दोम्मणा जणयाइणो । इमो वि तेहिं सह विहरमाणो सिप्पमब्भसंतो
पत्तो बिन्नायडं । वीवाह-दव-निमित्तं च उ(ओ)लग्गिओ राया, दिन्नो पेच्छा-वरो, समाढत्तं
पेच्छणयं । निवेट्ठो राया सह महादेवीए । संपत्ता नागरया । नाणाविह-विन्नाणेहिं
आवज्जियाणि इलायपुत्तेण लोमाण चित्ताणि । नरेंदे य अदेत्ते न देइ लोगो । राया पुण
दारियाए निवड-रागो तस्स वहणत्थं तं भणइ—‘लंख ! पडणं करेसु ।’ तं च वंस-सिहरे अड्डं
कड्डं कीरइ, तत्थ खीलिया कीलंति, सो य मूले वेद्धाउ पाऊयाउ परिहेइ; ततो असि-
खेडय-दी(ह)त्थ-गओ आगासे उप्पइऊण ततो खीलयाओ पाऊया-णालियाहि पवेसेयन्वा,
सत्त अग्गिमाइद्धे सत्त पच्छिमाइद्धे काऊण । जइ कह वि चुक्कइ; धरणीए पडिओ
सयखंडी(डो) होइ । तं कयं । लोएण साहू(हु)कारो क(क)ओ । अदेत्ते नरें[दे] ण देइ
जणो । राइणा भणियं—‘ण मए दिट्ठं, पुणो करेसु ।’ दुइय-वारं पि कयं, अइसएण तुट्ठो
लोगो । राइणा भणियं—‘ण समं दिट्ठं, तइयवारं पि करेसु ।’ तओ विरत्तो णरेंदाओ
लोगो । कयं तइय-वारं पि । मारणत्थं च से पुणो वि भणियमलज्जेण राइणा—‘अव-
स्स(स्सं) चउत्थं वारं करेसु, जेण करेमि अदरिहं ।’ ततो विरत्त-चित्तो नियत्तो लोगो
पिच्छियन्वाओ । वंस-सिहर-ट्ठिओ इलाइपुत्तो चित्तेउं पयत्तो—धे(धि)रत्थु काम-भोगाणं ।
जेण एस राया एइए रंगोवजीवियाए निमित्तं च मम मरणमभिलसइ । कहं च एयाए
परितुट्ठी भविस्सइ ? जस्स महंतेणावि अंतेउरेण तित्ती ण जाय त्ति । अवि य—

“सरियाहि व जलनिहिणो तण-कड्डाईहिं जलिय-जलणस्स ।

णइ जाइ य संतोसो नरस्स नारी-सहस्सेहिं ॥”

ता धिरत्थु मे जम्मस्स, जेण ण लज्जियं गुरुणो, ण चित्तियं लहुयत्तणं, न
णिरुवियं जणणि-जणय-दुक्खं, परिचत्ता बंधु-मेत्त-नागरया, णावलोइयं संसार-भयं,
सव्वहा णिरंकुस-गइदेण व उम्मग्ग-गामिणा, वित्थरंत-विस-पायवेणेव संतावकारिणा,
परपुट्ठेणेव पर-घर-संचारिणा, णइ-पवाहेणेव णीयाणुवत्तिणा, जलणेणेवापरिहरिय-भक्खा-

भक्खेणं, पयंगेणेव रूवमित्त-विनडिणं । इमं सयल-जण-निंदणिजं लंखय-कुलमणुसरंतेण
मलिणीकओ कुंद-धवलो ताय-वंसो । ता संपयं कत्थ वच्चांमि ? किं करेमि ? कस्स
कहेमि ? कहां सुजिज्झस्सामि ? त्ति । अवि य -

इय एवंविह-चिंताउरेण दट्ठण ईसर-धरंमि ।

पूज्जंते मुणिणो बहूहिं रइ-सरिस-रूवाहिं ॥

ता धण्णा कय-पुण्णा एते कुल-गयण-पायड-मियंका ।

जे णिब्भत्थिय-मयणा जिणिंद-मग्गं समल्लीणा ॥

एत्तिय-कालं णणु वंचिउ म्हि जं सेविओ ण मे धम्मो ।

इण्हि पि समण-धम्मं करेमि एताण आणाए ॥

- ॥ एवं च वैरग्ग-मग्गावडियस्स, समारोविय-पसत्थ-भावस्स, समुच्छलिय-जीव-वीरि-
यस्स, सुक्कज्झाणाण गयस्स, विसुज्झमाणं-लेसस्स, समासाइअ-खवगसेट्ठिणो समुप्पन्नं
केवलं नाणं । संपत्ता देवया । भणियं च णाए - 'पडिवज्ज दव्वलिंगं, जेण वंदामो ।' पडिवंने
य दव्वलिंगे वंदिओ देवयाए । पत्ता तियसा, अवहरियं तणाइअं, वुट्ठं गंधोदणं च
सह कुसुमेहिं । निव्वत्तियं सीहासणं । निसन्नो तत्थ इलाइपुत्त-केवली पणमिओ भाव-सारं
॥ सुरासुर-णरेंदाईएहिं । परूविओ सम्मत्त-मूलो सवित्थरो दुविहो वि धम्मो । पुच्छिया
सव्वेहिं पि णिय-णिय-संसया, वागरिया केवल्लिणा । तओ विम्भिय-मणाए पुच्छियं
परिसाए - 'कहं पुण एताए उवरिं ते एरिसो रागो जाओ ?' ततो णियय-वुत्तंतं कहि-
उमाढत्तो - 'इओ य तइय-भवे वसंतपुरे नयरे अहं दियवर-सुओ अहेसि, एसा पुण
मे भारिया । निव्विन्न-काम-भोगाणि य तहारूवाणं थेराणं समीवे पव्वइयाणि । अवरुप्परं
॥ च मुणिय-भव-सहावाण वि णावगओ णेहो । ततो देवाणुप्पिया ! अहमुग्गं तवं
काळण आलोइय-णिंदिय-पडिकंत-पावकम्मो नमोकार-परो मरिऊणोव[व]न्नो सुरालए ।
एसा पुण जाइ-मयावलित्ता एताउ ठाणाओ अणालोइय-पडिकंता मरिऊण गया देवलो-
गम्मि । अणुहूयं देव-सुहं । आउ-क्खए य चुओ समाणो उप्पन्नो हं इह इब्भ-कुले,
एसा पुण जाइ-मयदोसेणं अहम-कुले जाया । तओ पुव्व-भव-ब्भासेण जाओ मे एयाए
॥ उवरिं गरुअणुरागो ।' एवं णिसामिऊणं कहियं भावेंतीए जाईसरण-पुव्वयं समुप्पन्नं
तीए वि केवलं । एवं चिय राइणो, महादेवीए य । चत्तारि वि केवल्लिणो जाय त्ति ।
अवि य -

जम्मंतर-कय-पुन्ना णिमित्त-मित्तेण केह बुज्झंति ।

जह एते चत्तारि वि संबुद्धा साहु-धम्मंमि ॥

॥ उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहिअं एयं ।

संपत्त-तिवग्ग-सुहो निसुणंतो केवली होइ ॥

॥ इलाइपुत्त-कहाणयं ॥

— [५. भावे भरतचक्रि-कथा] —

तेलोक-पायड-जसो वत्तीस-सुरासुरेहिं नय-चलणो ।

पंचसु कल्लाणसुं उसभो भरहंमि तित्थयरो ॥

तस्स य अवसप्पिणीए पढमं-पत्थिवस्स भरहाहिहाणो चक्कवट्ठी सुउ त्ति । अवि य -

छंक्खंड-भरह-णव-णिहि-वत्तीस-सहस्स-पुहइणाहाणं ।

तहुगुणाण य रइ-विब्भमाण रमणीण जो सामी^१ ॥

चोइस-रयणाहिवती नयणाणंदो ससि व सरयंमि ।

णोमेण आसि भरहो सुर-णमिओ^२ तियस-णाहो व्व ॥

जो य, जलणिहि व गंभीरयाए, ण उण दुडु-गाहयाए । मयलंछणो वं कला-कलावेण,
न उण कलंकयाए । दिणयरो^३ व्व निडुविय-दोसयाए, ण उण कर-चंडयाए । महुमहो^४
विवे सुद्ध-संमत्तयाए, ण उण कवडयाए त्ति । सुवन्नगिरी विव जच्च-सुवन्न-वन्नयाए, ण
उण अंयलयाए त्ति । अवि य -

सेवेत-अंसेस-महानरेंद-मणि-मउड-गलिय-कुसुमेहिं ।

अच्चिज्जइ चलण-जुयं हरिणो^५ विव तियस-वंदेहिं ॥

वैउसट्ठि-सहस्सेहि य रमणीणं परिगओ^६ महाराया ।

रेहइ ताराणुगओ सरए संपुन्न-चंदो व्व ॥

तओ पुव्वभव-सुकय-समज्जियं तिवग्ग-सारं परत्थ-संपाडण-सणाहं वियडुजण-पसंस-
णेजं^७ अभग्ग-माण-पसरं विसिद्धं विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंता अणेगे पुर्व्वसयसहस्सा ।

पुव्वस्स उ परिमाणं सयरें खलु होइ कोडि-लक्खाओ ।

छप्पन्नं च सहस्सा बोद्धवा वास-कोडीणं ॥

अभया आयंस-घरमुवगओ निसन्नो सिंहासणे सह इत्थी-रयणेण । संपत्ताओ^८ सबाओ
वि सबाभरणाओ^९ से तरुण-रमणीओ^{१०} । ताणं^{११} च काओ वि हसंति, काओ^{१२} वि जय-
जयाविति, काओ^{१३} वि^{१४} वियंभंति,^{१५} अन्नाओ^{१६} रमंति । अवि य -

इत्थी-रयणेण समं रेहइ सिंहासणम्मि नरनाहो ।

उदयाचले व सरो संज्ञाए राग-रंत्ताए ॥

गायंति तार-महुरं ताणं काओ वि किंनरीउ व^{१७} ।

मुललिय-पय-संचारं णट्ठं कव च दायंति ॥

भमुहा-धणु-पसरिय-दिट्ठि-चाण-घाएहिं तत्थ काओ वि ।

घायंति तहा अवरा सिहिणुप्पंके(कंपे)णं^{१८} णोल्लेंति ॥

पत्त-णियंवं-प्फंसं कयावराहं व^{१९} चिहुर-पब्भारं ।

मोत्तुं जमिति पुणरवि जम्हा नरनाहं^{२०} महिलाओ ॥

१ क. पढपं । २ ज. व्व । ३ ज. मा । ४ ज. णो । ५ ज. उ । ६ ज. णो कं । ७ ज. रो ति । ८ ज. णं । ९ ज. विप । १० क. अलं । ११ क. अविसे । १२ ज. णा । १३ ज. वं । १४ ज. उ । १५ क. ज. णिजं । १६ क. पुव्वं । १७ ज. उ । १८ ज. ण । १९ ज. तहं । २० क. विते । २१ ज. तां । २२ ज. व । २३ क. सलं । २४ क. ने । २५ ज. कं । २६ ज. च । २७ ज. नहे ।

ते चिय णयणाणंदा तेहि य दिण्णाणि सब्ब-दाणाणि ।
 ते चिय जयंमि सुइणो ते चिय सुर-गाह-णय-चलणा ॥
 ते चिय गुणिणो गुरुणो सुहिणो तेयस्सिणो य ते चैव ।
 जे विगय-विसय-तण्हा जिणिंद-मग्गं समल्लीणा ॥
 धन्ना ये भायरो मे समत्थ-सावज्ज-जोग-परिहारं ।
 काळण विगय-संगा जाया समणा समिय-पावा ॥
 एत्तियमित्तं कालंमि(ले?) विसयासत्तेण जं कयं पावं ।
 तं तिविहं^१ तिविहेणं जावजीवाए उज्झामि ॥
 तो से विसुद्ध-दंसण-नाण-चरित्तेहिं वड्डमाणस्स ।
 सासयमउलमणंतं उप्पन्नं केवलं नाणं ॥
 बोलीणाणागय-वड्डमाण-णीसेस-भाव-पडिणं ।
 तं णत्थि जं ण पासइ भरहमुणी दिव्व-नाणेण ॥
 पासम्मि इत्थि-रयणं करि-हरि-रह-जोह-संगयं रज्जं ।
 भोगा सुरेंद-सरिसा रमणीओ सुर-समो वेसो ॥
 सीहासणे णिसन्नो संपत्तो तह वि केवलं भरहो ।
 जम्हा ण वज्झ-वत्थुं विसुद्ध-भावस्स पडिबंधो ॥
 आसण-कंपाणंतरं संपत्तो तं भणइ हरी इणमो ।
 गेण्हसु य दैवलिगं भगवं ! वंदामि जं तं सि ॥
 राय-सहस्स-समेओ लिगं पित्तुं गिहाउ णीहरिओ ।
 आइच्चजसो पुत्तो हरिणा रज्जंमि संठविओ ॥
 संबोहिऊण भवे सेलेसिं पाविऊण खविऊण ।
 कम्म-चउक्कं सिद्धो भरहमुणी उसभणाहो व ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण भरहमुणि-चरियं ।
 सिद्धं जो मुणइ नरो सो पावइ केवलं नाणं ॥
 ॥ भरह-क्खाणयं समत्तं ॥

— [६. भावे मरुदेवी-कथा] —

मरुदेवी-कथाणयं भनइ — गहिय-पवज्जे उसमे तित्थयरे असाहारण-पुत्त-विओगा-
 णल-संतत्ता मरुदेवी भरह-क्र(रि)द्धिं दडूण भणिया इया (?) भरहं — 'वच्छ ! तुह सरिस्सं
 क्र(रि)द्धिं उज्झिऊण एहिंह तुज्झ जणओ खुहा-तण्हा-सीउसिणाइ-संतत्त-सरीरो वत्थाहरण-
 विलेवण-कुसुम-तंबोलाइ-रहिओ एगागी मसाणाइसु वि विहरइ ।' भरहेण भणियं —
 'अम्मो ! मा एवं भणसु, कयत्थो ताओ, जो संसार-निबंधणं रज्जं मुणिऊण पवइओ ।
 अन्नं च जारिसी तायस्स रिद्धी, सा कत्तो कोडाकोडि-भागेण तियसैंदाणं पि ? , कत्तो पुण

अम्हारिसाणं ? एवमनलिय-वयणं भणिया वि अपत्तियंती तहा रोवियं(उं) पयत्ता, जहा नीलीए अंतरियं नयण-जुयलं । उप्पन्ने य तित्थयरस्स केवले पयट्ठो भरहो मरुदेवि पुरओ हत्थि-खंधे काऊण महासमुदएण भगवओ वंदणत्थं । भणिया य सा तेण - 'अम्मो ! पेच्छसु तायस्स रिद्धि ।' तत्तो तित्थयर-सदायन्नण-संजाय-हरिसाए पणट्ठं तिमिरं । अदिट्ठ-
 ५ पुवं दिट्ठं समोसरणं । एत्थंतरम्मि संजाय-सुह-परिणामाए समुच्छलिय-जीव-वीरियाए समासाइय-खवगसेहीए उप्पन्नं केवलं नाणं । अणंतरं च समासाइय-सेलेसीकरणाए णिट्ठविय-भैवोवगाहि-नाम-गोत्ताऊय-वेयणियाए एग-समएण समासाइयं परमपयं । ओसप्पिणीए पढमसिद्धो त्ति काऊण कया से देहस्स देवेहि महिमा । पच्छा पक्खित्तो देहो खीरोय-समुदमि त्ति ।

॥ अओ जहा मरुदेवीए भावमइओ धम्मो कओ, तहा कायवं ।
सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
मरुदेवि-सामिणीए निसुणंतो लहइ कल्लाणं ॥
 ॥ मरुदेवि-कहाणयं समत्तं ॥

अयं चतुर्विधोऽपि धर्मो यथावस्थित-जिनवचन-प्ररूपकस्य सफलो भवतीत्याह -

॥ मरणभयंमि वि मुणिणो जिण-वयणं णण्णहा परूवंति ।
 दिअ-दैत्त-पुच्छिओ कालउ व्व जण्णाण फलमसुहं ॥ ८

[मरणभयेऽपि मुनयो जिनवचनमन्यथा न प्ररूपयन्ति ।

द्विजदत्तपृष्ठः कालकवत् यज्ञानां फलमशुभम् ॥ ८]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् -

॥ — [७. यथास्थित-प्ररूपणे कालक-कथा] —

अत्थि इहेव भरहद्ववासे सुरपुरि-सरिच्छा तुरुमिणी णयरी । रायलच्छि-संकेयट्ठाणं जियसत्तू राया । तस्स य त(न)द्वपिए(?) भइणीए सुओ दत्तो उ(ओ)लग्गओ । सो अ जूयपसंगी मज्ज-पसंगी जीव-वायण-रुई अलिय-चाई परदार-सेवी पर-दवावहारी मायावी पिसुणो चोरो साहसिओ णीसंसो सब्बहा । किं बहुणा ? जोगो त्ति काऊण पडिवन्नो
 ॥ समत्थदोसेहिं । तेण य जियसत्तु-ओलग्गंतेणं वसीकया सब्बे वि सेवया, उवासिओ राया । समहिट्ठियं अप्पणा रज्जं । रज्जाइ-निमित्तं च सँमाडत्ता नाणाविह-जोगा । अन्नया विहर-माणो दसविह-सामायारी-णिरओ अणेग-सीस-गणि(ण)-परिवारो समोसरिओ से मामगो कालियज्जाभिहाणो नाम महरिसी । समाडत्तं वक्खणं । धम्म-सद्धा-कोहल्लाएहि य संपत्ता नागरया । लोग-परंपराए य भाउणो आगमणं सोऊण भणियो दत्तो भइए-
 ॥ 'वच्छ ! तुह मामगो सयल-जण-सलाहणिओ पडिवन्न-साहुलिंगो विउसाण चूडामणी पत्तो । तवंदणत्थं च गया विउस-नागरया, तुमं पि गंतूण पणमसु' त्ति । अवि य -

इकं सो तुह मामो बीयं विउसेहिं पूइओ पुनो ।

तइयं संगहिय-वओ ता पुत्तय ! णमसु तं साहुं ॥

जणणी-उवरोहेण य पयडो दत्तो पत्तो तमुदेसं । पुच्छिओ कालियजो — ‘जन्नाण फलं किं ?’ भगवया भणियं — ‘पंचेदिय-वहेण णरगं वच्चंति ।’ पुणो वि जन्नाण फलं दुइय-वाराए पुच्छियं । भगवया वि साहिओ अहिंसा-लक्खणो धम्मो । तइय-वाराए पुट्ठेण साहियं पाव-कम्माण णरया फलं । चउत्थ-वारं रुट्ठेण भणियं दत्तेण — ‘भो ! किमेवम-समंजसं पलवसि ? । जइ किंचि मुणि(ण)सि, ता जन्नाण फलं साहेसु ।’ भगवया भणियं — ‘जइ एवं, ता नरय-फला जंना, जेण महारंभयाए महापरिग्गहयाए कुणिमा-हारेणं पंचेदिय-वहेणं जीवा नरयाउयं कंमं बंधंति । पयाणि य जन्न-करणे संति ति । उक्तं च —

“षट् शतानि युज्यन्ते पशूनां मध्यमे हनिः” ।

अश्वमेधस्य वचनात् न्यूनानि पशुभिः त्रिभिः ॥”

संजाय-रोसेण भणियं दत्तेण — ‘कहं वियाणेसि, जहा नरय-फला जन्ना ?’ । भगवया भणियं — ‘णाणाइसयाओ’ । दत्तेण भणियं — ‘को पच्चओ ?’ । मुणिणा भणियं — ‘सत्तम-दियहे कुंभी-पागेण पच्चिहिसि ।’ तेण भणियं — ‘इत्थ को पच्चओ ?’ साहुणा भणियं — ‘तंमि चेव सत्तम-दिणे पढमं असुइणा विट्ठलिज्जिहिसि’ । समुप्पन्न-कोवानलेणं य पुणो वि भणियं दत्तेण — ‘कत्तो तुह मच्चू ?’ मुणिणा भणियं — ‘निरुवसग्गत्तणेणं पभूय-कालं काऊण पव्वजं पंचनमोकार-परो नियय-मच्चुणा मरिऊण देवलोगं गमिस्सामि ।’ तओ आणत्ता पुरिसा-‘एयं पव्वइयाहममसच्च-वयणं सुरक्खियं करेज्जह, जेण सत्तम-वासरे एयं चियं(य) कुंभीए पयामि’ णियमिऊण आरक्खिय-णरे पविट्ठो धवलहरं दत्तो । दवाविओ पडओ — ‘ण सत्त वासराणि जाव णयरी[ए] पुरीसो उज्झियवो’ । सत्तम-दिणेण असहिण्हुणा मालायारेण राय-मग्गे उज्झिऊण पुरीसं ठइयं पुष्प(प्फ)-करंडएणं । त्रोल्लीणाणि सत्त वासराणि सम्ममयाणंतो सत्तमे चिय वासरे आसवड(र)यरेण पयडो साहु-वहाय, तुरियं तुरि(र)य-कैवुर-क्खएण य असुइणा विट्ठालिओ हसंतो पहे, ‘अहो ! साचइओ पाव-समणगस्स आएसो’ मन्नमाणो भय-भीओ पयडो निय-गिहाभिमुहं । ‘तत्थ पविट्ठो दूसज्झो’ भविस्सइ’ ति मन्नमाणेहिं विरत्त-चित्तेहिं सेस-भडेहिं बंधेऊण पुवाणीय-जियसत्तुणो समुवणीओ दत्तो । तेण वि य तेह्हापुन्न-मंडल-सणाहाए कवल्लीए छोटूण ए(प)को दोक्ख-मच्चुणा य मओ समाणो गओ णरगमिति । कालगो’ वि बोहिऊण भव-कमलायरे विहरिऊण निरुवसग्गं काऊणमकलंक-सामन्नं काल-मासे परिचत्त-सयलाहारो नमोकार-परो उज्झिऊण पूइ-कडेवरं गओ सुरलोगं ।

अओ जहा कालगेण अवितहं भणियं, तहा भणियधं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण कालय-कहाणं ।

कंहियं जो मुणइ नरो सो पावइ निरुवमं ठाणं ॥

॥ कालय-कहाणयं ससत्तं ॥

सम्यग्वादस्य हि विरागता फलम् । यत उक्तम् — “ज्ञानस्य फलं विरतिः” इति ।
तथा अन्यैरप्युक्तम् —

“तज्ज्ञानमेव न भवति यस्मिन्नुदिते विभाति राग-गणः ।

तमसः कुतोऽस्ति शक्तिर्दिनकर-किरणाग्रतः स्थातुम् ? ॥”

यस्तु रागवान् स्र कार्यमकार्यं वा न प्रेक्षत इत्याह —

रागानल-संततो कज्जमकज्जं ण पिच्छए पुरिसो ।

राय-महिलाय(इ) रत्तो महुराए वणिय-तणउ व्व ॥ ९

[रागानलसंततः कार्यमकार्यं वा न प्रेक्षते पुरुषः ।

राजमहिलायां रक्तो मथुरायां वणिक्-तनयवत् ॥ ९]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् —

— [८. रागे वणिक्-तनय-कथा] —

इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे गयण-तलारूढ-पायार-मंडल-परिक्खित्ताए रवि-रह-
तुरंग-भग्ग-मग्ग-धवलहर-णिरंतराए सुविभत्ति(त्त)-तिय-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-विहार-
देउलारामाए सुरसेलाणुगारि-तित्थयर-पडिमाऽलंकिय-दिच्च-महाथूभ-विभूसियाए
जिण-गणहर-नराहि[व]-वलदेव-वासुदेव-महापुरिस-सेवियाए तियस-विणिम्मिय-णा-
णाविह-कोट्टाणुगयाए महुराए नयरीए जियसत्तू राया । सयलंतेउर-पहाणा धारिणी से
देवी । तस्स तीए सह विसय-सुहमणुहवंतस्स अइकंतो कोइ कालो । अन्नया भंडीर-वण-
चेइय-महूसवे णिग्गओ राया सह धारिणीए, सेसलोगो य । पयडे य महूसवे जवणिया-
विवरेण सवालंकार-विभूसियं सालत्तयं चलणंगुट्ठयं पिच्छिऊण चितियं इकेण वणिय-
तणए[ण]-‘अवो ! जीसे एयारिसो अच्चंत-नयणाणंदयारी चलणंगुट्ठओ, तीसे रुवाइ-
गुणेहिं सुर-सुंदरी-सरिसेहिं होयवं । का पुण एसा ? ।’ गवेसंतेण णायं ‘णरवइणो
महादेवी’ । चितियं तेण — ‘किं च जीविणं ? जइ एयाए सह विसय-सुहं ण सेवेअइ’ ।
मयण-सैर[स]ल्लियंगो य गओ णियय-गेहं । तीए सह संगमोवायं चितंतो ‘झिज्झिमाउ-
ठत्तो । अन्न-दियहंमि राय-धवलहरासन्ने उग्घाडियं गंधियावणं, समाढत्तो ववहरिं ।
दाणसंमाणार्इहि य आवज्जियाउ राय-महिलाण चेडीओ, विसेसेण धारिणी-संतिया पियं-
करियाऽभिहार्णा । तीए य धारिणी-पुरओ पसंसिओ वणिय-सुओ । अन्न-दियहंमि
पुच्छिया चेडी वडि(णि)एणं — ‘को पढमं पुडउ च्छोडे ?’ । तीए भणियं-धारिणी ।

ततो गंध-मज्झ-डिय-लेह-सणाहो समप्पिओ पुडओ । भणिया य चेडी - 'एस [स]हत्थेण धारिणीए अप्पेयवो' । तह चिय कए उच्छोडिओ महादेवीए पुडओ । देडो लेहो । किं तत्थ लिहियं ? ति । अपि च -

“काले प्रसुप्तस्य जनार्दनस्य, भेघान्धकारासुं च शर्वरीषु ।

मिथ्या न भाषामि विशालनेत्रे ! ते, प्रत्यया ये प्रथमाक्षरेषु ॥”

‘काभेमि ते’ एतानि पादप्रथमाक्षराणि । ततो मुणिय-लेहत्थाए चिंतियमणाए - धिरत्थु काम-भोगाणं; जाण कए पाणिणो कुणंति पाणाइवायं, जंपंति अलियं, हरंति पर-दव्वं, वच्चंति पर-कलत्तं, वंचंति मित्त-वंधुणो, करंति महारंभ-परिग्गहं, तरंति सागरं, पविसंति महाडविं, करंति णीय-कम्माणि, पविसंति महासंगामे, न गणंति सुँकर-दुकरं, न निरुवंति कज्जाकज्जं, न पेच्छंति सुंदरासुंदरं, न मुणंति संसार-भयं, सब्बा पयंग्गा 10 विव रूवालोयण-णडिया खयमुवगच्छंति - त्ति । अवि य -

राग-तिमिरंध-नयणो कज्जाकज्जं न पेच्छए पुरिसो ।

इह-परलोग-विरुद्धाई जेण सो कुणइ कज्जाई ॥

ते धन्ना ताण नमो ताण सुलद्धं च माणुसं जम्मं ।

जे परदार-नियत्ता णिय-मज्जायं ण लंघंति ॥

मा एसो वणिय-सुओ विसय्यासा-मोहिओ खयं जाउ ।

निय-लेहेण समेया चेडीए अप्पिया पुडिया ॥

तीए वि अप्पिया वणिय-सुयस्स । तेण वि सहरिसेण उच्छोडियं पुडियं वाइओ [लेहो] । किंचि लिहियं ? ति । अवि य -

“नेह लोके सुखं किंचिच्छादितस्यांहसा भृशम् ।

मितं [च] जीवितं नृणां तेन धर्मे मतिं कुरु ॥”

पादप्रथमाक्षरप्रत्ययस्त्वयम् - ‘नेच्छामि ते’ । ततो भाविय-लेहत्थो विमण-दुम्मण-पण्डासो चिंतिउं पयत्तो - समारूढ-सइत्तणां पेच्छइ सा पर-पुरिसे । ता ण ‘इत्थ तीए विरहे खणं पि चेडियं तरामि त्ति । अवि य -

“सग-सरिच्छा वि पुरी पिय-विरहे णरय-सरिसिया होइ ।

इड्ड-जण-संपओगे रत्तं पि सुरालयं जिणइ ॥

ता किमेत्थ द्विएण ? जाव सा ण पाविय त्ति भावेंतो पोत्ताणि फाडिऊण निग्गओ सो गेहाओ । कमेण पत्तो रत्थं (टुं) तरं । ठिओ एगत्थ मडे । दिड्डो सिद्धपुत्तो णीति-सत्थं चट्ठाण वक्खाणंतो । भणियं च तेण -

“अत्थो कामो धम्मो सत्तु-विणासो अ तूरमाणस्स ।

जिणदत्त-सावगस्स व जहिच्छिओ होइ पुरिसस्स ॥”

चट्ठेहिं भणियं - ‘को सो जिणदत्तो ? ।’ सिद्धपुत्तेण 12 भणियं निसामेह - अत्थि

१ ह. क. ज. ‘धरासु स’ । २ ह. क. ज. धेर । ३ ह. क. सुकर - । ४ ह. क. ‘वण’ । ५ क. ‘पा’ । ६ ह. ‘डियं’ । ७ क. ह. ‘शा’ । ८ ह. ज. मितं जी’ । ९ ज. ‘तेण’ । १० क. ह. ‘इत्थी ती’ । ११ क. मग’ । १२ क. ‘ते भ’ ।

इहेव भरहवासे 'अपरिमिय-गुण-णिहाणं वसंतउरं णयरं । तत्थ य णिय-विहव-रूव-
णिज्जिय-वेसमण-मयणो जिणदत्तो णाम इब्भ-सुओ अहिगय-जीवाजीवो' समुवल्ल-
पुन्न-पाओ(वो)' संवर-बंध-णिज्जरा-कुसलो । सो अन्नया वाणेज्ज-वडियाए गओ चंपाए ।
तीए य परम-माहेसरो धणो नाम सत्थवाहो । तस्स य दोन्नि अच्छेरय-विब्भमाणि
५ चउसमुद्द-सारा मुत्तावली, ओहामी(मि)य-सुरसुंदरी-गुणा य हारप्पहाभिहाणा धूया
धणेण य सह जाओ संववहारो जिणदत्तस्स । गेहमुवगएण य दिट्ठा उवरिम-तलारूढ
हारप्पहा । चित्तिं च णेण-अहो ! से रूवं, अहो ! से सोमया, अहो ! से लायन्नं
अहो ! से जोवणं, अहो ! से कला-कोसल्लं, अहो ! से नीसेस-गुणाहारय त्ति । अवि य-

“जं जीए सुंदरं” विहिणा तं गिण्हिऊण निम्मविया ।

१० सुरसुंदरीण ऐसा वियप्पियं तस्स चित्तेण ॥”

कहं ऐसा पावियव्वं त्ति चित्तिंतेण मग्गाविओ धणो बहुप्पयारं । ण देन्ना, गअ
णियय-त्थामं । तीए कएण कय-छन्न-वेसो पत्तो पुणो वि चंपाए । भणिओ उवज्झाओ-
'मम वक्खाणं कुणसु ।' तेण भणियं- 'भोयण-रहियं देमि ते व(वि)जं । भोयणं धणं मग्गसु
जेण तग्गेहं दियहं दियहं पंच भोयण-सयाणि पुं(भुं)जंति ।' गओ एसो भोयण-निमित्तं
१५ मग्गिओ धणो । तेण वि भणिया हारप्पहा- 'वच्छे ! इमंस्स जं वा तं वा देज्जसु'
तेण चित्तिं- सुंदरं जायं । जं विरालो वल्लूरेण दामिओ, जं च णिप्पन्नाहाराए रसवईए
छुहाल्ल छूढो, जं च वान(ण)रो पुप्फ-फल-समिद्धे काणणे छूढो, सए धयं पयडुं, जं च
पंसुलि-सत्थे संपत्तो वियडु-जुवाणओ । सो अ तुरंतो पुप्फ-फलाईहिं तं उवयरिउमाढत्तो ।
सा य णेच्छइ । ततो य से छंदमणुयत्तंतेण, इंगियं संपाडंतेण, विणयं करंतेण,
२० अवसरे जंपंतेण, नियय-कोसल्लं दावंतेण, थक्के सुहासियं पढंतेण, वियडु-गुट्ठिं वित्थारं-
तेण, परियण-चेत्तमाराहिंतेण, महत्थत्तणं पयासेंतेण, देस-कालावसरे दाणं देंतेण,
वम्मह-कहं कहंतेण, सब्बा किं बहुणा ? समासन्न-वत्तिण्णा अंतरेण आवज्जियं से'
चित्तं ति । अपि च-

“आसन्नमेव नृपतिर्भजते मनुष्यं विद्या-विहीनमकुलीनमसंस्तुतं वा ।

२५ प्रायेण भूमिपतयः प्रमदा कृताश्च यत् पार्श्वतो भवति तत् परिवेष्टयन्ति ॥”

“लोया य समासन्नं पेच्छिऊण अमरिसेण खलीकरंति । अणवसरो त्ति काडं ण तेसिं
अवयारे पयडुइ । अन्न-दियहंमि भणिओ जिणदत्तो हारप्पहाए- 'भणसु, किं ते
करेमो ?' । तेण भणियं- 'कहिस्सामो, जया तुमं संपसाया भविस्ससि' । तीए
भणियं- अलं पुणर(रु)त्तोवन्नासेणं, जंपसु' जं ते समीहियं, सुअणु ! जेण संपाडिजइ ।'
३० तेण भणियं- 'जइ सच्चं संपाडेसि, ता णिसुणेसु त्ति । अवि य-

“गुरु-विरहान(ण)ल-तवियं मम देहं नियय-संगम-जलेणं ।

अहिसिंचसु तुरिययरं जइ कुणसि समीहियं सुअणु ! ॥”

१ क. ०रसि० । २ क. ०वे । ३ क. ०पाड । ४ क. ०रयं । ५ क. पसा । ६ क. ०य त्ति ।
७ ह. क. ज. इम्म० । ८ ज. ०राण । ९ क. ०ट्टं । १० क. स । ११ क. भो० । १२ क. साया ।
१३ क. ०ए० ।

ततो भणियं हारप्पभाए त्ति ।

पायाइ-गहिय-वन्नं सुललिय-पय-गामिणं मम सरिच्छं ।

• मुणिकुणं गाहमिणं जं कायव्वं तयं कुणसु ॥

“हसियं तुह हरइ मणं, रमियं पि विसेसओ न संदेहो ।

अयरद्धउ व निवडइ, मंतू वि तुमाओ वित्थरिओ ॥”

को पुण एयाए गाहाए भावत्थो ? पायाए(इ)वण्णत्थो जहा — ‘हर मवं’ । ता किं हरामि ? । अहवा [ण] जुत्तमेयं इह-परलोय-विरुद्धमम्हारिसाणं मुणिय-जिण-वयणाणं ।

अवि य — “जो लोगाण विरुद्धं करेइ मूढो फलं पि सो लहइ ।

जो छुहइ विले हत्थं सो खज्जइ नूण कइया वि ॥”

भाविऊण भणिया सा तेण — ‘अलमणेण इह-परलोग-विरुद्धेण हरण-अज्झवसाएण । 10
हवसु अ(उ)म्मत्ता, जेण विज्जो हवामि’ । ‘अवो ! सुंदरो मम सामिणो बुद्धि-वियप्पो’ —
भाविऊणासमंजसाणि विलविउमाढत्ता । तओ आउलीहूओ परियणो सह धणेण ।
वाहि(ह)राविया विज्जा गारुडयाइणो । समाढत्ता किरिया, न जाओ विसेसो । पुणो वि
मेलिया भूअ-तंतिणो । कया आय-रक्खा, णिवत्तियं मंडलं, ठविया तत्थ हारप्पभा ।
पउत्ता मंता । मुणिय-भूय-तंताए य पायडिओ कारिम-गहो, दाविया भूअ-मुहा, 15
आउलीहूया गाढयरं । अवि य —

“जह जह कीरइ कम्मं तह तह पांगडिय-भीसण-सँरुवो ।

वित्थरइ तीए देहे मयरद्धय-विब्भमो भूओ ॥”

तओ भणि[ओ] धणो भूय-तंताइएहि — ‘देव ! महाभूयाहिट्ठिया एसा । णं जेण
वा तेण वा अवणेज्जइ भूयं । तओ पहाणयरा वाहरिया । तेहि वि णावणीओ । तओ 20
पुच्छिओ जिणदत्तो चट्ठो धणेण — ‘किंचि वियाणसि ?’ त्ति । अवि य —

“पुच्छइ जं जमिह धणो तं तं पयडेइ मुणिय-परमत्थो ।

भूय-चिगिच्छा-कम्मं विसेसओ दावियं तेण ॥”

धणेण भणियं — ‘महासत्त ! अवणेषु हारप्पहाए गहं’ । तेण भणियं — ‘पेच्छामो
ताव से सरूवं’ । तेण भणियं — ‘पेच्छसु ।’ ततो पवेट्ठो अब्भंतरोवट्ठाणे दिट्ठा सहि- 25
सणाहा हारप्पभा । फुसियाणि अंगाणि । मुणिय-मणो-वियप्पाए भणियं वियट्ठियाभि-
हाणाए सहिए त्ति । अवि य —

अवणेहि वेज्ज ! हत्थं वच्छुच्छंगाउ मज्झ सहियाए ।

संकमइ झत्ति जँरओ जह दीसइ पुलइयं अंगं ॥

अवणेस्सइ एस चिय मम संकंतं पुणो भणंतेण ।

पम्हुट्ठो से देहो संकंतो ताव से जँरओ ॥

खिज्जइ सिज्जइ शिज्जइ जंभाइ य तह य-वेवइ स पहू ।

जं जरियाए कंमं तं तं वेज्जो चिय करेइ ॥

जह दीसइ संकंतो जरओ^१ अंगम्मि विज्ज-तणयस्सं ।

तह चिद्धउ वणिय-सुया एसो चिय ओसहं पियउ ॥

तओ^३ केंचि खणंतरं वियड्डु-विणोएण चेद्धिऊण गओ चट्टो साहियं धणस्स - 'ताय ! मह-ग्गहो खु एसो असज्झो समत्थं(त्थ) तंतिय(या)णं, किं खु मम पुव्व-पुरिसागया अत्थि विज्जा । सा य पओजमाणी भूयं अवणेइ, तंतियं वां वाएइ । किं पुण 'दोकरो से उवाओ, जेण मंडल-विहाणंमि अचंत-विसुद्धेहिं अट्टहि वंभयारीहिं पओयणं' । तेण भणियं - 'अत्थि भगवंतो ससरक्खा' । ततो संपत्ताए 'किसिण-चउद्दसीए अट्टरत्त-समए पयट्टो(ट्टो) धणाइ-सहिओ एसो मसाणाभिमुहं, पत्तो तत्थ । दिहं(ट्टं) पेइवणं । जं च, दर-दट्ट-सिमिसिमायंत-मणुय-देह-नीसरंत-मेय-मंस-वसा-भीसणं, कहिं पि किलकिलंत-वीभ-
१० त्स(च्छ)-वेयाल-हाहारव-सद्-गविभणं, कहिं पि णचंत-तिणयणं-अट्टट्टहासापूरिय-गयणं-गणयं, कहिं पि वीर-पुरिस-निय-मंस-रुहिर-देजंत-परितोसिय-भूय-संकुलं । अवि य -

दीसंत-सव-णिरंतर-सुव्वंतासेस-भीम-भय-सहं ।

संपत्तो 'पेयवणं धणाइ-परिवारिओ चट्टो' ॥

ततो लिहियं मंडलं, पज्जालिओ जलणो, ठविया करवाल-चावड-करग्गा अट्टसु वि
१५ दिसासु ससरक्खा । भणिया चट्टेण - मम मंडलं पवेट्टस्स समकालं सिवा-सदो तुम्हेहि कायवो' । पुणो य ताण पुरओ ठविया अट्ट धणुद्धरा, भणिया य ते - 'विद्ध-सिवा-सद्-वेहीहि होयव' । एवं णिवत्तियासेस-कायवो पविट्टो मंडले । ठविया से पुरओ दारिया । 'हुं फुडि(ट्टं) इत्ति वाहरिए समुच्छलिया सिवा-सद्दा । विद्धा धणुद्धरेहिं गाढयरमाउलीभूता पणट्टा वियणाउरा ससरक्खा । पडिओ चट्टो । विहडियं सव्वं । खणंतरेण य उट्टिएण
२० भणियं चट्टेण - 'ताय ! मए पुव्वमेव साहियं च जहा दुलहा विसुद्ध-वंभयारिणो' । विमणा य गया सव्वे वि गेहं । धणेण भणियं - 'को उवाओ ?' चट्टेण भणियं - 'अज्ज वि जइ सुद्धवंभयारिणो लहसि, पुणो वि करेमि कम्म' । ततो गंतूण भणिओ नियय-गुरू - 'जे अचंत-वंभयारिणो ते पट्टवेसु' । तह चिय दुइय-चाराए विहडियं । ततो रुट्टेण निद्धाडिया ततो ससरक्खा । पुणो वि भणिओ धणेण चट्टो - 'कहं पुण वंभयारिणो नायव्वा ?' ।
२५ चट्टेण भणियं -

'वसहि-कह-णिसेज्जिदिय-कुंइंतर-पुव्वकीलिय-पणीए ।

अइमायाऽऽहार-विभूसणा य णव वंभ-गुत्तीओ ॥'

जे एयं गाहत्थं बुज्झंति, अणुट्ठिति^{११}, ते वंभयारिणो निस्संसयं । ततो दावियां गाहा भोय-भगव-रत्तंवराइणं । न नाओ^{१२} परमत्थो । तहाविह-भवियव्वयाए^{१३} य समोसरिओ
३० अणेग-सीस-परिवारो वाहिरुज्जाणे धम्मघोसाभिहाणो आयरिओ । 'जो य, मंदिरं दयाए, संकेयट्ठाणं सच्च-वयणाणं, आगरो समत्थ-गुण-रयणाणं, मंडणं वसुमईए । जाओ पवाओ

१ क. 'इओ' । २ क. 'यण' । ३ प. 'किंचि' । ४ क. 'यट्ट' । ५ क. ज. 'वियं वा टा' । ६ क. 'दे' ।

७ ह. क. ज. 'किमि' । ८ क. 'यणय' । ९ क. 'वेय' । १० क. 'वट्टो' । ११ क. 'सास' । १२ क. 'ट्टे' ।

१३ ह. क. 'सहि' । १४ क. 'कुडं' । १५ क. 'ट्टे' । १६ क. 'उ' । १७ क. 'प्यापयस' ।

एयारिसो तारिसो खूरी समोसरिओ । तओ आगया णागरया, संपत्ता सावगा, जिणदत्तो
य सह धणेण । पणमिओ सवेहिं^१ पि । संपत्त-धम्मलाभा य निसंन से पाय-मूलम्मि ।
खूरिणा वि पैत्थुग्रा धम्म-कहा ति । अवि य —

“अत्थो कामो मोक्खो धम्मेण हवंति जेण सवे वि ।

ता धम्मो चिय पढमं सोऊणं कुणह सुपसत्थं ॥

सो पुण कविल-कणभक्ख-अक्खपाय-सुगयाइ-देड्ड-धम्माणं मज्झे गयाण व
एरावणो,^२ तरूणं व कप्पपायवो जिण-धम्मो चिय पहाणो ति । अवि य —

सुरसेल व गिरीणं सयंशुरमणो व जलहि-मज्झंमि ।

चंदो व तारयाणं इंदो व सुराण जह सारो ॥

अमरतरु व तरूणं जंबोदीवो^३ व सबदीवाणं ।

तह धम्माणं मज्झे सारो जिणदेसिओ धम्मो ॥

जेण एसो निदिड्ड(दड्ड)-राग-दोस-कसाय-परीसहोवसग्ग-कम्मंधणेहिं समुप्पन्न-दिव्व-
वितिमिर-नाणाइसएहिं समुवलद्ध-जहट्टिय-जीवाजीवाइ-पयत्थ-वित्थरेहिं तियसनाहं-
संपाडिय-पूयाइसएहिं णेच्चाणेच्चाइ-धम्मालिंगिय-वत्थु-भणिरेहिं तित्थयरेहिं स-देव-
मणुयासुराए परिसाए पुद्वावराविरुद्धो पच्चक्खाइ-पमाणावाहिओ निव्वान-सुह-निर्वंधणो^४
कहिउ ति । उक्तं च श्रीसिद्धसेनदिवाकरेण —

“प्रकाशितं यथैकेन त्वया सम्यग् जगन्नयम् ।

समं ग्रैरपि नो नाथ ! परतीर्थाधिपैस्तथा ॥

विद्योतयति वा लोकं यथैकोऽपि निशाकरः ।

समुदगतः समग्रोऽपि किं तथा तारकागणः ? ॥

त्वन्मतामृतबाह्यानां सर्वथैकान्तवादिनाम् ।

आसामिमानदग्धानां प्रे(स्वे)ष्टं^५ दृष्टेन वाच्यते ॥”

ता सबहा देवाणुप्पिया ! दुलहो एस माणुस्साईओ तर-तम-जोगो ति । अवि य —

“माणोस्स-खेत्त-जाई-कुल-रूवारोग-आउयं बुद्धी ।

सम(व)णुग्गह-सद्धा संजमो^६ य लोगम्मि दुलहाई ॥

इंदिय-लद्धी नेवत्तणा य पज्जत्ति निरुवह[य ?]खेमं ।

धौया(?)रोगं(ग्गं) सद्धा संजम उय(व)ओग अट्टो(ट्टो) य ॥

चोल्लग-पासग-धण्णे जूए रयणे य सुमिण-चक्के य ।

धम्म-जुगे परमाणू दस दिड्डंता मणुय-लंमे ॥

जह चोल्लयाइएहिं दुल्लहं मणुयत्तणं समक्खायं ।

एवं खित्ताईण वि माणुस-जम्मेण सरिसाई ॥

ता किं बहुणा ? पडिवज्जह धम्मं, जेण धम्माधम्मफलं इह भवे चिय दीसइ ।

१ क. पया° । २ ह. क. °पिहि । ३ क. °क्ष° । ४ क. कणह त एस° । ५ ज. तं । क. °वा

६ क. °दी° । ७ क. °मासपा° । ८ क. णि° । ९ ह. °रइ° इ, क. °वैर° । १० क.

११ क. °माईउ । १२ क. °मा । १३ क. °रुह°, धया° । १४ क. तस्स ।

अवि य — णेज्जइ वम्मह-रूवा इके दीसंति जण-मणाणंदा ।

अन्ने विरुव-रूवा हसणेज्जा जीवलोगम्मि ॥

वरवत्थ-पाण-भोयण-तंबोल-विलेवणाइ-संजुत्ता ।

अन्ने जरदंडी खंड-णिवसणा भोग-परिहीणा ॥

कुंकुम-कप्पूरागरु-चंदण-मयणाहि-परिमल-ग्धविया ।

अन्ने णिय-देह-विणेंत-जल्ल-दुग्गंधिय-दिसोहा ॥

एके विमुक्क-वत्था लीलं दावेंति णंग्ग-खवणाण ।

अन्ने सिय-वत्थ-धरा सियवड-लच्छि विडवंति ॥

कप्पूर-धूलि-धूसर-विसड्ड-मयरंद-पंकय-सणाहो(हं) ।

दइर्या-भुहं च पाणं पिवंति अन्ने उ जलनिहिणो ॥

दइयाऽऽलिंगण-सुहिया सुरय-रस-साय-वड्डियाणंदा ।

एगे^१ गमेति रयणिं अन्ने उ पहम्मि धावंता ॥

पणइयण-पूरियासा इके दीसंति तियसणाहो(ह) व ।

अन्ने णिय-पुट्टं पि वि कह कह वि भरेंति तिरिय व ॥

इय धम्माधम्मफलं पच्चक्खं चेव दीसए जम्हा ।

तो उज्झिउ(य) अहम्मं जिणधम्मं कुणह सुय(प)सत्थं ॥”

इय गुरुणो वयणाउ संबुद्धा तत्थ पाणिणो बहवे ।

अवहत्थिय-मेच्छतो सावय-सरिसो धणो जाओ ॥

‘अवो! महाणुभावो एस सूरि सह “सेसमुणीहिं । केयत्था एते पाणिणो जे एयस्स वयणामयं निसुणंति’ भावेंतेण भणिओ चट्ठो धणेण — ‘जारिसा तए सिट्ठा मुणिणो तारिसा नूणमेए, ता वक्खाणावेसु गाहं’ । वक्खाणिया गुरुणा । भणियं धणेण-
 २० ‘भयवं! मंडलकम्मे पट्टवेसु ताव मुणिणो’ । सूरिणा भणियं — ‘ण एस मुणीणं कप्पो जमेयारिसेसु कज्जेसु वच्चंति’ । चट्ठेण भणियं — ‘ताय! महाणुभावा एते परिचत्त-
 गिहवासा सम-तण-मणि-लेट्ठु-कंचणा परजण-सयणा परम-वंभयारिणो पणट्ट-कोह-माण-
 माया-लोहाहंकार-वंमहा पंच-समिया तिगुत्ता वंभयारिणो खंता दंता मुत्ता जिय-परी-
 २५ सहोवसग्गा ण पावकम्मेसु वट्टंति; केतु एयाण णामेण य,^२ पाय-रण वि, सुमरणेण वि, दंसणेण वि, फरिसेण वि पणस्संति सत्ताउ आवयाउ, विसेसओ किंनर-किंपुरिस-
 महोरग-वेयाल-पिसायाइ-जणियाइं भयाइं । संपज्जंति सयल-समीहियाइं ति ।

तं णत्थि णूण कज्जं जं न सुसाहूण दाण-भत्तीहिं ।

सिज्झइ नराण सव्वं, भूयाइ-भयं पुणो कत्तो ? ॥

३० ततो भुज्ज-लिहियाणि नामयाणि वेत्तूण गया पुणो मसारं, समाढत्तं कम्मं पुक्कमेण कंड(ओ) सवो वि विही । “मुक्क-कंदा णिवडिया धरणीए” हारप्पहा । संवाहियाणि अंगाणि पासट्टिय-परियणेणं ति । अवि य —

१ क. णय । २ क. °हाणं । ३ क. जये । ४ क. से । ५ क. फयत्ता । ६ क. °णि ता° ।

७ क. ह. य ण । ८ क. स° । ९ क. रु° । १० क. मुक्क° । ११ क. °प ।

मुक्क-गहाए दूरं लज्जिय-वयणाए^१ तह वि णीससियं ।
जह विज्ज-सुओ वि फुडं कह णवि गह-गोयरं पत्तो ॥
वुत्तो सणिवेयं पि य भणियमणाए ताय ! किमेयं ? [ति] ।
पास-द्विय-परियणेण य साहिओ सबो(व) वुत्ततो ॥

संजाय हरिसाणि य पत्ताणि य गेहं । धणो वि जाओ अणन्न-सदि(रि)सो सावगो । ६
चित्तियं च णेण —

निय-कज्ज-सिद्धि-हेउं कुणंति लोगा पराण कज्जाइं ।
एत्तिय-मित्तं पि जग(गं) निकारण-वच्छलो चट्ठो ॥

ता जोज्जइ मम दारियमेयस्स दाउं ति मन्नमाणेण भणिओ धणेण चट्ठो — ‘भो १०
महासत्त ! जाएमि किंचि, जइ देसि’ । सुणिय-मणो-वियप्पि(प्पे)णं भणियं चट्ठेणं ति —

“पत्थेउ ममं ताओ अलाहि संकाए वयणं[ण] करेमि” ।

देहस्स वि तं सामी किं पुण सेस[स्स] कज्जस्स ? ॥”

अहो ! से महाणुभावया, अहो ! से विणओ, अहो ! से वयण-विन्नासो, अहो ! से
समत्थ-गुणाहारय त्ति चेतयंतेण भणियं धणेण — ‘मंगलेण गेण्हसु हारप्पहाए करं १५
करेण । ण जउ(ओ) महाणईओ रयणागराओ अन्नत्थ णिवडंति ॥’

तओ किंचि खणंतरं तुण्हिको होऊण भणिउमाढत्तो जिणदत्तो त्ति ।

“हंसेण रायहंसी जो[इ]ज्जइ ताय ! सुंदरं एयं ।

जं पुण रिट्ठेण समं जोइज्जइ तं जणो हसइ ॥

निहलिय-मत्त-मायंग-रयण-विच्छुरिय-णक्ख-हीरेण । २०

सीहेणं चिय सीही जोज्जइ न हु जंजुएणं ति ॥

इय ताय ! तुज्झ दुहिया जोग्गा विउसाण कह णु गेण्हामि ? ।

अहवा वि देवलोगं को साहइ तियस-णाहस्स ? ॥”

ततो भणियं च(ध)णेण — ‘सुंदरं संलत्तं ।

रिट्ठेण रायहंसी जोयंतो लहइ नाम वयणिज्जं । २५

जो पुण हंसेण समं संजोयइ सो कहं लहइ ? ॥’

तेण भणियं — ‘जइ एवं, ता तुमं जाणसि’ । ततो पसत्थ-चासरे महाविभूर्इए समुव्वूढा
जिणयत्तेण दिन्न-दाणं सह मुत्तावलीए । आणंदिओ सबो वि नयरि-जणो । कयं
महावद्वावणयं । पत्तो पओसो, कयं कायवं । गओ रइ-हरं, पत्ता हारप्पभा । तओ तीए
सह सब्भाव-सारं जीवलोग-सुहमणुहवंतस्स बोलीणो वि कोइ कालो । अन्न-दियहंमि ३०
सह तीए गओ णियय-नगरं । ता भो चट्ठा ! जहा तेण जिणदत्तसावगेण अतरंतेण
इच्छिय-भज्जा पाविया सह मुत्तावलीए; सत्तुणो य ससरक्खा णासिया, धम्मे य धणो
ठविओ, जसो य विढत्तो, तहा अतरमाणो अन्नो वि य पावई त्ति’ । ततो इमं नीइसत्थं

- सिद्धपुत्ताओ सोऊण चित्तिंयं माहुर-वणिण्ण - 'अहो ! अतरमाणेण [अ?]णंदिय-विहिणा
सा तेण पाविया, तद्वा अहं पि नियय-पुरीए रांतूण पैउंजामि सांमाई-चउविह-याई,
पड्डावेमि अन्नवल्लिय-पनराउ परिह्वयाओ वियह-दूइओ, करेमि राइणा मूह संववं, संवेमि
वेज्जासिद्ध-पुरिसे, सिक्खामि वैसीयरणं(ण-) पंत-तंताइणो' भावेतो पत्तो महुआए । समाहत्तं
जहुइइं । णवरमाल्लरिगएहि विज्जासिद्ध-राणेहिं मणिओ सो - 'साहसु, किं करेमो ?' । तेण
मणियं - 'रायपत्तिं धारिणीं घडेह' । 'एवं' ति पड्डिवज्जिऊण समाहत्ता डिमाण मारी ।
पुच्छिया नरेंदण - 'भो सो ! निरुवेह, न साहावियं' डंमाण मरणं' । तेहि मणियं - 'एवं
करेमो' । अन्न-दियहंमि मणिओ गया - 'दिव ! तुह अंतउरं इत्थी-रुव-धारिणी मारी
परिवसह । सा डिमाणि ग्याइह' । निरुवेतेणावि जा णेह णाया, ताहे पुणो वि पुच्छिया ते ।
११ तेहि मणियं - 'मह्ददेवी' । अन्नदियहंमि पच्चमे उड्डियाए प(य)दिइयाणि से सयणे डंमाण
कर-वरण-खंडाणि । विलित्त-रुहिर-वयणा य मणिया राइणा - 'अपावे ! किमेवं ?' ताए
मणियं - 'ण याणामो, मम मागयेयाणि पुच्छमु' । राइणा पुच्छिया मायंगो - 'किं कायवे ?'
तेहि मणियं - 'दिव ! अम्हे णियय-विहाणेणं वावाएसो' । तओ अणिरुविऊण ताण माया-
विलसियं, अप्पिया नेमि । तेहि पि अद्धरत्त-समाए नीया मसाणं । समाहत्ता मेसउं ।
१२ इत्थंतरेमि कय-मंकेओ पत्तो वणिय-तणओ । मणियमणेण - 'किमेवं ?' । मायंगेहिं मणियं -
'मारं ! (रिं) दोक्ख-मज्झुणा वावाइस्सामो' । वणिय-सुएण मणियं - 'भो ! सा एवमसमंजसं
[ज]पह, न एयाए सोमयाए मारी हवह । अन्नं च रुवाणुगारिणो गुणा' । तेहि मणियं -
'न याणेसि तुमं, तुण्हिक्को हवसु' । पुणरवि मणियमणेण - 'भो सो ! दव्वं गेण्हेऊण मयइह' ।
तेहि मणियं - 'कत्तो एयाए पावकस्माए मोक्खो ?' । तेण मणियं - 'ममं वावाऊण मयइह
२१ एयं । अह अवस्सं मारयवा, ता पढमं ममं मारंह' । तेहि मणियं - 'ण तुमं वावाएसो,
एसा पुण निच्छएण हंतवा' । 'जइ एवं, ता अहयं एयाए विणा ण जीवामि' । 'अहो !
अस्सहाणं नं विग्यकारी उवड्डिओ' ! जइ मे असग्गाहो, ता दीणागण कोडि दाऊण तय
वित्तण वच्चसु, जत्थ ण मुंणामो' । जइ-मणियं चाणुड्डियमणेण । चित्तिंयं च णाए -
'अहो ! महाणुभावो निक्कारण-वच्छओ, न एयस्स पच्चुवयारो जीएण वि काउं तांइ' ।
२२ आलवणाइहि य आवज्जियं से चेत्तं, णिविडो दइय-महो ति । अवि य -

“अहदंसणाउ पीई, पी[इ]ए रई, रईए सच्चमावो ।

सच्चमावेण य नेहो, पंच वि वाणा अणंगस्स ॥”

- एवं च ताए सह विसय-सुद्धमणुइवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया ग्यणीए
पेच्छणय-दंसणत्थं वच्चंतो विरह-मएणं वत्थइंते गहिऊण वरिओ । सहासं चैव मणिय-
११ मणेण - 'किं तयं, किं वा एयं' ! विस्मियाए य निच्चंघेण पुच्छिएण साहिओ सवो दंसणाईओ
हरणावसाणो पुट्ट-उत्तंतो । ताए मणियं - 'किं सो तुमं ?' तेण मणियं - 'आमं' । तत्तो
चेरगा-मग्गावड्डियाए, मणियमणाए - 'अन्न-दिवसाओ तिविहं तिविहंण सुरय-सुद्धमासअ

१ क. द. पत्ता । २ क. पत्ता । ३ क. द. सो । ४ क. द. वे । ५ क. पत्तं इ । ६ क.
सायंगेहि । ७ क. 'नरुइने' भाव । ८ क. य तुमं वावाएसो, एसा पुण निच्छएण हंतवा । ९ क.
व्या । १० क. ह. वे । ११ क. वे ।

परिचत्ता सवे वि मए पुरिसा, विसेसेण तं सि महापावो । नियय-सुद्धि-निमित्तं च पुच्छियाओ पायच्छित्तं साहुणीओ । ताहिं च जोगा त्ति काऊण परूविओ संकाय(इ)-रहिय-संमत्त-मूलो पंच-महव्वय-लक्खणो पिंड-विसुद्धाइ-उत्तरगुण-गणालंकिओ समत्थ-दुक्ख-महावण-दावानलो वित्थरेण साहु-धम्मो । संजाय-चारित्त-परिणामा पवइया एसा । गहिया दुविहा सिक्खा । पालियमकलंक-सामन्नं । कालमासे य आगमाणुरूव-णिव्वत्तिय-कायव्वा मरिऊण गया देवलोगं । वणिय-त्तणओ य तद्विवसमेव रुद्ध-ज्झाणो-वगओ किण्हलेसा-परिणाम-परिणओ मओ समाणो गओ नरगमिति ।

अओ भन्नइ- 'न राग-कलिओ कज्जमकजं वा पेच्छइ' त्ति । तम्हा तस्स विवक्खो सेवियवो, एसुवएसो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

माहुर-वणिणो संमं निसुणंतो जाइ वेरगं ॥

॥ माहुरवाणिय-क्खाणयं ससमत्तं ॥

राग-प्रतिपक्षश्च गुरोर्विन्नयाज्जायते, ततस्तत्र यत्नो विधेय इत्याह-

धम्मोवएसयाणं गुरूण विणयं करेज्ज भत्तीए ।

संपत्त-केवलाए [वि य] जहा कओ पुप्फचूलाए ॥ १०

[धर्मोपदेशका[नां] गुरूणां विनयं कुर्वीत भक्त्या ।

संप्राप्त-केवलाऽपि च यथा कृतः पुष्पचूलया ॥ १०]

धर्ममुपदिशन्ति ये ते तथा । गृणन्ति तत्त्वमिति गुरवस्तेषां विनयं विदध्याच्छेषं स्पष्टम् । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्-

— [९. गुरु-विनये पुष्पचूला-कथा] —

अत्थि भर[ह]-द्वयासालंकारभूयाओ दोन्नि महुराओ दाहिण-महुरा उत्तरमथु- (हु)राय । तीए य वणिय-सुओ संववहार-वडियाए गओ दाहिण-महुरं । तत्थ सत्थवाह-पुत्तेण सह जाया मित्ती । भणिया य णेण अन्नियाभिहाणा भगिणी - 'सुंदर-भोयणं कुणसु, जेण मित्तेण सह भुंजामो' । णिप्फन्ने य भोजने(यणे) वाहरिओ उत्तरमाहुरो मित्तो । तीए समाढत्ता दोन्नि वि भोत्तुं । अन्निया [अ]वडिया तेसिं पुरओ वीयण-हत्था । तं च सवंगियं पुलईऊणं चित्तियं उत्तर-माहुरेण - अवो ! कयत्थो विही जेणेसा करेहिं फंसिया, ता अलं मे जीविणं, जइ एसा न पिय-पणयिणी हवइ । वितीय-वासरे पट्टाविया तीए पवरगा । भाइणा भणियं - 'अणुरूवो एस अन्निया-वरो, किं खु जइ एवं ताव इहं चिय चिट्ठइ पसवण-कालं जाव' । तेण वि तह त्ति पडिवज्जिऊण उव्वूढा महाविभूईए । तीए सह सब्भाव-सारं जीवलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । जाया आवन्न-सत्ता । अन्न-दियहम्मि सुहासणत्थस्स आगओ उत्तर-महुराए लेह-व. ९

पायंगुह्य-मुद्दिउ त्ति काउं णाओ जहा सामि-लेहो । पणमिऊण य विहाडिओ । किं
व(च) सारभूयं लिहियं ? ति । अवि य—

“तुज्झ विओयानल-ताविएहिं जं किंचि दुक्खमम्हेहिं ।

पत्तं तं मा रिउणो सुमिणे वि लहंतु ते वच्छ ! ॥

ता जइ इच्छसि दट्ठुं अम्हे जीवंतए तओ तुरियं ।

आगच्छिज्जसु गुणनिहि ! किमेत्थ बहुणा पलत्तेण ? ॥”

ततो गहिय-लेहत्थं विमणं पिय[य]मं पुलइऊण भणियमन्नियाए—‘अज्जउत्त ! किं
कुसलं गुरुणं ?’ तेण भणियं—‘पिए ! केयारिसं कुसलं ?, जाण अम्हारिसा कुल-कलंक-
भूया तणया’ । ततो घेतूण लेहं वाइउमाढत्ता । मुणिय-लेहत्थाए य भणिओ’ दइओ—
10 ‘अज्ज-उत्त ! मा जूरसु, तहा करेमि, जहा तुरियं पेच्छसि गुरुणो’ । लेहत्थ-कहण-पुव्वं
च भणियं(ओ) भाया सह सेस-बंधवेहिं—‘जहा पट्टवेसु अज्जउत्तं मए सह, जेण पिच्छइ
सिणेह-कायरे जणणि-जणए’ । तओ पसत्थ-वासरे महावेच्छड्डेण पट्टविओ अन्नियाए सह ।
अद्धपहे य पसूया देव-कुमार-पडिमं दारयं । कयमुचियं करणिज्जं । गुरुणो घरं गयस्स
दारय-नामं काहिस्सं ति परियणो अभिरमावंतो ‘अन्निय-पुत्तं’ वाहरइ । कमेण य पत्ताणि
15 गेहं । अन्नं कयं पि नामं ण सिद्धिमुवगयं । वड्ढंतो य संपत्तो जोवणं सह कला-कला-
वेण य । मुणिय-जिण-वयणो य संसार-भयुद्विग्गो अणासाइय-विसय-संगो महाविभूईए
निक्खंतो अन्निया-पुत्तो त्ति ।

“धन्नो अन्निय-पुत्तो जो विसय-सुहाइं णरय-मूलाइं ।

मोत्तूणं पवइओ सासय-सोक्खस्स तण्हाए ॥”

20 परिणय-णाण-दंसण-चरणो य कालंतरेण जाओ सरी । विहरंतो य गच्छ-परिवारो पत्तो
पुप्फभइं णाम नयरं । तत्थ पुप्फकेऊ राया, पुप्फवई से भारिया । पसत्थ-सुमिणय-
सूइयं पसूया एसा जमल-मिहुणयं । पइडियं दारगस्स पुप्फचूलो नामं, कुमारियाए
पुप्फ-चूल त्ति । वड्डिया देहोवचएणं जोवणं कला-कलावा[इ]एहिं । संपत्त-जोवणं
अण्णोण्णाणुरत्तं जाणिऊण चित्तियं पुप्फकेउणा—हंत ! जइ परोप्परमि[मं] मिहुणयं
25 विओइज्जइ, ता नूणं पाणे परिचयइ । अन्न-दियहंमि मेलिऊण णागरया भणियं
राइणा—‘भो भो ! जाणि अंतेउरे रयणाणि उप्पजंति, ताण को पहू हवइ ?’ । तओ
अजाणिऊण से भावत्थं भणिअं नागरएहिं—‘देव ! चिट्ठउ अंतेउरं, जमेत्थ विसए वि
उप्पज्जइ, तस्स देवो सामी’ । ‘जइ एवं, ता उप्पन्नमिमं पुरिसित्थि-रयण-जुयलं रइ-काम-
मिहुणयं’ पिव मिहुणयं काहामो’ । ततो विलक्खीभूया गया नियय-ठाणेसु नागरया ।
30 विवाहावियं मिहुणयं पि अन्नोन्नाणुराग-रत्तं भोगे भुंजिउं पयत्तं । अन्न-दियहंमि
भणियं पुप्फचूलाए—‘अज्जउत्त ! पढसु किंचि पण्होत्तरं’ । तेण भणियं—‘पिए !

१ क. °णि द° । २ क. °दु° । ३ क. °यं । ४ क. °च्छि° । ५ क. °ट्ठि° । ६ क. °ठवए° ।

७ क. जाण° । ८ क. परे° । ९ क. °व्व° । १० क. °वि° । ११ क. °यं को° । १२ क. माग° ।

१३ क. °हंपि । १४ क. °वि ।

अणोग-पगारं पण्होत्तरं सकयं पाययं अववभंसं पिसाइयं मागहं मज्झोत्तरं वाहिरुत्तरं एगालावं गय-पच्चागयं' ति । तीए भणियं—'सकयं पढसु' ति ।

“कथं सम्बोध्यते स्थाणुः ? किं वा(च) रूपं तदो जसि ? ।

शतृ-चतुर्थ्येकवचो भवतेरिह किं भवेत् ? ॥”

तीए भणियं जहां—'भवते' । पुणो वि भणियमणाए' ति ।

अवि य—सकय-पायय-पण्हाण जत्थ सम-सकएणं पडिवयणं ।

तं एकं चिय साहसु अलाहि सेसेहिं मेएहिं ॥

“कां पाति न्यायतो राजा ? विश्रसा बोध्यते कथम् ? ।

टवर्गे पंचमः को वा ? राजा केन विराजते ? ॥

धरणेदो कं धारेइ ? केण व रोगेण दोब्बला होंति ? ।

केण व रायइ सेणं ? पडिवयणं 'कुंजरेण' ति(त्ति) ॥”

अज्जउत्त ! संपयं पढं-पयं पढसु ति । अवि य—

“भृत्यो मया नियुक्तो दानं लोकाय दीयतामाशु ।

न तेन दीयते किञ्चित् तत्राऽऽज्ञां मे न खण्डिता ॥”

यदि वेत्ति ततो 'न तेन'—प्रणतेनेति । एवं चाभिरमंताणि(ण) समइकंतो कोइ कालो । राइणा अजोत्तं कयं ति इमिणा णेव्वेएणं कय-पव्वज्जा गया पुप्फवई देवलोगं । ओहि-णाणोवओगेण य दिट्ठं मिहुणयं विसयासत्तं । मां दोगईए अकयं-धम्मं वच्चउ ति मावें-तेण जणणी-देवेण सुविणए दाविया छेयण-भेयण-मारण-कुंमीपागाईणि तिवाइं दुक्खाइं पच्चणुहवमाणा णेरइया । तं दट्ठुण भय-वेवमाण-सवंग्गाए प्रसाहियं पइणो पुप्फ-चूलाए । ततो संति-निमित्तं कारावियाणि मंगलोवयारियाणि । दुइय-दियहे तह चिय दावियं । हंत ! देव-विलसियमिणं ति मन्नमाणेण मेलिऊण सव-पासंडिणो पुच्छिया राइणा—'केरिसा णरया, णेरइया य ?' । इकेण भणियं—'देव ! गव्वम-वासो णरगो, णेरइया पुण दारेइइ-दुक्खाभिभूया पाणिणो' । अन्नेण पलत्तं—'रन्न-वासो णरगो, णेरइया पुण पर-पेसण-रय ति'* । अन्नेण भणियं—'नरिंद-गोत्ती नरगो, नेरइया तन्निवासिणो' । अन्नेण पलत्तं—'अवुहेहिं सह वासो नरगो, नेरइया पुण अन्नाणिणो' ति ।

अवरोप्परं विरुद्धे णारय-णरए भणंति पासंडा ।

जिणवयण-वाहिर(रि)छा अमुणिय-सत्थत्थ-परमत्था ॥

अन्न-दियंहमि सवहुमाणं वाहराविया अन्नियपुत्ता आयरिया । पत्ता नरेंद-गेहं, सुहांसणत्था यं सविणयं पुच्छिया—'केरिसा नरगा, णेरइया च केरिसाणि वा दुक्खाणि अणुहवन्ति असाहारणाणि ?' ति । आगमाणुसारेण भणियं सूरिण ति—

१ ह. क. 'तो । २ क. 'प० । ३ ह. कं । ४ क. सो । ५ क. भीसंतेण । ६ ह. 'न । ७ क. ह. 'सणो । ८ क. 'ठा । ९ क. 'य । १० क. म' ।

* ह. दि. “कुग्रामवासः कुनरेन्द्रसेवा कुम्भोजनं कुदमुखी च भार्या ।

कन्यावहुत्वं च दरिद्रता च षड् मर्त्यलोके नरका भवन्ति ॥

सुप्ती सेवा वर्त्य भोयणं तह कणिट्ट-सेवाए । न भोयणं न वर्त्य इमीए कुनरिंद-सेवाए ॥”

“घंमा वंसा सेला अंजण-रिट्ठा मघा य माघवई ।

पुढवीणं नामाईं रयणाईं होंति गुत्ताईं ॥”

नारय-सत्ता पुण अचंताहमा दुहंसणा अपसत्थंगोवंगा, दोक्खाणि, पुण असाहार-
णाणि ति ।

५ “अच्छि-निमीलिय-मेत्तं णत्थि सुहं, दुक्खमेव पडिबंधं ।

णरए नेरइयाणं अहोणिसं पच्चमाणाणं ॥”

तओ संजाय-विम्हियाए भणियं पुप्फचूलाए — ‘भयवं ! किं तुम्हेहिं पि सुमिणओ दिट्ठो ?’ । भगवया भणियं — ‘भदे ! विणा वि सुमिणयं तित्थयर-वयणाओ एयं अन्नं च सवं वियाणिज्जइ । अपि च —

१० “चक्षुष्मन्तस्ते एवेह ये श्रुतज्ञान-चक्षुषा । सम्यक् सदैव पश्यन्ति भावान् हेयेतरान् नराः ॥”

तीए भणियं — ‘केहिं पुण कम्मेहिं पाणिणो णरएसु वच्चंति ?’ । सूरिणा भणियं — ‘आरंभाईहिं’ ति ।

हिंसा-ऽलिय-परदवावहरण-मेहुण-परिग्गहासत्ता ।

परवसण-हरिसिय-मणा गुरु-पडणीया महापावा ॥

१५ परलोय(ए)-निरविक्खां निरणुकंपा य सव-सत्तेसु ।

अइरुदज्ज-वसाणा गच्छंति महातमं जाव ॥

अन्नदिवहंमि” अचंत-रमणिज्ज-सुर-सुंदरी-समद्वासिया भोगोपभोग-कलिया दाविया देवलोगा । ते पेच्छिऊण संजायाणंदा विबुद्धा देवी । तह चिय पुच्छिया पासंडिणो — ‘केरिसा देवलोगा हवंति ?’ । एगे पलवंति —

२० अवि य — ‘अइनेह-गब्भिणाईं अवरोप्पर-बद्ध-णेह-साराईं ।

हिययाईं जत्थ दोन्नि वि मिलंति सो होइ सो (भो !) सग्गो ॥”

अन्नेण भणियं — “रूव-रस-गंध-फासा सदा मण-हारिणो य खलु जत्थ ।

संपज्जंति णराणं सो चिय सग्गो किमन्नेण ? ॥”

[अन्नेण] भणियं — “पिसुणो गुरु-पडणीओ पाओ गुण-मच्छरी कयग्घो य ।

२५ पर-वसण-ह[रि]सिय-मणो गय-लज्जो चत्त-सवभावो ॥

हिंसा-ऽलिय-परदवावहरण-परदार-सेवणासत्तो ।

जत्थेरिसो न दीसइ लोगो सो होइ भो ! सग्गो ॥”

अन्नेण भणियं — “खज्जउ जं वा तं वा निवसेज्जउ पट्टणे व रत्ने वा ।

इट्ठेण जत्थ संगो ”सो चिय सग्गो किमन्नेण ? ॥”

३० इय एवंविहरूवं परोप्परं ते हि देवलोगस्स । कहिऊणमसंबद्धं संपत्ता नियय-ठाणेसु ॥

वितिय-दियहे तह चिय पुच्छिया सूरिणो — ‘भयवं ! केरिसा देवलोगा ?, कह-मेया वा तियसा ?, केरिसं वों सिं सोक्खं ?’ ति । सूरिणा भणियं —

“नाणा-विमाण-कलिया रयण-विचित्ता पसत्थ-वर-रूवा ।

देवाणुभाव-कलिया दिवलोगा एरिसा कहिया ॥

१ क. °हेमा । २ क. ह. दोपाणि । ३ क. पार° । ४ क. °प्पंत° । ५ क. यस्संति । ६ क. वज्ज° ।

७ क. °स° । ८ क. पणीणे । ९ क. महणप° । १० ह. क. °राविक्खा कं° । ११ क. °ट्ठंमि अकलिया ।

१२ क. °हण° । १३ क. ह. भन्न° । १४ क. चिय संगो । १५ क. °सं ।

भवणवइ-चाणभंतर-जोइसवासी विमाणवासी य ।

दस-अट्ट-पंच-दुविहा जह-कम्मं(कमं) होंति सुर-निवहा ॥

जं कहिऊण न तीरइ असंखकालम्मि जीवमाणेहिं ।

तं अणुहवन्ति सोक्खं तियसा पुन्नाणुभावेण ॥”

ततो समुप्पन्न-पहरिसाए भणियं पुष्पचूलाए—‘भयवं ! किं तए वि सुमिणे दिट्ठा देवलोगा ?’ । तेण भणियं—‘भहे ! आगम-बलेण देट्ठ’ त्ति । अवि य—

अच्छउ ता दिव-लोगो सुय-णार्ण-बलाउ मुणइ तेलोकं ।

णीसेस-गुण-समेयं कर-णिक्खेत्तं व आमलयं ॥

ततो भणियं पुष्पचूलाए—‘भयवं ! कहं पुण देवलोगो पावेज्जइ ?’ । भगवया भणियं—‘जिणधम्माणुट्ठाणाओ सासयं निरुवमाणमक्खयमवयं सहावियं मुक्ख-सुखं पि पावेज्जइ ति ।

“जिणधम्माणुट्ठाणाओ मोक्खसुहं होइ उत्तमो लाभो ।

सुर-नर-सुहाइं अणुसंगियाइं, किस(सि)णो पलालं वा ॥”

पुणो वि सवित्थरेण साहिए चरणधम्मे भणियं पुष्पचूलाए—‘भयवं ! जाव रायार्ण पुंछामि, ताव ते पाय-मूले पव्वजाऽणुट्ठाणेण सफली-करेमि करि-कन्न-चंचलं मणुय-त्तणं । पुच्छिणं य राइणा भणिया एसा—‘जइ परं मम गेहे चिय मेक्खं गेण्हेसि’ । ‘एवं’ ति भणिऊण महाविभूईए पव्वइया पुष्पचूला । कम्मक्खओवसमओ य गहिया दुविहा सिक्खा । अन्नया भवेस्स-दुक्कालमविगच्छिऊण पट्टविओ सबो वि गणो सुभिक्षमिति ।

“संवच्छर-बारसएण होहिति असिं त्ति ते ततो णं(जं)ति ।

सुत्तत्थं कुवंता अइसइमाईहि णाऊणं ॥”

आयरिया पुण जंघावल-परिक्खीणा डिया तत्थेव । अंतेउराउ य आणेऊण देइ तेसिं पुष्पचूला भत्त-पाणं । एवं च साणंदं गुरुणो वेयावच्चं कंरंतीए, संसारासारत्तणं भावंतीए, पसत्थेसु अज्झवसाय-ट्ठाणेषु वट्टमाणीए, समारोविय-खंखगसेटीए, आइल्लं सुकज्झाण-भेददुगं बोलीणाए, तईयं सुहुमकिरियमप्पडिवायमप्पत्ताए एयंमि ज्ञाणंतरे समुप्पन्नं “से केवलं । केवली पुज्ज-पव्वत्तं विणयं णं भुंचइ, जाव ण णज्जइ । जं जं गुरुणो चैतंति, तं तं संपाडेइ । गुरुहिं भणियं—‘जं मए चित्तिव(यं), तं तए संपाडियं, कहिं मुणियं ?’ । ‘नाणेण’ । गुरुहिं भणियं—‘किं पडिवाइणा ?, अप्पडि-वाइणा वा ?’ । तीए भणियं—‘अप्पडिवाइणा’ । अन्ने भणंति—वासंमि पडंते पिंडाणयण-चोइयाए भणियं—‘अचित्त-पएसेणाणीओ’ । भणियं गुरुहिं—‘कहं विया-णसि ?’ । तीए भणियं—‘केवलेण’ । ततो ससंभंतो गुरु—‘मेच्छा मि दुक्कडं, केवली आसा-इओ’ भणिऊण जाओ चिंताउरो ‘किमिह सेज्झिस्सामो न व त्ति ?’ । केवलिणा भणिओ—‘मा अधिइं कुणसु, चरम-सरीरो, तुज्झ वि गंगमुत्तरंतस्स होहि(ति)त्ति केवलं’ । ततो

आरुढो लोकेण सह नावं । पवाहिया गंगा-जले । तस्य तस्य आयरिओ ठायइ, तस्य
तस्य नावा जले डुडुइ । मज्झ-डिण्णं वि सवं वोड्डिउमादव । अण्य-मएण य पक्ख(क्खि)ओ
सूरी लोकेण गंगा-जले । सुवुण्ण-पसस्य-मावस्स जायं केवलं । जाओ संतगडो । क्या
देवेहिं सहिमा । नुर-संयुयं ति काज्ज जायं तस्य पएसे पयाणाभिहाणं तित्थं । एयं
पसंगेण सिद्धं ति ।

अओ भवइ-जहा पुष्कच्छाए विणओ कओ, तहा कायव ॥

सुयदेवि-यमाएणं सुयाणुसारेण पुष्कच्छाए ।

कहियं जो सुणइ नगो चरियं सो लइइ निदानं ॥

॥ पुष्कच्छाए कदाणयं समत्तं ॥

॥ विजयवज्रा चैवन्मूर्ति योषितो विगन्ध्य नभ्यो विरक्त-चेतसा भविजन्यमिलाइ-

चेडो(चैडो)चर-माया-कूड-कवड-दोसाण मन्दिरं महिला ।

जह नेउरपंडि[इ]या णिदेड्डो पुव्वच्छीहिं ॥ ११

रज्जाविंति ण रज्जति लिति हिययाइ ण उण अण्यंति ।

जुवइओ मिठ-चोरा एवं क्या राय-यत्तीए ॥ १२

॥ [चेष्टो(चैष्टो)चर-माया-कूड-कवड-दोसाणां मन्दिरं महिला ।

यया नूपुरपण्डिता निदिष्टा पूर्वमुखिभिः ॥ ११

रखयन्ति, न ख्यन्ते, लन्ति हृदयानि, न पुनरप्यन्ति ।

सुवज्यो मेण्ड-चौगै एवं इतौ राजपक्ष्या ॥ १२]

चेष्टो(चैष्टो)चरं यथा-

॥ कालः किं ? तस्मिन्काले, दुष्काले कालम् ? प्रजाकालम्,

काला देव्यादि यद्येतिनिदिष्टा, काला किमिच्छन्ति ।

स्वेच्छे, मुद्रनादेन चित्थिता चेष्टा स्वरूपम्

वृत्ते ! स्वरूप-लोह-दुर्लभ-लौह-किं वक्ष्यते ? ॥”

माया प्रतीतिव, कपटो दम्भः, इदं हृदयेडादिकरणः एतेषां दोषाणां मन्दिरं गृहं
नूपुरेणोपलक्षिता पण्डितिका । एवं इतौ मेण्ड-चौगै इति रक्षितौ राज-पक्ष्या;
न खयं तदारक्षेति । कथमिदम्-

— [१०. दोष-बाहुल्ये नूपुरपण्डिता-कथा] —

इदं अत्रिय जंहुईवि दीवे भारद्वाजे वामे त्रियम्भ-जयर-विष्ममं वसंतपुरं नगरं ।
जयमिरि-मंकेयडानं जियमच्छ राया, बारिणी से महादेवी । वंमि चैव जयरं जगर-
पहागम्भ दम्भ[स्स] त्रिय-रुव-लावन्-जोवन्-सोहण-कडा-चोमल्लोडानियं-उयर-भरणी

१ क. ह. सं. । २ क. त. वि. । ३ ह. क. वृत्ते । ४ क. ह. प्का. । ५ क. रेव. । ६ क. क.
वृत्ते । ७ क. त. त. । ८ क. त. ई. । ९ क. वृत्ते । १० क. निरु. ।

वहू गया णईए ण्हाणत्थं । तं च नियेऊण चित्तिं एकेण णगर-जुवाणएण — अहो ! कय-
त्थो^१ कोइ पुरिसो, जो एयाए मुह-पंकए भसल-लीलं करेइ । अवि य —

अच्छिंतेण इमीए रूवं विहिणा विणिम्मियमवस्सं ।

जेण करालिद्धाणं ण होइ एयारिसी सोहा ॥

कहं पुण इमीए भोवत्थो णायवो ? मन्नमाणेण पढियं जुवाणएण —

“सुण्हायं ते पुच्छइ एस णई मत्तवारणकरोरु ! ।

एते णई च रुक्खा अहं च पाएसु ते पडिओ ॥”

तओ तं पुलइऊण संजायानु(ण)रागाए पढियमणाए —

“सुहगा होंति(तु) नईओ चिरं च जीवंतु जे नई-रुक्खा ।

सुण्हाण-पुच्छगाणं^२ प्प(घ)त्तीहामो पियं काउं ॥” •

तीए^३ य नाम गुत्तं घरं च अयाणमाणेण जाणि तीए सह डिंभाणि आगयाणि, ताणं
रुक्खेहिंतो फलाणि दाउं पुच्छियाणि जहा — ‘का एसा ?’ तेहिं पि सिद्धं से णामं
गेहं ति । अवि य —

“अन्न-पानैहेरे^४ वालां यौवनस्थां विमूषया । वेइयां स्त्रीमुपचारेण वृद्धां कर्कशसेवया ॥”

मयण-सर-सल्लियंगो तीए सह संगमोवायमभिलसंतो गओ परिवार्इयाए समीवं ।^५
वसीकया सा तेण दाण-विणयाईएहिं । भणिओ अंणाए — ‘किं ते समीहियं करेमि ?’ । तेण
भणियं — ‘इब्भ-वधूए सह संगमं’ । ‘धीरो हवसु, जाव से समीवे गंतूणागच्छामि’ ।
गया सा दिट्ठा वहू । थालीए तलयं कुणंतीए पणाम-पुव्वयं च दिन्नमासणं । निसन्नाए
परिवार्इया[ए]^६ पत्थुया धम्मकहा । तयावसाणे य पुच्छिया सा वहूए — ‘भयवइ ! किंचि
अच्छेर-पुव्वयं दिट्ठं ?’ । तीए भणियं — “वच्छे ! किं बहुणा ? जं माए दिट्ठं तं ज्ञत्ति^७
पावेसु’ । वहूए भणियं — ‘किं को वि जुवाणो ?’ । तीए भणियं — ‘आमं’ । वहूए
भणियं — ‘केरिसो ?’ । परिवार्इयाइ भणियं — ‘को से रुवाइ-गुणे वण्णेउं समत्थो ?’
तहा वि सुणसु संखेवेणं —

निवसइ इमंमि नयरे सत्थाह-सुओ सुदंसणो नाम ।

निय-रूव-विजिय-भुवणो णीसेस-कलाण कुल-भवणं ॥

जो य, वच्छे ! कुलीणो मज्झत्थो मेधावी पडुओ दक्खो विणीओ वाई रसिओ रूवी
सुभगो देस-कालनू उज्जल-वेसो बहु-मित्तो ईसरो [अंगवो] गंभीरो सरणागय-वच्छलो
विउसो पत्थणेजो धम्म-परो दयालू सच्च-वयणो पडिवन्न-वच्छलो पुद्वाभासी महासत्तो
कला-कुसलो पसिद्धो मइमन्तो सवहा समत्थ-गुण-रयणाकरो ति ।

अह तस्स रूव-विजिओ सकलंको दोस-संगओ चंदो ।

पक्ख-क्खएण वच्छे ! कलावसेसो फुडं जाओ ॥

सामल-देहो जाओ महु-महणो तस्स रूव-विजिय व ।

गहिय-कलावो अज्ज वि भमइ चिय^८ तिनयणो भिक्खं ॥

१ क. ओ । २ ह. महुं, क. सुहु । ३ क. ज. °णम्मि° । ४ क. ह. °रोरु । ५ क. °च्छणं । ६ क.
°ए जा° । ७ ह. क. वेइया । ८ क. ह. वृद्धात् । ९ क. ह. आ° । १० ह. क. °या प° । ११ क. तस्से ।
१२ ह. क. ज. मज्झत्थो । १३ ज. ते° ।

तस्स मुह-रुव-तुलिओ कसिण-सिओ उवह गोडलं पत्तो ।

हल-मुसल-वावड-करो लज्जाए गोड-पुरिसो व ॥

इय एवमाइ-बहुविह-गुणाण अंतं ण तस्स पेच्छामि ।

ता पुत्तिया ! तेण समं रइ-सोक्खं ज्ञत्ति पावेसु ॥”

इब्भ-वधूए पुरओ तह तीए तस्स वणिणयं चरियं ।

जह वम्महस्स बाणा हिययं भित्तूण नीसरिया ॥

‘एयं पि वंचेमि’ मन्नमाणीए मसि-विलेत्त-करेणं पुट्ठीए आहणिऊण गच्छल्लिया गेहाउ वधूए परिवाइया – आ ! पावे ! कुलवहू-विद्धंसकारिए ! ममावि पुरओ एयारिसाणि कुल-कलंक-भूयाणि पलवसि ! । विमण-दोम्मणा गया एसा । साहिया से पउत्ती – ‘वच्छ ! न नामं पि इच्छइ, णवरं मसीए खरंटीऊणाहं नीणिया’ । अबो ! जहा मसी-सणाहाउ पंच वि अंगुलीउ पट्ठीए दीसंति, तहा ‘कसिण-पक्ख-पंचमीए समागमं पिसुणियं’ णवरं संकेय-ट्ठाणं न कहियं, तज्जाणणत्थं पुणरवि कह कह वि पट्ठविया संती से समीवं समाढत्ता कालाणुरुव-कहा । ‘अबो ! किं पुण एयागया ? हुं, संकेय-ट्ठाणं न सयियं, तन्निसमणत्थं पट्ठविया’ नाऊणऽसोगवणियाए मज्जेण तह चिय नीणिया पत्ता तस्स समीवं । भणियमणाए – ‘ण ते वच्छ ! नामं पि इच्छइ, असोय-वणियाए नीणिय मिह’ । सुणिय-संकेय-ट्ठाणेण य भणिया सा तेण – ‘अबो ! अलं वा(ता)ए त्ति’ । क्रमेण य संपत्ते कसिण-पक्ख-पंचमी-पओसे गओ सो तत्थ । पत्ता सा वि तत्थेव त्ति । अवि य –

रमिऊण नियय-नाहं सब्भावे पाडिऊण सोऊण ।

पत्ता जार-समीवं वंमह-सर-सल्लिय-सरीरा ॥

अच्चंतो नेहापुराण-सणाहं दीहर-वियोगाणल-तविय-देह-निव्वण-समत्थं मोहिय-हरि-हर-पियामह-तियस-तिहुयणं आवडियं से मोहणं । एवं च पुणरुत्तं रमिउवा(ऊण) य णीसहगाणि अंतरियाणि निदाए । चरिम-जामे सरीर-चिंताए उट्ठिऊण चित्तियं ससुरेण – ‘न एस मज्झ सुओ वधूए समीवे सुत्तो, ता मा पच्चूसे ममं अलिय-वायिणं काहि’त्ति चित्तेंतो वेत्तूण चरणाओ नेउरं गओ ससुरो । सुणिय-ससुर-वुत्तंताए य भणिओ अनाडो – ‘तुरियं वच्चसु, पत्ता आवयाकाले य साहिजं करिज्जसु’ त्ति । सा वि गंतूणं पसुत्ता पइ-समीवे, थेव-वेलाए पभणिओ भत्तारो – ‘गिम्हो इत्थ, ता असोगवणियाए वच्चामो’ । गयाणि तत्थ । पसुत्तस्स य भत्तुणो बोहिऊण विम्हय-विसाओवहासाणुगय-मणाए भणियं भत्तुणो – ‘किं एसो कुल-कमायारो ?, किं वा उवएसो ?, किं वा रहस्सं ?; जेण भत्तुणा सह रइ-सोक्खमणुहवंतीए वधूए चरणाउ ससुरो नेउरं णयति !’ । तेण भणियं – ‘किं सच्चमेयं ?’ । तीए भणियं – ‘स एदह-मित्त-मिलियं तुम्हं चिय भणिउं पारेह’ । तओ-लज्जाणुगएण भणिया पइणा – ‘विसत्था हवसु, पच्चूसे मग्गिसामो’ । तीए भणियं – ‘न मे णेउरेण कज्जं, एयारिसेण मे चिट्ठिएण विलिय मिह’ । पच्चूसे एगंते भणियं थेरेण – ‘विणट्ठा पुत्त ! ते जाया’ । सरोसं भणिओ सुएण – ‘बोड्ढीहोतस्स पणट्ठा ते बुद्धी’ । थेरेण भणियं – ‘निस्संसयं, अन्नेण सह दिट्ठा पुरिसेण’ । सुएण भणियं – ‘अहं चिय

तए अन्नो कउ' ति सुएण भणियं । इत्थंतरंमि महया सहेण पलत्तं वहूए - 'किमेत्थ बहुणा पलत्तेण ? जाव एयाओ कलंकाओ न सुद्धा, ताव न गिण्हामि भत्त-पाणं' । एवं सोऊण मिलिओ लोगो, जाओ महाकलयलो । 'दिवघड-विसाईहिं सोहेमि अप्पाणयं' तीए भणियं । बुद्ध-नागरएहिं भणियं - 'किमणोहिं अणिच्छियत्थेहिं ? कुत्तियावण-जक्खे परेक्खा कीरउं । तओ ण्हाया कय-बलिकंमा सिय-वत्थाभरण-कुसुमालंकिया अणुगम्ममाणा कोऊहलापूरिय-नागरेहिं सह संपत्ता । तत्थ मिलिया नरेंदाइणो । इत्थ-तरंमि मुणिय-वुत्तंतो पायडिय-कारिम-गहो जर-दंडी खंड-निवसणो भूइ-धवलंगो पणो-लितो लोगं आलिंगिउं रमणीउं पत्तो तं उदेसं सो तीए जारो । अणिच्छयन्ती वि बला आलिंगिया सा तेण, गलत्थिओ लोगेण । ततो आमंतिऊण लोगपाले तियस-महामुणिणो भणिओ जक्खो - 'जो जणणी-जणएहिं दिन्नो भत्तारो, तं मोत्तूणं, एसो पुण गह-गहिओ दिट्ठो चिय, एयं च अन्नो जइ मए मणसा वि झाइओ, ता धरेजसु; अह न पत्थिओ ता वच्चिजामो' ति भणिऊण किंकायव-मूढो जाव जक्खो वियप्पंतो चिट्ठइ, ताव झत्ति जक्खस्स हेट्ठेण णीहरिया । समुट्ठिओ साहुकारो 'अहो ! महासई एसा' । निंदिओ सबलोगेहिं थेरो ।

अवि य - चित्तेइ जाव जक्खो, ता से हेट्ठेण निग्गया झत्ति ।

छलिओ अहं पि अब्बो ! नत्थि सइत्तं अहवाए ॥

'अहो ! सच्चवाई वि संयण-णागरय-नरेंद-जक्खाईहिं संभाविओ अलियवाई' एयाए चिंताए पणट्ठा थेरस्स निदा । 'एस महल्लत्तणस्स जोगो(ग्गो)' मण्णंतेण ठविओ अंतेउरे राइणा । संपत्तो पओसो । बोलीणो राईए पढम-जामो । पसुत्ताउ सवाउ' वि अंतेउरिया, 'णवरमेगा उव्विग्गा ण निदं पवजइ । हंत ! कारणेण होयवं जमेसा ण णेइं पवज्जए, ता करेमि कवड-सुत्तं । तहा कए पसिमि(सारि)ओ कुडंतरिणण करिणा करो ति । तत्थ विलग्गिऊण गया मेंठस्स समीवं । चिरस्स आगय ति संजाय-रोसेण ताडिया संकल-प्पहारेहिं । तीए भणियं - 'मा रुससु, एरिसो अज महल्लओ जाओ, जो चिरेण पसुत्तो । पच्चूसे उवणीया करिणा गेहे । 'अहो ! जइ नाम उभय-कुल-विसुद्धाउ' नरेंद-पत्तीउं रक्खिजंतीउं' वि एआरिसमंसमंजसमणुट्ठेति; अम्हाण पुण वहूउ जं गया वि आगच्छंति, तं पि लट्ठं इमं भावेंतो पणट्ठ-चिंतो थेरो सोउमाढत्तो । उग्गए वि सूरं ण बुज्झइ, सिद्धं राइणो । तेण भणियं - 'मा बोहेह' । सत्तम-दिणे बुद्धो य पुच्छिओ राइणा - 'किमेयं ?' ततो साहिओ सम्भावो, णवरं ण याणामो तं महिलं । तओ भणिव(या)उ राइणा महिलाउ - 'मम दुरिय-णासणत्थं भेंडमय-हत्थि उलंघेह' णिवियप्पं उलंघिओ' सवाहिं पि । इका महादेवी - 'वीहेमि भिंड-हत्थिणो' । संजाया-संकेण पहया उप्पल-नालेण, मुच्छिऊण पडिया धरणीए । दिट्ठाओ संकलप्पहाराओ ।

अवि य - "मत्तकरिं आरूढा ण वीहिया डिंभ(भिंड)-करिवरुप्पेच्छा ।

संकल-हया वि णो मुच्छिया हंतु मे उप्पले पडिया ! ॥"

१ क. दुट्ठं । २ क. ह. °ओ । ३ क. भूय- । ४ क. °ओ । ५ ह. °ओ । ६ क. णवरसेमाओ-विया । ७ क. जण णि° । ८ क. पए पसविओ । ९ क. रोहे । १० क. ह. °ओ । ११ क. ह. °तावो । १२ क. °ससस° । १३ क. उ° । १४ ह. °या ।

ततो णिस्संसयं जाणिऊण समाइड्डाणि वज्झाणि मँठो देवी करी य । आरोविया छिन्न-
टंकं गिरिवरं । ठिओ^१ एगेण पाएणागासे हत्थी । लोणेण य भणिओ राया—‘किमेस
वराओ तिरिओ वियाणइ? ता मा एयं वावाएमु’ । पच्छा ठिओ रायणारुद्धे(डि)हिं
दोहि वि पाएहि । पुणो वि णिच्छए विन्नचेण वि ण मुक्को राइणा । पुणो रायण-गएहिं
५ ठिओ तिहि वि चलणेहिं । ततो लोणेहिं कओ महकंदो—‘अवो ! अजोत्तकारी राया,
जो पेदोसमेयारिसं हत्थि-रयणं वावाएइ’ । ततो समुवसंत-कोवेण भणिओ मिंठो—
‘अरे ! तरसि नियत्तेउं?’ । तेण भणियं—‘जइ अम्हाण वि अभयं देसि’ । दिन्ने
अभये^२ नियत्ताविओ नागो अंङ्कुसेण^३ । इत्थ वि मुत्ते एस उवणओ दड्डवो ।

“अंङ्कुसेण जहा नागो धम्मे संपडिवाइओ” रहनेमी । [उ. २२, ४६]

१० कओ देवीए सह निविसओ मँठो । भमंताणि देसंतरं ठियाणि पओसे देवउले ।
इत्थंतरे चोरो गामं मुसिऊण ठिओ सो तत्थेव । चोराणुमग्गागएहिं य नरेहिं वेदियं
तमुज्जाणं । पभाए गेण्हिस्सामो । तीए लोइंतीए लग्गो तक्कर-फासो । तम्मि राय-रागाए
पुच्छिओ सो को तुमं ? । तेण भणियं—‘तक्करो रित्थं गेण्हिऊण अहं पविट्ठो । वेदिओ
आरक्खिणहिं’ । मँठं सुह-पमुत्तं जाणिऊण भणिओ चोरो—‘जइ भत्तारो भवसि, ता
१२ मुयावेमि वसणाओ’ । तेण भणियं—‘एवं करेमो’ चि ।

अवि य—“रइ-सोक्खं किञ्चिं जीवियं च रेत्यं च देइ जा तुड्डा ।

तं सयमागच्छंती को मुंचइ कामधेणु व ? ॥”

पभाए गहियाणि तेन्नि वि । मँटेण भणियं—‘नाहं चोरो, अण्णं गवेसह’ । तीए
भणियं—‘एस मज्झ भत्तारो जणाणि—’जणएहिं दिण्णो मुट्ठ-सहावो, एसो पुण तक्करो’ ।
११ ततो गहिओ मँठो चि ।

अवि य—“विहिणो वसेण कम्मं जयंमि तं किं पि माणिणो पडइ ।

जण्ण कहिउं न सहिउं ण चेव पच्छाइयं(उं) तरइ ॥”

ततो चित्तिं मँटेण—‘अहो ! महिला नाम अणामिया वाही, अभोयणा विमूढया,
अहेउओ” मच्चू, निरब्भा वज्झासणी, अनिमेत्ता पाव-परिणई, अकंदरा वग्गि’ चि ।

११ अवि य—“मोत्तूण महारायं गहिओ अहयं ममं पि मच्चुमि ।

छोहुं गहिओ चोरो णत्थि विवेगो महिलाणं ॥”

उक्तं च—“दुःखमावा यत्तश्चैता दित्तर्गादेव योषितः ।

ततो नासां वशं गच्छेद्विजार्थी प्रेत्य चेइ च ॥

गणयन्ति न रूपान्नं नार्थान्नं न प्रसुं कुलीनं वा ।

११ मन्मथ-दीपित-नात्राः स्वच्छन्दाः संप्रवर्तन्ते ॥

आतृ-समं पुत्र-समं पितृ-तुर्यं यान्ति नेह लज्जन्ति ।

मन्मथ-दर्पाविष्टा गाव इवात्यन्तमूढत्वात् ॥

१ ह. क. ज. हत्थी । २ क. नाइ । ३ क. केन । ४ क. ह. उन् । ५ क. मह । ६ क. मँ ।

७ क. पउसे । ८ क. छा । ९ क. च कर । १० क. मँठं मु । ११ ह. जइण । १२ क. पउ ।

१३ क. मँठे । १४ क. अइवओ मत्तु ।

त्यजन्ति भर्तृनुपकारकर्तृन् विरक्त-चित्ता अपि घातयन्ति ।
 खलेऽपि रज्यन्त इह स्वतन्त्रा भुजङ्ग-पत्न्यः प्रमदाश्च तुल्याः ॥
 रागमेकपद एव हि गत्वा यान्ति शीघ्रमविचार्य विरागम् ।
 चञ्चलत्वमिदमात्मवधार्थं योषितां च तडितां च समानम् ॥
 आचारो(सो) मानसानां कपट-शतगृहं पत्तनं साहसानां
 तृष्णाऽभेजन्मभूमिर्मदन-जलनिधेः कोप-कान्तारपारः ।
 मर्यादा-भेदहेतुः कुल-मलिनकरी नित्यदुर्ग्राह्यचेताः
 स्त्रीनामाऽतीव(नीच)दुर्गं बहुभयगहनं वैरिणा केन सृष्टम् ? ॥
 वचनेन हरन्ति वरगुणा निशितेन प्रहरन्ति चेतसा ।
 मधु तिष्ठति वाचि योषितां हृदये हालाहलं सदा विषम् ॥
 अत एव मुखं निपीयते वनितानां हृदयं तु ता(पी)ड्यते ।
 पुरुषैः सुखलेश-वञ्चितैर्मधुगूढैः कमले यथाऽलिभिः ॥”

समारोविओ 'मैंठो सूलियाए । थेंववेलाए य निग्गओ सावगो तेण पएसेण । चोरेण
 भणियं— 'महासत्त ! कुणसु दयं नीर- 'दाणेण' । सावगेण य धम्म-देसणा-पुव्वयं भणिओ
 एसो— 'भइ ! 'निहलिय-समत्थ-पावं कय-समत्थ-सोक्खं नमोकारं पढसु, जेण देमि ते
 जलं' । 'एवं' ति पडिवन्ने गओ सावगो । आगच्छंतं दट्ठुण गहिय-जलं संजायाणंदो
 नमोकारं पढंतो जीविएणं मुक्को । नमोकार-प्पभावेण उप्पण्णो वाणमंतर-देवेसु” ति ।

अवि य— “मातङ्गानां 'मदान्धभ्रमदलिपटलश्यामगण्डस्थलानां

ये मार्गेणानुयाताः क्षणमपि हरिणाः क्षुद्रमग्नानदेहाः ।

तेऽवश्यं भूतलस्यैस्तरुणतरुलतापलवैर्यान्ति तृप्तिम्,

प्रायस्तुज्ज्ञान(नु)गानां न भवति विफलो वीप्सितार्थोऽभिलाषः ॥”

पउत्तावहिणा य मुणिओ पुव्वभव-वुत्तंतो । सावगं पि चोर-पडिगच्छं काउं वज्झट्ठाणं
 निजंतं दट्ठुण अकय-तियस-कायवो कर-गहिय-महासेलो लोगं भेसिउं पयत्तो । अट्ठपड-
 पाउरणो गहिय-धू[व]कडच्छूगो लोगेण सह राया विनविउमाढत्तो । देवेण भणियं—
 'अरे नरेंदाहम ! अमुणिय-कज्जाकज्जं एयं महाणुभावं पावेसु वि अपावं, वंचणाय(प)रेसु
 वि सरलं; निहएसु वि सएदयं, णेक्कलंकं तियसाणं वि पूयणेज्जं जिणधम्ममाणुट्ठाण- 'परं
 सावयं माराविसि, ता णत्थि ते जीवियं सविसयस्स' । राइणा भणियं ।

अवि य— अण्णाणोवहएणं” जं पावं कारियं मए देव ! ।

तं खम ण पुणो काहं खंति-परा होंति मुणि-देवा ॥

ततो संसिऊण सवित्थरं नियय-वोत्तंतं भणिओ राया— 'पाएसु पडिऊण महाविभूईए
 पवेसेसु सावगं' अणुट्ठियं देव-वयणं ” राइणा । देवो वि संभाव-सारं” पणमिऊण सावगं
 उप्पइओ गयण-मग्गेणं ति ।

१ क. मेतोप्र० पादवले । २ क. 'दारे० । ३ क. 'निय० । ४ क. 'ति मा० । ५ क. 'गामा० ।
 ६ क. 'दण्ड० । ७ क. 'लसै० । ८ क. 'कगो । ९ क. ण,० क. सू णि० । १० क. 'णुपरं सावि० ।
 ११ क. 'वं । १२ क. पइ० । १३ क. 'वर० ।

अवि य — 'कयपावो वि मणूसो मरणे संपत्त-जिण-नमोकारो ।
इच्छिय-सिद्धिं पावइ पत्ता जहा मेंठ-देवेण ॥'

इओ य सा तकरस्स नियय-चिद्धियं साहंती पहंमि गंतुं पयइ त्ति ।

अवि य — 'जह जह तीए चरियं इक्क-मणो तक्करो निसामेइ ।

तह तह भयमइओ विव वेविर-देहो इमो जाओ ॥'

'अवो ! किंपाग-फल-भक्खणं पिव ण सुंदरा एसा' — भाविऊणं संपत्त-नई-तीरेण गहिय-वत्थाभरणेण भणिया सा तेण — 'उत्तारेमो तावोवगरणं, पुणो वि तमुत्तारेस्सामो' भणिऊण उत्तिन्नो नइं पयइओ गंतुं । भणिऊणमणाए — 'मसं मोत्तूण कत्थ वच्चसि ?' । तेण भणियं — 'अलं तुज्झ संसग्गीए, दूर-द्विया वि जीवियं देज्जसु' त्ति । ततो सर-त्थं व-
निलोका कर-संछाईय-गुज्झ-देसा ठिया 'करण-ल्याए दिट्ठा मेंठ-सुरेण । तीए संवोहणत्थं गहिय-मंस-पेसी आगओ जंबुओ, दिट्ठो अणेण नई-तड-संठिओ मीणो । तओ मंसपेसिं मोत्तूण पहाविओ मच्छ-गहणत्थं । इत्थंतरंमि उक्खित्तं मंसं पक्खिणा, मीणो य पविट्ठो जलंमि । तओ विमणं जंबुयं णिएऊणं भणियमणाए त्ति ।

अवि य — 'साहीणं मंसं उज्झिऊण पत्थेसि मूढ ! किं मीणं ? ।

एण्हि दुण्ह वि चुक्को अप्पाणं खाइसु सियाला ! ॥'

जंबुएण भणियं । अवि य —

'कर-संछाईय-गुज्झे ! मइलिय-सप्पुरिस-कुलहरे ! पावे ! ।

णरणाह-मेंठ-चोराण चुकिए ! 'ह्यसु अप्पाणं ॥'

अहो ! जइ सच्चमेस जंबुओ, ता कीस माणुस-भासाए मम पुणो 'दुच्चरियाणि जंपइ ? जाव
विमला(णां) भावेंती चेइइ, ताव दावियं मेंठ-रूवं । कहिऊण णमोकार-फलं देवत्तं काऊण धम्मकहा भणिया तियसेण — 'भदे ! संपयं पि पस(सम)त्थ-पाव-वण-जलणं अचित्त-चिंता-मणि-विभमं कुणसु 'मुणि-धम्मं' । तीए भणियं — 'फुससु कलंकं जेण करेमो' । तओ तज्झिऊण 'णरनाहं पवेसिया वसंतपुरे महाविच्छडेण' णेक्खंता एसा गहिय-सिक्खा धूयपावा य गया देवलोगम्मि ।

अओ भन्नइ — 'जेणेवंविहाउ' तम्हा ताण विरत्त-चित्तेण धम्मो कायवो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दोण्हं पि हु महिलाणं सोऊणं कुणह वेरगं ॥

॥ नेउरपंडिय-नरंदमहिलाण कहाणयं सैमत्तं ॥

स्त्रीभ्यो विरक्तस्यापि यदि कर्मपरतन्त्रतया विषयेच्छा जायते, तत आत्मा दान्तव्य इत्याह —

सदाइसु रत्तेण वि दमियव्वो साहुणां णिओ देहो ।

सैज्झगिरि-सिद्धएण वि(व) संबोहिय-रायलोएणं ॥ १३

[शब्दादिषु रक्तेनापि दान्तव्यः साधुना निजो देहः ।

सहगिरि-सिद्धकेनेव सम्बोधित-राजलोकेन ॥ १३]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् —

— [१२. आत्म-दमने सिद्धक-कथा] —

सज्झगिरिम्मि कौंक्कणय-नयरे समारोविय-गुरुभारे आरुहंति अवयरंते य दट्ठूणा-
णुकंपाए राइणा तेसिं वरो दिन्नो 'मए वि एयाण मग्गो दायव्वो, न उण एएहिं' ति ।
इओ य एगो सेयंवर(सिंधवओ) पुराणो संजाय-संवेगो चिंतिउमाढत्तो त्ति ।

“मए वि अप्पा दंतो संजमेण तवेण य । मा हं परोहिं दंमंतो वंधणेहि वहेहि य ॥

अप्पा चेव दमेयव्वो अप्पा हु खलु दुदमो । अप्पा दंतो सुही होइ अस्सि लोणे परत्थ य ॥”

ता तहा दमामि अप्पाणं जहा सुही होइ । गओ सज्झगिरिंमि । गहिया वाहियाण
मज्झे सामन्नया । गुरुर-वाहि त्ति काउं जाओ तेसिं सो चिय मयहरो । अन्नया सेल-
मारुहंतेण आगच्छंतं साहुं दट्ठूण देन्नो सिद्धएण से मग्गो । अव्वो ! मग्गो राय-
विदिण्णो अम्हाण वरो इमिणा समणगस्स मग्गं देंतेण । गया राय-कुले भारवाहिणो ।
वाहरिओ सिद्धो, जाओ ववहारो । सिद्धएण भणियं—‘महाराय ! समारोविय-गरु-
भर त्ति काऊण अम्हाण तए दिन्नो वरो, ता जइ मए वि भारो घेत्तूण मुक्को, सक्केवेण
सो जइ तेण समणगेण उक्खित्तो; ता किं न दायव्वो से मग्गो ?’ । राइणा भणियं—
‘सुट्ठु दायव्वो’ । तेहिं भणियं—‘देव ! न तेण तण-मेत्तो वि भारो समुक्खित्तो’ । ततो
चारित्तधम्म-देसणा-पुव्वयं परुविओ अट्ठारस-सीलंग-साहस्सिओ भारो त्ति ।

वोज्झंति नाम भारा ते चिय वोज्झंति वीसमंति(ते)हिं ।

सील-भरो वोढव्वो जावज्जीवं अविस्सामो ॥

मुणि-वूढो सील-भरो विसय-पसत्ता तरंति णो वोढुं ।

किं करिणो पल्लाणं उव्वोढुं रासहो तरइ ? ॥

तओ संजाय-संवेगा के वि तेण चिय सह निक्खंता, अन्ने सावया संवोत्ता सह
नरेंदेणं ति ।

अओ भन्नइ—विसय-उप्पन्न-रागेण वि अप्पा दमियव्वो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कहियं जो सुणइ नरो सो गच्छइ सासयं ठाणं ॥

॥ सज्झगिरि-सिद्धकखाणयं समत्तं ॥

एकस्यामपि क्रियायां भावानुरूपं फलं प्राप्नुवन्ति प्राणिन इत्याह—

भाव-सरिच्छं खु फलं इक्काइ वि होइ जंतु-किरियाए ।

जह संब-पालयाणं वंदण-किरियाए नेमिस्स ॥ १४

[भाव-सदृशं खु फलमेकस्यामपि भवति जन्तु-क्रियायाम् ।

यथा संब-पालकयोर्वन्दनक्रियायां नेमिनः ॥ १४]

भावानुरूपं फलमेकस्यामपि भवति द्वयोर्वहूनां वा जन्तूनां क्रिया चेष्टा तस्यां जन्तुक्रियायामेकस्यापि यथा कृष्ण-सुतयोः संब-पालकयोरिति । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

— [१३. भावानुरूप-फले सम्ब-पालक-कथा] —

परितुलिय-सग्ग-नगरीए चारवईए अणेग-नरनाह-पणय-पय-पंकओ जायव'-सहस्सा-
णुगम्ममाणो सिंहासणत्थो वद्धाविओ वासुदेवो निउत्त-पुरिसेहिं—'देव ! पमोएण
चद्धसि, समोसरिओ विमुक्क-भूसणो वि तइलोक-भूसणो, पणडु-संसारधम्मो वि संसा-
राणुगओ अटारस-महारिसि-सहस्स-परिवारो भगवं अरिद्धिनेमी रेवय-उज्जाणे' । तओ
तकाल-पयडु-पहरिसि-विसेसेण दाऊण तेसिं जह-चेतिय-व्वभहियं दाणं 'पभाए सब-
रिद्धीए वंदिस्सामो' आणवेऊण लोगं पुणो वि भणियं कण्हेण—'जो पढमं सुए तित्थयरं
वंदइ, तस्स जहिच्छियं वरं देमि' । निदा-खयं[मि] विवुद्धेण य नियय-धवलहरे च्चिय गंतूण-
कय(इ)वय-पयाणि धरणियल-णमिय-जाणु-करयलेण पवडु(डु)माण-संवेगाइसएण पण-
मिओ संवेण तित्थयरो । संकिलिद्ध-परिणामेण य पालएण गंतूण राईए वंदिओ
रज्ज-लोभेण । वासुदेवो वि महाविच्छड्डेण पयडो भगवओ वंदणवडियाए । पत्तो
समोसरणं । भावसारं पणमिओ तित्थयरो सह गणहराईहि ति । अवि य—

तं किं पि अणन्न-समं सोक्खं तस्सासि णेमि-णमणंमि ।

जं कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवम-सुहेण ॥

निसामिऊण य धम्मं जहा-अवसरं भणियं कण्हेण—'केण अज्ज तुम्हे पढमं
वंदिया?' । भगवया भणियं—'द्वओ पालएण, भावओ संवेण । 'कहमे(हिं से)यं?'
भगवया भणियं—'एस अमविओ य पालओ, इयरो भवसिद्धिओ' । तओ दिण्णो
संवस्स वरो । ततः स्तुतिद्वारेणोक्तं कृष्णेन—

“त्वद्वाक्यतोऽपि केषांचिदवोच इति मेऽद्भुतम् ।

भानोर्मरीचयः कस्य नाम नालोकहेतवः ? ॥

न चा(वाऽ)द्भुतमूलं कस्य प्रकृत्याऽऽश्लि(क्लि)ष्ट-चेतसः ।

स्वस्था(च्छा) अपि तमस्ते(त्वे)न भासन्ते भास्वतः कराः ॥”

अतो भन्नइ—एक्काए वि जंतु-किरियाए भावाणुरूपं फलं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं० ।

॥ संब-पालक-कथाणयं समत्तं ॥

प्रशस्त-भाववता च कुतश्चित् प्रम(मा)दादिभ्यः प्रावचनिके उड्डाहे जाते, तमाच्छाद्य यथा प्रवचन-प्रभावना भवति, तथा कार्यमित्याह -

• पावयणिय-उड्डाहं गोवेउं पवयणुन्नइं कुज्जा ।

जह चंपा-नयरीए कया सुभद्राए सयराहं ॥ १५

[प्रावचनिकमुड्डाहं गोपयित्वा प्रवचनोन्नतिं कुर्यात् ।

यथा चम्पानगर्या कृता सुभद्रया श्रुति ॥ १५]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम् -

— [१४. प्रवचनकलङ्कापहारे सुभद्रा-कथा] —

अत्थि इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे अंगा-जणवए वाससय-वण्णणिज्जा चंपा-
नयरी ति । अवि य -

अत्थि पुंरी पोराणा चंपानामेण दस-दिसि-पगासा ।

केत्ति व भुवण-गुरुणो आणंदिय-सयल-जिय-लोगा ॥

तत्थ य राया दरियारि-मत्त-मायंग-कुंभ-निदलणो ।

जयलच्छि-परिग्गहिओ जियसत्तू विणमि-संकासो ॥

तत्थेव वि(व)स[इ] इब्भो जिणदत्तो णाम मुणिय-जिण-वयणो ।

संमत्ताइ-गुण-जुओ सारिच्छो अभयकुमरस्स ॥

तस्स सुभदं धूयं तव(१ च)निय-सद(द्ध)ओ निएऊण ।

चित्तेइ विही धन्नो जेणेसा फंसिया धणियं ॥

अहवा चिअ लद्ध-रसो ण उण विही जेण निम्मिउं एसा ।

उवणीया अन्नेसिं अमुणिय-रइ-सोक्ख-सारेण ॥

ता जइ एयाए करं करेण गेण्हेइ [स]जीविओ होज्ज ।

इय एवं चित्तंतो अणंग-सर-गोयरं पत्तो ॥

तत्तो पट्टविया जिणदत्त-समीवे दुजाइणो वरगा ।

अण्णधम्मिउं ति काऊ(उं) ण दिन्ना तीसे य लाहत्थं ॥

गओ साहु-समीवंमि निसामिओ धम्मो जाओ कवड-सावगो । कालंतरेण य सम्मं ॥
निसामित्ति(त)स्स परिणओ सब्भावेण । तओ कहिऊण मुणीण परमत्थं जाओ अभय-
कुमार-सरिसो सावगो । जिणदत्तेण वि साहम्मिउं ति काऊण दिन्ना से सुभद ति ।

अवि य - काय-मणिणो निमित्तं गहिओ चिंतामणी वि कवडेणं ।

मुणिय-गुणे भावेणं गहिए इयरो वि संपत्तो ॥

निरुविंयं वारेज्जय-चासरं । समाढत्ताणि दोसु वि इब्भ-कुलेसु तत्कालाणुरुवाणि काय-
वाणि । कमेण आणंदिए णागरय-जणे पत्ते वीवाह-दिवसे महा-विभूईए समोव्वूढा सा तेणं ।

एवं च तीए सह सबभाव-सारं जीय-लोग-सुहमणुहवंतस्स वोलीणो कोइ कालो । अन्न-
 दियहंमि भणिओ जिणदत्तो नियगेहे नी(ने)मि सुभइ । जिणदत्तेण भणियं — ‘उवासग-
 भत्तो सबो वि ते सयणो अणणुवट्ठंतीए मा कलंकं काहि’ ति । तेण भणियं — ‘अन्नमि
 गेहे काहामो’ । तहा कए तीए सह जिण-साहु-साहंमिय-संघ-दाण-वंदण-पूया-सारं
 ६ धम्म-त्थ-काम-सणाहं बुहजण-पसंसणेज्जं जियलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ
 कालो ति । जिणधम्म-मच्छरेणं पइ-सइ(य)णो तीए छेड्डमलहंतो रोसानल-पज्जलिओ
 खवेइ कइ(ह) कह वि अप्पाणं । पुणरुत्तं च सयणेण भण्णमाणानं वि ण से पइणो चलियं
 चित्तं । अन्न-दियहंमि पत्तो खमग-मुणी भेक्खट्ठा । गहिय-भेक्खस्स पवेट्ठमच्छिमि
 कणोज्जं । तं चावणीयं सुभदाए जि(जी)हाए लिहिऊण य । संकंतो य से चीण-पेट्ठ-
 १० तिलओ मुणिणो भालंमि । अवसरो ति काऊण भणिओ से भत्तारो सयणेण — ‘संपयं
 किं भणिहिसि?’ ति ।

अवि य — “गिण्हइ दोसे वि गुणे जो रत्तो होइ जंमि वत्थुंमि ।

दुट्ठो गुणे वि दोसे मज्झत्थो दो वि णिरुवेज्ज ॥”

चित्तियं से पयणे(इणा) — ‘जइ नाम विसुद्धोभय-पक्खा मुणिय-जिण-वयणा धम्माणु-
 १५ रत्ता एसा वि एयारिसमुभय-लोग-विरुद्धं कुणइ, ता किमेत्थ भन्नउ?’ । ण तहा
 उवयरइ । तत्तो चित्तियं सुभदाए — ‘किमेत्थ चोज्जं? जं गिहिणो कलंकं पाविति,
 एवं(यं) खु महादुक्खं, जं मह कज्जे पवयण-क्खिंसा । ता तहा करेमि, जहा पवयणस्स
 उण्णई हवइ’ । चित्तिंती ए[सा] कओववासा सिय-वत्थाभरण-कुसुम-सोहिया ठिया
 सम्म[दि]ट्ठिणो देवस्स काउस्सग्गेणं ति । अवि य —

२० ‘जाव न पवयण-णेंदा अवणी(णे)यं, ताव देव ! एत्ताए ।
 ठाणाओ न चलामि’ भणिऊणं सा ठिया तत्थ ॥

“तण-सरिसं पि ण सिज्झइ कज्जं पुरिसस्स सत्त-रहियस्स ।
 आरूढ-संसयस्स उ देवा वि वसम्मि वट्ठंति ॥”

तीए तव-तेय-चलिओ पत्तो तं भणइ सुरवरो — ‘किं ते ।
 २५ करेमो?’ तीए वि भणिओ ‘पवयण-नेदं पणासेसु’ ॥

‘णयरीए चत्तारि वि ढक्केऊणं पुणो वि भणिहामो ।
 उग्घाडेउ जा सई चालणि-नीरेण दाराणि ॥

ताणि तुमं चिय मोत्तुं उग्घाडेस्संति णेय सेसाओ ।
 रमणीओ’ परिकहिउं तियसो पत्तो सयं ठाणं ॥

३० पच्चूसंमि विबुद्धो उग्घाडेउमतीरमाणो उ ।
 दाराणि भणइ लोगो जो देवो होउ सो पयडो ॥

ताहे जंपइ देवो ‘सइए उच्छोडियाणि गयणत्थो ।
 उग्घडिस्संति दढं चालणि-परिसंठिय-जलेण’ ॥

विगुत्ताओ अणेगाओ णरेंद-मंति-सेणावइ-सिट्ठि-दिय-सत्थवाहाइ-वहूयाओ । ततो
 ३५ पुच्छिओ सयणो सुभदाए । संदेहमाणेण य न विसज्जिया, चालणि-ट्ठिय-जल-दंसणाओ

य पट्टविया संजायाणंदे[ण] । ततो ण्हाया कय-बलिकम्मा अणेग-सय-पुरजणाणुगम्म-
 माणा संपत्ता पुव्व-पओलीए । इत्थंतरंमि समाहयाइं मंगल-तूराइं, आऊरिया असंखम-संखा ।
 संपत्ता किंनर-क्किंपुरिस-जक्ख-विजाहराइणो । अ(उ)ग्घोसियं तिथयर-नामं, पसंहि-
 (सि)या महरिसिणो, विन्नविओ सिरिसमण-संघो । उग्घाडिओ कसिणागुरू, देन्नो बली ।
 ततो पट्टिऊण तिंनि वाराओ पंचनमोकार-महामंतं, उ(आ)च्छोडियाणि चालिणी-जलेण
 गुंजारवं कुणमाणाणि उग्घाडियाणि दोन्नि वि कवाडाणि । तओ समुच्छलिओ साहुकारो,
 मुकं गयण-ट्टिय-देवेहिं कुसुम-वरिसं । समाहयाइं देवतूराइं । आणंदिया 'समत्थ-लोगा ।
 तओ महा-विच्छड्डेणं एवं चिय दाहिण-पच्छिम-पओलि-कवाडाणि वि उग्घाडियाणि ।
 उत्तर-पओलिं पुण नीरेण अच्छोडिऊण भणियमणाए- 'जा मए जारिसी सीलवई होजा,
 सा विहाडेजा' । सा तह चिय संपयंमि(पि) ढकिया चिट्ठइ । ततो अणलिय-गुण-संथवेण
 बुच्चं(थुव्वं)ता धम्मिय-जणेणं, पसंसिज्जमाणा विम्हियावद्ध-नागरएहिं, अणुगम्ममाणा
 आणंदिय-चेत्तेहिं नरिंद-णागर-सयणाइएहिं, पए पए कय-मंगलोवयारा, महाविच्छड्डेणं
 संपत्ता जिण-मंदिरं । पणमिउं जिणं वंदिया साहुणो । तओ किंचि खणंतरं सोऊण
 जिण-वयणं तह चिय पत्ता नियय-घरं । ततो हरिसिओ सयणो, विलिओ पडिक्खो,
 आणंदिओ समण-संघो ।

अओ भन्नइ-जह सुभदाए कयं तहा कायवं ति । एसुवएसो ।

सुयदेवि-पसाएणं चरियमिणं साहियं सुभदाए ।

सुय-विहिणा निसुणंतो लहइ फुडं तीइ सारिच्छं ॥

॥ सुभदा-कहाणयं समत्तं ॥

प्रवचनोन्नतिकारिणा च द्रव्ये नादरः कार्य इत्याह -

पावेण किलेसेण य समज्जिओ तह वि आवया-हेऊ ।

अत्थो संताव-करो निदरिसणं भाउणो दुन्नि ॥ १६

[पापेन क्लेशेन च समार्जितस्तथापि आपद्धेतुः ।

अर्थः सन्तापकरो निदर्शनं भ्रातरौ द्वौ ॥ १६]

कहमिणमतो भन्नइ -

— [१५. अर्थे भ्रातृद्वय-कथा] —

एगंमि संनिवेसे दोन्नि भाउणो अच्चंत-दोक्खिय-दारिदमहावसण-निहिणो दोहग्ग-
 कलंकंकिय ति । अवि य -

जंमंतर-कय-पावो रिड्डो व भरंति कह वि ते पेड्डं ।

कुसुमाभरण-विलेवण-तंचोल-कहा वि नवि दिट्ठा ॥

अत्रया तथो दारिद्र्य-महादोक्खमणुहन्ता गया सुरुद्धा-विसए । तथ य निदिय-
क्रममाणुद्धाणेण महाकिलेसेण य दहकालेण विदत्तो रुजय-साहस्तिओ नउलगो ।
समोप्पन्न-पहरिसेहि चित्तिमणेहि—

“किं ताए सिरीए पीवराए जा होइ अन्नदेसम्मि ? ।

जा य न मित्तेहिं समं जं च अमेत्ता ण पेच्छंति ॥”

कं(क)मेण पत्थिया स-देसाभिमुहं । परिवाडीए णउलयं वहंताण परुप्परं समुप्पन्नो
वह-परिणामो, न वहे पयइंति । क्रमेण य पत्ता नियय-विसैयस्सासन्नं तडागं । परुइओ
महल्लय-भाया । पुच्छिओ डहरएण । इयरेण भणियं—‘पाओ(वो) हं जेण गहिय-नउलेण
मए तुज्ज वि वहो चंतिओ’ । डहरएण भणिउं(ओ)—‘मए वि एवं चिय पिमुणियं, ता
११ अलमिमिणा आर्वय-हेउणा जल-जलण-चोर-दाइय-णरेंदाइ-साहारणेणाणत्थ-निवंधणेणं
अत्थेणं’ । पक्खेत्तो तडागे नउलओ, तक्खणं चिय गहिओ मच्छएणं । ते वि पत्ता
णियय-मंदिंरं । सीणो वि गहिओ धीवरेण ओआयरिओ विवर्णाए । थेरीए वि
पडुविया धूया पुत्ताण पाहुणय-निमित्तं मच्छाण । तीए वि सो चिय गहिओ महंतो
मच्छो । पत्ता गिहं । फालितीए जाओ खणकारो, दिट्ठो दवाउन्नो नउलओ, लोहेण
१२ क्रओ उच्छंगे । संजाय-संकाए पुच्छियं थेरीए, ण साहियमणाए, जायं भंडणं । मम्म-
देसाहया य मुक्का जीविण थेरी । समुच्छलिओ कलयलो । पत्ता भाउणो, सेसलोगो
य । देट्ठो णउलगो । थेरी य मुक्क-जिया । मुणिओ एस वोचंतो अहो ! उज्झिओ वि
समत्थावयाण हेउ अत्थो पुणो वि दुक्ख-कारणं जाउ चि ।

अपि च—“अर्यान्नामज्जे दुःखमज्जितानां चं रद्धे ।

१३ आये दुःखं व्यये दुःखं विगर्थं दुःखमाजनम् ॥”

रोवंता य निवारिया पाण-डिय-जणेण । ततो काउण से उद्वदेहियं, दाउण
कुलपुत्तयस्स भणिणिं सोउण सम्मत्त-मूलं पंच-महवय-लक्खणं साहु-धम्मं वेरगा-
मग्गावडियाए पवइया दोणि वि भाउणो चि । उवणओ कायवो चि ।

सुयदेवि-पसाएणं नुयाणुसारेण दोन्ह भाउणं ।

२३ सु(सि)इमिणं निमुणंतो लहइ नरो सासयं सोक्खं ॥

॥ दोभाइ-कहाणयं समत्तं ॥

एवंभूतोऽप्यर्थस्तथाऽपि न पापस्य गृहे तिष्ठत्याह च—

संतं पि घरे द्रव्यं पावस्स ण ठाइ, पुन्न-र(स)हियस्स ।

ठाइ किलेसेण विणा निदरिसणं माहुरा वणिणो ॥ १७

[सदपि गृहे द्रव्यं प्रापस्य न तिष्ठति, पुण्य-र(स)हितस्य ।

तिष्ठति ह्येन विना निदर्शनं माथुरौ वणिजौ ॥ १७]

विद्यमानमपि गृहे द्रव्यं पापस्य पुंसो न तिष्ठति । यस्तु पुण्यभाक् तस्य ह्येनं
विनैव देवताऽनुभावादित्यत्र आगत्य तिष्ठति । मथुरायां भवौ माथुरौ ।

— [१६. सपुण्य-पाप-द्रव्ये माथुरवणिक-कथा] —

अत्थि दाहिण-दिसालंकार-भूया तियसपुरि-संका दाहिण-महुरा उत्तरमहुरा य । उत्तरमहुरी(रो)य वाणिओ गओ दक्खिणमहुरं । जाओ 'दाहिण-वाणियएण सह संववहारो परमं-मिच्छी य । तीए य नेव्वहणत्थं कओ संकेओ धूया-पुत्तेहिं जाएहिं कायवो संवंधो । कालंतरेण जाओ दाहिणस्स पुत्तो, इयरस्स धूया । कयं विवाहिजं । मरण-पञ्जवसाणाए य जीवलोगस्स पंचत्तीभूओ दाहिण-माहुरो वणिओ । कयमुद्ध-देहियं । समहिट्ठिओ पुत्तेण घर-सारो । लाभंतराय-कम्मोदएण य मेण्णाणि देसंतरा य गयाणि वाहि(ह)णाणि । गेह-गयं पि दड्ढं जलणेण दवं, छन्नो वाणिज्जो । थलपहेणागच्छंतं दवं विलुत्तं तक्करोहिं, विहडियाणि करिसणाणि, पण्डाणि णिहाणाणि, विरत्ता सयण-बंधु-मित्त-परियण-णागरयाइणो । सब्बहा अणुदियहं ज्ञेज्जिउमाढत्तं दव-पयावाइहि । अन-दियहंमि निरुवियो(ओ) ण्हवण-विही । निसन्नो ण्हाण-पीढे, चाउदेसिं ठविया चत्तारि कणय-कलसा, ताणं पुरओ रुपिया, ताणं बहिं तंवया, ताणं वि पुरओ मिम्मया सब्बहा । किं बहुणा ? समुवणीओ सब्बो य ण्हवण-विही । अहिसित्तो पुव्व-ट्टिय-कलहोय-कलसेहिं । सुक्कमेत्ता य उप्पइया गयणयणे(ले) । एवं पण्डं सब्बं पि । उट्टियस्स य ण्हाण-पीढं पि गयं । ततो गओ य भोयणत्थाण-मंडवं । विरइयाणि पुरओ सोवन्न-रूपमयाणि विचित्ताणि थाल-कच्चोलाईणि । परिविट्ठो विचित्ताहारो । जिमियाहारस्स य एक्केकं नासिउमाढत्तं । जाव मूल-थालं पलायंतं गहियं कण्णो तं चिय मोत्तूण ण्डं थालं पि ।

अवि य — “कुल-जलनिहिणो बुद्धिं को वि नरो कुणइ पुण्णिम-ससि व ।

जायंतो चिय दूरं आणंदिय-महियलाभोगो ॥”

वंस-फलेणं व मए पावेण विणासिओ निओ वंसो ।

रेद्धी य ताय-जणिया एण्हे(ण्हिं) किं मज्झ गेहेण ? ॥

एवं च वेरग्ग-मग्गावडिओ तहाविहाणं साहूणं समीवे धम्मं सोऊण कोडेण गहिय-थाल-खंडो पवइओ एसो । पढियं किंचि सुत्तं । निसामियत्थो एगागी विहरमाणो पत्तो जिणायतण-मंडियाए उत्तर-महुराए । भिक्खुड्ढा भसंतो कमेण पत्तो इब्भ-गेहं । दड्ढो णेण तक्खणं निय-ण्हाणुवगरण-ण्हाओ गहिय-तालि-घं(विं)टाए अच्चंत-रूववईए धूयाए वीइजंतो कच्चोल-सुत्ति-करोडयाइ-सणाहे खंडथाले भुंजंतो इब्भो । लद्ध-भिक्खं पि उवगरण-दिन्न-देहिं साहुं दड्ढूण भणियं इब्भेण — ‘किं भगवं ! वालियं पलोएसि ?’ मुणिणा भणियं —

“रूवेसु भइ ! भइय-पावएसु दिट्ठिविसयमुवगएसु ।

रुट्ठेण व तुट्ठेण व समणेण सया ण होयवं ॥”

ता णाहं वालियमणुरागेण पुलोएमि । ‘कं खु एयं भंडोवगरणं । ‘कत्तो य एयं तुज्झ ?’ इब्भेण भणियं — ‘अज्जय-पज्जय-पिति-पज्जयागयं सब्बमेवमुवगरणं, अत्थो य कोडि-संखो, रयणाणि य विविह-रूवाणि’ । साहुणा भणियं — ‘किमे[ए]ण असंवद्ध-

पलावेण ? नाहमुवगरण[स्स] अत्थी, किं खु महल्लेण कोऊहलेण पुच्छामि । जेण
 एयाणि ण्हाण-भोयणंगाणि पुवं ममं आसि । खीणं पुनं च ममं मुत्तुं उड्डेऊण पुलोयं-
 तस्स^१ य अन्नत्थ गयाणि जाव इमं थाल-खंडं ठियं^२ । कड्डिऊण उवड्डियाए कयं थाल-
 समीवे झड त्ति लग्गं । ततो पणड्ड-संको इब्भो कहिउमाढत्तो — ‘ण्हायमाणस्स मे आगओ
 ५ आगासेणं सब्बो वि एस उवगरण-वेच्छड्डो’ । गेहमुवगएणेया देड्डाओ नाणाविहाओ
 निहीओ ।

अवि य — जा सुविणे वि न सुणिया कुबेर-धण-लच्छि-विब्भमा रिद्धी ।

अणुकूल-दिब-जोगा सा जाया मज्झ कत्तो वि ॥

काए पुरीए जाओ ? , को व तुमं ? कस्स भन्नसे तणओ ? ।

इब्भेण पुच्छिएणं कहियं सबं पि से मुणिणा ॥

हंत ! एसो सो मे जामाउओ । कंठे घेत्तूण सब्भाव-सारं रुन्नो इब्भो । भणियं च
 णेण — ‘तुमं मज्झ जामाऊ, एसा वि ते बालभाव-देन्ना भारिया । एसो वि सब्बो वि
 हु तुह संतिओ घर-सारो । एयाणि धव[ल]हराणि, एसो य आणा-णेहेस-करो परियणो,
 एताणि य अग्घेयाणि अणेगाणि महारयणाणि । महद्दव-निचएण ता भुंजसु जहत्थि-
 १० (हेच्छि)ए भोगे । भुत्त-भोगो अ पच्छिमे वयं(य)सि करेज्जसु मुणि-धम्मं’ । विरत्त-
 विसएण भणियं मुणिणा —

“सल्लं कामा विसं कामा कामा आसी-विसोपमा ।

कामे पत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गयं के वि ॥”

महासत्त ! कयाइ पुरिसो काम-भोगे उज्झइ, काम-भोगेहिं वा पुरिसो उज्झिज्जइ ।
 २० ता काम-भोगे परिचत्तेण अचित्त-चिंतामणि-संकासो पत्तो साहु-धम्मो । एय-परि-
 पालणेण य विज्जुलया-चंचलं सारीर-माणस-दुक्ख-निबंधणं सफलीकरेमि मणुयत्तणं ति ।

अवि य — “तह मुणिणा से सिट्ठो संसारो तं-निबंधणं सबं ।

मोक्खो य सोक्ख-हेऊ जह निक्खंतो महासत्तो ॥”

उवणओ कायवो त्ति ।

२५ सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

माहुर-वणियाण दोण्ह वि निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥

॥ माहुरवाणिय-वैखाणयं समत्तं ॥

तेन च पुण्य-पाप-फलज्ञेन विषयादि-निमित्त-परित्यक्त-सन्मार्गेण श्रुतमाकर्ण्य
 सन्मार्गे स्थातव्यमित्याह —

अपसत्थ-निमित्ताओ उज्झिय-मग्गा वि ठंति सुह-मग्गे ।

रायसुय-खुल्लगा विव अवसर-पढियं सुणेऊणं ॥ १८

[० अप्रशस्त-निमित्तात् उज्झित-मार्गा अपि तिष्ठन्ति शुभ-मार्गे ।

राजसुता-क्षुल्लका इव अवसर-पठितं श्रुत्वा ॥ १८]

अप्रशस्त-निमित्तं विषयादिकम् । राजसुता च क्षुल्लकौ च राजसुता-क्षुल्लकाः । शेषं स्पष्टम् । विशेषस्तु कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि—

— [१७. शुभमार्गादरे राजसुता-कथा] —

वसंतउरं नयरं । जियसचू राया, धारिणी से भारिया । ताण य सयल-लक्खणाणु-गया रइ-संकासा कन्नगा । तीए य कुविंद-धूयाए सह जाया परम-मिंती ।

“सुललिय-पय-संचारा सुवन्न-रयणुच्छलंत-रवै-सुहया ।

छंदमणुवत्तमाणी कहाऽणुरुवा सही होइ ॥”

कुविंदसालाए य ठिया धुत्त-कोलिया । ताण इक्केण गायंतेण आवज्जियं कोलिय-धूयाए हिययं । निविट्ठो धरिणी-सहो । ससंकाण कारिमं विलसियं चित्तिऊण भणिया सा धुत्तेण—‘अन्नत्थ वच्चामो’ । तीए भणियं—‘मम वयंसिया राय-धूया, तं पि धित्तूण वच्चामो’ । ‘एवं’ ति धुत्तेण पडिवन्ने पइड्डाविया तीए राय-कन्नगा । कय-संकेयाणि १५ पयड्डाणि पच्चूसे तिन्नि वि । वच्चंतीए सुआ एसा गीतिया राय-कन्नगाए गाइजंती ।

अवि य—“जइ फुल्ला कणियारया चूयय । अहिमासयंमि घुट्ठंमि ।

तुह न खमं फुल्लैउं जइ पच्चंता करेति डमराइं ॥”

एयं निसामिऊणं चित्तिं रायकन्नाए—‘अवो ! वसंतेण चूओ उवालद्धो ! जइ नाम अच्चंताहमा एए कणियाराइणो अहिमासए घोसियंमि पुप्फंतु नाम; तुमं पुण सव्वोत्तमो, २० अतो ण जोत्तं तुह पुप्फेउं । एवं जइ एसा अच्चंताहमा कुवेद-दारिया पर-पुरिसेण सह वच्चइ, वच्चउ णाम । अहं पुण सुविसुद्धोभय-पक्खा सव्वोत्तमा य; ता कहमेयारिसं उभय-लोग-विरुद्धं जण-गरहियं कुल-कलंक-भूयं करेमि ?’ त्ति चिन्तिऊणं ‘मए आ भरणाणि विस्सारियाणि’ एतेण ववएसेण गया नियय-मंदिरं राय-कन्नगा । तद्विषयं च पात्तो चरडाईएहिं धाडिओ नरेंद-तणओ । जोगो त्ति कोऊण दिन्ना स चिय पिउणा २५ महा-विच्छड्डेण, पत्तो वारेज्जय-महूसवो । तीए सह सम्भाव-सारं विसय-सुहमणुहवंतस्स बोलीणो कोइ कालो । अन्न-दियहंमि दिन्नं राइणा से वलं । गओ नियय-देसे, विजिय सत्तुणो अहिट्ठियं रज्जं । कओ तीए महादेवीए पइ-वंधो त्ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण राय-कन्नाए ।

कहियं जो चरियमिणं सुणइ सो लहइ निवाणं ॥

॥ रायधूया-कहाणयं समत्तं ॥

[१८.] द्वितीयं क्षुल्लकोदाहरणम् । तच्चेदम्—

एगंमि संनिवेसे गच्छे एगं गहण-धारण-समत्थं बहुविह-गुणावासं चेह्यं वत्था-
हारार्हं सूरिणो वट्ठा(ट्ठा)वेंति । कालंतरेण य संपत्त-जोवणस्स मोहणीय-कम्मोदयाओ
समुप्पन्नो विसयाहिलासो । पयडीहया अरई, पणट्ठो कुलाहिमाणो, विहलीहूओ गुरुव-
एसो । उणिक्खमामि त्ति संपहारिज्जण गहिय-दवल्लिंगो चिय पहाविओ एकाए दिसाए ।
सउणासउण-निरुवणं करंतेणं सुया सूर-तेयस्सि-जुवाणएहिं पडिजंती गीइय त्ति—

“तरियव्वा य पडिजिया मरियव्वं वा समरे समत्थएण ।

असरिस-जणओफेसणया ण हु सहियव्वा कुले पसूएणं ॥”

एयं सोऊण चित्तियं खुड्डएणं हंत ! असासय-कायमणि-तण्हाए चिंतामणिमिव
उज्झिण नीयजणोहिंतो सहियव्वा ‘पुराण-पणड्ड-धम्म ! अधंने(धम्म)य ! महापाव !
१० कु[ल]फंसण ! अदड्डव ! अणसणारूढ !’ एवमाइणो अपसत्थ-सदा । भग्ग-वया च
णियमा णरगेसुववज्जंति । अवि य—

“वरं प्रविष्टुं ज्वलितं हुताशनं न चापि भग्नं चिर-संचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्ध-कर्मणो न चापि शील-स्खलितस्य जीवितम् ॥”

इमं च तित्थयर-वयणं संजाय-संवैगो भाविउं पयत्तो । अवि य—

१५ “इहै खलु भो ! पव्वइएणं उप्पन्न-दुक्खेणं संजमे अरइ-समावन्न-चित्तेणं ओहाणुपेहिणा
अणोहाइएणं चैव हयरस्सि-नयंकुस्स-पोय-पडागा-भूयाइं इमाइं अट्ठारसं ठाणाइं सम्मं संपडि-
लिहियव्वाइं हवंति । तं जहा—

“हं भो ! दुस्समाए दुप्पजीवी लहुस्सगा इत्ति(त्ति)रिया ।

निहीणं काम-भोगा भुज्जो असाय-बहुला मणूसा ॥

२० इमे य मे दुक्खे ण चिरकालोवट्ठाइ भविंस्सइ” त्ति ।

इय एवमाइ-बहुविह अज्झायणत्थेण जणिय-संवैगो ।

णिंदंतो निय-चरियं संपत्तो गुरु-समीवंमि ॥

आलोइय-निंदिय-पडिक्कंत-ऊय-जहारूह-पायच्छेत्तो य सामन्नं काउं पयट्ठो त्ति ।

उवणओ कायवो ।

२५ सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुंसारेण खोडय-कहाणं ।

कहियं जो सुणइ नरो सामन्ने निच्चलो होइ ॥

॥ खोड्डय-कहाणयं समत्तं ॥

[१९.] अन्यदपि क्षुल्लकारुचानक्रममभिधीयते—

इत्थ(अत्थि) इहेव भरहद्ववासे विउसजण-सलाहणिजं गुण-निहाणं साकेयं महानयरं ।
दरिय-पडिवक्ख-मत्तमायंग-जयकेसरी जयसिरि-संकेयठाणं पोंडरीओ गया । कंडरीओ से
यु(जु)वराया, रइ-संकासा जसभदा से भारिया । तीसे य रुव-लावण्ण-जोवण-कला-

१ ह. क. ज. ‘रेण । २ ह. क. ज. तिरि’ । ३ ह. क. ज. इयइ । ४ ह. क. ज. कुल’ ।

५ ह. क. ज. ‘नु’ । ६ ह. सं’ ।

कलाव-वहिय-चित्तेण चित्तिं पुंडरीएण-‘अलं मे जीविणं, जइ एयाए सह विसय-सुहं ण सेवेज्जइ’ । अन्न-दियहंमि अणवेक्खिऊणेह-परलोग-भयं भणिया राइणा - ‘सुंदरि ! ममं पडिवज्जसु’ । तीए भणियं - ‘महाराय ! मम भत्तुणा तं पडिवन्नो, सो मए पुव्व-पडिवन्नो चेव । तेण भणियमलं परिहासेण, पुरिसभावेण पडिवज्जसु । तीए भणियं - ‘महाराय ! मा एवमाणवेसु’ । तेण भणियं - ‘किमित्थ बहुणा ? मयण-जलण-जालावली-डज्जंतं मे सरीरं संगम-जलेण निव्वेसु’ । तीए भणियं -

“प्रमाणानि प्रमाणस्थैः रक्षणीयानि यत्नतः । सीदन्ति हि प्रमाणानि प्रमाणस्थैर्विसंस्थुलैः ॥”

ता अलमिमिणा कुल-कलंक-भूएणं दोग्गइ-निबंधणेणं दुरज्जवसाएणं । परिहरिओ य एस मग्गो खोदसुत्तेहिं पि” । अणुदियहं पत्थेंतस्स अन्नदियहम्मि भणियमणाए - ‘किमेयस्स वि भाउणो ण लज्जिहिसि ?’ । ‘अहो ! एसा कंडरीय-संकाए ण मम पडिवज्जइ, ता वावाइऊण एयं गिण्हामि देवि’ । तह चिय काऊण भणिया एसा - ‘संपयं किं भणिहिसि ? वावाइओ भाया’ । ‘हद्धी ! इमिणा वि(चि?)लाएण मम निमित्तं गुणनिही अज्जउत्तो वावाइओ; ता जाव न सीलस्स खंडणं करेइ, ताव अन्नत्थ वच्चामि’ त्ति - चित्तिउमावन्न-सत्ता सावत्थी-गामिणा सत्थेण सह गंतुं पयट्ठा । चित्तिं च णाए

“विसयासत्तो पुरिसो कज्जाकज्जं न पेच्छए कह वि ।

हंतूण नियय-भायं पत्थेइ ममं जओ राया ॥”

कमेण य पत्ता सावत्थीए । तत्थ य अजियसेणो आयरिओ, कित्तिमई पवि(व)-त्तिणी । सा वि पत्ता तीए समीवं । वंदिया सविणयं । अहो ! खलु एयारिसाए वि आगितीए, नरेंदपत्ती-सरिच्छेहिं पि लक्खणेहिं, तहा वि एरिसी अवत्थ त्ति चित्तिऊण भणियं मयहरी(रि)याए -

‘का सि तुमं ?, कत्तो वा केण व कजेण आगया इत्थ ?’ ।

इय पुच्छिया[य] तीए गुरु त्ति काऊण परिकहियं ॥

मयहरिया[ए] भणियं - ‘धन्ना तं सुयणु ! जेण परिचत्तो ।

सयण-जण-विसय-भोगो सीलस्स विणासण-भयाओ ॥

ता इत्थ चेव वच्छे ! निच्चं चिय आयरो ण मोत्तवो ।

जेण ण सीलवईणं असज्जमिह अत्थि भुवणे वि ॥

ततो परूविओ वित्थरेण अट्टारस-सीलंग-साहस्सिओ महाभारो । संजाय-संवेगाए पडिवन्नो तीए वि त्ति । अवि य -

सारीर-माणसाणेय-दोक्ख-तवियाए तीए पडिवन्नं ।

सामन्नमसामन्नं निबंधणं सग्ग-मोक्खाणं ॥

जह जह वड्डइ एसा चारित्त-गुणेहिं, तह य पोडुं पि ।

जायासंकाए पवि(व)त्तिणीए अह पुच्छिया एसा ॥

‘पुवं चिय’ निय-पइ-संगमेण जायं, इमं ण भे कहियं ।

‘मा पव्वजा-विग्घं काहिह’ भणियं इमाए वि ॥

ततो सावय-घर-पच्छन्ने द्विया य पस्सया एसा दारयं । कमेण वड्डंतो दारओ जाओ ॥

अट्टवारिसिओ, गाहिओ सुणि-किरियं । पसत्थ-वासरे पट्ठाविओ सरिणा । गहिया
दुविहा वि सिक्खा । समइकंतो कोइ कालो । संपत्तो जोवणं ति । अपि च-

“अवश्यं यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना ।

विकारः खलु कर्तव्यो नाविकाराय यौवनम् ॥”

५ चारित्तावरणीय-कम्मोदया समुप्पन्न-विसयाभिलासेण चित्तियं खोड्डय-साहुणा-‘ण
तरामि पवज्जं काउं, ता सेवेमि विसए, पच्छा पवज्जं काहामो ।’ णिवेइयमिणं जणणीए ।
तीए भणियं-‘वच्छ ! मा एवं पलवसु । आयरियओ णाहि त्ति, अकुल-पुत्तउ त्ति
गणिस्सइ । पवि(व)त्तिणी सुणिस्सइ, अविणीउ त्ति संभाविस[इ]त्ति । सेसलोगो जाणिहि
त्ति, पवयण-निंदं काहि त्ति । सयणा णाहिति, लज्जिया भविस्संति । अन्नं च वच्छ !
१० विवागदारुणं विसय-सुहं ति ।

अपि च-“आदावत्यभ्युदया मध्ये शृङ्गार-हास्य-दीप्त-रसाः ।

निक्रमे विषया वीमत्सा कर(रु)ण-लज्जा-मयप्रायाः ॥

यद्यपि निषेव्यमाना(णा) मनसः परितुष्टिकारका विषयाः ।

किंपाकफलादनवद् भवन्ति पश्चादतिदुरन्ताः ॥”

१५ “अन्नं च भग्ग-पयण्णा इहइं पावं वित्तूण सह कलंकेण ।

वच्चंति महानरयं ता पुत्तय ! कुणसु पवज्जं ॥”

‘जाणामि सबमिणमो अहं किं करेमि ? पावो हं ।

न तरामि अन्नं ! काउं सामन्नं’ जंपियं तेण ॥

‘तह वि य मज्झ कएणं वारस वरिसाणि कुणसु पवज्जं’ ।

२० तीए उवरोहेणं सो चिट्ठइ तत्तियं कालं ॥

पुच्छइ पुणो वि जणणिं तीए भणिओ वि जा न संठाइ ।

ताहे पुणो वि भणिओ ‘इण्हि मम सामिणी पुच्छ’ ॥

पुट्ठा एसो भणिओ मयहरियाए ‘असासए जीए ।

किं काहिसि विसएहिं ?, दव्वेण वि तण्णिमित्तेण ? ॥’

२५ इय धरिओ वि न चिट्ठइ धम्म-विमुक्को जयंमि वाणो व ।

लोहाणुगओ पुणरवि वारस वरिसाणि जा धरिओ ॥

पुत्तेसु तेसु परिपुच्छियाए उज्झाय-पाय-मूलम्मि ।

तीए सो पट्ठाविओ तेण वि से साहियं सीलं ॥

जाहे ण ठाइ हियाए अमयं पिव राहुणो पुणो धरिओ ।

३० तत्तिय-कालं तेण वि पुत्ते अह पुच्छिओ सो वि ॥

तेण वि खोड्डो भणिओ सव्वाणम्हाण सामिओ सरी ।

तो तं दड्ढुं वच्चसु अह पत्तो से समीवंमि ॥

‘वच्छ ! दुलहो एस तर-तम-जोगो ।

अवि य-“भूएसु जंगमत्तं तेसु वि पंचिदियत्तमुक्कोसं ।

३५ तेसु वि य माणसत्तं मणुयत्ते आरिओ देसो ॥

देसे कुलं पहाणं कुले पहाणे इ जाइसुकोसा ।
 तीए रूव-समिद्धी रूवे वि च बलं पहाणयरं ॥
 होइ बले वि य जीयं जीए वि पहाणयं तु विन्नाणं ।
 विन्नाणे संमत्तं संमत्ते सील-संपत्ती ॥
 सीले खाइयभावो खाइयभावेण केवलं 'नाणं' ।
 केवलिए पडिपुन्ने पत्ते परमक्खरे मुक्को(क्खो) ॥

माणुस्साइओ सीलावसाणो दुलहो एस तर-तमजोगो चोछयाइ-दिट्ठंतेहिं । पत्तो एसो तए, ता मा असुइयाणं^१ असुइ-देहुम्भवाणं करि-कंन-चंचलाणं असार-दंडोवमाणं विसयाण कए उज्झसु, किंचि पढसु सुत्तं, निसामेसु परमत्थं, भावेसु अणेचाइयाउ दुवालस भावणाओ,^२ निरुवेसु संसारासारत्तणं, पयडेसु नियय-विरियं, पालेसु वंम-^३ गुत्तीओ,^४ सहसु परीसहोवसग्गे । किं च -

“काम ! जानामि ते मूलं संकल्पात् किल जायसे ।

ततस्तं न करिष्यामि ततो मे न भविष्यसि ॥”

अन्यच्च - “पैशाच्चिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वाः ।

संयम-योगैरात्मा निरन्तरं व्यावृ(पृ)तः कार्यः ॥

देवलोकोपमं सौख्यं दुःखं च नरकोपमम् ।

प्रव्रज्यायां तु विज्ञेयं रतस्य विरतस्य वा (च) ॥”

ता संय(ज)मे रई काऊण उवहसु सील-भारं । एवं पि भणिओ जाहे ण हु पडिवज्जइ सामन्नं । ताहे धरिओ स्वरिणा वि दुवालस वासाणि । पुन्नेसु य तेसु गमणत्थं पुच्छिओ स्सरी । पुणो कया धम्मकहा, ण से परिणय^५ ति । अवि य -

इय मणहर-महुर-सुपेसलं पि वयणं न ठाइ से हियए ।

वमिणो व पायसं तं मुक्को गुरुणा वि सो ताहे ॥

‘अहो ! से कम्म-गरुयत्तणं, जेण अडयालीसाए वि वासेहिं णावगया विसय-तण्हा; ता मा जत्थ वा तत्थ वा कंमयरो व किलिस्सउ’ भावेत्तीए कहिऊण पुवाणुभूयं, भणिओ जणणीए - ‘वच्छ ! एयं पुवाणीयं मुहाए सह कंबल-^६ रयणं धित्ठण वच्चसु साकेए पुंडरीय-समीवंमि’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण गहिय-दवल्लिंगो कमेण य पत्तो तत्थ पओस-समए । ‘पच्चूसे णरनाहं पेच्छिस्सामो’ ठिओ उज्जाणसालाए य । समाढत्तं पिच्छणयं । निसन्ना नरिंदाइणो । समाढत्तो पुवरंगो । पणच्चिय णिट्ठि(णट्ठि)या । कोऊहलेण गओ खोड्डओ । सव्वराइयं च नच्चमाणीए आवज्जिया णरेंदाइणो, विढत्तो साहु-सहो, पावियं दव्वं । अच्चंत-खिन्ना य पच्चूसे पयलाइउमाढत्ता ।^७ ततो चिंतियं से जणणीए ‘अहो ! वा(तो)सिओ रंगो, विढत्तो जसो, ता मा पयलायंती लोगाओ णिंदं पावउ’ ति । तीए बोहणत्थं पढिया एसा गीतिया -

“सुदु गाइयं सुदु वाइयं सुदु नच्चियं सामसुंदरि ! ।

अणुपालिय दीहराइए उ सुमिणंतए मा पमायए ॥”

इमं निसामिऊण पडिबुद्धा णड्डिया, इमे य खोड्डाइणा(णो) । ततो तुट्टएण खुड्डएण सय-
सहस्स-मुल्लं खेत्तं कंवलरयणं, जसभदेण णरवइ-सुएणं कुंडला, सिरिकंताए इव्व-वरिणीए
हारो, जयसंधिणा सचिवेण कडयं, कण्णपालेण मंठेण अंकुसो त्ति ।

“खोड्डाइएहिं पंचहिं अवसर-पट्टिण तुट्ट-चित्तेहिं ।

सयसाहस्साणि इहं देव्वाणि विसिद्ध-दाणाणि ॥”

अणुचि(चि)य-दाणाओ य पुच्छियाणि राइणा पच्चूसे सव्वाणि मि(मे)लेऊण । तओ
खुड्डएण पुव्व-संबंधं सव्वं साहिऊण जाव विसयाभिलासी तुज्झ समीवे पट्टविओ । इमं
च सोऊण पडिबुद्धेण दिण्णं कंवलरयणं । ततो बहु मन्निऊण सवभाव-सारं भणिओ
राइणा — ‘गिण्हसु रज्जं, करेसु अंतोउरं, उवभुंजसु रायसिरिं, पच्छिम-वयंमि करेसु पव्वजं’ ।
खोड्डएण भणियं — ‘कह दीहकाल-विट्ठत्तं सीलं खण-सुक्ख-कएणं परिमुंयामि’ त्ति ।

“दीहरकालं सीलं काऊणं कह मुयामि ? एत्ताहे ।

को गोपयंमि बुद्धो जलहिं तरिऊण मन्दो वि ॥”

राइसुओ सो भणइ — ‘अज्जं कल्लं वा तुमं वावाइऊण रज्जं गेण्हिस्सामो[त्ति]
कय-संकप्पओ वि बुद्धो गीतियाए’ । राइणा भणियं — ‘अलं वियप्पेणं, देमि ते
रज्जं’ । सो वि गेच्छइ । सिरिकंता भणइ — ‘वारस वरिसाणि पउत्थस्स पइणो अज्जं
कल्लं वा पुरिसं पवेसेमि जाव गीतियाए बोहिया’ । राइणा भणियं — ‘इच्छा तुज्झ ।’
तीए भणियं — ‘अलमेयाए इच्छाए’ । अमचो भणइ — ‘अन्नेहिं णरंदेहिं सह मिलामि,
जाव पडिबुद्धो’ । मंठो भणइ — ‘पच्चंत-णरंदेहिं भिण्णो हं । जहा हत्थि देसु, मारेसु
चा’ । राइणा भणियं — ‘करेसु जं ते पडिहा[इ]’ । तेण भणियं — ‘अलमणेणं थेव-
कालाणुवत्तिणा असुंदराणुट्ठाणेणं’ । पव्वा(च्छा) सव्वेसिं कया खोड[ए]ण धम्मकहा ।
संजाय-विसेट्ट-चारित्त-परिणामाणि य खोड्डएण पव्वावियाणि चत्तारि वि । अन्ने
सावया कया ।

अओ भणइ — जहा खोड्डएण कयं, तहा कायवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण खोडय-कहाणं ।

कहियं भावेह(इ) मणो जाइ नरो नूण वेरगं ॥

॥ खोडय-कहाणं समत्तं ॥

सत्पुरुष-सङ्गात् पापेभ्यो निवर्त्तते जन्तुरित्याह —

सप्पु(सुपु)रिस-संगाउ णरो इह परलोए य लहइ कल्लणं ।

जह साहु-णिसेवाए पत्तं सत्तवइय-नरेण ॥ १९

[सत्पुरुषसङ्गात् नर इह परलोके च लभते कल्याणम् ।

यथा साधु-निसेवया प्राप्तं सप्तपदिकनरेण ॥ १९]

— [२०. सत्पुरुष-सङ्गे वङ्कचूलिकथा] —

वसन्तपुर-वासिणो ह्यसत्तुणो सुओ रा(ना)य-विरुद्धकारी जणएण निद्धाडिओ परि-
भमंतो ठिओ पल्लीए । कमेण य जाओ पहाण-जोहो समण-बंभणाईणं न अल्लियइ — ‘मा
धम्म-सवणाउ पाणाइवाईणं णियत्तिसामो’ । ततो से तिविहं तिविहेणं पंचेदिय-घायं
करितस्स, असच्चं भासितस्स, परदव्वं हरंतस्स, पर-कलत्ताणि सेवंतस्स, इंगाल-कम्माणि
करंतस्स, अच्चंत-रोहज्झाणे वट्ठंतस्स, समइकंतो को वि कालो । विकाले अन्नया
विहरमाणा पत्ता तत्थ साहुणो । ओत्थरिओ पढम-पाउसो । भणिया गाम-गोहा ‘को
अम्हाणं वसहिं दाहिति ?’ । अजेसो एएहि खलीकीरउ त्ति चिंतंतेहिं भणियं —
‘अत्थि मे परमसावगो वंकचूलो नाम सो दाहीइ त्ति निलयं’ सहाहारवत्ताईहि । गया
साहुणो से गेहं । अणाढाय-मणे य तंमि भणिओ गुरु — ‘न याणिमो किमेस सावगो न
वि त्ति’ । तेण भणियं — ‘किं निमित्तमिहागया ?’ । तेहि सम्भावे कहिए चेंतियं वंक-
चूलिणा — ‘अहो ! ताण जहन्नत्तणं, जमेते महाणुभावा विपयारिया’ चिंतितेण भणियं
वंकचूलिणा — ‘नाहं सावगो, जस्स मे ण किंचि अकायवमत्थि । किं खु एगाए ववत्थाए
देमि वसहिं, ण मे धम्मो कहेयवो’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण ठिया मुणिणो । तओ
पण्ड-चंद-जुओ वियंभिओ सिसिर-वण-पवणो, अंधारियं नभयलं, वित्थरिओ घण-रवो,
पयडीहूया सोयामणी, पफुल्लिया कयंवा, उब्भेण्णा णव-तणंकुरा, पयड्ढा सलिलुप्पीला,
उम्माहीयाउ पत्तथवईयाओ, ठाणट्टिया पहिया, भग्गा पवा-मंडवा, गया रायहंसा,
हरिसिया कासया, जोत्ता णंगला, हरिसिया साहीण-पीयइ(पिय)मा मयाउरा मोरा,
रडंति ददुरा, वियंभंति गयं(इं)दा । अवि य —

“मेहाण रवो वरहीण कलयलो विज्जुलाण संलावो ।

इक्किओ दुविसहो कयंत-दंडो व विरहीण ॥

इय जं जं चिय दीसइ पाउस-लच्छीइ भूसियं भुवणें ।

आइन्न-कड्डिय-सरो तहिं तहिं वच्चइ अणंगो ॥”

तओ एवंविहो घण-समओ । एकविहमसंजमं परिहरंताणं, राग-दोसे निखडेंताणं,
दंडग-ति-गारव-सल्ल(ल्ले) परिहरंताणं, विक्रहा-सन्नाओ मुसुमूरंताणं, किरिया-कामगुणे
उज्झंताणं, महवयाणि धारयंताणं, जीव-निकाए रक्खंताणं, भय-ट्टाणाणि परिहरंताणं,
मय-ट्टाणाणि णासेंताणं, वंभ-गुत्तीओ रक्खंताणं, मुणि-धम्मं पालेंताणं, सावय-पडिमाओ
सदहंताणं, मुणि-पडिमाओ सेवंताणं, किरियाठाणाणि भावेंताणं, भूय-ग्गामे परूवेंताणं,
परमाहंमिए कहेंताणं, गाहा-सोलसयाणि पढंताणं, संजमं सेवंताणं, अवंभं परिहरंताणं,
नायज्झयणे य परूवेंताणं, असमाहिठाणाणि परिहरंताणं, सवले पिसुणंताणं, परीसहे
सहंताणं, तेवीस-सूयगडज्झयणाणि सुणिंताणं, चउवीसं तित्थयरे ज्ञायंताणं, भावणाओ
भावेंताणं, दस-कप्प-ववहारुदेसणकाले अब्भसंताणं, अणगार-चरित्तं सेवंताणं, आया-
रकप्पं पण्णवेंताणं, पावसुय-पसंगं निरहरंताणं, मोहणिय-ट्टाणाणि गलत्थिलित्ताणं,
सिद्धाइ-गुणे सदहंताणं, जोग-संगहे वक्खाणंताणं, आसायणाओ परिहरंताणं बोलीणो
वासारत्तो त्ति । अवि य —

“इकोत्तर-बोझीए तेत्तीसं होंति जाव ठाणाणि ।

भावेंताण मुणीणं बोलीणो पाउसारंभो ॥

अन्नया । अच्च(उच्छ) बोलेति वई तुंवीओ^१ जाय-पुत्त-भंडाओ^१ ।

वसहा जाय-त्थामा गामा पच्चा(च्चा ?) यच्चिक्खल्ला ॥

अप्पोदगा य मग्गा वसुहा विय पक्क-मड्डिया जाया ।

अन्नोक्कंता पंथा साहूणं विहरिउं कालो ॥”

एयं गाहा-जुयलं पढंताण—‘अहो ! गमिस्संति एए संपयं महासुणिणो^१ । भणियं वंक्कचूलिणा—‘भयवं ! कीस ण सब्बकालं चिद्धह ?’ । गुरुहिं भणियं—

“समणाणं सउणाणं भमर-कुलाणं च गोकुलाणं च ।

अणियाओ^१ वसहीओ^१ सारइयाणं च मेहाणं ॥”

अन्नया पसत्थ-वासरे पुच्छिऊण वंक्कचूलिं पयड्ढा गुरुणो । सपरियणो णिग्गओ वंक्कचूली गुरुण बोलाविउं^१(उं ?) । ‘संपयं पुण्णा पय(इ)ण्ण’ त्ति भणेंतिहिं भणियं गुरुहिं—
‘भइ ! एण्हिं किंचि वयणमित्तं णिसुणेसु जेण निरुवयारिणो वि उवयारो कायवो उवयारिणो पुण विसेसेण । उवयारी तुममम्हाणं, ता करेमो भे उवयारं । सो पुण उवयारो दुविहो दवोवयारो भावोवयारो य । दवोवयारो य नाम जो वत्थासण-सयणा-
हार-तंबोल-सुवन्न-हिरन्नाईहिं कीरइ । एसो पुण असुंदरो—अणेगंतिओ^१ अणच्चंतिओ^१ काऊण । भावोवगारो पुण संमदंसण-नाण-चरण-रूवो संव्वुत्तमो—एगंतिओ^१ अच्चंतिउ त्ति काऊण । ता गेण्हसु भावोवगारमंगीकाऊण पंचाणुवयाणि, तिन्नि गुणवयाणि, चत्तारि सिक्खावयाणि, सम्मत्त-मूलाणि’ । तेण भणियं—‘भयवं ! पावो हं न तरामि कैंचि वि
गेण्हिउं’ । गुरुणा भणियं—‘तहा वि किंचि गिण्हसु’ । तेण भणियं—‘न तरामि किंचि वि गिण्हिउं, जेण अच्चंत-हिंसो हं अलियवाई चोरो परदारिओ महारंभ-परिग्गहासत्तो कुणिमाहारो णिकेवो(किवो) साहस्सिओ पर-च्छेदावलोई पर-वसणकारी पण्ड-
धम्मसन्नो सब्बहा । किं बहुणा नीसेस-दोसागारो त्ति । अवि य—

“पावाण वि पावो हं जेण तुमं पाविऊण वरसामि ।

न तरामि गिण्हिऊणं नियमं थेवं पि जिणधम्मो ॥”

‘अवो ! जोगो एसो बुज्झिस्सइ’ त्ति उवओग-पुवयं भणिओ गुरुहिं—“जाण फलाणं नामं तुमं अन्नो य न जाणइ, ताणि न खायवाणि । कम-पडियं च जीअं घायंतेण जावइएणं कालेणं सत्त पया णिग्गमंति, सो कालो विमालेयवो । पुहय(इ)नाह-महादेवी य न भोत्तवा । काग-मंसं न खायवं’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिय पणमिऊण य
गुरुणो पडिनियत्तो वंक्कचूली । अन्नया देसंतर-घायणट्ठाए वच्चंता संपत्ता महाडवी । पड्डिया गिरिणो समासन्ने । अच्चंत-सुंदर-सुरहि-गुह(महु)राणि पुरिसेहिं आणियाणि किंवा(पा)ग-फलाणि । तेण पुच्छिया ‘णाहमेयाण(णि) वियाणामि’ । तेहिं भणियं—
‘वयं पि न याणामो’ । वंक्कचूलिणा भणियं—‘जइ एवं, ता अलमेएहिं । पच्चक्खायाणि मए एवंविहाणि फलाणि गुरु-समीवे’ । तेहिं भणियं—‘अलमेयारिसेहि गुरुहिं, जे
पच्चक्खोवलद्ध-सुहकारणाउ णियत्तेति’ । तेण भणियं—‘रे ! एवं पलवंताण तुम्हाण वयणे जीहा अत्थि नत्थि त्ति ? । अवि य—

“पावाण वि ते पावा महाणुभावाण लेंति जे दोसे ।

अहवा अहं पि पावो जं भे वयणं निसामेमि ॥”

तओ दु(ढ)क्किय-मुहा उसरिया से दिट्ठिपहाउ । पत्ता किंपागफल-रुक्ख-ग्गहणे । भक्खियाणि किंपाग-फलाणि, पसुत्ता दीहर-निदाए । पयाणय-समए वाहरिया वि जाहे ण देंति पडिवयणं, ताहे सयं देट्ठा जाव मया । ‘अहो ! देट्ठो वि महानिही, ण मए पावकंमेणोवभुत्तो’ भावेंतो थेव-जोहो त्ति काउ’ (उं ?) पडिनियत्तो नियय-निवासाभि-मुहं । लज्जमाणो पवेट्ठो अद्धरत्तंमि निय-वासहरे । दिट्ठा दीवुज्जोएण पुरिसेण सह पसुत्ता भारिया । समुप्पन्न-महाकोवानलेण आयद्धियं^१ रिउ-करि-कुंभ-मुसुमूरण-पच्चलं कराल-करवालं ताण दोन्ह वि वावायणत्थं । ततो सुमरिय-वय-विसेसो सत्त पया णिखेवकाल-चेट्ठिउमाढत्तो । इत्थंतरंमि पीडिजंत-बाहुलयाए पलत्तं से भयणीए — ‘हले ! मा मे बाहं पीडेसि ?’ ‘अवो ! मम भगिणीए एस सद्दो’ त्ति संजाय-संकेण उट्ठविय पुच्छिया सा तेण । ‘को एस वोत्तंतो ?’ तीए भणियं — ‘तुह नीहरियमेत्तस्स गामंतराउ अहमागया । तक्खणं च समुवट्ठियं तुह जाया-समीवे पेच्छणयं । भणियं च णाए — ‘वंकचूलिणा विणा ण पेच्छामो’ । मए भणियं — ‘अहं वंकचूलि-णेवत्थं काऊण ते दुइयाए पेच्छि-स्सामो’ । ततो समाढत्तं पेच्छणयं । दट्ठूण णिदाभिभूयाओ तह वि य पसुत्ताओ दोन्नि वि । वंकचूलिणा भणियं —

“महानुभाव संपर्कः कस्य नोन्नतिकारकः ? ।

पद्मपत्रस्थितं वारि धत्ते मुक्ताफलश्रियम् ॥” इत्यादि ।

अन्नया पत्तो विगारधवल-महाणरेंदाहिट्ठियं स्तिरिपुरं । भमंतेण य निय-रूवाणुरूव-लोगा मुणियाणि नाणाविह-रेत्था-पूरियाणि अणेगाणि मंदिराणि । चिन्तियं तेण — ‘किं देवदत्तवाणिणो गेहाओ अवहरामि दवं ? अहवा न जोत्तमिणं । जेण महाकिलेसेण तमज्जियं ति ।

अवि य — “करिसघये ल्हणाओ’ जं तेण समज्जियं धणं वणिणा ।

तं जइ गिण्हामि अहं ता नूण विवज्जि(ज्ज)ए वणिओ ॥”

ता पइसामि देवसम्म-दियाइणो गेहं ? । एयं पि न जोत्तं ।

अवि य — “परदव-वित्तिणो भिक्खुणो व जइ वंभणस्स गेहाओ ।

गेण्हामि कह वि दवं ता नूण न होइ एसो वि ॥”

ता किं पविसामि विस्सनंदिणो सोन्नारस्स गेहे ? एयं पि न सुंदरं ति ।

अवि य — “जो वंचिऊण दिट्ठिं न(ल)वमेत्तं हरइ कह वि वे(णि)क्खस्स ।

तमहं सुवन्नचोरं मुसमाणो नूण लज्जं(ज्जे)मि ॥”

ता किं पविसामि मय(इ)रापालय-कल्लवालस्स गेहे ? एयं न जोत्तं ति ।

अवि य — “जं मज्ज-संधणाओ गुरु-पावाओ’ समज्जियं तेण ।

दवं तं पावफलं को गेण्हइ पाव(ण)-सरिसो वि ? ॥”

ता किं मयणपडागाए गणियाए गेहं पविसामि ? । एवं पि न सुंदरं ति ।

अवि य—“अमुणिय-परमत्थाणं जा देहं देह पाण-सरिसाणं ।

चाहु-सएहिं समणं अलाहि ताए वि मुसियाए ॥”

न किं तारेंद-सेवयाण गेहे पविस्सामि ? । एयं पि न सुंदरं ति ।

“गु(त्त)ङ्गण कइ वि दिन्नं दवं एयाण राइणा होइ ।

ता एएहिं पि अलं मुसामि नरनाह-भंडारं ॥”

ततो दिन्नं धवलहरे खत्तं । पविट्ठो तत्थ । तुरयपाल-कखोजमणुसरंतीए य दङ्गण चितियं महादेवीए—‘को एसो वम्महाणुकारी ?’ । ततो भणिअमणाए—‘को सि तुमं ?’ । तेण भणियं—‘जो एयाए वाराए परि(र)-गिहेसु पविसइ’ । मुणियपरमत्थाए भणिय-मणाए—‘दोसु जीविय-नाहो, जेण करंमि अदरें’ । तेण भणियं—‘का तुमं ?’ ।
 ११ तीए भणिअं—‘पुहइवइणो महादेवी’ । तेण भणियं—‘जइ एवं ता वंदणिज्जा तुमं समत्थ-गुणाणुरायाणं पि विसंसेओ’ अम्हारिसाणं । ता विरममु एयाओ’ इह-परलोग-दुहावहाओ’ निम्मल-कुल-कलंक-भूयाओ’ महापावकम्म-निबंधणाओ’ दोववसियाओ, १ ग खलु जयकेसरिणं मोत्तूण जंघुयमणुसरइ सीहिणि चि’ । सरोसं च भणियमणाए—‘हयास ! किमेयाए तुह चित्ताए ?, मा सयंवरमागयं लच्छिमवमन्नसु’ । तेण भणियं—
 १२ ‘अंव ! न होसि तुमं लच्छी, आचया तुमं, जा एवं पलवसि’ । तीए भणियं—
 “दङ्गणं पि अजोग्गो नरवइ-महिलं कहिं वि(हं चि) जइ लहसि ।

तं उवसुंजसु बालय ! को दिइं मुंचइ अमयं ? ॥”

तेण भणियं—“अंव ! ण एरिसममयं तालउडविसं इमं न संदेहो ।

ता को जीविय-कामो एवं मणसा वि चित्तेइ ? ॥”

२१ “रमिहिसि न मं अयाणुय ! पवणुवभव-नङ्क-गेह-संवंधो ।

जाइस्सइ सग्गं नग्ग-व्वणओ’ नूण विगोत्ते ॥”

अह तेणं सा भणिआ’ अ(ज)म्हा अम्व चि तं मए भणिया ।

ता कइ इण्हि तं चिय जायं भणिज्जण सेवेमि ? ॥”

तओ’ जाणिज्जण से निच्छयं कओ महादेवीए कलयलो ‘चोरो चोरो’ ति । पच्छव-
 २२ डिय-समुवलद-बोद्धो गहिय-करवालो ‘वीरा पिए ! हवसु’ ति भणंतो पत्तो पारिंदो सह जामइल्लइणरंहिं । राइणा भणियं—‘सूरं अविणासंति गिण्हिजइ’ । तंहिं भणियं—‘मइ ! अमयं ते, मुअसु आउइ’ । तेण भणियं—‘न जीवंतो म्रियामि’ । तो जाणिज्जण से नेच्छयं कइ वि पुरिसवदं-परिवुडो नीओ विविच-गेहे । पभाया जामिणी, कयं गोस-कायवं । एगंते आणाविओ’ राइणा । पुलइज्जण य रुवाइ-गुणे चितियं नरवइणा—
 २३ ‘अहो ! विहिणो विलमियाणि विचिच्चाणि, जेणवविहा वि पुरिसा उमय-लोग-विरुद्धेसु जीविय-संसय’-निबंधणेतु महापुरिस-निदिएसु चोराइ-कजेसु वइंति’ । तओ ब्रवहुमाणं पुच्छिओ राइणा—‘को तुमं ?’ । तेण भणियं—‘दिव ! कम्मओ चेवावगओ, किं पुच्छाए ?’ । राइणा भणियं—‘अनो चव पुच्छामि, जेण विविचं तं कम्म’ । वंक-

चूलिणा चितियं—‘नूणं सुओ महादेवीए समुल्लावो, तेणेंव वाहरइ’ भाविऊण ठिओ तुण्हिको । राइणा चितियं—महाणुभावो खु एसो, न पर-पीडा-णिबंधण भासेइ । ता महुर-वकेण पुच्छामि । ‘भइ ! किमेयं ?’ । तेण भणियं—‘देव ! देसु महादेवीए अभयं’ । राइणा भणियं—‘महाणुभावो तुमं, कहं ते पढम-पत्थण चिय विफलीकरेमि ? इयरहा वावायंतो तं दुरायारं’ ति । वंकचूलिणा भणियं—

“अर्थेनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च । वञ्चनं चापमानं च मतिमान् न प्रकाशयेत् ॥”

पंचवइ(पंथ-वय)री-समाणा इत्थीओ’ जेण सब-भोजाओ’ ।

मा कुप्पसु, मा रज्जसु, रमसु जहिच्छं महाराय ! ॥”

सवित्थरे कहिए निय-वुत्तंते महाजीवण-दाण-पुवं ठविओ’ सबेसु वि रज्ज-निबंधणेसु कायवेसु । जिणयत्तेण सावएण सह जाया परम-मिच्ची । सुवयसाहुणो समीवे भाव-सारं णिसामिओ’ सम्मत्त-मूलो साहुधम्मो सावयधम्मो य । काल-कमेण य जाओ अभयकुमारोवमो । ततो तित्थयर-मंदिराणि जिणपडिमाहिट्टियाणि कारावेंतस्स, मुणिणो पडिलाभितस्स, सिद्धंत-वयणाणि निसामेंतस्स, जणणि-जणय-बंधु-गुरुणो सम्माणितस्स, संसारासारत्तणं भावेंतस्स, सिरिसमणसंधं पूइंतस्स, दीणाणाह-किमि(व)-णाइणो समुद्धरेंतस्स, सबहा, किं बहुणा ? पवयणुन्नयं(इं) करेंतस्स, बहु(बुह)जण-पसंस-णिज्जं धम्मत्थ-काम-सणाहं जीयलोय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो अणेगो कालो । अन्नया विगारधवलाएसेण गओ कामरूव-वासिणो उपरि जत्ताए । पत्तो तमुद्देसं । जायमा-ओहणं । विजिओ कामरूवग-राया । वंकचूली वि जाओ दढप्पहारो । कया वण-चिगिच्छा । पत्ता णियय-धामं । आणंदिओ विगारधवलो । मेच्छारूढि ति वियसिया से वणा, पारद्धं वेजेहि कम्मं, न जाओ’ विसेसो । कमेण य अट्ठि-चम्मावि(व)सेसो जाओ । राइणा वि पुच्छिया विज्जा । ‘देव ! पउत्ता सबे ओसह-गणा, किं करेमो ? णवरं काक-मंसमेकं चेड्डइ’ भणिओ वेजेहिं । तेण भणियं—‘अलमेतेणं’ । राइणा भणियं—‘काऊणोसहं पायच्छेत्तं करेज्जसु’ । तेण भणियं—‘वरम[क]यं ति । ‘कयाइ परममेत्तस्स जिणदत्तस्स वयणाओ’ पडिवज्जइ’ भाविऊण गामंतराओ’ सदाविओ जिण-दत्तो । पहे आयच्छंतेण निसामिओ’ कलुण-सदो । ‘अवो ! किमेयं ?’ संजाय-संकेण उज्जाणत्थमाहविलया-गहणे सवालंकार-भूसियं देडुं देवेत्थिगा-जुयलयं भूमीए उवरि वडुंतं । ततो लिंगेहिंतो जाणिऊण देवयाओ’, भणियमणेण—‘कीस रोवह ?’ । ताहि भणियं—‘वाणमंतर-रमणीओ’ वयं, चुओ अम्हाण नाहो । एसो य कंठ-गय-पाणो काग-मंसं अखायंतो अम्हाण सामी हवइ । तुह वयणाओ’ य जइ कह वि खायइ, ततो भु(भ)ग्ग-गुरुवयणो संसारमणुवड्डइ । ता इमिणा कारणेण रोयामो’ । तेण भणियं—‘महाणुभावो न खोइ-जण-समो, जो गुरु-वयणं ण पडिकूलेइ । ण य अहं पि से अणिहियं वय-विरुद्धं भणामि’ । पत्तो जिणदत्तो, देट्ठो वंकचूलिणा । जाया परम-तुड्डी । रायोवरोहओ’ भणियमणेण—‘कीस वेज्जाण वयणं ण करेसि ?’ । तेण भणियं—‘महाणु-भावो तुमं गुरु अ, ता एयंमि वइयरे णाहं तए किंचि वत्तवो’ । जिणदत्तेण भणिया नरेंदाइणो—‘महाणुभावो एसो न यत्तं लोवेइ । ता कीरउ से पर-लोयहियं’ । ‘एवं’ ति ।

वन्ने राइणा कया से धम्मकहा । गहियाणि सविसेसाणि अणुवयाणि । काराविया
जिणाययणेषु महामहिमा । पइओ सिरि-समण-संघो । ततो काळण अणसणं
पवइमाण-सुह-परिणामो पंच-नमोक्कार-परो मरिऊणोववन्नो सहस्सारे कप्पे महावे-
माणो तियसवरो । पउत्ता अवहिया मुणिय-पुव-भव-वुत्तंतो किंकर-सुर-दाविय-
णिवत्तिय-तियस-कायवो देवे मणोरमे पंचविहे भोगे भुंजिउमाढत्तो । पडिनियत्ततेण
तह वि(चि)य देइओ' ताओ' पुणो वि जिणदत्तेण देवत्थियाओ' रोवतीओ' । तेण
भणियं—'कीस रोवह ? न मए से काग-मंसं दिन्नं' । ताहि भणियं—'अहिग-वय-
गहणाओ' उववन्नो सो वेमाणिएसु' त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण वंक्कचल्लिस्स ।

सिद्धा व(वि)सिद्ध-चि(वि)त्ता णिमु(सु)णंतो लहइ सिव-सोक्खं ॥

॥ वंक्कचल्ल-कहाणयं समत्तं ॥

मार्गस्थोऽपि प्रत्यहं यत् कर्तव्यं तदकुर्वन्नभिलषितार्थं न प्राप्नोति, इत्याह—
उज्झिय-निय-कायवो सोक्खत्थी तं सुहं न पावेइ ।

पासाय-रक्खियाए निदरिसणं वणिय-जायाए ॥ २०

[उज्झित-निज-कर्तव्यः सुखार्थी तत् सुखं न प्राप्नोति ।

पासाद-रक्षिकाया निदर्शनं वणिक-जायायाः ॥ २०]

कथमिदम् ?—

— [२१. कर्तव्य-करणे वणिक-जाया-कथा] —

वसन्तपुर-निवासिणा सत्थवाहेण सत्त-भूमिया-विभूसियं पासायं कारिऊण भणिया
जाया—'एस अखंड-फुडिओ' जत्तेण पालेयवो' । गओ दिसा-जत्ताए । तीए अणुदिणं
ण्हाण-विलेवणालंकार-मंडण-भोयण-तंबोलायरिस-पलोयण-पेच्छणय-दंसणाइ-वावडाए
असारवेजंतो कालंतरेण निवडिओ पासाओ । विहडिओ सयण-परियणो । पणडो घर-
सारो । सब्बा पणडु-संपया जाया करुणा-मंदिरं । कालंतरेण य पत्तो सत्थवाहो । दिइं
मसाण-सरिसं गेहं । पुच्छिया महिला ठिया तुण्हिक्का' । साहियं परी(रि)यरेण जहा—
'एयाए सुहाभिलासिणीए हारियं सब' । तओ' तं उज्झिऊण वीवाहिया अन्ना इम्म-
ध्या । तह चिय अन्नं पासायं काळण भणिया एसा—'पयत्तेण पालेयवो' । गओ
दिसायत्ताए । ततो तिसंझं पासायं परियणं च पालेइ । ण्हाग-भोयणाइ-जणियं
अप्पणा सुहमणुहवइ । कालंतरेणागय-वणिणं घरलच्छि निएऊण कया सबस्स
सामिणी ।

अतो भन्नइ—जहा सुहाभिलासिणी नियय-कायवमकरेंती वणिय-महिला सुहाण
चुक्का । एवं साहु वि नियय-कायवं पमायंतो इह-पर-लोग-सुहाण चुक्कइ । जो पुण
साहु(इ) कायवं कुणइ, सो दुइय-महिल व सुहं पावइ ।

सुयदेवि-पसाएण सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

ईसर-महिलाण कुडं सोऊणं संजमं कुणह ॥

॥ इवममहिला-कहाणयं समत्तं ॥

गुरोर्वचसि स्थितानां गुणोऽन्यथा दोष इत्याह —

अकुणंता य कुणंता गुरुणो वयणाणि दुक्खिया सुहिया ।

जायंति नरा लोए निदरिसणं राय-पुरिसेहिं ॥ २१

[अकुर्वन्तश्च कुर्वन्तो गुरोर्वचनानि दुःखिताः^१ सुखिताः ।

जायन्ते नरा लोके निदर्शनं राजपुरुषैः(षाः) ॥ २१]

अकुर्वन्तो गुरोर्वचनानि दुःखिनो^२ भवन्ति, कुर्वन्तः सुखिनो जायन्ते । अतो गुरुवचनं कर्तव्यम् । कथमिदम् ? —

— [२२. गुरुवचन-कर्तव्ये राजपुरुष-कथा] —

धणवद्धणे नयरे सुमंगलो महानरेंदो । सो य मंडलाहिवइणो सुसेणस्स उवा पयडो । महावल-समुदएणं तमागच्छंतं सोऊण अपहुप्पंतो पणडो सुसेणो महासरक्क तडाग-कूव-वावि-निर्झ(ज्झ)र-जलाणि सविसाणि करेंतो खज-भुज-[घ]य-तेल्ल-गुड सक्कराईणि य । कमेण य पत्तो तमुद्देसं मंगलनरेंदो । वन्न-गंध-रस-फासाईहिं जाणिऊ विस-भावियाणि जलाणि घोसावियं खंधावारे 'एवंविह-लिंगाणि नीराईणि परिहति यद्वाणि' ति ।

राय-वयणं करेंता विस-अन्न-पाणाणि उज्झियं(उं) सुहिणो ।

जाया णिसेवमाणा अकरेंता दुक्खिया पुरिसा ॥

एवं गुरुणो वयणं कुणमाणा होंति पाणिणो सुहिया ।

न करेंता पुण दुहिणो तम्हा करेज्ज गुरु-वयणं ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण राय-पुरिसाण ।

सिद्धं विसिद्ध-चरियं सोऊणं कुणह गुरु-वयणं ॥

॥ रायपुरिस-कहाणयं समत्तं ॥

तस्माद् गुरु-परिभवो न कार्य इत्याह च —

गाहिज्जंता नाणं जे गुरुणो परिहवंति दढ-मूढा ।

ते इंद-सुय-सरिच्छा हसणेज्जा हुंति लोगाणं ॥ २२

[ग्राह्यमाना ज्ञानं ये गुरून् पराभवन्ति दढ-मूढाः ।

ते इन्द्रसुत-सद्यशा हसनीया भवन्ति लोकानाम् ॥ २२]

कथमिदम् ? —

— [२३. गुरु-परिभवे इन्द्रदत्त-सुत-कथा] —

अस्थि भरहद्ववासे वि[से]सय-विन्ममं इंदपुरं नाम नयरं । जि(ज)य-लच्छि-कुल-
निकेयणं इंददत्तो राया । चउविह-बुद्धि-समद्वासिओ अभयकुमाराणुगारी से मंती ।
राइणो य इट्ठाणं कंताणं बावीसाए देवीणं बावीसं पुत्ता । अन्ने भणंति—इक्काए चिय
सुय त्ति । अन्नया मंतिणो धूयं पुप्फवयं(इं) निएऊण पुच्छिओ रहस्सिय-नरो राइणा—
'कस्सेसा ?' । तेण भणियं—'देव ! एसा मंतिणो दुहिया, तया तुमए वीवाहिऊणो-
ज्झिया' । संजायाणुराणेण य देवो से वासओ । समुप्पण्णो गव्भो । पुच्छियाए य सिद्धं
मंतिणो राय-चिट्ठियं । लिहियं पत्तए । वड्ढिओ गव्भो । संपुन्न-समए सव्वोवाहि-विमुद्ध-
दियहए पत्तया एसा । जाओ से दारओ । जद्विसं सो जाओ, तद्विसं च जायाणि
चत्तारि दास-रूवाणि । पयट्ठि(इट्ठि)यं दारयस्स नामं सुरेंददत्तो, दासरूवाणं अग्गियओ,
पव्वइओ, बहुली, सागरओ य । जायाणि कला-गहण-जोग्गाणि । मंतिणा य पच्छन्न-
घरए छोदूण कुमारं भणिओ' लेहायरिओ'—'तहा कुणसु जहा अणन्न-सरिसं विन्नाणं
कलाओ य गेण्हइ कुमारो' । तत्थ ट्ठिएण य सह दासरूवेहि गहियाओ' कलाओ' ।

मणहर-कलाभिरामो कंतिछो जणिय-जण-मणाणंदो ।

दड्ढव-दिट्ठि-सारो संपुण्ण-ससि व सो जाओ' ॥

तहा ते वि बावीसं सुया समुवणिया लेहायरि[य]स्स । तस्स वि सम्मं गाहितस्स वि
अजोग त्ति ण गेण्हंति, अंवाडिया य उवज्झाएणं ति । उक्तं च—

“लालनाद् बहवो दोषास्ताडनाद् बहवो गुणाः ।

तस्मात् पुत्रं च भार्या च ताडयेन्न च लालयेत् ॥”

ततो तं खलीकाऊण जणणीणं सार्हंति—'उवज्झाओ अम्हे अंवाडेइ' । ताओ भणंति—
'कें सुलहाणि पुत्ताणि जम्माणि ?, जेण कुमारे अंवाडेसे' त्ति ।

“उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।

पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विष-वर्द्धनम् ॥”

ततो जणणि-जणयाइएहिं उवेक्खिया, लेहायरिएण असिक्खविया पणट्ठ-विन्नाणा
समत्थ-जण-हसणिज्जा जाया । इओ य, महि-रमणी-चूडामणि-भूयाए महुरापुरीए
जियसत्तू राया, रइ-संकासा निव्वुई नाम धूया । सा य संपत्त-जोवण-सवालंकार-भूसिया
गया पिउणो वंदणत्थं । विणय-गुणावज्जिएण य भणिया जणएण—'वच्छे ! गेण्हसु
जहारुइयं वरं' । तीए भणियं—

'कुल-रूव-वणि(विण)य-जोवण-कला-कलावेहिं जो ममं जिणइ ।

सरिसत्तणं च पावइ से नाहो ताय ! मे होउ ॥'

तेण भणियं—'एवं करेसु । को पुण एयारिसो होजा ?' । अहवा संति इंदपुर-
वासिणो इंददत्तस्स बावीसं सुया । ताण इक्कं वरेमि त्ति चेंतिंतीए भणियं(ओ) जणओ
'पट्ठवेसु इंदपुरे' । तेण वि महाविच्छड्ढेण पेसिया तत्थ । सुयं इंददत्तेण महानरेंद-धूया
मम पुत्ताण सयंवरा आगच्छइ, ता पहाणो हं सेस-राईणं । कमेण य पत्ता एसा,
कारावियमूसिय-पडाय-णगरं । बहु मन्निया राइणा । कयं जहारिहं कायवं । वितिय-
दिवसे उव्भिया राहा । जो एयं विंधइ, सो ममं परिणेइ । तओ महारिद्धि-समुदएणं
निग्गाओ राया सह बावीसाए तणएहिं, सेसलोगो य । भणिओ' पढमसुओ' सिरि-

मालिनामो—‘वच्छ ! इमं राहं वंधेऊणं गेण्हसु महाविभूईए सह निव्वुईए मम संतियं रज्जं साहुकारं च । तओ तस्स समुद(दा)यस्स मज्जे संखोहेण कह कह वि गहिउं कालवड्डं, आरोविओ सरो । वच्चउ जत्थ व तत्थ त्ति पुव्व-दिसाए पक्खित्तो, दक्खिणाए गओ’ । वित्तिएण धणुवरं चिय नारोचियं । तइयस्स य सासंकं कड्डंतस्स खुड्ढिओ गुणो । अन्नस्स घुणक्खर-नाएण पत्तो पढम-चउक्क(चक्क)मंतरे वाणो त्ति ।

अवि य—इय एवं विगुत्ता सवे ते नरवइस्स निय-तणया ।

राया वि सोग-विहुरो तेहिं कओ पाव-तणएहिं ॥

इत्थंतरम्मि अवसरं जाणिरुण भणियं मंतिणा—‘देव ! अलं सोगेण, अत्थि अन्नो वि भे तणओ, सो वि परिक्खिज्जउ’ । राइणा भणियं—‘कत्तो अन्नो ?’ । तओ संवच्छर-अयण-रिउ-मास-पक्ख-वासर-मुहुत्त-रमिय-हसियाइएहिं पिसुणिओ पुत्तो । राइणा भणियं—‘झत्ति आणेसु’ । समुवणीओ मंतिणा, निवडिओ पिउणो पाएसुं । तेण वि सुअ-सिणेहेण बहु मन्निऊण भणियो—‘वच्छ ! विंधेऊण राहं अवणोसु कलंकं, गेण्हसु निव्वुइं सह रज्जेण, उज्जोएसु कुल-मंदिरं, आसासेसु वंधुयणे’, पूरेसु मज्झ मणोरहे’ । ‘जं महाराओ आणवेइ’ भणंतेण सबोवाहि-विसुद्धं गहियं सरासणं सह सायगेण । रइयं ठाणयं, आरोचियं कालवड्डं, संविओ सरो, आयड्ढिओ कन्नंतं । उभय-पासेसु ठिया दोन्नि करवाल-वावड-करा पुरिसा । सहवड्ढि(ड्ढि)याणि चत्तारि वि चेडय-रूवाणि अभिदव्वं(दव्वं)ति । ते य वावीसं कुमारा सोल्लंठ-वयणेहिं णिंदंति । उवज्झाओ पास-ड्ढिओ भयं दाएइ—‘जइ चोक्किहिसि, ता एते करवालेन(ण) सीसं छंदिस्संति’ । ततो सबभु[व]इवमगणेऊण, निवद्ध-वे(दे)ड्ढिणा लक्खिय-लक्खेण अड्डण्हं रह-चक्काणं परओ ठिया विट्ठा वामअच्छिभि धीउड्ढिया णिवडिया धरणीए त्ति ।

वंसुभव-गुण-संगय-धणुणो वाणेण पाडिया राहा ।

कुमराओ विव वम्मह-वाणेण निव्वुई चेव ॥

उच्छलिय-कलयलो वियंभिओ साहुकारो । जय-जयावियं मागहेहिं । समाहयाणि आनंद-तूराणि, आऊरिया असंख-संखा । हरिसिओ राया । परितुड्डो नगरि-जणो । छारीभूया सत्तुणो । दिन्ना वरमाला, पडिच्छिया तेणं । सबहा पावियं सव्वं पि समीहियं सह निव्वुईए त्ति । अवि य—

“विन्नाण-गुण-विहीणा वहुया वि न देंति निव्वुइं पिउणो ।

विन्नाण-गुण-सणाहो सुरिंदत्तो व तं देइ ॥”

इ(अ)ओ भण्णइ—जहा गुरु-पडिक्कला ते कुमारा हसणिज्जा जाया, एवमण्णो वि । तम्हा गुरुण पसायाभिमुहेण होयव्वं सुरिंदत्तेणं व ।

“सिद्धंतंमि पसिद्धं दुइओ वयणं पि इत्थ दायंति ।

नेव्वुइ-सरिसा सिद्धी सुरिंद-कप्पो मुणी भणियो ॥

दास-रूवाणि कसाया नरनाह-मुया परीसहा सवे ।

करवाल-वावड-करा राग-दोसा समक्खाया ॥

उज्झाओ आयरिओ राहा-वेहो वि संजमो मुहुमो ।

इय एवं जोइज्जसु सुयाणुसारेण सव्वं पि ॥

अन्नया य पच्छिम-वयंमि परिपालिय-सावग-थम्मो अणुभूय-तिवग्ग-सुहो परिपालिय-
मंडलो पणइ-यण-पूरियासो मुणिय-जहट्टिय-जिणिंद-वयणो पूइय-जिण-संघ-साहुगणो
दिन्न-महादाणो सब्बा तत्कालाणुरूव-निव(व)त्तियासेस-कायवो महाविभूईए तहारूवाणं
थेराणं समीवे पवइओ' दमदंतो । गहिया दुविहा सेक्खा । जाओ' गीयत्थो । कमेण य
६ पडिवज्जिऊण एगल्ल-विहार-पडिमं विहरमाणो पत्तो गयपुरं, ठिओ बाहिं काउस्स-
ग्गेण । नगराओ य नीहरंतोहिं वंदिओ' भाव-सारं जुहिट्टिलाईहिं पंचहिं वि पंडवेहि ।
नीहरमाणस्स दुज्जोहणस्स (सिट्ठं पुरिसेहिं एस सो दमदंतराया मुणी संवुत्तो ।
रोसाऊरिय-माणसेणं पहओ' माउलिंगेणं, सेस-पायकेहिं कओ' पत्थर-रासी । पडिनि-
यत्तेणं तं साहुमपेच्छंतेण भणियं जोहिट्टिलेण 'कथ सो महरिसी?' । मुणिय-वुत्तंतेहि य
१० पडिसिट्ठं पुरिसेहिं— 'देव ! एस पत्थर-रासी दुज्जोहणेण कओ' । तओ संजाइ(य)-करुणाइ-
सएणं अवणेऊण पत्थरे अब्भंगिओ' तेहेण, अवणेऊण वेयणं खामिओ' भाव-सारं ।
पच्छा हलीकओ दोज्जोहणो— 'आ ! पावकम्म ! कयग्घ ! कुल-कलंक-भूय ! एया-
रिसाणि इह-पर-लोग-विरुद्धाणि करेसि ?' ।

अतो भन्नइ—जह मेयज-दमदंतोहि कोवो न कओ, तहा कायवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।

दमदंत-महारिसिणो भावंतो लहइ सिव-सोक्खं ।

॥ दमदंत-कखाणयं समत्तं ॥

कोपरहितश्च मुनीनामनुकम्पा-क्रियया देवत्वं प्राप्नोतीत्याह च—

अणुकंपा-किरियँए जइणो वच्चंति देवलोगेसु ।

जह विज्जाईण सुया वेयरणी वानरो जह य ॥ २४

[अनुकम्पाक्रियया यतीनां व्रजन्ति देवलोकेषु ।

यथा वैद्यादीनां सुता वैतरणी वानरो यथा च ॥ २४]

कथमिदम् ?

[२६. यत्यनुकम्पायां वैद्यादिसुत-कथा]

वासे महाविदेहे धरणीयल-संठियंमि नगरम्मि ।

घणजीवो विज्ज-सुओ' जाओ' अन्ने य चत्तारि ॥

नरनाह-सिद्ध(ट्टि)-मंती-सत्थाह-सुवा य एक-दिवसंमि ।

जाया पंच वि इतो(एते) वडुंता जुवणं पत्ता ॥

संपत्त-तिवग्ग-सुहा अवरुप्पर-गरुय-णेह-पडिवट्ठा ।

निवसंति लोग-हियए अक्खलिया मयण-चाणो(ण) व ॥

वेज्ज-घरमइगएहिं किमि-कुट्ठोवहुयं मुणि दट्ठुं ।

जंपंति विज्ज-त्तणयं 'एयस्स करेसु तं किरियं' ॥

कंबलरयणं गोसीस-चंदणं सय-सहस्स-पाणं च ।
 एतेहिं तत्थ कज्जं तेह्णं मम अत्थि सेसाणि ॥
 मोल्लेणं गिण्हामो दोलक्खे गिण्हिऊण ते पत्ता ।
 बुद्ध-वणिणो समीवं सो जंपइ - 'भणह, किं करिमो ?' ॥
 कंबलरयणं गोसीस-चंदणं देसु दोहि लक्खेहिं ।
 सो पुच्छइ - 'किं काहिह ?' भणियमिणं तेहिं - 'मुणि-किरियं ॥'
 'अवो ! धन्ना एते जाण समत्थाण जोवणत्थाण ।
 धम्मि चिय गरुय-मई, मम पुण मरणे वि सा नट्ठा ॥'
 इय भाविऊण तेणं ते भणिया - 'कुणह साहुणो किरियं
 घेत्तूण ओसहायं धम्मो चिय होउ मे मोल्लं ॥'
 दाऊण ओसहं सो सामन्नं पालिऊण संपत्तो ।
 निवाणं ते वि गया सओसहा साहु-मूलंमि ॥
 अब्भंगिऊण पढमं कंबलरयणेण पाउओ' पच्छा ।
 चंदण-रसेण सित्तो' एकेकं तिन्नि वाराओ' ॥
 संरोहिणि-मूलीए कणय-निभं तं मुणिं करेऊण ।
 संपत्त-तिवग्ग-सुहा संपन्ना अच्चुए कप्पे ॥
 इय संखेवेण इमं विज्जाइ-सुयाण साहियं चरिअं ।
 वित्थरओ भणियमिणं उवएसमाल-क्खणाणे ॥
 ॥ वेज्जाइसुय-क्खणाणयं समत्तं ॥

— [२७. यत्यनुकम्पायां वैतरणिवैद्य-कथा] —

वारवईए नगरीए बलदेव-वासुदेव-रायाणो । ताणं च महारंभ-परिग्गहा दोन्नि
 पहाण-विज्जा धन्नंतरी वेयरणी । धन्नंतरी साहुहिं पुच्छिओ साहु-पाओ'ग्गाणि मज्ज-
 मंसईण(णि) उवइसइ । साहुहिं भणिओ - अब्भक्खमेयं जईण । तेण भणियं - 'किं मए
 समणगाणं कए वेज्जयमहीयं ?' । वेयरणी पुण साहु-पाओ'ग्गाणि फासुयाणि कहेइ,
 नियद्वं च देइ त्ति । अनया समोसरिओ तिलोक्क-चूडामणी अरिड्डनेमी । पुच्छिओ'
 कण्हेण - 'भयवं ! एते महारंभ-परिग्गहा अणेगाणं पसु-पक्खीणं मारण-हेउणो कत्तो
 उववज्जिस्सन्ति ?' । भगवया भणियं - एस धन्नंतरी अभवो मओ समाणो सत्तम-पुढवीए
 नरयंमि । वेयरणी पुण कालिंजर-वत्तिणी[ए] गंगाए महानईए वंज्झ(विंझ)स्स य
 अंतराले वानरो भविस्सइ । संपत्त-वयसो य सयमेव जूहं पडिवज्जिऊण साहु-सत्थेण
 सह कहकह-विमुक्कं मुणिय-जिण-वयणं सल्लिय-चरणं रुक्खासन्न-थंडिल्ल-गयं वेयणा-
 णि(भि)भूयं साहुं दट्ठूण सुमरिय-जाइस्सरणो तक्खण-पवयाणिय-सल्लोद्धरणि-संरो-
 हणि-मूलीहिं तं पन्नवेऊण कय-भत्त-परिच्चाओ पंच-नमोक्कार-परो सहस्सारे उववज्जेहि
 त्ति । कालंतरेण एवं कए उववन्नो सो तत्थ वानरो त्ति ।

अओ' भन्नइ - जहा तेण मुणीणमणुकंपा-किरियाए देवलोगो पत्तो, एवमन्नो वि पावइ ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

संखेवेण महत्थं वित्थरओ' मुणसु सिद्धंते ॥

॥ वेयरणि-क्खाणयं समत्तं ॥

ॐ

दुःषमायां च परमार्थवेदिनो मिथ्यात्वं गच्छन्तीत्याह च -

भाविय-जिण-वयणा वि य दूसमकालंमि जंति मेच्छत्तं ।

जह अज्जसाढसूरी विबोहिओ' चेह्ल-सुरेण ॥ २५

[भावित-जिनवचना अपि च दुःषमाकाले यान्ति मिथ्यात्वम् ।

यथाऽऽर्याषाढसूरिर्विवोधितश्चिल्लक-सुरेण ॥ २५]

— [२८. दुःषमा-प्रभावे आषाढसूरि-कथा] —

कथमिदम् ?

एगत्थ सन्निवेसे सुत्तत्थ-तदुभय-विहण्णुणो पंचविहायार-रया दसविह-सामायारी-
परायणा अणेग-गण-सीस-परिवारा अज्जासाढाभिहाणा स्वरिणो । ते य जो जो साहू
कालं करेइ, तं तं आलोयणाणसण-पंच-नमोक्कार-समाहि-जणण-पुव्वयं भणंति - 'अवस्सं
तए तियसेण होयवं, जेणेवं जिण-वयणे पडिवज्जइ -

“अविराहिय-सामन्नस्स साहुणो सावयस्स य ।

जहणो सौहंमे उववाओ भणित्तो(ओ) तेलोक्क-दंसीहि ॥”

ता तए आगंतूण य निय-रूवं दरिसियव्वं । एवं पडिवन्ने अणेगे निज्जामिया ।
इमेहि य कारणेहि य न कोइ आगओ ।

“संकंत-दिव्व-पेमा विसय-पसत्ता समत्त-कत्तव्वा ।

अणहीण-मणुय-कज्जा णरभवमसुहं ण इति सुरा ॥”

अन्नया अचंत-वह्लहो द्विओ' चिल्लओ' अणसणे । पुणरुत्तं च भणिओ' एसो - 'तए नूणं
आगंतव्वं' । पडिवज्जिऊण विहिणा मओ समाणो गओ देवलोगं । सो वि तह चि[अ] न
आगओ' । तओ चित्तियं स्वरिणा - 'हंत ! सुंदरं नाहिय-वाइणा संलत्तं जहा - 'न देहाइ-
रित्तो पच्चक्खाइणा पमाणेण जीवो धिप्पइ' । जइ पुण वेप्पेजंतो जे इमे साहुणो वोलीणा,
ताण मज्झाउ अचंत-वह्लहेणावि पुणरुत्तमप्पाहिण चिल्लएण वि ण दिन्नं दरिसणं;
ता नूणं नत्थि परलोग-गामी जीवो । तंमि य असंते दूोच्चाइओ' परलोगो, निरत्थया
दाण-दया-तव-भावणाइणो । वंचिओ' य एत्तियं कालं जं भोगा ण भुत्ता । अहुणा वि
भुंजामि, अलाहि परोप्पर-विरुद्धेहिं सबेहिं पि दरिसणेहिं । साधु चेदमुच्यते -

“प्रिया-दर्शनमेवास्तु किमन्यैर्दर्शनान्तरैः ? ।

प्राप्यते येन निर्वाणं सरागेणापि चेतसा ॥

स्त्रीमुद्रां झष-केतनस्य महतीं सर्वार्थ-सम्पत्करीम्,

ये मूढाः प्रविहाय यान्ति कुक्षियो मिथ्याफलान्वेषिणः ।

ते तेनैव निहत्य निर्भरतरं नश्रीकृता मुण्डिताः,

केचित् पञ्चशिखीकृताश्च जटिनः कापालिकाश्चापरे ॥”

संपहारिऊण गहिय-दव्वलिङ्गो पहाविओ^१ एकाए दिसाए । तहाविह-भवियव्वयाए य ओहिणाणोवओग-मुणिय-वोत्तंतो अवयरिओ^२ चेछय-सुरो । पंथंमि विउव्वी(व्वि)ओ^३ गामो, कयं पिच्छणयं । तं च पलोयंतस्स सूरिणो दिव्वाणुभावेण तन्हा-छुहाइ-जणियं दुक्खम-वेयंतस्स बोलीणा छम्मासा । तओ^४ उवसंहरिऊण य पेच्छणयं विउव्विया सव्वालंकार-विभूसिया पुढविकायाइणो । दिट्ठो सव्वालंकार-भूसिओ^५ पुढविकाय-दारओ^६ । ‘अव्वो ! इमस्स आभरणेहि जीविस्सामो^७ चिंतंतो गिण्हिउमाढत्तो । तओ^८ भणियं दारएण-‘भयवं ! सुणेसु ताव अक्खाणयं, पुणो जहा^९-रुइयं करेज्जासु’ । एगो कुलालो मट्टियाए कोलालाणि काऊण अप्पाणं जीवावेइ । अन्नया पुढविं खणंतो तडीए अकंतो भणइ-

“जेण भिक्खं वळिं देमि जेण पोसेमि नायए ।

सा मं मही अक्कमइ जायं सरणओ भयं ॥”

एवं तकराइ-भयाए भवंतं सरणमागओ जाव तुमं चिय चोर-कजं करेसि ! । ‘अय(इ)पंडिओ सि वालय !’ भणंतेण घेतूणाहरणगाणि च्छुदाणि पडिग्गहम्मि । पुढविकाओ वि गओ ।

‘आउकाय-दारओ^१ वि आढत्तो । तह चिय अक्खाणयं कहिउं पवत्तो जहा पाडला-भिहाणं त(ता)लायरं गंगमुत्तरंतं उवरि वोट्ठोदएण हीरंतं पेच्छिऊण जणो भणइ-

“बहुस्सुयं चित्तकहं गंगा वहइ पाडलं ।

वोज्झमाणय ! महं ते वय किंचि सुभासियं ॥”

तेण भणियं ति-“जेण रोहंति वीयाणि जेण जीयंति कासया ।

तं च मज्झे विवज्जामि जायं सरणओ भयं ॥”

सो वि तह चिय मुसिओ ।

तेउकाय-दारओ^१ तह चिय समाढत्तो । अक्खाणयं कहेइ-एगस्स तावसस्स जलण-कज्जोअयस्स अग्गिणा उडओ दड्डो । पच्छा सो भणइ-

“जमहं दिया य राओ^२ य तप्पेमि महु-सप्पिसा ।

तेण मे उडओ दड्डो जायं सरणओ भयं ॥

अहवा-“वग्घस्स मए मीएण पावओ सरणं कओ ।

तेण अंग महं दड्डुं जायं सरणओ भयं ॥”

‘अइवियक्खणो सि वालय !’ भणंतेण सो वि मुसिओ ।

वाउकाय-दारओ आढत्तो । तह चिय अक्खाणयं कहेइ-एगो जुंवाणओ लंघण-पवण-समत्थो अचंत-दंसणेओ । अन्नया वाऊ^३-वाहिणा गहिओ । अन्नेण भणइ-

“लघण-पवण-समत्यो पुवं होऊण संपयं कीस ? ।
दंडलय-अग-हत्यो वयंस ! किं-णामओ बाही ? ॥”

“जेडासाडेसु मासेसु जो सुहो वाइ मारुओ ।
तेण मे भज्जए अंगं जायं सरणओ भयं ॥”

अहवा — “जेण जीवंति सत्ताणि निरोहम्मि अणंतए ।
तेण मे भज्जए अंगं जायं सरणओ भयं ॥”

सो वि तह चि[य] मुसिओ^१ ।

पुणो वणस्सइकाओ दारओ तह चिय कहाणयं कहिउमादत्तो —

“एगद्धि महात्तखे सउणा सच्चिलया ।
वसंति वेदिओ^२ रुक्खो मूलुग्गय-वेल्लिए ॥”

समंता वेल्ली-मग्गेण य आरुहिऊण रुक्खं खइयाणि अहिणा । खइय-सेसा य
सुगादओ^३ भणिउमादत्ता —

“जाव वुच्छं सुहं वत्थुं पायवे निस्सवइवे ।
मूलाओ^४ उट्ठिया विल्ली जायं सरणओ भयं ॥”

तं तह चिय मुसइ ।

तसकाय-दारओ वि तह चिय कहाणयं कहइ — वसंतउरं नयरं जियसत्त राया । तं
च पर-चक्केण रोहियं । तत्थ बाहिर-निवासिणो मायंगा ते नगर-मज्झाओ^५ नागरएहि
निछुम्मंति, बाहिं पर-चक्केण वेप्पंति । तओ अन्नेण भन्नइ —

“अन्निमतरया खुहिया पेहंती त्राहिरा जणा ।
दिसं भयह मायंगा ! जायं सरणओ भयं ॥”

अहवा — एगत्थ नगरे पुरोहिएण मंडियं दिवसओ^६ राइय राया मुसइ । केण य
कालेण मुणिय-वुत्तंता परुप्परं भणिउमादत्ता —

“जत्थ राया सयं चोरो मंडिओ अ पुरोहिओ^७ ।
वणं भयह नायरया ! जायं [सरणओ भयं] ॥”

अहवा — एगमि नगरे चउदस-विज्जाठाण-पारओ छक्कम्म-निरओ सोमदेवो दिवसरो ।
सोमसिरी से भारिया । ताण य परितुलिय-रइ-रुव-जोवण-लायन्न-कला-कलाव-रुवा
सोमप्पभा कन्नगा । संपन्न-जुवणा य पलोइया जणएण । जायाशुरागो अ । तीए विरहे
खिजंतं दइण निवंधेण भारियाए पुट्टेण साहिओ^८ निययाभिप्पाओ । ‘अवो ! मा मयण-
सर-‘गोचरावडिओ^९ खयं वच्चओ^{१०}’ त्ति भावंतीए भणिओ^{११} भत्ता तीए — ‘धीरो हवसु, तहा
करेमि जहा अन्नाउ चिय भुंजसि’ । अन्न-दियहंमि भणिया धूया — ‘वच्छे ! एस अम्हाण
कुल-कमो-‘पढमं जक्खेण भुत्ता पच्छा भत्तारमणुगच्छइ, ता कल्लं कसिण-चउदसिए
त्तमंघयारे रइ-हरे अणालवंती पमाणेज्जसु जक्खं । तक्कालाणुरुव-निवत्तिय-कायवा गया

रईहर । आलिंगण-चुबणाई 'पुबयं जहिच्छमणुभाविय-रइसुहं खेय-किलंतो समद्वासिओ भट्टो निहाए । 'केरिसो जक्खो ?' संजाय-कोऊयाए पुवाणीय-सराव-संपुडत्थ-दीवु-जोएण देट्टो जणुओ । 'अलं मे संकाए'त्ति ।

“सेवेमि निव्विसंका इण्हि जणयं पि किं त्रियप्पेण ? ।

रंगमि नच्चियाए अलाहि अंगुट्ठि-करणेण ॥”

भावेत्तीए समाढत्तं निव्विसंका सयल-जण-मोहणं । अच्चंत-रइ-किलंताणि उगिगये वि दिवसयरे ण बुज्झंति । ततो बोहणत्थं पढिया भट्टिणीए सा गाहुल्लिया -

“जइ उरगाए वि सूरिणिदं-पुण्णोत्ता (ण्णा न) बुज्झसि अहण्णा ।

एत्थ महं को दोसो ? तुम्हं चिय होइ वयणेज्जं ॥”

अदिन्न-पडिसंलावाण पुणो पढिया 'ए[सा] मागहिय त्ति -

“अचिलुग्गए वि सूरिए चेइय-थूम-गए वि वायसे ।

भित्ती-गए य आयवे सहि ! सुहिए जणे ण बुज्झइ ॥”

ततो इमं निसामिऊण पढियं से धूयाए -

“तुममेव य अस्म ! आलवे मा हु विमाणय जक्खमागयं ।

जक्खाहडए तायए अन्नं दाणि गवेस ताययं ॥”

इमं सोऊण भणियं से जणणीए -

“भव मासा कुच्छीए धारिया पासवणे पुलिसे य मद्दिए ।

धूयाए मे गिहिए हडे सरुणए असरुणं मि जायए ॥”

पच्छा गय-संको धूयाए सह भोगे भुंजिउं पयत्तो ।

अहवा-तिविक्रमाभिहाणेणं भट्टेण खणाविऊण महातडागं आरोविया पालिए ॥ नाणाविहा रुक्खा । ताण बहुमज्झ-भागे कारावियं देवउलं । अणुवरिसं च पयट्ठिओ छगलग-जागो । तिविक्रमो अट्टज्झाणोवगओ मरिऊण जाओ एलगो । संपत्त-जोवणो य गहिओ ॥ पुत्तेहिं जाग-वहण-निमित्तं । घर-पुत्त-परियण-दंसणाओ ॥ समुप्पन्न-जाईसरणो पुव-वत्तिय-देवउल-जागे मारणत्थं नीणेज्जंतो नियय-भासाए बोवूयंतो पुत्ते-भणइ - 'मा ममं णियय-जणयं मारेह' । चित्तेइ य - 'अहो ! एयारिसं पावाणुबंधं ॥ मए कम्मं ॥ पवत्तियं ? जत्थ अहं चिय मारणेज्जो संवोत्तो !' । इमं च वुत्तंतं निएऊण भणियं अइसइ(य)-नाणिणा -

“सयमेव य कुक्ख लोविए अप्पणिया य वियड ख(खा)णिया ।

उवाइय-रुद्धया य ते किं छेला ! वे वे त्ति वाससि ? ॥”

इमं निसामिऊण ठिओ तुण्हिको । 'अहो ! मुणि-वयणाओ' य ट्ठिओ ॥ तुण्हिको, ॥ ता कारणेण होयवं ॥ भावतेहिं पुच्छिओ मुणी पुत्तेहि । तेण वि य सेट्ठं - 'जहेसो मे

अणंतर-जम्म-जणओ' । तेहि भणियं—'को पच्चओ' ?' । मुणिणा भणियं—'पुव-
निक्खित्त-णिहाणाणि दावेहि' ति नीओ गेहं । दावियाणि चरणेण निहाणाणि । विम्हिय-
चित्ताण य दावियं भगवया संसारासारत्तणं, परूविओ' संमत्त-भूलो दुविहो वि धम्मो ।
जाया सावगा । छगलगो वि काऊण अणसणं पंचनमोक्कार-परो देवलोगम्मि गओ ।
"ता जहा तीए भट्ठिणीए भट्टस्स य सरणमसरणं जायं; एवमम्हाणं पि तुमं सरणं
चेंतिओ', जाव तुमं चिय मुससि !" । 'अय(इ)वियक्खणो सि' भणंतेण मुट्ठो
तसकाय-दारओ ।

पुणो वचंतेण दिट्ठाऽलंकार-विभूसिया संजई । तेण सा भणिया—

"कडगा य ते कुंडला य ते अंजिय अक्खि तिलय ते ।

कंठे अइमुत्तग-मालिया तेण य ते सामण्यस्स किं ? ॥"

धि धि उड्डाह-कारिए ! पवयणस्स ।

कत्तो तुमं पत्तो एसि रोसेण धमधमंतो ? ण चि(वि)य जाणामि पासेज्जा ॥

पच्छा ताए भण्णइ चि—

"समणो सि संजओ' सि वंभयारि सम-लेट्टु-कंचणो ।

वेहास्य-वाइओ' अंते जिट्ठज्जा ! के ते पडिग्गहे ? ॥

राई-सरिसव-मित्ताणि परं-च्छिद्वाणि पेच्छसे ।

अप्पणो विल्ल-मित्ताणि पिच्छंतो वि न पिच्छई ! ॥"

एवं च ताए उव(वा)लद्धो पुणो वि गंतुं पयट्ठो पेच्छइ खंधावार-सणाहं नरनाहमा-
गच्छंतं । पणमिऊण राइणा भणियं अणेच्छंतो वि संविभागं बला मोडीए घेत्तूण
पडिग्गहं जाव देइ ताव निवडियं सुवन्नयं । ततो विलखीभूओ' । दूरं पुणो दावियं
चेह्णएण नियय-रुवं, भणिओ' य सो 'किमेवं तए समाढत्तं ?' । सूरिणा भणियं—'किं
करेमो ? ण केण य 'देवत्तं साहियं' । तेण भणियं—'न संपयं बाहुल्लेण तियसावतारो' ।

अओ भन्नइ—सम्मत्ते दढ-चेत्तेण होयवं ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

सिट्ठं विसिट्ठ-चरियं निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥

॥ अज्जासाढ-क्खाणयं समत्तं ॥

पुनरपि दानमधिकृत्य धर्मोपदेशमाह—

सिज्जंस-चंदणज्जा-कयउन्नय-सालिभट्ट-नामानो ।

महरिसि-दाणाहरणा निदिट्ठा पुव्व-सूरीहि ॥ २६

[श्रेयांस-चन्दनार्या-कृतपुण्यक-शालिभट्टनामानः ।

महर्षिदानाभरणा निर्दिष्टाः पूर्वसूरिभिः ॥ २६]

भावार्थस्तु चतुर्भ्यः कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि—

— [२९. दाने श्रेयांसकथा] —

अत्थि गयपुरे नगरे बाहुबलि-पुत्तो सोमप्पभो राया । तस्स य राय-गुण-संकेय-
ट्ठाणं सिज्जंसो यु(ञ्जु)वराया । तेण य सुमिणंमि सुरसेलो सामायंतोऽमय-कलसेहिमहिसित्तो
अहिययरं दिप्पिउमाढत्तो । तहा नयर-सेट्ठिणा सुबुद्धिणा दिट्ठं सहस्सरस्सीहेतो दिणयर-
विंव खुड्ढंतं सिज्जंसेण संघडियं अच्चंतं दिप्पिउं पयत्तं । राइणा वि सुमिणे एगस्स
महापुरिसस्स सत्तु-सेत्तेण सह जोज्झंतस्स सावसेसीकय-वइरि-चक्क(वग्ग)स्स सिज्जंसेण
साहियं देनं । तेण सबं (सिन्नं) पि 'निट्ठवियं ति ।

“कुमारेण कंचणगिरी रवि-विंवं सेट्ठिणा नोदेण ।

देट्ठो य महापुरिसो समयं सत्तूहि जुज्झंतो ॥

पच्चूसे संमिलिया सुमिणाण फलाइं ते अयाणंता ।

नवरं जंपंति इमं कल्लाणं होहिति कुमारे ॥”

ततो गया सबे नियय-ट्ठाणेसु । सिज्जंसो वि समारूढो सत्तम-तलं पासायं । अवलो-
व(य)ण-ट्ठिणं य दिट्ठो तेलोक्कालंकारो उसभसामी पुव-दुवारेण पविसमाणो । तं च
दट्ठण ईहापोह-मग्गण-गवेसणं करंतस्स समुप्पन्नं जाईसरणं । मुच्छिओ य सेत्तो चंदण-
रसाईहि लद्ध-चेयणो य अवयरिओ^१ पासायाउ ट्ठिओ ऽंगण-मज्जे । इत्थंतरम्मि
गोयर-चरियाए भमंतो संपत्तो तिहुयण-गुरू । इत्थंतरम्मि आगया गहिय-उच्छुरसा-
पुण्ण-कलसा पुरिसा । ततो 'एयाइं ताइं चिर-चितियाइं तिन्नि वि कम्मेण पत्ताइं तायस्स
आगमणं संतं च मण-प्पसाओ^२ य' चित्तिंतेण भत्ति-बहुमाणं पणंमि[ऊ]ण गहिओ
उच्छुरस-घडो । विन्नत्तं सेयंसेण—'भयवं ! जइ कप्पइ, ता ममाणुग्गह-बुद्धीए
गेणहसु' । दवाइ-कओ^३ वओ^४ गेण य पसारिया करा जिणेण । पल्हत्थिओ तेसु रसो,
पविट्ठो सबंगेसु । समासत्थीभूओ^५ जयगुरु त्ति ।

आहारंतो भयवं नीहारंतो य मंस-चक्खूहिं ।

न य दीसइ नेय पडइ तस्स कर-संठियं दवं ॥

तओ^६ गयणा-रूढेहिं हरिस-भर-निब्भरंगेहि विमुक्कं तियसेहिं विट्ठाय-दसद्ध-वन्न-
कुसुम-चरिसं सह गंधोदण । कओ^७ चेलुक्खेवो । समाहयाओ दुंदुहीओ । निवडिया
अद्धतेरस-कोडी-पमाणा रयण-बुद्धी । 'अहो ! दाणं सुदिन्नं' च समुग्घुडं तियस-
मागहेहिं । अवयरिया तियसा । संपत्तो विम्हइय-मणो सबो वि लोगो त्ति । अवि य—

हरिस-भर-निब्भरंगेहिं पुच्छिओ नर-गणेहिं सिज्जंसो ।

कह भणसु तए णायं जह दिज्जइ भयवओ भेक्खा ? ॥

जाई-सरणेण अहं एवं जाणामि तह य भणिओ म्हि ।

अट्ठ भवे जिण-सहिओ सुमिणाण फलं च जिण-दाणं ॥

एतेसिं जं दिन्नं तं चिय दवं परे वि विभवम्मि ।

जं विंधइ तं सारं दस-हत्थस्सावि कुंतस्स ॥

कय-पुन्नाण गिहेसुं एते ठायंति तिहु[य]णाणंदा ।

न कइया वि कप्पदुमा उर्विति पावाण निलएसु ॥

को कम्मि भव-ग्गहणे आसि तुमं जिणवरस्स णे साह ।
 पुट्ठो कहेइ ताणं सिज्जंसो अट्ठ-भव-चरियं ॥
 सव्वं पि इमं भणियं सवित्थरं कण्ह-जणय-हिंडीए ।
 नामाभिहाण-मित्तं भणिमो एत्थं निसामेह ॥
 ईसाणे जिणजीवो ललियंग-सुरो अहं पि से जाया ।
 पुव्व-भवे निन्नामा सयंपभा पढम-जम्ममि ॥
 पुव्वविदेहे लोहग्गलम्मि नयरंमि वयरजंघो त्ति ।
 उप्पन्नो जिणजीवो अहयं से भारिया वितिए ॥
 तईय-भवे जिणजीवो मिहुणग-पुरिसो अहं पि से जाया ।
 उप्पन्ना तेण समा सुरसुंदरि-रूव-भोगेच्छा ॥
 भोत्तूण तत्थ भोगे तत्तो आउ-क्खयंमि संपत्ते ।
 उप्पन्ना दो वि सुरा चउत्थ-जम्ममि सोहंमे ॥
 वेज्ज-सुओ जिणजीवो अहयं पुण तस्स छट्ठओ मेत्तो ।
 पञ्चुन्न-सेट्ठि-तणओ केसव-नामो त्ति पंचमए ॥
 अवरविदेहाहिंतो मरिऊणं दो वि अञ्चुए जाया ।
 छट्ठम्मि भव-ग्गहणे देवा तियसेंद-संकासा ॥
 पुंडरीगिणीए भयवं नामेणं आसि वयरनाभो त्ति ।
 अहयं पि सारही से पवइया दो वि सत्तमए ॥
 अकलंकं सामन्नं काऊणं दो वि मरण-समयंमि ।
 अट्ठभवम्मि जाया देवा सब्बट्ठसिद्धंमि ॥
 सब्बट्ठओ भयवं उप्पन्नो भारहंमि तित्थयरो ।
 अहयं पि से पपुत्तो सिज्जंस-कुमारनामो त्ति ॥
 निसुयं च मए पुच्छिंति(पुव्विं) तित्थयराओ जहेस भरहम्मि ।
 आयाहि-तित्थयरो दिट्ठं पुव्वं च से लिंगं ॥
 ता तं सव्वं मुणिउं दट्ठूणं जिणं च जाणियं सव्वं ।
 जह एवं से दिन्नं भिक्खाई बहु-फलं होइ ॥
 जंमि पएसे गहिया भिक्खा मा तत्थ कोइ चलणेहि ।
 ठाहि ति रि(र)यणेहिं कओ थूभो कुमरेण भत्तीए ॥
 थूभस्स पूयणपरं कुमरं पुच्छंति सो वि सिं कहइ ।
 आइयर-मंडलमिणं लोगो वि तह चिय करेइ ॥
 आइच्च-मंडलमिणं जायं कालेण गच्छमाणेण ।
 सिज्जंसो विव तम्हा मुणीण देज्जाहि मुणि-दाणं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 सेज्जंस-जिणाण फुडं निसुणंतो लहइ निवाणं ॥
 ॥ सिज्जंस-कहाणयं ॥

— [३०. दाने चन्दनार्या-कथा] —

जहा सयाणीएणं पिछियस्स चंपाए दहिवाहण-खंधावारस्स पा(प)लायमाणस्स भारिया धारिणी-नामा वसुमइए धूयाए सह इकेणं पुरिसेण गहिया । पंथम्मि धारिणीए मयाए दिन्ना मोल्लेण वसुमई वणिणो । अइविणिय त्ति दिन्नं से नामं चंदणा । जह य वणिय-जायाए ईसाए केसे मुंडाविऊण नियलिऊण घरे छुट्ठा; विलवंतस्स य वणिणो जहा कम्मयरिए साहिया, कुंसासे दाऊण लोहार-गेहं वणिओ गओ; जहा य छम्मासो-ववासी तित्थयरो परम-भत्तीए पाराविओ, तियसा अवयरिया, रयण-बुट्ठी जाया, तह सवमिणं सवित्थरं उवएसमाला-विवरणाओ नेयवं ति ॥

॥ चंदणज्जा-कहाणयं समत्तं ॥

— [३१. दाने कृतपुण्य-कथा] —

तन्नगपालीए सुओ ऊसव-दियहंमि पायसं बहुयं ।
खज्जंतं दट्ठुणं णिय-जणणिं^१ पायस-कएणं ॥
चित्तेइ सा परुत्ता तीए करुणाए सेस-महिलाहिं ।
दिन्नं खीराईणं तीए वि य साहिया खीरी ॥
घय-गुल्ल-संजुत्ताए भाणं पुत्तस्स सा भरेऊणं ।
घर-मज्झंमि पविट्ठा अह पु(प)त्तं मुणिवरं दट्ठं ॥
चित्तेइ दारओ सो धन्नो हं जेण एरिसे काले ।
संपत्तो एस मुणी चित्तिय-फलओ सुर-दुमो व ॥
भत्ति-बहुमाण-पुवं खीरि-विभागंमि दिन्नाए संते ।
थेवमिणं पुण दिन्ने तत्तिय-मित्ते वि चित्तेइ ॥
जइ पडइ एत्थ तित्तं लवणं वा तो विणस्सए एसा ।
ता देमि सेसयं पि य जेण धणी होइ सवेण ॥
सवोवाहि-विसुद्धा दिन्ना सव्वा वि तेण दाणेण ।
मणुय-भवम्मि निबद्धा भोगा सुरनाह-संकासा ॥
मरिउं विसइयाए रयणीए पट्ठणम्मि रायगिहे ।
धणपाल-महिलियाए भद्दाए पहाण-सुमिणेण ॥
वज्जरिओ उववन्नो लोगो तं भणइ नूण कयपुण्णो^२ ।
गब्भो जो इत्थ घरे जाही बहु-रयण-सारंमि ॥

कमेण य चित्तिय-संपज्जंत-डोहला पसया भद्दा । समत्थ-लक्खणाणुगओ जाओ दारओ । वट्ठाविओ इब्भो । कयं महावट्ठावणयं । लोग-भणियमणुयत्तंतेहि य पसत्थ-वासरे कयं से णामं कयपुन्नओ । वट्ठिओ देहोवचएणं कला-कलावेण य । विवाहाविओ नियय-रूवाणुरूवं गुरूहिं इब्भ-वालियं महाविच्छट्ठेणं ।

सत्थत्थ-वियारेणं कला-कलावेण खित्त-चित्तस्स ॥

इत्थीसु सुंदरासु वि मुणिणो व णु(ण) रज्जए चेत्तं ।

ततो भणिओ भदाए भत्तारो — 'तहा कुणसु जहा कुमारो श्चि विस्सए सेवेइ' । तेण भणियं ति —

आहार-भय-परिग्गह-मेहुण-सन्ना अणुहवइ ताओ ।

णिहंति सब-सत्ता अब्बो ! किं तदुवएसेणं ? ॥

पुणरुत्तं च भन्नमाणेण मेलिओ जणएण दुल्ललिय-गोड्डिय-पवेसिओ गणिया-गेहे ।
नियत्ता वयंसया । समाढत्तो वसंतसेणाए सह भुंजिउं भोगे । रइ-सागरावगाढस्स य
पम्हुट्ठ-जणणि-जणयाइ-कायवस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया भणिओ वसंतसेणाए
॥ पण्होत्तरं किंचि पढसु त्ति ।

“को पडिसेहे^१ वन्नो ? परोक्ख-रमणीओ भन्नए कह णु ? ।

को व विसायंमि ठिओ ? को वा धरणीए खल्लु सामी ? ॥

दोक्खेणं का वि(दि)जइ ? का वा असईण वल्लहा लोए ? ।

गयणंमि को व रेहइ ? निवसइ जंतूण का हियए ? ॥

चक्काणं के दइया ? दाणे भण को उ वन्निओ धाऊ ? ।

के वा वरिसंमि ठिया ? विभूसणा के वि सिहिणाणं ? ॥

भन्नंतु कह व गोल्ला ? मा सा हा रा हु उत्तरं तिन्नि वाराओ ।

अणुलोमं पडिलोमं वत्थु-समत्थं तह समत्थं च ॥”

वसंतसेणाए पढियं —

“किमिहेच्छत्युदैन्यार्त्तः ? किं वा मल्लेन चेष्यते ? ।

लोका हिमार्दिताः कं च प्रार्थयन्तीह कं वलम् ॥”

तेण भणियं पिए ! उत्तरं पढियं । पुणरवि पढियं कय[पु]न्नेणं ति —

“को पुहईए सामी ? को वा रयणीए ? कत्थ छम्मासा ? ।

दाणंमि को व धाऊ ? को वा वन्नो निसेहंमि ? ॥

वोहेसि केसवं कह ? को वा धाऊ गईए निदिट्ठो ? ।

अम्हय-वहुवयणंमि य कं रूवं भणसु छट्ठीए ? ॥

तरुणाण कत्थ निवडइ देट्ठी ? वाराओ दोन्नि अणुलोमं ।

तइयाए पुणं समत्थं उत्तरमेयस्स जाणाहि ॥”

तं च इमं रा मा य णे ।

॥ एवं च तीए सह भोगासत्तस्स दुवालसेहिं वरिसेहिं निद्वणीकयं कुलं, लोगंतरीभूया
जणणि-जणया, पणट्ठा सवा वि घर-लच्छी । चरिम-दिवसे य पेसियाणि से भारियाए
निययाणि आभरगा(णा)णि । अब्बो ! निद्वणीकयं कयपुन्नयस्स गेहं मन्नंतीए रूवय-
सहस्सेण सह पेसियाणि वाइयाए आहरणाणि । अन्न-दियहंमि भणिया वसंतसेणा-

धोव-कुसुंभय-सरिसो एस कयपुनओ, ता अलमियाणिमणेण । तीए भणियं - 'अम्मा एवं भणसु, मणोरहाइरेत्तं दिन्नमणेण दव्वं' । तीए भणियं -

'जुं दिन्नं तं गहियं, इण्हि से णत्थि तेण णीणेमो ।

अम्हाण एस धम्मो, मा धम्माइक्कमं कुणसु ॥'

'बोडाण एस धम्मो पहाण-गणियाण लज्जणं एयं ।

अन्नं च पुणो दाहिई एसो चिय इच्छियं दव्वं ॥'

ता अम्मो ! अलमणेण अयस-निबन्धणेण दुरज्झवसाएणं । अन्नं च -

'नेय जोवणम्मि लुद्धा अहयं रयणेहिं विविह-रूवेहिं ।

गुण-लुद्धा ते य गुणा पज्जत्ता इत्थं' पुरिसंमि ॥'

कलुसिय-चिता ठिता तुण्हिका वाइया । दा(पा)ऊण य मज्जं रयणीए मंचयारूढो मुक्को देवउलियाए । निदा-खय-विबुद्धो य चित्तिउं पयत्तो - हंत ! किमेस सुमिणओ ? किं वा मोहो ? किमिंदयालं वा ? पयइ-विवज्जासो किं ? किं वा खेत्तंतरं ? । मुणिय-मणो-वियप्पाए य भणिओ पास-वत्तिणीए चेडीए - 'अलं सेस-वियप्पेहिं, नियय-धम्ममणुसरं-तीए निच्छुद्धो वसंतसेणा-मड्डाए जोन्न-कुट्टिणीए, ता वच्चसु णियय-मंदिरं' । विमण-दोम्मणो पयड्डो(ड्डो) गेहाभिमुहं । महारन्नं पिव णट्ट-माणसं, कुकइ-कव्वं पिव गय-सुवण्णा-लंकारं, सुक्क-तडागं पिव पणट्ट-सोहं दिट्ठं मंदिरं । अब्भुट्ठिओ भारियाए, साहिओ सबो वि जणणि-जणय-मरण-पज्जवसाणो गेह-वुत्तंतो । अवि य -

तं किं पि अणन्न-समं दुक्खं से आसि तंमि समयम्मि ।

जं कहिऊण न तीरइ सारिच्छं नारय-दुहेण ॥

पुच्छिया य सा किंचि भंड-मोहमत्थि ? । तीए वि दावियाणि आहरणगाणि, रुवय-सहस्सं च । 'कह मेत्ताईण अयस-कलंकियमप्पाणं दाएमि ?' मन्नमाणेण भणिया भारिया - 'वच्चामो देसंतरं' । तद्विसं च रिउ-न्हायाए सह वसिओ । गम्भो य लग्गो पवड्डिउं । अन्न-दिवसंमि पयड्डो सत्थो, तेण सह पट्ठिओ देवउलियाए मंचयारूढो । एत्थंतरम्मि तहाविह-भवियवयाए एगाए ईसरीए प[व]हण-भंग-विवन्नं पुत्तं नाऊण 'मा तणय-रहियं मंदिरं राया विलुंप्पिस्सइ, ता गवेसेमि किंचि पुरिसं' ति मन्नमाणीए सत्थ-मज्झाओ उट्ठाविऊण कयपुनओ नीओ नियय-गेहे । वधूण पुरओ कंठे धित्तूण रोवियं(उं) पयत्तत्ति ।

पावाए मज्झ पुत्तय ! वालो चिय अवहिओ तुमं तइया ।

महि-मंडले गविट्ठो ण य लद्धा तुज्झ वत्ता वि ॥

जा अज्ज दिणे मुणिणा कहिओ ते आगमो तहा सुमिणे ।

दिट्ठो य कप्परुक्खो तओ तुमं पाविओ इहयं ॥

ता कत्थ य वड्ढिओ तं कत्थ य भमिओ सि एत्तियं कालं ? ।

किं वा वि सुहं दुक्खमणुभूयं वच्छ ! मे साह ॥

पावा य अहं पुत्तय ! जा तुह विरहंमि जीविया जाया ।

ओवारणयं म्हि कया गुणसागर ! तुज्झ देहस्स ॥

हियएण जाइं तुह चेंतियाइं पावाइं ताणि मा वच्छ ! ।
 निवडंतु वेरियाण वि तुह गुणनिहि ! विरह-दद्वए ॥
 विहुरेसु य देवयाए एत्तिय-कालं च रक्खिओ जाय ! ।
 मह जीविण सुपुरिस ! कप्पाऊ होसु तं तत्थ ॥
 अणुभावेणं तियसाइयाण तेएण तह सईणं तु ।
 पालेसु नियय-वंसं घर-विच्छडूं च अणुहवसु ॥
 देसंतरे विवन्नो भाऊजायाण तुज्झ भत्तारो ॥
 होसु चउण्ह वि सामी इण्हि एयाण तं वच्छ ! ॥
 इय तीए तह पलत्तं वियड्डु-वणिणीइ जोत्ति-वडणाहि ।
 जह संसयाइ-रहियं पडिवन्नं तेहि से वयणं ॥

एवं च जम्मंतर-देन्न-महरिसि-दाण-पुन्नाणुभाव-जणियं विसय-सुहमणुहवंतस्स
 समइकंताणि दुवालस वरिसाणि । जाया चउण्हं पि पुत्ता । इत्थंतरम्मि कहिओ
 सब्भावो सासूए वडूण । घर-संरक्खणत्थमेस अमुणिय-परमत्थो मए कयपुन्नओ छुट्ठो ।
 उप्पन्ना भे पुत्ता, थिरीभूओ घर-सारो, ता अलमियाणिमेतेण । ताहि भणियं—

सगुणो व होउ अह निगुणो अहव होउ पर-पुरिसो ।
 तह वि य जो परिभुत्तो सो अम्मो ! अम्ह भत्तारो ॥

अंवाडेऊण तओ थेरी परिभणइ—‘इक्खु-छोईय-संकासो से दइओ, ता एयं झत्ति
 नीणेहिं ।’ जाणिऊण य से नेच्छयं रयण-गव्विभण-मोदगाण कया ऊससि(सीस)यंमि कोत्थ-
 लिया । मज्झामय-णिव्वभरो मंचयारूढो मुक्को तीए चेव देवउलियाए । निदा-खय-विबुद्धेण
 य मुणिओ एस वुत्तंतो । तहाविह-भवियवयाए तंमि चेव दियहंमि आवासिओ’ तत्थेव
 सो सत्थो । पहाय-समए य पड्डविओ’ भत्तार-नेसणत्थं तीए पुरिसो । दिट्ठो अणेण
 कयपुन्नओ’ गओ’ गेहं अव्वुड्डिओ’ महिलाए, गहिया संवल-पुड्डलिया, अव्वंमिओ’
 कयपुन्नो । तईया’ समुप्पन्न-गव्वभाए जाओ’ दारओ’ लेहसालाओ’ आगओ’ भोयणं
 जायंतो दिन्नो पुड्डलियाए मोयगो । तं च खायमाणो निग्गओ’ वाहिं । अविमडियं रयणं
 दिट्ठं से सली(मी)वेहिं गया कंदुयावणं, देन्नं पड्डस्स ‘अणुदियहं पूयलियाओ’ दायवाओ’
 भणंतोहिं । घरणीए य मोदए भिंदंतीए देट्ठाणि रयणाणि । तीए भणियं—‘किं कारणं
 मोदएसु रयणाणि छुट्ठाणि ?’ । मुणियाभिप्पाएण य भणियमणेण ‘सुंक्क-भएणं’ । रयण-
 सामत्थओ दाण-जणिय-पुन्नाणुभावेण य जाओ’ वेसमण-संकासो । आणा-णिद्देस-परा
 जाया सब्बे वि सयण-वंधु-परियणाइणो । एवं च तिवग्ग-सारं जियलोग-सुहमणुहवंतस्स
 समइकंतो कोइ कालो । अन्नया सेणियराइणो नईए पियंतो गहिओ तंतुएणं सेयणय-
 करिवरो । साहियं अभयकुमारस्स । गवेसाविओ रयणाण मज्जे जलकंत-मणी । जाव
 खणंतरेण ण लव्वमइ । ता मा करिणो अच्चाहियं भविस्सइ त्ति मन्नमाणेण दवाविओ’
 राइणा ‘पडहओ’—‘जो जलकंत-मणिमुवणेइ, तस्स राया सह धूयाए अट्ठं रज्जस्स देइ’ ।
 इमं सोऊण समप्पिओ’ पड्डएणं जलकंतो, ‘पक्खित्तो जल-मज्जे । तदुज्जाएणं थलं मन्नमाणो

पण्डो तंतुओ,^१ आणिओ^२ करी । पुच्छिओ^३ पूइओ, कत्तो ते जलकंतो ? फुडं साहेज्जु ।
ततो साहिओ^४ परमत्थो जहा कयपुन्नय-पुत्तेण दिन्नो । 'निहाणं चैव मयलंछणो कंतिणो,
सोमयाईणं' मन्नमाणेण सवहुमाणं दिन्ना धूया राइणा कयपुन्नस्स सह अद्धरजेण ।
महा-विच्छेडेण य वत्तो वारिज्जय-महूसवो । जाया अभएण सह संबभाव-सारा मित्ती ।
अन्न-दियहंमि सिद्धं अभयस्स - 'सपुत्ताओ' अत्थि मम अन्नाओ^५ वि एत्थ चत्तारि
भारियाओ,^६ 'नवरं मंदिरं न याणामो' । तओ^७ काराविज्जण दोहिं दुवारेहिं आययणं
पय(इ)ट्टिया कयपुन्नय-संकासा जक्ख-पडिमा । घोसाविया जक्ख-महिमा । पयडाओ^८
सवाओ^९ वि इत्थियाओ^{१०} सडिंभाओ पुव्वेण जक्खं पूइऊण पच्छिम-दारंमि नीहरंति ।
तत्थ ठिया पेच्छंति अभय-कयपुन्नया । ताओ^{११} य से भारियाओ^{१२} कयपुन्नाणुरूवं
जक्खं निएऊण रोविउं पयत्ताओ^{१३} ।

“काउं दइय-पसंगं हयास ! रे देव ! अवहिओ कीस ? ।

दाऊण निहिं उप्पाडियाणि अम्हाण अच्छीणि ॥”

तणया य 'वप्पो वप्पो' ति भणंता जक्खं समारूढा । तओ^{१४} भणियं कयपुन्नएणं -
'एयाउ सडिंभयाउ मम भारियाउ' । वाहि(ह)रिया अभएण । देट्ठो भत्तारो, आणंदिया
चित्तेण । अंबाडिया थेरी । गिण्हावियो^{१५} घर-सारो । वसंतसेणाए वि जक्खं पूइऊण
भणिया सहियाओ^{१६} - 'तहा तकेमि संपयं पि य जह सुमिणंमि पच्चूसे पिययमाणुकारिणा
केणावि दिव्वपुरिसेण य आलिंगिया, जहा गेहाओ^{१७} आगच्छंतीए पसत्थ-सउणा
णिमेत्ताणि जायाणि, जहा वामच्छि-भुयाओ फुरंति, जहा य जक्ख-दंसणाओ
हरिसाइसओ जाओ, तहा तकेमि संपयं पिएण सह समागमं' । नीहरंतीए य दिट्ठो
अभएण सह मंतयंतो कयपुन्नओ । अवि य -

“तं किं पि अणण्ण-समं दइए दिट्ठमि होइ मण-सोक्खं ।

जं कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवम-सुहेणं ॥”

संजायाणंदाए संपत्त-हरिसो भणिओ कयपुन्नओ वसंतसेणाए - 'कय-वेणी-बंधणाए
पुहइ-मंडलमन्नेसावंतीए दुवालस-वरिसस्स अज्ज दिट्ठो सि' । नीणियाओ^{१८} सवाओ^{१९}
नियय-मंदिरे । अपि च -

“द्वीपादन्यस्मादपि मध्यादपि जलनिधेर्दिशोऽप्यन्तात् ।

आनीय झटिति घटयति विधिरभिमतमभिमुखीभूतः ॥”

समाढत्तं महावद्भावणयं ति ।

दिज्जंत-पाण-भोयण-वरवत्थाहरण-रबण-सोहिल्लं ।

आणंदिय-पुर-लोगं जायं वद्भावणं तत्थ ॥

एवं च तस्स रइ-संकासाहि सत्तहि वहुहिं सह जंमंतर-महि(ह)रिसिणो दाणेण
निवत्तिय-पुन्नाणुभाव-जिण(जणि)यं तिवग्ग-सार-विसिद्ध-जण-पसंसणेज्जं । अभग्ग-माण
पसरं परमत्थ-संपाडण-सयण्हं जीयलोग[सुह]मणुहवंतस्स स कोइ कालो

अन्नया नीसेस-गुण-गणालंकिओ' अलंकिय-सुर-मणुय-पणय-पाय-पंकओ' पंकय-निह(हि)-
 तचरणारविंदो 'अरविंद-गन्ध-संकास-वन्न-पयडिय-दिसा-मंडलो समोसरिओ तेलोक्क-
 मंगल-पईवो चउइस-समणसहस्साणुगम्ममाणो भगवं सिरिवद्धमाणसामी तित्थयरो
 गुणसिलए उजाणे । निवत्तियं तियसेहिं समोसरणं । अवयरिया तियसा, निरुद्धं अंवरतलं
 विमाण-मालाहि । वद्धाविओ' सेणिओ' तित्थयरागमणेण निउत्त-पुरिसेहिं । दिन्नं से
 पारिओसियं । पयडो महाविच्छड्डेणं भगवओ वंदण-वडियाए, पत्तो तमुदेसं । वंदिओ
 तित्थयरो सह गोयमाईहिं अणाविक्खणियमाणंदसुहमणुहवंतो निसन्नो । तहा
 वत्ता नागरया सह कयपुत्तेणं । पत्थुया धम्मकहा । अवि य -

“तित्थ-पणामं काउं कहेइ साहारणेण सहेण ।

- सवेसिं सत्ताणं तेलोक्क-दिवा(वा)यरो वीरो ॥
 जीवा य अजीवा वि य दुविहो लोगो समासओ भणिओ ।
 तत्थाजीवा तिविहा-धम्माधम्मा तहा गयणं ॥
 जीवा वि य दु-वियप्पा सिद्धा संसारिणो य नाइ(य)वा ।
 सिद्धा पण्णरस-विहा तित्थातित्थाइ-भेएणं ॥
 संसारत्था दुविहा थावरनामा तसा य पंचविहा ।
 पुढवि-जल-जलण-मारुय-वण थावरजंतुणो भणिया ॥
 पज्जत्तापज्जत्ता इक्किक्का ते भवे पुणो दुविहा ।
 पत्तेयाणंत-गया तरुणो चिय न उण सेसा वि ॥
 नेरइ-माणुय-तिरिया देवा य चउविहा तसा होंति ।
 'नेरइया सत्तविहा रयणाणि(इ)-महातमंताओ' ॥
 जल-थल-नहयल-तिविहा(रिया) कम्माकम्माइं अंतरदीवा ।
 मणुया वि होंति तिविहा देवा वि चउविहा सवे ॥
 असुरा नाग-सुवन्ना उदही-विज्ज-वणेंद-जलणेंदा ।
 वारु-दीव-दिसेंदा कमसो भवणाद्धिवा दसहा ॥
 किंनर-किंपुरिस-महोरगा य गंधव-जक्ख-रक्खा य ।
 भूय-गणा य पिसाया अट्टविहा वंतरा भणिया ॥
 चंदाइच्चा य गहा नक्खत्ता तारया य पंचविहा ।
 जोइसिया कप्पयगा कप्पातीता य उवरिछा ॥
 सोहंमीसाण-सणंकुमार-माहिंद-वंभलोगा य ।
 लंत-महासुक्कमि य सहस्सारे आणए णवमे ॥
 पाणय-आरण-अञ्जुय-वारसमे कप्पवासिणो देवा(वा) ।
 कप्पाइया दुविहा गेविजाणुत्तरा भणिया ॥
 हिड्ढिम-पढमा हिड्ढिल्ल-मज्झिमा हिड्ढिमोवरिछा य ।
 मज्झिम-पढमा नवरं मज्झिम-मज्झिमा मज्झिमोवरिमा ॥

उवरिम-पढमा उवरिम-मज्झिमा उवरिमोवरिल्ला य ।

एए नव गोविज्जा पंचविहाणुत्तरा देवा ॥

जय-विजय-जयंत-अपराजिएसु सबडुसिद्धि-पंचमए ।

एतेसु [अ]णुत्तर-सुरा गय-कामा वीयराम व ॥

एते सबे संसारिणो त्ति अट्टविह-कम्म-मल-मय(इ)ला ।

अट्टविहं पुण कम्मं समासओ^१ संपवक्खामि ॥

नाणावरणिज्जं दंसणावरणेज्जं वेयणियं मोहणेज्जं आउयं नामं गोयं अंतरायं च ।
तत्थ नाणावरणिज्जं पंचविहं पणत्तं तं जहा - मइनाणावरणिज्जं, सुयनाणावरणिज्जं,
ओहिनाणावरणिज्जं, मणपज्जवनाणावरणिज्जं, केवलनाणावरणिज्जं । जंमि 'ओदिन्ने जंतू
हेयाहेयं न जाणए बुच्छं तं खलु नाणावरणं । दंसणावरणयं नवहा - चक्खु-दंसणा-
वरणं, अचक्खु-दंसणावरणं, 'ओहिदंसणावरणं, केवलदंसणावरणं, निदा-पणगं च त्ति ।

सुह-पडिबोहा निदा दुह-पडिबोहा य णिह-णिदा य ।

पयला होइ ठियस्स उ पयला-पयला य चंक्रमओ^१ ॥

अइसंकिलिद्ध-कम्माण वेयणे होइ थीणद्धी ।

महणिहा दिण-चैतिय-चावारय-साहणी पायं ॥

जंमि उदेन्ने जंतू हेयाहेयं न पेच्छए तमिह दंसणावरणकंमं । वेयणियं साय-
मियरं च ।

अट्ठावीस-वियप्पं मोहणीयं कोह-माण-मय-लोभा ।

चत्तारि चउवियप्पा अणाइ-भेएण सोलसओ^१ ॥

इत्थी-पुरिस-नपुंसग-वेयतिगं सम्म-मिच्छं मीसं च ।

हासो रई अरई भय-सोगा तह दुगंछा य ॥

नारय-तिरिय-नरामर-आऊकम्मं च चउविहं जेण ।

वेडस-ष(ख)इल्लो व दढं अणवरयं भमइ संसारे ॥

नामं दुचत्त-भेयं गइ-जाइ-सरीर-अंगुवंगाइं ।

बंधण-संघायण-संघयण-संठाण-नामं च ॥

तह वण्ण-गंध-रस-फास-नाम अगरु-लहुयं च बोद्धवं ।

उवघाय-पराघायाणुपुब्बि-ऊसास-नामं च ॥

आयावुज्जोय-विहायगई य तस-थावराभिहाणं च ।

बायर-सुहुमं च पुणो पज्जत्तं तह य अपज्जत्तं ॥

पत्तेयं साहारणं थिरमथिर-सुभासुभं च नायवं ।

सुभग-दूभगणामं ससर तह दूसरं चेव ॥

आइज्जमणाइज्जं जस-कित्तीणाममयस-कित्तिं च ।

णिम्माणनाममउलं चरिमं तित्थयरनामं च ॥

गोयं च दुविहमेयं उच्चागोयं तहेव णीयं च ।

चरिमं पंच-पयारं समासओ तं पवक्खामि ॥

अह दाण-लाभ-भोगोपभोग-विरियंतराइयं जाण ।

चित्तं पोग्गलरूवं विन्नेयं सब्बमेवेयं ॥

एगपरिणाम-परिसंठियस्स उक्कोसिया जहन्नायं ।

सब्बस्स वि होइ ठिई भणिमो कम्मस्स तं सुणसु ॥

आइल्लाणं तिण्हं चरिमस्स य तीस कोडिकोडीओ^१ ।

इअराण मोहणिज्जस्स सत्तरी होइ विन्नेया ॥

णामस्स य गोयस्स य वीसं उक्कोसिया ठिई भणिया ।

तित्तीस-सांगराई परमा आउस्स बोधवा ॥

वेयणियस्स जहन्ना वारस नामस्स अट्ट उ मुहुत्ता ।

सेस्सण जहन्न-ठिई भिन्न-मुहुत्तं विणिदिट्ठा ॥

अट्टविहं पि य कम्मं संसार-निबंधणं तु एयंमि ।

खीणे लहंति मोक्खं खमणोवाओ^२ इमो तस्स ॥

दंसण-नाण-चरित्ताणि खवण-हेऊणि दंसणं तिविहं ।

खइयं खओ^३ वसमियं उवसमियमिह समासेणं ॥

आभिणिवोहियनाणं सुयनाणं चेव ओहिनाणं च ।

तह मणपज्जवनाणं केवलनाणं च पंचमयं ॥

सामाइयं च पढमं छेओवट्ठावणं भवे वीयं ।

परिहार-विसुद्धी य सुहुमं तह संपरायं च ॥

तत्तो य अहक्खायं खायं सब्बमि जीवलोगम्मि ।

जं चरिऊण सुविहिया वच्चंति अयरामरं ठाणं ॥

ता भो देवाणुप्पिया ! दुल्लहो मणुस्साइओ संयमावसाणो एस तर-तम-जोगो ।

माणुस्स-खेत्त-जाई-कुल-रूवारोय(ग्ग)माउयं बुद्धी ।

सम(व)णोग्गह-सद्धा संजमो य लोगंमि दुलहाइं ॥

ता पडिवज्जह चरित्तधम्मं ।" एयं तित्थयर-वयणं सोऊण निक्खंता अणेगे, अन्ने

सावया संवुत्ता । कयपुन्नएण वि पुच्छियं संपत्ति-विपत्ति-कारणं । भगवया साहियं अंतरिय-पायस-दाणं ।

तिन्नि विभागा देन्ना अंतरिया पायसस्स तो तेण ।

अंतरियं भोणसुहं जायं सेसाओ^१ दाणाओ^२ ॥

ततो मुणिय-परभव-वुत्ततो तक्कालाणुरूव-विणि[व]त्तियासेस-कायवो महाविभूईए

समुप्पन्न-महासंवेगाइओ^३ पवइओ^४ कयपुन्नो त्ति ।

अह भन्नइ-जहा कयपुन्नएण दाणं दिन्नं तहा दायवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कयपुन्नयस्स पुन्नं सोऊणं देहि मुणि-दाणं ॥

॥ कयपुन्न-क्खणायं समत्तं ॥

— [३२. दाने शालिभद्र-कथा] —

उच्छन्न-कुला^१ धन्ना पुत्तो से संगमो त्ति चारेइ ।
 लोगाणं तन्नयाइं सुपसिद्धे^२ सालिगामंमि ॥
 गेहे गेहे खीरं दट्ठुणं ऊसवंमि निय-जणणिं ।
 पायस-कएण चड्डइ अमुणेंतो रोइरो तणओ^३ ॥
 खीराईणमभावा पुणरुत्तं पुत्त-जायणा हों(हिं)तो ।
 तं रूयमाणी(णिं) दट्ठुण देइ जणो तीए खीराई ॥
 तीए वि रंधेऊणं दिन्नो तणयस्स पायसो भाणे ।
 इत्थंतरम्मि पत्तो महामुणी मास-खमणम्मि ॥
 हरिस-वस-पुलइ-अंगो तं दट्ठु संगमो वि चित्तेइ ।
 धन्नो हं जस्सेसो भोयण-वेलाए संपत्तो ॥
 “देसे कालेऽवसरे पत्ते पत्तंमि मोक्ख-तण्हाए ।
 सव्वोवाहि-विमुद्धं दाणं पुत्तेहिं निवडेइ ॥”
 तां को वि अणन्न-समो लाभो दाणाउ होहिइ निरुत्तं ।
 इय चित्तितेण इमं दिन्नो से पायसो तेण ॥
 मुणिणा वि य से भावं नाउं तयणुग्गहाओ^४ सो गहिओ^५ ।
 थालीए जो सेसो भुत्तो सो पायसो तेण ॥
 अणुइय-बहुभोयण-तंह व(द)रिसमणाओ^६ सो चेव तीए इ ।
 रयणीए मरिऊणं रायगिहे गोभद-वहूइ भद्दाए ॥
 उववन्नो सो गम्भे कमेण जायंमि हरिस-पडिहत्थं ।
 जायं सवं पि पुरं कयं च वद्धावणं पिउणा ॥
 सुमिणंमि फलिय-साली दिट्ठो जणणीए तेण से णामं ।
 मासंमि गुरुहिं कयं सुयस्स अह सालिभदो त्ति ॥

वट्ठिओ अणन्न-सरिसेहिं रूवाइ-गुणेहिं, कला-कलावे(वा)इहि य । संपत्तो तिहुयण-सलाहणिज्जं जोवणं । गेहि चिय सरिस-वयो-वेसेहिं वयंसएहिं सह अभिरमंतस्स संपत्तो सरओ । जम्मि य, रेहंति कमलायरा, सह रायहंसेहिं । हरिसेज्जंति कासया, सह नड-नड-छत्तेहिं । वियरंति दरिय-वसभा, सह मत्त-महागएहिं । पसरंति सत्तच्छय-पवणा, सह भसलावलीहिं । रेहंति काणणाइं, सह सर-तडागाइएहिं ति । अवि य—

जल-पक्खालिय-विमले रेहइ नह-मंदिरंमि ससि-दीवो ।

भदिय-विब्रोहकाले सारय-लच्छीए दिन्नो व ॥

तओ सालिभद-गुणावज्जिएहिं तन्नयर-वासीहिं इव्व-सेट्ठि-सत्थवाहाइएहिं उवणी-याओ^१ सवालंकार-विभूसियाओ^२ से गेहे निरुवम-[रूव]-लायन्न-जोवण-सिंगार-हाव-भाव-कला-कोसल्लाइ-सणाहाओ^३ सवालंकार-विभूसियाओ^४ वत्तीसं कन्नगाओ^५ । सबहुमाण-

पत्थणा-पुवयं च भणिओ' गोभद-सिद्धी तेहिं—'जइ वि सालिभदस्स रुवाइ-गुणेहिं
असरिसाओ,' तहा वि अम्हाण णेव्वुई-निमित्तं गेण्हेउ एयाण मंगलेहिं 'करे ति ॥'
पडिवन्नं से वयणं, उव्वुढाओ' सवाओ' वि महाविच्छङ्गेण । एवं तरहिं सह महरिसि-
दाणाणुभाव-जणियं धम्मत्थ-काम-सणाहं' विसिद्ध-जण-सलाहणिज्जं जिणधम्माणुढाण-परं
जियलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया य से जणओ' निवाहिय-
णिकलंक-सामन्नो णमोकार-परो कय-भत्त-परिचाओ' मओ' समाणो जाओ' वेमाणिय
सुरो । तयणुरुव-निवत्तिय-कायवो भोगे भुंजिउं पयत्तो । अच्चुक(क)ड-पुन्नाणुभावओ'
य संपाडेइ से जणओ' समीहियं सवं ति ।

जम्मंतर-महरिसि-देण्ण-दाण-पुन्नाणुभावओ तियसो ।

संपाडेइ जहिच्छं कामे स ह(हि) तस्स बहुयाइ ॥

अणुहवमाणस्स सुहं भज्जाइ समं च वच्चए कालो ।

पुन्नेहिं जणणि-जणया कुणंति सवाइं कज्जाइं ॥

अन्नया आगंतुय-वणिएहिं राइणो सेणियस्स उवणीयाणि कंवल-रयणाणि । 'अइदु-
महग्घाई' ति करिय ण गहियाणि । पच्छा निय-गेहे ठियाए भदाए सवाणि वि
गहियाणि । 'चेल्लणाए य झूरिज्जमाणीए राइणा वाहराविया ते वणिया । पुच्छिएहिं
सेट्ठं जहा सालिभद-जणणीए सवाणि वि गहियाणि । तओ पट्टविया तत्थ पुरिसा ।
नियत्तेहि य साहियं जहा तक्खणं चिय ताणि भदाए फाडिऊण वहुयाणं पाय-ल्लहणाणि
कयाणि । भणियं च णाए—'जइ पुराणेहिं कज्जं, ता पेसेमि' । एयं सोऊण गाढयरं
रुद्धा 'चिल्लणा—'एकं पि न गहियं' । विम्हिण्ण 'पट्टविओ पुरिसो राइणा भदाए
समीवे—'पट्टवेसु सालिभदं, पुलोएमि कोऊहलेणं, जस्सेरिसी महाविभूई' ।

गंतूण आगओ सो रन्नो साहेइ जंपए भदा ।

'चंदाइच्चा वि ण मे देट्ठा पुत्तेण कइया वि ॥

ण य गेहाओ' वाहिं विणिग्गओ' ता करेइ जइ राया ।

एकं मज्झ पसायं ता गेहे एउ सयं राया ॥'

अह कोउएण पत्तो नरनाहो पेच्छिऊण घर-सोहं ।

चित्तेइ सग्गमिणमो अवयरियं मच्चलोगंमि ॥

समारूढो चउत्थ-भूमियाए निसन्नो सीहासणे । कया तयणुरुवा पडिवत्ती । सत्तम-
भूमी-आरूढो भणिओ' सालिभदो भदाए—'वच्छ ! राया आगओ, तं पेच्छि(च्छ)सु' ।
तेण भणियं—'तुमं चिय से अग्गं जाणसि' । तीए भणियं—'वच्छ ! न एसो पणियं,
किं खु तुज्झ सेस-लोगाण य सामी । तं पिच्छिऊण य पणमसु' । ततो इमं असुय-पुवं
निसामिऊण चित्तियमणेण—'धिरत्थु संसारस्स, जंमि तुल्लोयर-पाणि-पाय-वयणाण

परायत्ता । भिच्चभावंमि वडुंति पाणिणो ता धण्णा साहुणो जे तिहुयण-गुरुमंतरेण अन्नं
सामी(मिं) ण पवज्जंति ।

अवि य — नइवइ-वसयाण नराण करिवराणं व णत्थि सोक्खाइं ।

हिय-इच्छियाइं अहो ! वेसमण-समाण वि जयंमि ॥

जिणवर-आणाए पुणो वडुंता पाणिणो इह भवम्मि ।

लहिऊण सामिभावं सिद्धिमविग्घेण वच्चंति ॥

ता जिण-वयणाणुट्ठाणेण अच्चंत-दुल्लहं विज्जुलया-चंचलं सफलीकरेमि मणुयत्तणं
भावेंतो अलंघणीय-जणणि-वयणाओ' वधू-सहिओ' कामदेवो व सवो-ऊय-लच्छि-
समेओ' अवयरिओ' तत्तो । दिट्ठो राया, कय-पणामो य . अच्चायरेण कओ
राय(इ)णा उच्छंणे । चेंतियमणेण — 'धण्णो एसो जो नियय-सिरीए तियसिद्ध-महिमं'
परितुलिऊण ठिओ ।' ततो नयणंबु पलोडुंसे णिएऊण भणिया भद्दा राइणा — 'किमेयं ?'
तीए भणियं — 'महाराय ! एयस्स पुन्नाणुभावावज्जिओ' जणय-देवोऽणुदिणं देवाणि
वत्थ-गंध-मल्लालंकाराईणि सदइयस्स पणामेइ । तेण न सहइ मच्चलोइय-कुसुम-
विलेवणाईण गंधं । ततो सबहुमाणं विसज्जिओ राइणा समारूढो सत्तमि-भूमियं ।
अइकोऊएण य गओ राया वि तत्थेव । सबहुमाणं च भणिओ भद्दाए — 'महाराय !
कीरड संपयं भोयण-पडिवत्तीए पसाओ' । 'मा से पत्थणा वंझा भवउ' त्ति पडिवन्नं
से वयणं । ततो वीसत्थयाए भवणुज्जाणे चामीयर-वावीसु धारा-जलजंत-पओगेण
अभिरमंतस्स अइसंभमेण पडियं मुद्दा-रयणं राय(इ)णो । तरलच्छं च णियंतस्स भद्दाए
भणिया दास-चेडी — 'संचारेसु अण्णत्थ मज्जण-वावीए जलं' । तहा कए से रयण-
सुवन्नयस्स मज्जे दिट्ठं इंगाल-सरिसं । विम्हिण पुच्छिया राइणा — 'किमेयं ?' । चेडीए
भणियं — 'सालिभद्देण वहुहि य उज्झियाणि देवाणि रयण-सुवन्नयाइयाणि । 'अहो !
कयत्थो एस सालिभद्दो, जस्सेरिसी महिम' त्ति भणंतो अहिणंदिऊण गओ नियय-गेहं ।
इओ य समोसरिओ धम्मघोसाभिहाणो आयरिओ । गओ से वंदण-वडियाए राया,
सालिभद्दो य महाविच्छड्डेण । निसामिओ' साहु-धम्मो, भावियं संसारासारत्तणं ति ।

अवि य — 'नारय-तिरिय-नरामर-गईसु परमत्थओ सुहं नत्थि ।

अच्चंत-निराबाहं मुत्ति-सुहं निरुवममणंतं ॥

मोत्तूण साहु-धम्मं लंभोवाओ इमस्स जं नत्थि ।

ता तंमि चेव जत्तो कायवो किमित्थ सेसेहिं ? ॥'

ततो हियय-निहित्त-चारित्त-परिणामो परिकम्मणा-निमित्तं वंदिऊण सूरिणो पविट्ठो
णयरं सालिभद्दो । कहियं भद्दाए । ततो अणेच्चाइ-भावणा-परुवणेण नियत्ताविओ भद्दाए
सह वधूयाहिं संसार-पडिवंधो । अन्न-दियहंमि सुहासणत्थो विन्नत्तो तित्थयरोगमणेण
धम्म-मित्तेण एसो । दिन्नं से पारिओसियं । महाविच्छड्डेण गओ' भगवओ' वंदण-

वडियाए । भाव-सारं च वंदिओ' महावीरो । निसामिओ' साहु-धम्मो । विरत्त-संसार-
सुहेण य भणियमणेणं — 'भगवं ! जाव जणणिं पुच्छामि, ताव ते पाय-मूले करेमि चरण-
पडिवत्तीए सफलं मणुय-जम्मं' । भगवया भणियं — 'देवाणुप्पिया ! मा पडिवंधं
कुणसु' । गओ' एसो । पुच्छिया जणणी सह वंधवेहिं । दिन्नं आघोसणा-पुव्वं दाणं ।
५ कया सब्ब-जिणाययणेसु अट्ठाहिया-महिमा । सब्बहा, किं बहुणा ? तत्कालाणुरूव-निवत्ति-
यासेस-कायवो महाविच्छङ्गेणं पव्वइओ तित्थयर-समीवे सालिभदो सह वत्तीसाए वह्निं
सेस-लोणेण य । एवं च तेलोक-दिवायरेण सह विहरंतो नाणाविह-तवो-विसेस-
सोसिय-सरीरो पुणो वि पत्तो रायगिहे भिक्खा-निमित्तं । नीहरंतो भणिओ तित्थ[य]-
रेण — 'अज्ज ते जणणी भिक्खं दाहि'त्ति गओ भद्दा-गेहं । अइसुसिउ त्ति न नाओ',
॥ अपत्त-भिक्खो निग्गओ' तत्तो । जम्मंतर-जणणीए य दहिणा पडिलाहिओ । पत्तो जय-
गुरु-समीवे । भणियमणेण — 'न मम जणणीए भिक्खा दिन्ना' । भगवया भणियं —
'पुव्वभव-जणणीए दिन्ना' । कहिए पुव्वभवे ईहापोह-मग्गण-गवेसणं करित्तस्स समुप्पन्नं
जाईसरणं । तं चिय दहिं पारिऊण कय-पादवोवगमणं पंच-नमोकार-परो उप्पन्नो सब्ब-
विमाणम्मि ।

॥ ता जहां सालिभदेण दिन्नं दाणं, तहा दायवं ति ।
संखेवेणं भणियं चरिअं सिरिसालिभद्द-वरमुणिणो ।
वित्थरओ' पुण भणियं नूणं उवएसमालाए ॥
सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।
गिण्हउ सब्बो वि जणो कई य सुहं निरुवम-सुहेण ॥
॥ सालिभद्द-कहाणयं समत्तं ॥

दानधर्ममेवाधिकृत्य ऐहिकं तावत् फलमाह—

इह लोगम्मि वि सिज्झइ मणोरहो साहु-भक्ति-दाणेणं ।

करि-देवदत्त-रज्जं जह पत्तं मूलदेवेणं ॥ २७

४३ [इह लोकेऽपि सिध्यते मनोरथः साधु-भक्ति-दानेन ।

करि-देवदत्ता-राज्यं यथा प्राप्तं मूलदेवेन ॥ २७]

इह भवेऽपि सिध्यते मनोरथः, आस्तां तावदेव परभवे । करी च देवदत्ता च राज्यं
चेत्येस(त)द्भावमित्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

— [३३. दाने मूलदेव-कथा] —

॥ अत्थि अवन्ती-जणवयालंकारभूया उज्जेणी नाम नयरी । जीए य मयलंछण-कवय-
करवालेसु कलंका, विवणि-मग्गेसु दीसंति नाणाइ-पणाणि, वारेज्ज-विहाणेसु कर-

गहणाणि, रइ-कलहेसु कीवाण अधिरत्तणं, तियसेसु अकुलीनत्तणं, मिणंमि विप्पलंभो,
सद्-सत्थेसु निवाओ वसग्ग-दंसणाणि, कईया-करणे दाणंमि महावसणं ति । अवि य-

रुई सरो सुभगो गुणञ्चओ^१ दोस-मच्छरी^२ चाई ।

धम्मत्थी कारुणिओ जत्थ जणो धम्मसुय-सरिसो ॥

राया वि निय-परक्कम-निदलियासेस-सत्तु-संघाओ ।

पणय-यण-पूरियासो जियसत्तू कप्परुक्खो व ॥

अह कामिणीण कामो अन्नाण-तमंधयार-दिण्णाहो ।

सत्तु-वण-गहण-जलणो बंधव-कुमुयाण णिसिणाहो ॥

पणइ-यण-कप्परुक्खो दीणाणाहाण वच्छलो धीरो ।

निय-कु[ल]-मंदिर-दीवो निम्मल-जस-धवलिय-दियंतो ॥

निय-रूव-विभव-परितुलिय-मयण-वेसमण-जाय-माहप्पो ।

सव-कलागम-कुसलो सत्थाहो अयलनामो त्ति ॥

सव-कला-पत्तट्ठा रुवाइ-गुणोह-सुरवहु-सरिच्छा ।

नामेण देवदत्ता सुपसिद्धा वसइ वरवेसा ॥

जा य, परमोसही विसमसराहि-दट्ठणं, सुरसरिया सेसरमणि-निलयाणं, मियंकलेहा
गणिया-कुल-नहयलस्स, जयपडाया वम्महस्स, आवास-मेय(इ)णी समत्थ-सुह-संदो-
हस्स त्ति ।

अवि य-अछिवंतेणमिमीए विहिणा अंगाई नूण घडियाई ।

जेण करालिट्ठाणं ण होइ एयारिसी सोहा ॥

सुर-विज्जाहर-नरवर-जुवईणं रूव-सोह-लाइ(य)नं ।

जं जीए आसि तयं चित्तूणं निम्मिया एसा ॥

एयाए कडक्ख-पलोइयाई निक्कारणे वि कुवियाई ।

तत्त-त्तवाण मुणीण वि चित्ताई परंमुहीकुज्जा ॥

मणहर-कलाभिरामो संपुन्न-ससि व तत्थ परिवसइ ।

धुत्तेसु परमधुत्तो, जूयारेसुं पि जूयपरो ॥

चोरेसु परमचोरो, साहसिय-नरेसु परम-साहसिओ ।

विउसेसु सुरगुरु-समो, धम्मव(र)ओ धम्मिय-नरेसु ॥

रूवीसु पंचवाणो, समणो समणेसु, माइसु वि माई ।

सरलेसु परमसरलो, कारुणिओ दीण-क्विणेषु ॥

इय जेण जेण समयं संवंधं जाइ तस्स तं तं व ।

परिणमइ मूलदेवो आइरिसो चेव दवेसु ॥

तस्स देवदत्ताए सह सब्भाव-सारं विसय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो ।
अन्नया वसंतूस्वे उज्जाणमुवगाएणं दट्ठण देवदत्तं चित्तियं अयलेण - 'अहो ! निवडियं
विहिणा कोसल्लं इमीए रूवं विहंतस्स' । संजाय-विसयाहिलासेण य पट्टविओ संगमो

नाम दूओ' । भणिया य णेण — 'अज्ज ते अयलो पाहुणओ' । तीए भणियं — 'सागयं
सयमागच्छंतस्स वंम्महस्स' । कयं तयणुरुवं समत्थं पि कायवं । ततो ण्हाय-विलिक्ता-
लंकारिय-समाणिय-तंवोलो, अणुगम्ममाणो म(मि)त्तेहिं, विप्पइन्न-कुसुमोवयारं,
पज्जालिय-रयण-पईवं, नाणाविह-रयण-रंजियं, सचित्तकम्मोज्जलं, कुलभवंणं पिव जय-
लच्छीए पत्तो देवदत्ताए भवणं पओस-समये अयलो त्ति । निसन्नो पहाणासणे ।
कयं चलण-पक्खालणाइयं समत्थं पि कायवं । ततो केंचि खणंतरं वंक्क-भणिय-
पहाणाहि अच्चंताणुराग-पराहि क्कहाहि चिट्ठिऊण गया मेत्ताइणो नियय-ट्ठाणेषु ।
अयलो वि तीए सह नाणाविह-हाव-भाव-विलास-विव्वममाइ-सणाहं अच्चंताणुराग-
गन्धिभणं रइ-सुहमणुहविउं पयत्तो त्ति । अवि य —

१० तह सुरय-दुव्वियड्ढाए रूव-सोहग्ग-निरुवम-गुणाए ।
दूरमभिरामिओ सो जह तं चिय महइ सुविणेषु ॥

एवं च तीए सह जहिच्छिय-दव्व-पयाणेण वि सुहमणुहवंतस्स वच्चइ कोइ कालो ।
अहिलसंती वि मूलदेवं जणणि-भएणं न पवेसेइ । अन्न-दियहंमि भणिया जणणी-
'पवेसेसु मूलदेवं' ति । अवि य —

११ चिर-संचिय-विरहानल-त्तावं मुत्तूण मूलदेवं तु ।
न समत्थो अवणेउं अन्नो मयरद्वय-समो वि ॥

जनन्योक्तम् — सत्यं खल्वयं प्रवादः —

“अपात्रे रमते नारी, गिरौ वर्षति माघवः ।

नीचमाश्रयते लक्ष्मीः, प्राज्ञः प्रायेण निर्धनः ॥”

१२ जेण — मोत्तूणमयल-देवं समत्थ-गुण-रयण-सायरं एसा ।
अहिलसइ मूलदेवं चोरं जूइ(य)यरं रोरं च ॥

देवदत्ताए भणियं ति —

“रूवंमि णेय मुद्धा नाहं नव-जोव्वणंमि न य दवे ।

णंवरं गुणेषु लुद्धा ते य गुणा एत्थ निवसन्ति ॥

जं मूलदेव-णाहे निवसइ विन्नाण-नाण-कोसल्लं ।

तं कत्तो तियसेसु वि विसेसओ सब-मणुएसु ॥”

जणणीए भणियं — 'वच्छे ! न कला-कोसल्लाइएहिं पि ऊणो अयलसामी मूलदेवाओ' ।
देवदत्ताए भणियं — 'अंव ! मा. एवं असमंजसं पलवसु' । तीए भणियं — 'वच्छे ! न किंचि
वि असमंजसं, अहवा कीरउ परिकखा' । देवदत्ताए भणियं — 'अंव ! सुंदरं पलत्तं, ता गंतूण
मणसु अयलं — 'देवदत्ताए उच्छंमि अहिलासो, तं पट्टवेसु' । कहिए य अच्चंत-निम्भरेणं
णियावियाणि अणेगाणि उच्छ(च्छु)-सगडाणि । हरिसियाए भणियं जणणीए — 'वच्छे !
पेच्छसु अयलसामिणो दाण-सत्ति' । सविसायं च भणियं देवदत्ताए — 'अंव ! किमइ
करेणुकया, जेणेवं उच्छ-पुंजी केज्जइ ?, ता संपयं मणसु मूलदेवं' । भणिओ सो वि ।

ततो धित्तूण दस कवडियाउ, गहियाओ दो-कवडियाहिं दोन्नि पहाणा उच्छु-लट्टीओ,
दोहि य दोन्नि णव-सरावाणि, सेसाण चाउज्जाययं । निच्छल्लेऊण लट्टीओ, कयाउ
गंडलियाओ, वासियाउ चाउज्जाएणं, विद्धा थूल-सल्लाहिं, ठवियाओ सराव-संपुडे
समप्पियाओ । देवदत्ताए संजायाणंदाए भणिया जणणी — ‘पेच्छसु पुरिसाण विन्नाणंतंरं !,
जेण अयलेण अणेग-द्व-विणियोगेण वि न भक्खणारुहाओ कय त्ति । मूलदेवेण
पुण दव्व विणा वि चाउज्जायाइ-भाविआ अछिप्पमाणा एव भक्खणारुहा कय त्ति ।
ता सच्चं नत्थि विन्नाणाइ-गुणेहिं मूलदेव-सरिसो’ । तओ रोसानल-पज्जलिया ठिया
तुण्हिका, मूलदेवस्स छिदाणि अन्नसमाणी । विसयासत्ताण य न दुल्लहाणि छिदाणि ।

अवि य. — “कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितो ? विषयिणः कस्यापदोऽस्तं गताः ?

स्त्रीभिः कस्य न खण्डितं भुवि मनः ? को नाम राज्ञां प्रियः ? ।

कः कालस्य न गोचरान्तरगतः ? कोऽर्थी गतो गौरवं ?

को वा दुर्जन-वागुरासु पतितः क्षेमेण जातः पुमान् ? ॥”

अन्न-दियहंमि भणिओ अयलो जणणीए जहां ‘गाम-गमणं कहिऊणं पओसे एज्जसु’ ।
एव ति कहिए हरिसिय-मणाए वाहि(ह)राविओ मूलदेवो देवदत्ताए । पत्तो से
मंदिरं, समाढत्तो तीए सह रमिउं । इत्थंतरंमि मुणिय-वोत्तंतेण वेढियं समंता देवदत्ताए
धवलहरं अयलेण । भय-भीओ य ठिओ पल्लं-क-हेट्ठमि मूलदेवो । अयलो वि गहिया-
उहो पविट्ठो रइहरं, निसन्नो पल्लंके । लक्खिऊण मूलदेवं भणिया देवदत्ता — ‘ण्हाण-
विहिमुवट्ठवेसु’ । निष्काइयं सासणं, उवणीया ण्हाण-पुत्ती । ‘इत्थ आसणे निविससु’त्ति
भणिएण भणियमयलेण — ‘पल्लंकारुढेण ण्हायव्वं’ । देवदत्ताए भणियं — ‘सयणेज्जं
विणांसिज्जइ’ । तेण भणियं — ‘अन्नं क(का)हामो’ । तह चिय अणेग-जलापूरिय-कणग-
कलसेहि ण्हायमाणस्स जल-णिवायमसहंतो नीहरमाणो धित्तूण केसेसु भणियमयलेण —
‘किं करेमो ?’ । मूलदेवेण भणियं — ‘जं ते रोचइ’ । ‘अवो ! महाणुभावो एसो ।
कस्स वा देव-वसवत्तिणो विसम-दसा-विभागो ण हवइ ? । न य विसयासत्ताण
दुल्लहाओ आवयाउ’ त्ति । अवि य —

“सयल-जण-मत्थयत्थो देवासुर-खयर-संथुय-पयाओ ।

दिव-वसेण गसिज्जइ गह-कल्लोलेण सरो वि ॥”

विभावेंतेण ‘ममं पि संपत्त-विवयं मुइज्जसु’ त्ति भणिऊण पूइऊण य मुको मूलदेवो ।
‘अवो ! कहमप्पाणं पच्चोग्गय-अयस-कलंकियं नागरयाण दायेमि ?’ मन्नमाणो पयट्ठो
बेन्नायडाभिमुहं । वच्चंतो य समासन्नीभूओ महाडवीए । दिट्ठो णेण तत्थ गहिय-
पाहेओ सद्धडाभिहाणो डुको । ‘अवो ! इमस्स संवला(ले)णाहं पि महाडविं लंघिस्सामि’
त्ति भावेंतो पयट्ठो सद्धडेण सह गंतुं । समासन्नीभूओ मज्झण्ह-कालो, संपत्ता तडायं,
निसन्ना णग्गोह-च्छायाए । जल-तीरे य समाढत्तो भुत्तुं सद्धडो । ‘भुत्ते मज्झ वि देसइ’

ति चित्तितस्सेव मूलदेवस्स पयडो सद्धो । 'अवरणहे दाहिति' ति कयासो पयडो
मूलदेवो वि । अवरणहे वि तह चिय भुत्तु पड्डिओ पहम्मि । 'दुइय-दिवसे दाहिति' ।
तत्थ वि ण दिन्नं, तईए वि न दिन्नं । समासन्नीहओ वसिमस्स । 'अवो ! एयस्स महाणु-
भावस्स आसाए मए अडवी बोलीणा, ता ण संपयं उवयरिउं तरामि' चेतंतेण भणिओ
५ मूलदेवेण सद्धो—'संपत्त-विभवं ममं सोऊण इज्जसु' । सयं च पविट्ठो वसिमंमि
भिक्षवा-निमित्तं । लद्धा कुम्मासा, भरिया पुड्डिया, पयडो तडागाभिमुहं । इत्थंतरंमि
मासोपवासी दिट्ठो भिक्षवद्धा गामाभिमुहं एतो महरिसी । 'अवो ! बहु-पुन्न-पावणिजो
एस महप्पा, विसेसओ मास-पारणए । ण य मे 'कुम्मासे मोत्तूणमन्नं दायवमत्थि ।
एय-पयाणेण वि करेमि अच्चंत-कयत्थमप्पाणं' । समोप्पन्न-पहरिसाइसएण भणिय-
१० मणेण—'भगवं ! गिण्हसु ममाणुगहट्ठा एते कुम्मासे' । साहुणा वि द्वाह-कओवओणेण
गहिय' ति । ततो संजायाणंदेण पटियमणेणं ति—

‘यन्नाणं खु नराणं कुम्मासा हुंति साहु-पारणए’ ।

जहा सन्निहिय-देवयाए भणिओ य मूलदेवो—'वच्छ ! मग्गसु गाहा-पच्छिदेण
जं रोचइ' । तेण भणियं—

१५ 'गणियं च देवदत्तं दंति-सहस्सं च रज्जं च' ॥

देवयाए भणियं—'अचिरा हविस्सइ' । ततो भोत्तूण गामं गओ विन्नायडाभि-
मुहं । संपत्तो पओसे एगंमि नयरे । पसुत्तो देसीए चट्टेहि समं । सुमिणो लद्धो
'चंदो उयरंमि पविसमाणो' मूलदेवेण चट्टेण य । चट्टेण अन्नस्स कहियं 'चंद-पमाणो
'मंडओ भविस्सइ' ति । एएण लद्धो भमंतेण जहुदिट्ठो मंडओ । मूलदेवेण चितियं—
२० 'न एते सुमिण-फलं वियाणंति, ता किमेतेसिं सिट्ठेण ?' । ततो उट्टेऊण निवत्तिय-सरीर-
चित्तो 'आयंत-सुइभूओ गहिय-पहाण-पुप्फ-फलो सुहासणत्थस्स उवज्झायस्स विहि-
पूइओवयारो सुमिणयं कहिउमादत्तो । कहणयावसाणे' दाऊण नियन(य)धूय(यं)
समाइट्ठो सत्त-दिवसव्भंतरे पहाण-रज्ज-लाभो सुमिणो । क्रमेण य पत्तो विन्नायडं ।
रयणीए य गहिओ ईसर-वरे खत्त-मुहे चेव मूलदेवो समादत्तो वज्झ-भूमिं णेउं ।
२५ तओ चित्तियमणेण—'किमहन्नहा-वाइणी देवया, उवज्झाओ य ?' । इत्थंतरंमि मओ
तत्थेव अपुत्तो राया । नीणियाणि पंच दिवाणि तिय-चउक्काइं भमंतंहिं देट्ठो मूलदेवो
वज्झ-भूमीए नीणिजंतो । ततो काऊण गल-गज्जियमारोविओ नियय-खंधंमि करिणा,
हेसियं तुरंगमेण, टियमुवरिमुहंड-पोंडरीयं, वीइयाणि चामराणि, वरिसियं गंधोदणं,
३० निवडिया कुसुम-वोट्ठी । एवं च महाविच्छट्टेणं निसन्नो सीहासणे । पडिवन्ना महासामं-
ताइएहिं आणा । सव्वहा पणडोवद्वं पणय-महासामंत-मंडलं रज्जमणुहविउमादत्तो ।
ततो चित्तियमणेण—'अलमिमिणा सुंदरेणावि रज्जेणं पियाए देवदत्ताए रहिएणं' ति ।

अवि य—“भुज्जउ जं वा तं वा निवसिज्जउ पट्टणे व रण्णे वा

इहेण जत्थ जोगो तं चिय रज्जं किमन्नेण^१ ॥”

इहा य मे देवदत्ता निय-जीवियाओ^२ वि । ततो उज्जेणीए रायाणं दाण-सम्माणाइ-
सन्निहियं काऊण लद्धा देवदत्ता । एवं च तीए सह सेस-महिलाहि य महरिसि-दिन्न-
दाण-दुम-कुसुमं बुहजण-पसंसणिज्जं धम्मत्थ-काम-सणाहं विसय-सुहमणुहवंतस्स ।
समइकंतो कोइ कालो । इओ^३ य चितियमयलेण । अवि य—

“सारय-ससंक-धवला कित्ती भुवणं न जस्स धवलेइ ।

निय-पोट्ट-भरण-वावड-रिट्ठ-सरिच्छेणं किं तेण^४ ॥”

सा पुण दाणाओ, पोरुसाओ^५, तवाओ^६, कवाओ य पावेज्जइ । ता गिण्हामि ताव
दाणेण सासयं कित्ति । न य अत्थेण विणा दाणं निप्पज्जइ । पुव-पुरिसज्जिओ अत्थो^७ ।
“अणिवडिय-पोरुसो अणत्थो चेव, ता पुव-पुरिस-दरिसिय-मग्गेणं गंतूण देसंतरं,
समज्जेऊण दव्वं, पूरेमि अत्थि-जण-मणोरहे, कारावेमि कित्ति(त्त)णाणि, समुद्धरेमि
दीणाणाह-क्किवि(व)णाइणो । तओ पसत्थ-वासरे आघोसणाइ-पुवयं तकालाणुरूवं पत्थाण-
गमण-निवत्तियासेस-मंगलोवयारो अणेग-“णिवतणय-समण-वणिय-क्किवणाईहिमणुगम्मंतो
महाविच्छेड्डेण पयट्ठो अयल-सत्थवाहो त्ति । अवि य—

“वड्डिय-[णय]णाणंदो निववियासेस-महियलाभोगो ।

दाण-जलं वियरंतो वच्चइ मेहु व सत्थाहो ॥”

कमेण य पत्तो परदेसं । आवासिओ^८ वाहिरुज्जाणे । संपत्ता नरिंद-पुरिसा, वड्डियाणि
सुंकाणि । आगया कोडीसर-वणिणो । दिट्ठाणि भंडाणि, दावियाणि पडिभंडाणि,
दिण्णाओ^९ हत्थ-सण्णाओ^{१०}, जाओ ववहारो । संचरियाणि परोप्परं भंडाणि । दावियाओ^{११}
अंकावलीओ । गहियाइं लेखयाइं । समासाइओ महालाभो । एवं च तयणुरूव-निवत्तिया-
सेस-कायवो पसत्थ-वासरे पयट्ठो उज्जेणि-हुत्तो । तहा वि य भवियवयाए पत्तो वेण्णा-
यडं । “सुंक्-वेज्जमाणेसु य भंडेसु न सवा[णि] दव्वाणि सुंकं दिन्नं^{१२} ति इमिणा-
अवराहेण समुवणीओ अयलो । ‘अवो ! कत्थित्थ अयलो ?’ चित्तितेण भणियं
मूलदेवेण—‘वियाणसि ममं ?’ । अयलेण भणियं—‘को भुवण-वित्थरिय-जसं महानरिंदं^{१३}
न वियाणइ ?’ । तओ साहिऊण नियय-चरियं समाणिओ एसो लज्जमाणो य । भणियं
राइणा—‘सत्थवाह-पुत्त ! कीस लज्जसि ?, न जीविय-दाणाओ अण्णं दाणमत्थि; तं च
ते दिन्नं । न य ते पञ्चुवयारं अह काउं समत्थो म्हि’ । पच्छा गओ सत्थो, कय(इ)वय-
दिणेहि य पत्तो उज्जेणी(णि) । तुट्ठा नरिंद-सयण-बंधवाइणो, कओ नयर-महूसवो । विणिओ-
इयं जहा-समीहियं दव्वं । मूलदेवेण सदाविऊण सद्धडं—‘तुह पाहेय-आसाए मए^{१४}
अडवी लंधिया, ता एस तुज्झ गामो, मा य पुणो आगच्छेसु नगरं च’ । तदि[अ]हं च
तकरेहिं सुसियं नयरं । न य आरक्खिया तकरे ‘गिण्हउं पारंति । अण्णया ‘णील-पड-

१ क. दिवि । २ क. “णो” । ३ ज. “उ” । ४ क. आणवट्टियपोर” । ५ क. ज. “निव” । ६ क. “
वट्टियणाय” । ७ क. विच” । ८ क. ने” । ९ क. नी” ।

पाउरणो पढम-पओसे सयं चैव मूलदेवो तिय-चउक्क-चच्चरं-सुण्णहराईसु. भमिऊण
 पसुत्तो एगंमि पएसे । इत्थंतरंमि आगओ मंडियाभिहाणो चोरो । पुट्ठो य तेण
 मूलदेवो - 'भद् ! को तुमं ?' ति । तेण भणियं - 'देसिओ य आजम्म-दरिदो' ति ।
 मंडिएण वुत्तं - 'लग्गसु मम पिट्ठओ, जेण तुमं अदरिदं करेमि' । 'महापसाउ' ति
 भणंतो लग्गो सेऽणुमग्गेण । दिन्नं ईसर-धरे खत्तं, नीणियं तओ दव्वं, आरोवियं मूल-
 देव-खंधे । कओ अग्गओ, पयट्ठो गहिय-खग्गो मंडिओ से पिट्ठओ । संपत्ता भूमि-धरयं ।
 भणिया य पुव्व-संकेइआ भगिणी - 'एयस्स पाहुणयस्स चलणे धोएसु' । कूव-तडा-
 सण्णासण-निविट्ठस्स चलणे धोवंतीए सुकुमार-फासाणुरत्ताए सण्णिओ एसो जहा -
 'पलाइसु, न तुमं एत्थं कूवए पक्खिवामि सेस-पुरिसे व' । सुणिय-परमत्थो य पहाविओ
 मूलदेवो । एत्थंतरम्मि तीए कओ कलयलो जहा - 'पहाविओ पुरिसो' । तओ दव्व-संगो-
 वण-वाचारमुज्झिऊण गहिय-करवालो पहाविओ मंडिओ से पिट्ठओ । समासण्णीहूओ
 य ठिओ चच्चर-क्खंभंतरिओ । एसो देसिउ त्ति आहओ कंक-करवालेण । खंभो जाओ
 दोन्नि खंडाणि । 'मारिओ देसिओ' त्ति पडिनियत्तो मंडिओ । राया वि चोरो लट्ठो
 त्ति गओ धवलहरं । पभाया रयणी, उग्गओ दिवसयरो । वेढिऊण बहु-वत्थेहिं चरणे
 गहिय-दंडो खडंत-गइ-पसरो एगत्थं हट्ठ-चच्चरे वत्थाणि पुविट्ठिईए तुण्णिउमाढत्तो ।
 रायणा सहाविओ मंडिओ । चित्तिं य णेण - 'अवो ! न सो नूणं पुरिसो
 वावाइओ, तेण वाहरणं' । तो गओ राय-समीवं अब्भुट्ठाणासण-पयाणाईहिं पूइऊण
 भणिओ 'निय-भगिणिं मे देसु' । तेण दिण्णा, वीवाहिया य । पुणो सम्माणणाईहिं
 गहियं दव्वं । एवं च वीसासिऊण पूया-सक्काराइ-पुव्वयं गिण्हंतेण गहियं सव्वं पि दव्वं ।
 पुच्छिया सा भारिया - जह दिन्नं सव्वं पि । तओ पच्छा अणायार-निरउ त्ति काऊण
 निग्गहिओ रायणा । एयं पसंगेण मंडिय-चरियं भणियं । जहा राइणा ताव मंडिओ
 पूइओ, जाव दव्वमत्थि । एवमिमं पि सरीरगं ताव भु(भ)त्तोसह-वत्थाईहिं पोसिअव्वं, जाव
 धम्म-करण-समत्थं ति । पच्छा सो निकटं रज्जं पणट्ठोवद्वं भुजिउमाढत्तो त्ति ।
 अओ जहा मूलदेवेण दाणाओ इह लोणे फलं पत्तं, एवं सेसा वि पावन्ति त्ति ॥

सुयदेवि-पसाएण सुयाणुसारेण मूलदेवस्स ।

कहिउं(यं) जो सुणइ नरो चरियं सो लहइ निवारणं ॥

॥ मूलदेव-कहाणयं समत्तं ॥

रागादिविरहितेन आचार्येण गुणवान् निजपदे कार्य इत्याह —

रागाइ-विरहिएहिं गुणवंतो गुरु-पयम्मि कायवो ।

जह अज्जरक्खिएहिं एवं चिय सेस-सूरीहिं ॥ २८

[रागादि-विरहितैर्गुणवान् गुरु-पदे कर्तव्यः ।

यथाऽऽर्यरक्षितैरेवमेव शेषसूरिभिः ॥ २८]

— [३४. गुरुपद-कर्तव्ये आर्यरक्षित-कथा] —

दसपुर-उप्पत्तिं साहिऊण तत्थेव सोमदेवस्स ।

भट्टस्स रुदसोमा जाया जिणसासण-विह(हि)ण्णू ॥ .

ताणज्जरक्खियसुओ पाडलिपुत्ताओ' गहिय-वहुविजो ।

निय-नयरं संपत्तो आणंदिय-राय-नरलोगो ॥

मज्झागमेण तुट्ठो सव्वो चिय जंपिया य [जणणी] ।

जणणीए सो भणिओ-‘किमधीओ वच्छ ! तए दिट्ठिवाओ ?’ ति ॥

तस्स कएण पयट्ठो उच्छ-सउणेण गहिय-परमत्थो ।

ढड्ड-सड्डय-सहिओ ‘अल्लीणो गुरु-समीवंमि’ ॥

कत्तो पत्तो धम्मो ? गुरुणा पुट्ठेण साहियं सव्वं ।

पटिहामि दिट्ठिवायं अह गुरुणा सो इमं भणिओ ॥

दिक्खाए सो लब्भइ ‘एवं चिय होउ’ गहिय-सामन्नो ।

सइ(य)णाइ-भएण गओ गुरुणा सह सो उ अन्नत्थ ॥

गुरुणो गहिए नाणे वइर-समीवंमि वच्चमाणो उ ।

निज्जविय-भट्टगुत्तो संपत्तो वइर-पासंमि ॥

किं चूण-पय-पडिग्गह-सुमिणय-दाणेण सइओ पत्तो ।

वाहिर-वसहिं वुच्छो गुरुणो सो पाय-मूलम्मि ॥

अन्न-वसहीए भव(ण)णं सम्मं किह होइ ? जंपिए गुरुणा ।

तेण वि सो विन्नत्तो आणेसा भट्टगुत्ताणं ॥

‘जो मे सद्धिं निवसइ, सो मं अणुमरइ’ तेण कजेण ।

गुरुणा एस निसिद्धो ‘एवं चिय कुणसु को दोसो ?’ ॥

दसमंमि समाढत्ते पुव्वे जणयाइएहिं से भाया ।

आगमणत्थं तुरिअं पट्टविओ सो गुरुं भणइ ॥

कित्तिय-मित्तं चिट्ठइ पुव्वस्स इमस्स ? सरिसव-गिरीहिं ।

दिट्ठंतंमि उ ग(क)हिओ(ए) गुरुणा सोगाउरो निच्चं ॥

गमण-कएणं पुच्छइ वोच्छिज्जिस्सइ इमं पि य ममाओ ।

नाऊणं पट्टविओ पत्ताविय-भायरो एसो ॥

पत्तो दसपुर-नयरे राया उवसामिओ तहा सयणो ।
 मोत्तण नियय-जणयं अत्तो पच्चाविओ बहुओ ॥
 छत्तय-सहियं जणयं पद्दावेज्जण डिम-वयणेहिं ।
 परिचत्त-छत्तयाइं सुपसत्थो सो मुणी जाओ ॥
 दुव्वलिय-पूसमित्तो मेहावी चीवराणि गच्छस्स ।
 उवणेह वत्थमित्तो धयं तु धय-पूसमित्तो उ ॥
 गोड्डा माहिलो सूरिस्स मामगो फग्गुरक्खिओ माया ।
 विंझो वि य मेहावी एए गच्छेमि जुग-सारा ॥
 वक्ख्वाण-मंडलीए विस्सरमाणस्स सूरिणा दिन्नो ।
 दुव्वलिय-पुसमित्तो विंझस्सच्छं(त्थं)त्तेण सो नवमं ॥
 पम्हुट्ठं सल्ल पुच्चं बंधव-गेहंमि जं च नो मु(गु)णियं ।
 तेमि विवोहण्डा चित्तेइ गुरु इमस्सावि ॥
 सुरगुरु-समस्स पम्हुसइ सेस-साट्ठण पुच्च-नट्ठं तु ।
 ताहे पुट्ठोऽणुओगे करेइ सह-दुव्वले नाउं ॥
 चरण-करणाणुओगे वस्से काले तहेव दव्वमि ।
 आयागईए सो चउविहो होइ अणुओगो ॥
 हरिणा निओअ-जीवा कहिया सीमंधरेण जिण-सिट्ठं ।
 पुच्छइ सूरिं पि हरी महुराए विहिय-दिय-वेसो ॥
 दिन्नं दा(ना)णं सह दंसणेण चरणं च पालियं विहिणा ।
 निष्काइया य सीसा इण्हि गणहारिणं करिमो ॥
 परिभाविज्जण गुरुणा गणेण पुट्ठेण सूरिणो माया ।
 मामो य समाइड्डो गुरुणा रागादि-रहिण ॥
 धय-तिष्ठ-वट्ठ-कुड-दरिसणेहिं दुव्वलिय-पूसमित्तं तु ।
 ठविज्जण नियय-पए सूरि सग्गमि संपत्तो ॥
 महुराए जिणिज्जणं नाहिय-वाइ(इं) निमामए गोड्डो ।
 निष्कावग-दिट्ठंता दुव्वलियं गणहरं ताहे ॥
 अट्ठम-गवमं पुवं अणुवयमाणस्स सो उ विंझस्स ।
 मिच्छामिनिवेसेणं सत्तमओ णिण्हवो जाओ ॥
 लेसुदेसेण इमं मिट्ठं चरियं सवित्थरं जेण ।
 सिट्ठं ति दुम्भुणिय-चरिए नत्तो चिय मुणह सविसेसं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं मुयाणुसारं साहियं चरियं ।
 संखित्तं निमुणंतो पावइ मोक्खं सया-सोक्खं ॥
 ॥ अज्जरक्खिज्जय-क्ख्वाणयं समत्तं ॥

भक्त्यादिभिर्देवा अपि वशवर्तिनो भवन्तीत्याह—

भक्ति-विणयाइएहिं देवा वि वसम्मि होंति किं चोज्जं ? ।

जह जक्खो तोसविओ चित्तगर-सुएण साकेए ॥ २९

[भक्ति-विनयादिभिर्देवा अपि वशे भवन्ति किं चोज्जं (आश्चर्यम्) ? ।

यथा यक्षस्तोषितः चित्रकर-सुतेन साकेते ॥ २९]

— [३५. भक्त्याऽऽराधने चित्रकर-सुत-कथा] —

अत्थि भरहद्दालंकार-भूसियं तिहुयण-सिरि-संकेय-ट्ठाणं साकेयाहिंहाणं महानयरं । तत्थ य उत्तर-पुरच्छिमे दिसि-भाए सुरप्पियाभिहाणो संनिहिय-पाडिहेरो जक्खो । सो य वरिसं वरिसं कय-महूसवो निवत्तिय-चित्तकम्मो य तं चित्तकरं वावाएइ । अह न चित्तिज्जइ जण-मारं विउवेइ । तओ य कोसंबीए एगो दारगो विण्णाणत्थी पत्तो ॥ साकेयं । पविट्ठो एग-पुत्तयाए चित्तकरीए गेहे । एवं च तीए सुएण सह संवसंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया आगओ से चित्तेयव-वारओ, परुन्निया थेरी । पुच्छिया कोसंबी-दारएणं । तीए वि कहियं—मम पुत्तस्स अवसरो । तेण भणियं—‘वीसत्था चिट्ठसु, अहं चित्तिस्सामि’ । तीए भणियं—‘किं तुमं पुत्तो न हवसि ?’ । तेण भणियं—‘तह करेमो, जहा जीवंतो जक्खो तोसेस्सामो’ । तओ कय-ति-रत्तोववासो ॥ ण्हाय-विलित्त-सियवत्थ-नियत्थो नवेहिं कलसेहिं अभिलेस(प्पे)हिं वण्णएहिं अट्ठगुण-मुहपोत्तीए उइय-वयणो सब्बहा परम-भक्ति-विण्णाणाइसएहिं चित्तिऊण उग्घाडियाणि, अच्छीणि । कय-परम-महूसवो पाय-निवडिओ विन्नविउमाढत्तो त्ति । अवि य—

“खमसु सुरप्पिय ! जं मे अयाणमाणेण किंचि अवरद्धं ।

पणिवइय-वच्छल चिय हवन्ति तुम्हारिसा जेण ॥”

तओ परम-भक्ति-विण्णाणाइ-आवज्जिएण भणियं जक्खेण—‘भह ! वरं वरेसु’ । तेण भणियं—‘किं तुह दंसणाओ वि अन्नो वरो ? , तहा वि मा जणं मारेसु’ । तेण भणियं—‘तुह रक्खणाउ चिय सिद्धमिणमो, अण्णं किंचि पत्थेसु’ । दारएण भणियं—‘जइ एवं, ता जस्स दुपयस्स चउप्पयस्स वा एगमवि देसं पेच्छामि, तं चित्तेज्जामो’ त्ति । ‘एवं’ ति पडिवन्ने पणमिऊण जक्खं गओ दारओ गेहं । आणंदिओ सब्बो वि ॥ विसओ ।

अओ भण्णइ-जहा से जक्खो भत्तीए सिद्धी, तहा सब्बो वि आराहणीओ भत्तीए आराहेयवो । सेस-क्खाणयं जहोवएसमालाए । जहा सो स्स्याणिण निव(वा)डिओ, जहा य चंडपज्जोएण नगरी रोहिया, जह परंपरागयाहिं इट्ठयाहिं उज्जेणियाणियाहिं पागारो कओ, जहा वद्धमाणसामी समोसरिओ, जहा भिगावई उदयणं पज्जोयस्स उच्छंगे ॥ दाऊण पवइया; तहा सवित्थरं भणियवं ॥

॥ चित्त[य]र-क्खाणयं ‘समत्तं ॥

पर-रिद्धि-दंसणाओ तुच्छं निय-संपयं निएऊण ।

वुज्झंति केइ पुरिसा दसण्णभदो च्च कय-पुण्णा ॥ ३०

[पर-रि(क)द्धि-दर्शनात् तुच्छं निजसम्पदं निरीक्ष्य ।

बुध्यन्ते केचन पुरुषा दशार्णभद्रवत् कृतपुण्याः ॥ ३०]

— [३६. बोधे दशार्णभद्र-कथा] —

दसण्णपुरे 'नयरे राय-गुण-गणालंकिओ दसण्णभदो राया कामिणीयण-पंचसय-परिवारो भोगे भुंजंतो चिद्धइ । अण्णया समोसरिओ समुप्पन्न-नाणाइसओ भुवण-भूसणो वद्धमाणसामी । वद्धाविओ राया निउत्त-पुरिसेहिं तित्थयरागमणेण । दिण्णं से मणोरहाइरित्तं पारिओसियं । एत्थंतरम्मि अत्थमिओ चक्काय-पिय-बंधवो दिवसयरो ।

॥ विहडियाणि चक्कायाणि, मउलियाणि पंकयाणि, वियंभिओ संझा-राओ, आणंदियाणि इत्थण्ण(त्थीण) कुलाणि, पफुल्लाणि कुमुय-गहणाणि, पयड्डो दूइया-जणो । तओ निव्वत्तिया-सेस;पओस-कायवो 'तेलोक-सामिणो पाय-पंकय-पणाप्पेण पूय-पावो भविस्सामो' ति मण्णमाणो कय-पंच-नमोकारो पसुत्तो राया । सुह-सम्माणिय-निदो य विवुद्धो एसो पहाय-मंगल-तूर-रवेणं । 'नमो जिणार्ण' ति भणंतो समुद्धिओ सयणाओ । कय-जहारिह-

॥ कायवो पहाय-विलित्तालंकरिओ समारूढो एरावण-संकासं महागइंदं । ठियं उभय-पासेसु अंतेउरं । पयड्डो गंतुं महाविच्छड्डेणं । पत्तो समोसरणं । पणमिओ तित्थयरो परम-भत्ति-विभवाइएहिं । निय-रिद्धि-दंसणाओ य विम्विओ राया । तओ से संकप्पं निएऊणं चित्तियं हरिणा — 'अवो ! अवणेमि से मरड्डुं' मण्णमाणो आरूढो एरावणं । विउव्वियाणि से अड्ड मुहाणि । एकेक-मुहंमि विउव्विया अड्डु दंता । एकेक-विसाणे निमि(म्म)याओ

॥ अड्डु पुक्खरिणीओ । एकेकियाए तलाइयाए कयाणि अड्डु कमलाणि । एकेकंमि पंकए निम्मवियाणि अड्डु दलाणि । एकेकंमि दले विउव्वियं दिव्व-करणंगहारोववेयं तियस-कामिणी-सणाहं वत्तीस-वद्ध-नाडयं नाडयं । महाविच्छड्डेण य पयाहिणीकओ महावीरो । 'अहो ! कयत्थो सक्को, जेणेरिसेण विहवाइसएण पणमिओ तित्थयरो, कओ य इमिणा अण्ण-जम्मंमि धम्मो, विजिओ य अहमणेण दव्व-त्थएण । ता संपयं

अपरायत्त-सयल-सत्त-सुहावहं सिव-सुह-निबंधणं करेमि भाव-त्थयं' मण्णंतो महाविभूइए निक्खंतो दसण्णभदो राया पणमिओ नरामरोहिं ति । उव्वणओ सबुद्धीए कायवो ॥

गुरोश्चित्तं हर्त्तव्यमित्याह —

इंगिय-चिट्ठाईहि य गुरुणो चित्तं हरन्ति मुणियत्था ।

वेसा-भट्टिणि-सचिवा दिट्ठता दिट्ठ-माहप्पा ॥ ३१

[इङ्गित-चेष्टाऽऽदिभिश्च गुरोश्चित्तं हरन्ति मुणितार्थाः (ज्ञातार्थाः) ।

वेश्या-भट्टिनी-सचिवा दृष्टान्ता दृष्ट-माहात्म्याः ॥ ३१]

भावार्थः कथानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि —

— [३७. इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे वेश्या-कथानकम्] —

सावत्थीए नयरीए रूव-लावन्न-जोवण-सोहग्ग-कला-कोसल्लाइ-गुण-सय-विभूसिया अणंगसेणाभिहाणा प्रहाण-गणिया । तीए य लोग-चित्तागरिसणत्थं चित्तसालियाए लिहाविया निय-वावारुज्जया सवे वि नरिंदाइणो । पक्खालिय-चलणो य कामुओ ॥ नियय-[चित्त]कम्मे य दिट्ठि पबंघइ, पसंसई य । तओ मुणिय-नरिंदाइ-वुत्तंता तयणु-रूवपडिवत्तीए अणुवत्तिया इच्छाणुरूवं दवं दिति । एवं मोक्खत्थिणा वि गुरुणो तोसवियवा, तुट्ठा य नाणाईहिं सोक्ख-निबंघणेहिं पडिलाहिस्संति ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

वेसाए निसुणंतो होइ नरो विणय-संपन्नो ॥

॥ वेसा-कहाणयं समत्तं ॥

— [३८. इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे भट्टिनी-कथानकम्] —

वसंतपुरे नगरे एकाए वंभणीए तिन्नि धूयाओ संपत्त-जोवणाओ य समुवूढा । पढमा भणिया जणणीए — 'सयण-निसण्णं भत्तारं पण्हीए मत्थए आहणेज्जासु' । तहा कए हरिसिय-चित्तो चरणं संवाहिउमाढत्तो । भणिया य सा तेण — 'कढिणेण मत्थएणं ॥ न दूमिओ ते चरणो ?' । पभाए य साहियं जणणीए । तीए भणिया — 'वच्छे ! तुमं पि जहिच्छं भमसु, सिय-कसिण-पडिवज्जओ जहा-सुहं विहरसु' । दुइय-धूयाए वि एवं चिय पयंमि पहाए सो खिसिऊणोवसंतो, जणणीए वि सिट्ठो । भणिया धूया — 'वच्छे ! तुमं पि जहिच्छं भमसु, नवरं खिसणओ हविस्सइ' । तइयाए वि एवं निवत्तिए सा तेण दूरं खलीकाऊण नीणिया वासगेहाओ । साहियं जणणीए । तीए भणिया — 'जइ ॥ परमेसो अप्पमत्ताए आराहेयवो' । उवणओ सवुद्धीए कायवो ।

— [३९. इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे सचिव-कथानकम्] —

वसंतउरं नयरं । नरनाह-रायसिरि-संकेय-ट्ठाणं अरिकेसी राया । चउविह-वुद्धि-समणुगओ मइसुंदरो मंती । अन्नया आस-वाहिणियाए निग्गओ राया । एगत्थ भूमि-भागे मुत्तियं तुरंगेण । रमिय-नियत्तेण य दिट्ठं तह-ट्ठियं सवं पि मुत्तं । निज्झायंतो य

सुइरं दिट्ठो मंतिणा, सुणिय-मणो-वियप्पेण य नाणाविहारासुजाण-देवउलाइ-भूसिओ
माणससरवराणुकारी काराविओ महातडागो । अन्नया आस-वाहण-निमित्तमागएणं तं
तहाविहं तडागं निएऊण अच्चंत-विस्सिएण पुच्छिओ मंती राइणा—केणेसो माणस-
सराणुकारी काराविओ तलाओ ? । मंतिणा भणियं—‘देव ! तए’ । राइणा भणियं—
‘कहं ?’ मंतिणा भणियं मास-पक्ख-दिवस-वेला-पुव्वयं तए अणुणाए । तओ अच्चंत-
परितुहेण सव्वेसु रज्ज-निवंधणेसु कायव्वेसु निउत्तो । उव्वणओ सबुद्धीए कायव्वो ।

धम्मस्थाश्च त्रिदशानामपि पूज्या भवन्तीत्याह—

धम्मट्ठिया सुदूरं पुरिस-त्थीओ शुवन्ति देवा वि ।

10 जह नंदिसेणसाहू सुलसा जह नाग-भज्जा य ॥ ३२

[धर्मस्थितान्(ः) सुदूरं पुरुषान् स्त्रीः स्तुवन्ति देवा अपि ।

यथा नन्दिसेन(षेण)साधुः सुलसा यथा नाग-भार्या च ॥ ३२]

भावार्थः कथानकाभ्यामवगम्यस्ते चेमे—

— [४०. देव-स्तुत्ये नन्दिषेणसाधु-कथा] —

15 समत्थ-देसाण तिलयभूए अंग-जणवए एगम्मि गामे अच्चंत-दारिदोवहयाणं
पुरिसित्थीणं विडंबणा-निमित्तं संसारमणुहवंताण भारियाए समुब्भूओ गब्भो । तम्मि
य विस-रुक्खे व वड्डमाणे पंचत्तीहूओ जणओ । जायमाणे य तम्मि जणणी वि गया
जम-मंदिरं । सो उ दारओ अच्चंत-पण्ड-रूव-लायण-सोहग्गाइ-हीणो जायमेत्तो
अणुकंपाए गहिओ माउच्छायाए, कयं से नामं नंदिसेणो ति । परिपालिओ कंचि
20 कालं, तं-निमित्तेणं सा वि गया अंतय-घरम्मि । अवि य—

निवसइ जत्थ अहव्वो तत्थ वसंताण कुणइ मरणं पि ।

अहवा सुकइ डालं कमोडओ जत्थ अल्लियइ ॥

पच्छा घर-परिवाडीए भिक्खं भमंतो गहिओ माउलगेण । कमेण य तत्थ नाणाविह-
पेसण-परायणो पत्तो जोवणं ति । अपि च—

25 “यौवनमुदग्रकाले विदधाति विरूपकेऽपि लावण्यम् ।

दर्शयति पाक-काले लिम्ब-फलस्यापि माधुर्यम् ॥

अवश्यं यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना ।

विकारः खलु कर्तव्यो नाविकाराय यौवनम् ॥

सर्वस्य हि मनो लोके मैथुनाय प्रवर्तते ।

30 तच्चात्माभात् भयात् धैर्यात् दारिद्र्याच्च निवर्तते ॥”

विसमसराहिट्ठिओ भणिओ लोणेण—‘कीस एत्थं कम्मं करेसि?, जेण विटविऊण
द्वं न दार-संगहं करेसि’ । तओ अन्नत्थ वचंतो सुणिय-मणो-वियप्पेण भणिओ
मामएण—‘एत्थेव चिट्ठसु, एयं पढम-दुहियं ते देस्सामो’ । एवं च आसा-परायणस्स

संपत्त-जोवणा समुवणीयां से पिउणा । तीए वि तं दड्डूण भणिओ जणिओ - 'मए अप्पा घाएयवो, जइ एयस्स देसि' । 'इमं दुइयं देस्सामो' ति भणिऊण पुणो वि धरिओ । तीए वि तह च्छिय निवारिओ । एवं सत्तहिं पि विट्ठा पुंजो व न मणे वि झाइओ ति ।
अवि य -

“उवरोहयाए कीरइ सब्बं सब्बस्स जीवलोगम्मि ।

‘पेम्मं पुण इह उवरोहयाए मण केण संघडियं ? ॥”

“अवो ! जम्मंतरारोविय-पाव-महातरुणो समुवणओ अच्चंतामोह-फल-निवहो । ता किमणेण अणत्थाभिणिवेसेण दाराइ-संगहाहिलासेणं ? । संपयं पि जाव जरा-वाहीहिं न पीडिज्जामि, ताव आरोवेमि पुण्ण-महा-कप्पपायवं, जेण जम्मंतरेसु वि भुंजिमो अमय-फलाणि” चित्तितो वेरग्ग-मग्गावडिओ भमिउमाढत्तो । दिट्ठो णेण आयरिओ । सविणयं च साहिओ नियय-बुत्तंतो । तेण वि जोगो ति काऊण परुविओ संमत्त-मूलो पंच-महवय-लक्खणो उत्तरगुण-गणालंकिओ जहा-चित्तिय-दिन्न-फलाइसओ सुसाहु-धम्मो ति ।

पंचमहवय-कलिओ धम्मो अह सूरिणा समक्खाओ ।

तेण वि सो अमयं पिव पडिवन्नो से समीवंमि ॥

एवं च तस्स वेरग्गमग्गावडियस्स, अंगोवंग-सणाहं सुयं पढंतस्स, परमत्थं निसामंतस्स, रागाइणो मुसुमूरितस्स, कसाए निज्जिणितस्स, इंदियाणि निरुंभंतस्स, छजी-वकाय-संजमे वडंतस्स, नीइ(य)-वासं परिहरंतस्स, उज्जय-विहारेणं विहरंतस्स, दसविह-सामायारिमब्भसितस्स, पवयणुन्नय(इं) विहंतस्स, छट्ठ-ट्ठम-दसम-दुवालस-द्व-मास-दुमास-चउमासियाईणि विचित्त-तवचरणाणि चरंतस्स, अरहंताइणो भाव-सारं पणमंतस्स, पंचण्हं सुसाहु-सयाणमणवरयं दसविहं वेयावच्चं पराए भत्तीए करितस्स समइकंतो कोइ कालो । अनया तियस-मज्झ-(निय-सभमव)ट्टिएणं भणियं सकेणं - ‘अहो ! कयत्थो णंदिसेणसाहु, जस्स साहुधम्म-परस्स दसविह-वेयावच्चं करंतस्स वच्चइ कालो, न य सुरेहिं पि धम्माओ चालिज्जइ । अवि य -

“दसविह-वेयावच्चंमि संठियं पिच्छिय (वए त्थियं) हरी भणइ ।

तियसेहिं पि न तीरइ धम्माउ चालिउं एसो ॥

हरिणो वयणं देवो असइहंतो य मच्चमवयरिओ ।

मोत्तुं गिलाण-रूवं अडवीए आगओ वसहिं ॥

वार-ट्टिएण भणियं सुरेण ‘अडवीए चिट्ठए साहु ।

अतिसारवाहि-गहिओ, ता तुरियं एउ भो ! कोइ’ ॥

एवं(यं) वयणं सोउं पारण-समयम्मि मेल्हिउं कवलं ।

संपट्टिओ महप्पा ‘कयत्थमप्पाणं’ मण्णंतो ॥

ओसह-कए भमंतो तियस-विण(णि)म्मिविय-अंतरायाई ।

तव-सत्तीए हंतुं सओसहो तत्थ सो पत्तो ॥

दिद्धो तेण गिलाणो सो वि य खर-फरुस-निडुर-गिराहि ।
 खिसेइ नंदिसेणं सो वि य तं सहइ चितंतो ॥
 रोग-वसेणं जंपइ एसो फरुसाणि कह णु एयस्स ? ।
 रोगाभावो होजा ? केण वि(व) दब्बेण दिन्नेण ? ॥
 धोळणं तं जंपइ 'वसहिमागच्छ, जेण भे किरियं ।
 कारेमो' सो जंपइ 'गंतुं न चएमि, ता खंधे ॥
 नियए ठवेसु' ताहे खंधारूढेण जाइ सो तेण ।
 मुंचइ य सो गिलाणो तदुवरि दुग्गंध-विट्ठाइ ॥
 आ पाव ! वेग-घाओ कओ तए मज्झ गच्छमाणेण ।
 ता विसम मुहुत्तं अइ ! एवं जंपइ गिलाणो ॥
 वीसमिळण पुणरवि सणियं तं णेइ खंधमारूढो ।
 सो वि य बहुप्पयारं निडुर-वयणेहिं तं सवइ ॥
 सुरसेलो विव जाहे न चालिओ सो सुरेण धम्माओ ।
 निय-मायं संहरिउं पडिय पाएसु से देवो ॥
 'खमसु महारिसि ! जं ते हरिणो वयणमसइहेतेण ।
 पडिकूलं आयरियं खंति-पहाणा मुणी होति ॥
 तं चिय एत्थ कयत्थो निय-कुल-गयणस्स पुन्निमा-इंदो ।
 तं चिय निम्मल-निय-जस-संछाइय-तिहुयणाभोगो ॥
 तं चिय महारिसि ! बंभो अइदुद्धर-बंभ-पालणाहिंतो ।
 जंतूणं सुह-करणो होसि फुडं संकरो तं सि ॥
 पुरिसाण मुत्तिमन्तो तं चिय पुरिसोत्तमो समक्खाओ ।
 परमीसरियाइ तहा इंदो वि तुमं जु(न) संदेहो ॥
 वयण-किरणावबोहिय-भव्व-महाकमल-संड-निवहाओ ।
 तं चिय जयम्मि सूरुो निड्डिय-दोसाउ तह चेव ॥
 तव-करणाओ तं चिय सोमो विउसेहिं नणु समक्खाओ ।
 गरुय-पयत्ताउ जई मुणी वि मुणणाउ भवणस्स ॥
 कम्म-मलं खु खवेंतो खमणो तं चेव तह य समणो वि ।
 तव-खेदे वट्ठंतो गय-रागो राग-विरहाओ ॥
 सयल-जण-बोहणाओ बुद्धो तं चेव तह य मज्झत्थो ।
 रागाईणमभावा कारुणिओ करुण-भावाओ ॥
 इय एवमाय(इ)-बहुविह-जहत्थ-नामेहिं तं मुणि थोउं ।
 निय-ठाणं संपत्तो देवो तह नंदिसेणो य ॥
 साहहिं पुच्छिओ सो 'कत्थ गिलाणो ?' ति तेण वि पवंचो ।
 सर्वेसि परिकहिओ जहा कओ तेण देवेण ॥

कय-पव्वजो पच्छा मरणे समुवट्ठिए इमं भणइ ।

‘जइ अत्थि इमस्स फलं तवस्स, ता होज्ज मणुयत्ते ॥

कामो व मणभिरामो नर-नारि-गणाण’ कय-नियाणो सो ।

महसुके उववन्नो देवोऽयं नंदिसेणो त्ति ॥

उवणओ कायवो ।

॥ नंदिसेण-कखाणय ‘समत्तं ॥

— [४१. देव-स्तुत्ये सुलसा-कथा] —

रायगिहे नयरे नागरहिणो तिहुयण-सलाहणिजा निरुवम-गुणाकली-भूसिया जिण-साहु-भत्ता सुलसा नाम भारिया । तीए पुत्त-निमित्तं तियसिंदाईणं नागो उवाइयाणि ॥ देइ । दिण्णे ओवाईए ‘न य संपज्जंति मणोरहा । तीए भणिओ-‘अण्ण-महिलं वीवाहेसु’ । तेण भणियं — ‘अलमण्णाए सुंदरेणावि सुएण’ । तओ पुत्त-निमित्तं वेज्जुवएसेणं तेहिं सयसहस्सेहिं पयाविया तिणिण तेह्ल-कुडया । अण्णया य तियस-सहाणुगएण भणियं हरिण त्ति । अवि य —

गयणाउ रिक्ख-चकं समयं नासेज्ज दिय(व)स-नाहेण ।

तह वि य सम्मत्ताओ न चलइ सुलसा हरी भणइ ॥

तओ इकेण तियसेण चित्तिंयं —

“अजसं पि जसं तुट्ठा गुणं पि दोसं कुणंति रुट्ठाओ ।

अवहत्थिय-मज्जाया पहुणो अकुलीण-पुरिसो व ॥”

इमं भावेंतो समागओ तियसालयाउ देवो सुलसा-परिक्खा-निमित्तं । कय-साहु-वेसो ॥ समुवट्ठिओ से पुरओ । कय-विणयकम्माए भणियमणाए — ‘संदिसह, किं करेमो ?’ । तेण भणियं — ‘सयसहस्सपागं तिह्लं देसु’ ।

“एयाइं ताइं चिर-चित्तियाइं तिन्नि वि कमेण पत्ताइं ।

साहूण य आगमणं संतं च मण-प्पसाओ य ॥”

भाविंती हरिस-भर-निम्भरा समुट्ठिया दाउं । अंतराले य भिन्नो देवेण कुडओ । तह ॥ चिय गहिओ दुइय-घडो, सो वि भग्गो । एवं तइओ वि । तहा वि न विपरिणमियां । तओ तियसो भणिउमाढत्तो ।

साहेइ तओ तियसो जह तियसिंदेण वन्निया तं सि ।

ता तारिस चिय तुमं करेमि किं तुज्झ सन्नेज्झं ? ॥

तीए भणियं ‘महायस ! अनं तुह दंसणाउ किं कज्जं ? ।

तेण चिय पज्जत्तं अलाहि नीसेस-कजेहिं ॥’

तेण भणियममोहं देव-दंसणं महाणुभावा य तुमं ।

ता मम चित्त-निव्वुइ-निमित्तं किं पि पत्थेसु ॥

‘अवो! मा एस भत्तारो पुत्त-निमित्तं मिच्छत्ताईहिं निविट्ठ-चित्तो स्विज्ज’
चित्तितीए भणियं सुलसाए—‘जइ एवं, ता तुहाणुभावेण होउ मे पुत्तो’ ति । अवि य-
तुट्ठेण तथो दिन्ना वत्तीसं तेण तीए गुलियाओ ।

एक्किं खाएज्जसु होहिंति सुया उ वत्तीसं ॥

कज्जमि पुणो जाए संभरियवो ति जंपिउं तियसो ।

इंदीवर-दल-सारं उप्पइओ निम्मलं गयणं ॥

‘कहं वत्तीसाए चेडरूवाणं मुत्तामुई मलेमि? । सवाहिं एको सुंदरतरो होज्ज’ ति
भावंतीए खट्ठाओ सवाओ वि सम-कालं, संभूया य जुगवं वत्तीसं पि पुत्ता । गहिया
महावियणाए, ठिया देवस्स काउस्सग्गेणं । चलियासणो य पत्तो सुरो । साहियं से
“जहा समकालं खट्ठाओ सवाओ वि । तेण भणियं—‘दुइं कयं, सरिस-आउक्खा सवे वि
भविस्संति’ । उवसामिज्जण वेयणं गओ देवो । कमेण य जाया मुर-संकासा वत्तीसं
पि सुया सेणियस्स तुल्ल-वयसा । वड्डिया देहोवचएणं, कला-कलावेण य । संपत्त-
जोवणा य सेणिएण सह सुजिट्ठा-निमित्तं गया जहा वेसालीए पंतीए रहारूढा
वीरंगण-वावाइया तहा उवएसमाला-विवरणे सवित्थरं भणियं ति । उवणओ कायवो ।

॥ सुलसा-कहाणयं समत्तं ॥

क्षपितपापा निमित्तमात्रेणैव बुध्यन्त इत्याह च—

जमंतर-कय-पुण्णा निमित्त-मेत्तेण के वि बुज्झंति ।

करकंडुमाइणो जह संवुद्धा वसहमाईहिं ॥ ३३

[जन्मान्तर-कृत-पुण्या निमित्त-मात्रेण केचन बुध्यन्ते ।

करकण्डवादयो यथा संवुद्धा वृषमादिभिः ॥ ३३] ;

अनुस्वारावागमिकावित्युक्तम्—

“णीया लोयमभूया य भूया य आणिया दो वि विंदु-सम्भावा ।

अत्थं वहंति तं चिय जो चिय सिं पुज्ज-णिदिट्ठो ॥”

भावार्थश्चतुर्थः कथानकेभ्योऽवसेयः, तानि चामूनि । के ते पत्तेयबुद्धा? अओ
“भणणइ—

— [४२-४५. निमित्ताइ वोधे ४ प्रत्येकबुद्ध-कथाः] —

करकंडू कलिंगेसु पंचालेसु य दुस्सुहो । नमी राया विदेहेसु गंधारेसु य नग्गई ॥

वसमे य इंदकेज्ज वलए अंवे य पुण्णिए वोही । करकंडु दुमुहंस्तामी नमिस्स गंधारज्जो य ॥

[१] तत्थ ताव करकंडुणो चरियं साहिज्जइ—

“अंगालणवए सगगनयरि-संकासाए चंपाए नयरीए नरिंदलच्छि-संकेय-ट्ठाणो दहि-
वाहणो राया । चेडनरिंद-भूया जिणवयण-भाविय-मई मुरसुंदरि-संकासा पउमावई से

भारिया । तस्स य तीए सह विसय-सुहं पुंवभव-निवत्तिय-पुण्ण-पव्वभार-जणियं तिवग्ग-सारं
नरलोग-सुहमणुहवमाणस्स बोलीणो कोइ कालो । अण्णया पहाण-सुमिणय-पसइया
जाया आवण्ण-सुत्ता । समुप्पण्णो से मणे वियप्पो 'नरिंद-नेवत्थालंकिया करिवरारूढा
जइ भमामि काणणुजाणाईसु' । पुच्छिया य राइणा । साहिओ पय(इ)णो डोहलओ ।
तओ पसत्थ-वासरे' मत्त-करिवरारूढा नरनाह-धरिजमाण-उइंड-पोंडरीया नरिंदाहरण-
वत्थ-मल्ल-वेसालंकिया महाविभूईए उजाणाईसु भमिउमाढत्ता । तओ पढम-
पाउसुच्छलिय-पंचवन्न-कुसुम-गंध-संचलियं पवणं आसाइऊण संभरिय-रण्ण-सोक्खो
निवा(द्वा)डिऊणारोहणं पहाविओ अडवि-हुत्तं करिवरो । लग्गोऽणुमग्गेणं खंधावारो,
गंतूण कइवय-जोयणाणि नियत्तो अकय-कज्जो । दूर-पत्ते करिम्मि दिट्ठो राइणा वड-
पायवो । तं दट्ठूणं भणिया देवी — 'एयस्स हिट्ठेणं करी गमिस्सई, •ता झत्ति एयस्स'
साहाए लग्गेसु' । रायणा तहा कयं, देवी उण अपरिहत्थत्तेणं उ न लग्गा तत्थ । तओ
पाडिया सिंघ(ह)-वग्घ-वण्ण-तरच्छ-च्छमल्ल-भीसणाए महाडवीए करिणा । सर-जले य
पविट्ठस्स करिणो अवयरिया देवी । तण्हा-छुहा-सीउसिण-भय-क्खेयाभिभूया पत्ता
तावसासमं । दिट्ठो कुलवई । संजाय-विम्हएण य पुच्छिया तेणं उप्पत्ती । तीए वि
जणय-समाणो त्ति काऊण साहिया सवित्थरा । भणियं च णेण — 'वच्छे ! वीसत्था इवसु'
ताव एत्थ आसमे, जाव वसिमे सत्थो लब्भइ; अण्णं च चेडओ अम्हाण सयणो
आसि' । तओ तत्थ वण-पुप्फ-फलाहाराए बोलीणाणि कइवय-दिणाणि । अन्न-
दियहंमि पट्ठविया कुलवय(इ)णा तावस-सहाया दंतपुरे, जत्थ दंतव(च)को राया ।
गंतूण वसिमासण्णं भणिया तावसेहिं — 'भइ ! वच्चसु एयाए वत्तिणीए, न अम्हाणं संपयं
गमण-विसओ हल-किट्ठु' त्ति । व(ध)रं करिय गया तावसा नियय-तवोवणे । सा वि
कमेण पत्ता पुरं । निसीहिया-करण-पुव्वयं च पविट्ठा पडिस्सयं । वंदिऊण चेइयाणि,
वंदिया य पवत्तिणी, सह अज्जाहिं । तओ विम्हिय-मणाए भणियं मयहरियाए त्ति ।
अवि य — विणएण कुलं रूवेण गुण-गणो जइ वि वच्छि ! तुह नाओ ।
सविसेस-पउत्ती कारणेण पुच्छिज्जसे तह वि ॥

का सि तुमं ? कत्तो वा ? केण व कज्जेण आगया एत्थ ? ।

एकल्ला चोज्जमिणं कहिऊणं वच्छि ! अवणेसु ॥

तओ कह कह वि वियलंत-नयणंसुयाए साहिए नियय-वुत्तंते भणियं पवत्तिणीए त्ति ।

अवि य — "नारय-तिरिय-नरामर-गईसु दुट्ठ-डकम्म-मल-मईलो ।

तं नत्थि संविहाणं जं संसारी न पावेइ ॥"

अन्नं च, वच्छे ! अकय-धम्माणं न दुल्लहाओ आवयाउ त्ति । अवि य —

"निच्चं चिय विवयाओ धम्म-विहूणाण होंति सत्ताण ।

धम्म-कलियाण ताओ न होंति जायंति सिद्धीओ ॥"

'ता वच्छे ! अलमुवेएण, पडिवज्जसु सारीर-माणसाणेय-दुक्कम्म-सेल-वज्जासणीभूयं
सामण्णं' । तओ सब्बोवाहि-विसुद्धे वासरे जाय-संवेंगा पवाविया एसा । गहिया दुविहा

वि सिक्खा । जाया साहुणीण बहुमया । अण्णया अपच्छासिणो वि(व) वाही
 ७ ८ से उदरम्मि गव्भो । पुच्छिया पवत्तिणीए — 'किमेयं ?' । तीए वि साहिओ
 जह-ड्डिओ वुत्तंतो, 'नवरं पवज्जा-काले न मए सिद्धं मा पवज्जा न होहि'त्ति । पच्छणं
 सावय-गेहे चिट्ठंती 'पडिपुण्ण-काले पसूया दारगं । पुव्वाणीय-कंवलरयणं दहिवाहण-
 ९ नरिंद-मुद्दाए सहियं । मसाणे उज्झिओ दारओ । तक्खणं चिय गहिओ मसाण-रक्खिय-
 पाणेणं, समप्पिओ निय-जायाए, परितुट्ठा चित्तेण । साहुणीए वि कहियं पवत्तिणीए
 'विवण्णो दारओ जाओ, सो उज्झिओ' । तओ ताए मायंगीए सह मित्तीकाऊण अवच्चस्स
 नेहेण दारयस्स पउमावई लड्डुयाईणि इट्ठ-दव्वाणि देइ । वड्ढंतो य जाओ अट्ठवारिसिओ
 दारओ । सुक-कंइए गहिओ डिंभाणि भणइ — 'ममं कंडुयह, जेण भे गाम-नगराईणि
 १० देमि' । तओ डिंभेहिं पुव्वनामं अवहत्थिऊण 'करकंडु'नामं कयं । अण्णया मसाणं
 रक्खंतस्स कारणंतरेण पत्ता तत्थ दोणिणं मुणिणो । तओ सयल-लक्खणाणुगयं दंडं
 दट्ठुण भणिओ इक्केण मुणिणा दुइय-साहू — 'जो एयं दंडं चउरंगुल-विवड्डियं गिण्हिस्सइ,
 सो झत्ति पुहइनाहो भविस्सइ' वणंतरिण सुयं करकंडुणा, वंभणेण य । तओ खणिऊण
 चत्तारि अंगुलाणि धरणिं गहिओ वंभणेण दंडओ, उद्दालिओ करकंडुणा । पविट्ठा नयरं,
 ११ उवड्डिया ववहारेणं कारणियाण पुरओ । सामाईहिं भणिओ वि जाहे न देइ करकंडु
 वंभणस्स दंडयं, तओ समुप्पण्ण-कोवेहिं भणिओ कारणिएहिं — 'किं रे ! दुट्ठ ! मायंग-
 दारय ! एएण दंडेण तुमं रज्जं भुंजिहिसि ?' । तेण भणियं — 'को संदेहो ?' । तओ सहासं
 भणिओ सो तेहिं — 'जया तुमं राया हवेज्ज, तया एयस्स गामं देजसु' । 'एवं' ति
 पडिवंन्ने पट्ठविया दोन्नि कारणिएहिं । दारय-मारणत्थं पुरिस-वंद-सहिओ जाव वंभणो
 १२ आगच्छइ तओ । इत्थंतरम्मि मुणिय-वुत्तंतो से जणओ सह महिलाए दारयं धित्तूण पलाणो ।
 कमेण य पत्ता कलिंग-विसय-विसेसय-भूए कंचणपुरे, ठिया बाहिरुज्जाणे । दारओ वि पसुत्तो
 असोगतरुणो छायाए । तद्विसं च पंचत्तीभूओ तत्थ अपुत्तो राया । अहिवासियाणि पंच
 करिवराईणि दिव्वाणि । भमिउव्वाएहिं दिट्ठो सब-लक्खण-संजुत्तो दारओ । तओ पयाहिणी-
 काऊणारोविओ गल-कंठ-करण-पुव्वयं नियय-पट्टीए करिणा । हेसियं तुरंगमेण, ठियमुड्ड-
 १३ पोंडरीयमुवारिं, निवडियं भिंगाराओ जलं, पवीइयाणि चामराणि । तओ आवूरियमाणेहिं
 असंख-संखेहिं, पवाइजमाणेहिं तूरेहिं, नच्चमाणीहिं विलासिणीहिं, पढंतेहिं मागहेहिं,
 महाविच्छड्डेणं नगरे पविसिउं पवत्तो; मुणिय-मायंग-वुत्तंतेहिं निवारिओ पओलीए
 पविसंतो वंभणेहिं । संजायामरिसेण य उब्भिओ दंडो पल्लयानलो व जलिउमाढत्तो । तओ
 भय-भीया पणट्ठा वंभणा । करकंडु वि निविट्ठो सीहासणे, अहिसित्तो नरिंद-सामंताइएहिं ।
 १४ एवं च जम्मंतर-कय-पुण्ण-जणियं तिवग्ग-सारं नर-सुक्खमणुहवमाणस्स बोलीणो कोइ
 कालो । मुणिय-वुत्तंतो य पत्तो सो वंभणो । भणियं च णेण — 'महाराय ! देसु मम पुव्वुत्तं
 गामं' । रायणा भणियं — 'गेण्हसु जो भे पडिहाइ' । तेण भणियं — 'मम चंपाए गेहं,
 तत्थ देसु' । तओ पट्ठविओ दूओ सह लेहेण दहिवाहण-राइणो । पडिहार-निवेइओ य
 पविट्ठो दूओ, समप्पिओ लेहो । भणियं दूएण — 'एयस्स दिया[इ]णो गामं देसु अम्हाणं

कए(रे) । तओ संजायामरिसेण भणियं दहिवाहणेण — ‘अरे ! दुट्ठमायंगस्स पम्हुट्ठो अप्पा, जेण ममावि लेहो विसज्जिओ’ । गलत्थलिऊण य नीणिओ दूओ, कमेण य पत्तो एसो । साहियं करकंडुणो जहा-वुत्तं । तओ संजाय-कोवो पयट्ठो करकंडू तदुवरि संगामट्ठा ।

अवि य — धवल-गइंदारूढो नयरओ नीरु(ह)णिकख-संकासो ।

सारय-घणो व सूरुओ राया पायडिय-महि-वीढो ॥

तओ थुवंतो जहट्ठिय-गुण-संथवेण, पिच्छंतो नयण-गइंसेहिं, दाइजमाणो अंगुलि-सएहिं, दित्तो दाणं कमेण पत्तो चंपाए, आवासिओ बाहिरुज्जाणे । तओ आवूरिएसु जमलसंक्खि(खे)सु, वाइएसु रण-तूरेसु, पढंतेसु मुहल-मागहेसु, जायामरिसाणि लग्गाणि दोण्हं वि नरिंदाणं अग-सेण्णाणि त्ति । अवि य —

करिनाहाणं करिणो रहाण रहिणो भडाण नरवइणो ।

समयं चिय संलग्गा आसारोहा वि तुरियाण ॥

तओ कत्थइ धणु-गुण-विमुक्क-निसिय-सर-निरंतरं । कत्थइ निदलिय-सुहडासि-घायण-नर-सिर-मालोवमालिजमाण-महियलं । कत्थइ सर-नियर-निवाडियारोह-सुन्नोसण-विहल-भमंत-तुरंगमं । कत्थ य कोऊहलागय-किन्नर-किंपुरिस-सिद्ध-गंधव-जक्ख-रक्खस-भूय-पिसाय-वेयाल-‘डाइणी-समाउलं । कत्थइ कराल-करवाल-निदय- ॥ पहार-निवडिय-करि-कुंभ-वियलंत-मुत्ताहल-धवलिय-महिमंडलं । कत्थइ सुमरिय-सामि-पसाय-महासत्त-सुहड-संघाय-दिजमाण-‘निय-जीवियं । कत्थइ चकासि-छिन्न-नर-रुहिर-वसामिस-लुद्ध-निवडंत-गिद्ध-सय-संकुलं । कत्थ य सुहड-महासत्त-परितुट्ठा- [गयणं] गण-विमाण-ति(ट्ठि)य-तियस-कामिणी-विमुच्चमाण-कुसुमोवयारं ति ।

अवि य — असरिस-समसीसी-भूसियाइं संभरिय-पुव-वेराइं ।

पहरंति ये वि(जाइं)दूरं बलाणि वि(ति)यसासुराणं व ॥

तओ कण्ण-परंपराए करकंडु-दहिवाहणाण दारुणं जुज्झं निसामिऊण ‘मा जण-क्खओ होइ’ त्ति भाविंती आगया पउमावई साहुणी । भणिओ तीए एगंते करकंडू राया-‘वच्छ ! कीस जणएणं सह जुज्झसि ?’ । तेण भणियं — ‘कहमेस ममं जणओ ?’ । तओ साहिए सवित्थरे तीए नियय-वुत्तंते पुच्छिया जणणि-जणया । तेहिं पि कहिओ ॥ परमत्थो, दावियं मुहा-रयणं । तओ अहिमाणेण भणिया पउमावई करकंडुणा — ‘कह-मियाणिं कय-पय(इ)ण्णो नियत्तामि ?’ । तीए भणियं — ‘वच्छ ! वीसत्थो हवसु, जाव ते जणयं पेच्छामि’ । गया एसा, पय(वि)ट्ठा नरिंद-अत्थाणं । निवडिऊण से चलणेसु परियणो रोविउमाढत्तो । एत्थंतरम्मि पणमिऊण सुहासणत्था पुच्छिया राइणा पउत्ति । तीए वि साहिया सवित्थरा । ‘एसो य ते सुओ, जेण तुमं रोहिओ’ । तओ महात्रि- ॥ भूईए पइसारिओ नयरीए करकंडू । तेण वि पणमिओ सवहुमाणं नरिंदो । कयं महा-वद्धावणयं । आणंदिओ लोगो त्ति । अवि य —

“तं किं पि अणण्ण-समं दिट्ठे इट्ठम्मि होइ मण-सोक्खं ।

जं कहिऊण न तीरइ संकासं मोक्ख-सोक्खाण ॥”

संभूय-मुणिणा - 'अहो ! कयत्थो सणकुमारो, जो एरिसेण इत्थीरयणेण सह जीय
लोय-सुहमणुहवड; ता जइ इमस्स तवस्स फलमत्थि, ता मणुयत्तणे एरिसस्स इत्थी
रयणस्स सामी उ होज्जा' । चित्तमुणिणा वारिजंतो वि कय-नियाणो, गओ महासुके
तओ चुओ समाणो वंभस्स रांणो चुलणीए भारियाए चोदस-महासुमिणय-पिसुणिअं
जाओ वारसमो वंभदत्तो चक्रवट्ठी । साहियं भरहं । समुप्पण-जाईसरणेण य चित्त
जाणणत्थं अवलंपि(वि)या एसा पण्हा -

“दासा दासत्तणे आसी मिगा कालिंजरे नगे ।

हंसा मायंग-तीराए' सोवागा कासि-भूमीए ॥

देवा य देवलोगमि आसि अस्ते महड्डिया ।”

॥ जो एयं पण्हं पूरेइ, तं राया रज्ज-संविभागेण पूएइ । न य कोइ पूरेइ । इओ' :
चित्तदेव-जीवो उप्पण्णो पुरिमताले वणिय-सुओ' । समुप्पण-जाई-सरणो अमुणिय
विसय-संगो वेरग-मग्गावडिओ' गहिय-सामण्णो पत्तो कं पिहं । भणिओ अरहड्डिएण
'भयवं ! जइ जाणसि, ता पण्हं पूरेसु' । तेण भणियं-‘पढसु’ । पढिए भणियं मुणिणा

‘एसा णे छड्डिया जाई अणमण्णेहिं जा विणा ॥’

॥ गओ आरहड्डिओ राय-समीवं । पढियं मुणि-समाइडं । मुच्छिओ राया, समासासिअं
चंदण-रसाईहिं । केण पण्हां पूरिय ति सिडुं अरवड्डिएण - ‘मुणिणा’ । गओ राया तस्
चंदणत्थं, पणमिओ भाव-सारं । अवि य -

“तं किं पि अणण-समं दिट्ठे इडुमि होइ मण-सोक्खं ।

जं कहिज्ज न तीरइ संकासं निरुवम-सुहेण ॥”

॥ संभाव-सारं निमंतिओ मुणी राइणा दिवाणुरुवेहिं कामेहिं । मुणिणा वि परुविअं
संमत्त-मूलो मुणि-धम्मो, जलभरिय-वड व जल-विंदू न से हियय-डिओ । तओ मोत्त
मोगे अपरिचत्त-काम-भोगो गओ अहं सत्तमीए नरय-पुढवीए । चित्तो वि संपत्त
केवल-नाणो गओ नेवाणं ति । उवणओ कायवो ॥

॥ वंभदत्त-क्खाणयं समत्तं ॥

॥ [४७. सनिदाने तपसि त्रिष्टवासुदेव-कथा] ॥

रायगिहे विसनंदी विसाहभूई य तस्स जुवराया ।

जुवरणो विसभूई विसाहनंदी य इयरस्स ॥

॥ रायगिहं नयरं विस्सनंदी राया महादेवी-गच्छुअमवो य विसाहनंदी तणओ
विसाहभूई जुवराया, धारिणी से भारिया । तीए य पहाण-सुमिणय-पमइओ जाअ
दारओ । कयं च से नामं विस्सभूई । वड्डिओ देहोवचण, कला-कलावेण य । संपत्त
जुवणं । अणया चूयतरु-पल्लवुवेह-कणिर-कलयंठि-सइ-मणहरो आणंदिय-जियलोगं
मुरय-सोक्खमओ विव समर-संगओ विव तरुण-मिहुणय-प्रहरिसमओ विव संपत्त
वसंतूसवो ति । अवि य -

पुष्पल-वियड-कैसर-मयरंदुहाम-कुसुम-सोहिल्लो ।

निवृत्तिय-सुरय-सुहो सहइ वसंतो वसंतो व ॥

तओ निग्गओ^१ कुमारो नयरओ, ठिओ नंदणवण-संकासे पुष्पकरंडए उज्जाणे ।
सत्थाभिरमंतस्स समइकंतो वसंतूसवो । अण्णया नरनाह-महादेवि-चेडीए दट्ठण
जुवराय-सुअं रमतं भणिया महादेवी - 'सामिणि ! रजं परमत्थओ^२ जुवराय-सुयस्स,
जो पुष्पकरंडयत्थो देवो व विचित्त-कीडाहिं रमइ । तां जइ ते सुओ^३ तत्थं न रमइ,
तां निरत्थयं रजं मन्नामि' । तओ^४ ईसानल-तविया पविट्ठा महादेवी कोव-हरियं ।
मुणिय-वुत्तंतेण य भणिया राइणा - 'पिए ! न एस अम्हाण कुल-कमो, जमण्णंमि पुव-
पविट्ठे अण्णो वि पविस्सइ । तीए भणियं - 'जइ एवं, ता अवस्सं मए अप्पा मारेयवो' ।

अवि य - दइया-वयणम्मि कए कुल-ववएसो न पालिओ^५ होइ ।

कुल-ववएसंमि कए न जियइ दइय त्ति य विसण्णो ॥

तओ^६ भणियं मंतिणा - 'देव ! कूडलेह-वएसेणं तरं(इ) सत्तणं उवरि जत्ताए निग्गए
जुवराज-सुयम्मि रणुच्छाहे निग्गए तुह सुयस्स उज्जाणे पवेसो भविस्सइ' । तहा कए
गओ^७ पंचंत-राइण उवरि जुवराय-सुओ^८ । सच्चविया निरुवहवा देसा, ठिया आणा-परा
पंचंत-राइणो । खेमं ति मण्णमाणो पडिनियत्तो, कमेण य पत्तो रायगिहं, पुष्पकरंडए^९
य पविसमाणो भणिओ^{१०} दुवारपालेहिं - 'मा पविससु, राय-सुओ^{११} एत्थ रमतो चिड्डइ'
'अवो ! इमिणा पवंचेण नीणिओ म्हि' त्ति । अपि च -

"उपकरिणि विश्रब्धे आर्यजने यः समाचरति पापम् ।

तं जनमसत्य-संधिं(धं) भगवति वसुधे ! कथं वहसि ? ॥"

'ता किं जुगंत-पवणो व तरुणो उम्मूलेमि सवे ? , अहवा नं जुत्तमिणमो तुच्छ-^{१२}
विसयाण कए' । तओ फल-भर-नमियाए कविट्ठीए मुट्ठि-पहारेण पाडियाणि सव्वाणि
फलाणि । भणियं च णेण - 'एवं चिय ते सीसाणि पाडिउं समत्थो म्हि' । ता
किमणेहिं सारीर-माणस-दुक्ख-निबंधणेहिं भोगेहिं ? ति वेरग-मग्गावडिओ गओ^{१३}
संभूय-साहुणो समीवं । तेण वि समाइट्ठो साहु-धम्मो, पडिवण्णो भाव-सारं । भणियं
च णेण - 'जावजीवाए मासाओ मासाओ भोत्तवो' । एवं च अणाहारेण तव-तविय-^{१४}
देहो गओ महराए । पविट्ठो भिक्खट्ठा मास-पारणए । पसूय-तं(ग)वा पणोल्लियं पडियं
दट्ठण माउल-धूया-वारेज्जय-निमित्तमागयस्स विसाहनंदिणो पुरिसेहिं कओ कलयलो
इमं भणंतेहिं - 'कत्थ तं कविट्ठ-फल-पाडण-वलं ?' । मुणिय-वुत्तंतो य विसाहनंदी
हसिउमाढत्तो । 'अज्ज वि एसो कय-पावकम्मो ममोवरि वेराणुबंधमुवेइ' त्ति चिंतितेण
विप्फुरिय-कोवानलेण सिंगगेहिं घेत्तूण भामिया सुरही साहुणा, भणिओ य^{१५}
विसाहनंदी - 'अरे दुरायार ! न दुब्बलस्स वि केसरिणो गोमाऊएहिं वलं खंडिज्जइ' ।
अहिंडिय-भिक्खो पडिनियत्तो कय-भत्त-परिच्चागेण य कयं नियाणं - 'मणुयत्ते तव-
फलेण महावल-परकमो होज्जा' । मओ य समाणो उप्पण्णो महासुक्के । मुणिय-पुव-

‘दस दस अहिययरे वा अणुदियहं जइ न जिणवर-भयम्मि ।

बोहेमि तओऽवस्सं विसं व विसए परिचयामि ॥’

केणइ कालेण भुत्त-भोगो पुणरवि जाय-संवेगो पवइओ । कयं निक्कलं सामन्नं ।
उवणओ कायवो ।

॥ नंदिसेण-कहाणयं ‘समत्तं ॥

दुइय-पयं सेविज्जसु दव्वाइ-चउक्कयं समासज्ज ।

जह संघ-साहु-सावय-वयणाओ अज्ज-वयरेण ॥ ३६

[द्वितीयपदं सेवेत द्रव्यादि-चतुष्टयं समाश्रित्य ।

यथा संघ-साधु-श्रावकवचनात् आर्यवैरेण ॥ ३६]

॥ द्वितीयपदं अपवादपदं तत् सेवेत द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावानङ्गीकृत्य । यथा संघ-वचनात्
दुर्भिक्षात् पटविद्यायां निधाय संघो निस्तारितः । साधु-वचनादाहृत-पिण्ड-दानेन साधव-
स्तारिताः । श्रावक-वचनात् पुष्पाण्यानीय महिमा कृता । इदमाख्यानकं [५०] सविस्तरं
द्विमुनिचरितादवगन्तव्यम् ।

॥ वहर-कखाणयं ‘समत्तं ॥

जाणंतो वि तमत्थं भत्तीए सुणेज्ज गुरु-समीवंमि ।

गणहारि-गोयमो विव समत्थ-सुयणाण-जलरासी ॥ ३७

[जानन्नपि तमर्थं भक्त्या शृणुयात् गुरुसमीपे ।

गणहा(धा)रिगौतमवत्-समस्त-श्रुतरत्न-जलराशिः ॥ ३७]

तेसु तेसु ठाणेषु [५१] गोयमो उदाहरणम् ।

सुपुरिस-चेट्ठं दट्ठं वुज्झंते नूण कूर-कम्मा वि ।

मुणि-जंवु-दंसणाओ चिलाय-पभवा जहा वुद्धा ॥ ३८

[सत्पुरुषचेष्टां दृष्ट्वा बुध्यन्ते नूनं कूरकर्मणोऽपि ।

मुनि-जम्बु-दर्शनात् चिलात्-प्रभवौ यथा बुद्धौ ॥ ३८]

मुनिदर्शनाच्चिलात् । जम्बु-दर्शनात् प्रभवः प्रतिबुद्धः । [५२] चिलाय-क्लृप्ताण

॥ उवएसमालाए भणियं ति । उवणओ कायवो ।

— [५३. सत्पुरुष-प्रभावे जम्बू-कथा] —

रायगिहे उसभदत्तस्स धारिणीए जह नेमित्ति-सिद्धपुत्तादेसाओ जंबुनामो जाओ । जहा य संवड्ढिओ^१ पडिबुद्धो, जणणि-जणय-वयणाओ जह अट्ट कन्नयाओ परिणीयाओ । ताहिं सह जुत्त-पडिवत्तीहिं धम्म-जागरि(र)णेण जग्गंतस्स चोर-सहिओ पभवो बोहिओ । जहा हिं दोन्नि वि पवइया, तहा सुप्पसिद्धं ति काऊण न भणियं^२ भंथ-गोरव-भीरुत्तणओ, नवरमुवणओ सबुद्धीए कायवो ॥

भोगे अभुंजिऊणं नरगं वच्चंति मूढ-किवणु-व्व ।

भोत्तूण जंति सिद्धिं धुय-कम्मा के वि भरहो व्व ॥ ३९

[भोगानभुक्त्वा नरकं व्रजन्ति मूढ-कृपण इव ।

भुक्त्वा यान्ति सिद्धिं धौतकर्माणाः केचन भरतवत् ॥ ३९]

यथा पिण्डोलको नरकं गतः, भरतश्च निर्वाणम् । प्रसिद्धमाख्यानकद्वयम् [५४-५५] । उपनयः कार्यः ॥

हियय-गयं सम्भावं गिण्हिज्जा तयणुरूव-चिट्ठाहिं ।

जह गिण्हइ चाणक्को वणिगाणं नच्चमाणाणं ॥ ४०

[हृदयगतं सद्भावं गृह्णीयात् तदनुरूपचेष्टाभिः ।

यथा गृह्णाति चाणक्यो वणिजां नृत्यताम् ॥ ४०]

— [५६. सद्भाव-ग्रहणे चाणक्य-कथा] —

जहा चाणको सदंतो जाओ । जहा य घट्ट-दंतस्स विवंतरियं मुणिणा रज्जं सिद्धं । मि(म)हिला-मुवण्णय-निमित्तं पाडलिपुत्ते सीहासण-निसण्णो जहा नंदेण गलत्था(त्थ)-छाविओ । जहा तदुवरि पइण्णा कया । जहा य चंदगुत्तो संगहिओ । पाडलिपुत्तं रोहियं, नट्टो य । जहा पुणरवि पवययराइणा सह पाडलिपुत्तं गहियं । पवयए य मुये जहा सबं रज्जमुवणयं । भंडार-निमित्तं च वणिणो मज्जं पाइऊण जहा ताण विभव-संखा-परिजाणणत्थं पणवि(च्चि)ओ होला-वायण-पुवयं । कोस-निमित्तं पारिणामिगीबुद्धी जूयं रमइ कूड-पासएहिं । सोवण्ण-थालं दीणाराण भरियं । जो जिणइ तस्स एयं देमि, अहं जिणामि, एको दीणारो दायवो । अवि(ति)चिरं ति अनं धाउवायं चित्तेइ । वा(ना)गराण भत्तं देइ, मज्ज-पाणं च । मत्तेसु पणवि(च्चि)ओ भणइ—

दो मज्झ धाउ-रत्ताइं कंचण-कुंडिया तिदंडं च ।

राया मे वसवत्ती एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ १

अण्णो असहमाणो भणइ—

गय-पोयस्स य मत्तस्स उप्पयस्स जोयणसहस्स ।

पए पए सयसहस्सी एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ २

अण्णो भणइ—

तिल आढ्यस्स वुत्तस्स निप्फन्नस्स बहुसय(ह)स्स ।

तिले तिले सहस्सं एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ३

अन्नो भणइ—

नव-पाउसम्मि पुन्नाए गिरि-नईयाए वेग-पुन्नाए ।

एगाह-महिय-मेत्तेणं नवणीए पालिं वंधामि ॥ ४

एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥

अण्णो भणइ—

जच्चाण नव-किसोराण तद्विस्स-जायमेत्ताण ।

केसेहिं नहं छाएमि एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ५

अण्णो भणइ—

दो मज्झ अत्थि रयणाणि सालि पच्चईया गद्दमिया य ।

छिन्ना छिन्ना वि रूहंती एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ६

अण्णो भणइ—

सय सुकिल निच्च-सुयंघो भज्जमणुरत्ता नत्थि ए(प)वासो ।

निरणो य दुपंचम(स)ओ एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥ ७

एवं नाल्लण, रयणाणि मग्गिज्जण, कोट्टागाराणि सालीणं भरियाणि, रयणाणि जायाणि, गद्दमिया पुच्छिओ छिन्नाणि छिन्नाणि पुणो जायंति । आसा एगदिवस-मग्गिया जाया ।

एगदिवसं नवनीयं । एयमक्खवा[ण]यं जहा आवस्सए जाव विंदुसारो राया जाओ ।

जहा य तेहिं महत्तेहिं सम्भावो पयडिओ; तहा [आ]वस्सय-विवरणाणुसारेण दडुं उवएसमाला-विवरणाउ त्ति ।

“कुवियत्त आउरत्त य वत्तणं पत्तत्त राग-रत्तत्त ।

मत्तत्त सरत्तत्त य सम्भावो पायडा हेंति ॥”

उवणओ सु(स)वुद्धीए कायवो ।

कोहानल-पज्जलिया गुरुणो वयणं असद्वहंता य(उ) ।

हिंडंति भवे माहिल-जमालिणो रोहगुत्तो य ॥ ४१

[कोहानल-दीप्ता गुरोर्वचनमश्रद्दवानास्तु ।

हिण्डन्ते भवे माहिल-जमालिनौ रोहगुप्तश्च ॥ ४१]

माहिल इति गोडा(ष्टा)माहिलो गृह्यते ‘पदावयवेऽपि पदसमुदायोपचारात्’ चक्र-
द्वार्ये, स चोपमावार्त्ता त्रिष्वप्येतेष्वपि । एतेषां त्रयाणामपि निह्वानां [५७-५९] चरि-
मावयकोपदेशमाला-विवरणाभ्यामवगन्तव्यमिति । उवणओ सुवुद्धी[ए] कायवो ।

विण्णाणस्स लवेण वि अवमण्णइ सुरगुरुं पि हयं-मुक्खो ।
परिवाय-पोट्टसालो दिट्ठतो दिट्ठ-माहणो ॥ ४२

[विज्ञानस्य लवेनाप्यवमन्यते सुरगुरुमपि हतमूर्खः ।
परित्राट् पोट्टसालो दृष्टान्तो दृष्ट-माहात्म्यः ॥ ४२]

भावार्थो रोहगुप्तकाख्यानके [६०] भणितः ।

नाणीण चरण-हेउं अण्णाणि-विचिट्ठियं किमच्छेरं ?

जह नाइलस्स जायं मित्तस्स वियंभियं पावं ॥ ४३

[ज्ञानिनां चरणहेतु अज्ञानि-विचेष्टितं किमाश्चर्यम् ? ।
यथा नागिलस्य जातं मित्रस्य विजृम्भितं पापम् ॥ ४३]

— [६१. ज्ञानि-चेष्टिते नागिल-कथा] —

चंपाए नयरीए अहिगय-जीवाजीवो समुवलद्ध-पुण्ण-पावो संवर-निज्जराइ-कुसलो
नाइलो सावगो । मित्तो य से अच्चंतं इत्थी-लोलो कुमारनंदीनामा सुवण्णयारो । तेण
य जह(हि)च्छिय-दव्व-पयाणेण अच्चंत-रुववईणं विवाहियाणि पंचसयाणि तरुण-रमणीण ।
सो य ताण मज्झ-गओ महागइंदो विव करेण-परिवुडो भोगे भुंजमाणो चिट्ठइ ।
रागुकडयाए य उवइट्ठं पि नाइलेण जिणधम्मं न पडिवज्जइ । अनया नंदीसर-जत्ता-
नि[मित्तमागयाहिं] पंचसेल-वय(त्थ)वाहिं पण्डु-सामियाहिं उज्जाणमुवगओ दिट्ठो
सुवण्णयारो हास-प्पहासाहिं वाणमंतरीहिं, 'जोगो' ति पुलइओ साहिलासं । संजाय-
वम्महेण य भणियमणेण — 'काओ तुम्हे ? , कत्तो वा आगयाओ ? , ममं च कामेह'
ति । ताहिं भणियं । अवि य —

“दीवाउ पंचसेलाओ इहयं पत्ताउ देवया अम्हे ।

ता जइ कामेसि वयं ता तुरियं तत्थ आवेज्जा ॥”

भणित्ठणं उप्पइयाओ तमाल-दल-सामलं गयणं । तओ अच्चंताणुराग-रत्तेण तक्खणं
घोसावियं पडहएण — 'जो कुमारनंदीयं पंचसेलयं नेई, तस्स दव्व-कोडिं देइ' । सव्वहा
वहणेण निविण्ण-जीविएण नीओ थेरेण पंचसेलयं । दिट्ठाओ ताओ, कामेंतो य भणिओ
ताहिं — 'न इमिणा असुइणा सरीरेण अम्हे सेविज्जामो, तां तत्थेव गंतुं नियाण-पुव्वयं
जलणाइ-पवेसं कुणसु' । तेण भणिओ 'न तरामो गंतुं' । ताहिं भणियमम्हे नेमो । 'एवं'
ति पडिवन्ने 'ओसोयणीं दाऊण मुक्को चंपाए बाहिरुज्जाणे । कोऊहल-पूरिएहिं भणियं
लोगेहिं — 'किं तए तत्थ दिट्ठमणुभूयं वा ?' । सो भणित्तं पयत्तो ति । अवि य —

दिट्ठं सुयमणुभूयं जं चित्तं पंचसेलए दीवि ।

किं ताओ' पेच्छेज्जा हा हासे ! हा पहासे ! ति ॥

'अवो ! खुड्डओ वाणमंतरीहिं वेलविओ, मा वराओ संसारं भमउ' ति भावेंतेण

मूल-भंडं दाऊण सुहेण इड्डपुरं पावेइ, तत्थ य विवत्तं न किंचि गेण्हइ । दुइओ पुण न किंचि मूल-भंडं देइ, पुव-विवत्तं च लंपइ । इड्डपुर-दव-लाभा पुण दूर-चाइया । ता साहइ, कयरेण सह वच्चामो ?' । सयणेण भणियं— 'पढमेण सह वच्चसु' । जइ एवं, ता अणुवयइ ममं । गओ सयणो । पत्तो तमुदेसं । 'कत्थ ते सत्थवाहा ?' । वाणिएणं भणियं— 'पढमो सत्थवाहो एस महप्पा सुणी, मूल-भंडं पंचमहवय-रयणाणि दाऊण सिवपुरे नगरे नेइ, न य नेच्चाण-सुहं समाहितो गेण्हइ । विइय-सत्थवाहा उ तुव्वे, दाऊण धम्म-मोहं पुवज्जियं वेत्तुण संसारे लुहइ(ह)' । तओ पडिवुद्धेण सयणेण भणिओ एसो— 'अण्णो तुमं, पुजंतु ते मणोरहा, करेसु समीहियं' । तओ पवइमाण-संवेगाइसओ पवइओ वणिओ, पालिऊण सामण्णं गओ निवाणं ति ॥

॥ वणिय-कव्वाणयं 'समत्तं' ॥

जायइ तिसं पि अमयं सत्तुसु वि पुण्णभायण-नरस्स ।

जह खीरीइयाओ दाडाओ सुभूम-चक्किस्स ॥ ४७

[जायते विषमप्यमृतं गृह्ण्वपि पुण्यभाजनरस्य ।

यथा खी(क्षी)रीमृता दंष्ट्राः सुमौमचक्रिणः ॥ ४७]

—[६५. पुण्य-प्रभावे सुभूमचक्रि-कथा]—

वसंतपुरे नगरे उच्छन्न-वंसो अगियओ नाम दारओ । देसंतरं संकममाणो सत्थेण उज्झिओ तावस-पाहिं गओ । संगहिओ दारगो चि काऊण जमाभिहाणेण तावसेण । तम्मि पंचत्तीभूए सो चैव दारओ जमदग्गिनामो पमिद्धिमुवगओ । दोष्णि य दंवा वेसानर-धन्नंतरि-नामाणो सावु-तावस-भत्ता भणंति य— 'सावु-तावसे परिक्रवामो' । सङ्खय-सुरेण भणियं— 'जो अम्हाण अइमो, तुम्हं पुण सवुत्तमो परिक्रवजंतु' । 'एवं' ति पडिवण्णे मिहिलाए नयरीए अभिनव-सावगो पउमरहो गया, सो चंपं वच्चंतो चासुपुज्ज-समीवे पवज्जा-निमित्तं । सो य पडिक्खलाणुकूलोवसगोहिं उवसग्गिओ वि न विपरिणामिओ । अण्णे भणंति— सिद्धपुत्त-रूवं काऊण भणिओ जहा— 'दीहमाउयं, मा ताव पवयसु' । तेण भणियं— 'विउला निज्जरा भविस्सइ' । तओ गया जमदग्गिणो समीवं । कय-सउण-वेसा ठिया सें कुच्चमि । तओ माणुस-भासाए सउणेण भणिया सउणिया— 'हिमवंतमहं गमिस्सामि' । न सा विसजेइ । मा अण्णासत्तो तत्थेव चिड्ढिहिसि । सो भण[इ]— 'गोवाय-वंमणवाए निस्सवेमि, जइ तुरियं न आगच्छामि' । सा भणइ— 'न एएहिं सवए(हिं)हिं पत्तियामि, नवरं जइ एवस्स सुणिणो दुक्कयं पियसि, तो मुयामि' । सो नेच्छइ एयं सवहं काउं । गिणिणा स्सेण गहिया दोष्णि वि हत्थंहिं । पुच्छिएहि य भणियं नेहि— 'महरिसि ! अणवच्चो सि' नि ।

अपि च — “अपुत्रस्य गतिर्नास्ति स्वर्गो नैव च नैव च ।

गृहधर्ममनुष्ठाय ततः स्वर्गं गमिष्यति ॥”

“इहं चिय सुरय-सुहं पुणो य देवेहिं साहिओ धम्मो ।

इकं उकंठिया बाला वीयं मोरेहिं से लवियं ॥”

तओ संखुद्धो पडिवण्णो नयरद्धएणं । देवो वि सावगो जाओ । जमदग्गी वि गओ मिगाकोट्टए । भणिओ य जियसत्तू — ‘मम कन्नगं देसु’ । साव-भीएण य दावियं धूयाण सयं । जा इच्छइ, तं गेण्हासु । तओ तं पिसाय-संकासं दट्ठण ‘न लज्जसि विसए पत्थितो !’ भणंती उट्ठियाओ सवाओ वि परंमुहीओ कण्णगाओ त्ति ।

अवि य — “उवरोहयाए कज्जं कीरइ सव्वं पि जीयलोगम्मि ।

पेम्मं पुण इह उवरोहयाए भण केण संघडियं ? ॥”

10

रुट्ठेण कयाओ सवाओ कुज्जाओ । इमाओ चिय कारणाओ कण्णकुज्ज त्ति नामं संवुत्तं नगरस्स । पुणो य दिट्ठा एगा रेणूए रमंती । पणामिउं फलं ‘इच्छसि’ त्ति भणिया । पडिवन्नं से वयणं । गो-महिसि-परियण-सहिया नेउं पयत्तो । सालिया रुवग-निमित्त-मुवट्ठियाओ, खुज्जियाओ ताओ पगुणाओ काऊण गओ आसमयं । गंधव-वीवाहेण समुव्वूढा रेणुगा । तेण उउ-समए भणिया एसा — ‘साहेमि ते चरुं, जेण ॥ समत्थ-बंभण-पहाणो ते सुओ होइ’ । तीए भणियं — ‘मम भणिणी हत्थिणाउरे अणंत-वीरियस्स भज्जा । तीसे वि खत्तियं चरुं करेसु’ । कएसु दोसु वि ‘अवो ! जारिसी अहं अडवीमई जाया, मा मज्झ पुत्तो वि एरिसो हवउ’ त्ति भावंतीए जिमितो खत्तिय-चरुओ । भणिणीए पुण बंभण-चरुओ पेसिओ । जाया दोण्हं पि पुत्ता । तावसीए रामो, इयरीए कत्तवीरिओ । वड्डिया दोन्नि वि देहोवचएणं । तावसासम-पत्त-गिलाणीहूय- 20 पडियरिय-विज्जाहरेण दिण्णा रामस्स परसु-विज्जा, साहिया सरवणे । अण्णे भणंति — जमदग्गिणा दिन्ना । रेणुगा वि हत्थिणाउरं गया रायणा सपुत्ता कया, आणिया आसम-पयं जमदग्गिणा । रुसिएण य सपुत्ता वावाइया रामेण । तत्थ चिड्ढंतेण गहियाओ य सत्थाइयाओ कलाओ । भणिणीए वि सिट्ठमणंतवीरियस्स जहा वावाइया सपुत्ता रामेण रेणुगा । तओ आगंतूण राइणा विणासिओ आसमो । पहाविओ गावीओ 25 घेत्तूण । रामेण वि गंतूण वावाइओ अणंतवीरिओ, नियत्तियाओ गावीओ । कत्तवीरिओ राया जाओ । तारा-पमुहंतेउरेण सह भोगे भुंजइ । अन्नया जणय-मरणं निसामिऊण वावाइओ जमदग्गी कत्तवीरिएण । रामेण वि परसुणा मारिओ कत्तवीरिओ, अहिट्ठियं रज्जं । इओ य सा तारादेवी सच्चविय-चोइस-महासुमिणा संभमेण पलायंती तावसासमं गया । कमेण य पडिओ सा(सि) मुहेण गव्भो । कयं च से नामं सं(सु)भूमो । ॥ सत्त वाराओ निक्खत्तीकया पुहई रामेण । जत्थ जत्थ खत्तियं पेच्छइ, तत्थ तत्थ से परसू जलइ । अण्णया तावसासमं वोलेंतस्स जलिओ परसू । ‘को एत्थ खत्तिय(ओ) ?’ त्ति

भणिए संलत्तं तावसेहिं—‘वयं चिय खत्तिया तावसा संवुत्ता’ । एवं च तावसासमे विजाहर-देवया-परिग्गहिओ सुभ(भू)मो चक्कवट्ठी देहोवचएणं कला-कलावेण य वड्डिउं पउत्तो । नेमित्तिएण पुच्छिएण सिद्धं रामस्स—‘जो [ए]यम्मि सीहासणे निविट्ठो एयाओ खत्तिय-दाढाओ पायसीभूयाओ खाहिति, तत्तो ते मरणं’ । मढं काऊण व(क)यं सीहासणं, ५ पुरओ निवेसियं दाढा-पुण्णं थालं । निरुविओ अणिवारिओ सत्तागारो । ठविया आरक्खिय-नरा । इओ य, स्नेहनाओ विजाहरो पउमसिरीए धूया[ए] नेमित्तिणा आइढं सुभोमं भत्तारं पडियरंतो चिद्धइ । अण्णया सुभोमेण पुच्छिया जणणी—‘किं एत्तिओ लोओ?, उवा(दा)हु अण्णो वि अत्थि?’ । तओ सवित्थरेण नियय-वुत्तंते सिट्ठे रोसानल-पज्जलिओ अहिमाणेण एगाभी वारेजंतो वि गओ हत्थिणाउरं । पविट्ठो तत्थ तडे(मढे) । १० निसन्नो सीहासणे सुक्क-कंदा पण्डा वाणमंतरी, खीरीभूयाओ य दाढाओ भुंजिउं पयत्तो । वहणमुज्जया य आरक्खिया नरा निवारिया’ य विजाहरेण । मुणिय-वुत्तंतो संनद्ध-खंधावाराणुगम्ममाणो गहिय-परसू पत्तो रामो वि । ज(जि)यं से सेन्नं विजाहरेहिं । तओ समुवड्ठिओ रामो, जाव उल्हाणा परसू । सुभूमो वि उड्ठिओ तं चिय थालं वेत्तूण, देवयाए चक्कं कयं । तेण छिन्नं रामस्स सीसं । निवडियं गंधोदयं । जाओ १५ चक्कवट्ठी । अहिमाणेण य एकवीसं वाराओ निव्वंभणी कया पुहई । गव्वो वि ड्ढालिय ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुभोमचक्किस्स साहियं चरियं ।

आगम-विहिणा जीवो निसुणंतो लहइ कल्लणं ॥

॥ सुभोम-क्खाणयं समत्तं ॥

सुपसत्थ-नाण-दंसण-चरणाहरणाण सावगाणं पि ।

निच्चं वट्ठंति सुरा कज्जे जह चेडयनिवस्स ॥ ४८

[सुप्रशस्त-ज्ञान-दर्शन-चरणाभरणानां श्रावकाणामपि ।

नित्यं वर्तन्ते सुराः कार्ये यथा चेटकनृपस्य ॥ ४८]

जहा वेसालीपु-रोहियाए चेडयस्स देवेहिं सन्नेज्झं कयं, तहोवएसमाला-विवरणाओ २ सवित्थरं नायवं [६६] ।

संपत्त-महामहिमो गव्वं न करेज्ज नाउमप्पाणं ।

जह सा चित्तयर-सुया नरिंद-महिलत्तणं पत्ता ॥ ४९

[संप्राप्ता महती महिमा येन स तथा गर्वं न कुर्यात् ।

ज्ञात्वा आत्मानं महिमायाः पूर्वं कृपणकल्पकाऽसौ चित्रकरमुता ॥ ४९]

— [६७. गर्व-निषेधे चित्रकरसुता-कथा] —

वसंतउरे नयरे जियसत्तू राया । 'जमण्णोसिं राईणमत्थि, तं किं मम नत्थि ?' पुच्छि-
एण साहियं दूएण— 'देव ! चित्तसभा नत्थि' । तओ मेलिऊण चित्तयरे विभत्तं समभागेण
खेत्तं, समारद्धा चित्तेउं । अण्णया चित्तयर-दारिया हट्ट-मज्जेण गच्छंती पहाविय-तुर-
यारोहाउ कह वि चुक्का पत्ता पिउणो समीवं । भणियं च णाए— 'ताय ! उण्हं चिय
भुंजसु' । तेण भणियं— वाहरियाए गंतूण भुंजामि' । तओ कुट्टिमंमि वण्णिएहिं वरहि-
पिच्छं लिहियं । मोरपिच्छासंकाए पसारिओ राइणा हत्थो । तओ सहासं भणियं चित्तगर-
सुयाए— 'तिहि पाएहिं मंचिया न चिट्ठइ त्ति बहुकालाओ चउत्थ-पाओ लद्धो' ।
समुप्प[न्न]-कोउगेण य पुच्छिया राइणा— 'किमेयं ?' । तीए भणियं— 'एक्को एस राया
महामुक्खो, जो अणेग-कुडुंव-पडिबु(व)द्धाणं एगागीण य सरिसं खेत्तं समप्पेइ । वीइओ
आसारोहो, जो हट्ट-मज्जेणं वाहिण्ण तुरंगमेण वच्चइ । तइओ मम जणओ, जो
अगुण्णणुणो नरवइणो कए भोयणं सीयलावेइ । चउत्थो तुमं, जो कित्तिमाकित्तिमाणं
पिच्छाणं विसेसं न वियप्पेसि' । 'अहो ! से विण्णाणाइसओ !' भावेंतेण य पट्टविओ
मणूसो से जणय-समीवे । भणियं च णेण— 'राइणो नियय-धूयं देसु' । भय-विम्हया-
इकायरं च भणियमणेण— 'किमम्हाण धूयाए रूय(व)विहवाइ-रहियाए परमेसरो
काहिति ?' । गंतूण भणियमणेण । दु[इ]य-वारं पि पट्टविओ राइणा । तीए भणिओ
जणओ— 'भणेजसु जहा न पडिवत्ति काउं समत्थो' । तहा सिट्ठेण राइणा पेसियं दवं ।
उव्वूढा राइणा । दिण्णो वासओ । पुव्व-सिक्खविया य पुच्छिया दासचेडीए कहाणयं ।
एगस्स राइणो पच्छन्न-घर-ट्टिया सुवण्णयारा कलहोयं घडेंति । इक्केण भणियं— 'राई
वट्ठइ' । सो कहं वियाणइ ? । दासचेडीए भणियं— 'साहसु, न याणामो' । तीए
भणिओ(यं)— 'निदा आगच्छइ संपयं, कल्लं साहेमो' । कोउगेण य राइणा दिन्नो विइय-
दिवसे तीए चिय वारओ । पुच्छिया चेडीए— 'कहं वियाणेइ ?' । तीए भणियं—
'रत्ती-अंधओ, अहवा राई— जरगो आगच्छइ, मउलिय-पउम-दंसणाओ वा' । एक्केण-
(काए) भणियं चेडीए— अण्णं कहसु । एगेण राइणा दोन्नि चोरा गहिया । ते मंजूसाए
छोदूण नईए पवाहिया । तीर-पत्ता य विहाडिया केणावि मंजूसा । दिट्ठा पुरिसा ।
एक्केण भणियं— 'तईयं दिवसमम्हाणं एत्थ छूढाणं' । 'सो कहं वियाणइ ?' । तीए
भणियं— 'सामिणि ! कहेसु' । 'संपयं निदा वाहेइ, कल्लं साहिस्सामो' । पुणो वि दिन्नो
वारओ । पुच्छियाए य भणियमणाए— 'तस्स तेइज्जरो आगच्छइ, तेण जाणइ' त्ति ।
पुणो वि पुच्छिया । एगस्स राइणो अचंत-सुंदरा धूया रूव-लोमेण अवहरिया
विज्जाहरेण । तस्स य चत्तारि पुरिसा रयण-भूया नेमिच्चिओ, रहगारो, सहस्स-जोही
महासुहडो, विज्जो । 'जो आणेइ दारियं, सो चेव वीवाहे' त्ति । तओ नेमिच्चिणा
सिट्ठं— 'पुव्व-दिसाए विज्जाहरेण नीया' । तक्खणं चिय आगासगामी णिवत्तिओ रहिएण
रहो । समारूढा तत्थ चत्तारि वि । उप्पइया गयण-वत्तिणीए । दिट्ठो विज्जाहरो,
लग्गो सहस्सजोहिणा सह । वावाइओ सहस्सजोहिणा । तेण य मरमाणेण य छिन्नं
दारियाए सीसं । संपत्ता नयरं । ओसहि-सामत्थेण य जीवाविया वेजेण । उव्वगारिणी

त्ति काउं समुड्डिया सवे वि वीवाहिउं । 'कहं एत्तियाणं महिला हवामि?' त्ति मण्णमाणीए भणियमणाए—'जो मे सह जलणंमि पविसइ, तस्साहं भारिया हवामि, न अण्णेसि' । ता को तीए सह जलणे पइसिस्सइ? । दासचेडीए भणियं—'सामिणि ! न याणामो, साहेइ(सु)' । तीए भणियं—'कहं क्कहिस्सामो' । तथो वियइ(इय)-दिवसे सिद्धं—'नेमिच्चिओ तीए सह चडिस्सइ, जहा सुरंगाए नीहरिस्सइ' । एवं च एरिसएहिं क्कहाणएहिं छम्मासं निरंतरं राया कामिओ । सेसं-महिलाओ छिड्डाणि अणि(णि)-स्संतीओ निच्चं चिद्धंति । मज्झण्हसमए य उवरए पइसिज्जण चित्तयर-वेसं काउण अप्पाणं निंदति । अवि य—

॥ 'एयं ते पिउ-संतं जरदंडी खंडं काय-मणियाई ।
एयं नरिंद-तणयं पइंसुय-रयणमाईयं ॥
ता मा गव्वं क्कहिस्सि अप्पाणं जाणिज्जण रे जीव !'
महिलाहिं निचो भणिओ एसा तुह साहणं कुणइ ॥
जाल-गवक्खेण तथो अप्पाणं पुलइज्जण निंदंती ।
ताहे स चिय इड्डा जाया सवाण नरवइणो ॥

॥ उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं मुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
चित्तकर-दारियाए निसुणंतो हवइ गय-माणो ॥

॥ 'चित्तकर-दारियाए क्कहाणयं समत्तं ॥

॥ भावं विणा कर्हेतो मुणि-चिद्धं नेय पावए मोक्खं ।
अंगारमदओ विव अहवा वि सुवंधु-सचिवो व्व ॥ ५०

[भावं विना कुर्वन् मुनि-चेष्टां नैव प्राप्नोति मोक्षम् ।
अङ्गारमर्दकवत्, अथवाऽपि सुवन्धुसचिव इव ॥ ५०]

कथमिदम् ? [६८] अङ्गारमदय-क्कहाणयं जहोवएसमालाए ॥

— [६९. अभाव-चरणे सुवन्धुसचिव-कथा] —

॥ दुइयमक्खणयं पुण—पाडलिपुत्ते कम्मण-भयाओ रसायणत्थं च चाणक्केण चंद-
गुत्तेण विम-भाविओ आहारो पवत्तिओ । अन्नया चंदगुत्त-थाले राउक्कडयाए निविट्ठा
महादेवी भोत्तुं । तं च दइण भणियं चाणक्केण—हा ! दुइ(इं) कयं । तथो विवण्णाए पोइं
फाडिज्जण कट्ठिओ दारओ । तस्स सीसे से विसेण कओ विंदू, तं चेव दारयस्स नामं
कयं चिंदुमारो । वड्डमाणो य जाओ जोवणत्थो । चंदगुत्ते य पंचचीभूए सो चिय राया
॥ संवुत्तो । अण्णया जहाऽवसरं भणिओ सुवंधु-नामेण पुव-मंतिणा—'देव ! जइ वि संपयं

अहं तए परिचत्तो, तुह संतिएण य भोइणा संवड्डिओ, ता जं ते परिणाम-सुंदरं तं मुह-क[डु]यं पि भणियवं ति ।

“मुहु-महुरं” परिणइ-मंगुलं च गेण्हंति दिंति उवएसं ।

मुह-कडुयं परिणइ-सुंदरं च विरल च्चिय नरिंद ! ॥”

ता इमस्स वीसास-घाइणो चाणकस्स न वीससियवं, जेण मे जणणीए पोड्डं फाडियं । तओ पुच्छिया रायणा थणधाई । तीए वि तह ति सिट्ठो । रुट्ठो राया चाणकस्स । चित्तिं च गेण । आरोविओ अनिउत्ती-कोवो सुवंधुणा राइणो, आसन्नीहूओ य मे मरण-कालो, ता तह करेमि, जहा एसो वि न संसार-निबंधणं विसय-सुहमणुहवइ । जोग-मंताइएहिं संजोइऊण गंधे लिहियं भुज्जं । भुज्जेण सह पक्खित्ता समुग्गयम्मि, ढक्किऊण घोडि(लि)ओ जत्त(तु)णा । समुग्गओ वि पक्खित्तो मंजूसाए, सा वि ढक्किया तालय-सएण । तओ जिण-साहु-संघ-समण-वंभण-पमुहाइयाण दाऊण घर-सारं ठिओ नगरासन्ने इंगिणि-मरणेण । मुणिय-जहड्डिय-जणणीए मरण-वुत्तंतो संजाय-पच्छायावो सबल-वाहणो पत्तो बिंदुसारो । सबहुमाणं खामिऊण भणिओ चाणको — ‘एहि, वच्चसु पाडलिपुत्तं, अहिड्डिसु रज्जं’ ति । तेण भणियम् — अलमेयाए संकहाए, परिचत्तं मए सरीरं पि । तओ जाणिऊण से निच्छयं गओ राया । ‘मा पुणो समुप्पण्ण-पच्छायावो आगमिस्सइ’ ति मण्णमाणेण भणिओ सुवंधुणा राया — ‘अहं चाणकस्स पूयं करेमि’ । एवं भणिए काऊण पूयं मोक्क(को) करीस-मज्झे अंगारो, तेण य जलणीभूएण दट्ठो चाणको । सुवंधुणा समुप्पण्ण-दव्व-लोभेण चाणक-गेहं राया मग्गिओ, दिन्नं, पविट्ठो । तत्थ उग्घाडियं तालय-सयं पि, जाव मंजूसि-मुत्तं न किंचि दवं दिट्ठं । ‘अवो ! एयाए मंजूसाए जमित्थ सारभूयं तं हविस्सइ’ । विहाडियाए दिट्ठो जतु(उ)णा घोलिओ समुग्गओ । ‘हंत ! एत्थ रयणाणि भविस्सइ(स्संति)’ मण्णमाणेण विहाडिओ समुग्गओ । दिट्ठा मघमघंता गंधा । ते अग्घाइऊण निरुविय-समुग्गय-अब्भितरं दिट्ठं अक्खर-सणाहं भुज्जं । ‘अवो ! सुवण्ण-रयणाइ-संखा इत्थ भविस्सइ’ भावितो वाइयं(उं) पयत्तो ति । अवि य —

अग्घाइऊण एए जो गंधे मुणिवरो व न हु चिट्ठे ।

सो तक्खण-मेत्तेणं वच्च(च्चि)स्सइ अंतय-घरम्मि ॥

संजाय-विसाएणं पुरिसं जंघा(अग्घा)विऊण ते गंधे ।

भुंजाविओ य भोगे जा पत्तो तक्खणा मरणं ॥

तो सो जीविय-हेउं वत्थालंकार-कुसुम-तंदोलं ।

इत्थीउ घरं पुत्ते रयणाणि उ वंधु-सुहि-सयणे ॥

मणसा वि नेय ज्ञायइ मुणि व तव-नियम-सोसिय-सरीरो ।

विहरइ धम्म-विहूणो निय-जीविय-कारणा मंती ॥

उवणओ कायन्वु ति ।

॥ सुवंधु-कहाणयं समत्तं ॥

अच्चंत-पाव-भीरु रज्जं न लयंति दीयमाणं पि ।

अभय-महासाला इव जिणसासण-भाविय-मईया ॥ ५१

[अत्यन्त-पापभीरवो राज्यं न लान्ति दीयमानमपि ।

अभय-महासा(शा)लाविव जिनशासन-भावित-शरीरौ(मतिकौ) ॥ ५१]

६ जहा अभयकुमारेण सेणिएण दिज्जंत-रज्जं न पडिवन्नं, महासालेण य दिज्जंतं न पडिवन्नं पाव-निबंधणं ति काउं, तहा कायव्वं [७०-७१] ।

॥ अभय-महा[साल]-क्खाणयं 'समत्तं ॥

कालाणुरूप-किरियं सुयाणुसारेण कुरु जहा-जोगं ।

जह केसिगणहरेणं गोयम-गणहारिणो विहिया ॥ ५२

१० [कालानुरूप-क्रियां श्रुतानुसारेण कुरुष्व यथा-योगम् ।

यथा केसि(शि)गणधरेण गौतमगणधारिणो विहिता ॥ ५२]

कालानुरूप-क्रियां पञ्चमहाव्रतादिलक्षणाभागमानुसारेण यथा गौतम-समीपे पार्श्व-नाथीयकेसि(शि)गणधरेण कृतेति ।

— [७२. कालोचितक्रियायां केसिगणधर-कथा] —

१५ तं जहा — पाससामिणो तेवीसइम-तित्थयरस्स केसिनामो अणेग-सीस-गण-परिवारो ससुरासुर-नरिंद-पणय-पय-पंकओ वोहिंतो भव-कमलायरे, नासितो मिच्छत्तमन्धयरं, अवणेतो मोह-निदं, मासकप्पेण विहरमाणो समोसरिओ सावत्थीए नयरीए मुणि-गण-पाओगे फासुए तिंदुगाहिहाणे उज्जाणे । विउरुवियं तियसेहिं दिव्वमच्चंत-मणाभिरामं कंचण-सयवत्तं । ठिओ तत्थ । समाढत्ता धम्म-कहा । संपत्ता देव-दाणव-नरिंदाइणो

२० ति । अवि य —

तियसासुर-नय-चलणो धम्मं साहेइ गणहरो केसी ।

दडुव-दिडु-सारो मोक्ख-फलं सब-सत्ताणं ॥

तीए चिय नयरीए उज्जाणे कोडुगम्मि वीरस्स ।

सीसो गोयमगोत्तो समोसंदो इंदभूइ ति ॥

२५ कंचण-पउम-निसण्णो धम्मं साहेइ सो वि सत्ताण ।

पुवावराविरुद्धं पमाण-नय-हेउ-सय-कलियं ॥

नाणाविह-वत्थ-धरा सीसा केसिस्स सियवड-समेया ।

गोयम-गणहर-सीसा मिलिया एगत्थ चिंतंति ॥

अवो ! मोक्ख-कजे साहेयवे किं पुण कारणं पास-सामिणा चत्तारि महवयाणि १, कारण-जाए य पडिक्कमणं ? । अण्णस्स मुणिणो कयमण्णस्स कप्पइ । नाणाविह-वत्थ-गहणं, सामादय-संजमाईणि य । कीस चट्ठमाणसामिणा पंच महवयाणि, उभयकाल-पडिक्कमणमवस्सं, सियवत्थ-गहणं, एगस्स मुणिणो कयं आहाकम्माइ सवेसिं न कप्पणिज्जं सेज्जायरपिंड-विवज्जं, सामादयं छेदोवत्था[व]णार्इणि ति ? ।

इय एवंविहचित्तं(न्तं) सीसाणं जाणिऊण ते दो वि ।

मिच्छत्त-नासणत्थं संगम-चिंताउरा जायां ॥

तओ जेडुं^१ कुलमवेक्खमाणो अणेग-सीस-गण-परिवारो बुच्चंतो विजाहराईहिं संपट्टिओ गोयमो तिंदुगुजाणे भगवओ केसिगणहरस्स वंदण-वडियाए । भणियं च परममुणिणा -

“गोयमो पडिवण्ण^२ [रूवण्णू] -सीस-संघ-समाउलो ।

जेडुं कुलमवेक्खंतो तिंदुगं वणमागओ ॥

केसी कुमारसमणो गोयमं दिस्समागयं ।

पडिरूवं पडिवत्तिं खिप्पं सो पडिवज्जइ ॥”

तक्खणं च सीसेहि रयाउ^३ निसेज्जाओ कय-जहारिह-विणयकम्मो गोयमो केसी य त्ति । १०

“केसी कुमार-समणे गोयमे य महायसे ।

दुहओ निसण्णा सोहंति चंद-सूर-सम-प्पभा ॥”

तओ ताण भगवंताण समागमं सोऊण कोऊहल-विन्नाण-हेउं पूयाइ-दंसणत्थमागया सवे पासंडिणो, गिहत्था, भवणवइ-वाणमंतर-जोइस-वेमाणिया[ण] य देवाणमणेगाउ कोडीउ त्ति । १५

कुलगिरिणो विव धणियं उण्णयवंसा^४ सहंति ते दो वि ।

निट्ठि(ट्ठ)विय-मयण-पसरा गेविज्जय-तियस-संकासा ॥

जिय-विसय-राग-पसरा महानरिंद व विवुह-नर-महिया ।

गयणं व निरुवलेवा सक्कीसाण व जय-पयडा ॥

करिणो व दिण्ण-दाणा गय-केसरिणो व खविय-मय-पसरा । २०

रविणो व खविय-दोसा तरुणो विव सउण-गण-निलया ॥

साहिय-विज्जा नमि-चिणमिणो व ससिणो व वड्डियाणंदा ।

मणिणु व दलिय-तिमिरा हरिणो व पसत्थ-सम्मत्ता ॥

दोन्नि वि अवसर(अइसय)-कलिया दोन्नि वि निय-तेय-तविय-दढ-पावा ।

दोन्नि वि तवसिरि-सहिया दोन्नि वि सिद्धीए गय-चित्ता ॥ २५

दोन्नि वि गरुय-पयावा दोन्नि वि जिणवयण-नहयल-मियंका ।

दोन्नि वि वित्थरिय-जसा दोन्नि वि तियलोय-नय-चलणा ॥

इय ते दोन्नि वि दिट्ठा तियसासुर-खयर-नर-गण-पहूहिं ।

दड्डव-दिट्ठ-सारा तेलोक-नमंसिया धीरा ॥

तओ तित्थाहि-गणहरो त्ति काऊण सीसाईण वोहणत्थं सविणयं जाणंमाणेणावि ३० पुच्छिओ गोयमसामी केसिगणहरेण पुव्वुत्त-संसर(ए) । गोयमेण भणियं - ‘उसभ-सामि[तित्थ-साहु]णो अच्चंतमुज्ज(ज्जु)य-जडा, वद्धमाणसामि-तित्थ-साहुणो पुण अच्चंत-वक्क-जडा । अओ पुव्विष्ठ-साहुण दुव्विसोहओ,^५ पच्छिमाण पुण दुरणुपालओ । इमिणा कारणेण दोण्हं पि पंचमहवयाइ-लक्खणो । मज्झिम-जिण-तित्थ-साहुणो पुण उज्जुया

विसेसणुणो, तेण धम्मो दुहा कए त्ति । निच्छएण पुण सम्मदंसण-नाण-चरित्ताणि
निवाण-मग्गो, ताणि-य सब्बेसिं पि तित्थयर-सीसाणं सरिसाणि त्ति । अवि य-

“साहु गोयम ! ते पण्णा जं छिण्णो संसओ मह ।

अण्णं पि संसयं छिंद जिणिंद-वयणा दहं ॥

गेगाणं तु सहस्साणं मज्जे चिड्ढसि गोयमा ! ।

ते य ते अहिगच्छंति क्हं ते निजिया तुमे ? ॥

एगे जिए जिया पंच पंच जिता जिया दस ।

दसहा उ जिणित्ताणं सब-सत्तू जिणामहं ॥

‘सत्तू य इति के वुत्ते ?’ केसी गोयममच्चवी ।

[केसिमेवं वुवंतं तु गोयमो इणमच्चवी ॥]

एगे अप्पा[S]जिए सत्तू कसाया इंदियाणि उ ।

ते जिणित्ता जहा-नायं विहरामि जहा-सुहं ॥

साहु गोयम ! पण्णा ते छिण्णो मे संसओ इमो ।

अण्णो वि संसओ मज्झं तं मे कहय पुच्छिओ ॥

दीसंति बहवो लोए पास-वद्धा सरीरिणो ।

मुक्कपासो लहुव्भूओ क्हं विहरसि तं मुणी ? ॥

ते पासे सबहा छित्ता निहतूण उवायओ ।

मुक्क-पासो लहुव्भूओ विहरामि जहासुहं ॥

‘पासा य इति के वुत्ता ?’ केसी गोयममच्चवी ।

राग-रोसादयो तिवा नेह-पासा भयंकरा ॥

ते जिणि(छिदि)त्ता जहा-नायं विहरामि जहा-सुहं ।

केसी-गोयमणामं तेवीसइमं तु उत्तरज्झयणं ।

एवंविह-पुच्छाओ वयाओ तत्थ केसिस्स ॥

छिण्णा ताओ सवाओ जहागमं गोयमेण संतुडो ।

संयुणइ महासत्तं इमेहि सिद्धंतवयणेहि ॥

नमो ते संसयातीत ! सब-स(सु)त्त-महोदधे ! ।

जिणपवयण-गायण-ससी पयासियासेस-परमत्थ ! ॥

तओ पडिबण्णो पंच-महवयलक्खणो गोयमसामिणो समीवे केसिणा धम्मो त्ति ।

“तोसिया परिसा सवा संमत्तं पज्जुवाड्डिया ।

संयुया ते पसीयंतु भगवं केसि-गोयमा ॥”

उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं जह-ड्डियं गणहरोहिं ते(तो) भणियं ।

संखेवेण महत्थं निमुणंतो लहउ निवाणं ॥

॥ केसि-गोयम-चरियं समत्तं ॥

सुह-विंदुं इच्छंतो जलनिहि-विउलाणि सहइ दुक्खाणि ।
संते वि मोक्ख-सुक्खे महुविंदू कूवयनरो व्व ॥ ५३

[सुखविन्दुमिच्छन् जलनिधि-विपुलानि सहते दुःखानि ।
सत्यपि मोक्ष-सौख्ये मधुविन्दु कूप-नरवत् ॥ ५३]

— [७३. मधुविन्दु-कूपनर-कथा] —

जह अडवीए मज्झे पुरिसो वणहत्थि-णोछिओ भीओ ।
धावंतो^१ पासेसुं पेच्छइ पोंडरिय-मयनाहे ॥
ताण वि भीओ पुरओ दट्ठुणं रक्खसिं अचाइंतो ।
आरोढुं वडरुक्खं सुदीहरं तस्स हिट्ठम्मि ॥
अगडंमि देइ झंपं सर-खंभे लग्गिऊण से हिट्ठा ।
चिट्ठइ अइ(य)गरपावो कयंत-सरिसेण वयणेण ॥
फुंकार-का(फा)र-फणिणो अणवरयमभिद्वंति चत्तारि ।
मूसा य कसिण-धवला निच्चं खायंति सर-खंभं ॥
तुरिय-पहाविय-वणहत्थि-दिण्ण-वडपायवस्स अहंमि^२ ।
महुणो फुट्ठं जालं समयं महुमच्छियार्हिं ॥
खायंति ताउ देहं कमेण महु-विन्दुणो य उद्ध(डु)-मुहो ।
आसाएंतो भणिओ आयास-गएण खयरेण ॥
गय-सीह-वग्घ-रक्खसि-अजगर-फणि-कूव-मूसय-भयार्हिंतो ।
तारेमि कीस चिट्ठसि ? महु-विंदु-पलोहिओ एत्थ ? ॥
सो भणइ लंवमाणो महु-विंदू जाव मज्झ वयणंमि ।
निवडइ ता तारेज्जसु एवं भणिओ मओ खयरो ॥
एसोवणओ इहइं अडइ-समो इत्थ होइ संसारो ।
पुरिस-समो संसारी वणहत्थि-सुविब्भमो मच्चू ॥
मयणाह-वग्घ-सरिसा राग-दोसा सुदुज्जया घोरा ।
रक्खसि-कप्पा उ जरा कूवय-सरिसो भवो भणिओ ॥
अयगर-मुहं च नरगो फणि-सरिसा कोह-माण-मय-लोहा ।
उंदुर-सरिसा पक्खा सिएयरा दो वि नायवा ॥
सरथंभ-समं जीयं वरडी-सरिसाओ विविह-वाहीओ ।
महुविंदु-समा भोगा वडतरुवर-विब्भमो मुक्खो ॥
विज्जाहर-संकासो परमगुरु भणइ किमत्थ संसारे ? ।
अणुहवसि दुक्खमउलं मुक्ख-सुहे सासए वच्छ ! ॥
एवं भणिय-मित्ता लहुकम्मा उज्झिऊण पावाइं ।
वच्चंति सासय-पयं अवरे महुविंदु-सरिसेसु ॥

करि-कन्न-चंचलेसु माणुस-सारीर-दुक्ख-हेऊसु ।
 तुच्छेसु असुइएसुं भोगेसुं मुच्छिया संता ॥
 हिंसा-ऽलिय-चोरत्तण-मेहुण-परिग्गहेसु आसत्ता ।
 मरिऊण काल-मासे नरयं(गं) वच्चंति कय-पावा ॥

॥ कूवय-भव(नर)-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

संदेहं संपत्तो मुणिणो पुच्छिज्ज मुणिय-जिण-वयणा ।
 जह सेणिएण पुट्ठो जाया-चरियं महावीरो ॥ ५४

[सन्देहं सम्प्राप्तो मुनीन् पृच्छेत् मुणित(ज्ञात)-जिनवचनान् ।
 यथा श्रेणिकेन पृष्ठो जाया-चरितं महावीरो ॥ ५४]

— [७४. सन्देह-पृच्छायां श्रेणिक-कथा] —

सेणियो चरिम-पोरुसीए भगवओ वंदण-वडियाए गओ सपरिवारो । आगच्छंतेण
 य पओसे दिट्ठो पडिमा-गओ मुणी, वंदिओ भाव-सारं । चेह्णुणाए वि सुह-पसुत्ताए य
 निग्गओ पंगुरणाओ वाहिं हत्थो, कड्डीहूओ सीएण । तओ तं मुणिं संभरिऊण
 भणियमणाए — 'स तपस्वी किं करिष्यति ?' । सोऊण य चित्तियं सेणिएण — 'अव्वो !
 १५ पाएण दिन-संकेया कस्स वि, तेणेवं भणइ' ति । पहाए भणिऊण अभयं 'अंतेउरं
 दहसु' ति गओ भगवओ वंदण-वडियाए । पुच्छिओ भगवं — 'किं चिह्णुणा एगपत्ती
 अणेग-पत्ती वा ?' । भगवया भणियं — 'देवाणुप्पिया ! एगपत्ती' । तओ संजाय-
 पच्छायावो पहाविओ नयराभिमुहं । अभओ वि सुन्नं हत्थिसालं पलीविऊण पयट्ठो
 तित्थयर-वंदणत्थं । पुच्छिओ सेणिएण — 'किं लाइयं अंतेउरं ?' । तेण भणियं —
 २० 'आमं' । सेणिए[ण] भणियं — 'कीस तुमं न तत्थ पविट्ठो ?' । तेण भणियं — 'अलं
 मज्झ जलण-दाहेण, पवजं काहामो' । तओ 'मा विसायं गच्छउ' ति मण्णमाणेण
 साहियो सव्भावो ति । उवणओ कायव्वो ति ॥

॥ सेणिय-क्खाणयं 'समत्तं' ॥

जीयं(वं) अथिरं पि थिरं धम्मम्मि कुणंति मुणिय-जिण-वयणा ।
 २५ गिहिणो अभय-सरिच्छा रयणाणं तिकोडि-नाएण ॥ ५५

[जीवमस्थिरमपि स्थिरं धर्मे कुर्वन्ति मुणि(ज्ञा)तजिण(न)वचनाः ।
 गृहिणोऽभय-सदृशा रत्नानां त्रिकोटि-ज्ञातेन ॥ ५५]

गृहिणोऽपि, अत्रापिशब्दो लुप्तो द्रष्टव्यः । ज्ञातम्-उदाहरणम् । कथमिदम् ? —

— [७५. धर्म-स्थैर्येऽभयमन्त्रि-कथा] —

वद्वमाणसामिणो चरमतिथयरस्स सीसो पंचमगणधरो सुधम्मो संपुण्ण-दुवालसंगी
कमेण विहरमाणो समोसरिओ रायगिहे । साहुणो य भत्ति-वहुमाण-पुव्वं ईसर-धरेसु
आहार-वत्थाईहिं पूइजंता दड्डूण नियय-कम्मणो निव्विण्णो निक्खंतो 'कड्डभारय-दमगो ।
तं च 'पुलोईऊण तवसिरि-समद्वासियं 'अहो ! कड्डभारओ 'कैरिसो जाओ?' । लोग-
वयणाणि असहमाणेण भणिओ गुरू- 'भयवं ! अण्णत्थ वच्चाओ' । गमण-काले
णतो गुरूहिं आपुच्छिओ अभओ । तेण वि भणियं- 'भयवं ! किं मास-कप्पो पडि-
पुण्णो ?' । गुरूहिं भणियं- 'न पुण्णो, नवरमेस सेहो परीसहं न सहए 'सोढुं' । अभएण
भणियं- 'ताण य तहा करेमो, जहा न जाएइ परीसहो' । अण्ण-दियहम्मि रयणाणं
तिण्णि रासीओ काऊण 'अभओ रयणाणि देइ' ति पडहय-पुव्वं 'वाहितो सव्वो वि
लोगो । तओ भणियमभएण- 'उदगं जलणं महिलं उज्झिऊण गिण्हह तिण्णि वि
रयण-रासीओ' । लोगेण भणियं- 'भो ! एतेहिं परिचत्तेहिं किं रयणेहिं काहामो ?' ।
अभएण भणियं- 'जइ एवं, ता कीस एयं महासत्तं दुस्सह-तवलच्छि-समद्वासियं
महरिसिं [सं] तं किं 'कड्डाहारं' ति वाहरहं ?' । तओ जल-जलण-महिला परिच-
त्ताओ एतेण एयाओ तिण्णि वि रयण-कोडीउ ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दमगमुणिणो मुणंतो पावइ हिय-इच्छियं सोक्खं ॥

खंतीए वट्टमाणा पुरिसा पावंति केवलं नाणं ।

जह चंडरुद्र-सीसो खंदय-सीसा य दिट्ठंता ॥ ५६

[क्षान्तौ वर्तमानाः पुरुषाः प्राप्नुवन्ति केवलज्ञानम् ।

यथा चण्डरुद्र-शिष्यः स्कन्दक-शिष्याश्च दृष्टान्ताः ॥ ५६]

— [७६-७७. क्षान्तौ चण्डरुद्र-स्कन्दक-शिष्य-कथा] —

जहा उज्जेणीए नयरीए चंडरुद्देण वत्त-वीवाहो वणिय-तणओ पद्दाविओ । जहा
पंथे वच्चंता, गुरुणा दंडेणाहयस्स सम्मं सहंतस्स सेहस्स केवलमुप्पण्णं, कय-पच्छायाव-
यस्स गुरुणो यं । तहोवएसमाला-विवरणे सवित्थरं भणियं । खंदय-सीसाणं पि जहा
खंतीए केवलमुप्पन्नं, एयं पि सवित्थरं तत्थेव भणियं ति । उवणओ कायवो ।

॥ चंडरुद्र-क्खाणयं 'समत्तं ॥

रमणीयण-वेलविया वियङ्ग-पुरिसा वि होंति हसणिज्जा ।

जह दियवरस्स तणओ सिक्खंतो जुवइ-चरियाइं ॥ ५७

[रमणीजन-प्रतारिता विदग्धपुरुषा अपि भवन्ति हसनीयाः ।

यथा द्विजवरस्य तनयः शिक्षमाणो युवति-चरितानि ॥ ५७]

— [७८. युवति-चरिते द्विजतनय-कथा] —

कथमिदम् ? — सिरिलाडदेसस्स चूडामणि-संकासं संपत्त-तिवग्ग-महाजण-समद्धासियं भरुयच्छं नाम महानयरं । तत्थ य निय-धम्मकम्माणुट्ठाण-परायणो जलणप्पहो नाम पहाण-दियवरो । पुत्तो से सोमप्पभो । सो य निय-जणयाओ वेत्तूण वेयाइ-सत्थं, 'विज्जासु पुरिसेण असंतुट्ठेण होयवं' इमं भावितो गतो पाडलिपुत्तं । अहिज्जियाणि समत्थ-सत्थाणि सब्बहा, संपत्तो चोदसण्हं पि विज्जा-ठाणाण पारं । अण्ण-दियहम्मि चित्तियमणेणं ति —

“किं ताए नाण-लुच्छीए ? सुंदराए वि अण्ण-देसम्मि ।

जा न सदेस-विउसेहिं जाणिया दट्ठ-दट्ठवा ॥”

तओ गओ भरुयच्छं । आणंदिया नागरया, परितुट्ठा बंधुणो, समाढत्तं नाणाविह-
 ११ सत्थाण वक्खाणं । तक्खण-गहिय-सत्थ-वक्खाण-कोउआओ कहिंचि उवरोह-
 सीलयाए विसएसु 'निप्पिवासं नियय-भत्तारं मुणिऊण चित्तियं से भारि-
 याए — 'अवो ! पुन्न-पावणिज्जस्स विसय-सुहस्स समत्थ-सत्थाणि सिक्खंतेण कय-
 मंतरायं अप्पणो मज्झं च अणेण, ता केणइ उवाएण एयं पट्टवेऊण सेवेमि अण्ण-
 पुरिसं' । अण्ण-दिवहम्मि भणिओ स णाए — 'अज्जउत्त ! वक्खाणसु मे जुवइ-चरियं' ।
 २० तेण भणियं — 'नामं पि न मए सुयं इमस्स सत्थस्स' । तीए भणियं — 'ता किं सेस-
 सत्थेहिं, तेण विणा ?' । 'ता हंत ! जाणिऊण. जुवइ-चरियं पूरेमि जायाए मणोरहे'
 [चि] भावितो पयट्ठो पाडलिपुत्ताभिमुहं । ठिओ सहुराउरीए वाहिरुज्जाणे । सुओ
 विजयाभिहाणाए भट्टदारियाए जंपंतो जहा — 'जुवइ-चरिय-सिक्खणत्थं पाडलिपुत्ते
 गमिस्सामो' । 'अहमेव जुवइ-चरियस्स गंभीरत्तणं दाएमि' चितंततीए पट्टविया दास-
 २५ चेडी — 'इमस्स जणणि-जणयाइय-विसेसं सवित्थरं नाऊण झत्ति मे कहसु' । तहा कए
 कमेण सो भिक्खं भसंतो पत्तो विजयाए मंदिरं । तओ कंठे वेत्तूण देस-पुर-जणणि-
 जणय-भाइ-भणिणि-सयणाइ-नाम-गहण-पुव्वयं कलुणं रोविउं पयत्ता । पक्खालिय-मुहा
 य पुच्छिया परियणेण — 'को एस ?' । तीए भणियं — 'पित्तिय-पुत्तो भाया वालभावं
 दिट्ठो' । तओ अव्वंणिओ सुयंध-तेल्लेणं, ण्हाविओ महाविच्छट्ठेण, परिहाविओ महारिह-
 ३० महग्घ-मोहं वत्थ-जुवलंयं, भुंजाविओ विचित्ताहारेण, विलित्तो चंदण-रसेण, दिन्नो
 तंवोलो । तओ कामिय[ण]-मणोहरे विरइय-संज्झावइत्ते(पईवे)पत्ते पढम-पओसे भणिओ
 भत्तारो विजयाए — 'अज्ज मए भाउणो सया[सा]ओ जणणि-जणयाइयाण वत्ता मुणेयवा,
 ता वासहरे एगागी तुमं चिय वससु' । संठवेऊण भत्तारं पविट्ठा तेण सह दुइय-वासहरे ।

कयाणि दोष्णि सयणाणि निविष्णाणि । तेसु समादत्ता पुंवरिसि-कहा, कहंतो चिय अंतरिओ निहाए, उड्डवेऊण भणियमाणाए—‘निचं(चिं)तो सुयसि, न मम वेयणं वियाणसि?’ । तेण भणियं—‘का तुज्झ वेयणा?’ । तीए भणियं—‘वम्मह-वेयणा’ । ‘अवो ! निहा-मोहेणेवं पलवइ’ ति ससंकेण पुणरवि पुच्छिया, वम्मह-वियाणं चिय साहिया । तेण भणियं—‘भद्रे(हे) ! न मम पुरओ एयारिसं जंपिउं जुत्तं’ । तीए भणियं—‘तुज्झ पुरओ भणामि, जेणावणेसि’ । तेण भणियं—‘हा ! मा एवं इह-परलोग-विरुद्धं जंपसु’ । तीए भणियं—‘नत्थित्थ विरोहो, जेण दाविओ एस मग्गो हरि-हर-परमिद्धि-वासवाईहिं महापुरिसेहिं’ । तेण भणियं—‘मा एवं जंपसु, न एएहिं भगिणीओ कामियाओ’ । तीए भणियं—‘न होमि ते भगिणी’ । तेण भणियं—‘तहा वायाए पडिवन्ना, ता मा उभयलोग-विरुद्धं कुणसु’ । तीए भणियं—‘जइ परम-लोग-भीरु, ता रमिऊण ममं बंभणि जीवावेज्जसु’ । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहुणा ?, जीवंतो न अकायवं करेमि’ । तीए भणियं—‘मओ न तरसि, जीवंतो जइ करेसि । अन्नं च किमेत्थ [अ]कायवं ?, जेण लाडाण माउल-धूया गम्मा, उदिच्चाण सवक्क-जणणी, अण्णेसिं भाइ-महिला, काणं पि सहोयरा; एत्थ पुण पित्तिय-धूया, ता मा सुरय-सुह-विग्घं करेसु’ । तेण भणियं—‘किमेत्थ पुणरुत्तो(त्त)-भणिएणं ? ति, सच्च-वयणेण ममं तुमं भगिणिय’ ति । तीए भणियं—‘जाव न विगुत्तो, न ताव मे वयणं करेसि’ । तओ महया सहेण वाहरियं, संपत्तो जणो । मज्झण्ह-जिमिय-भोयण-सरावं पुव्व-निहित्तं सयणीय-तले उंवि(उज्झि)ऊण भणिओ लोगो—‘विसइया जाया, तेण वमित्तं, अणेण पाइओ उसिणोदगं, सेकिओ जलणेण, थेव-वेलाए सत्थीहूओ’ भणिऊण पट्टविओ सवो वि लोगो । ठविऊण वासहर-कवाडाणि भणिओ पुणो वि—‘जइ दिट्ठो पच्चओ, जीविएण य कज्जं; ता संपयं पि अच्चा(च्चंता)णुरत्तं पडिवज्जसु ममं’ । तेण भणियं—‘सवं तुज्झायत्तं मम जीवियं, न विसयइ(ए)च्छा समुप्पज्जइ, एवं ठिए जं तुमं भणसि, तमसंसयं निवियप्पं करेमि,’ । ‘अलमणणुरत्तेण गमिएणं’ ति मण्णमाणीए भणिओ एसो । तुमए संलत्तं—‘इत्थी-चरियं सिक्खामि’, तेण तुह वोहणत्थं एस पवंचो मए रइओ । ता विरमसु एयाओ, जेण न देवेहिं पि जाणिज्जइ । अवि य—

“तंतेहिं भूत-रक्खस-ढयरा घेप्पंति डाइणीओ य ।

विसहर-जलणाइया, वलेणं हय-गयवराइया ॥

भत्तीए देव-गुरुणो, जणणी-जणयाइया^१ विणएणं ।

सब्भावेणं मित्ता, दाणेणं पइणो सवे ॥

राइणं हिययत्थो इंगियमाइहिं घेप्पए दूरं ।

सत्थाणं विसमाण वि परमत्थो नवरि बुद्धीए ॥

इत्थीए वेलं चरियं मायामय-मयण-दोस-दुल्ललियं ।

एयाण न एकेण वि घेप्पइ तियसासुरेहिं पि ॥”

तओ घेत्तूण जुवलयं, समप्पिऊण अद्धफालाणि पट्टविओ नियय-वराभिमुहं । अओ न इत्थीण वीससियवं ति ।

“सुद्ध वि जियासु सुद्ध वि पियासु सुद्ध वि य लुद्ध-पसरासु ।

अडवीसु महिलियासु^१ उ वीसंमो नेय कायव्वो ॥

रज्जवेति न रज्जंति लेंति हिययाइं न उण अप्पेंति ।

छप्पणय-वुद्धीओ जुवईओ दो वि सरिसाओ ॥”

ता नेवाणत्थिणा परिहरियवाउ त्ति, एसो धम्मोवएसो त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं दियवर-तणयस्स साहियं चरियं ।

भावेमाणो सम्मं जुवईसु विरज्जए जीवो ॥

॥ दियवरतणय-कखाणयं^२ समत्तं ॥

सीहगिरीं विव सीसे इच्छाए संठिए णिसेविज्जा ।

आणाए अवट्ठंते कालकसूरि व्व मुच्चेज्जा ॥ ५८

[सिंहगिरिव शिष्यानिच्छीयां संस्थितान् निषेवेत ।

आज्ञायामवर्तमानान् कालकसूरिव मुच्चेत् ॥ ५८]

वइरखुड्डय-गुण-जाणणत्थं सीहगिरिणा साहुणो भणिया—‘मए गामंतरं गंतव्वं,
एस ते(भे) वइरखुड्डओ वायणायरिउ त्ति । अवि य—

“गुण-जेट्ठेण वि लहुओ गुरुणो वयणाउ इच्छिओ वयरो ।

सुंदरमसुंदरं वा गुरुणो च्विय जेण जाणंति ॥

सीहगिरि-सुसीसाणं भइं गुरु-वयण-सदहंताणं ।

वइरो किर दाही वायण^३ त्ति न विकोवियं वयणं ॥”

सवित्थरमिमं [७९] अकखाणयं उवएसमाला-विवरणाओ नायवं । अओ एवंविहे

सीसे गिण्हेज्ज, एसो उवणओ ।

॥ सीहगिरि-कखाणयं^२ समत्तं ॥

— [८०. कुशिष्य-त्यागे कालकसूरि-कथा] —

दुइयमकखाणयं भण्णइ—

अणेग-जिणभवण-विभूसियाए तियसपुरि-विभमाय(ए) उज्जेणीए नयरीए अणेग-

सिस्सगण-परिवारो सुवहुस्सुओ कालगो नाम सूरी । जो य, दिवायरो अण्णाण-तमंध-
यारस्स, कुलमंदिरं नाणलच्छीए, संकेय-ट्ठाणं तवसिरीए, जलनिही गुण-रयणाणं,
पाउस-घणो कोवानल-तवियाणं, कप्पपायवो सउणाणं ति । अवि य—

“निय-वयण-किरण-वोहिय-भविय-महाकमल-संड-दिणनाहो ।

दड्ढव-दिड्ढ-सारो कालयसूरी सुरगुरु व ॥

सीमंधर-वयणाओ निओय-कहणेण रक्खियज्जो व ।

कालयसूरी वि दढं सविम्हयं वंदिओ हरिणा ॥”

सीसा य से सारण-वारणाईहिं चौइया वि जाहे न 'समण-किरियाइयासु पवत्तंति,
ताहे राईए पसुत्ते मुत्तूण पयड्डो देसंतरं ठियस्स नत्तुयस्स स्वागरचंदस्स समीवं ।
पच्चूसे य आयुरियमपेच्छंता संजाय-संका लग्गा से अणुमग्गणं सवे वि सीसा । जाओ
जणवाओ - 'कालायरिओ निग्गओ' । सवण-परंपरेण य सुयं स्वागरचंदेणावि । कमेण
य पत्तो तत्थ कालगस्त्री, पुच्छिओ स्वागरचंदेण - 'अज्ज ! किल मम पियामहो ३
कालगस्त्री निग्गओ इहागमिस्सइ' । तेण भणियं - 'मए वि सुयं' । नाण-परीसहस-
सहमाणो तं कालगं पुच्छइ - 'केरिसं मए वक्खाणियं ?' । तेण भणियं - 'सुंदरं' ।
पुणरुत्तं च सेस-स्त्रीहिंतो अप्पाणं सुंदरयरं मण्णमाणस्स अण्ण-दियहम्मि भणियं
कालगेण - 'अणिच्चयं वक्खाणेसु' । स्वागरचंदेण भणियं - 'अन्नं पि विसम-पयत्थं
वक्खाणावेसु' । तेण भणियं - 'न विसम-पयत्थमवगच्छामि' । तओ समाढत्तो १०
वक्खाणेउं 'अणित त्ति धम्महो किं न चिंतेमो ?' इच्चाइ ।

अत्रान्तरे भणियं(तं) कालकेन - "नास्ति धर्मः, प्रत्यक्षादिप्रमाणगोचरातिक्रान्त-
त्वात्, खर-विषाणवदित्युक्तम् -

"प्रत्यक्षेण ग्रहोऽर्थस्य निश्चितेन प्रशस्यते । तदभावेऽनुमानेन वचसा तद्व्यतिक्रमे ॥"

न च प्रत्यक्षादिना प्रमाणेनासौ गृह्यते, इत्यलं तद्विषयस्तेन 'अवो ! पियामहाणुकारी १५
एस खडिक्करो' संजायासंकेण भणियं स्वागरचंदेण - "तत्र यदुक्तं भवता तदसद्,
यतः कार्यद्वारेण प्रत्यक्षेणापि धर्माधर्मौ गृह्येते इति । उक्तं च -

"धर्माज्जन्म कुले शरीरपटुता सौभाग्यमायुर्धनं

धर्मेणैव भवन्ति निर्मलयशो-विद्याऽर्थ-सम्पत्तयः ।

कान्ताराच्च महाभयाच्च सततं धर्मः परित्रायते

धर्मः सम्यगुपासितो भवति हि स्वर्गापवर्ग-प्रदः ॥"

अन्यच्च - "निय-रूवोहामिय-खयरनाह-मयणो व केइ दीसंति ।

मंगुलरूवा अन्ने पुरिसा गोमायु-सारिच्छा ॥

परिमुणियासेस-सत्थ-सुरमंति-विब्भमा के पि ।

अण्णाण-तिमिर-छन्ना अण्णे अंध व वियरंति ॥

संपत्त-तिवग्ग-सुहा एके दीसंति जण-मणाणंदा ।

परिवज्जिय-पुरिसत्था उव्वियणिज्जा विसहरु व ॥

धरिय-धवलायवत्ता वंदियण-उग्घुड्ड-पयड्ड-माहप्पा ।

वच्चंति गयारूढा अण्णे धावंति सिं पुरओ ॥

पणइ(ई)ण पूरियासा निम्मल-जस-भरिय-महियलाभोगा ।

अण्णे उ कलंकिल्ला पोड्डं पि भरंति कह कह वि ॥

अणवरयं देंताण वि वड्डइ दव्वं सुयं व केसिंचि ।

अण्णेसिमदिंताण वि घेप्पइ नरणाह-चोरोहिं ॥

इय धम्माधम्म-फलं पच्चक्खं जेण दीसए साहू ।

मोत्तण अहम्मं आयरेण धम्मं चिय करेसु ॥”

एवं च सत्थत्थ-विणोएण जाव कइवय-वासराणि चिहंति सूरिणो सागरचंदेण सह, ताव संपत्ता साहुणो कालगायरियमन्निसंता । सागरचंदेण भणियं—‘आगओ एको अज्जओ, तेणागंतुकामो सिद्धो सूरि’ । श्रव-वेलाए य वियारभूमी आगच्छंतं दहूणायरिय-मब्भुद्धिओ पाहुणय-साहूहिं, वंदिओ भाव-सारं । संजायासंकेण पुच्छिया ते सागर-चंदेण—‘को एसो?’ । तेहिं भणियं—‘कालायरिओ’ । तओ पाएसु पडिऊण सवभाव-सारमप्पाणं निदिउमाहत्तो । सूरिणा भणिओ—‘मा झूरसु, न ते भाव-दोसो’ । तओ सविसेसं खामिओ सब-साहूहिं । अण्ण-दियहम्मि पुंजीकाराविओ बालुयाए पत्थयं कुट्टिमे सागरचंदो गिण्हाविऊण तत्तो अन्नत्थ सबं पक्खिवाविओ । एवं जाव कइवय-वारे करेह, ताव ऊणीहूओ पत्थओ । तओ भणिओ सूरिणा—‘बालुगा-सरिसं सुयं पभवायरियाइ-कमेण ज्झीणं, नवरं गणहराणं संपुण्णं । अण्णेसिं चोदसपुवधराणं पि न संपुण्णमत्थि; जेण ते वि भगवंतो छट्ठाण-चडिया कहिजंति, ता मा सुय-मयं कुणसु’ त्ति ।

“मा बहउ को वि गच्चं एत्थ जए पंडिओ अहं चेव ।

आसन्नणु-मयाओ तर-तम-जोएण मइ-विमत्ता ॥”

तओ आसासिऊण सागरचंदं विहारिउं पयत्तो त्ति ।

अओ भण्णइ जहा इच्छा(आणा)ए अवइमाणा सीसा उज्झिया कालगेण, एवं कायवं । एसो उवणओ ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कालयगुरुणो विमलं निसुणंतो होउ मुहभागी ॥

॥ कालय-कलाणयं समत्तं ॥

दवाई लहमाणो साहूणं दिज्ज निजरट्टाए ।

वय-वत्थ-पूसमित्ता निदरिसणं बाहुसाहू य ॥ ५९

[द्रव्यादीनि लभमानः साधुभ्यो दद्यान्निर्जरार्थम् ।

वृत-वस्त्र-पुण्यमित्रौ निदर्शनं बाहुसाधुश्च ॥ ५९]

आदिशब्दात् क्षेत्रादिप्रग्रहः । चतुर्थ्यर्थे षष्ठी, यत उक्तम्—

“बहुवयणेण दुवयणं कट्ट(ट्टि)-विमर्त्ताए मच्चइ चउत्थी ।

जह हत्था तह पाया नमो त्थु देवाहिदेवणां ॥”

तेन साधुभ्यो दद्यादिति । पुण्यमित्रशब्दश्च प्रत्येकं सम्बन्धनीयः । तयोश्चरितं

(८१-८२) द्विमुनि-चरिते उक्तम् । बाहुसाधुश्च (८३) भरतजीवोऽन्यजन्मनीति
कथानकत्रयं समाप्तम् ॥

अवोच्छित्ति-निमित्तं नाण-गणाणं करेज्ज वर-सीसे ।

जह सिज्जंभवभट्टो पभवायरिण्ण संगहिओ ॥ ६०

[अव्यवच्छित्ति-निमित्तं ज्ञान-गणयोः कुर्वीत वरशिष्यान् ।

यथा शय्यम्भवभट्टः प्रभवाचार्येण सङ्गृहीतः ॥ ६०]

अव्यवच्छित्यर्थमित्यर्थः श्रुत-गच्छयोरिति । कथमिदम् ? -

— [८४. ज्ञान-गणाव्यवच्छित्तौ प्रभव-शय्यम्भव-कथा] —

वीरजिणाउ सुधम्मो तत्तो चिय अज्जजंबुनामो त्ति ।

तत्तो वि पभवसूरी उवओगं देइ निय-गच्छे ॥

न य किं पि तत्थ पेच्छइ जो नाण-गणाण संतयं कुणइ ।

एवं परगच्छेसु वि ताहे पुलएइ सेज्जंभवं^१ ॥

रायगिहे भट्टसुयं जागत्यं उज्जयं महासत्तं ।

तंतन्नि)निक्खमण-निमित्तं रायगिहे आगओ सूरी ॥

निग्गया पु(प)रिसा । वंदिओ भयवं । कया भगवया धम्मदेसणा । दावियाणि^{१८}
नरयगइ-निवंधणाणि महापरिग्गहारंभ-कुणिमाहार-पंचिंदियवहाईणि, बुहजण-निंदणि-
ज्जाणि निस्संस-कम्माणि । परूवियाओ जहागमोवलद्धाओ नरयावास-सय-सहस्स-संकु-
लाओ माणुम्माण-सरूवोवेयाओ सत्त वि धम्माइयाओ पुढवीओ त्ति । अवि य -

“धम्मा वंसा सेला अंजण रिट्ठा मघा य माघवई ।

पुढवीणं नामाइं रयणाइं हुंति गुत्ताइं ॥”

तहा दाविया जहड्डिय-जिणवयण-दिट्ठा माणुम्माण-दुक्ख-जुत्ता महापावकम्मुप्पणा
अच्चंत-दुइंसणा नेरइया, निदरिसियाओ उवमातीताओ परमवेयणाउ त्ति ।

“अच्छि-निमीरुण-मित्तं नत्थि सुहं दुक्खमेव पडिवद्धं ।

नरए नेरइयाणं अहोनिंसि पच्चमाणाणं ॥”

पुणो वि परूविया एगिंदियाइणो पज्जत्तापज्जत्त-सुहुम-चायर-बहुवियप्पा तिरिया ।^{१९}
कहियाणि य ताणं छेयण-भेयण-भंजण-डहणंकण-भारारोवण-भय-रोग-सोग-तण्हा-
छुहाईणि नारयं-सरिसाणि परम-दुक्खाणि ।

“छुहा-तण्हा-रोग-भयाउरेसु अण्णाण-पंक-खुत्तेसु ।

नरओवमं खु दुक्खं अव्वो ! तिरिएसु सव्वेसु ॥”

पुणो य पयासिया जहागमोवइट्ठा कम्माकम्मभूमगंतरदीवयाइ-भेद-भिन्ना माणुम्मा-^{२०}
ण-पमाण-भोगोवभोग-जीविय-पर(रि)कलिया नाणाविहा पुरिसा । साहियाणि य ताणं पि

जाइ-जरा-मरण-रोग-सोगाउराण पिय-विप्पओग-कोह-माण-माया-लोभ-राग-दोसुभ-
वाणि नाणाविहाणि सारीर-माणसाणि तिरियवास-विब्भमाणि दुक्खाणि ति ।

अवि य — “जर-मरण-रोग-सोगाउराण पिय-विप्पओग-तवियाण ।

तिरियाण व नत्थि सुहं दुक्खं चिय पाव-मणुयाण ॥”

५ पुणो य द्वाविया जहाणमोवइद्वा भोगोवभोग-ठिइ-वण्ण-विमाणाहार-मच्छर-चव-
णाइ-जुत्ता भवणवइ-चाणमंतर-जोइसवासी-वेमाणिय-भैय-भिण्णा चउविहा वि देव ति ।

अवि य — “ईसा-विसाय-मय-कोह-लोह-तवियाण सुरवराणं पि ।

मणुयाण व नत्थि सुहं का ‘गणा सेस-लोगेहिं ? ॥”

नारय-तिरिय-नरामर-गईसु खलु जेण दारुणं दुक्खं ।

१० तेणं चिय सिद्धि-सुहे कायवो आयरो होइ ॥

गुरुणो वयणं सोउं लहु-कम्मा के वि साहुणो जाया ।

सम्मत्ताइ-समेया अण्णे पुण सावया तत्थ ॥

तओ संपत्तो मज्झण्ह-समओ । पयद्वा मुणिणो भिक्खद्वा । एत्थंतरम्मि भणियं
गुरुणा एकं मुणि-जुव(य)लयं जह सिज्जंभवदिज्जाइणो पुरओ गंतूण तिणिं वाराओ
१५ भणियव्वं— ‘अहो ! कए तत्थं न ज्ञायते’ । तहा कए चित्तिंयं सिज्जंभवेण— ‘अहो !
पसंत-रूवा एते तवस्सिणो न अन्नहा जंपंति, ता किं पुण वेयाइरित्तं तत्तं हवेज्ज ?,
समादत्तं च मए वेय-विहाणं, अहवा किं सेस-वियप्पेहिं ? , उवज्झायं पुच्छामि’
भावेंतेण पुच्छिओ उवज्झाओ— ‘उवज्झाय ! किमेत्थ तत्तं ?’ । तेण भणियं— ‘वेदा
य(त)त्तं, जेण अपोर(रु)से वेते पुरिस-वयणाणि अप्पमाणाणि राग-दोसाइ-संभवाओ’ ।
२० ‘अवो ! जइ अपोर(रु)सेयं, कहं वयणं विरोहं ?’ मण्णमाणेण पुणो वि पुच्छिओ वेय-
तत्तं दुइय-वाराए वि तं चिय पलत्तं । पुणो तइय-वाराए वि ‘वेया एव तत्तं’ ति
साहियं । तओ रोस-वस-तंवि-नयण-जुयलो समुक्खाय-कराल-करवालो समुद्धाइओ
उज्झायाभिमुहं सिज्जंभवो— ‘जइ तत्तं न साहेसि, ता [S]वस्सं वावाइऊण अप्पाणं
मारेस्सामो’ । ‘अवो ! पुण्णा मे पइण्णा, जेण जीविय-संसए वेद-रहस्सं साहेयव्वं, सो य
२५ एसो मे जीविय-संसओ’ चित्तिंतेण भणियमुवज्झाएण— ‘जइ एवं, ता सम्मं निसुणेसु—
अहिंसा-लक्खणो सच्चाहिद्धिओ पर-दवावहरण-नियत्ति-रूवो नवगुत्ती-विसुद्ध-वंभवेरालं-
किओ अवहत्थिय-परिण्हारंभो जिय-राग-दोस-परीसहोवसग्गो दाण-सील-तप-भाव-
णाइ-नाणाविह-गुणाणुगओ पच्चक्खाणुमाणाइ-पमाणगओ पुद्वावर-पदत्थाविरुद्धो रायगिहे
चेव सवण्णु-महावीर-पणीओ धम्मो तत्तं’ ति । अवि य—

२० “नीसेस-गुण-ग्गवियं ससत्थ-तेलोक-वड्डियाणंदं ।

मोत्तुं जिणिंद-धम्मं किं फिर तत्तं जए अन्नं ? ॥”

तओ भणियं सेज्जंभवेण— ‘को एत्थ पच्चओ ? जहा जिणधम्मो तत्तं ?’ । तेण
भणियं— ‘इमस्स जूयस्स हिद्वाओ सव-रयणमई भगवओ उअमसामिणो पडिमा जाग-
पूया-छलेण पइज्जइ’ । तओ भूमिं खणिऊण दाविया से पडिमा, पणमिया भाव-सारं ।

तहा खामिऊणोवज्झायं पणमिऊण तस्सेय सवं जागोवगरणं सेस-द्वं च दाऊण निग्गओ नियय-गिहाओ । संपत्तो गुणसिलयमुज्जाणं । दिट्ठा ते मुणिणो । अच्छि-
(त्थि)या ते धम्मं । तेहिं पि दाविया स्वरिणो, पणमिया सवहुमाणं । पुव्वदिट्ठि-विहाणा निदिओ संसारो, साहिओ सवित्थरो मुणि-धम्मो । तओ भणियं सिज्जंभवेण—
'भयवं ! देसु मे दिक्खं, जइ जोग्गो' । 'को अण्णो जोग्गो ?' ति भणंतेण पवाविओ ।
आगम-विहिणा भगवया । सिज्जंभवेण गहिया दुविहा सिक्खा । सवहा किं बहुणा ?
जाओ चोदसपुब्बी । तओ काऊण से मुणि-पत्थिवाभिसेयं कालाणुरुव-संलिहिय-सरीरो
कय-भत्त-परिच्चाओ नमोक्कार-परायणो गओ पभवसूरी देवलोगम्मि । सेज्जंभवायरिओ
वि आयरेंतो पंचविहमायारं, परूवेंतो संमत्त-मूलं साहु-सावय-धम्मं, बोहिंतो भव-कम-
लायरे, पयासेंतो अट्ठविह-कम्म-विवागं, परूवेंतो संसार-निवाण-कारणाणि मिच्छत्त-स-
म्मत्ताईणि, करेंतो गच्छ-बुद्धिं, पयासितो तित्थयर-वयणं विहरिउं पयत्तो सगच्छो
त्ति । इओ य तम्मि सेज्जंभवे पवइए भणिया से जाया वंसीजणेण—'किं कीरउ ?
तरुण चिय मुक्का भत्तुणां, ता किंचि अत्थि पोडुम्मि ?' । तीए भणियं—'मणागं
लक्खेमि' । कमेण य वड्ढिओ गब्भो । उचिय-समए य पत्तया दारयं । कयं जहरिह-
कायवं । बारसमे दिवसे य कयं दारयस्स नामं 'मणगो' ति ।

“जणणीए मणागं ति य गब्भे परिपुच्छियाए संलत्तं ।

तम्हा 'मणाग'नामं गुरुहिं विहियं कुमारस्स ॥”

वड्ढमाणो य जाओ अट्ठवारिसिओ । अण्ण-दियहम्मि पुच्छिया जणणी—'को
मज्झ जणओ ?' । तीए भणियं—'तुज्झ वप्पो सेज्जंभवाहिहाणो पवइओ' । 'अहो !
सुंदरं जायं, जं मे जणओ पवइओ' चिंतितो असाहिऊण जणणीए कमेण वच्चंतो
पत्तो चंपाए वाहिरुज्जाणं । आयरिओ वि हु भवियवयाए मज्झण्हस्स समए भिक्खट्ठा
निग्गएसु मुणि-गणेषु पत्तो तत्थेव सरीर-चिंताए । दिट्ठो स्वरिणा दारओ । समुप्पण्णो
सिणेहो ति ।

“नयणाइं नूण जाई-सराइं वियसंति वल्लहं दट्ठुं ।

कमलाणि व रवि-कर-बोहियाइं मउळिति वेसंमि ॥”

दारयस्स वि एवं चिय गुरुम्मि सिणेहो संवुट्ठो । तओ पुच्छिओ गुरुणा
'भो ! कत्तो तुमं ?' । तेण भणियं—'रायगिहाओ' । गुरुणा भणियं—'कस्स
सुओ ?' । तेण भणियं—'भट्टसिज्जंभवस्स, सो किर पवइओ, तयण्णोसणत्थं आगओ
म्हि, जेण से समीवे पवयामि ति, भयवं ! वियाणसि तुमं ?' । 'अवो ! एस मम
सुओ' विभावेतेण भणिओ गुरुणा—'सो तुज्झ जणओ मम सरीरभूओ, ता पवयाहि
मम समीवे' । दारएण भणियं—'एवं करेमो' । गओ गुरुणा सह वसहीए, आलोइओ
गुरुहिं दंडय-पुरओ जहा सच्चित्तो पत्तोप्पण्णो । पसत्थ-चासरे पवाविओ गुरुणा ।
उवओग-पुव्वयं च जाणिऊण से छम्मासे आउयं चितियं गुरुहिं—'ता सुय-जलनिहिणो
उद्धरिऊण कालाणुरुवं सुयमेयस्स दायवं, संपत्ते य कारणे नि हइ चोदसपुब्बी,

समावि संजायं कारणं, दसपुत्री पुण पच्छिमो अवस्सं निज्जहइ, ता अहं पि निज्जहामि' ।
ते य दस-अज्झयण-विसेसा निज्जहिज्जमाणा वियाले निज्जुटा, तेण दसवेयालियं ति
सत्थस्स नामं जायं ति । भणियं च परमगुरुहिं ति -

“मणनं पडुच्च सिज्जंमवेण निज्जहिया दसअज्झयणा ।
वेयालिया प(य) ठविया तम्हा दसकालियं नाम ॥
आयप्पवायपुव्वा निज्जुटा होइ धम्म-पण्णत्ती ।
कम्मप्पवायपुव्वा पिंडस्स उ एसणा तिविहा ॥
सच्चप्पवायपुव्वा निज्जुटा होइ वक्क-सुद्धीओ ।
अवसेसा निज्जुटा नवमस्स उ तइयवत्थूओ ॥
विइओ वि य आएसो गणिपिडगाओ दुवालसंगाओ ।
एयं किर निज्जुडं मणगस्स अणुग्गहट्ठाए ॥”

तओ छहिं मासेहिं पढिऊण मओ समाहीए मणगो देवलोगं गओ । अवच्च-नेहाओ
क्रओ गुरुणा अंसुवाओ ति । अवि य -

“छम्मासेहिं अहीयं अज्झयणमिणं तु अज्जमणएणं ।
छम्मासे परियाओ अह काळ-गओ समाहीए ॥
आणंद-अंसुवायं कासी सेज्जंमवा तहिं थेरा ।
जसमदस्स यं पुच्छा कहणा य वियारणा संघे ॥”

अओ भणइ - अववच्छेयत्थं जोगे सीसे पद्दावेज्ज पभवन्नीवेत्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
सेज्जंभव-पमवाणं निसुणंतो लहउ सामणं ॥

॥ पभव-सिज्जंभव-क्खवाणयं समत्तं ॥

दव्वाडवी य भावाडवी य इव्वाडवीए दिइंतो ।

घणनाम-सत्थवाहो इयरीए होइ तित्थयरो ॥ ६१

[द्रव्याटवी च भावाटवी च द्रव्याटव्यां दृष्टान्तः ।

घननामा सार्थवाहः, इतरस्यां भवति तीर्थकरः ॥ ६१]

कथमिदम् ? -

— [८५. द्रव्याटव्यां धनसार्थवाह-कथा] —

समत्थ-गुण-विभूसियं वसंतउरं नयरं । तत्थ जियसत्तू राया । दीणाणाह-वच्छलो
संपत्त-तिवग्ग-सुहो परोवयार-निरओ वंधव-कुमुयागर-संसी धणो नाम सत्थवाहो । सो
“देसंतरं गंतुकामो पाडहियं भणइ - ‘भइ ! उग्गोसेसु तिय-चउक्काईसु, ‘जो धणेण सह
वच्चइ, तस्स इमओ गमाओ जाव इइपुरं, एयम्मि अंतरं असणाइणा अक्खुणं काहि’

ति । एयं सोऊण पयट्ठा अपणेगे समण-वंभण-वणिगाइणो । ताणं च मिलियाणं पंथस्स गुण-दोसे सत्थाहो कहिउमाढत्तो — 'इह खलु देवाणुप्पिया ! इट्ठपुरस्स दोन्नि मग्गा वच्चंति; एगो उज्जुओ, [वीओ] कुडिलो । इमिणा य मणागं सुहेण गम्मइ, बहुणा कालेण इच्छियं पुरं पाविज्जइ; अवसाणे य सो वि उज्जुगं-समोयरइ । पढमेण पुण सिग्घं गम्मइ, किं तु किलेसेण; जेण सो अच्चंत-विसमो सण्हो य । तत्थ पत्थारे चैव दोन्नि महाघोरा वग्घ-सिंघा निवसंति, ते अभिक्खणमुवद्दविति, मग्ग-ट्टियाण य न पभवंति, अवसाणं च जाव अणुवट्ठंति । रुक्खा य एत्थ एगे मणोहरा, तेसिं छायासु वि न वीसमियव्वं, मारण-पिया खु सा छाया । परिसडिय-पंडु-पत्ताणं पुण अहो मुहुत्तगं वीसमियव्वं ति । मणोहर-रुव-धारिणो महुर-वयणा य एत्थ मग्गे तड-ट्टिया बहवे पुरिसा वाहरंति, तेसिं वयणं न सोयव्वं । सत्थिया य खणं पि न मोत्तवा । जेणेगाणिणो नियमा भयं । दुरंतो य थेवो दवग्गी अप्पमत्तेहिं ओल्हवियव्वो । अणोल्हविज्जमाणो नियमा डहइ । पुणो य दुग्गु व पव्वओ उवउत्तेहिं लंघेयव्वो । अलंघणे नियमा मरिज्जइ । पुणो महई अइगुविला गहव्वरा वंस-कुडंगी लंघियवा, तत्थ ट्टियाणं बहवे दोसा । तओ लहुगो खड्डलगो, तस्स समीवे मणोरहो नाम वंभणो निच्चं सन्निहिओ चिट्ठइ । सो भणइ — 'इमं खंडं (खड्डं) मणागं पूरेह', तव्वयणं न सोयव्वं, सो पूरिज्जमाणो महल्लयरो भवइ । पंथाओ य चलिभज्जिज्जइ । फलाणि य एत्थ दिव्वाणि पंच-प्पगाराणि नयणाणं सुहंकराणि किंपाग-रुक्खाणं न पेच्छियव्वाणि, न भोत्तव्वाणि; जेण मरणंतियाणि ताणि । बावीसई तेणं इत्थ घोरा महाकराला पिसाया खणं खणमभि-इवंति, ते वि न गणेयवा । भत्त-पाणं च नत्थि, विभाग-लद्धं विरसं थेवं च । अप्पयाणं च न कायव्वं । राईए वि जाम-दुगं गंतव्वं । एवं च गच्छंतेहिं देवाणुप्पिया ! खिप्पमेव अडवी लंघिज्जइ । लंघिऊण य तमेगंत-दोगच्चाइ-वज्जियं पसत्थं सिवपुरं पाविज्जइ । तत्थ य न हवंति पुणो किलेसाइणो । इमं निसामिऊण के वि तेण य सह पयट्ठा, उज्जुगेण पहाविया, अण्णे पुण इयरेण । तओ सत्थाहो पसत्थ-वासरे ण्हाओ य विलित्तालंकिओ तक्कालाणुरुव-निवत्तियासेस-पत्थाण-मंगलोवयारो उच्चलिओऽणुगम्म-माणो अणेगेहिं लोगेहिं ति । अवि य —

“दाणं दितो वच्चइ महागइंदो व पणय-भमराणं ।

आणंदिय-जियलोओ महावलो एस सत्थाहो ॥”

वच्चंतो य आलिहइ सिलाइसु पंथस्स दोस-गुण-पिसुणगाणि अक्खराणि, लिहइ 'एत्थियं गयं, इत्थियं सेसं' ति । एवं च तस्स जे निदोस-वट्ठि(ट्टि)या, ते तेणेव समं अचिरेण तं पुरं पत्ता । जे वि लिहियाणुसारेण सम्मं गच्छंति, ते वि पावेंति । जे ण वट्ठिया, न वट्ठंति, छायाइ पडिसेविणो ते ण पत्ता, ण पावंति । एस दद्वाडवी-देसग-दिट्ठतो ।

इयाणि [८६] भावाडवी-देस-दिट्ठतो जोइज्जइ — सत्थवाह-थाणीओ तित्थयरो । घोसणा-थाणीया धम्मकहा । कप्पडिय-समाणा जंतुणो, अडवी-सरिसो संसारो । उज्जुगो साहु-मग्गो, वंको सावग-पंथो । पप्प-पुर-थाणीओ मोक्खो । वग्घ-सिंघ-तुल्ला

राग-दोसा, मणोहर-च्छाया-थाणीयाओ इत्थि-पसु-पंडग-संसत्ताओ^१ वसहीओ । परिस-
डिया-सरिसाओ निरवजा वसहीओ । मग्ग-तड-डिय-हकारणपुरिस-सरिसा पासत्थाइणो
अकछाणमित्तं त्ति । अवि य —

“पासत्थो ओसण्णो होइ कुसीलो तहेव संतत्तो ।

अहच्छंदो वि य एते अवंदणिज्जा जिणमयम्मि ॥”

सत्थिग-सरिसा साहुणो त्ति ।

“असहाइ-सहायत्तं करिति मे संजमं करेत्तस्स ।

एतेण कारणेणं नमामि हं सब-साहुणं ॥”

दवंगि-सरिसो कोहो । पवय-उवमो माणो । वंस-कुडंगि-सरिसा माया । खड्डोलग-
१० सरिसो मणोरहाहिड्डिओ लोहो, सो य पूरिज्जमाणो वित्थरइ त्ति ।

“जहा लामो तहा लोमो लामा लोमो य वट्ठ (पवट्ठ)इ ।

दोमास-कयं कज्जं कोडीए वि न निडियं ॥”

फल-संकासा विसया । पिसायाणुकारिणो बावीसं परीसहा । भत्त-पाणाणि एसणि-
जाणि^२ । अ(णिच्च)-पयाणग-सरिसो णिच्चुज्जमो, रयणि-जाम-दुगं सज्झाओ, पुर-पत्ताणं
१५ च मोक्ख-सुहं त्ति ।

“नवि अत्थि माणुसाणं तं सुक्खं नवि य सब्बदेवाणं ।

जं सिद्धाणं सोक्खं अब्बाबाहमुवगयाणं ॥”

लिहिय-क्खराण सरिसं सुत्तं त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

धणसत्थाह-जिणाणं निसुणंतो लहइ निघाणं ॥

॥ धण-जिण-क्खाणयं समत्तं ॥

एकेण वि मुणि-वयणेण केई बुज्झंति इंदनागो व ।

अन्ने पुण बहुएहिं वि न बंभदत्तो व नरनाहो ॥ ६२

[एकेनापि मुनिवचनेन केचन बुध्यन्ते इन्द्रनागवत् ।

अन्ये पुनर्वहुभिरपि न ब्रह्मदत्तवन्नरनाथः ॥ ६२]

— [८७. बोधे इन्द्रनाग-कथा] —

कथमिदम् ?

वसंतउरं नयरं । तत्थ इव्व-कुलमेकं मारिणा समुच्छाइयं । एगं दारयं इंदनागा-
हिहारणं मोत्तूण गेहं च लोणेण भिंदेहिं चइयं । सो वि दारओ कह कह वि मंडल-
२५ विवरेण नीहरिओ । इव्व-सुओ त्ति काऊण अणुकंपाए जीवाविओ लोणेहिं । पणडु-
रोगेण य चित्तिमणेणं त्ति । अवि य —

“नवि दड्डु(डं) बाहिति मम दारिद्राईणि तिब्ब-दुक्खाणि ।

निअ-वास-परिमवो जह नरयाणल-विब्भमो दूरं ॥”

अण्ण-दियहम्मि पयद्वो सिद्धत्थ-सत्थवाहेण सह रायगिहं ति ।

“गणिसं धरिमं मेयं पारिच्छं एवमाइयं भंडं ।

घेत्तूणं लाहट्टी जो वच्चइ अण्णदेसम्मि ॥

निव-सम्मओ बहुमओ दीणाणाहाण वच्छलो लोए ।

सो सत्थवाहनामं घणु व लोए समुवहइ ॥”

तओ करंतो परत्थ-संपाडणं, निरुवंतो सुहिय-दुहिए, वट्टंतो महाणुभावत्तणं गंतुं पयत्तो । इंदनागो वि अवत्त-वेसधारी गओ से आवासे भिक्खाए । दवाविओ वय-गुल-सारो पिंडो ति । अवि य-

“वड्डिय-नयणाणंदो स-सुयंधो नेह-संगओ महुरो ।

पियकामिणि-देहो विव संपत्तो तेण सो पिंडो ॥”

तदुवओगेण य पत्तो तइय-वासरे । सत्थाहेण चित्तिंय-नूणमेगंतरियाओ जेमेइ, तेण कल्लं न आगओ । तओ अच्चंत-नेहावगाढो दवाविओ पुणो वि पिंडो । तदुव-ओगेण य छट्ठोववासो पत्तो से वसहिं । ‘अहो ! महाणुभावो एस तवस्सी’ भाव-सारं पणमिऊण पडिलाभिओ विचित्ताहारेण । तदुवओगेण य पत्तो चउत्थ-दिवसाओ । एवं जाव मासखमगो जाओ । तओ भणिओ सत्थवाहेण-‘जाव पुरं न पत्तो, ताव मम गेहाओ नण्णत्थ भिक्खट्ठा गंतव’ । कमेण य पत्तो रायगिहं । कराविओ नियय-धरासन्ने मढो सत्थवाहेण । तओ मुंडाविऊण सीसं नियंसियाणि कासाय-वत्थाणि । जाओ लोय-विक्खाओ । जणवओ य परम-भत्तीए अण्ण-पाण-वत्थोसहाईहिं उवयरि-उमाढत्तो । जद्विसं च पारेइ, तद्विसं सबो वि लोगो गंहियाहारो दुवार-ट्टिओ पडि-वालंतो चिट्ठइ । एकस्स भोयणे गहिए सेता(सा) नियत्तंति । अओ सेस-लोग-जाणणत्थं भोयणे गहिए भेरी वादिजइ, सोऊण से सहं लोगा नियत्तंति । एवं वच्चंते काले, अण्णया समुप्पण्ण-केवलनाणो चोइस-समण-सहस्साणुगम्ममाणो समोसरिओ गुणसिलए उज्जाणे वद्धमाणसामी । कयं देवेहिं समोसरणं । वद्धाविओ सेणिओ तित्थगरागमणेण य निउत्त-पुरिसेहिं । समुप्पण्ण-हरिसेण य दवाविर्यं तेण महादाणं । पयद्वो महाविच्छट्ठेणं भगवओ वंदण-वड्डियाए । पत्तो समोसरणं । वंदिओ अणाचि-क्खणीयमाणंद-सुहमणुहवंतेण तित्थयरो सहाभया[इ]एहिं । अवि य-

“तं किं पि अण्णण-समं सोक्खं तस्सासि जिण्वरे दिट्ठे ।

जं कहिऊण न तीरइ सारिच्छं निरुवम-सुहेण ॥”

तेलोक-दिवायरेण वि समाढत्ता सजल-जलहराणुकारिणीए सब-सत्त-निय-निय-भा-सा-परिणाम-परिणामिणीए आणंदिय-तिलुक्काए वाणीए धम्मकहा । परुवियाणि असार-संसार-निबंधणाणि मिच्छत्ताविरइ-पमाय-कसाय-जोगाईणि । दावियाणि य मोक्ख-कारणाणि य सम्मत्त-नाण-चरणाणि । तओ मुणिय-जहड्डिय-संसारासाररूवा जायां

के वि मुणिणो, अवरे सावया । पूराए पढम-पोरिसीए देव-सहिय-नरिंदाइएहिं महा-
विच्छेदणं पवेसिओ पुव्व-दुवारेण वली । कयं पयाहिणं विरइतं भगवओ पुरओ ।
तओ उट्ठिओ भगवं ति ।

“वलि-पविसणम्मि काले पुव्व-द्वारेण ठाइ परिकहणा ।

तिगुणं पुरओ पाडण तस्सद्धमवडियं देवा ॥

अद्धद्धं अहिवइणो अवसेसं होइ पायय-जणस्स ।

सव्वामय-प्पसमणी कुप्पइ नण्णो य छम्मासे ॥”

तओ दुइय-पोरुसीए समाढत्ता गणहरेण कह ति ।

“राओवणीय-सीहासणम्मि निविट्ठो य पायपीढे वा ।

जेट्ठो अण्णयरो वा गणहारी कहेइ विइयाए ॥

संखातीति वि भवे साहइ जं वा पु(प)रो उ पुच्छेज्जा ।

न य णमणाइसेसी वियाणई एस छउमत्थो ॥”

दुइय-पोरुसीए उट्ठिओ लोओ [सोउं] । गया लोगा जहागयं । मज्झण्ह-समाए य
भिक्षवद्धा मुणिणो पविसमाणा निवारिया तित्थयरेण—‘संपइमणेसणाइ वइइ’ ।
“पट्ठविओ य वीरेण गोयमो—‘भणसु इंदनागं जह—‘भोऽणोगपिंडिया ! एगपिंडिओ
दट्ठमिच्छइ’ । गोयमेण भणिओ चिंतिउमाढत्तो—‘कहमणेगपिंडिओ ?, जो एगं पिंडं
गिण्हामि; अणोग-पिंडिया एते, जे अणोग-पिंडेहिंतो गेण्हंति’ । समुवसंत-कोवेण य
चिंतियमणेणं—‘अवो ! उवसंत-वेसायारा एए नण्णहा जंपंति, ता किमेयं ?’ । सम्मं
भावित्तेण नायं—‘नूणं होमि अणोगपिंडिओ, जो सव्वनयरे पाणाइयं करावेमि । एते पुण
“अकयाकारिय-विसुद्धाहार-भोइणो, ता एए एगपिंडिया’ एवं भावेंतस्स समुप्पण्णं जाई-
सरणं, सुमरिओ पुव्व-भवो, जाओ पत्तेयवुद्धमहरिसी अज्झयणं भासइ । इंदनागेणं
अरहया वुत्तं । कालंतरेण पत्तो नेवाणं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण इंदनागस्स ।

सिद्धं विसिद्धचरियं वियरंतो लहउ सोक्खाइं ॥

॥ इंदनाग-क्खाणयं समत्तं ॥

[८८] वंभदत्त-क्खाणयं जहोवएसमाला-विवरणे तहा दइव्वं, नवरं वोहिंतस्स वि
चित्तस्स न पडिवुट्ठो ति ।

जावय-मेत्तं भणिओ तावय-मेत्तं च कुणइ जो पुरिसो ।

अणवेक्खिऊण सेसं गामेय-समो न सो जुग्गो ॥ ६३

[यावन्मात्रं भणितस्तावन्मात्रं च करोति यः पुरुषः ।

अनपेक्ष्य शेषं ग्रामेयक-समो नासौ योग्यः ॥ ६३]

— [८९. अयोग्ये ग्रामेयक-कथा] —

एगस्स राय-सेवयस्स भारिया तम्मि मए दारयं घेत्तूण 'सुहेण इंधणाईणि वहं' ति भावन्ती गया गामंतरं । संपत्त-जोवणेण य पुच्छिया तणयेण — 'मम ताओ कहं जीवन्तो ?' । तीए भणियं — 'ओलग्गाए' । तेण भणियं — 'अहं पि ओलग्गामि' । तीए भणियं — 'न तुमं जाणसि' । तेण भणियं — 'सिक्खवेसु' । तीए भणियं — 'वच्छ ! ता पढमं दूराओ दट्ठूण माणणिज्जं महया सदेणं जोहारो कीरइ' । 'एवं' ति पडिवज्जिऊण पयट्ठो रायणिहं । अंतराले य मिग-वहणत्थं चाहेडिए निलुक्के दट्ठूण कओ महया सदेण जोहारो । पलाणा मया । अंवाडिऊण सब्भावे सिट्ठे मुक्को, सिक्खाविओ य अणुकंपाए तेहिं — 'एरिसं दट्ठूण निलुक्कंतेहिं सणियं सणियं आगम्मइ' । अन्नत्थ दिट्ठा चोरा जाणणत्थं दिण्ण-थाणया धोवया निलुक्को आगच्छंतो दट्ठुं चोरु ति काऊण बट्ठो, सब्भावे य ॥ कहिए मुक्को । एरिसं दट्ठूण 'खारो पडउ' ति वुच्चइ । अण्णत्थ पुण्णादे हल-वाहणुज्जु-याणं मज्झे भणियमणेण — 'खारो एत्थ पडउ' । तत्थ वि ताडिऊण सब्भावे पिसुणिए मुक्को, सिक्खविओ य, एरिसे इमं वुच्चइ — 'सगडाणि मे भरिजंतु' । अण्णत्थ दिट्ठं मडयं नीणिज्जंतं, भणियं च णेण — 'अणेगाणि सगडाणि मय-माणुसाणं भरेह' । तत्थ वि तह चेव हंतूण मोत्तूण सिक्खविओ, एरिसं दट्ठूण इमं भण्णइ — 'अच्चंत-विओगो ॥ मे भवउ एयारिसेण' । पुणो पत्तो वारिज्जए लग्ग-वेलाए । भणियं च णेण — 'अच्चंत-विओगो मे भवउ' । तत्थ वि तह चिय मुक्को सिक्खविओ य — 'एयं सासयं ति भवउ' ति भण्णइ । अण्णत्थ दिट्ठो निवलि(गडि)ओ ठक्कू(क्क)रो । भणियं च णेण — 'सासयमेयं भवउ' । तत्थ वि अंवाडिऊण सिक्खविओ, एरिसं दट्ठूण 'एताओ लहुं मुच्चसु' ति वुच्चइ । अन्नत्थ दुन्नि जुवाणए प(पि)त्तिं करंते दट्ठूण भणियमणेण — 'एयाओ लहु ॥ विओज्जुहो' ति । एवं च अणेगाणि एवंविहाणि करंति । ठिओ जर-ठकुरस्स ओल-ग्गओ । अण्ण-दियहम्मि भणिओ से जायाए — 'वाहरसु भत्तारं, जहा उण्हो वि कैयारिसो अंवक्खलओ, सीयलीहूओ पुण असुंदरयरो भविस्सइ । तओ परिसा-मज्झे महया सदेण एवं चिय वाहरिओ, लज्जायमाणो पत्तो गेहं ठकुरो । अंवाडिऊण सिक्खविओ — 'एरिसे कज्जे जहा-अवसरं सणियं कहिज्जइ' । अण्ण-दियहम्मि पलित्ते ॥ गेहे पट्ठविओ ठकुरस्स वाहरणत्थं । जहा-अवसरं कण्ण-मूले सिट्ठं जहा — 'पलित्तं गेहं' । गओ तत्थ दिट्ठं दट्ठं । तत्थ वि अंवाडिऊण भणिओ — 'धूमं गेहाओ नीहरंतं दट्ठूण तओ सयमेव तत्थ छारो धूली उदगाइयं च खिप्पइ' । अण्ण-दियहम्मि अप्पाणयं धूवंतस्स निग्गओ धूमो, तओ से उवरि पक्खित्तो सह नीरेणं ति ।

ता जो एयारिसो अन्नो वि, न सो घेत्तवो ति ।

॥ गामेल्लय-क्खाणयं समत्तं ॥

कय-पावो वि मणूसो मरणे संपत्त-जिण-नमोक्कारो ।

खविऊण पावकम्मं होइ सुरो मिंठपुरिसो व ॥ ६४

[कृतपापोऽपि मनुष्यो मरणे सम्प्राप्तजिन-नमस्कारः ।

क्षपयित्वा पापकर्म भवति सुरो मेण्ठपुरुषवत् ॥ ६४]

कथानकं प्रागुक्तम् ॥

अनिरूविऊण सम्मं जो कायवेसु वट्टए पुरिसो ।

सो उदयणो व बज्झइ कारिमहत्थि-ट्टिय-नरोहिं ॥ ६५

[अनिरूप्य सम्यग् यः कर्तव्येषु वर्तते पुरुषः ।

स उदयन इव वध्यते कारि(कृत्रि)महस्तिस्थितनरैः ॥ ६५]

— [९०. अनिरूपितकर्तव्ये उदयन-कथा] —

जहा वासवदत्ताए गंधव-गहण-निमित्तं पज्जोएण अरण्णे हत्थिणो गेण्हितो किंचिल्लिम-
मय-करि-मज्झ-ट्टिय-पुरिसेहिं उदयणो गहिओ । जहा य वासवदत्ताए सह घट्ठणा
जाय ति । सो तीए दिट्ठो वस्महो व, तेण वि रइ व सा दिट्ठा । अण्णोण्ण-जाय-हरिसं
आवडियं ताण रइ-सोक्खं । जहा य जोगंधरायणेण पइण्णा कया—

“यदि तां चैव तां चैव तां चैवायतलोचनाम् ।

न हरामि नृपत्यर्थे नाहं योगन्धरायणः ॥”

जहा य वासवदत्तं हरंतेण पडियं—

“एष प्रयाति सार्थः काञ्चनमाला वसन्तकश्चैव ।

भद्रव्रती घोषवती वासवदत्ता उदयनश्च ॥”

एवं सवं सवित्थरं रिसि-चरिया(ए) उवएसमाला-विवरणे य भणियं ति ।

॥ उदयन-कथाणयं 'समत्तं' ॥

पर-तित्थिय-मज्झ-गओ साहू नाऊण अप्पणो निंदं ।

पर-लिंगं चिय गिण्हइ बोडिय-मज्झ-ट्टिय-मुणि व ॥ ६६

[परतीर्थिकमध्यगतः साधुर्ज्ञात्वाऽऽत्मनो निन्दाम् ।

परलिङ्गमेव गृह्णाति वोटिकमध्यस्थितमुनिवत् ॥ ६६]

— [९१. समयज्ञ-साधु-कथा] —

अत्थि सिरिलाडदेस-चूडामणिभूयं अणेग-दिव-च्छेरयाणुगयं सडलियावि-
हार-हिट्टिय-सण्णिहिय-पाडिहेर-मुणिसुव्वयतित्थयर-पडिमा-विभूसियं भरुयच्छं नाम
महानयरं ति ।

“पुव्व-भव-सडलियाए सिंवल-दुहियाए कारियं तत्थ ।

तुगं जिणाण भवणं नामेणं लुदंसणाए ति ॥”

तओ नंदणाहिद्वानो साहु कारणांतरेण पट्टविओ गुरुणा दक्खिणावहं । एगागी वच्चंतो य पओसे पत्तो एलउरं । पविट्ठो दिगंबर-वसहीए । दिण्णो उवरओ, पविट्ठो तत्थ । बोलीणे, य लोणे पसुत्ते साहुम्मि निच्छूढा गणिया, ठइयं दुवारं । उट्टविऊण य साहुं भणियमणाए — ‘रमसु ममं’ ति । अवि य —

“भुंजसु ममं जहिच्छं अलाहि एतेण वय-विसेसेणं ।

न य कोइ विसं गिण्हइ अमयं मुत्तूण वालो वि ॥”

तओ अदाविय-वियारेण भणियं साहुणा — ‘सुंदरि ! सुंदरं संलत्तं, वंचिओ म्हि एत्तियं कालं पच्चक्खोवलद्धाओ विसय-सुहाओ; ता जाव मंत-पुरस्सरं इमं वेसं उज्झामि, तओ करेमि समीहियं । वसीभूओ एसो त्ति भावंती पसुत्ता गणिया । तेण वि दीवय-सिहाए दड्डं सब्बमुवगरणं । जाओ दिगंबरो । पभाया रयणी । वाहरिया नागरया ‘एत्थ सेयवडो वेसं घेत्तण पसुत्तो नालिओ, तं पेच्छह’ भणंतेहिं उग्घाडिओ उवरगो खवणगेहिं; जाव दिट्ठो वेसाए खंध-लग्गो निउत्त-खमणगो । तओ मिलिया दिगंबरा खिसिया लोणेणं ति ।

“सुद्ध-सहावम्मि जण जो दोसं देइ पडइ तस्सेव ।

गुंडिज्जइ नणु सो च्चिय जो धूलिं खिवइ दस्स ॥”

अओ भण्णइ — जहा तेण साहुणा पवयण-खिसा पर-वेसं काळुणावणीया, एवं कायवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं जइणो चरियं समासओ भणियं ।

निसुणंतो होइ नरो गीयत्थो सब्ब-कज्जेसु ॥

[॥ जइ-क्खणं समत्तं ॥]

इह लोगम्मि वि बंधं लहंति परदारिणो न संदेहो ।

जह पज्जोओ बद्धो इत्थी-लोभाउ अभएण ॥ ६७

[इह लोकेऽपि बन्धं लभन्ते पारदारिणो न सन्देहः ।

यथा प्रद्योतो बद्धः स्त्रीलोभादभयेन ॥ ६७]

[९२] जहा वेसित्थियाहिं अवलोभिऊण अभएण पज्जोओ बद्धो, रायगिहं नेऊण पुणो उज्जेणी-सीहासणे निवेसिओ तहोवएसमालाए रिसि-चरिएसु सवित्थरं भणियं ति ।

निय-सात्त पयडिज्जसु सुंदरमियरं व संघ-गुरु-कज्जे ।

विण्हुकुमारो व्व मुणी न दोस-वत्तव्वयमुवेइ ॥ ६८

[निजशक्तिं प्रकटयेत् सुन्दरामितरां वा सङ्घ-गुरुकार्ये ।

विष्णुकुमार इव मुनिर्न दोषवक्तव्यतामुपैति ॥ ६८]

सुन्दरां निरवद्याम्, इतरां सावद्याम् । कथमिदम् ?—

[९३. सङ्घ-गुरुकार्ये शक्तिप्रकटने विष्णुकुसार-कथा]

अत्थि निरंतर-बहुविह-गाणाविह-नयर-गाम-सोहिल्लो ।
 सोहा-निजिय-पंकय-मयलंछण-जुवइ-वयणिल्लो ॥
 वय-निवह-निरंतर-संचरंत-ढेकंत-दरिय-वरवसभो ।
 वर-वसह-द्विय-पामर-लीला-परितुलिय-हर-गमणो ॥
 गमणायास-वियंभिय-दीहर-मुह-सास-सुदिय-गोवि-यणो ।
 गोवियण-गीय-मणहर-संदाणिय-दिड्ड-हरिण-उलो ॥
 हरि-नउल-परिक्रम-लडह-सुहड-पायडिय-पयड-माहप्पो ।
 माहप्प-निसण्ण-महानरिंद-रेहंत-पय-क्रमलो ॥
 क्रमलायर-क्रमल-विसिड्ड(सङ्घ)-माण-पडिल्लगा-भमिर-भमर-उलो ।
 भमर-उल-पक्ख-मणहर-झंकारुप्पिच्छ-कीर-उलो ॥
 कीर-उल-निरंतर-संचरंत-लुप्पंत-सालि-कण-सोहो ।
 सालि-कण-सोह-निवडिय-रेहंत-सेस-महिबेढो ॥
 महिवेढ-वियड-पायड-सहंत-थवलहर-संकुल-ससोहो ।
 सोहा-निजिय-भवणो रेहइ कुरु-जणवओ दूरं ॥
 उसहस्स पयावडणो सुयस्स नामेण कुरुनरिंदस्स ।
 लोयम्मि सुप्पसिद्धो कुरु त्ति जय-पायडो देसो ॥

तत्थ य विणिज्जियासेस-विसयं महामुणि-माणसं पिव हत्थिणाउरं :
 सुरवइ-देहं पिव वित्थारिय-नित्त-निरंतरं, विजुहाहिंदियं च; चंदवित्रं अपव मणहर,
 कलाहिरामं च । कुलवडू-जोवणं पिव सुरक्खियं, पत्थणिजं च । अवि य-
 लडह-विलासिणि-सालत्त-चलण-निहित्त-जाय-वर-सोहा ।
 कंकेल्लि-पल्लवा इव रायपहा जम्मि रेहंति ॥
 गाणाविह-रयण-समुच्छलंत-किरणोह-रंजियावयथा ।
 दीसंति जत्थ रविणो किरणा तियसिंदु(द)धणु-सरिसा ॥
 सो इंदनील-सामल-पासाए पेच्छिज्जण साणंदं ।
 नच्चइ मयूर-विंदं वेलवियं जलय-संकाए ॥
 गजंकुर-वेलविया रवि-रह-तुरया खणं निसीयंति ।
 मरगाय-पासाय-समुच्छलंत-उद्धद्विय-करेसु ॥
 निम्महिय-सुरहि-परिमल-सुहफंसासाय-गरुय-माहप्पो ।
 कामि व जत्थ सणियं पवियंभइ मारओ दूरं ॥
 अह नवर तत्थ दोसो निवडियासेस-दोस-निवहम्मि ।
 अवहत्थिय-मज्जाया रिउणो विलसंति सम-कालं ॥
 तत्थ वियंभिय-पडिक्ख-मत्त-मायंग-कुंभ-णिदलणो ।
 पणइयण-परियासो राया पडम(मु)त्तरो नाम ॥

जो य, दिवसारंभो व अणुवत्तिय-मित्त-मंडलो भुवंगभुव इंदकलानिवहो व
समुव्वूढ-महि-वेढो, कमलायरो व जयलच्छि-समहिद्धिओ त्ति । अवि य—

निववेँति गुण चिय सयलं महिमंडलं जए पयडां ।

एमेव य पडिवन्नं मियंक-किरणोहिं महिवेढं ॥

अह-पाव-विलसियं दणुयनाह-हियं व पुरिससीहस्स ।

जस-पम्भारेहिं दढं नक्खेहिं व दूर-विणिमिन्नं ॥

तस्स य राइणो सयलंतेउर-प्पहाणा जालाभिहाणा पिययमा । जा य, उज्जाण-डी-
हिया विव विसङ्क-कंदोड-नयण-रेहिरा, कुरुवइ-सेणावइ व सण्हिय-कण्णाहरणा,
हेमंतसिरी विव रो(रे)हंत-तिलया, सिसिर-लच्छी विव वियसिय-कुंद-दसण त्ति ।

अवि य—चंदस्स चंदिमा विव अहवा परिगलइ सा वि गोसम्मि ।

एसा उण नरवइणो न गलइ छाहि व तहियहं ॥

मयणारिणो व गोरी अहवा परिवसइ सा वि देहद्वे ।

एसा पुण निय-पइणो निवसइ सबम्मि देहम्मि ॥

। एवं च राइणो तीए सह जम्मंतर-समत्थि(ज्जि)य-पुण्णाणुभाव-जणियं बहुजण-पसंस-
णिज्जं तिवग्ग-सारं जीयलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अण्णया उच्छं-
ग-गयं सीहं दड्डुण पडिबुद्धा जाल त्ति । अवि य—

खंध-ट्टिय-पंजर-कैसरोह-मुह-कुहर-भासुरं धवलं ।

तडि-घडिय-सरय-नीरावहं व पुलएइ मयनाहं ॥

साहियं पय(इ)णो । तेणावि धुणिय-सत्थाणुसारेणानि(नं)दिया पहाण-पुत्त-जम्मेण ।
अव(वि)माणिय-डोहला य संपुण्ण-समए पसया देवकुमारोवमं दारयं । वद्धाविओ राया
पियंकरियाए चेडीए । दिण्णं से पारिओसियं । पइडियं दारयस्स नामं विष्णुकुमारो ।
वड्ढिओ देहोवचण्णं, कला-कलावेण य । संपत्तो सयल-जण-सलाहणिज्जं जोवणं ति ।

अवि य—जयलच्छि-परिगहिओ पय-मग्ग-फुरंत-मीण-संसउलो ।

कमलायर-सारिच्छो रेहइ कुमरो ग्घविं(डुमिं)दु व ॥

जस्स य, कुडिला चिहुरा, ण सहावा; वित्थरियं वच्छत्थलं, न कडुअं भणियं;
तणुओ मज्झदेसो, न हीण-विलासो; मयरद्वय-धणु-कुडिलाओ ममुहाओ, न बुद्धीओ;
अइदीहरा भुया-दंडा, न वेराणुबंधा; परिच्चाओ समज्जियं-विहवस्स, न चरियस्स; अच्चंत-
परिचिआओ कलाओ, न मायाओ; पायडाणि बुहजण-पसंसणिज्जाणि गुण-विज्जाणि,
न चारपुरिस-जंपियाइं; भंगुरा दइया-पणयकलह-कोवा, न महासेण-जोह त्ति ।

अवि य—जल-संसग्गि-वियंभिय-कमलाण व दुज्जणाण मुह-सोहं ।

विमला वि हु जस्स कहा मियंक जोणह व मइलेइ ॥

पायड-गुणाई दूरं सहियय-जण-जणिय-हसिय-तोसाई ।

चरियाई व जस्स सुभासियाई वेप्पंति लोएहिं ॥

निडुविय-सयल-दोसा पयासियासेस-पयड-परमत्था ।

पसरंति जस्स दूरं कवावंधा रवि-कर व ॥

कालंतरेण य पुणो वि पसूया चोदस-महासुमिणय-पिसुणियं जाला सुरकुमर-संकासं
दारयं । कयं महावद्वावणयं । पइडियं से नामं महापउमो त्ति ।

सो देव-परिग्गहिओ वडुंतो तत्थ जुवणं पत्तो ।

निय-कर-पडिवन्न-धरो उदयत्थो दियहनाहो व ॥

भमिउ द्यायाए दढं सुहव-पुरिसो व दूरमवगूढो ।

पायड-गुणावलीए दयाए व सुकय-पुण्णो व ॥

सुविसुद्धाए जराए धवरा(ला) चिहुर व जस्स कीरंति ।

कव-कहाए पुरिसा अण्णाण-कलंक-कसिणा वि ॥

अण्णया अणेग-सीस-परिवारो समोसरिओ वाहिरुज्जाणे सुवयांहिणामो महामुणी ।
जो य, भूसणं तव-सिरीए, निलओ विरागयाए, कण्णाहरणं नाणलच्छीए, कुलमंदिरं
खंतीए, निवासो दयाए, जलनिही गुण-रयण-विभूईए, पुण्णस्वित्तं अपरिग्गहियाए त्ति ।

अवि य - समुक्खाय-सल्लो महामोहम(स)ल्लो । गुणाणं सुपल्लो मुणीणं महल्लो ॥

तओ सरिसयरो संपत्तो राया सह विण्हुकुमार-महापउमेहिं । पत्ता नागरया ।
भगवया वि समाढत्ता धम्मकह त्ति ।

“धम्माउ चिय जम्हा अत्थाईया हवंति पुरिसत्था ।

ता सो चिय कायवो विसेसओ मोक्ख-कामेहिं ॥”

जेण देवाणुप्पिया ! असारो संसारो, दारुणा नरया; अइदुविसहाओ तेसु वियणाओ,
विचित्ता कम्म-परिण[ई]ओ, समुच्छलंति रागाइणो, अणवडियं मणं, चंचला इंदिय-
तुरंगमा, किंपागफलोपमा विसया, दारुणो पिय-विप्पओगो, दुरंतो वम्महो, नरय-
सोवाण-भूयाओ इत्थीओ, असासयं जीवियं, समासण्णं मरणं, वंचणा-परा पाणिणो,
कसायानल-संतत्तं जगं, असुंदरो घर-वासो, न सुलहं मणुयत्तं, दुल्लहा धम्म-पडिवत्ती,
वहुविग्घं दियहं, चंचला रिद्धी, सुविणोवमं पेमं, दुल्लहा आरियखेत्ताई-संपया,
मिच्छत्त-मूढो जणो, दारुणमण्णाणं, निंदिओ पमाओ, परिहायंति भावा, थेणीहोंति
आगयाई, अप्प-विरियाओ ओसहीओ, काम-भोगाउरा लोगा, सबहा, किं बहुणा ? न
मोक्ख-सोक्खाहिंतो अण्णं सुहमत्थि त्ति । अवि य -

“नारय-तिरिय-नरामर-गईसु नीसेस-दुक्ख-तवियाण ।

मोत्तुण सिद्धि-वसहिं जियाण सरणं न पेच्छामि ॥”

तओ हियय-डिय-चित्त-परिणामेण विण्णत्तो गुरू पउमुत्तरराइणा - ‘भयवं ! जाव
विण्हुकुमारं रज्जे अहिमिंचामि, ताव भे पाय-मूले सफलीकरेमि करि-कण्ण-चंचलं
मणुयत्तणं पवज्जाणुट्ठाणेण । भगवया भणियं - ‘देवाणुप्पिया ! कायवमिणमो

भवसत्ताण, ता मा पडिवंधं कुणसु' । पुणो वि पणमिऊणं गुरुं पविट्ठो नयरिं ।
वाहरिया मंतिणो, सह पहाण-परियणेण विण्हुकुमारो य- 'भो भो ! निसुयं चिय
तुम्मेहिं संसारासुरत्तणं । वंचिओ हं एत्तियं कालं, जं सामणं नाणुट्ठियं, ता संपयं
विण्हुकुमारं रज्जे अहिसिंचिय गिण्हामि पवज्जं' । तओ विण्णत्तं कुमारेण- 'ताय !
अलमिमेहिं किंपागोवमेहिं भोगेहिं, तुह चरियमेवाणुचरिस्सामो' । तओ जाणिऊण से
निच्छयं वाहरिओ महापउमो- 'पुत्त ! पडिवज्जसु रज्जं, जेण पवयामो' । तेण भणियं-
'तायमेवाणुचरिस्सामो, अहिसिंचसु विण्हुकुमारं, जेण से भिच्चो हवामि' । राइणा
भणियं- 'वच्छ ! पुणरुत्तं भणिओ वि न पडिवज्जइ, जेण मए सह पवइस्सइ' । तओ
सवोवाहि-विसुद्धे वासरे महाविच्छङ्गेण कओ महापउमस्स रायाभिसेओ । पउमुत्तरेण
वि आघोसण-पुव्वयं दवावियं महादाणं, पूइओ समण-संघो, कराविओ सव-जिणाय-
यणेसु अट्ठाहिया-महूसवो । पसत्थ-वासरे य अणुगम्ममाणो अणेगेहिं नरिंदाइएहिं,
सह विण्हुकुमारेण महाविभूईए पवइओ पउमुत्तरो । वंदिआ । कया गुरुणा धम्मकहा-

“चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणि य जंतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा संजमम्मि य वीरियं ॥”

तओ खओवसमेण थेवकालं चिय गहिया दुविहा सिक्खा । कालंतरेण थ उप्पा-
डिऊणं केवलनाणं । महापउमस्स वि उप्पण्णमाउहसालाए चकरयणं ति । अवि य-

अह कय-पूर्यं चक्कं तियसिंद-दिसाए जोयणं गंतुं ।

तत्थेव ठियं राया संपत्तो तस्स मग्गेण ॥

उत्तुंग-रहारूढो संधिय-चाणो समुद्ध-मज्झम्मि ।

तिणिणं दिणे उवउत्तो निय-नामकं सरं सुयइ ॥

सो चारस-जोयणंमवि ठियस्स तित्थाहिवस्स देवस्स ।

अत्थाणम्मि निवडिओ गुण-मुक्को मगह-तित्थम्मि ॥

तं पुलोइऊणं रुट्ठो 'केणेस विसज्जिओ सरो एत्थ ?' ।

दडुं महपउमनामं तक्खणमेत्तेण उवसंतो ॥

गंतूण तओ तियसो चूडामणि-दाण-पुव्वयं भणइ ।

नरनाह ! एसो हं पुव्वदिसा-पालओ तुज्झ ॥

आणा-फलं ति रज्जं तं से दाऊण अट्ठ वि दिणाणि ।

काऊण तस्स महिमं संपत्तो दक्खिण-दिसाओ ॥

तत्थ वि वरदाम-वई एवं चिय साहिओ सुरो रण्णा ।

पच्छिम-दिसाए पच्छा पभास-सामी वि एमेव ॥

सिंधुनय-देवयं साहिऊण वेयड्ड-सेल-देवं च ।

तिमिसगुहाए य पुणो कयमालं साहए राया ॥

ताहे अट्ठवलेणं सिंधूए दक्खिणं दिसाभागं ।

साहेइ सुसेणवई तिमिसगुहाए कवाडाणि ॥

उग्धाडिऊण सो चिय मणि-रयणेणं करेइ कुंडाई ।
 आयास-पुहत्तेहिं पंचेव धणूसयाई तु ॥
 एगूणवण्ण-संखाणि दोसु पासेसु तीए सो लिहइ ।
 उज्जोइय-मग्गेणं बल-सहिओ पविसए ताहे ॥
 उम्मग्ग-णिमग्गाओ नईओ सो संकमेण बोलेइ ।
 आवाय-चिलाएहि य जुज्झइ रण-जाय-हरिसेहिं ॥
 जुज्झम्मि उ ते विजिया कुलदेवे संभरित्तु मेहसुहे ।
 ते वरिसिउं पयत्ता निरंतरं ताण वयणेहिं ॥
 पाणिय-भयाउ लोगो ठविओ सबो वि चम्मरयणम्मि ।
 छत्तरयणेण ताहे चम्मं संछाइयं सव्वं ॥
 जो पुव्वणे साली वविओ चरम्मि पच्छिमण्हम्मि ।
 तं चिय भुंजंति नरा दिणाणि जा सत्त वचंति ॥
 नरवड-किंकर-परिनिज्झिएहिं वणवयण-देव-निवहेहिं ।
 उवसामिया चिलाया नरवड-आणं पडिच्छंति ॥
 पुणरवि हिमवंतोवरि वावत्तरि-जोयण-ट्टिओ तियसो ।
 सिद्धो सरेण लिहियं निय-नामं उसमकूडे य ॥
 सिंधूए उत्तरिच्छं खु णिकखुडं उवेइ सेणाणी ।
 गंगं च महापउमो तदुत्तरं पुण वि सेणाणी ॥
 अह वेयडुं पत्तो रण-रहसुब्बिन्न-वहल-पुलएहिं ।
 खयर-नरिंदेहिं समं जुज्झइ सुर-खयर-नय-चलणो ॥
 पुणरुत्त-मत्त-मायंग-मेह-गज्जंत-मुहलिय-दियंतो ।
 निवडंत-वाण-वरिसो अंकुरिय-नहयलाभोगो ॥
 विलसिय-कराल-करवाल-विज्जुलो भड-मयूर-रव-मुहलो ।
 तियसिंद-गहिय-चावो जाओ रण-पाउसो ताण ॥
 फुडंति सुहड-सिरं-कंदलाई रुहिरारुणाई सयरहं ।
 वण-मंडलग-धारा-हयाई रण-पाउसे पत्ते ॥
 करिनाहाणं करिणो तुरयाण तुरंगमा रहाण रहा ।
 समयं चिय संलग्गा सुहडा दप्पुद्धर-भडाण ॥

कहं पुण जुज्झं पसरियं ? — कत्थइ कराल-करवाल-छणछण-संवड्डु-फिडंत-सिहि-सिहा-
 वूरिय-गयणंगणं । कत्थइ रण-रुहिर-मंस-गंधायड्डिय-निवडंत-खग-सहस्स-पक्खुक्खेव-
 पवण-समासासिय-समुद्धित-निवडिय-भडयणं । कत्थइ धणु-गुण-विमुक्क-वाण-सेणि-संछाइ-
 यासेस-नहि(ह)यलं । कत्थइ गुलगुलंत-दंति-दंतग्ग-भिजंत-महासुहड-वच्छत्थलाभोग-
 संकुलं । कहिं पि पसरंत-धणु-जीहा-रव-गिरि-विवर-पडिसइ-भरिय-महियलं । कहिं पि
 धणुवाण-सत्ति-सवल-कुंतासि-मसुंठि-अस-तिसुल-मुग्गर-चकासिधेणु-दारुणं । कहिं पि नर-
 रुहिर-पाण-परितुड-किलकिलंत-वेयाल-सय-भीसणं । कहिं पि मुहल-चंदियणुगुड्ड-जय-

जयारवापूरिजमाण-दिसा-मंडलं । अवि य, कहं पुण विजाहराहिणेण चक्कवट्टि-वलं
सरेहिं छांयं ? ति । अवि य -

छ्त्रएइ पर-वलं सो बाण-सहस्सेहिं लद्ध-पसरेहिं ।
निय बाणेहिं व मयणो सयलं महि-मंडलाभोगं ॥
दीसइ न गेणहमाणो संधितो वा विकट्टमाणो वा ।
कामो व तह वि विंधइ असंख-संखेहिं बाणेहिं ॥
नासेइ नरिंद-वलं उदय-त्थो दीहरेहिं बाणेहिं ।
सूरो व दुरालोगो वित्थरियं तिमिर-निउरवं ॥
इय संकुल-सेणावइ-विचित्त-जुज्जेहिं जुज्झुं ताहे ।
लग्गा दुन्नि वि पहुणो विजाहर-भारह-नरिंदा ॥
आयण्णायद्धिय-धणु-विमुक्क-सर-नियर-भरिय-नह-मग्गा ।
दोन्नि वि साहस-तोसिय-सुरसुंदरि-मुक्क-वरमाला ॥
दोन्नि वि गुरुय-पयावा दोन्नि वि विलसंत-रुहिर-पडिहत्था ।
दोन्नि वि वंचिय-पहरा दुन्नि वि जय-लद्ध-माहप्पा ॥
दोण्णि वि वग्गिर-खग्गा दोन्नि वि कुल-जलहि-पुण्णिम-मियंका ।
जुज्झंति दो वि दूरं नहंगणुग्घुद्ध-जयसदा ॥
चकरयणम्मि गहिए फुरंति जालाउलम्मि पाएसु ।
पडिओ य खयरनाहो भरहाहिवराइणो ताहे ॥
खंडप्पवायगुहाए पच्छा गंतूण साहिओ देवो ।
नामेण नट्टमालो नरवइणा तीए नीहरिओ ॥
गंगा-कूलम्मि तओ नव निहिणो चक्किणो उवनमंति ।
गंगाए दाहिणिछं सेणाणी निक्खुडं जिणइ ॥
नेसप्प-पंडु-पिंगल-रयण-महापैउम-कालेनामे य ।
तत्तो य महाकाले माणवगमहानिही संखे ॥

- [१] नेसप्पम्मि निवेसो गामागर-नगर-पट्टणाणं च ।
दोणमुह-मडंवाणं खंधाराणं गिहाणं च ॥
- [२] गणियस्स उ उप्पत्ती माणुस्माणस्स जं पमाणं च ।
धण्णस्स य वीयाण य उप्पत्ती पंडुए भणिया ॥
- [३] सत्ता आहरण-विही महिलानं जा य होइ पुरिसाणं ।
आसाण य हत्थीण य पिंगलगनिहिम्मि सा भणिया ॥
- [४] रयणाण सत्तरयणे चोदस वि वराण चक्कवट्टिस्स ।
उप्पज्जंते एगिंदियाणि पंचेदियाइं च ॥
- [५] वत्थाण य उप्पत्ती निप्फत्ती चेव सत्तभत्तीणं ।
रंगाण य गंधाण य सत्ता एसा महापउमे ॥

- [६] काले कालण्णाणं गम्भहराणं च तीसु वासेसु ।
सिप्प-सयं कम्माणि य तिण्णि पयाए हियकराणि ॥
- [७] लोहाण य उप्पत्ती होइ क्काकाल आगराणं च ।
रुप्पस्स सुवण्णस्स य मणि-मोत्ति-सिला-पवालस्स ॥
- [८] सेसाण य उप्पत्ती आवरणाणं च पहरणाणं च ।
सवा इ दंडनीई स्वाणवगे रायनीई य ॥
- [९] नड्विहि-नाडगविही कवस्स चउविहस्स उप्पत्ती ।
संखे महानिहिम्मि य तुडि(रि)यंगाणं च सवेसिं ॥
चक्कड्ड-पड्डाणा अड्डस्सेहा य नव य विक्खंभो ।
वारस दीहा मंजूस-संठिया जाणहवीय-मुहे ॥
वेरुलिय-मणि-क्काडा कणगमया विविह-रयण-पडिपुण्णा ।
ससि-सूर-चक्क-लक्खण-अणुसय-वयणोवसत्तीए ॥
पलिओवम-ड्डिईया निहि-सरिसा नाम तेसु खल्ल देवा ।
तेसिं ते आवासा सुक्कीलया हीवच्छाया ॥
एए ते णव णिहओ(हिणो) पभूय-धण-कणग-रयण-पडिपुण्णा ।
जे वसमणुवत्तेन्ति सवेसिं मणुयपालाणं ॥
नवजोयण-वित्थिण्णा नव निहिओ अड्डजोयणुस्सेहा ।
वारसजोयण-दीहा हिय-इच्छिय-रयण-संपुण्णा ॥
- चक्काइयाणि चोदस्स रयणाणि हवन्ति चक्किणो तस्स ।
नामेण सरूवेण य अहकमं किच्चइस्सांभो ॥
- [१] अरय-सहस्साणुगयं पयन्नधारं फुडंत-रवि-सरिसं ।
चक्कं रिउ-चक्कहरं दिव्वममोहं रयण-चित्तं ॥
- [२] निदलिय-सवरोगं लोइय-गयणं मियंक-विंवं व ।
उदंड-पुंडरीयं दिव्वमिणं दुइयरयणं से ॥
- [३] दरियारि-मत्तमायंग-कुंभ-निदलण-पच्चलं दिव्वं ।
जम-जीह-तिक्ख-धारं रयण-विचित्तं सहइ खग्गं ॥
- [४] निम्मुण्णय-समकरणं पर-वल्ल-निदलण-पच्चलं दिव्वं ।
दंडरयणं विरायइ अहिद्वियं जक्ख-निवहेण ॥
- [५] चम्मरयणं अमेज्जं सज्जण-चित्तं व जणिय-जय-हरिसं ।
संठाइय-धरणियलं सुपसत्थं सहइ चक्किस्स ॥
- [६] चिंतामणि-संक्रासं मणिरयणं सीस-रोग-निदलणं ।
विप्फुरिय-किरण-निदलिय-वहल-त्तम-तिमिर-निउरवं ॥
- [७] निय-कंति-तुलिय-ससि-सूर-तेय-पायडिय-नहयलाभोगं ।
दिव्वं कागणिरयणं लंछिय-करि-तुरग-पाइकं ॥

[८] रूवेण तुलिय-मयणो कोवेण जमो हरो वि सत्तेण ।

तेएण वि पलय-रवी सरो सेणावई रयणं ॥

[९] निय-रूव-विहव-परितुलिय-मयण-वेसमण-जाय-माहप्पो ।

दिवाणुभाव-कलिओ सेट्ठी रयणं पि से नवमं ॥

[१०] निय-सिप्पकला-कोउय-निजिय-कोकास-लद्ध-माहप्पो ।

रूवाइ-गुणावासो दसमो से वड्डई रयणं ॥

[११] अ(आ)रिसवेद-विहन्नू विजा-मंताइ-लद्ध-माहप्पो ।

दुरियाइसु संतिकरो पुरोहिओ गुण-गणावासो ॥

[१२] दप्पुद्धर-सुहड-महानरिंद-मुसुमूरणेक-दुल्लिओ ।

तियसिंद-दंति-सरिसो दंती रण-लद्ध-जयसहो ॥

[१३] मण-पवण-वेग-सरिसं तुरंगरयणं मणोहरं तस्स ।

निन्नासिय-रिउ-तिमिरं दिणयर-बिंबं व तेरसमं ॥

[१४] सोहग्ग-रूव-जोवण-लाइण्ण-कलाइ-गुण-गणावासं ।

मयरद्वय-कुलभवनं इत्थीरयणं पि चोहसमं ॥

पढमाणि सत्त एगिंदियाणि पंचिंदियाणि सत्तेव ।

जक्ख-सहस्साणुगयं एकेकं दिवरयणं से ॥

रक्खंति दो सहस्सा देहं देवाण तस्स एवं तु ।

सोलस देव-सहस्सा निच्चं वड्ढंति आणाए ॥

विणमि-सरिच्छाण नराहिवाण वत्तीसई सहस्साई ।

निच्चं वड्ढंति वसे निबद्ध-मउडाण सूरान् ॥

तहुगुणा रमणीओ सुरसुंदरि-विन्भमाउ लडहाओ ।

संपत्त-जोवणाओ मयरद्वय-जयपडायाओ ॥

रवि-रह-हरि-दंति-तुरंगमेहिं सरिसाण सयसहस्साई ।

रह-करि-तुरंगमाणं चउरासी हुंति पत्तेयं ॥

आगराणं पवराणं नगराणं च आसि वावत्तरिं सहस्साई ।

छन्नउई कोडीओ पाइकाणं रणे अभीयाणं ॥

तह पवर-पड्डणाणं अडयालीसं सहस्साई ।

छन्नउई कोडीओ सुग्गामाणं च गामाणं ॥

शेणमुह-सहस्साई नवाणवई इन्म-जण-समिद्धाई ।

चउवीसं साहस्सीओ मडंवाण गणियाओ ॥

[गणियाओ] लक्ख-संखा छप्पणं अंतरोदगाई च ।

खेडग-सया य सोलस संवाह-सहस्स-चोहसगं ॥

वत्तीसइवद्धाणं अहेसि वर-तरुणि-नाडगाणं च ।

वत्तीसई सहस्सा सुरवइ-वर-नाडग-निमाणं ॥

इय पुत्र-भर्वावजिय-विसिद्ध-पुत्राणुभाव-संजणयं ।

नरवहणो जइ लच्छि वनेउं को किर समत्थो ? ॥

पउमुत्तरमुणी वि कालंतरेण कय-सामण्णो गओ निवाणं । विण्हुकुमारसाहुणो वि उग-तपोविहाण-निरयस्स नाण-दंसण-वरणेहिं वडुमाणस्स उप्पण्णाओ आगासगमण-विउवियाओ नाणाविहाओ लद्धीउ चि । अवि य-

मेरु व तुंगदंढो वच्चइ गयणम्मि पक्खिनाहो व ।

मयणो व रुववंतो अकुलीणो होइ नियसो व ॥

गयणं पिव सवराओ पडाउ एकाउ जणिय-पड-कोडी ।

घंडयाउ वड-सहस्से तेइल्लो पलय-सूरु व ॥

इय चित्त-तव-विचित्ता लद्धीओ होति साहुवग्गस्स ।

इह लोकास्मि पसन्त्या परलोके सग्ग-मोक्खा य ॥

अण्णया मासकप्पेण विहरमाणो संपत्तो वासारात्तासण्णाम्मि हत्थिणाउरं ससीसो सुवयायरिओ । आवासिओ वाहिरुज्जाणे । संपत्ता से वंदण-वडियाए नरिंदाहणो । समादत्ता धम्मकहा । निंदिया मिच्छत्ताहणो पयत्था, पसंसिया सम्मत्ताहणो । तओ के वि मुणिय-जहडिय-तिथयर-वयणा पवइया, अवरं सौवगा जाया । अण्ण-दियहम्मि मिच्छत्ताहिनिवेसेण भणिओ आयरिओ नमुइनामेण मंतिणा-“मो मो ! एयारिसा तुव्मे अमुणिय-परमत्था जेण पच्चक्खोवल्लभमाणानंद-सरुवं विसय-सुहमुज्झिउण अंगीकओ सव-पासंडि-दूसिओ विसिद्ध-जण-परिहरिओ जिणधम्मो । तहा नियय-सिंरि उज्झिउण अंगीकया भिक्खा । अहवा लोचिय-सीस-तुंडाण च्छारामाकुंडलियाण केचियमेयं ? ति । अवि य-

जत्थ न इ पुरिस-पूया न अग्गिहोओ न वेय(वेव) दिय-दाणं ।

मो मो ! न होइ धम्मो अह धम्मो मणसु ता मूढा ॥”

‘अवो ! मुक्ख-सदो असमिक्खियाहिवाई य एत्त मंती, ता किमणेण सह जंपिएण ? मावेंतो ठिओ तुण्हिको सूरि चि । अवि य-

“विद्वान्नुत्तमिास्यो विदुषि शठे अप्रनादिना साध्यम् ।

सूत्रो जडोऽनुकम्प्यो मूर्ख-शठः सर्वथा त्याज्यः ॥”

तओ लद्धावसरो पुणरुत्तं निंदंतो लजायमाणेण भणिओ सूरिणा-“मो ! जइ वाय-सामत्थमत्थिय, ता करेसु पुत्र-यक्खं । तओ पाएसु पडिउण भणिओ चिहेणायरिओ चि ।

“विलसंद-दाण-परिसल-गंधायडिय-ममंति(त)-ममरेसु ।

केसरि-कम्मो विरायइ सुरदंति-समेसु दंतीसु ॥

चालिय-नीसेसाचल-जुगंत-पवणस्स देव-सामत्थं ।

रंइइ कुलसेल-विओइ(ड)गम्मि न य कक्ख-गाइणेसु ॥

निय-दिडि-दिडि(ड)-सो(सा)सिय-समत्थ-सत्तेसु देवगुरुलस्स ।

दिडि-विसेसु उज्जइ चंचु-निवाओ न कीडेसु ॥

परिमृणियासेस-समत्थ-सत्थ-संजाय-पायड-जसेसु ।

सुरगुरु-समेसु रंइइ तुइ वयणं न उण मुक्खेसु ॥

ता आदिसंतु गुरुणो जेणाहमेव नासेमि वाद-गवं" । गुरुणा भणिओ — "एवं कुरु" ।
तओ चेह्णएण भणिओ मंती — "भो ! जं तए संलत्तं, आणंदरूवं विसय-सुहं तमसंवद्धं,
जेण केसिं पि जुम्मंतर-सुकय-कम्माण विस-विराग-सरिसमिणं ति ।

"तिण-संथार-निसण्णो मुणिवरो मट्ट-राग-मय-मेहो ।

जं पावइ मुत्ति-सुहं कत्तो तं चक्खवट्ठी वि ? ॥"

जाणं पि कय-पावाणानंदरूवमिणं पडिहाइ, ताणं पि हु विज्जलया-विलसियं
पिव थेवकालियं ति । अवि य —

"सुरय-सुहं खलु-मिन्ती संझा-राओ सुरिंद-कोदंडं ।

कलिकाल-जीवियं जोव्वणं च मा मुणह दीहाइं ॥"

जं च भणियं, 'सव-पासंड-दूसिओ जिणधम्मो' तं पि न जुत्ति-संगयं ति । अवि य —

नाणा-पासंडि-वियप्पिएसु सवेसु चेव सत्थेसु ।

अच्चंत-विरुद्धेसु वि जीव-दया नवरि(र)मविरुद्धा ॥

तिन्नि सया तेसट्ठा पासंडीणं परोप्पर-विरुद्धा ।

न य दूसंति अहिंसं सो धम्मो जत्थ सा सयला ॥

सा य इहइं चिय कीरइ जीवाजीवाइ-जाणणाहिंतो ।

अण्णे पुण जीव चिय न मुणिति दया कओ चेव ? ॥

पत्तो वि य आयरिओ विसिट्ठ-सुर-मणुय-खयहराईहिं ।

लच्छी वि य बहु-दोसा पंडिवन्ना धम्म-कज्जेण ॥

जीयं जलबिंदु-समं संपत्तीओ तरंग-लोलाओ ।

मुमिय-समं च पेम्मं धम्मि चिय आयरं कुणह ॥

भिक्षा पुण इह-परलोके सुहावह त्ति कह वि ।

किलेस-विटत्तेण दव-जाएण होइ काणं पि ।

आहारो भिक्षा पुण जायइ एमेव पुण्णेहिं ॥

"अवधूतां च पूतां च मूर्खाद्यैः परिनिन्दिताम् ।

चरेन्माधुकरा वृत्तिं सर्वपापप्रणाशनीम् ॥"

जं च सिर-मुंडनं सीसम्मि भूइ-पक्खेवणं तं वंभयारीण सत्थ-विहियं विभूसणं ।

अक्कं च न ति-पुरिसा पूयारिहा, राग-दोस-मोहाणुगयत्ताओ, इयरपुरिस व ।

जो विगय-राग-दोसो सवण्णू तियसनाह-नय-चलणो ।

सब्भूय-वत्थु-भणिरो सो पुज्जो तिहुयणस्सावि ॥

अवि य —

"कश्चिद् रागी भवति हसितोद्गीत-नृत्त-प्रपञ्चैः प्रद्वेष्ट्यन्त्यः प्रहरणगणव्यग्रपाणिः पुमान् यः ।

बिभ्रन्मोही स्फटिकविमलामक्षमालां यतस्ते तल्लिङ्गानामभवनमतः सर्ववित् त्वं विरागः ॥"

अग्गिहोत्तं पि पाणाइवायाइ-जुत्तत्तणओ न सुंदरं ति । अपि च —

"षट् शतानि युज्यन्ते पशूनां मध्यमे हनि[ः] ।

अश्वमेघस्य वचनात् न्यूनानि पशुभिस्त्रिभिः ॥"

दिया वि रागादिदोस-रहिता पसंसिजंति । ताण दिन्नं महाफलं, रागाइ-जुवाण
पुणासुंदर-फलं ति । अवि य -

दाणस्स नत्थि नासो आहम्मिय(ए) धम्मिए य दिण्णस्स ।

आहम्मिए अहम्मं धम्मं पुण धम्मिए होइ ॥”

इय एवमाइ-बहुविह-विद्यप्प-सय-संजुलम्मि वायम्मि ।

सो चेच्छएण विजिओ विउसाणं मज्झयारम्मि ॥

तओ छिदावलोयण-परस्स संपत्तो वासारत्तो । उम्माहिओ विरहि-यणो, वियंमिओ
सिसिर-मारुओ, विन्थरिओ घणय-रवो, पणच्चिओ वरहि-गणो, हरिसिओ कासय-जणो,
ठाण-ट्टिओ पहिय-जणो, पणट्ठो चंदुज्जोओ, न विहरिओ मुणि-गणो ति ।

इय एरिस-वण-समए मुणीण कोवेण मग्गिओ राया ।

रज्जं सच्चिवेण ददं जागट्ठा कइवय-दिणाणि ॥

रज्ज-ट्टियम्मि सच्चिवे पत्ता सव्वे वि आसमा तत्थ ।

बद्धावया सहरिसा मुत्तणं नवर जिणमुणिणो ॥

संभरिय-पुव-वेगो हक्कारेण भणइ सो साहू ।

तुम्हे त्थ महापात्रा जे निदह सव्व-पासंडे ॥

गुरुणा सो संलत्तो “न वयं पाव ति तह विहाणाओ ।

न य निदामो वय(इ)णो राग-दोसाए विरहाओ ॥

नरनाह-कया रक्खा सव्वे वि(चि)य आसमा नियं धम्मं ।

साहिंति तेण राया विप्पइ तज्जणिय-धम्मेण ॥

तस्स महीए मुणिणो तक्कर-परचक्क-दुड्ड-पुरिसेहिं ।

जणियं न मुणिति भयं तं नरवइणो महापुण्णं ॥

राय-परिपालियाणि ह सव्वाणि तवोवणाणि सुपसिद्धं ।

पूयाणि सामयाणि य सव्वाणि वि देवहरयाणि ॥

कुसुमाहरण-विलेवण-प्पवण-वलि-धूव-दीव-जुत्ताओ ।

निव्विग्धाओ निच्चं हवंति नरनाह-रक्खाए ॥

पालिति सव्वलोगं नाएणं राइणो विसेसेण ।

दिय-समण-जुड्ड-जुवई-अणाह-सरणागय-परद्धे ॥

इय देव ! समण-वंमण-लोगाइण्णाणि पालयंतस्स ।

धम्म-निरयस्स इह इड्डं फलमिणमो राइणो होइ ॥

रह-तुरि(र)य-चक्क-पाय(इ)क्क-मत्तमायंग-संगयं रज्जं ।

ज(नि)ट्टविय-सत्तु-तिमिरं जायइ सह निम्मल-जसेण ॥

वर-वत्थ-पाण-भोयण-तंवोल-विलेवणाइ-परिभोगो ।

गिरि-सिहरम्मि वि जायइ समयं नासेस-रयणोहिं ॥

गरुय-पओहर-विज्झंत-मज्झ-विन्थिण्ण-गुरु-नियंवाओ ।

सरसारविद-सरिसाणणाओ लइहाओ तरुणाओ ॥

उवभुंजइ य जहिच्छं पुत्ता वि य होंति धीर-थिर-चित्ता ।
 मित्ता य चित्त-सरिसा निदेस-परा य परम-सुहडा ॥
 वड्डइ तेओ किच्ची माहप्पं सयल-सत्थ-विण्णाणं ।
 परिविजिओ सोडीरं गुण-निवहो संपया बुद्धी ॥
 किं जंपिएण बहुणा ? जं जं हियएण वंछए किंचि ।
 तं सबं चिय सिज्झइ नरवड्डणो धम्म-निरयस्स ॥
 इह लोए फलमिणमो परलोए सुरभवो य मोक्खो य ।
 पालेसु सबमिणमो सविसेसं साहुणो सबे ॥

अन्नं च—गह-भूय-जलण-तकर-पिसाय-वेयाल-डाइणि-कयाणि ।
 इति-परचक्क-विसहर-दुब्भिकख-भयाणि न हवन्ति ॥
 जायइ सिवमारुगं किं बहुणा ? सब-कज्ज-निप्फत्ती ।
 विहरन्ति जत्थ मुणिणो जणाण चिंतामणि-सरिच्छा ॥”

तओ से संजायामरिसस्स न परिणयं गुरुण वयणं ति । अवि य
 अइसुंदरं पि भणियं कोवं वड्डइ मूढ-पुरिसस्स ।
 अहिणो खीरं पि विसं दिन्नं परिणमइ किं चोजं ? ॥
 नासेइ दोस-जाणं(लं) गुरुवएसो गुणीण सूर व ।
 वड्डइ नूणं तं चियं खलाण ससि-किरण-नियरो व ॥
 सलिलं पिव गुरु-वयणं कण्णावडियं जणेइ मूढस्स ।
 सलं जोग्गस्स पुणो सोहं चिय तालपत्तं व ॥
 ‘जइ सत्तण्ह दिणाणं परओ पेच्छामि एत्थ भो ! समणं ।
 तं बंधु-समं पि अहं मारिस्सामो न संदेहो ॥’

तओ उज्जाण-गया भणिया सूरिणा साहुणो—‘भो भो ! किमेत्थ कायवं ?’ ।
 एकेण भणियं—‘विण्हुकुमारसाहु-वयणाओ उवसमिस्सइ नमुई, ता सो वाहिप्पउ । सो य
 अंगमंदिरे सेले तवं तप्पंतो चिट्ठइ, ता जो विज्जावलेण गंतुं समत्थो सो वच्चउ’ । एकेण
 मुणिणा भणियं—‘अहमागासेण वच्चामि, आगंतुं न सक्कुणोमि’ । गुरुणा भणियं—‘वि-
 ण्हुकुमारो चिय आणेइ’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण उप्पइओ आगासं । खणमेत्तेण य
 पत्तो तमुदेसं । ‘अवो ! किं पि गरुयं संघ-कज्जं, तेणेव वासारत्तम्मि आगओ’ । तओ
 पणमिऊण विण्हुसाहुं सिद्धमागमण-पओयणं । थेव-वेलाए य तं वेत्तूण साहुं पयड्डो
 आगास-जाणेणं मुणी पत्तो गयपुरे । वंदिया मुणिणो । तओ साहु-समेओ गओ विण्हु-
 साहु नमुइणो दंसणत्थं । तं मोत्तूण वंदिओ सबेहिं पि महानरिंदाइएहिं । सुहासण-
 त्थस्स धम्मकहाइ-पुव्वयं विण्हुणा—‘वासारत्तं जाव चिट्ठंतु मुणिणो’ । तेण भणियं—
 ‘किमेत्थ पुणरुत्तोवणासेणं ? पंच दिवसाणि चिट्ठंतु’ । तेण भणियं—‘जइ एवं, ता
 पट्टणे चाओ, उज्जाणे चियं ठायंतु । तओ संजायामरिसेण भणियं नमुइणा—‘किमेत्थ
 पुणरुत्तो ? चिट्ठउ ताव नगरमुज्जाणं वा, मम रज्जे वि सब-पासंडाहमेहिं निम्मज्जाएहिं
 गय-लजेहिं वेयाइ-दूसएहिं न ठायवं । ता तुरियं मम रज्जं मुयह, जइ जीविएण कज्जं’ ॥”

तओ समुप्पण्ण-कोवानलेण भणियं विण्हुसाहुणा - 'तहा वि तिण्ह पयाणं ठाणं देसु' ।
तओ भणियमणेण - 'एवं ता जइ तिण्ह पयाणमुवरिं पेच्छिस्सामो तमवस्सं लुय-सीसं
करेस्सामो' । तओ समुप्पण्ण-दारुण-कोवानलो वड्डिउं पयट्ठो त्ति । अवि य -

कत्थइ कयंत-सरिसो, संताविय-सयल-तिहुयणाभोगो ।

कत्थइ तरुणरवि-णिभो, निण्णासिय-तिमिर-निउरंबो ॥

कत्थइ चंद-सरिच्छो, निय-कर-पडिवन्न-महिहराभोगो ।

कत्थइ सुरिंद-सरिसो, विउरुविय-लोयण-सहस्सो ॥

कत्थ य पलय-हरि-समो, उम्मूलिय-गिरि-गणाभोगो ।

कत्थइ तिणयण-सरिसो, खणमेकं सीस-ठिय-चंदो ॥

कत्थ य मयण-सरिच्छो, निय-रूवावयव-तुलिय-जियलोगो ।

कत्थइ फुरंत-चको संगामे भरहनाहो व ॥

किरीडी कुंडली माली दिवरुई महजुई ।

धणुवाणी वज्रपाणी य दिव-खग्गी महाबली ॥

इय नाणाविह-रूवो वड्ढंतो सो कमेण मेर(रु)-समो ।

जाओ जोयण-लक्खो सुवन्न-वररयण-सोहिह्लो ॥

उच्छलिया जलनिहिणो रंगंत-तरंग-मच्छ-पडहत्था ।

भय-वेविर-तरलच्छा दिसागइंदा विओ नद्धा(ट्टा) ॥

महु-मत्त-कामिणी विव पयंपिया दीव-काणण-समेया ।

वसुहा पडिपड-हुत्तं सरिया संपट्टिया सवा ॥

फुडिया गिरिणो सवे जोइस-चकं पि विहडियं दूरं ।

खुद्धा वणयरदेवा समयं चिय भवणवासीहिं ॥

तिहुयण-संखोभाओ कुवियं दट्ठुण मुणिवरं हरिणा ।

पट्टविया से पासं गायण-सुरसुंदरि-समूहा ॥

गायंति कण्ण-मूले 'कोवोवसमो जिणेहिं पणत्तो ।

मा कोवानल-दट्ठा जीवा वच्चंतु नरयम्मि' ॥

'जं अज्जिअं चरित्तं' गाहा ।

"क्रोहो य माणो य अणिग्गहीया माया य लोभा य पवट्ठ(ड्ड)माण

चत्तारि एते कसिणो कसाया सिंचंति मूलाइं पुण्णभवस्स ॥

उवसमेण हणे कोवं माणं मदवया जिणे ।

मायं चऽज्जव-भावेण लोभं संतुट्ठिए जिणे ॥

जो चंदणेण वाहं आलिपइ वासिणा वि तच्छेइ ।

संथुणइ जो य निंदइ महरिसिणो तत्थ सम-भावा ॥"

"क्रोधः परितापकरः सर्वस्योद्वेगकारकः क्रोधः ।

वैरानुषङ्गजनकः क्रोधः क्रोधः सुगतिहन्ता ॥"

एवं चिय सेसाओ वि किन्नर-खयरिंद-देव-रमणीओ ।
 नचंति य गायंति य कोवोवसमेहिं वयणेहिं ॥
 संखोहिय-तेल्लोको पलउप्पाओ इमो चि कलिऊण ।
 सवायइ(य)णे स-सुरे लोया पूंति सिव-हेउं ॥
 गुरुकोव-मुक्क-हुंकार-पवणमग्ग-ट्टिया महासेला ।
 भय-हिट्ठि-तियस-मुक्का खलोवयारि(र) व विहडंति ॥
 कय-पूया-सकारो जिण-पडिमाणं चउव्विहो संघो ।
 काओसग्गेण ठिओ संति-निमित्तेण सबत्थ ॥
 जलनिहि-पुव्वमिहाए पायं काऊण सो पुणो निमिओ ।
 अवरसमुदं तं मिय-मत्तं धरणीए छोट्ठण ॥
 इय देव-खयर-नरवर-महरिसि-गंधव-संघ-वयणेहिं ।
 सुरसुंदरि-मणहर-गेय-णट्ठ-जिण-सिद्ध-मंतेहिं ॥
 उवसामिओ महप्पा पुणो वि घोरं तवं करेऊण ।
 तं ठाणं संपत्तो जत्थ गया खीण-कम्मंसा ॥
 चक्कहरो वि य रज्जं विवाग-कडुयं ति जाणिउं ताहे ।
 नरवइ-सहस्स-सहिओ सामण्णे विहरिओ(उं) सिद्धो ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरितं ।
 संखेवेण महत्थं निसुणंतो लहइ सुहमउलं ॥
 ॥ विण्हुकुमार-कखाणयं ॥

निच्छंति कह वि किरियं मुणिणो रोगाउरा वि थिर-चि(स)त्ता ।
 नाणाविह-वाहिछो सणंकुमारु व मुणि-सीहो ॥ ६९

[नेच्छन्ति कथमपि क्रियां मुनयो रोगातुरा अपि स्थिरसत्त्वाः ।

नानाविधव्याधिमान् सनत्कुमारवत् मुनिसिंहः ॥ ६९]

कथमिदम् ? -

— [९४. निःस्पृहतायां सनत्कुमार-कथा] —

जह गयउरम्मि जाओ जहा हितो जह य माणसं पत्तो ।
 जह असियक्खो विजिओ खयर-वहूओ य जह पत्तो ॥
 जह य सुनंदा दिट्ठा सणंकुमारेति रोविरी रण्णे ।
 जह वज्जवेगखयरो पट्ठविओ अंतय-वरम्मि ॥
 भाउ-मरणेण कुविया जहा य संज्ञावली वि दिट्ठम्मि ।
 मयण-सर-सल्लियंगी सणंकुमारेण उव्वहा ॥
 जह य हिया जह पत्ता चंद-सुया जह य अणुपदं चंदे ।
 जह तीए सा दिण्णा पण्णत्ती जह य से जयओ ॥

असणीवेरो पत्तो जह जुज्झमासि तेण सह घोरं ।
 नो वि य पुन-वहेण पट्टविओ नरवह-मुएण ॥
 पिह-भाह-मरण-त्तविया जह संझावली समोण्हविया ।
 चंदेण जहा पत्ता वेयहे माणसं पुण वि ॥
 आमात्तिऊण गुग्गो महिंदसीहेण जह भमंतेण ।
 दिट्ठो सणकुमारो सर-तीरे खयरी-सहिओ ॥
 वेयहे जह पत्ता पुणो वि मुणि-वयण-कंचुह-कहिए ।
 पुवमवे परिणीयं चंदस्स सयं पि धूयाए ॥
 विजाहगहिक्के चंदं अहिसिंचिऊण निय-तयरे ।
 पत्तो सणकुमारो महिंद-खयरिंद-व(व)हु-सहिओ ॥
 गुग्गो जह परितुट्ठा महिंदसीहो य पाविओ कित्तिं ।
 आणंदिय-सयल-जणं वट्ठावणयं जहा आसि ॥

जहा य - सोलस-जक्क-सहस्सा तहुगुणा रईणो तथो दुगुणा ।
 रमणीओ नव निहिणो चोदस रयणाणि भरहं च ॥
 सिद्धे इमंमि जाओ चक्करो नियमनाह-संकासो ।
 अणुहवइ महाभोने जस्मंतर-जणिय-पुण्णेण ॥
 जह सुरनाहो जंपइ सणकुमारस्स जारिमं रुवं ।
 तं कत्तो नियमाण वि ? का चिंता खयर-मणुएसु ? ॥
 सुरवइणो तं वयणं असहइता दुवे सुरा पत्ता ।
 दिट्ठो जहोवइट्ठो वंसण-रुवेहिं देवेहिं ॥
 अवमणिओ नरिंदो तेण वि आगमण-कारणं पुट्ठा ।
 तुह रुव-दंसणत्थं तं दिट्ठं मिट्ठमेणहिं ॥
 केरिससहुणा रुवं ? ण्हायालंकारियस्स मे रुवं ।
 पेल्लेजह पट्टविया दहुं ण्हायं पुणो चिलिया ॥
 नरवइणा ते भणिया हरिस-ट्ठाणस्मि दूमणा कीस ? ।
 कत्तो हरिस-ट्ठाणं ? सवं माहेति हरि-भणियं ॥
 जारिसयं ते रुवं पुवं ते पुलइयं नओ इण्हिं ।
 वइइ अणंत-दीणं बहुविह-वादीहिं जं मिदं ॥
 'जस्स कण्णं पावं कीइ जह नाम भविय अणिच्चं ? ।
 अनुह-विस्सावमाणं बहुविह-दुक्खाणं कुलमवणं ॥
 ता रजाह-ममुच्चय-पावेण अलं' ति भाविउं धारो ।
 नरवइ-महम्म-सहिओ निक्खंतो जिहव-मयस्मि ॥
 राहणासेवणरुवं किरियं नाऊण कुणइ रत्तस्मि ।
 घोरं महात्तवं सो अह उदिता सव-वादीओ ॥

निष्पडिकम्म-सरीरो पीडिजंतो वि वाहि-वियणाहिं ।
 अहियासेइ महप्पा महामुणी मुणिय-परमत्थो ॥
 दडुं सणकुमारं वाही-वियणाउरं हरी भणइ ।
 कय-सवरवेज्ज-वेसो वाहीओ अहं पणासेमि ॥
 सो मुणिणा संलत्तो इह-पर-वाहीओ काओ अवणेसि ? ।
 तेण पलत्तमिह-भवा अवणेमो नेय परलोगा ॥
 आमोसहिलद्धीए सडमाणमंगुली फुसेऊण ।
 तरुणदिवायर-सरिसा मुणिणा से दाविया तत्थ ॥
 ताहे अप्पाणं संसिऊण नमिऊण साहुणो चलणे ।
 संपत्तो निय-ठाणं सको एसो वि ता वाही ॥
 अहियासिऊण सम्मं वास-सया सत्त पच्छिमे काले ।
 कय-भत्त-परिच्चाओ सणकुमारम्मि संपत्तो ॥
 जह कुरु-गयउर-पिइ-माइ-पभिइ सबं सवित्थरं भणियं ।
 तस्सेय नियय-चरिए तह सबं संकहेयवं ॥
 सुयदेवि-पसाएणं सणकुमारस्स साहियं चरियं ।
 संखेवेण महत्थं निसुणेंतो लहउ कल्लाणं ॥

सणकुमार-क्खणायं समत्तं ॥

गुण-दोस-विसेसणू असरिस-गुण-दंसणाओ बुज्झंति ।

जह य दियंवरसड्डो बुद्धो दडूण मुणि-चेट्ठं ॥ ७०

[गुण-दोष-विशेषज्ञा असदृशगुणदर्शनाद् बुध्यन्ते ।

यथा च दिगम्बरश्राद्धो बुद्धो दृष्ट्वा मुनिचेष्टाम् ॥ ७०]

कथमिदम् ? -

— [९५. विशेषज्ञतायां दिगम्बरश्राद्ध-बोधकथा] —

अयलपुरे दिगंबर-भत्तो अरिकेसरी राया । तेण य काराविओ महापासाओ, पइ-
 द्वावियाणि तित्थयर-विवाणि । काराविया दाणसाला, अणुदियहं भुंजावेइ परमाहारेण
 पंच-रिसि-सयाणि । अनया सत्तरत्तियाए सीइयाए भुंजाविया पंच दिणाणि मुणिणो ।
 थके य अंतरिक्खे तिन्त-इंधेणाओ णत्थि पागो । तओ हट्ठाओ आणाविया सत्तुगा ।
 कओ एगत्थ रासी । पक्खित्तं गुड-घयं । पुवाणीय-दहिणा य कुसणिऊण पंतीए
 ठियाण द्वाविया पिंडा राइणा खमणयाण । समाढत्ता भोत्तुं । चित्तिं राइणा -

“काले दिन्नस्स पहेणयस्स अग्घो न तीरए काउं ।

सो चेव अकाल-पणामियस्स गेण्हंतया नत्थि ॥”

थेव-वेलाए य सत्तरचोववासी गोयर-चरियाए रीयती पत्तो धम्मरुई नाम सियवडो ।
 धम्मलाभ-पुव्वयं च डिओ से पुरओ । तओ भणिया राइणा पुरिसा — ‘दइ एयस्स मुणिणो
 सत्तुगे’ । अलिगा संति काउं अगिण्हंतो नियत्तो मुणी । राइणा भणियं — ‘हो ! कीस न
 नेण्हसि?’ । मुणिणा भणियं — ‘न गिण्हण-जोगा’ । राइणा भणियं — ‘किं सचेयणा एए?’
 १ मुणिणा भणियं — ‘न सचेयणा, सचेयणाणुगय’त्ति । राइणा भणियं — ‘सव्वं(च्चं) सचेयणा
 पुरिस-णुगया, न पुण अण्ण-जीवेहिं’ । मुणिणा भणियं — ‘अण्णेहिं वेदिएहिं अणुगया’ ।
 सत्तुयं भणियं राइणा — ‘सो ! कओ एत्थ किमिणो?’ तओ दरिसिया मुणिणा ।
 वल्लिएण दवावियं दहियं, तं पि रसय-संसत्तं चि पडिलेहिउण न गहियं । तओ सरोसं
 भणियं राइणा — ‘किमेत्थ किमिणो पडिया ?, जेण न नेण्हसि?’ । मुणिणा भणियं —
 २ पडिया । अपेच्छंतेण किमिणो भणियं राइणा — ‘अहो ! महारिसि-मच्छराओ असच्च-
 वाइणो सियवडिया’ । मुणिणा भणियं — ‘नरिंद ! मा एवं जंपसु, को गुणेसु मच्छरो ?,
 किं च अलियं?’त्ति । तेण भणियं — ‘ता कत्थेत्थ जंतुणो?’ । तओ कह कह वि निरुद्धं
 पुलयंतस्स दाविया रस्सया । भुत्तुचरकालं च गओ राया धम्मरुइणो समाव्वं । तओ
 भावसारं सोऊण साहु-धम्मं, पच्छा खवणय-समाव्वं । एतंते य पुच्छिओ कुमारनंदी —
 ३ ‘भगवं ! खमणाण सियवडाण य एगो नित्थयरो सामीओ, तेण य खमणाण सियव-
 डाण य जीवदयाए धम्मो कहिओ । जेण जीवदया-पालणत्थं सैसाणि सच्चाईणि वयाणि
 धरिजंति, सा पुण जीवदया अविगला ण वत्थ-पत्ताइ-रहिएहिं साहिज्जइ, न य ताणि
 परिग्गहो; जेण भणियमागमे —

“जे पि य कत्थं व पायं वा वेदलं पायपुच्छं ।

४ तं पि संजम-लच्छा ओरिंति परिहरंति य ॥

न नो परिग्गहो दुत्तो नायपुत्तेण ताइणा ।

मुच्छा परिग्गहो दुत्तो इइ दुत्तं सहेत्तिणा ॥”

जहा दुमुणियचरिए वाय-डाणं, तहा वत्तव्वं । अण्णं च किं तुम्हाण तित्थयरंण न
 साहिया जीवा, जह सियवडाणं ? । तओ सविन्थरं सियवर-चिडियमागमाणुसारेण
 ५ सोऊण राया सियवर-सावगो जाओ चि । पुणो वि विन्नत्तं राइणा — ‘भगवं ! कइं पुण
 इह-परलोक-फलमत्थिणा मंत-तंताइ-विहाणेण परमेन्नरो झाइयवो?’ । तओ परमसावगो
 चि काऊण भणियं गुरुणा —

“प्रणम्य तत्त्वकर्तारं महावीरं सनातनम् । श्रुतदर्शीं गुरुं चैव परं तत्त्वं ब्रवीम्यहम् ॥ १

ज्ञान्ताय गुरुमन्ताय विनानाय मनस्विने । श्रद्धावते प्रदानव्यं जिन-मन्ताय दिने दिने ॥

२ अकारादि-हकारान्ता प्रसिद्धा मिदुमानुका । युगादौ या स्वयं ओक्ता ऋषमेन महात्मना ॥

एकैकमक्षरं तस्यां तत्त्वार्थं समाश्रितम् । तत्रापि त्रीणि तत्त्वानि येषु तिष्ठति सर्वविन् ॥

३ अकारः प्रथमं तत्त्वं सर्वभूताभयप्रदम् । कण्ठदंशं समाश्रित्य व्रतते सर्वदेहिनाम् ॥ ५

सर्वात्मानं सर्वगतं सर्वव्यापि सनातनम् । सर्वप्रज्ञाश्रितं दिव्यं चिन्तितं पापनाशनम् ॥

सर्वेषामपि वर्णानां स्त्राणां च धुरि स्थितम् । व्यञ्जनेषु च सर्वेषु ककारादिषु संस्थितम् ॥

४ मुमिच्यादिषु भूतेषु देवेषु समयेषु च । लोकेषु च सर्वेषु सागरेषु सुरेषु च ॥ ८

मन्त्र-तन्त्रादियोगेषु सर्वविद्याधरेषु च । विद्यासु च सर्वासु पर्वतेषु वनेषु च ॥ ९
शब्दादिसर्वशास्त्रेषु व्यन्तरेषु नरेषु च । पन्नगेषु च सर्वेषु देवदेवेषु नित्यशः ॥ १०
व्योमवद् व्यापिरूपेण सर्वेष्वेतेषु संस्थितम् । नातः परतरं ब्रह्म विद्यते भुवि किञ्चन ॥

इदमाद्यं भवेद् यस्य कलातीतं कलाश्रितम् ।

नाम्ना परमदेवस्य ध्येयोऽसौ मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ १२

दीप्तपावकसंकाशं सर्वेषां शिरसि स्थितम् ।

विधिना मन्त्रिणा ध्यातं त्रिवर्गफलदं स्मृतम् ॥ १३

यस्य देवाभिधानस्य मध्ये ह्येतद् व्यवस्थितम् ।

पुण्यं पवित्रं म(मा)ङ्गल्यं पूज्योऽसौ तत्त्वदर्शिभिः ॥ १४

सर्वेषामपि भूतानां नित्यं यो हृदि संस्थितः । पर्यन्ते सर्ववर्णानां सकलो निष्कलस्तथा ॥ १५

हकारो हि महाप्राणः लोकशास्त्रेषु पूजितः । विधिना मन्त्रिणा ध्यातः सर्वकार्यप्रसाधकः ॥

यस्य देवाभिधानस्य पर्यन्ते एव वर्तते । मुमुक्षुभिः सदा ध्येयः स देवो मुनिपुङ्गवैः ॥ १७

सर्वेषामपि सत्त्वानां नासाग्रे परिसंस्थितम् । बिन्दुकं सर्ववर्णानां शिरसि सुव्यवस्थितम् ॥

हकारोपरि यो बिन्दुर्वर्तुलो जलबिन्दुवत् । योगिभिश्चिन्तितस्तस्यैव मोक्षदः सर्वदेहिनाम् ॥

त्रीण्यक्षराणि बिन्दुश्च यस्य देवस्य नाम वै । स सर्वज्ञः समाख्यातः अहंत इति पण्डितैः ॥ १८

एतदेव समाश्रित्य कला हृद्बचतुर्थिका । नाद-बिन्दु-लयाश्चेति कीर्तिताः परवादिभिः ॥

भूर्तो ह्येष अमूर्तश्च कलातीतः कलान्वितः । सूक्ष्मश्च वादरश्चेति व्यक्तोऽव्यक्तश्च पठ्यते ॥

निर्गुणः सगुणश्चैव सर्वगो देशसंस्थितः । अक्षयः क्षययुक्तश्च अनित्यः शाश्वतस्तथा ॥ २३

सुयदेवि-पसाएणं मुणि-खवणय-सावयाण चरियाइं ।

कहियाणि जी निसामइ सुंदरमियरं च सो मुणइ ॥

अच्छउ ता परलोगो जीविय-रित्थावहो नमोकारो ।

इह लोगम्मि वि दिट्ठो दिट्ठतो सावयसुएण ॥ ७१

[तिष्ठतु तावत् परलोको जीवित-रित्थावहो नमस्कारः ।

इह लोकेऽपि च दृष्टो दृष्टान्तः श्रावकसुतेन ॥ ७१]

परलोके सुरभव-मोक्षफल इति । उक्तं च —

“इह लोए अत्थ-कामा आरोगं अहिरुईय-निप्पत्ती ।

सिद्धी य सग्ग सुकुले पवा(च्चा)याईओ परलोए ॥”

—[९६. नमस्कार-प्रभावे श्रावकसुत-कथा]—

कथमिदम् ? — गयपुरे समहिगय-जीवाजीवाइ-पयत्थो संकाइ-मल-रहिय-सम्मत्ताइ-
महारयणालंकिओ जिण-साहु-पूया-रओ जिणभदो नाम सावगो । पुत्तो से जक्ख-
दिण्णो । सो य सावयकुलुब्भवो वि जम्मंतर-जणिय-पावकम्मोदएण हिंसओ अलियवाई

चोरो परदारी जूअयो मत्तवालओ कुणिमाहारो पर-वसणकारी निद्धंघसो लुट्ठो निक्करुणो थट्ठो माणी अणप्पणो त्ति । अवि य -

देहो व दोस-निलओ उव्वियणिज्जो जयम्मि सप्पो व ।

रिट्ठो व छिड्ड-घाई भय-जणओ भीम-रक्खो व ॥

एवं च लोकावगार-विसपायवो व पत्तो जोव्वणं । विगो(णा)सिओ जणय-विहवो । मरण-पज्जवसाणयाए जीवलोयस्स मरण-समए गरहणा-पुव्वयं भणिओ जणएण - 'अणु-चिओ चेव चिंतामणी पावस्स, तहा वि सुय-सिणेहेण भणामो - आवयकाले नमो अर-हंताणं नमो सिद्धाणमेवमाइओ पंचनमोक्कार-महामंतो सुमरियवो' । सावगो वि आगम-विहिणा मोत्तूण देहं गओ देवलोगं । सुओ वि णासिय-घर-विहवो पच्छा घर-परिवा-
 १० डीओ कुच्छिय-कम्माणि काउमाढत्तो । दिट्ठो कावालिएणं 'जोगो'त्ति भणिओ - 'भइ' ! क्रीस निव्वावारो चिट्ठसि ?' । तेण भणियं - 'किं करेमि ?' । कावालिएण भणियं - 'जइ मज्झ आणं करेसि, तओ ते विहेमि जहिच्छियं दवं' । 'महापसाओ'त्ति भणंतो पयत्तो मसाणाभि(हि)मुहं सह कावालिएण । पत्ता दुरहिगंध-भूमिं निवडिय-सव-सय-समाउलं किलकिलंत-नाणाविह-भूयगण-समद्धासियं मासावलुद्ध-करकरायमाण-धट्ठ-रिट्ठाणुगयं
 ११ वियरंत-घोर-रक्खस-पिसाय-डाइणी-निरंतरे पिइयवणं । जं च; अवसाणं पिव जीवलो-गस्स, खित्तं पिव पावरासिणो, कुलहरं पिव कयंतस्स, वीसाम-ट्ठाणं पिव मच्चुणो, निवासो विव महापाव-पब्भारस्स त्ति । अवि य -

“मारेसु विससु छिंदसु मंसं रुहिरं च गेण्ह एताओ ।

सुव्वंति जत्थ सदा अइभीमा रक्ख-भूयाणं ॥”

१२ तओ आणाविओ अक्खय-मडयं । तेण वि तद्विसोलंबियं आणीयं मडयं । एत्थं-तरम्मि अत्थमिओ कमलिणीनाहो, वियंभिओ संज्ञा-राओ, समुच्छलिओ बहलतमो, मउलिओ कमल-संडो, वियसिओ कुमुयागरो, निलीणो पक्खि-गणो, पसरिओ धूय-सदो, पयट्ठो दूइया-यणो, आउलीहूओ कामिणी-गणो त्ति । अवि य -

“अत्थमिए दिणनाहे महुयर-विरुएहिं रोवए नलिणी ।

अहवा मित्त-विओगो भण कस्स न दूसहो होइ ? ॥”

१३ तओ विचित्त-वण्णेहिं लिहियं कावालिएण मंडलं, मुक्का सुपाए सिरा, भरियं रुहिरस्स कवालं, पज्जालिया वसाए पईवया, अप्फालिओ डमरुओ, पक्खित्तं बलीए सह रुहिरं, पडिच्छियं गयणाओ भूएहिं । एवं च निव्वत्तियासेस-तक्कालोचिय-कायवेण निवेसियं मडयं मंडलए । निहित्तं से दाहिण-करे कराल-करवालं । भणिओ सो कावा-
 १४ लिएण - 'वसाए मडयस्स चलणे मक्खेसु' । तहा कए समाढत्तो मंतं परिचित्तेउं कावा-लिओ । सप्फरयाए मंतस्स पयलियं मणाय मडयं । तओ संखुद्ध-चित्तेण सुम-रिओ पंचनमोक्कारो सावय-सुएण । निवडियं मडयं । पुणो वि गाढतरं परा-वत्तिओ मंतो । अट्ठुडियं मडयं । पंचनमोक्कार-परावत्तणाओ दुइय-वाराए वि पडियं मडयं । तओ पुच्छिओ कावालिएण - 'भो ! मंतं न याणसि ?' । तेण भणियं - 'जइ साइसि, तओ जाणामि' । तओ अबत्थं परावत्तिए मंतो मुक्क-इहासं गदिय-खगं उप्पइयं

गयणंगणे, भमिऊण थेवंतरं 'दुस्साहिया किच्चा साहगस्स पडइ' ति वावाइऊण
इ(अ)सिणा कावालिं पडियं मडयं । जाओ कावालिओ दोन्नि सुवण्ण-कोडीओ । तओ
संजाय-पच्चएण य निंदिओ सावय-सुएण अप्पा - 'अहो ! इह-परलोग-सुहावहो न मए
पावेण कओ गुरुवएसो, तेण दारुणं वसणं संपत्तो म्हि । नमोकार-सुमरणाओ य न
वावाइओ, अत्थो य जाओ; तप्पभावाओ धम्माइणो वि भविस्संति । ता महाणुभाग-
गय-मग्गमणुसरंताणं न विहलो आसा-बन्धो हवइ ति । अपि च -

“मातङ्गानां मदान्धभ्रमदलिपटलदयामगण्डस्थलानां

ये मार्गेणानुयाताः क्षणमपि हरिणाः क्षुच्छ्रमग्लानदेहाः ।

तेऽवश्यं भूतलस्थैस्तरुणतरुलतापलवैर्यान्ति तृप्तिं

प्रायस्तुङ्गानुगानां न भवति विफलो वीप्सितार्थामिलाषः ॥”

पच्चूसे पडिवन्न-सावगधम्मेण भणिओ दंडवासिओ - 'दाएसु रायाणं' । पुंणरुत्तं
भणिए कह कह वि दाइओ राया । साहिओ एस वुत्तंतो । पच्चइय-पुरिसोवलद्ध-पच्चएण
य अणुन्नायं तं तस्सेव सुवण्णयं । सब्बहा जाओ परमसावगो । तओ तिवग्ग-सारं
परत्थ-संपाडण-सणाहं जीयलोग-सुहमणुहविऊण पच्छिम-वयम्मि आगम-विहिणाऽण-
सणं पंचनमोकार-परो पत्तो देवलोगम्मि । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण सावयसुयस्स ।

पंचनमोकार-फलं सिद्धं निसुणेउ मोक्खत्थी ॥

सावयसुय-कखाणं 'समत्तं ॥

कुलवधु-दयरहरणं सोऊणं निच्चमेव वट्टेज्जा ।

संजम-जोगेसु द्ढं इच्छंतो सासयं सोक्खं ॥ ७२

[कुलवधू-पिशाचोदाहरणं श्रुत्वा नित्यमेव वर्तेत ।

संयमयोगेषु द्ढमिच्छन् शाश्वतं सौख्यम् ॥ ७२]

दयरः पिशाचः । कुलवधू-पिशाचाभ्यामुदाहरणम्, शेषं स्पष्टम् । भावार्थस्तु
कथानकाभ्यामवसेयः ।

— [१७. संयम-प्रवृत्तौ कुलवधू-कथा] —

पंडवद्वणे नयरे एगो इब्भ-जुवाणओ संपुण्ण-जोवणं नियय-जायं मोत्तूण गओ
देसंतरं । समइकंताणि एक्कारस वासाणि । अण्णया सयल-लोग-उम्माहय-जणणे कुसुम-
रय-रेणु-गब्भिणे वियंभिय-दाहिणानिले समुच्छलिय-कलयले मणहर-चच्चरि-सद्दाणंदिय-
तरुण-यणे पयट्टे महु-समए सहियायण-परिवुडा गया वाहिरुज्जाणं वहु । दिट्ठाणि
सिणेह-सारं चक्कवाय-मिहुणयाणि दीहियाए रमंताणि, अण्णया सारस-मिहुणयाणि,
तु(पु)लईओ हंसओ हंसियमणुणितो । तओ काम-कोवणयाए वसंतस्स, रम्मयाए काण-
णस्स, रागुकडयाए परियणस्स, अणेग-भव-वमत्थयाए गाम-धम्माणं, विगार-वहलयाए

जोवणस्स, चंचल्याए इंदियाणं, महावाही विव पयडियं-महादुक्खो वियंभिओ सवंगिओ विसमसरो । चितियं च णाए—‘वोलीणो तेण निच्चुडएण दिन्नो अवही, न संपत्तो, ता पवेसेमि जुवाणयं किंचि’ । भणिया एएण वड्यरेण रहस्स-मंजूसियाहिहाणा चेडी । तीए भणियं—

“एत्तिय-कालं परिरत्तिखळण मा सील-खंडणं कुणसु ।

को गोपयस्मि बुड्डइ जलहिं तरिळण वालो वि ? ॥”

वहूए भणियं—‘हले ! संपयं न सकुणामि अणंग-वाण-वायं, ता किमेत्थ बहुणा ? पवेसेसु किं पि’ । तीए भणियं—‘जइ एवं ता मा झूरसु, करेमि भे समीहियं’ । तओ साहिओ एस वुत्तंतो सासूए । तीए वि भत्तुणो । तेण वि तीए सह कवड-कलहं काळण भणिया वहू—‘वच्छे ! न एसा तव सासू घर-पालणस्स जोग्गा, ता पडिय(व)यसु सवं तुमं’ । ‘एवं’ति पडिवन्ने निरुविया सबेसु गेह-कायवेसु । तओ रयणीए चरम-जामे उट्टिळणं तंदुलाई-खंडण-पीसण-सोहण-रंधण-परिसेव(वेस)णार्इणि, अण्णाणि य अणेगाणि कायवाणि जहण्ण-मज्झिमुत्तमाणि करंतीए कुसुमाभरण-वत्थ-तंवोल-विलेवण-विसिद्धा-हाराहि(इ)-रहियाए कमेण पत्तो रयणीए पढम-जामो । भुत्तं सीयल-लुक्खमणुचिय—
 १५ भोयणं । अच्चंत-खिण्णा पसुत्ता एसा । एवमणुदिणं करंतीए पणड-रुव-लावण-तंवोल-विलेवण-वम्महाए वोलीणो कोइ कालो । ‘अवसरो’त्ति काळण भणिया दासचेडीए—‘किं आणेमि पुरिसं ?’ । तीए भणियं—‘हले ! मुद्धिया तुमं जा पुरिसं ज्ञायसि, मज्झं पुण भोयणे वि संदेहो’ । कालंतरेण य आगओ भत्तारो । कयं वद्धावणयं । तुड्डा वहू सह गुरुयणेणं ति । एसो उवणओ—जहा तीए कायवासत्ताए अप्पा रत्तिखओ, एवं साहुणा
 २० वि किरिया-नाणाणुट्ठाणेणं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

वहुयाए निसुणंतो अप्पाणं रक्खए पुरिसो ॥

— [९८. नित्यप्रवृत्तौ पिशाच-कथा] —

दुइयं—अत्थि कंचणपुरे महेसरदत्तो वाणिओ । तेण य सविहाणो पाविओ कओ
 २५ वि पिसाय-साहणो मंतो । कालंतरेण य सिद्धो पिसाओ । भणियं च णेण—‘खणं पि नाहं अद्वावारो धरेयवो’ । ‘एवं’ति पडिवन्ने दिन्ना वणिएण आणा—‘करेसु सत्तभूमि-यालंकियं पासायं’ । ‘मणसा देवाणं कज्ज-सिद्धि’त्ति कओ पासाओ । पुणो वि दिण्णो आएसो—‘भरेसु सुवण्ण-हिरण-वण-वन्नाईणं’ । तम्मि निवत्तिए आणाविया कोसल-विसयाओ करिणो, उत्तरावहाओ तुरंगमा त्ति । अवि य—

“जं जं जंपइ वणिओ तं तं सवं करेइ सो ढयरो ।

पच्छा हिमवंताओ खंभमाणाविओ तेण ॥

निक्खविउं भूमीए उत्तर-चडणाईयं कुणसु ता एत्थ ।

जाव अवसरण आणं परिचितिय देमि भो ! तुज्झ ॥”

तओ जाणिरुण से निच्छयं सिद्धो — 'कजेण संभरेसु, जेण मे समीहियं करेमि' ।
उवणओ कायवो । उक्तं च वाचकमुख्येन —

“पैशाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वाः ।

संयमयोगैरात्मा निरन्तरं व्यापृतः^१ कार्यः ॥” इति ।

पिसाच-कखाणयं^२ समत्तं ॥

तव-नियम-संजसाइसु ठाणे ठाणम्मि जो विसीएज्जा ।

खंतय-खुड्डय-सरिसो मोत्तवो सो सुसाह्हिं ॥ ७३

[तपो-नियम-संयमादिषु स्थाने स्थाने यो विषीदेत ।

खंतक-क्षुल्लकसदृशो मोक्तव्यः स सुसाधुभिः ॥ ७३]

10

तपोऽनशनादिद्वादशभेदम् । नियमः इन्द्रिय-नियमो नोऽन्द्रियनियमश्च । संयमः
सप्तदशप्रकारः, आदिशब्दात् समित्यादिपरिग्रहः । एवं स्थाने स्थाने पदे पदे खंतकः
पिता तस्य क्षुल्लकः इत्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यः । तच्चेदम् —

— [९९. विषण्ण-त्यागे क्षुल्लक-कथा] —

एगो कुलपुत्तगो तहारूवाणं थेराणं समीवे पंचमहवय-लक्खणं पुद्वावराविरुद्धं^{१५}
पच्चक्खाइ-पमाणावाइयं तिथयर-पणीयं मुणिधम्मं निसामिऊण तक्कालाणुरूव-निवत्तिया-
सेस-कायवो समुप्पन्न-संवेगो पुत्तय-सहिओ पव्वइओ । गहिया णेण दुविहा सिक्खा ।
सो चेल्लओ भणइ-‘खंत ! न तरामि उवाहणा-रहिओ चक्क(चंक)मिउं’ । तओ
सिणेहेण अकायवंपि मुणंतो से देइ । अपि च —

“यत्र स्नेहो भयं तत्र स्नेहाद् दुःखस्य भाजनम् ।

स्नेहमूलानि दुःखानि तस्मिंस्त्यक्ते परं सुखम् ॥”

20

“नरयाणल-संकासं दुक्खं गेण्हंति नेह-पडिवद्धा ।

गिण्हंति निरुवम-सुहं विणियत्ता नेह-पासाओ ॥”

अन्न-दियहम्मि ‘न सकुणोमि आयवं सोढुं’ तओ सीस-दुवारियमणुजाणइ । अन्नया
‘खंत ! न तरामि लोयं सहिउं’ तओ खुरेण मुंडावेइ । ‘खंत ! न संथारए निदाइ’ त्ति^{२३}
तओ पणनामय-सिज्जमणुजाणइ । ‘खंत ! न तरामि एकासणयं काउं’ तओ पढमालियं
देइ त्ति ।

इय जं जं चिय मग्गइ तं तं मोहेण मोहिओ देइ ।

मोह-मूढाण अहवा थेवमिणं सब सत्ताणं ॥

एवं किमिच्छिहं पोसेज्जमाणो संपत्त-जोवणो भणिउमादत्तो — ‘खंत ! न तरामि^{२४}
अविरइयाए विणा चिड्डिउं’ त्ति । तओ पण्डु-नेहेण ‘अजोगो’ त्ति काऊण नीणिओ
साहु-मज्झाओ जणएग । विण्णाणाइ-विरहिओ असंपत्त-मणोरहो छणे य

गरुड-धणए विम्वइयाए अड्डज्जाणोवगओ मरिउणोववण्णो महिसएसु । संपत्त-जोवणो गहियो भम्महेण समारोविय-भरो वहिउमाडत्तो । खंतयसाहू वि तन्निवेणं चिय पालिउण निकलंकं सामणं जाओ वेमाणिय-सुरो । पउत्तावहिणा य दिट्ठो चेह्लय-जीवो संपत्त-महिस-परियाओ । पुव्व-सिणेहेण य काउण पुरिस-वेसं गहियो भम्महेहिंत्तो महिसगो सुरेण । विउव्वियो गरुड-भरो । तओ तए विधेउण पुणरुत्तं भणइ - 'खंत ! न सक्कुणोमि अणोवाहणो, जाव अविरइयाए विण'त्ति । पुणरुत्तं च सुणेंतस्स ईहापोह-मग्गण-भावसेणं करिंतस्स जायं से जाईसरणं । सुमरिओ पुव्वभओ । तओ कया तियसेण धम्मकहा । कय-मत्त-परिचाओ नमोक्कार-पगायणो गओ देवलोए महिसओ त्ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण चेह्लय-कहाणं ।

कहियं' जो सुणइ नरो सो विरमइ पावठाणाउ ॥ त्ति ।

चेह्लय-कहाणयं समत्तं ॥

नत्थि तवसो असज्जं तत्तो खंती तहा वि सुपसत्था ।

मोत्तूणं महाग्वमए वंदइ सुरसुंदरी खुड्डं ॥ ७४

[नास्ति तपसोऽसाध्यं ततः शान्तिस्तथापि सुप्रसक्ता ।

मुक्त्वा महाक्षपकान् वन्दते सुरसुन्दरी क्षुल्लम् ॥ ७४]

शान्तिमुक्तमिति शेषः । कथमिदम् ?—

— [१००. शान्तौ क्षुल्लक-कथा] —

एगम्मि गच्छे वासारत्तम्मि निग्गया भिक्खुड्डा खमग-खुड्डगा । कह वि पमाएण वावाइया खमगेण मंडुक्किया । चेह्लएण भणियं—'महरिसि ! मंडुक्कलिया तए वावाइया' । सेस-विवण्णाओ दंसिउण भणियं खमएण—'रे ! किं दुड्डसेह ! एयाओ वि मए वावाइ-याओ ?' । ठिओ तुण्हिक्को खुड्डओ । आवस्सयकाले नालोइया खवगेण । चेह्लएण भणियं—'खमगरिसि ! मंडुक्कलियामालोएसु' । 'अहो ! अज्ज वि दुरायारो अणुवंधं न मुंचइ' चितंतो से ताडणत्थं रोसेण चलिओ गहिय-खेल-मह्लओ । अंतरे थंमए य आवडिओ मओ समाणो जाओ जोइसदेवो । इओ य वसंतउरं नयरं अरिदमणस्स राइणो सुओ अहिणा डसिओ । पडहय-पुव्वयं च मेलिया मंतिणो । तओ एगेण वाइएण लिहावियाणि दोन्नि मंडलाणि गंधणयागंधणयाहिहाणाणि । सुमरिओ सप्पागरिसिणो मंतो । सप्फुरयाए मंतस्स आगया नगरवासिणो विसहरा । तओ गंधणा गंधणमंडले पविट्ठा, अगंधणा पुण अगंधणयम्मि । तओ पज्जालिया चिइया । भणिया अहिणो—

'जेण राय-सुओ डक्को, तं मोत्तुं सेसा गच्छंतु' । ठिओ एक्को अगंधणो । मंतिणा भणियं—'विसं वा डंकाउ पियसु, जलणं वा पविससु' विट्ठनणओ कहं वंतं पिवामि ?' त्ति पविट्ठो जलणे । राय-सुओ वि गओ जममंदिरं । तओ राया सप्पाण रुट्ठो सप्पा-हंडयं समावेइ । जो य अहिणो सीसमाणेइ, तस्स दीणारं देइ । एवं कालो वच्चइ ।

इओ य सो खमग-देवो तत्तो चुओ समाणो उप्पण्णो दिट्ठिविसाण कुले । ते य जाई सरमाणा दिट्ठीए 'दहेस्सामो न दिवसओ भमंति, नवरं राईए आहाराइं करंति । अण्णया मंतिणा, दिट्ठाणि ताण पयाणि । तयाणुसारेण दिट्ठो विलो, जत्थ सो खमग-विसहरो चिट्ठइ । मुक्काओ तेण तत्थोसहीओ, ताण तेयमसहतो पुच्छेण नीहरिउ-माढत्तो । 'मा सम्मुहो नीहरंतो एयं दहिस्सामो' । सो य जत्तियं जत्तियं नीसरइ, तत्तियं तत्तियं छिंदइ । क्रोव-विवागं भावेंतो पंचनमोकार-परो मरिऊण उववन्नो राइणो अग्गमहिसीए पुत्तत्ताए । सो य देवया-परिग्गहिओ । तीए सिट्ठं राइणो — 'संपयं विरमसु विसहर-मारणाओ, पुत्तो य ते पहाणो हविस्सइ, नागदत्ताहिहाणं च कायव' । विसिट्ठ-डोहलय-संपाडणेण वड्ढिओ गम्भो । उच्चिय-समए पसूया देवी । जाओ दारओ । कयं महावद्भावणयं । पइट्ठावियं से नामं नागदत्तो ज्ति । वड्ढिओ देहो-वचएणं कला-कलावेण य । अच्चंतोवसमाइ-गुणेहिं मुणेइ य जिणधम्मं । पुव्व-वभासेण खुड्डओ चिय पव्वइओ । अपि च —

“जन्म जन्म यदभ्यस्तं दानमध्ययनं तपः । तेनैवाभ्यासयोगेन तदेवाभ्यस्यते पुनः ॥”

सो य अणंतर-तिरियाणुभावेण अईव-छुहालू सूरुग्गमाओ आरब्भ ताव भुंजइ जाव अत्थमण-समओ त्ति । अवि य —

वड्ढंति तस्स दंसण-नाण-चरित्ताणि स-बुभुक्खाए ।

तम्मि य गच्छे खमगा सहंति चत्तारि सुर-पणया ॥

पढमं चाउम्मासिय-खमगो, तओ परओ तेमासिओ, तत्तो वि परओ दोमासिओ, तओ वि परओ मासिओ, ततो वि परओ खुड्डओ त्ति । ते य सवे खमगे वोलिऊण वंदिओ खुड्डओ भाव-सारं देवयाए । नियत्तंती य गहिया चाउम्मासिय-खमएण अंचले — 'आ कडपूयणे ! वयं परम-तवस्सिणो मोत्तूणं एयं कूरगड्डुययं वंदसि !' । सा भणइ — 'भावखमगमहं वंदामि' । सा य तं खुड्डयं न भुंजइ । अन्न-दियहम्मि सूरुग्गमे चिय गहिय-दोसीणेण य निमंतिओ चाउम्मासिय-खमगो । रोसुप्पिच्छेण य निच्छूढं भाणे । 'मिच्छा मि दुक्कड'-पुव्वयं भणियं चेल्लएण — 'उदर-भरणासत्तेण नोवणीओ खेल-मल्लओ' । तं निच्छूढमुद्धरिऊण संवेग-सारं निमंतिओ तेमासिओ । एवं चउण्हं पि निच्छूढमुज्झिऊण लंव(घ)णयमुक्खिवंतो गहिओ खमगेण हत्थे । संवेग-सारं च चित्तियमणेण — 'अहो ! मे अधण्णया, जेण सव्वं पि दियहं पसुणो विव आहारंतस्स वच्चइ, अण्णं च जाओ म्हि संवेसिं कण्हाहि व उव्वेयकारी' एवमप्पाणयं निंदमाणस्स, कम्म-परिणइं भावेंतस्स, कसाय-विवागं चित्तेंतस्स, संसारासारत्तणं निरुवेंतस्स, पसत्थेसु अज्झवसाय-ट्ठाणेसु वट्ठमाणस्स, समुच्छलिय-जीव-वि(वी)रियस्स, समाढत्त-खवगसेट्ठिणो, सुक्कज्झाणानल-निदड्डु-कम्मचउकयस्स उप्पण्णं केवलं नाणं ।

जिय-दोस-संग-सूरं थिरमकलंकं इमम्मि वरनाणं ।

उदयाचले व जायं ससिणो य अपुव्व-विंव व ॥

तओ गज्जिया वसुमई, अवयरिया तियसा, अवहरियं रय-रेणु-सकर-तणाइयं, वरिसियं गंधोदयं, विमुक्कं कुसुम-वरिसं, विउरुवियं सीहासणं । निसण्णो तत्थ भगवं

केवली । पत्थुया धम्मकहा, छिण्णा संसया, संबुद्धा पाणिणो । तओ देवयाए भणिया खवंगा—‘मए पुव्वमेव भणियं जहा हं भावखमगं वंदामि’ । तओ संवेग-सारं खवगा चित्तिउं पयत्ता—‘अहो ! अम्हाण तुच्छया, जेण पत्तो वि परमगुरु-हाविय-चारित्त-निही महाविग्घकारि-कसाय-डमरेहिंतो न व(य) भुत्तो’ ति ।

“जं अंजियं चरित्तं देसूणाए वि पुव्वकोडीए ।

तं पि कसाइयमित्तो नासेइ नरो मुहुत्तेणं ॥”

‘धण्णो य एसो खुड्डओ, जेण अम्हारिसेहिं जगडिज्जंतेणावि भाविय-जहड्डिय-तित्थयर-वयणेण चालेणावि साहियं नियय-कज्जं, विजिया रागादओ, खविओ कम्म-रासी, तिण्णो भवोदही, अम्हेहिं पुण चिरकाल-दिक्खिएहिं वि वड्डियाणि संसार-महा-
१० तरुणो मूलाइ’ति । एवं ताण वि पसत्थ-झाण-दड्ड-कम्मिधणाण उप्पणं केवलं ति ।
अवि य—

“जं अण्णाणी कम्मं खवेइ वहुयाहिं’ वास-कोडीहिं ।

तं नाणी तिहिं गुत्तो खवेइ जसास-मित्तेणं ॥”

कया तेसिं पि देवेहिं केवलि-महिम ति ।

११ पालिय-केवलि-परिया खविऊण भवोवग्गाहि-चउक्कयं । समासातिऊण सेलेसिं पत्ता पंच वि नेवाणं ति ॥

अओ भण्णइ—तवाओ खंती पहायणं ति (हाणत्ति) ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

खमग-सहियस्स कहियं निसुणंतो होइ गय-कोवो ॥

२० खुड्डग-कहाणयं समत्तं ॥

जाव न दुक्खं पत्तो न ताव धम्मं करेइ सुहि-पुरिसो ।

गंधर्वनागदत्तो दिट्ठंतो एत्थ नाथवो ॥ ७५

[यावद् न दुःखं प्राप्नोति न तावद् धर्मं कुरुते [सुखी] पुरुषः ।

गन्धर्वनागदत्तो दृष्टान्तोऽत्र ज्ञातव्यः ॥ ७५]

२१ — [१०१. दुःखे धर्मकर्तृ-गन्धर्वनागदत्त-कथा] —

पंचविहायार-रयस्स स्सरिणो गच्छे दोन्नि साहुणो कय-संकेया गया सुरलोगं । ताण एगो ठिइ-खएण चुओ संतो इहेव भरहवासे वसंतउरे नयरे इब्भ-घरिणीए नागदेवया-
२२ ऽऽराहणाओ उववण्णो गव्वत्ताए । दिट्ठो य णाए दिवसयरो मुहेणोयरं पविसंतो ।
सहरिस-विबुद्धाए य पिसुणिओ भत्तुणो । तेण वि आणंदिया पहाण-पुत्तजम्मेण ।
पडिस्सुयमिमीए । विसिट्ठ-डोहलावूरणेण य वड्डिओ गव्वो । उचिय-काले य पसूया
एसा । जाओ देवकुमारोवमो दारओ । वद्धाविओ इब्भो पियंकरियाए । दिण्णं से
पारिओसियं । कयं वद्धावणयं । समद्वक्कंते य मासे कयं नामं नागदत्तो । पंचधाई-
लालिज्जमाणो हत्थाओ हत्थं धारिज्जमाणो, कीलाए सएहिं कीलिज्जमाणो, मणोरह-सएहिं

वियपिज्जमाणो, चाडुय-सएहिं उवयरिज्जमाणो, सब्बहा अमय-णीसंदो विव सयल-लो-
गाण निवुइं जणेंतो जाओ अट्ठवारिसिओ । पसत्थ-वासरे य समुवणीओ लेहायरियस्स ।
पुव्वभव-ब्भासाओ थेव-कालेणं चिय गहियाओ वावत्तरिं कलाओ । कमेण य संपत्तो
जोव्वणं । जाओ विज्जाहर-रमणीणं पि पत्थणिज्जो । गंधवे य अच्चत्थं वसणं, तेण से
लोगेणं गंधव-नागदत्तो त्ति नामं कयं । अवि य —

सयलम्मि वि जियलोए एकं मोत्तूण नवरि सुर-मंतिं ।

विण्णाणाइ-गुणेहिं नत्थि सरिच्छो कुमारस्स ॥

वरियाओ य जणएण तण्णयरवासि-सत्थवाहाण सब्बगुणाणुगयाओ अणेगाओ
वालियाओ, विवाहियाओ महाविच्छङ्गेणं । एवं च जम्मंतर-सुकय-समज्जियं विउस-
यण-पसंसणिज्जं तिवग्ग-सुहमणुहवंतस्स सुहियण-मिच्चाइ-परिवुडस्स उज्जाणाइसुं विचित्त-
क्रीडाहिमहिरमंतस्स समइकंतो कोइ कालो त्ति । अवि य —

“जम्मंतर-सुकय-समज्जियाइं पावंति केइ सोक्खाइं ।

पावेण केइ दुक्खं ता धम्मं कुणह जिण-भणियं ॥”

देवस्स य(प)वोहिंतस्स वि न बुज्झइ । तओ चिंतियमणेण — ‘जावाऽऽवयं न पत्तो,
तावेसो न बुज्झइ’ । अवि य —

“सुखी न जानाति परस्य दुःखं न यौवनस्था गणयन्ति शीलम् ।

आपद्गता निर्गतयौवनाश्च आर्ता नरा धर्मपरा भवन्ति ॥”

तओ अवत्त-वेसधारी घेंतूण चत्तारि करंडए उज्जाणे अभिरमन्तस्स गंधवनागदत्तस्स
समीवे गंतुं पयत्तो । मित्तेहिं पुच्छिएण कहियं देवेण — ‘एते सप्पे’ । तेहिं पि
कहियं नागदत्तस्स — ‘एस सप्पे कीडावेइ’ । वाहरिऊण भणिओ देवो — ‘तुमं मम
सप्पेहिं रमसु, अहं पि तुह सप्पेहिं’ । देवेण रमाविऊण से सप्पा मुक्का । खट्ठो वि
न धारिओ । तओ विलक्खिएण भणियं नागदत्तेण — ‘अहमे[ए]हिं तुह विसहरेहिं
रमामो’ । तेण भणियं — ‘अच्चंतमीसणा मे सप्पा, न तरसि एतेहिं रमिउं’ । पुणरुत्तं च
भणंतस्स मेलिऊण भणिया से सयण-मेत्त-बंधुणो — ‘वारेह नागदत्तं’ । जाहे तेहिं वि
वारिओ न विरमइ, तओ लिहिऊण मंडलं चउद्दिसिं वहिऊण करंडए कोहाइ-सारि-
च्छयाए सप्पे पसंसिउमाढत्तो त्ति । अवि य —

गंधवनागदत्तो इत्थ सप्पेहिं खिच्छिउं^१ इहइ ।

सो जइ कहिं वि खज्जइ इत्थ हु दोसो न कायवो ॥

तरुण-दिवायर-नयणो विज्जुलया-चंचलग-जीहाओ(लो) ।

घोर-महाविस-दाढो उक्का इव पज्जलिय-रोसो ॥

डक्को जेण मणूसो कयाक्कइं वा ण जाणइ सुवहुं पि ।

अहिस्समाण-मच्चू^२ कह-वेच्छसि तं महानागं ? ॥

मेरुगिरि-तुंग-सरिसो अट्ठ-फणो जमल-जुयल-जीहालो ।

दाहिण-पासम्मि ठिओ माणेण वियट्ठए नागो ॥

डको जेण मणूसो थद्धो न गणेइ देवराइं(यं) पि ।
 तं मेरुपव्वय-निभं कह पेच्छसि तं महानागं ? ॥
 सललिय-वेछहल्ल-गई सोत्थिय-लंछण-फणंक्रिय-पडागा ।
 मायामइया नागी नियडि-कवड-वंचणा-कुसला ॥
 तं च सि बालग्गाही अणोसहि-बलो अपरिहत्थो य ।
 सा य चिर-संचिय-विसा गहणम्मि वणे वसइ नागी ॥
 हुज्ज उ ते विनिवायं तीए दाढंतरं उवगयस्स ।
 अप्पोसहि-मंत-बलो न अप्पाणं चिकिच्छिहिसि ॥
 उच्छरमाणो सव्वं महालओ पुण्णमेह-निग्घोसो ।
 उत्तर-पासम्मि ठिओ लोहेण वियट्ठए नागो ॥
 डको जेण मणूसो होइ महासागरो विव दुपूरो ।
 तं सव्व-विसेसमुदयं कह पेच्छसि तं महानागं ? ॥
 एते ते पावाही चत्तारि वि कोह-माण-मय-लोहा ।
 जेहि सया संतत्तं जरियमिव जयं कलकलेइ ॥
 एतेहिं जो उ खज्जइ चउहि वि आसीविसेहिं सप्पेहिं ।
 अवसस्स नरग-पडणं नत्थि हु आलंबणं किंचि ॥

एवं कहेऊण मुक्का तेण ते सप्पा । समकालं च खुद्धो चउहिं पि निवडिओ धर-
 णीए । पुव्व-उत्त-मिच्चाइएहिं उवउत्ता मंता गया, न जाओ विसेसो । पच्छा देवेण
 भणियं—‘हा ! केरिसं जायं ?’ वारिजंतो वि न ठिओ । पाय-पडिय-पच्चुट्ठिण य
 सयणेण भणिओ देवो—‘जीवावेसु एयं, करेसु पसायं, देसु माणुस-भिक्षवं’ । देवेण
 भणियं—‘एवं चिय अहं पि खइओ, जइ एरिसं चरित्तमणुचरइ, तो जीवइ; जइ न
 पालेइ त्ति तओ जीविओ मरिस्सइ’ त्ति । अवि य—

एएहिं अहं खइओ चउहि वि आसीविसेहिं सप्पेहिं ।
 विस-निग्घायण-हेउं चरामि विविहं तओ(वो)-कम्मं ॥
 सेवामि सेल-काणण-सुसाण-सुण्णहर-रुक्ख-मूलाइं ।
 पावाहीणं तेसिं खणमवि न उवेमि वीसंभं ॥
 अच्चाहारो ण सहइ निद्वेणं विसया उदिज्जंति ।
 जाया (जो य) मायाहारो तं पि पगामं न इच्छामि ॥
 उस्सण्ण-कयाहारो अहवा विगई-विवज्जियाहारो ।
 जं किंचि कयाहारो अवइ(उ)ज्झिय थेवमाहारो ॥
 “थोवाहारो थोव-भणिओ जो होइ थोव-निदो य ।
 थोवोवहि-उवगरणो तस्स हु देवा वि पणमंति ॥”

तओ समय-विहीए लिहिऊण महामंडलं, ठविओ तत्थ नागदत्तो त्ति । तओ देवेण
 पउत्ता एसा विज्ज त्ति—

सिद्धे णमंसिऊण संसारच्छेयजे(गे) महावेजे ।

वोच्छामि डंड(क)-किरियं सब-विस-निवारणिं विजं ॥

सुवं पाणाइवायं पच्चक्खाइ अलियवयणं च ।

सवमदत्तादाणं अवंभ-परिग्गहं स्वाहा ॥

जीवियस्स कहिओ से सयणेण वुत्तंतो । असइहंतो पहाविओ घराभिमुहं ।
पाडिओ देवेण । सयणाणुरोहेण दुइय-वारं पि जीवाविओ संतो पयड्ढो गेहाभिमुहं ।
पुणो वि पडिओ । तइय-वेलाए सुरो नेच्छइ, जणयाइएहिं निबंधेण भणिएण उट्ठ-
विओ । कहिओ से सयणेण सबो वुत्तंतो — ‘वच्चसु इमिणा सह, जीवंतो नरो कल्लणं
पावइ’ । पडिस्सुयमणेण । दट्ठूण जणणि-जणयं बंधु-मित्त-नगर-गामाइणो अचंत-सोगं-
विहुरे पयड्ढो(ड्डो) । तेण सह ठिया उज्जाणे । कहिए य सवित्थरे पुव-भवे ईहाईणि ॥
करंतस्स जायं जाइस्सरणं, सुमरियं पुवाधीयं सुतं, जाओ पत्तेयबुद्धो, दिणं देवयाए य
लिंगं । देवो वि पत्तो देवलोगम्मि । तओ विसुद्ध-नाण-चरणाणुट्ठाणाओ गओ देवलोगं
दीह-सामन्न-परियाएण य सिद्धो त्ति । उवणओ कायवो त्ति ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियमिणमो ।

भावेणं निसुणंतो जाइ नरो सासयं ठाणं ॥

॥ गंधव्वनागदत्त-क्खाणयं समत्तं ॥

साहेइ जो हयासो गुज्झं जुवईण चल-सहावाण ।

कोक्कासेण समेओ लहइ दुहं कागजंधो व ॥ ७६

[साध(कथ)यति यो हताशो गुह्यं युवतीनां चलस्वभावानाम् ।

कोकासेन समेतो लभते दुःखं काकजङ्घवत् ॥ ७६]

कथमिदम् ? —

— [१०२. युवतीनां गुह्याकथने काकजङ्घ-कथा] —

सग्ननयरि-तुलियाए उज्जेणीए जियारी राया जिण-चयण-विहणू जिण-साधु-
पूया-रओ परमसावगो । तस्स य चत्तारि रयणभूया सावगा । एगो महानसिओ ॥
सो एरिसं पागं जणेइ; जइ कजं जिमिय-मित्तो परिणमइ, पहरेण, दोहिं, तेहिं, दिवसे-
णाहोरत्तेण, दोहि, तेहिं, अद्धमासेण, मासेण, उदुणा, अयणेण, संवच्छरेण वा ।
विइओ य अब्भंगेइ, सो तेछ-कुडवं सरीरे छोट्टूण नीणेइ वा ण वा । तइओ
सेज्जापालओ, सो तारिसं सिजं रएइ; जइ कजं पढम-जामे विउज्झइ, दोसु, तिसु,
राई-विगमे वा, दोसु तिसु दिणाईएसु । चउत्थो सिरिघरिओ, सो जइ कजं, ॥
भंडागारं दाएइ वा न वा । एवं च तस्स राइणो तिवग्ग-सारं जिणधम्मणुट्ठाण-सह-
लीकय-मणुयभवं जीवलोग-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । न य एगेणावि
सुएण संजुत्तो । निव्विण-काम-भोगो पवइउकामो चिट्ठइ । इओ पाडलिपुत्ताओ आगं-

तूण रोहिया नगरी जियसत्तुणा । तहाविह^१-भविष्यव्याणं यं समुप्पण-सल्लो राया
परिचत्ताहारो नमोक्कार-परो मरिऊणोववण्णो देवलोए । नागरंएहि य समप्पिया
जियसत्तुणो नगरी । सदाविया चत्तारि वि सावगा । तेहिं दावियाणि नियय-विण्णा-
णाणि । नवरमेगेण एगाओ जंघाओ तेहं न णीणियं । भणियं च — ‘जो मए सरिसो
होज, सो नीहारिही तेहं’ । सो य तेह्णेण दढजंघो कालंतरेण य कागजंघो वि नामं
कयं । ते य ते धरिजंता वि न डिया, कालाणुरूव-कय-कायवा महाविभूईए पवइया ।

कोंकणय-विसए वेसमणपुर-संकासं सोप्पारयं नगरं । तत्थ य रहगार-दासीए
धम्मणेण जाओ दारओ । कयं च से नामं कोकासो त्ति । सो य अचंत-मेहावी । रहगारो
य नियय-पुत्ते सिक्खवेइ । तेण य मोणवयं गहियं ‘मा ममं न सिक्खवेह’ त्ति । ते य
मेहाविणो न गेणंति । कोकासेण पुण सविसेसं गहियं ति । अपि च —

“वाजि-वारण-लोहानां काष्ठ-पाषाण-वाससाम् ।

नारी-पुरुष-तोयानामन्तरं महदन्तरम् ॥”

मरण-पञ्चवसाणयाए जीवलोयस्स रहगारो मओ । जाओ कोकासो जोगो त्ति दिओ
से रहगार-घर-विच्छड्डो राइणा । कालंतरेण कोंकणे दुब्भिकखं जायं । तओ आगओ
कोकासो उज्जेणीए । राइणो जाणावणत्थं जंतमय^२-कवाडेहिं हराविओ से कुट्टागाराओ
साली । जाणिऊण निवेइयं, राइणा वाहराविओ कोकासो । सबहुमाणं च कप्पिया से
वित्ती । समुप्पण्णो वीसासो । काराविओ जंतमओ गरुडो । तत्थ कोकास-महादेवीए
सहारुहिऊण राया उप्पइओ गयणेण आणावेइ सब-राइणो । समइकंतो कोइ कालो ।
संवत्ती-वेहए य पुच्छिया महादेवी सेसदेवीहिं — ‘काए खीलियाए जंतं उप्पयइ, निय-
त्तइ वा ?’ । तीए य पुच्छिओ राया । तओ जाणंतेणावि इत्थियाण चल-सहावं अइरागेण
साहिओ परमत्थो । भणिया य एसा — ‘न तए अण्णेसिं कहेयवं’ । तीए वि साहियं
सेस-देवीण । महादेवी-रोसेण वि गहिया नियत्तण-खीलिया सेसाहिं । राया वि तं
समारूढो, पत्तो कलिंग-विसयं । नियत्तण-समए य न दिट्ठा खीलिया । विहलंघलं वा
भणि(मि)ऊण निवडियं धरणीए जंतं । कोकासो ताण विवित्त-पएसे मोत्तूण गओ
उवगरणस्स नगरे । दिट्ठो रहगारो राय-गेहे रह-चकं समारंतो, जाइओ उवगरणं । तेण
भणियमिमं राय-संतियं, नियगं देमि । जाव नियय-गेहाओ आणेइ, ताव य अद्ध-
समारियं चकं तं तेण समारियं । दिट्ठं रहकारेण, जाव भूमीए न पडइ, पडिफलियं
पि पच्छओहुत्तं गच्छइ । ‘अवो ! विण्णाणाइसएण इमिणा कोकासेण होयवं, जस्स य
चलेण कागजंघेण राइणो आणाविया’ । तओ रहकारेण सिट्ठं राइणो कोकासागमणं ।
तेण वि गहिऊण वट्ठो त्ति । अपि च —

“कालिन्ध्या दलितेन्द्रनीलसकलश्यामाम्भसोऽन्तर्जले

मग्नस्याञ्जनपुञ्जमेचकनिभस्याहेः कुतोऽन्वेषणम् ? ।

ताराभाः फणचक्रवालमणयो न स्युर्यदि द्योतिनो

यैरेवोन्नतिमाप्नुवन्ति गुणिनस्तैरेव यान्त्यापदम् ॥”

पीडिअमाणेण य दाविओ राया सह देवीए । नियलिऊण निरुद्धं भोयणं । तओ अयस-भीरुएहिं नागरेहिं पवत्तियाओ कागपिंडीओ । कालंतरेण य भणिओ कोक्कासो-
'मम पुत्तय-सय-सहियस्स पासायं कुरु, जेणाहं तत्थ पुत्तेहिं समारूढो राइणो आण-
वेमि' । समाढत्तो काउं । निरुविए य पवेस-दिवसे पट्टविओ पच्छण्णो काकजंघस्स
सुयस्स लेहो जहा - 'तए अमुगदिवसे आगंतवं, अहं च कलिंग-राया[णं] मारिस्सामो,
तुमं च अम्हे घित्तूण जेण वच्चसि, तहा कायवं' । पत्तो एसो । कलिंग-राया वि सपुत्तो
पासाय-मज्झदेस'-खोडियाए खीलियाए समइकंतो गओ जम-गेहं ।

"अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथाः । दैवप्रापितसंद्वावात् कार्याणां गतिरन्यथा ॥"

सो वि नियय-जणणि-जणए कोक्कासं च घेत्तूण पत्तो उज्जेणीए त्ति ।

अओ जुवईण न गुज्झं साहियवं ति । अपि च -

"नीयमानः सुपर्णेन नागपीडारकोऽब्रवीत् । यः स्त्रीणां गुह्यमाख्याति तदन्तं तस्य जीवितम् ॥"

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण काकजंघस्स ।

भणियमिणं जो निसुणइ जुवईण न साहए गुज्झं ॥

काकजंघ-कखाणयं समत्तं ॥

एताउ इमं लट्ठं इमाउ एयं ति जो विसेसण्णू ।

सो पावइ सामण्णं सुंदरिनंदेण एत्थुवमा ॥ ७७

[एतस्मादिदं शोभनमस्मादेतदिति यो विशेषज्ञः ।

स प्राप्नोति श्रामण्यं सुन्दरीनन्देनात्रोपमा ॥ ७७]

— [१०३. विशेषज्ञतायां सुन्दरीनन्द-कथा] —

दक्खिणावहालंकारभूयं नासिक-नयरं । नंदो इब्भ-सुओ । सुंदरी से जाया अच्चंत-
वल्लहा । तओ लोणेण सुंदरीणंदो त्ति नामं कयं । सो य तीय(ए) रूव-जोवण-सोहग्ग-
लायण-कला-कोसल्ल-मोहिय-चित्तो न सेस-रमणीसु अच्चंत-सुंदरा(री)सु वि अहिरमइ;
न य धम्माइएसु कजेसु पयइए । सुयमिमं पुव-पच्चइएण से भाउणा - 'मा विसयासत्तो
संसारं भमउ' त्ति चित्तंतो पत्तो साहू, सुहासणत्थो वंदिओ सुंदरीनंदेण । पत्थुया
धम्मकहा, राउकडो त्ति न परिणया । भणइ य - 'कह धम्म-फलं उवणयं सुंदरी-
सरिसं कलत्तं खणं पि मुयामि ?' त्ति ।

"सवभाओ य सिणेहं सम-सुह-दुक्खं अणिग्गय-रहस्सं ।

धण्णा सुत्त-विउद्धा महिलं मेत्तं च(व) पेच्छंति ॥"

'अवो ! सुंदरयर-दंसणाओ एस बोहियवु' त्ति परिचिन्तिऊण भणियं मुणिणा -
'नेसु थेवं भूमीओ इमं पत्तयं' । दक्खिण-पडिएण य गहियमणेण । लग्गो सोऽणु-
मग्गेण । लोगो य भणिउं पयत्तो - 'अहो ! पवइओ सुंदरीनंदो' । वद्धा मुणिणा सउण-
गंठी । नियत्तामो नियत्तामो त्ति पुणरुत्तं वाहरमाणो नीओ उज्जाणे । भणिओ मुणिणा -

‘नेमि भवंतं सुरसेलं’ । तेण भणियं— ‘न तरामि एत्तियं कालं विओगं सहिउं सुंदरीए’ ।
 मुणिणा भणियं— ‘अत्ति आणेमो’ । दक्खिण्णपडिण्ण य पडिण्णं से वयणं ।
 विज्जा-सामत्थओ पयड्डो साहू तं गहेऊण । दड्डूण य वानरिं भणिओ सो मुणिणा—
 ‘किमेरिसी होइ सुंदरी?’ । तेण भणियं— ‘गुरु त्ति काऊण ते खमिजइ एयारिसं
 भणियं’ति । अवि य—

“कत्थ जय-पायड-जसा केसे(दिवे)हिं वि सेविया महागंगा ! ।

सयल-जण-हीलणिज्जा कत्थ व भण नगर-निद्धमणी ! ॥”

थेवंतरं वच्चंतेहिं दिट्ठं विज्जाहर-मिहुणयं । अण्णे भणंति— ‘तेणं चिय विउरुवियं’ ।
 पुणो वि पुच्छिओ— ‘होइ एरिसी सुंदरी?’ । तेण भणियं— ‘अणुहरेइ मणायं एसा
 सुंदरीए’ । कमेण य पत्ता सासय-दिव-तिहुयणगुरु-पडिमा-सणाह-देवहराणुगयं जोयण-
 संयसहस्ससियं कंचणमेहलालं कियं मेरुं । तत्थ य सिद्धायतणे चउवीसं पि तित्थयराण
 पडिमाओ इमाए जयसदकुसुममालाए थोउमाढत्तो मुणि त्ति । अवि य—

नमिऊण जिणे सुयदेवयं च जयसद-कुसुममालाए ।

पूएमि जिणवरिंदे उस्सभाई-वीरजिण-चरिमे ॥ १

जय मयणानल-जलहर ! जय जय दुट्ठ-डुकम्म-वण-पवण ! ।

जय भविय-कमल-दिणयर ! जय उस्सभजिणिंद ! जय-नाह ! ॥ १

जय विजिय-दुजय-वम्मह ! जय जण-णीसेस-तिहुयणाणंद ! ।

जय सिद्धिवहु-विसेसय ! जय अजियजिणिंद ! सुर-नमिय ! ॥ २

जय गुण-रयण-महोअहि ! जय जय कुल-जलहि-पुणिमाइंद ! ।

जय मोह-तिमिर-दिणयर ! जय संभव ! जणिय-जय-हरिस ! ॥ ३

जय मेरुसिहर-भूषण ! जय संसार-जलहि-वरपोय ! ।

जय तवलच्छि-सुसंगय ! अहिनंदण ! सुजय जय-णाह ! ॥ ४

जय कोव-महोरग-सिद्धमंत ! जय जय सुरिंद-नय-चलण ! ।

जय माण-महातरु-गंधवाह ! जय जय सुमइ-जिणइंद ! ॥ ५

जय रायलच्छि-पूड्य ! जय जय दिवारविंद-कय-चलण ! ।

जय पउमप्पहसामिय ! जय जय भुवणम्मि सुपसिद्ध ! ॥ ६

जय कित्ति-महानय-दिवसेल ! जय समत्थ-गुण-निहस ! ।

जय नाणलच्छि-सेविय ! जय जयसु सुपास-जिणयंद ! ॥ ७

जय तिहुयणेकसामिय ! जय जय ससि-कुंद-हार-संकास ! ।

जय मोक्खमग्ग-देसय ! चंदप्पह ! जय जयसु जय-नाह ! ॥ ८

जय पत्त-दिव्वकेवल ! जय जय तेलोक्क-दिट्ठ-दि(द)ड्डव ! ।

जय जय सिद्ध(द्धि)वहु-पिययम ! जय सुदिहि-जिणिंद ! गय-राग ! ॥ ९

जय तिहुयण-सिरि-सेविय ! जय जय नीसेस-पाव-मल-रहिय ! ।

जय सयल-भुवण-भूषण ! जय सीतलनाह ! नय-चलण ! ॥ १०

जय भुवण-नेह-मंगलपईव ! जय जय मुणिद-नय-चलण ! ।
जय तव-ताविय-कलिमल ! जय जयहि जिणिद ! सेयंस ! ॥ ११
जय नाणलच्छि-लंछिय ! जय जय नीसेस-लक्खणुकिन्न ! ।
जय वसुहावासव-पणय-चलण ! जय जयहि वसुपुज्ज ! ॥ १२
जय खविय-कम्म-दढमल ! जय जय तेलोक्क-नहयल-मियंक ! ।
जय माया-कवड-कुडंगि-जलण ! जय जयसु जिण-विमल ! ॥ १३
जय दुट्ठराग-करि-हरि ! जय जय निय-कंति-दलिय-घणतिमिर ! ।
जय सद्-विजिय-जलहर ! जय जयसु अणंत-जिण-इंद ! ॥ १४
जय पयडिय-पायड-साहुधम्म ! जय जय पसत्थ-वर-ज्झाण ! ।
जय पणमिय-पणय ! मुणिद-पणय ! जय जयसु जिण-धम्म ! ॥ १५
जय पणय-तियसकामिणि-धम्मेल्लुवेल्ल-कुसुम-कय-सोह ! ।
जय दुरिय-जलण-जलहर ! जय संति-जिणिद ! सुर-नमिय ! ॥ १६
जय तुलिय-कप्पपायव-चित्तामणि-कामधेणु-माहप्प ! ।
जय समवसरण-भूषण ! जय कय-जय-हरिस ! जिण-कुंथु ! ॥ १७
जय रइ-अरइ-विमदण ! जय जय जर-मरण-रोग-रय-रहिय ! ।
जय राग-रोस-वज्जिय ! जय तिहुयण-पणय ! अरणाह ! ॥ १८
जय विजिय-भुवण-डामर-महल्ल-जममल्ल-लद्ध-जयसद ! ।
जय तिहुयण-सरवर-रायहंस ! जय मल्लि-जिणइंद ! ॥ १९
जय वयण-किरण-बोहिय-भव-महाकुमुय-संड-निसिनाह ! ।
जय मुणि-गणहर-संथुय ! मुणिसुव्वय ! सुजय जय-नाह ! ॥ २०
जय पणय-पाय-पंकय ! जय जय पप्फुल्ल-पंकय-दलच्छ ! ।
जय विजिय-दुजय-घणघाइकम्म ! थु(मु)णिनमिय ! नय-चलण ! ॥ २१
जय जायवकुल-मंडण ! जय जय कंदोडु-वण्ण-संकास ! ।
जय भव-भय-निण्णासण ! जय जयसु [अ]रिद्धवरनेमि ! ॥ २२
जय खुडिय-वियड-दढकम्म-पास ! जय जय पियंगु-संकास ! ।
जय वत्तीस-सुराहिव-कय-मज्जण ! जयसु जिण-पास ! ॥ २३
जय जंबूणय-विब्भम ! जय जय तिसलाए वड्डियाणंद ! ।
जय जय विजिय-परीसह ! जय तिहुयण-नाह ! जिण-वीर ! ॥ २४
इय जिणवरिंद-जयसद-कुसुममालं धरेइ जो कंठे ।
विमलगुणं सो पावइ सासय-सोक्खं सया मोक्खं ॥

दिट्ठाणि य तत्थ अचंत-मणहराणि वेमाणिय-तियस-मिहुणयाणि सुमिणम्मि वि
मणुयाण दुल्लहाणि । तओ भणिओ साहुणा - 'किमणुहरंति एयाओ सुर-कामिणीओ
सुंदरीए ?' । तेण भणियं - 'भयवं ! एयाण पुरओ सुंदरी मक्कड्डी(डी) न पुज्जइ' ति ।
अवि य -

सो सुंदरी-विरक्तो इच्छद् रमणीं दिव-रूपां ।

गुणवंतयस्मि दिद्वे कस्स मणो ठाद् इयरस्मि ? ॥

‘भयवं ! कहां पुण एताड पाविज्जंति ?’ । साहुणा भणियं—‘मुणि-धम्मणं नेवाणं
पि पाविज्जद्, का गणणा एयासु ?’ ति । अवि य—

मुणि-धम्माओ विसिद्धो फलमिह मोक्खो जिणेहिं पणत्तो ।

सुर-नर-सुहाइं अणुसंगियाइं इह किसि-पलालं व ॥

तओ पाविओ नासिकपुरं तक्कालाणुरुव-निवत्तियासेस-कायवो पव्वओ सुंदरीनंदो ।
परिपालिय-जहड्डिय-सामण्णो गओ देवलोगस्मि । मुणियाणंतरे-भव-वुत्तंतो निवत्तिय-
तियस-कायवो सुरसुंदरीहिं सह भोगे भुंजिउं पयत्तो ति । उवणओ कायवो ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

सुंदरिनंदस्स फुडं निमुणंतो लहउ निवाणं ॥

सुंदरीनंद-कवाणयं समत्तं ॥

दो नर-पसुणो वंचइ जुवई एक्केण चैव रुणेण ।

आगमणेणं पइणो गमणेण तहा अणाडस्स ॥ ७८

[द्वौ नर-पशू वञ्चयति युवतिरेकेन चैव रुदितेन ।

आगमनेन च पत्युर्गमनेन तथाऽनाट(जार)स्य ॥ ७८]

अनाटः परपुरुषः । शेषं स्पष्टम् । कथं चैतत् ?

— [१०४. स्त्री-चरित्र-कथा] —

कुसुमपुरं । धणवाहो सत्थवाह-पुत्तो । वंधुमई से भारिया । तीए य सह जीयलोग-

सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अण्णया विवोहिय-रइनाहे संपत्ते वसंते
चारिजंतो वि वयंसाइएहिं पयड्डो सत्थाह-सुओ देसंतरं संववहार-वड्डियाए । अण्ण-
दियहम्मि उज्झिउण माणं भणियो वंधुमईए ति—

“तह वचंते पिययम ! वच्चइ सव्वं पि भज्ज तणु-सोक्खं ।

जइ नीय-सीसं दड्डुं वच्चसि को तं निवारइ ? ॥”

एवं भणियो अमुणिल्लण से वंक्क-भणियं पयड्डो एसो । अण्ण-दियहम्मि अत्थमिए
दिणनाहे, मउल्लिएसु पंक्के(कए)सु, विसड्डेसु कुसुमायरेसु, पइ(य)डे दूइया-यणे, दिण्णेसु
संझा-पईवेसु, आणंदिएसु थी-कुलेसु, हरिसियासु पुंसलीसु, गया एसा नियय-मंदिर-
जाणे । तओ रम्मयाए काण्णार्इण संजाय-वम्महाए देड्डो पंधिय-जुवाणओ । ‘पुलइओ
साणुरागं । तओ चंदमुदिसिल्लण भणियमणाए ति—

“तणुय-तणु ! अथिर-दंसण ! नयणाणंदयर ! कह व दिद्वो सि ।

पंधिय ! घरणि कखु अहं न वससि अवभत्थिय ! नमो तं(ति) ॥”

मुणिय-भावत्थेण य भणियमणेणं ति —

“नयणाणंदो चंदो जो सुंदरि ! पणमिओ तए कह वि ।

सो होइ तुज्ज वरओ थिर-निवसंतो किमच्छेरं ? ॥”

मुणिय-मण-विजा(यप्पा)ए य नीओ नियय-मंदिरं । एवं च ताण ससंकं विसयसुह-मणुहवंताण समइकंतो कोइ कालो । अण्ण-दियहम्मि दिट्ठो तरुण-जुवाणओ व(न)चंतो । ५
चलसहावत्तणओ य इत्थियाणं पट्टविया तम्मि साणुरागा दिट्ठी दूइया । नच्चण-विरामे
आगओ तीए णुमग्गेणं । दिण्णमासणं, पक्खालिया चलणा, गहिया हत्थे, एत्थंतरम्मि
पत्तो पढम-जारो । इरिसं च भणियमणेण — ‘किमेयं ?’ । अमेण्ण-मुह-रागाए भणियं वंधु-
मईए — ‘धणवाहागमण-वद्धावणय-निमित्तं कडयं हत्थाओ गिण्हिउमिच्छइ’ । अण्ण-दि-
यहम्मि कय-विलियं दट्ठुण सरोसं भणियमणेण — ‘आ पापे ! किमेयं ?’ । सहिए भणिअं — ॥

“मह पुरउ चिय डक्का पंकयमाया(मग्घा)इरीए भमरेण ।

अहरं पलोइऊणं बालय ! मा रूससु इमीए ॥”

इय एवंविह-असमंजसाणि दट्ठुण तीए सो विरओ निय-गेहं पट्टविओ । सावि गया
तेण सह, पंथे य रच्छोह-मिताओ य नियय-भत्तारं आगच्छंतं दट्ठुण भणिओ अणाडो
रोविरीए — ‘वच्चसु इण्हि’ । गओ एसो । दिट्ठा भत्तुणा वि कलुणं रुवंती, पुच्छिया ॥
तेण — ‘किमेयं ?’ । तीए भणियं — ‘तुहागमणं सुच्चा सम्मुहमुवागया, तीए तुह
दंसणेण आणंद-वाह-पूरो जाओ’ । तओ तीए दो वि [रोविं] तीए इक्केण रुण्णेणं
तोसिय त्ति । अओ एयासु विरमियवं ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण अ(इ)त्थि-पुरिसाण ।

चरियं जो सुणइ नरो सो विरमइ पाव-जुवईसु ॥

पर-कज्ज-करण-निरया महानुभावा चयंति निय-कज्जं ।

असिवोवसमिं भेरिं पत्थंतो वासुदेवो व ॥ ७९

[परकार्यकरणनिरता महानुभावास्त्यजन्ति निजकार्यम् ।

अशिवोपशमां भेरीं प्रार्थयन् वासुदेववत् ॥ ७९]

— [१०५. परोपकारे कृष्णवासुदेव-कथा] —

सुरट्ठाए बारवई नयरिं १ ति —

जा कण्ह-हलहराणं कजे तियंसेहिं रयण-निम्मविंया ।

महि-महिलाए चूडामणि व को वज्जिउं तरइ ? ॥

तीए य दसारकुल-नहयल-मियंका वलदेव-वासुदेवराइणो । वासुदेवस्स य गोसी-
सचंदणमईओ देवयाहिट्ठियाओ चत्तारि भेरीओ; तं जहा — संगामभेरी, कोष्ठईभेरी, ॥

उच्चय(च्छय)भेरी, असिबोवसमभेरी । का पुण एताण उपपत्ती ? - सोहम्मे कम्मे
अणोग-देव-परिवुडेण भणियं सक्केणं ति । अवि य -

“अरहंत-चकि-हलहर-केसव-नरनाह-पुंगवा दोसं ।

न लयंति परस्सेए जुज्झंति न अहम-जुज्झेणं ॥”

तओ इममसदहंतण भणियमणेण देवेण । अवि य -

सुंदरमियरं रुद्धा कुणंति इयरं पि सुंदरं तुद्धा ।

कलिकाल-पिसुण-सरिसा अबो ! सग्गे वि सुरनाहा ॥

कलिकाल-पिसुण-सरिसो होसि तुमं मूढ ! न उण तियसिंदो ।

किं वा वि पलत्तेणं ? सच्चे गंतुं परिकखाहि ॥

१० आगओ सो परिकख-कज्जेणं । इओ य समोसरिओ अरिद्धनेमी । अंतराले विउवियं
अच्चंत-दुदंसणं दुरहिगंधिं किमि-कुलाउलं मुणय-मडयं । पयडो स-चलो वंदणत्थं
कण्हो । तस्स गंधेण नियत्तो सवो वि लोगो । वासुदेव-पुच्छिएण य भणियमणेण -
‘मंडल-गंधेण न तीरए गंतुं’ । भाविय-जहडिय-योग्गल-परिणामो पयडो हरी तेणं
चिय सग्गेण । दड्ढण य मंडलं भणियमणेणं ति -

११ सामे मंडल-वयणे दसणा रेहंति संगया धवला ।

मित्त व वलाप(य)-समा अहवा नव-पाउस-वणम्मि ॥

तओ चित्तिं देवेण - ‘न ताव दोस-ग्गाही’ । कमेण य पत्तो समोसरणं हरी ।
वंदिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं । भगवया वि पत्थुया धम्मकहा, तयावसाणे य
गया देवाइणो नियय-ठाणेसु । एत्थंतरम्मि हरियं आसरयणं देवेण । कओ कलयलो
२० वंदुरावालएण । सन्नद्ध-वद्ध-कवया निग्गया कुमारा । गयणारुद्धेण य विजिया सुरेण ।
मुणिय-वुत्तंतो निग्गओ सह नरिंदेहिं वासुदेवो । भणिओ सुरो - ‘कीस तुरयरयणं
हरसि ?’ । देवेण भणियं - ‘जुज्झउं नियत्तेसु’ । हरिणां भणियं - ‘सुंदरं संलत्तं’ ।
नवरमवयरिऊण आरुहसु गइंद-तुरंगमाईसु । देवेण भणियमलमेतेन । हरिणां भणियं -
‘वाहु-मुट्ठि-दंड-खग्गाइएहिं जुज्झामो’ ति ।

२१ जं जं जंपइ कण्हो तं तं जुद्धं निसेधए देवो ।

पच्छा सुरेण भणियं जुज्झामो पों(वों)द-जुज्झेण ॥

विजिओ म्हि अहं तुमए न नीय-जुद्धेण इत्थ जुज्झामि ।

हरिणां भणिओ ताहे सवभावं साहए तियसो ॥

“धण्णो सि तुमं केसव ! जं सग्ग-गएण तियसनाहेण ।

अणलिय-गुणेहिं थुवसि समत्थ(त्त)-देवाण मज्झम्मि ॥”

२२ तुद्धेण भणिओ सुरेण - ‘वरं वरेसु’ । हरिणां भणियं - ‘किं तुह दंसणाओ वि अण्णो
वरो ?’ । देवेण भणियं - ‘तहा वि मम निव्वुइ-निमित्तं किंचि पत्थेसु’ । तओ नियय-
कअभगणिऊण भणिओ देवो - ‘लोगाणमसिबोवसमिं भेरिं देसु’ ति । अपि च -

“किं चन्द्रेण महोदधेरुपकृतं दूरेऽपि सन्तिष्ठता ?

वृद्धौ (छे) येन विवर्धते व्रजति च क्षीणे क्षयं सागरः ।

अ० आ ।) ज्ञातं परकार्यनिश्चितधियां कोऽपि स्वभावः सतां

स्वरङ्गैरपि येन याति तनुतां दृष्ट्वा परं दुःखितम् ॥”

दाऊण भेरिं गओ देवो । ठविओ सें आरक्खिओ । छण्हं मासाणं वाइच्छ(अ)इ, सब-वाहीओ उवसमंति, अण्णाओ य छम्मासे ण भवंति । अण्णया वाइया भेरी । आगओ जराभिभूओ गामंतराओ वाणियओ । दीणार-लक्ख-पयाणेण य गहिया ओ(चउ)रंगुलिया खंडरिया । लोहाणुगएण य कंथीकया भेरी । न सद्दो पुरिमा-वूरेइ, वित्थरियाओ वाहीओ । निरूविया भेरी, जाव कंथीकया । तओ वावाइऊण य आरक्खियमड्डमभत्तेणाराहियेण सुरेण दिण्णा अण्णा भेरी । अण्णो ठइओ आरक्खिओ ॥ ति । उवणओ कायवो ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कण्हस्स जो निसामइ सो पावइ परम-कल्लाणं ॥

कण्ह-क्खाणयं 'समत्तं ॥

रागानल-पज्जलिओ कज्जाकज्जं न पेच्छए पुरिसो ।

सागरचंदो ब जए कमलामेलाए संबंधे ॥ ८०

[रागानलेन प्रव्वलितः कार्याकार्यं न प्रेक्षते पुरुषः ।

सागरचन्द्रवत् जगति कमलामेलायाः सम्बन्धे ॥ ८०]

—[१०६. रागो सागरचन्द्र-कमलामेला-सम्बन्धः]—

जहा वारवईए सागरचंदो राय-सुओ । अण्णो नहसेणो । कमलामेला य राय-सुया । सा नहसेणस्स दिण्णा । तेण य नारओ न बहु-मण्णिओ, सो तीए पुरओ निंदिओ । सागरचंदेण बहु-मण्णिओ, सो पसंसिओ । तस्स य पुरओ पसंसिया कमला-मेला । तीए पुरत्तो सबं चिय कमलामेलं मण्णइ ति । तओ केलीए संबेण द्वियाणि लोयणाणि । ‘किं कमलामेला ! आगता तुमं?’ ति । तेण मणियं—‘कमलामेलो हूं’ । सागरचंदेण मणियं—‘सच्च-पइण्णो हवेज्जसु’ ति । तओ पइण्णइ-इमारेहिं पण्णर्त्ता-सामत्थेण हरिऊण दारियं परिणाविओ सागरचंदो उल्लाणे । मुणिय-वुत्तंणेण मिट्ठं नहसेणेण हरिणो । निग्गओ स-सिण्णो । लग्गमाओहणं इमाराण केलीए; हरिणो मग्गमा-वेण । मुणिय-वुत्तंतेण य खमाविओ नहसेणो विण्हण ति । तहा सवित्थरं उवएसमा-लां-विवरणे मणियं ति ।

सागरचंद्र-क्खाणयं 'समत्तं ॥

नीसेस-गुणाहारं नरनाहं निज-पइं पि मोत्तूण ।

गेण्हइ पंगुं सुकुमालिय व मयणाउरा नारी ॥ ८१

[निःशेषगुणाधारं नरनाथं निजपतिमपि मुक्त्वा ।

गृह्णाति पङ्क्तुं सुकुमारिकेव मदनातुरा नारी ॥ ८१]

—[१०७. मदनातुरतायां सुकुमारिका-कथा]—

वसंतउरे नयरे जियसत्तू राया । सवन्तेउर-पहाणा सुकुमालियाहिहाणा वल्लहा देवी । तीए वि रुव-लावण-सोहग्गाई-अक्खित्तो न पेच्छए सेस-रमणीओ । मंतीहिं भण्णमाणो वि न निरुवेइ रज्ज-कज्जाणि । 'वसण' त्ति जाणिऊण चलिया सेस-राइणो । मुणिय-वुत्तंतेण य भणिओ मंति-मंडलेण — 'देव ! चलियाणि पर-वलाणि, ता संजु(ज)त्ति करावेसु' । पुणरुत्तं भणिओ वि जाहे न करेइ वयणं, तओ पाइऊण मइरं तीए सह पसुत्तो पक्खित्तो अडवीए । ठविओ से सुओ रजे । लद्ध-चेयणेण य मुणियमणेणं ति । अवि य —

“वसणम्मि अणुव्विग्गा विहवम्मि अणुव्विया भये धीरा ।

होति अभिण्ण-सहावा समम्मि विसमम्मि य समत्था ॥”

१० भावैतो पड्डिओ तीए सह वसिमाभिमुहं । थेव-वेलाए न तरए गंतुं सुकुमालिया । तेण भणियमेत्थ रुक्ख-छाहीए चिट्ठसु, जाव पाणियमाणेमि । जलाभावाओ य मुत्तूण था(वा)हारेरिसं भरिओ रुहिरस्स पुडओ, पक्खित्ता ओसही । 'कल्लसमुदयं, अच्छीणि ठविऊण पियसु' । जहाएइ पाइऊण पयड्डो । पुणो वि थेव-वेलाए — 'न तरामि छुहाए गंतुं' । तओ ऊरु-मंसाणि छेत्तूण दवग्गीए पइऊण दिण्णाणि । संरोहणि-मूलिया-संरोहिय-सरीरो पयड्डो तीए सह । पत्ताणि एगम्मि नगरे । विक्किणिऊणाहरणाणि समाढत्तं वणिजं(जं) । एवं चिट्ठंताण समइकंतो कोइ कालो । अण्ण-दियहम्मि भणिय-मणाए — 'न सकुणोमि एगागी चिट्ठिउं, विइज्जइं(यं) देसु' । वीहीसो उवगओ, निरवाउ त्ति काउं दिण्णो पंगुलओ । तेण य हसिय-गीय-सवियार-जंपिएहिं आवज्जियं चित्तं, निवेसिओ दइय-सदो, अचंताणुराग-रत्ता एय-पंगुम्मिय । राइणो छिदाणि मग्गइ । २१ अण्णया वसंतूसवे गया उज्जाणं । महु-मज्ज-पराग(य)त्तो पवाहिओ राया गंगा-जले । उच्छलिओ एगत्थ नगरे । सुमिणमिव मन्नंतो पसुत्तो असोगतरु-च्छायाए । तहाविह-भविग्रयाए य मओ तत्थ अपुत्तो राया । अहिवासियाणि पंच दिवाणि । कओ सो चिय राया । अहिसित्तो सामंतेहिं । अपि च —

“भञ्जाशस्य करण्डपिण्डिततनोर्गर्लानेन्द्रियस्य क्षुधा

कृत्वाऽऽखुर्विवरं स्वयं निपतितो नक्तं मुखे भोगिनः ।

तृप्तस्तत्पिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातः पथा

स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि नृणां वृद्धौ क्षये चाकुरुम् ॥”

सुकुमारिया वि पूरण-मणोरहाए दव्वं तेण सह खाइऊण पच्छा तं चेव घेलुं घरे घरे गायंती भमइ । पुच्छिया य भणइ — 'एरिसो गुरुहिं दिण्णो भत्तारो'त्ति । एवं च पाव-

फलमणुहवती गामागराइसु भमन्ती पत्ता नरिंद-पुरं । जम(व)णियंतरिया य राइणो
पुरओ गाइउं पयत्ता । सुणिच्छेण य पुच्छिया राइणा — ‘किमेस पंगू ?’ । तीए भणियं —
‘गुरूहिं दिन्नो, भत्तारो, तमणुपालेमि पय(इ)वया होंती’ । तओ भणियं राइण ति—

“वाहुभ्यां शोणितं पीतमूरुमांसं च भक्षितम् ।

गङ्गायां वाहितो भर्ता साधु साधु पतिव्रते ! ॥”

तओ समाइड्डाणि निविसयाणि ।

उवणओ कायव्वो । फासैंदियए वि उवणओ कायव्वो ति ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

सुकुमालियाए पुरिसो निसुणंतो जाव(उ) वेरगं ॥

शेषेन्द्रियाण्यधिकृत्याह —

सोइंदिय-घाणेंदिय-जिब्भिंदिय-परवसा खयं जंति ।

जह भद्दा रायसुओ सोदासो जह य नरनाहो ॥ ८२

[श्रोत्रेन्द्रिय-घ्राणेन्द्रिय-जिह्वेन्द्रिय-परवशाः क्षयं यान्ति ।

यथा भद्रा राजसुतः सोदासो यथा च नरनाथः ॥ ८२]

भावार्थस्तु त्रिभ्यः कथानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि—

— [१०८. श्रोत्रेन्द्रिये भद्रा-कथा] —

वसंतउरे नयरे सत्थवाह-महिला भद्दा नाम पउत्थवइया । पुंफसालो य गंधविओ
अच्चंत-विरूवो, गेएण पुणो किन्नरो । तेण य निय-विण्णाणेणावज्जिओ नगर-लोगो ।
भद्दा-दासीओ य कारणंतर-पड्डियाओ तस्स सहायण्णण-खित्त-चित्ताओ चिरकालस्स
पत्ताओ । अंवाडियाहिं भणियमेयाहिं— ‘सामिणि ! मा कुप्पसु कालाइकमे कारणेण,
जमजमम्हेहिं सुयं तं पसूणं पि लोहं जणेइ, किं पुण सयण्ण-विण्णाणं ?’ । संजाय-
कोउयाए भणियं भद्दाए— ‘जइ एवं ता दंसेह एयं’ । अण्ण-दियहम्मि नगरदेवयाए
महूसवे पयड्डा भद्दा सह चेडीहिं । पूइया देवया । गंधविओ य गाइऊण पसुत्तो अंगणे
दरिसिओ चेडीहिं । तओ तं पुलइऊण निद्वयं भद्दाए । एत्थंतरम्मि विबुद्धो एसो ।
कहियं पासवत्तिय-नरेहिं सत्थवाह-महिलाए तं निंदियं । संजाय-मच्छरेण य विरइया
सत्थवाह-कहा । किं च लेहाइसु लिहियं ति—

“जाणामि तुज्झ विरहे दिप्पंत-हुयासणं पवज्जामि ।

मा हियय-पंजरत्था तुमं पि डज्झिहिसि वीहेमि ॥

वायाए किं व(च) भण्णउ ? कित्तियमेत्तं व(च) लिक्खए लेहे ? ।

तुह विरहे जं दुक्खं तस्स तुमं चेव गहियत्था ॥

मम विरहानल-त्तवियं देहमिमं सुयणु ! संगम-जलेण ।

उण्हविऊण समत्था मुत्तूण तुमं कओ अण्णा ? ॥”

अण्ण-दियहम्मि भणाविया भदा - 'सारवेसु घरं, ठवेसु मंगलकलसे, बंधसु बंधण-
माला' । राईए य सत्तमभूमिय-पासाओवरि पसुत्ताए पडिया सवा वि भत्तुणो कहा ।
जाव इमा गाहा -

कय-मंगलोवयारो एसो दारेण पवेसए नाहो ।

सहसा अब्भुट्ठंती पडिया पत्ता य जम-गेहं ॥

उक्तं च - "काम-शोक-भयोन्माद-वैर-स्वप्नाद्युपप्लुताः ।

अभूतानपि पश्यन्ति पुरतोऽवस्थितानिव ॥"

"तीरात् तीरमुपैति रौति करुणं चिन्तां समालम्बते

किञ्चिद् ध्यायति निश्चलेन मनसा योगीव युक्तेक्षणः ।

स्वां छायामवलोक्य कूजति पुनः क्रान्तेति मुग्धः खगो

धन्यास्ते भुवि ये निवृत्त-मदना धिग् दुःखिताः कामिनः ॥"

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

भदाए निसुणिंतो वेरग्गं पावह मणूसो ॥

— [१०९. ब्राणेन्द्रिये राजकुमार-कथा] —

वसंतउरे नयरे गंध-प्पिओ कुमारो । सो य घड-णावाए रमतो सवकि जणणीए
पउत्त-विस-संजोइय-गंध-जिघणाओ मओ त्ति ।

— [११०. जिह्वेन्द्रिये सोदास-कथा] —

सोमणसे नगरे सोदासो राया । भोयण-बेलाए अवहरियमामिसं विरालेण ।
अवसरेण न पत्तं मंसं सवयारेण । तओ डिंभं वावाइरण सुसंभियं दिण्णं । 'अहो ! न
२१ एयारिसं मए कया वि भुत्त-पुव्वं' । विइय-वासरे परिविड्डं सामण्णमामिसं । तओ
भणियं राइणा - 'जारिसं कळे परिविड्डं, तारिसमणुदिणं दायव्वं' । दिण्णाभएण
पिसुणिणं सवभावे अणुदिणं माणुस-मंसं भुंजिउं पयत्तो । मुणिय-वुत्तंतेण य वारिओ
मंति-मंडलेण, अट्ठायंतो य पक्खित्तो अडवीए । ठइओ से पुत्तो रजे । सो य तत्थ
अणुदिणं माणुसाणि वावायंतो चिड्डइ । अण्णया तेण पएसेण सत्थेण सह मुणिणो
२२ वचंता ठिया तत्थ काउस्सग्गेण । आगओ एसो । तव-सत्तीए य न उग्गह-व्वंतेरे
पविसइ । कया धम्मकहा । वेरग्ग-मग्गावडिओ नियत्तो एयाउ दुव्वसियाउ त्ति ।
उव्वणओ कायवो ।

सोदास-कखाणयं समत्तं ॥

चर्खिखदिय-कखाणयं [१११] पुव्वुत्तं जहा माहुरवाणिएण धारिणी दिड्डा, जहा
२३ अ विहियं ति ।

एवं पञ्चापीन्द्रियाणि अनिरुद्धानि दुःखाय भवन्ति; अतस्तानि शासनीयानि ।

उत्पत्तियाइ-चउविह-बुद्धि-समेया हवंति सुय-जोग्गा ।

भरहाभयाइणो विव (इह) दिडंता आगम-पसिद्धा ॥ ८३

[औत्पत्तिकयादिचतुर्विधबुद्धिसमेता भवन्ति श्रुतयोग्याः ।

भरताभयादय इव (ह) दृष्टान्ता आगम-प्रसिद्धाः ॥ ८३]

“पुवमदिट्ठमसुयमवेइय-तक्खण-विबु(सु)द्ध-गहियत्था ।

अवाहि(ह)य-फल-जोगा बुद्धी उत्पत्तिया नाम ॥

भरह-सिल-पणिय-रुक्खे खुड्डग-पड-सरड-काय-उच्चारे ।

गय-घयण-गोल-खंभे खुड्डग-मग्गित्थि-पय(इ)-पुत्ते ॥

[भरह-सिल-मिंठ-कुक्कुड-वालुअ-हत्थी अगड-वणसंडे ।

पायस-अइआ-पत्ते खाडहिला पंच पिअरो अ ॥]

महुसित्थ-मुदियंके य नाणए भिक्खु-चेडग-निहाणे ।

सिक्खायं(इ) अत्थसत्थे इच्छाय(इ) महं सयसहस्से ॥”

— [११२-१४०. औत्पत्तिकीबुद्धौ रोहकादि-कथाः] —

उज्जेणीए आसण्णे नडगामो । तत्थेगस्स नडस्स भज्जा मया । तस्स सुओ रोहय-
नामो खुड्डओ । पिउणा अण्णा परिणीया । सा रोहयस्स न सुडु वड्डइ । तेण भणिया —

‘जइ ताएण कज्जं, ता मम (संमं) वड्डसु’ । तीए भणियं — ‘किं तुमं रुद्धो काहिस्सि’ ति ? ।

अपि च — “यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति तुष्टे नैव घनागमः ।

निग्रहानुग्रहौ न स्तः स रुष्टः किं करिष्यति ? ॥”

तेण राईए पिया भणिओ — ‘एस पुरिसो’त्ति । एवं सुणिऊण सो चित्तेइ — ‘अवो !

पर-पुरिसासत्ता एसा’ । न तीए सह आलवेइ ति । तओ तीए रोहय-विलसियं नाऊण

भणिओ — ‘पुत्तय ! सुडु वड्डीहामि’त्ति । तओ तेण भणिओ पिया पुणो वि — ‘पुरिसो

पुरिसो’त्ति । ‘कत्थ सो ?’ पुच्छिण नियय-छाया दाविया । ‘अहो ! जारिसो इमो

पुरिसो, सो वि एयारिसो’त्ति वेलिओ साणुरागो महिलाए जाओ ॥ अण्णया पिउणा

सह उज्जेणीयं गओ रोहयखुड्डओ । गहिय-धण्णा य पत्ता सिप्पानई-तीरे । तओ तत्थ

पुत्तं मोत्तूण गओ से जणओ नयरिं पम्हुड्ड-पुंडयस्स । रोहएण वि तिय-चउकाइ-सणा-

हा लिहिया पुलिणे नगरी । तेण पएसेण राया आगच्छंतो भणिओ रोहएण — ‘भो !

अमुणिय-परमत्थं अपिसुणिओ तुरयारूढो य रायकुले पविससि ?’ । संजाय-विम्हएण य

पुच्छिओ राइणा । तेण वि जहा-विभागं दाविया नयरी । ‘को सि तुमं ?’ । तेण भणिओ

(यं) भरह-सुओ ‘रोहय-नामो । वाहिरियाए वसामो ॥ राइणो य एग्गूणाणि पंच

मंतिसयाणि । एगं बुद्धिमंतं ताण सामियं गवेसेइ । तओ रोहय-बुद्धि-जाणणत्थं भणिया

तग्गाम-वासिणो नडा — ‘जा एसा महल्लिया भे सिला, तीए मंडवं करेह’ । तओ

विसण्णा सवे वि । ‘रोहओ य जणएण विणा विस-संकाए न भुंजइ । तओ रोवंतो गओ

समवाए जणय-समीवं । जणएण भणियं — ‘वच्छ ! पणट्ठा अम्हाण भोयणासा, जेण

राइणा सिलाए मंडवो कराविओ' । तेण भणियं—'एहि ताव भुंजामो, पच्छा करिस्सामो' । पुणरुत्तं च तेण भणिया गया सगेहेसु । अण्ण-दियहम्मि खणाविऊण दीह-खड्डं निवेसिया तत्थ सिला, तस्स तले ठियं सव्वं । निवेइयं राइणो । 'केण कयं?' पुच्छिए सिद्धं—'रोहएण' ॥ तओ मंडओ पडुविओ, भणाविया य—'एस पक्खेण एत्तिउ चिय पच्चप्पिणियवो, न दुव्वलयरो, न वल(लि)ओ' । रोहओ पुच्छिओ । तेण वरुएण सह बंधाविओ । वलं जायं पि तदंसणाओ अवेइ ॥ पुणो कुकुडो पेसिओ 'एस एकागी जुज्झावेह' । अदाओ पुरओ कओ, तत्थ चुणंतं पडिबिबं दट्टुण जुज्झिउं पयत्तो ॥ पुणरवि तिलाणमणेगाणि खारि-सहस्साणि पेसियाणि; 'तिल-माणेण य तेहं दायव' । तओ आयरिस-माणेण गहिया ॥ पुणो भणाविया—'वालुया-वरत्तं पडुवेह' । तेहिं भणियं—'सण्हा थूरा वा जारिसी कायवा, तारिसं पमाणं दंसेहि' ॥ पुणरवि जुण्णो पेसिओ करी । अणु-दियहं च जीयंतस्स पउत्ती दायवा, न मयस्स । तओ तम्मि मए विन्नत्तं राइणो—'देव ! अज्ज सो हत्थी न उट्ठेइ, न चरइ, न पियइ, न ऊससइ, न नीससइ' । राइणा भणियं—'किं मओ ?' । तेहिं भणियं—'देवो भणइ' ॥ पुणो वि भणाविया—'नियय-कूवं पडुवेह' । तेहिं भणियं—'नागरिय-कूवियं पडुवेसु, जेण से मग्गाणुलग्गो आगच्छइ ॥ पुणरवि भणाविया—'वणसंडं उत्तरदिसाउ दाहिणेण करेह' । तओ आवासिओ उत्तरदिसाए गामो ॥ पुणरवि भणाविया—'अग्गिणा विणा पायसं रंधेह' । अइवडखर-पलाले खीर-तंदुलेहिं सह थाली निक्खित्ता । उण्हाए य सिद्धो पायसो त्ति ॥ तओ सो चिय भणाविओ रोहओ जहा—'तए आगंतव्वं, नवरं न कसिण-पक्खे, न सुके; न दिवसओ, न राईए; न च्छायाए, न आयवेणं; न पंथेणं, न उप्पहेणं; न ण्हाएणं, न मइलेणं; न जाणारूढेणं, न पाय-चारेणं; न छत्तेणं, न आगासेणं' । तओ अंगोहलिं काऊण चक-मज्झभूमीए एडक्यारूढो चालणी-निमि-उत्तिमंगो संज्झा-समयम्मि अमावासाए आगओ त्ति । साहियं राइणो—'जहा-SSइट्ठो आगओ रोहओ' । तत्थ सबहुमाणं पूडऊण ठविओ समासण्णे ॥ पढमजाम-वि-उट्ठेण पुच्छिओ नरवइणा—'सुत्तो ?, जग्गसि ?' । तेण भणियं—'जग्गामि' । 'किं चित्तेसि ?' । तेण भणियं—'अस्सत्थ-पत्ताणं किं दंडो महल्लो, उदाहु सिह ?' त्ति । राइणा भणियं—'साहेसु' । तेण भणियं—'दो वि समाणि' ॥ विइय-पहरे वि पुच्छिएण कहियं जहा—'छगलिया-लिंडियाओ वाउणा कटिणाउ हवन्ति' ॥ तइय-पहरे विउट्ठेण पुच्छिओ—'किं चित्तेसि ?' । तेण भणियं—'खाडहिलाए जेतियं पुच्छं, एवइयं सरीरं; जेतियं पंडरं, तेत्तियं कालं' त्ति ॥ चउत्थ-जामे वोहिंतो वि जाहे वायं न देइ, तओ कंवियाए विद्धो पुच्छिओ—'जग्गसि, सुवसि वा ?' । तेण भणियं—'जग्गामि' । 'किं चित्तेसि ?' । तेण भणियं—'पंचहिं पियरेहिं तं जाओ—राइणा, वेसमणेणं, चंडालेणं, रयएणं, विंछिएणं । 'कहं वियाणसि ?' । तेण भणियं—'नाएण पुहइं पालेसि जेण, तेण राय-पुत्तो । अपरिमिय-दव्व-दाणाओ वेसमण-सुओ । रोसेण चंडालो । सव्वस्स रय-हरणेणं रयगो । 'कंवियाए विंध्यणेणं विंछिय-जाओ' त्ति । निवंधेणं

जणणीए पुच्छियाए सबं सिद्धं । राया तुद्धो । सब-मंतीण सामी कओ, देसो य से दिण्णो ॥ 'तस्स सब-त्थामेसु उप्पत्तिया बुद्धि' ति । भरह-सिले ति गयं ।

[२]

पणिय ति । जहा एकेण वालुंकीओ पणामियाओ । धुत्तेण भणिओ — 'जइ सवाओ भक्खेमि, किं देसि ? । तेण भणियं — 'जो नयर-द्वारेण मोयगो न निग्गच्छइ' । तेण दसणेहिं डकियाओ । सो भणइ — 'न खद्धाओ' । ओयारियाओ हट्टे । लोगो भणइ — 'किमेयाहिं खद्धाहिं ?' । सो मोदगं मग्गिओ विसण्णो । जूयारेहिं बुद्धी दिण्णा — 'मोदगं पओली-दुवारे काऊण भणसु — 'निग्गच्छ भो मोयगा !' स ण निग्गच्छइ । जूआराणमुप्पत्तिया बुद्धी ।

[३]

रुक्खे ति । जहा मकडा फलाणि न देंति रुक्खेहिंतो । लेडुहि पहया नट्टा (देंति) । लेडुप्पहंताण उप्पत्तिया बुद्धी ।

[४]

खुड्डगे । अभओ उदाहरणं । जहा तेण कूवाओ छाणेण विंठियं गहियं ति ।

[५]

पडे ति । जहा दोणिण जुवाणया प्हाएन्ति । एगस्स दढो पडो । अण्णस्स जुण्णो । जुन्नइत्तो दढं घेत्तूण पलाणो । मग्गिओ न देइ । ववहारो जाओ । नियय-सुत्तेहिं वणाविया । तओ महिलाणं सुत्त-परिक्खाए नाऊण समप्पिया । कारणियाण उप्पत्तिया बुद्धी ।

[६]

सरडे ति । जहा एगस्स वणिणो विलासन्नं पुरीसं वोसिरंतस्स सरडो दुइयसरडेण सह जुज्झंतो अवाणं पुच्छेण आहणित्ता विलं पविट्ठो । 'अवो ! मम सरडो अवाणेणं पोडुं पविट्ठो' । अधिईए दुब्बलो जाओ । वेज्जस्स कहियं जहावत्तं । तओ मइ(य)-सरडं लक्खारस-समेयं छोदूण भंडए, दिन्नं से विरेयणं, दाविओ सरडो । सत्थी-हूओ वाणिओ । जीविय-दाय^१ ति पूजिओ विजो बहुदवेणं ति । वेज्जस्स उप्पत्तिया बुद्धी ।

[७]

विइओ य सरडो । भिक्खुणा खुड्डओ पुच्छिओ — 'एस किं सीसं चालेइ ?' । सो भणइ — 'किं भिक्खू तुमं भिक्खुणी वा ?' । खुड्डगस्स उप्पत्तिया बुद्धी ।

[८]

कागे ति । रत्तं वरेण चेच्छओ पुच्छिओ — 'किं तुब्भे सब्बणु-पुत्ता ?' । चेच्छएण भणियं — 'वाढं' । तो कित्तिया एत्थ काया वसंति ?' । चिच्छएण भणियं —

'सद्धिं काय-सहस्साइं जाय वेण्णायडे परिवसंति ।

जइ ऊणा पवसियया अब्भहिया पाहुणा आया ॥'

खुड्डगस्स उप्पत्तिया ।

[९]

विइओ । निहिम्मि दिट्ठे महिलं परिकखइ 'रहस्सारिहा न व ?' ति । 'न तए कस्स वि कहेयव्वं—'मम अवाणेण पंड(डु)र-वण्णो कायो पविट्ठो' । तीए वयंसियाए सिट्ठं । परंपरेण राइणा सुयं । हकारिओ वणिओ । सब्भावे सिट्ठे दिण्णो से निही । वणियस्स उप्पत्तिया ।

[१०]

तइओ । विट्ठं विक्खिरंतं दट्ठूण पुच्छिओ भ(भा)गवेण खुड्डओ—'किमेसो निरुवेइ ?' । खुड्डएण भणियं—'विण्हं निहालेइ सब्ब-गयत्तणओ ।

“जले विण्णुः स्थले विण्णुराकाशे विण्णु-मालिनि ।

विण्णुमालाकुले लोके नास्ति किञ्चिदवैष्णवम् ॥”

खुड्डयस्स उप्पत्तिया ।

[११]

उच्चारे ति । जहा एगो दिओ भज्जाए सह वच्चइ गार्मंतरम्मि । धुत्तम्मि अणुरत्ताए निच्छूढो भत्तारो । कारि(र)णियाण पुरओ ववहारो लग्गो । दिएण भणियं—'ममेसा भज्जा, नवरमेयस्साणुरत्ता' । 'किं मे संवलं ?' । दिएण भणियं—'तिल-मोयगा' । तिण्हं पि दिण्णं विरेयणं । तओ विट्ठ-निरुवणेण निच्छूढो धुत्तो । कारणियाण उप्पत्तिया ।

[१२]

गय ति । जहा वसंतउरे राया भणइ—'जो हत्थि तोलेइ, तस्स लक्खं देमि' । एगेण नावाए हत्थि काऊणं नावा अत्थाह-जले वूढा, रेहा य कया । तओ कट्ठिऊणं नावं कट्ठ-लोहाईणि भरिऊण वूढा पुणो वि । तोलिएहिं य कट्ठाईहिं नायं परिमाणं । तस्स उप्पत्तिया बुद्धी ।

[१३]

घयणो ति । जहा एगो गायण-भंडो राइणो रहस्सिओ । तस्स पुरओ राया देवि वण्णेइ जहा निसण्ण(राम)या । भंडो भणइ—'मा एवं भणसु, नवरं जाए वेलाए सा वाय-मोक्खं करेइ, ताए वेलाए पुप्फ-गंधे वा देइ' । एयं जाणिऊण दिंती न गहियं पुप्फं, तओ वाउ-गंधे समुच्छल्लिए हसियं राइणा, विलिया देवी, रुट्ठा भंडस्स, आणत्तो निविसओ । तओ दीहर-वंसमुवाहणाणि भरेऊण पयट्ठो देवि-दंसणत्थं । तीए (तेण) भणियं—'अणेगा[णि] देसंतराणि गंतवाणि, इमिणा निमित्तेण तेणोवाहणाओ गहियाउ' ति । 'मा देसंतरेसु एसो साहेस्सइ' ति लज्जंतीए धरिओ भंडो । घयणस्स उप्पत्तिया ।

[१४]

गोलय ति । जहा जउमय-गोलओ नासाए पविट्ठो । तत्थ(त्त)-सलागाए कट्ठिओ । कट्ठयंतस्स उप्पत्तिया ।

[१५]

खंभि त्ति । राइणा मंति-परिक्खणत्थं पायओ लंविओ—‘तडाग-मज्झ-द्वियं खंभं जो तड-द्विओ बंधेइ; तं मंतिं करेइ ।’ तओ एगेण तडि खिच्छगं बंधिऊण परिवेढेण बद्धो । मंती] संवुत्तो । एयस्स उप्पत्तिया ।

[१६]

खुड्डए त्ति । जहा परिवट्ठि(वाइ)याए पडहओ दवाविओ—‘जो जं करेइ, तमहं करेमि’ । खुड्डओ पडहयं वारिऊण राय-संभं गओ । तीए भणियं—‘कत्तो गिलामि ?’ । खुड्डएण साहणं दरिसियं । काइयाए पउमं दरिसियं, सा न तरइ । खुड्डयस्स उप्पत्तिया ।

[१७]

मग्गित्थि त्ति । जहा मूलदेव-कंडरीएहिं पंथे वच्चंतेहिं दिट्ठो एगो जुवाणओ । तरुणमहिलाए सह वच्चंतो । तओ महिलाए अज्झोववणं कंडरियं नाऊण गया दो वि अग्गओ । कंडरियं वण-कुंजे ठवेऊण ठिओ मग्गम्मि मूलदेवो । भणिओ य णेण से भत्तारो—‘एयं महिलं पट्टवेसु मम महिला-पसवणत्थं’ । गया सा, दिट्ठो सो कंडरीओ त्ति । अवि य—

सो तीए दिट्ठो भइउ व तेण वि सिरीव सा दिट्ठा ।

अण्णोण-नेह-सारं जायं सुरयं दुवेण्हं पि ॥

‘खडबइछ-दारओ जाओ’ भणंतीए मूलदेवाउ गहियमुत्तरिजं । मूलदेवस्स उप्पत्तिया, विसेसं पुण महिलाए त्ति ।

[१८]

पइ त्ति । जहा दोण्ह भाउगाणं एगा भज्जा । दो वि से सर(रि)स त्ति लोग-वाओ । राइणा मंती पुच्छिओ—‘किमेवमेयं ?’ । मंतिणा भणियं—‘अत्थि विसेसो’ । तओ भणाविया पुव-पच्छिम-गामेसु गंतूण तम्मि दिवसे आगच्छंतु ते पइणो । तओ वल्लहो पच्छिमदिसाए पेसिओ, इयरो पुवाए; जेण से जंतस्स आगच्छंतस्स य सम्मुहो सरो । अहवा दो वि गाम-गया जरयाभिभूया पसिट्ठा । तओ पच्छिमदिस-द्वियस्स गया । मंतिस्स उप्पत्तिया ।

[१९]

पुत्त त्ति । जहा एगो वणिओ दोहिं भज्जाहिं समं रजंतरं गओ । तत्थेव मओ । एगाए भज्जाए लहुओ दारओ जणणीए विसेसं न याणइ । पुत्त-जणणीए दव्वं हवइ । ‘मम एसो दारओ’ विइयाइ भणइ ममं ति । तओ मंतिणा दोन्नि दव्व-रासीओ काऊण दारयं घेतूण ‘छिंदेह’ त्ति भणिया । ठिया तुण्हिका सवक्की । जणणीए भणियमलं मम दवेणं, मा दारयं छिंदेह । तओ दिण्णं तीए दव्वं दारओ य । मंतिस्स उप्पत्तिया ।

[२०]

महुसित्थे त्ति । कुर्विद-भारियाए धुत्तेण सह गुविले निहुवण-ठियाए महुयंडयं दट्ठं । भत्तारो य किंणितो वारिओ । गयाणि तत्थ न पेच्छइ । तओ तह बिय ठइऊणं

दावियं भत्तुणो महं । तओ नायमणेण — ‘नूणमसई एसा, कहमन्नहा एवंविहं सुरय-
ट्ठाणयं दावेइ ?’ ति । कुविंदस्स उप्पत्तिया ।

[२१]

मुद्दिय ति । जहा पुरोहिओ लोगाण नासे गिण्हइ, अप्पेइ य । तओ दमगेण
५ किलेसेण विढत्तो समप्पिओ साहस्सिओ नउलो । कालंतरेण य मग्गिओ न देइ । दमगो
वाउलीहूओ । तओ अमच्चं पंथेण वच्चंतं भणइ — ‘अप्पेसु मे भो ! पुरोहिया नउलयं’ ।
समुत्पण्ण-करुणेण भणिओ रायाऽमच्चेण — ‘एयस्स नउलं पुरोहिओ पुव्व-गहियं न
समप्पेइ’ । तओ संवच्छरायण-मास-दिवस-परियणाइ-पुव्वं पुच्छिओ सविसेसं पउत्तिं
दमगो । राइणा वि जूय-छलेण वेत्तूण पुरोहिया मुद्दियं पट्ठाविओ मणूसो पुरोहिय-
१० भारिया-समीवे — ‘पुरोहिओ भणइ एएणाभिण्णाणेण अमुग-कालाइसु जो गहिओ
नउलगो तं समप्पेसु’ । तत्तो य वित्तूण आगओ पुरिसो । दरिसिओ दमगस्स,
परियाणिऊण गहिओ । पुरोहियस्स’ वित्ती छिन्ना । जहा राइणो उप्पत्तिया ।

[२२]

अंके ति । जहा एगेण नउलगो दीणाराण भरिओ समप्पियं(ओ) । तओ मग्गिएण
५ कूडाण भरिऊण समप्पिओ । ववहारो जाओ । कारणिएहिं पुच्छिओ — ‘केत्तिया
मायंति ?’ । तओ नउलय-परिमाणममुणंतेण भणियं गेण्हंतए[ण] जहा — ‘सहस्सं
पक्खित्ता’ । ण माया । इयरेण — ‘अट्ठ सयाणि’ तेहिं पडिपुण्णो । तओ दवाविओ
सुंदरं दवं ति । कारणियाणमुप्पत्तिया ।

[२३]

२९ नाणय-त्ति । जहा एवं चिय सवं, नवरं कालो बहवो समप्पिओ नउलयस्स ।
एते य नवा दीणारा । तओ नाऊण दवाविओ अण्णे सुंदरे । कारणियाणं उप्पत्तिया ।

[२४]

भिक्खु ति । जहा एवं चिय रत्तवडस्स य नउलगो अप्पिओ । न देइ । तेण
जूआरा ओलगिया । तेहिं भणियं — ‘जाए वाराए वयं तेण सह जंपामो, ताए वेलाए
२५ मग्गेजंसु’ । तओ जूआरा रत्तवर-वेसं काऊण गया । भणियं च गेहिं — ‘जाव चेइयाइ,
वंदिऊणागच्छामो पुव्वं देसाओ, ताव एयं सुवण्णयं ठवेसु; अण्णे य गहिय-सुवण्णा
भिक्खुणो आगमिस्संति, ताण वि ठवियवं’ । एयम्मि अवसरे मग्गिओ तेण नउलो ।
तओ तीए लोलि(ल)याए मग्गिओ अप्पिओ नउलो ति । जूआराणमुप्पत्तिया ।

[२५]

३० चेडग-निहाणे ति । दोहिं मेत्तेहिं निही दिट्ठो ‘कल्लं सुंदर-दिणे वलिदाणाइ-पुव्वयं
गिण्हिस्सामो’ ति भणिऊण गया निय-गेहेसु । तओ एकेण वेत्तूण दवं इंगाला तत्थ
छहा । विइय-दिवसे वि सो इंगालापरिओ दिट्ठो । धुत्तेण भणियं — ‘अओ मंद-पुण्णा
वयं, जेण दीणारा इंगाला जाया’ । अहो ! वंचिओ ति इमिणा धुत्तेण विगारं अदावेत्तेण
भणियं दुइएणं पि —

“न हि भवति यन्न भाव्यं भवति च भाव्यं विनाऽपि यत्नेन ।

करतरु-गतमपि नश्यति यस्य तु भवितव्यता नास्ति ॥”

तओ गंतूण^१गेहं कओ तस्स सरिसो जक्खो । पूइऊण देइ तदुवरि मक्कडाण भत्तं,
ते य तमारुहिऊण खायंति । अण्ण-दियहम्मि निमंतिया से पुत्ता, थे(गो)विया य ।
गवेसंतस्स य सिट्ठं जहा — ‘ते सुया मक्कडा जाया’ । आगओ से गेहं, जक्खमवणेऊण
निवेसिओ से ट्ठाणम्मि । तओ किलकिलेंता आरूढा तदुवरिया मक्कडा । तेण भणियं—
‘जहा दीणारा इंगाला जाया, तहा पुत्ता वि ते मक्कडा’ । तओ दिण्णं निहिस्स अद्धं ।
उप्पत्तिया एयस्स वि त्ति ।

[२६]

सिक्खं त्ति । जहा एगो उवज्झाओ ईसर-दारए ‘अज्झावेइ । तेण बहु दवं लद्धं ।
‘गच्छंतं मारिस्सामो’ न दवं से नीणिउं देंति । अण्णया जाणावियं सयणाण । अह
च्छाणि पडिय-च्छलेण दवं नईए पडुविस्सामो, तं तुव्वे वित्तवं’ । तेण य अट्ठमि-
चउहसि-पमुहासु तिहीसु ‘एस अम्हाण आयारु’ त्ति भणंतेण माणाय(नीणियं) सवं
दवं । ते पच्छा अप्पणा पण्णा(ला)णा ति । एयस्स उप्पत्तिया ।

[२७]

अत्थसत्थे त्ति । जहा दुण्ह महिलाण एगो दारओ । नवरं देवीए भणियाओ—
‘मम सुओ मे ववहारं छिंदिस्सइ, ताव एगट्ठा खाइह’ । न पुत्त-मायाए पडिवन्नं, सां
निट्ठाडिया । देवीए उप्पत्तिया ।

[२८]

इच्छाइ त्ति । जहा मय-वइयाए पइ-मेत्तो भणिओ । सवभावे कहिए मंतिणां
एगत्थं तुच्छं कयं दवं पच्छा अप्पणो अन्नत्थं बहुयं । सो पुच्छिओ—‘कयरं
इच्छसि ?’ । तेण बहुगमिच्छियं । मंतिणा भणियं—‘ता देसु एयं एयाए’ त्ति ।
मंतिस्स उप्पत्तिया ।

[२९]

सयसहस्स त्ति । जहा एगो धुत्तो भणइ—‘जो मं अपुवं सुणावेइ, तस्साहं
सयसहस्स-मोहं खोरयं देमि’ । सिद्धपुत्तेण भणियं—

“तुज्झ पिया मम पिउणो घोरेइ अणूणं सयसहस्सं ।

जइ सुय-पुव्वं दिज्जउ अहं न सुयं खोरयं देसु ॥”

सिद्धपुत्तस्स उप्पत्तिया ।

इय एवमाई बहवो दिट्ठंता आगमाणुसारेण साहेज जहाऽवसरं भवियाण बोहणट्ठाए ।

भरहाइ-चरियं भणियं ।

अण्णासत्ता महिला घर-सारं पुत्तयं च भत्तारं ।

नासेइ कट्ट-जाया वज्ज व निरंकुसा पावा ॥ ८४

[अन्यासत्ता महिला गृहसारं पुत्रकं च भर्तारम् ।

नाशयति काष्ठ-जाया वज्रेव निरङ्कुशा पापा ॥ ८४]

कथमिदम् ? -

— [१४१. दुष्टस्त्रियां वज्जा-कथा] —

वसंतउरे नयरे कट्टो सेट्टी । वज्जा से भारिया । आवन्न-सत्ता पसूया दारयं । जाओ अट्टवारसिओ । तओ 'महिला पुत्तो सुही होउ' ति भावंतो णेगंतियमरुयं सप्पच्छो एए मोत्तूण गओ देसंतरं दव-निमित्तं सेट्टी । आलवणाईहिं नट्टिया मरुगस्स ति ।

"जत्थ तरुणो महल्लो तरुणी-मज्झमि तत्थ किं सीलं ? ।

'पुट्टो चिय विडालो रसोरुओ मंडलो अहमो ॥"

तस्स य तिण्णि रयणाणि कुकुडो केणइल्लो मयणसंलागा य । सा य तं मरुयं पविसंतं से(स)वइ । मुणिया हियएण वारिया सुएण स ति -

"गुण-देसे णावेक्खइ जो रत्तो होइ जम्मि वत्थुम्मि ।

जो अण्णियाए दइओ अहवा सो अह वप्पो ति ॥"

पुणरुत्तं च कलहंती वावाइया मयणसंलाया । सुयं च जालंतरिएण मरुएण भिक्खा-गय-मुणि-जुवलयं परोप्परं सणियमुल्लवंतं - 'जो एयस्स कुकूडयस्स सीसं खाइस्सइ, सो ज्झत्ति राया भविस्सइ' । तओ वंशणेण भणिया वज्जा - 'कुकुडस्स मंसं पया(सा)हेसु' । तीए भणियं - 'पुत्त-सरिच्छो एसो, अण्णं ते मंसं देमि' । तेण भणियं - 'किमेत्थ बहुणा ?, इमस्स मंसं देसु' ति । तओ मारिऊण पसाहियं से मंसं । जाव भट्टो आगच्छइ ण्हाइऊण, ताव लेहसालाए पत्तो [पुत्तो] छुहालुओ 'दाएउ भत्तं' मग्गंतो । तओ खाविऊण कुकूडय-सीसं पट्टविओ । आगओ मरुओ । परिविट्ठं सीस-रहियं मंसं । 'कत्थ सीसं ?' ति पुच्छियाए तीए भणियं - 'पुत्तस्स दिण्णं' । तेण भणियं - 'हा ! दुट्ठु कयं, सीस-कएण मए मारिओ, तं च तए पुत्तस्स दिण्णं; ता जइ तं चिय पुत्तं मारिऊण देसि, तओ ते हं पुरिसो' । तीए भणियं - 'मा एवं भणसु, परिचत्तो एस मग्गो चिलातेहिं पि' । तेण भणियं - 'किमेत्थ बहु पलत्तेण ?; जइ मए कज्जं, ता ज्झत्ति पुत्तं मारिऊण देसु' । 'एवं' ति पण्डित्ठेण थणधार्इ दारयं घेत्तूण मुणि[य]-वुत्तंता पलाणा, क्रमेण य पत्ता देसंतरं । अपुत्त-नरिंद-मरणं पंचदिवाहि-वासणेण सो चिय दारओ राया जाओ ति ।

"येन यथा भवितव्यं न तद् भवति अन्यथा ।

नीयते तेन मार्गेण स्वयं वा तत्र गच्छति ॥"

कालंतरेण पत्तो कट्टसेट्टी । पण्ड-सोहं मसाण-सरिसं मंदिरं निएऊण पुच्छिया वज्जा जाहे पच्चुत्तरं न देइ, तओ पुच्छिओ कीरो । तेण भणियं - 'ताय ! पंजराओ

मुचसु' । तहा कए सिद्धं सवं । अबो ! जाण कए एत्थियाण किलेसो किज्जइ, ताण एयारिसं चेद्धियं ति । तओ तहारूवाणं थेराणं अंते पवइओ । विहरंतो य तहाविह-
भवियवयाए पुत्तो तत्थ, जत्थ सो सुओ राया जाओ । भिक्खं भमंतो य पविट्ठो
पुवावासिय-वज्जाए घरं । नाऊण य दिन्नं मंडएहिं सह सुवण्णयं । नीहरंतो य साहुम्मि
कओ कलयलो — 'एस चोरु' ति । दिद्धं सुवण्णयं । नीओ नरिंद-समीवे । पच्चभि-
ण्णाओ थणधाईए, रोईऊण साहिया पउत्ती राइणो । तेण वि पणमिओ भाव-सारं ।
वज्जा वि आणत्ता निविसया । कओ तत्थ वासारत्तो । कओ राया सावगो,
सेस-लोगो य । गच्छंतस्स य वासारत्तय-समत्तीए भणाविया परिभट्ठिया धिज्जाईएहिं
जहा — 'मम पोहं काऊण मा वच्चसु' । तीए एवं लवंतीए वि 'पवयणस्स उण्णई
भवउ' ति मण्णमाणेण भणियमाणेणं ति — 'जइ मए कयं, काल-कमेण जोणीए
नीहरउ; जइ अन्नेण तो ज्झत्ति' । तओ पुट्ठं फोट्ठं । जाया पवयणस्स उण्णइ ति ।

॥ वज्जा-कहाणयं समत्तं ॥

विणय-रहिओ न ठाणं पावइ जह निंबओ पुणो लहइ ।

विणयाहितो पुरिसो दिट्ठंतो निंबओ चेव ॥ ८५

[विनयरहितो न स्थानं लभते यथा निम्बकः पुनर्लभते ।

विनयवान् पुरुषो दृष्टान्तो निम्बकश्चैव ॥ ८५]

कथमिदम् ? —

— [१४२. विनये निम्बक-कथा] —

धणयपुरि-संकासाए उज्जेणीए जिणवयण-भाविय-मई अंवरिसी वंभणो, मालुगा
से भारिया । निंबओ सिं पुत्तो । मालुगा पंचनमोकार-परा पंचत्तीभूय ति ।

अपि च — "सर्वे क्षयान्ता निचयाः पतनान्ताः समुच्छ्रयाः ।

संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं हि जीवितम् ॥"

तओ अंवरिसी निंबएण सह पवइओ । सो य निंबओ पावोदयाओ काइय-भूमीए
कंटके निक्खिणवइ, सज्झाय-पढण-समए छिकइ, वक्खाण-वेलाए विकहं करेइ, सवहा
सवं सामायारिं वितहं करेइ ति ।

'जं भणसि तं न काहं जत्तो वारेसि तत्थ वच्चामि' ।

किं ते अलिजराओ उदयं धितुं नयं (इं) नेमि ? ॥"

तओ भणिओ सूरी साहूहिं — 'निंबओ वा चिट्ठउ, वयं वा चिट्ठामो' । तओ नीणिओ
निंबओ । तेण य सह नीसरिओ जणओ वि । अण्ण-विहारे गया, तत्थ वि अत्रिणी-
यत्तणओ निकालिया । एवं किल उज्जेणीए पंचसु वि वसही-सएसु कत्थ वि ट्ठाणं
न लद्धं ।

अवि य — “कलहकरो डमरकरो असमाहितो अणेत्रुड्करो य ।

एसो य अप्सस्तथो परिहरियञ्चो पयत्तेण ॥”

तओ उज्जाण-गयं पियरं रोयंतं दड्डुण भणियं निवण्ण — ‘ताय ! किमेयं ?’ ।

तेण भणिओ — ‘तुज्झ चिड्डियएणं आवया-मंदिरमहं पि संबुत्तो म्हि’ । तओ समुप-

न्न-पच्छायावेण भणियं निवण्ण — ‘ताय ! एकवारा(रं) पवेसं करेसु, जेणावणेमि ते

दुक्खं’ । तओ पुणरुत्तं भणिओ गओ से जणओ आयरिय-समीवे । तं च चेह्य-सहियं

दड्डुण संखुद्धा सवे मणिणो । अंवरिसिणा भणिओ गुरु — ‘संपयं सामायारीए चिड्डि-

(वड्डि)स्सइ’ । तहा वि णेच्छंति साहुणो निवयं । आयरिएहिं भणियं — ‘तहा वि

इकदिवसं पाहुणया संपत्ता(संता) चिड्डंतु’ । एवं च काए जह-ड्डियं सामायारं(रं)

॥ पउजंतेण आराहिया गुरुणा सह सवे मणिणो; जाव सवसंधो त्ति । उवणओ कायवो ।

अमुणिय-जिणिंद-वयणा संजम-कलिया वि नेय(व) उवइहं ।

पडिवज्जंते सम्मं जह सीसा पूसमित्त(भूइ)स्स ॥ ८६

[अमुनि(जा)तजिनेन्द्रवचनाः संयमकलिता अपि नैवोपदिष्टम् ।

प्रतिपद्यन्ते सम्यग् यथा शिष्याः पुण्यमित्रस्य(सूतेः) ॥ ८६]

— [१४३. अज्ञाने पुण्यभूति-शिष्य-कथा] —

अत्थि भरहद्धवासै सुरनगर-विन्धमं सिववद्धणं नगरं जयलच्छि-संकेय-द्वाणं । सु(त)-

डिंवगो राया । बहुसीस-परिवारो पूसभूइ आयरिओ । तेण य राया सावगो कओ ।

अण्णया सुद्धमं द्वाणं पविसिउकामेण चूरिणा वाहरिओ सण्णो बहुस्सुओ पूसमित्ता-

॥ मिहाणो साहु । समादत्तं एगत्य निगुंजे उद्वाणं । ते वंदमाणे सीसे दूराओ अवणेइ

‘मा विग्घं भविस्सइ’ । तं च उद्वाणं महापाण-सरिसं, उसासा वि न सम्मं उवलक्खि-

जंति । तओ तहाविहं आयरियं दड्डुण भणियं सेस-मुणीहिं — ‘भो ! काल-गयं पि आय-

रियं न कहेसि !’ । तेण भणियं — ‘मा विग्घं करेह उद्वाणस्स’ । तओ जाहं उसास-

नीसासा वि नोवलक्खिजंति । तओ गंतूण कहियं राइणो जहा — ‘काल-गयं पि आयरियं

॥ वेयाल-साहुणत्थं न एस लिंगी अम्हाण कहेइ’ । तओ आगंतूण निरुस्सासो दिट्ठो घरी

राइणा । पूसमित्तेण वारिजंता वि समादत्ता ‘संजत्ती । ‘नूणं’ विणासिजइ’ त्ति मण्णमा-

णेण छित्तो पायंगुड्डए । विवुद्धेण य भणियं गुरुणा — ‘अजं कीस द्वाण-वाघाओ

कओ ?’ । तेण भणियं — ‘किं न पेच्छसि एते अणीयत्थे नियय-सीसे ?’ । तओ ते

खरंदिज्ज भणियं गुरुण त्ति ।

॥ अपि च — “अज्ञानं खलु कष्टं श्रोत्रादिभ्योऽपि सर्वपापेभ्यः ।

अर्थं हितमहितं वा न वेत्ति येनावृतो लोकः ॥”

उवणओ कायवो ।

पूसभूइ-सीस-कदाणयं समत्तं ॥

दोसानल-पज्जलिओ इह परलोए य पावए दुक्खं ।

गंगा-नावियनंदो व धम्मरुइणो सगासाओ ॥ ८७

[दो(द्वे)षानलप्रज्वलित इह परलोके च प्राप्नोति दुःखम् ।

गङ्गा-नाविकनन्दवद् धर्मरुचेः सकाशात् ॥ ८७]

कथमिदम् ?—

— [१४४. द्वेषे नाविकनन्द-कथा] —

नावियनंदो गंगं उत्तारेइ । तत्थ य लोणेण सह नावारूढो धम्मरुई नाम साहू उत्ता-
रिओ । लोगो य मोल्लं दाऊण गओ, मुणिणो तं नत्थि । तेण सो तत्थ वालुगा-मज्जे
निरुद्धो । समइकंता भिक्खा-वेला । समुप्पण्ण-रोसेण य दिट्ठीविस-लद्धीए च्छारीकओ
नंदो । अट्ठज्झाण-दोसेण-य सहाए घर-कोइलगो जाओ । धम्मरुई वि विहरमाणो ॥
गहिय-पाण-भोयणो तं चिय सहमल्लीणो । दट्ठूण य मुणिं संजाय-रोसो तदुवरि कयवरं
पाडिउमाढत्तो । पुणरुत्तं निद्धाडिओ वि जाहे न डाइ, तओ दड्डो पुणो वि दिट्ठीए ।
तओ मयंग-तीरे उप्पण्णो हंसत्ताए । साहू वि सीयकाले भमतो पत्तो तमुदेसं । पयडी-
हूय-कोवो य भरिऊणमुदयस्स पक्खाओ मुणि-उवरिं वरिसिउं पयत्तो । जाहे न डाइ,
तओ दड्डो पुणो वि दिट्ठीए । जाओ अंजणपव्वए केसरी । साहू वि तहाविहं-भवियव- ॥
याए सत्थेण सह तेण समीवेण गंतुं पयत्तो । दट्ठूण तं, मोत्तूण सत्थं पहाविओ मुणि-
णोऽभिमुहं । तत्थ वि मारिओ संतो वाणारसीए दिंय-सुओ जाओ । जाओ अट्ठवारि-
सिओ । दट्ठूण य तं रिसिं अण्ण-डिंमेहिं सह धूलि-लेड्डुमाइएहिं उवसगं काउमाढत्तो ।
नियत्तेसु वि डिंमेसु जाहे न सो चिड्डइ, तओ छारीकओ समाणो उप्पण्णो तत्थेव
राया । सुमरिया पुव्व-भवा । तओ समुप्पण्ण-भएण मुणिणो जाणणत्थं अवलंविआ ॥
एसा पण्हा—

“गंगाए नाविओ नंदो, समाए घरकोइलो । हंसो मयंग-तीराए, सीहो अंजणपव्वए ॥

वाणारसीए वड्डुओ, राया तत्थेव आगओ ।”

जो एयं पण्हं पूरेइ; तस्स राया अट्ठरज्जं देइ । तओ सबे वि पूरिउमारद्धा; न
तयाणुरूवमुत्तरं जाइ । जाव विहरमाणो पत्तो नयरीए मुणी । आर[ह]ट्ठिएण भणियं— ॥
‘भवव ! पण्हं पूरेसु’ । तेण भणियं—‘पढसु’ । ‘गंगाए नाविओ नंदो’ त्ति, इच्चाइ-
भणिएण पूरिया मुणिणा—

“एतेसिं घायओ जो उ सो ते ओरे(अज्ज, एत्थेव) समागओ ॥”

गओ आरहट्ठिओ । पडिहारेण निवेइयं राइणो । पविट्ठो । पूरिए य पण्हाए मुच्छिओ
राया; समासासिओ चंदणरसाइएहिं । दिट्ठो हम्ममाणो आरहट्ठिओ तेहिं पुरिसेहिं । ते ॥
वारिऊण भणियं राइणा—‘भो ! कहं तए पण्हत्थो नाओ ?’ तेण भणियं—‘देव ! एस
संमाणत्थो(त्तो) पव्वइएण पण्हत्थं घडंतेणाणीओ’ । राइणा भणियं—‘कत्थ सो मुणी ?’ ।

तेण भणियं — 'उज्जाणे चिड्डइ' । तओ पट्टविया मंतिणो — 'अभय-पसाए कए आगच्छा-
मो भे वंदणत्थं' । आगओ राया । कया धम्मकहा । जाओ सावगो । कया खामणा ।
आलोइय-निंदिय-पडिकंत-कय-जहारिह-पायच्छित्तो य सिद्धो मुणि त्ति । उवणओ
कायवो ।

नंद-कखाणयं 'समत्तं' ॥

तव-सोसिया वि-मुणिणो कोव-परा मारिऊण जंतु-गणे ।

सावेण महानरए वच्चंती(ते) करड-कुरुडु(ड) व ॥ ८८

[तपःशोषिता अपि मुनयः कोपपरा मारयित्वा जन्तुगणान् ।

शापेन महानरके व्रजन्ति करट-कुरुटाविव ॥ ८८]

कथमिदम् ? —

— [१४५. कोपे करट-कुरुट-कथा] —

वेसमणनयरि-कप्पाए कुणालाए महानयरीए नाणाविह-तव-विसेस-सोसिय-तणुणो
मासकप्पेण विहरमाणा संपत्ता सद्धिवरोवज्झा(ण्णा)या दोन्नि करड-कुरुडाहिहाणा तव-
स्सिणो । नयर-निद्धमणासण्ण-वसहीए आवासिया । 'मा मुणीणमुवद्दवो हवउ' त्ति
देवया निओगेण न नयरि-मज्झे वरिसइ । नागरया य निंदिउं पयत्ता । पुणरुत्तं च
हीलिजमाणेहिं समुप्पण्ण-कोवानलेहिं भणियमेएहिं —

'वरिससु देव ! कुणालाए' करडेण इमम्मि भणिए,

कुरुडेण भणियं — 'दिवसाणि दस पंच य' ।

पुणो वि भणियं करडेण — 'मुडि-मित्ताहिं धारहिं'

कुरुडेण भणियं — 'जहा राई तहा दिवसं(वा)' ॥

भणिऊण गया साकेयं । नगरी वि सजणवया पन्नरसहिं अहोरत्तेहिं पक्खित्ता
समुद्दंमि । ते वि तइयवरिसे* रुद्धज्झाणोवगया मरिऊण उववण्णा सत्तमपुढवीए
कालनयरे(रए) वावीससागरोवमाउणो नेरइया जाया । कुणाला-विणासकालाओ य
तेरसमे वरिसे महावीरस्स केवलं समुप्पण्णं । उवणओ कायवो ।

करड-कुरुड-कखाणयं 'समत्तं' ॥

सम्ममणालोएंतो मच्छियमल्लो व वच्चइ विणासं ।

आलोएं(यं)तो सम्मं फलहीमल्लोवमो होइ ॥ ८९

[सम्यगनालोचयन् मिच्छि(मात्स्य)कमल्लवद् व्रजति विनाशम् ।

आलोचयन् सम्यग् फलहीमल्लोपमो भवति ॥ ८९]

कथमिदम् ? -

— [१४६. आलोचनानालोचने मल्लद्वय-कथा] —

कुबेरपुर-संकासाए उज्जेणीए जियसत्तू राया । सवत्थ रज-विक्खाओ समत्थ-मल्ल-
चूडामणी अट्टणो ने(ना)म मल्लो । इओ य सोपारए नयरे सीहगिरी राया । सो य
मल्ल-महूसवं कुणइ वरिस-वरिसं । सो(जो) य जिणइ, तस्स पडागाए सह बहु रित्थं
देइ । सो य अट्टणो तत्थ गंतूण दवेण सह जइ(य)पडागं गेण्ह[इ] । अण्णया चित्तिं
राइणा - 'ओहावणा मम एसा, जमण्ण - रज्जाओ पडागं गेण्हइ । तओ दिट्ठो मच्छिओ
वसं पियंतो । 'जोगो' त्ति काऊण गाहिओ निजुद्धं । पोसिओ वलकारि-दवेहिं । पत्ते य
महूसवे तरुणो त्ति विणिज्जिओ अट्टणो, मच्छिय-मल्लेण गहिया पडागा सह दव-साहु-
कारेण । विमण-दुम्मणो गओ अट्टणो उज्जेणि-हुत्तं । चित्तिं च णेण - अण्णं जुवाणय-
मणिस्सामि । वच्चंतेण सुरट्ठाविसए दूरल्लकुतिया-गाम गामो, तत्थ ट्ठिएण दिट्ठो
एगो हि(हालि)ओ एगेण हत्थेण हलं वाहंतो, दुइएण फलि(ल)हीओ उप्पाडंतो,
कूर-छवयं तीमिण-घडएण भुंजमाणो, आवड्डिय-पुरीसं च वोसिरंतो । 'उचिओ एसो
मल्लत्तणस्स' भावेंतेण भणिओ अट्टणेण - 'का ते जीविया ?' । तेण भणियं - 'करि-
सणेणं' । तेण भणियमहमट्टणो भवंतमीसरं करेमि, जइ मे वयणं करेसि' । 'एवं' ति
य पडिवण्णे महिलाए कप्पास-मोल्लं दाऊण नीओ सो उज्जेणीए । वमण-विरेयण-
पुव्वयं आसेवियं बलं । जाओ महाबल-परकमो । सिक्खविओ वि(नि)जुद्धं । पयट्ठो
सोवारि(पार)याभिमुहं । कमेण य अहावेंतो बलं पत्तो महूसवे । निग्गओ राया ।
संपत्तो णेग-मल्ल-सहिओ मच्छियमल्लो । मंगलतूरेसु, आवूरिएसु संखेसु, जयजयावियं
मागहेहिं, पणच्चिउमारट्ठा मच्छिय-फलिह(लहि)मल्लि त्ति । अवि य -

वग्गंति दो वि नच्चंति दो वि पहरंति दो वि जय-लुट्ठा ।

निवडंति दो वि उट्ठंति दो वि अहिणो व धरणीए ॥

प(पा)यतल-मुट्ठि-कोप्पर-जाणु-पहारेहिं जुज्झिउं दिवसं ।

संचुण्णिय-सव्वंगा संपत्ता दो वि निय-ठाणे ॥

तओ पुच्छिओ अट्टणेण फलहीमल्लो - 'पुत्तय ! किं ते वाहइ ?' । तेण वि 'गुरु' त्ति
काऊण निरासंकेण साहियं जह-ट्ठियं । तेण वि अब्भंग-सेव(च)ण-मलणाइएहिं पउणीकओ ।
मच्छियमल्लो वि राइणा पुट्ठो - 'किं ते वाहइ ?' । तओ गारव-लज्जाइ-विनडिय-मणेण
भणियमणेण माणेण - 'अलं मइण-व्भंगणोवकमेण, न मे तेण य वराएण थेवा वि-
पीडा कीरइ' त्ति । पच्चूसे तह चिय लग्गा दोणिण । मच्छियमल्लो अंचिय-सरीरो जाहे
न तरइ जुज्झिउं, तओ वइसाह-ट्ठाणं काऊण ठविओ । तेण भणिओ अट्टणेण फलहि
त्ति । तओ सणालं तोडियं सीसं । गहिया पडागा । पुरिं संपत्ता, संपत्त-तिवग्ग-सुहं
ति । अओ भण्णइ - अट्टणेण पुच्छिएण जह-ट्ठियं फलिह(लहि)मल्लेण सिद्धं, तहा गुरुणो
आलोएयव्वं; न जहा मच्छियमल्लेण कयं तहा कायव्वं ।

फलिह(लहि)मल्ल-क्खाणयं 'समत्तं' ।

जुवईए राग-रक्तो राय-विरुद्धं करावए पुरिसो ।

मित्तं पि आवयाए पक्खिवइ जहा य धणमित्तो ॥ ९०

[युवतौ रागरक्तो राजविरुद्धं कारयति पुरुषः ।

मित्रमप्यापदि प्रक्षिपति यथा च धनमित्रः ॥ ९०]

३ कथमिदम् ? -

— [१४७. रागे धनमित्र-कथा] —

दंतपुरे दंतच(व)को राया । सच्चवई से महादेवी । आवण्ण-सत्ताए य दंतमय-पासाय-
कीडणम्मि डोहले जाए राइणा निय-देस-पडहत्थि-दंता आणाविया नरिंदाहिंतो ।
अण्णो गेण्हंतो दंडिज्जइ । समाढत्ता दंत-वलहिया । इओ य तत्थेव धणमित्तो वणिय-सुओ ।
१० दोन्नि से भारिया । धणसिरी पढमा । पडमसिरी विइया अचंत-वल्लहा य । अण्णया सिं
भंडणे पयट्ठे भणियं धणसिरीए - 'हला ! किं ते ममाहिंतो अब्भहियं ? , जेण गवमुव-
हसि; न य ते सच्चवईए विव दंत-वलहिया कीरइ' । तीए भणियं - 'अवस्सं कारवेस्सामो' ।
पविट्ठा कोव-घरे । पुच्छिओ परियणो वणिणा - 'कत्थ पिययमा ?' । दाविया परिय-
णेण । तेण भणियं - 'पिए ! किं केण ते अवरद्धं ? , किं वा न संपण्णं ? ; जेण कुविया
१५ सि' । पुणरुत्तं च वाहरियाए साहिओ निययामिप्पाओ - 'जइ दंत-वलहियं न करेसि',
तओ अवस्सं पाणे परिचयामि' । चिंता-भर-निवभरस्स संपत्तो नियय-चित्त-विवभमो
सवभाव-निही दढमित्ताहिहाणो वाल-सुही । भणियं च णेण - 'कीस विसण्णो ?' । तओ
सवभावे पिसुणिए भणियं दढमित्तेण - 'वयंस ! पियाए विणा तुमं न हवसि, तए मरंते
अहं न जीवामि । जइ ममेत्थ पत्त-कालं - अडवीए पुलिंदेहिंतो मुल्लेण वेत्तूण अचंत-गुत्ते
२० आपोमि दंते' । तओ पुलिंदय-जुग्ग-दव्वाणि वेत्तूण गओ एसो । गहिय-दंतो य पत्तो
नगर-वाहिं, तण-पूलय-विट्ठिए य पइसारिउमारद्धो । तओ वसभेण गहिए पूलए
'खड' ति पडिओ दंतो । 'विरुद्धकारि' ति गहिओ नरेंद-पुरिसेहिं । समप्पिओ
नरिंदस्स । तेण वि य वज्झो समाइडो । तओ सोऊण पाय-वडिओ धणमित्तो विण्णवि-
उमाढत्तो - 'देव ! न एयस्स महाणुभावस्स दोसो, मए एयं राय-विरुद्धं काराविओ;
२५ तां मोत्तूण एयं ममं वावाएसु' । दढमित्तो पुच्छिओ - 'किं व सच्चमिणमो ?' । तेण
भणियं - 'देव ! नाहमेयं वियाणामि, नवरं मम पाण-संरक्खणत्थं निय-जीवियमुज्जइ' ।
तओ कह कह वि मुणिय-वुत्तंतेण राइणा सकारिऊण मुक्का ।

उवणओ कायवो ।

धणमित्त-क्खाणयं समत्तं ॥

इच्छंतस्स वि पूया न होइ जह धम्मघोससाहुस्स ।

पुण्ण-रहियस्स जायइ धम्मजसस्सेव पुण्णेहिं ॥ ९१

[इच्छतोऽपि पूजा न भवति यथा धर्मघोषसाधोः ।

पुण्यरहितस्य जायते धर्मयशस इव पुण्यैः ॥ ९१]

कथमिदम् ?—

— [१४८. निःस्पृहपूजायां धर्मघोष-धर्मयशः-कथा] —

तिवग्ग-साहणुज्जय-जण-समाउलाए वारवइ-संकासाए कोसंवीए महानयरीए राय-
लच्छिमंदिरं अजियसेणो राया । धारिणी महादेवी । तीए चिय सुयरयण-महोजहिणो
धम्मवद् आयरिया । ताणं च दो पहाणसीसा धम्मघोसो धम्मजसो य । अज्जचं-
दणाणुकारिणी विणयवई पवत्तिणी । विगय-भया से सीसणिंया । तीए भत्तं पच्चक्खायं । ॥
संघेण य महापूया-सकारेण य-निज्जविया । ते य धम्मघोस-धम्मजसा 'चत्तारि वि-
चित्ताइं विगइ-निज्जहियाणि चत्तारि' इमिणाऽऽगम-विहाणेण सरीर-परिकम्मं क्कउमा-
दत्ता ।

इओ य उज्जेणीए नयरीए अणेग-नरनाह-पणय-पाय-पंक्कओ रायत्तिरि-संकेयट्ठाणं
चंडपज्जोओ महानरिंदो । तस्स य दोन्नि पहाण-पुत्ता भाउणो पालगो, गोपालगो ॥
य । गोपालगो निविण्ण-क्काम-भोगो पवइओ । पालगो राया संबुत्तो । तस्स दोण्णि
वि पहाण-पुत्ता भाउणो अवंतिवट्ठणो, 'रि(र)इवट्ठणो य । अवंतिवट्ठणं रायाणं
'रि(र)इवट्ठणं च जुवरायं क्काऊण पवइओ पालगो चि । अण्णया वसंतूसवे नंदणवणोवमे
वाहिरुज्जाणे वीसत्थं रमंतीए जुवराय-भारियाए धारिणीए सरीर-सोहं निएऊण चितिय-
मवंतिवट्ठणनरिंदेणं । अवि य—

“किं मज्झ जीविएणं ? रज्जेण वि जइ इमाइ सह भोगे ।

सुरसुंदरि-सरिसाए जहिच्छियं भो ! न भुंजामो ॥

सो चिय जयम्मि घण्णो सो चिय सोहग्ग-गविओ स-मओ ।

जो एयाए पावइ मुह-कमलं चंचरीउ व ॥”

तओ संजाय-वम्महेण पडुविया दूई । साहिओ नरिंद-हिप्पाओ । तीए भणियमलमे-
याए संकहाए, परिहरिओ एत्त मग्गो खुड्ड(इ)-सचेहिं पि ।

“अपि चण्डानिलोद्धूत-तरङ्गस्य महोदधेः ।

शक्येत प्रत्तरो रोद्धुं नानुरक्तस्य चेतसः ॥”

पुणरुत्तं च पत्थिजंतीए अवियप्पं भणियमणाए—‘हला ! दूइए ! किं भाउणो वि न
लज्जए राया ?’ । एयं सोऊण वावाइओ रडुवट्ठणो । पुणो वि भणाविया—‘संपयं
इच्छसु, अवणीयं ते सहं’ । ‘अवो ! मम लुट्ठेण वावाइओ गुण-रयण-महोजही अज्ज-
उत्तो इमिणा नरिंदाहमेण, तो जाव सील-भंगं न करेइ, ताव अवंतिसेणं पुत्तं मोत्त-

णमिहेव अन्नत्थ वच्चामो' चित्तिज्ज गहियाभरणा पयडा सत्थेण सह, कोसंबीए कमेण य संपत्ता । तत्थ दिट्ठाओ साहुणीओ । वंदिज्ज य पुणरुत्तं पुच्छियाए साहिओ परमत्थो । संजाय-संवेगाइसया य निक्खंता एसा । अपत्था(च्छा)सिणो विव वाही वड्डिउमाढत्तं पोडुं । पुच्छिया ए(य) पवत्तिणीए—'वच्छे ! किमेयं ?' । तीए भणिय-
 ५ मावण्ण-सत्ता पवइया, न पुवं सिट्ठं, मा पवज्जा न होहिति' ति । मयहरियाए भणियं—
 'न सुंदरं कयं' । पच्छण्णाए वड्डिओ गव्वो । कमेण य सब-लक्खण-जुत्तं पसूया दारयं ।
 'मा साहु-साहुणीणमुवधाय-किलेसाइणो हवंतु' चित्तंतीए रि(र)ट्ठवद्धण-नामंकियाए
 रयणमुदियाए सह मुको नरिंद-भवणंगणे । मोत्तूण अवकंता साहुणी । दारओ वि
 उवरि[म]-तलारूढेण मणि-प्पभा-समुज्जोय-गयणंगणो दिट्ठो राइणा; वेत्तूण य दिण्णो
 १० धारिणीए—'एस ते अपुत्ताए पुत्तो' ति । 'पच्छण्ण-गव्वभा देवी पसूय' ति कयं
 महावद्धावणयं ।

अपि च—'रणे वने शत्रु-जलाग्निमध्ये महार्णवे पर्वत-मस्तके वा ।

सुप्तं प्रसन्नं विषम-स्थितं वा रक्षन्ति पुण्यानि पुराकृतानि ॥"

साहुणीहिं पुच्छिया—'कत्थ एगाणिणी गया ?' । तीए भणियं—'वावण्णं डिंभरूवं
 १५ जायं, तस्स परिट्ठवणत्थं' । सो य पंचधाई-परिवुडो वड्डिउं पवत्तो । कयं च से नामं
 मणिप्पभो । साहुणी य महादेवीए सह मित्ति काज्ज दारयमभिनंदावेइ । कमेण
 संपत्त-जोवणस्स मओ ज(जि)यसेन(ण)नरिंदो । 'असाधारण-गुणावास' ति काज्ज
 अणिच्छंतो वि अहिसित्तो महासामंतेहिं रायाहिसेएण ।

अपि च—'नोदन्वानर्थितामेति न वाऽस्मोभिर्न पूर्यते ।

२० आत्मा तु पात्रतां नेयः पात्रमायान्ति सम्पदः ॥"

पयाणुरागाइ-गुण-गणावज्जियं परिणयं रज्जं । एवं च जम्मंतर-समुवज्जिय-पुण्णाणु-
 भाव-जणियं तिवग्ग-सारं जीवलोय-सुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो ।

'अवो ! जीए कएण भाया वावाइओ, सा वि देवी न जाया' समुप्पण्ण-पच्छायावो
 तेणं चिय सुयस्स अवंतिसेणकुमारस्स रज्जं दाज्ज तक्कालाणुरुव-कय-कायवो महाविभूईए
 २५ पवइओ अवंतिवद्धणनरिंदो । अवंतिसेणराइणा वि सिट्ठा सब्बे वि पुव्वराइणो, नवरं
 मणिप्पभराइणा पत्त-कालो वि न पट्ठाविओ करो । तस्स मग्गणत्थं पेसिओ दूओ ।
 पडिहार-निवेइओ य पविट्ठो एसो । कय-जहारिह-कायवो भणिउं पयत्तो ति—

"आइसइ महाराओ अवंतिसेणो मणिप्पभनरिंदं ।

कालाणुरुव-कप्पं दाज्जं रज्जमणुहवसु ॥"

३० तओ अपुव्व-उवमाण—'सदं सोज्ज समुप्पण्ण-दारुण-कोवानल-पम्हुट्ठ-कायव्वेण भणियं
 राइणा—'अरे रे ! एयस्स असमिक्खिय-जंपिरस्स झत्ति जिउं छिंदह' । तओ 'जं
 महाराओ आणवेइ' गहिय-सत्था समुट्ठिया पुरिसा । एत्थंतरम्मि मुणिय-मणो-वियप्पेण
 पट्ठियं दूएणं ति—

“राजन् ! वाक्यं परस्येदं वयं वाग्मात्रोपहारिणः ।

त्वं चान्ये च महीपालाः सर्वे दूत-मुखा यतः ॥

अनिपतस्त्वपि शस्त्रेषु संवृत्ते च महाहवे ।

दूतानां प्रेषणं युक्तमवध्यत्वं च नीतिषु ॥”

तओ मुणिय-नीईसत्थेण पुणो वि भणियं पहुण त्ति -

“दूय ‘त्ति जं न वज्झो एवं भणिरुण वच्चसि हयास ! ।

इहरा एवं भणिरो जीवंतो जाइ किं पुरिसो ? ॥”

दूएण वि गंतूण निवेइओ एस बुत्तंतो अवंतिसेणराइणो । सो वि महाबल-समुदएणं पयट्ठो कोसंबी-हुत्तं । कमेण य समासण्णीहूओ तीए । मुणिय-बुत्तंतेण य कया मणि-प्पहराइणा वि जुज्झ-सामग्गी । ताण य धम्मघोस-धम्मजसमुणीण कय-पडिकम्माण ॥ पढमसाहुणा चित्तिं - ‘जहा समण-संघाओ विगयभयाए सकारो इह-द्वियाए पाविओ, तहाऽहमवि पाविस्सामो । इहइ चिय अणसणे ठामि’ । तहा कयं । धम्मजसो पुण - ‘कम्म-क्खए समाढत्ते किं पूया-सकारेण कायवं ? । तत्थ वच्चामि, जत्थ न कोइ जाणइ’ भावेंतो कोसंबीए उज्जेणीए य अंतरे वच्छगा-तीर-पव्वयस्स कंदरम्मि ठिओ अणसणेणं ति । अवि य -

“नो इहलोगट्ठाए तवमहिट्ठिज्जा, नो परलोगट्ठियाए तवमहिट्ठिज्जा, नो कित्ति-वण्ण-सद्द-सिलोग-ट्ठियाए तवमहिट्ठिज्जा; नण्णत्थ निज्जरट्ठियाए तवमहिट्ठिज्जा, नण्णत्थ अरि(आर)हंतिएहिं हेऊहिं तवमहिट्ठिज्ज त्ति ॥”

एवं अवंतिसेणेण य आगंतूण रोहिया कोसंबी । तओ सण्णज्जंति महासुहडा, आउलीहोंति निओइणो, कप्पिज्जंति करिणो, पक्खरिज्जंति तुरंगमा, सज्जिज्जन्ति संदणा, २० सम्माणिज्जंति सुहडा, सच्चविज्जंति पहरण-गणा, अणुणिज्जंति पिययमाओ, विलहिज्जंति जहारिह-करि-तुरंगमाइणो, ‘किमेत्थ भविस्सइ ?’ त्ति समाउलीहोंति णागरया ।

इय सव्वे चिय लोगा निय-निय-कायव-वावडा जाया ।

न य कोइ धम्मघोसं अभिनंदइ भारहीए वि ॥

अपि च - “अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथाः ।

दैवप्रापितसद्भावात् कार्याणां गतिरन्यथा ॥”

अन्न-दियहम्मि पट्ठविओ अवंतिसेणेण मागहो मणिप्पभस्स । भणियं च णेण -

“जइ सच्चं चिय सीहो नयरि-गुहाए झत्ति नीहरउ(सु) ।

अह गोमाऊ सच्चं मा नयरि-दरीए नीहरसु ॥”

राइणा भणियं ति - “सच्चं निवसइ सीहो कोसंबि-गुहाए तेण जइ कज्जं ।

निय-जीविएण नवरं मा सुत्तं तं विवोहेसु ॥”

अह वंदिणा पलत्तं ‘पुणरुत्तं वोहिओ सि पुण एसो ।

संबोहिओ नराहिवं ! नीहर नयरीए जुज्झामो’ ॥

‘एवं’ ति पडिवन्ने गंतूणं मागहेण निय-पहुणो ।

सिद्धमिणं सो ताहे सन्नद्धो निय-बल-समेओ ॥

तओ मणिप्पभराया वि स-खंधावारो नयरीए नीहरिउं पयत्तो त्ति । अवि य-

ण्हाओ कय-बल(लि)कम्मो सियवत्थाहरण-कुसुम-सोहिछो ।

धवल-गइंदारूढो सको ‘इव नीइ नरनाहो ॥

रह-तुरि(र)य-पक्कपाइक-मत्तकरिनाह-परिगओ एसो ।

रण-रहस-पुलइयंगो भरहनरिंदो व नीहरइ ॥

एत्थंतरम्मि चित्तिं से जणणीए साहुणीए-‘जाव निरवराह-जण-संखओ न होइ,

ताव संवोहिऊण एयं निवारेमि भंडणं’ । तओ गंतूण भणिओ राया अज्जाए-‘वच्छ !

वेगलावेसु जणं, साहेमि दुन्नि वयणाणि’ । तहा कए भणियमणाए-‘कीस नियय-

सहोयरेण सह जुज्झसि ?’ । तेण भणियं-‘भगवई ! कीस अलियं वाहरसि ?’ । तीए

भणियं-‘वच्छ ! न मरण-समए वि साहुणीओ अलियं जंपंति’ । तेण भणियं-‘ता

कहं मे सहोयरो ?’ । तओ जह-डियं सवित्थरं कहेऊण निय-वुत्तंतं पच्छा भणिओ-‘जइ

न पत्तियसि, तो एयं जण्णिं दानिं पुच्छसु, रट्ठवद्धण-नामंकिर्य-मुदं च कँड्ढावि(ड्ढि)ऊण

पेच्छसु’ । एवं कए पण्ड-संकेण वि भणियं तेण-‘तहा वि संपयं नियत्तंतो लज्जामि’ ।

तीए भणियं-‘वच्छ ! अलं जुज्झ-ज्झवसाएणं, भायरं पि ते उवसामेमि’ । गया तत्थ ।

पडिहारेण विन्नत्तो राया-‘देव ! पवइया दट्ठमिच्छइ’ । पविट्ठा एसा, निसन्ना

आसणे । ‘अहो ! अम्हाण सामिणीए सारिच्छा का वि एसा अज्जा, ‘निस्संसयं

धारिणि’ त्ति जाणिऊण पाय-वडिओ परियणो रोविउं पयत्तो । पच्छा सवित्थरं

नियय-वुत्तंतं कहेऊण पुणो वि साहियं जहा-‘एस ते सहोयरो, ता अलं जुज्झेण’ ।

तओ कया दोण्हं पि भाउयाणं अज्जाए परमपीइ त्ति ।

“तं किं पि अणण्ण-समं सोक्खं खलु आसि ताण तव्वेलं ।

जं कहिऊण न तीरइ वास-सहस्सेहिं वि बहूहिं ॥”

अपि च-“पादा हिमांशोर्ललितं वधूनां गन्धः स्रजां भ्रातृसमागमश्च ।

एकैकमप्येषु मुदं विधत्ते कः संहतानां पुनरस्ति मलः १ ॥”

एवं च कोसंबीए कंचि कालं हिययाणुकूलं सुहमणुहविऊण पुणो पयट्ठा सह

मयहरिया साहुणीहिं जणणीहिं उज्जेणि-हुत्तं । कमेण य पूइज्जमाणा जणवएण,

पडिच्छंता पाहुड-सयाणि, घोसावेंता अमारिं, पूइंता जिण-मुणिणो, अणुकंपमाणा

दीणाणाह-सरणागए पत्ता वच्छगा-तीरम्मि पवए । तत्थ तदेसयारिणो मुणि-सावया-

इणो आगच्छंते दट्ठूण गयाओ ताओ वि । वंदिओ भाव-सारं, भणिया य एताहिं रायाणो-

‘वयं ताव उत्तिमट्ठ-डियस्स मुणिणो वंदणत्थं चिट्ठिस्सामो’ । तेहिं भणियं-‘वयं पि से

पूयं करेमो’ । तओऽणुदियहं समण-संघेण नरिंदेहि य पूइज्जमाणो वंदिज्जमाणो मोचूण

कडेवरं गओ देवलोगम्मि । ते वि संपत्ता उज्जेणीए सह साहुणीहिं ति ।

अओ भण्णइ — ‘अणिच्छंतस्स वि धम्मजसस्स पूया जाया, इयरस्स इच्छंतस्स वि न जाया; अओ जहा धम्मजसेण कयं तहा कायवं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दोण्ह वि मुणीण पुवं निसुणंतो लहइ निवाणं ॥

धम्मघोस-धम्मजस-क्खाणयं समत्तं ॥

सुद्ध-सहावम्मि जणे जो दोसं देइ पडइ तस्सेव ।

रुदस्स व गुंडिज्जइ जो धूलिं खिवइ चंदस्स ॥ ९२

[शुद्धस्वभावे जने यो दोषं ददाति पतति तस्यैव ।

रुद्रस्येव गुण्यते यो धूलिं क्षिपति चन्द्रस्य ॥ ९२]

कथमिदम् ? —

— [१४९. दोष-दाने रुद्र-कथा] —

चंपाए कोसियज्जो उवज्झाओ । दोन्नि से सीसा अचंत-गुण-दोसागरा अंगरिसी रुदओ य । पट्टविया य दारुगाणं । कीडा-सत्तस्स य पम्हुट्टो गुरुवएसो रुदस्स । नवरमत्थमण-समए अंगरिसिं समारोविय-कट्ट-भारयं दट्टूण उवज्झाय-भीओ पयट्टो अडवि-हुत्तं । दिट्ठा जोइजेसा^१ नाम वच्छवाली ‘पंचयाहिहाणस्स सुयस्स भत्तं^{१६} दाऊण गहिय-कट्ट-भारा आगच्छंती । तं मारिऊण गहिओ कट्ट-भारओ, उवणीओ उवज्झायस्स । तओ करे धरिऊण भणियं रुदेण — ‘एतेण तुज्झ सुसीसेण वच्छवालं मारिऊण णीओ तीए संतओ कट्ट-भारओ । तओ नीणिओ अंगरिसी । नियय-कम्मं सोएंतो पसत्थ-ज्झवसाय-ट्ठाणेसु वट्टमाणो केवली जाओ । देवा अवयरिया । भणियं च णेहिं — रुईएण सा मारिया । तओ लोणेण निदिज्जमाणो सो वि जाय-संवेंगो सुमरिय-पुव-^{२०} भवंतरो केवली जाओ । उवज्झाओ सह भट्टिणीए पवइओ । चत्तारि वि सिद्धत्ति । उवणओ कायवो ।

रुद्र-क्खाणयं समत्तं ॥

जो न वि वट्टइ रागे न य दोसे दोण्ह मज्झयारम्मि ।

सो भण्णइ मज्झत्थो सुवयसाहु व कय-पुण्णो ॥ ९३

[यो नापि वर्तते रागे न च द्वेषे द्वयोर्मध्ये ।

स मण्यते मध्यस्थः सुव्रतसाधुवत् कृतपुण्यः ॥ ९३]

द्वयोर्मध्ये राग-द्वेषयोर्मध्ये वर्तते स मध्यस्थो राग-द्वेषाभ्यां न स्पृश्यत इति अक्ष-
रार्थः । भावार्थः कथानक-गम्यस्तत्त्वैदम् —

— [१५०. माध्यस्थ्ये सुव्रतसाधु-कथा] —

सुदंसणपुरे सुलसनामो गाहावई । सुजसा से मज्जा । ताण य जिण-वयण-भावि-
य-मईणं तिवग्ग-सारं मणुय-सुहमणुहवंताण जाओ दारओ । कयं वद्धावणयं, पइड्डियं
च से नामं सुव्वइ(य) त्ति । गब्भ-कालाउ आरब्भ सुहंसुहेण वड्डमाणो संपत्तो जोवणं ।
जाओ विज्जाहरीणं पि पत्थणिज्जो । तहाविह-थेराण समीवे साहु-धम्मं सोऊण निव्विण्ण-
भव-पवंचो कह कह वि गुरुयणाणुण्णाओ पूइय-जिण-साहु-संधो महाविभूईए पव्वइओ
एसो । गहिया दुविहा वि सिक्खा । कालेण य एकल्लविहार-पडिमं पडिवज्जिऊण विह-
रिउमाढत्तो । तओ उवओग-पुव्वयं देव-परिसा-गएणं भणियं पुरंदरेण — ‘अहो ! सुव्वय-
साहु न राग-दोसेहिं चालिज्जइ’ त्ति । इममसदहंता पत्ता दोणिण तियसा-परिक्खणत्थं ।
एकेण भणियं — ‘अहो ! महाणुभावो एस मुणी कुमार-वंभयारी’ । दुइएण भणियं —
‘अदड्डवो एसो, जेण कुल-वंस-विवच्छेओ कओ’ त्ति ।

अपि च — “अपुत्रस्य गतिर्नास्ति०” इति श्लोकः ।

पुणो वि दाविया जणणि-जणया विसयासत्ता विलवंता मारिज्जमाणा य । पुणो
समाढत्ता अणुकूलोवसग्गा, विउरूविया सवे उउणो । समयरियाओ सुरसुंदरीयाओ । समा-
ढत्तं नाणाविह-रस-हाव-भाव-करणं गहाराइ-जुयं पिक्खणयं । तहा वि न राग-दोसेहिं
अभिभूओ त्ति । तओ उप्पण्णं केवलं, जाव संपत्तो नेव्वाणं ति ।

सुव्वय-क्खाणयं सैमत्तं ॥

आलोयणाइ-पुवं आराहेताण जायए सिद्धी ।

पंडव-रुक्ख-लयाणं धिई-मईणं वं नरलोए ॥ ९४

[आलोचनादिपूर्वमाराधयतां जायते सिद्धिः ।

पाण्डव-वृक्ष-लतयोर्धृति-मत्योरिव नैरलोके ॥ ९४]

कथमिदम् ? —

— [१५१. आराधक-सिद्धौ धृति-मति-कथा] —

पंड-महुराए निव्विण्ण-काम-भोगा जोग-पुत्त-निक्खित्त-रज्ज-भारा तक्कालाणुरूव-नि-
वत्तियासेस-कायवा महाविच्छड्डेणं निक्खंता जुहिट्ठिलरायाइणो पंच वि पंडवा महाविज्जा
(पहाविया) अरिड्डनेमिणो तित्थयरस्स सगासं । कमेण य पत्ता हत्थकप्पं । भिक्खं
भमंतेहिं दिट्ठा स-विमाणा गयण-मग्गेण वोळिंता तियसा । ‘किमेयं ?’ ति । देवेहिं
भणियं — ‘तेलोक-दिवायरोऽरिड्डनेमितित्थयरो नेव्वाणं पत्तो । तस्स पूया-निमित्तं अव-
यरिया वत्तीसं पि सपरियरा तियसाहिवइणो । ‘अहो ! अलमम्हाणं जीविएणं, तेलोक-
दिवायरम्मि अत्थमिए’ भावेंता परिड्डविऊण भिक्खं समारूढा सत्तुंजयं सेलं । ठिया
पायवोवगमणेणं । तओ भावेंताण संसारासारत्तणं, निंदमाणाण अणेग-भव-निवत्ति-

य-पावकम्मं, पवड्डमाण-संवैग-समुच्छलिय-जीववि(वी)रियाण, समारोविय-खवगसेढीण, सुक्कज्झाणानल-निदड्ड-घणघाइ-कम्मिधणाणं समुप्पन्नं वितिमिरं दिवमणंतं लोगालोग-पगा-सगं केवलनाणुं । चलियासणा संता पत्ता तियसा । कया केवलि-महिमा । पुणो वि खविऊण भवोवग्गाहि-कम्म-चउकयं एगसमएण संपत्ता परमपदं ति । एताण वंसुभ-वस्स राइणो दोण्णि धूयाओ धिइ-मईनामाओ । ताओ पवहणारूढा समुद्-मज्जेण उज्जेतय-वंदणत्थं पयट्ठाओ । वाणमंतरुप्पाएण(य) पवहणं दंडाहय-कुलाल-चकं व समुद्-मज्जे भमिउं पयत्तं । तओ मरण-भय-भीया लोगा खंद-रूद्-चंद-सुगं(रिं)द-नागिंदाइणो विण्णविउं पयत्ता । धिइ-मईओ वि 'एस मरण-कालो' ति आलोयण-गरहण-निंद-ण-पुव्वयं भावओ परिचत्त-सयल-सावज्ज-जोगाण पडिवण्ण-सामण्णाण पच्चक्खाय-च-उविहाहाराण समुच्छलिय-सुहपरिणामाण समारोविय-सुक्कज्झाण्णाण समुप्पण्णं केवलं नाणं । भिण्णे पवहणे खविऊण भवोवग्गाहि-कम्म-चउकयं पत्ताओ नेव्वाणं । एगत्थ तीरे सरीराणि उच्छलियाणि । ताणं लवणसमुद्दाहिवइणा स-परियण-सुरेण महिमा कया । देवुज्जोओ य जाओ । तप्पभिई तं पभासाहिहाणं तित्थं जायं ति ।

अओ भण्णइ - जहा ताहिं आराहियं, तहा आराहेयवं ।

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण पंडु-तणुयाण ।

सिद्धं विसिद्ध-चरियं निसुणेतो लहउ निव्वाणं ॥

अविहीए सामण्णं कयं पि अप्पफलं समक्खायं ।

गोपालि-सिस्सिणीए पउमसिरीए व लोगम्मि ॥ ९५

[अविधिना श्रामण्यं कृतमप्यल्पफलं समाख्यातम् ।

गोपालि-शिष्यिण्या पद्मश्रियेव लोके ॥ ९५]

गोपाल्याः शिष्यिणी गोपालि-शिष्यिणी तस्याः । कथमिदम् ? -

— [१५२. अविधि-श्रामण्ये पद्मश्री-कथा] —

रायणिहे समोसरिओ तेलोक्क-दिवायरो चड्डमाणसामी । सेणिएण पुच्छिओ - 'भयवं ! का एसा देवया ?, जा नड्डविहिं दाऊण गया' । भगवया भणियं - 'वाणार-सीए नयरीए भइसेणनाम जुण्णसेढी । नंदसिरी से भारिया । ताण य कसिणभुयंगि व उवियणिज्जा, कागिं व अणिड्ड-सदा, कवियच्छु-वेळि व अणिड्ड-फासा, विड्ड-रासि व दुरहिगंधा, तालउड-विसलय व असुंदर-रसा पउमसिरी नाम धूय ति । अवि य -

जम्मंतर-कय-पावा रूवाइ-गुणेहिं वज्जिया एसा ।

दिट्ठा जणेइ दुक्खं कयंत-मुत्ति व सबेसिं ॥

मयणानल-संतत्ता जं जं पत्थेइ मंगुलनरं पि ।

नरयणुढवि व तेण वि मणसा वि न ज्ञायए कह वि ॥

अण्णया समोसरिओ पाससामी तित्थयरो कोट्टए चेइए । कयं समोसरणमागया
 देव-नरिंदाइणो । पत्थुया धम्मकहा । तओ भगवओ पायमूले धम्मं सोऊण पवइया
 पउमसिरी । समप्पिया गोवालिनामाए मयहरियाए । तओ पुवं जहुत्तेण संजमाणुट्ठाणेण
 विहरिऊण, पच्छा उसण्णीहूया । सा (चो)इज्जमाणा य-ठिया पुढो-वसहीए । तओ
 ५ एयाओ ठाणाओ अणालोइय-पडिकंता मरिऊणोववण्णा चुल्लहिमवंते पउमदहे सिरी
 देव-गणिया । [ती]ए नइं दाइयं । अण्णे आयरियो भणंति—हत्थिणी-रुवं काऊण
 महया सदेण वायं मोत्तुमाढत्ता परिसाए वोहणत्थं ति ।

पउमसिरी-कखाणयं 'ससत्तं' ॥

१० जो मरणम्मि वि पत्ते वयं न सिढिलेइ नियय-सत्ताओ ।
 सो जिणदेव-सरिच्छो वच्चइ अयरामरं ठाणं ॥ ९६

[यो मरणेऽपि प्राप्ते व्रतं न शिथिलयति निजसत्त्वात् ।
 स जिनदेव-सदृशो ब्रजत्यजरामरं स्थानम् ॥ ९६]

कथमिदम् ?—

१५ — [१५३. व्रतदाढ्ये जिनदेव-कथा] —

चारवंईए वेसमण-संकासो अरहमित्तो सेट्ठी । अणुधरी से भारिया । ताण य
 जिणधम्ममाणुट्ठाण-परायणाण जाओ पुत्तो । कयं च से नामं जिणदेवो । बह्विओ
 देहोवचएणं, सम्मदंसणोवसम-णाणाइ-गुणेहि य । संपत्तो जोवणं । जाओ विज्जाहरीणं
 पि पत्थणिज्जो । अण्णया समुप्पण्णो दारुणो वाही । समु[व]ट्ठिया धन्नंतरि-सरिसा वेज्जा ।
 २० समाढत्ता चउप्पगारा चिकिच्छ ति ।

अपि च — “भिषग्-भेषज-रोगार्त-प्रतिचारकसम्पदः ।

चिकित्साऽङ्गानि चत्वारि विपरीतानि (न्य)सिद्धये ॥”

न जाओ विसेसो । तओ भणिओ वेज्जेहिं—‘किमेत्थ बहुणा ? जइ परं मंस-रसेण
 भुंजइ, मंसं च खायइ; तओ पउणीहोइ, १ गण्णह ति । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहुणा ?
 २५ अलं मे जीविण्ण; जं वय-भंगेण हवइ’ ति ।

“वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं न चापि भग्नं चिर-संचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो न चापि शीलस्खलितस्य जीवितम् ॥”

वेज्जेहिं भणियं—‘कुमार ! को मांस-भक्षणे दोषः ? । अपि च—

“न मांसमक्षणे दोषो न मद्ये न च मथुने ।

प्रवृत्तिरेषा भूतानां निवृत्तिस्तु महाफला ॥”

कुमारेण भणियं—‘कहं पंचेदिय-बहुप्पण्णेण, सवागम-गरहिण्ण, असुइ-देहु-भवेण,
 मंसेण [ण] दोसो ? ।

मज्जं पि सारीर-माणसाणेग-दोस-कारणं' ति । अपि च -

“वैरूप्यं व्याधिपिण्डः स्वजनपरिभवः कार्यकालातिपातः,

विद्वेषो ज्ञाननाशः स्मृति-मति-हरणं विप्रयोगश्च सद्भिः ।

पारुष्यं नीचसेवा कुलबलतुलना धर्म-कामार्थ-हानिः,

कष्टं भोः ! षोडशैते^१ निरुपचयकरा मद्यपानस्य दोषाः ॥”

मेहुणं महापुरिस-गरहियं संसार-निबंधणं सुणयाईणं पि साहारणं ति ।

अपि च - “श्वादीनामपि सामान्यं मैथुनं यो निषेवते ।

स पापो नरकं याति बहुदुःखसमाकुलम् ॥”

तओ अकय-वेज्ज-वयणस्स ‘मरामि’ त्ति संजाय-निच्छि(च्छ)यस्स भावओ पडिवण्ण-
पवज्जस्स, हियय-निहित्त-पंचनमोकारस्स वेयणीय-खओवसम-सत्थीहूय-सरीरो कह कह ।
वि गुरुयणाणुण्णाओ^२ कय-जिण-साहु-संव-महापूयाइसओ महाविच्छड्डेणं पवइओ एसो ।
गहिया दुविहा सिक्खा । कालंतरेण समुप्पण्ण-दिव्वनाणो पत्तो निव्वणं ति ।

जिणदेव-क्खाणयं समत्तं ॥

जाई-कुल-परिहीणा गहियं पि वयं पुणो वि मुंचंति ।

जह संगमओ दासो अणुमइया जह य दासि^३ त्ति ॥ ९७

[जाति-कुल-परिहीना गृहीतमपि व्रतं पुनरपि मुञ्चन्ति ।

यथा सङ्गमको दासोऽनुमतिका यथा च दासीति ॥ ९७]

कथमिदम् ? -

— [१५४. व्रत-त्यागे जाति-कुलहीन-

सङ्गमानुमतिका-कथा] —

उज्जेणीए नयरीए देविला-सुओ राया, अणुरत्तलोयणा से भारिया । तीए य
पइणो चिहुरे समारितीए पलियं दड्डूण भणिओ राया - ‘दूओ आगओ’ । स-मच्छरं
‘कहमनिवेइओ इहं पविडो ?’ त्ति पुलएंतो भणिओ देवीए - ‘देव ! धम्म-दूओ
आगओ’ ।

“उज्झसु विसए, परिहरसु दुण्णए, ठवसु निय-मइं धम्मे ।

ठाऊण कण्ण-मूले इड्डं सिड्डं च(व) पलियणं ॥”

तओ^४ उप्पाडिऊण दावियं ससि-संकासं खोम-जुवलय-वेडियं^५ सोवण्णय-धाले कय-
पूया-सक्कारं नयरे भामियं । ‘अहो ! खलु अणु(ण)दिड्ड-पलियहिं पुव-पुरिसेहिं पडिवण्णो
वणवासो, अहं पुण ताव विसयासत्तो ठिओ, जाव जराए अभिभूओ म्हि ।

“पलिय-च्छलेण दूओ कण्णासण्णम्मि संठिओ भणइ ।

आगच्छइ एस जरा जं कायवं तयं कुणसु ॥”

तओ पडमरहं पुत्तं रज्जे अहिसिंचिऊण पयड्ढो असियगिरिम्मि ताव[स]-तवोवणे पत्तो ।
 तत्थ पव्वड्ढो सह देवीए । तयणुराणेण य पव्वड्ढयाणि संगमओ अणुमड्ढया दोन्नि दास-
 रूवाणि । कालांतरेण य समुप्पण्ण-विसयाहिलासाणि उप्पव्व[ड्ढ]याणि । देवी य पुव्वुप्प-
 ण्ण-ग्रव्वमेणावूरिज्जमाणी अयस-भीरु लज्जायमाणेण कह वि सारविया राइणा । कमेण य
 १६ पसूया दारियं; सड्ढया-दोसेण गया जम-मंदिरं । दारिया वि संगुत्ता सेस-तावसीहिं । कयं
 च से नाममड्ढसंकासा । कमेण य वड्ढुंती पत्ता जोवणं । आपूरिया लायणाइ-गुणेहिं ।
 अड्ढवीए य आगयं जणयं संवाहेइ । तओ से सरुव-जोवण-कर-फासाखित्त-चित्तेण
 चित्तियं जणएण—‘अज्जं कल्लं वा गेण्हामि’ त्ति । अण्ण-दियहम्मि अणवेक्खिऊण
 इह-परलोग-भयं पहाविओ संजाय-मयणो तीए गहणत्थं, अंतरा व(प)डिओ खड्डाए ।
 १७ दूमियं सरीरं, भग्गा दंता, विणासियं वाम-लोयणं, खुड्डिया कण्णा, चुण्णिया नासिया ।

अवि य—“वम्मह-इयराणुगओ न मुयड्ढ निय-वूयं” पि पसवो व्व ।

इह य परत्थ य लोए पावड्ढ तिब्बाणि वसणाणि ॥”

तओ समुप्पण्ण-वेरगो परिमुणिय-जिणधम्मो साहुणीणं दाऊण धूयं ‘सव्व-कामे-
 हिंतो विरत्तेण होयव्वं’ भावेंतो पव्वड्ढो एसो, दारिया य ।

संगमयाणुमड्ढया-कहाणयं समत्तं ॥

संपत्त-महावसणो धम्मं सेविज्ज तेयलि-सुय व्व ।

अपमायं मा मुंचसु दिड्ढंतो मगहगणियाए ॥ ९८

[सम्प्राप्तमहाव्यसन्नो धर्मं सेवेतं तेय(त)लिसुतवत् ।

अप्रमादं मा मुञ्चेत् दृष्टान्तो मगधगणिकायाः ॥ ९८]

२० कथमिदम् ?—

— [१५५. व्यसने धर्म-सेवने तेतलि-सुत-कथा] —

विजाहर[पुर]-संकासं जण-निरंतरं सुविभत्त-तिय-चउक्क-चच्चरं लुहा-पंक-धवलहराणु-
 गयं तेयलिपुरं नाम नयरं । तत्थ य रिऊ-चण-दावानलो कामिणी-कुसुमसंड-मयलंछणो
 कणगरहो राया । सुगसुंदरि-विव्वममा कमलावड्ढे से भारिया । तेयलिसुओ से मंती ।
 २१ मूसियारसेड्ढि-धूया अच्चंत-रुववड्ढे पोड्डिला से भारिया । सो य राय(या) विसय-
 तण्हाओ जाए पुत्ते वावाइए(एइ) । अण्ण-दियहम्मि भणिओ मंती कमलावड्ढे—
 ‘रक्खसु एकं दारयं, जेण अम्हाण आवया-काले तरणं हवइ’ ।

तेनोक्तम्—“यदभावि न तद् भावि भावि चेन्न तदन्यथा ।

इति चिन्ता-विषद्वोऽयमगदः किं नि(न) प्रीयते ? ॥”

२२ देवीए भणियं—‘परमत्थओ एवमेव, तहा वि लोग-ठिई एसा’ । तहाविह-भविय-
 वयाए समकालं पोड्डिलि(ल)या दारियं, कमलावड्ढे दारयं पसूया । तओ दिन्नो दारओ
 पोड्डिलया(लाए), इयराए दारिया । राइणा पुच्छियं—‘किं जायं देवीए ?’ । परियणेण

सिद्धं—‘बालिया’ । तओ [कमेण] कयं से नामं कणगज्झओ । मरण-पज्जवसाणयाए य समत्थ(त्त-)सत्ताणं अण्ण-दियहम्मि पंचत्तीहूओ राया । चिंताउराण य नरिंदाण देवीए परमत्थं कहेऊण अहिसित्तो कणगज्झओ । अण्णया पोड्डिला मंतिणो अणिट्ठा जाया । साहुणीओ वसीकरणाणि पुच्छंतीए ताहिं साहु-धम्मे पडिबोहिया तेयलिसुयं भणेइ— ‘तए मुक्का करेमि पवज्ज’ । तेण भणियं— ‘पडिबोहेसु’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण कय- निकलंक-सामण्णा उप्पन्ना सुरलोयम्मि देवत्ताए । कणगज्झओ वि जाओ महानरिंदो । भणिओ जणणीए— ‘वच्छ ! ते एस जीविय-दायओ मन्ती, एयस्स सम्मं वट्ठिज्जसु’ । तओ नियत्तो सवेसु रज्ज-निबंधणेसु कायवेसु त्ति । एवं तिवग्ग-सारं ‘बुहयण-पसंसणिज्जं जीवलोय-सुहमणुहवंताण समइकंतो कोइ कालो । पोड्डिलादेवस्स बोहिंतस्स वि न मंती संबुज्झइ । तओ चितियं सुरेण— ‘जाव आवयं न पत्तो, ताव न बुज्झइ’ त्ति ।

उक्तं च— “सुखी न जानाति परस्य दुःखं, न यौवनस्था गणयन्ति शीलम् ।

आपद्गता निर्गतयौवनाश्च आर्ता नरा धर्मपरा भवन्ति ॥”

अण्ण-दियहंमि विपरिणामिओ राया, जत्तो जत्तो पाएसु पडइ, तत्तो तत्तो उप्पराहुत्तो ठाइ । गैओ गेहं- । तत्थ ‘थुडंक्रिय-मुह-परिणयं दट्ठूण निक्खंतो । कालकूलं(डं) खट्ठं, अमयं जायं । कंकासिणा ख(कं)धराए पहारो दिण्णो, न विवण्णो । ओलंविओ अप्पां रुक्ख-साहुलीए, रज्जु खुडिया । जलणम्मि पविट्ठो, हिमं जायं । गिरिणो पडिओ, न दूमि[ओ] । अत्थाह-जले पविट्ठो, थाहं संवुत्तं ति । अवि य—

गच्छंतु संपर्याओ पावे कम्मम्मि विप्फुरंतम्मि ।

मरणं पि मे न जायइ परिचितिय पंडिओ पंथे ॥

तत्थ वि मत्तगइंदो पुट्ठीएँ एइ मग्गओ खंडा ।

पासेसु सिंह-वग्घा सरा य निवडंति मज्झम्मि ॥

धरिणी गयणं नीरं दिसाओ सव्वं पि झत्ति पु(प)ज्जलियं ।

हा पोड्डलि ! मे साहसुं गय-सरणो कत्थ वच्चामि ? ॥

“पोड्डिलयरूवे सुरेण संबोहिओ” इमं भणइ ।

‘ता मे ! सुणियं इण्हिं करेमि समणत्तणं जेण ॥

अण्णिसंमाणस्स तओ नैरवइणो साहिओ सवुत्तंते

मंती रण्णा ताहे पवेसिओ” विभूईए ॥

दाऊण महादाणं “सिविया-रूढो महादिइइ”

पडज्जंतो रण्णा पवइओ सरि-यात्तलि ।

जह तेयलि-णाए गणहरेहिं सुत्तम्मि साहियमिमस्स ।

निक्खमणं तह सम्मं सवित्थरं होइ नायवं ॥

सुयदेवि-पसाएणं सुयाणुसारेण तेयलिसुयस्स ।

संखेवेणं चरियं सिद्धं निसुणेह मोक्खस्स ॥

तेयलिसुय-क्खाणयं समत्तं ॥

— [१५६. अप्रमादे मगधसुन्दरी-कथा] —

पुरंदरपुर-संकासं रायगिहं पुराण पवरं^१ । सयल-नरनाह-मउड-किरणावली-मिलंत-
नह-मयूहो तिहुयणसिरि-संकेयट्ठाणं जैरासंधो महानरिंदो । तत्थ य समत्थ(त्त)-वेसाण
चूडामणीभूयाओ^२ रूवाइ-गुण-तुलिय-रइ-गोरि-रूवाओ^३ दोणिण विलासिणीओ^४ मगह-
"सुंदरी मगहसिरी य । मगहसिरी चिंतइ- 'जइ एसा न होजा, ता को मम आणं
खंडेजा ?, राया य वसवत्ती होजा, निम्मल-जसो पाविजा' । तओ से छिइ-^५ण्णेसण-
परायणा चिड्डइ । अण्ण-दियहम्मि मगहसुंदरीए नच्चण-दिवसे विसधूव-धूवियाणि सण्ह-
सोवण्ण-सूँ(स)लाय-पोइयाणि नच्चणभूमीए पइण्णाणि कणियार-कुसुमाणि । तओ मगहसुंद-
रीए मयहरियाए भमरेहिं परिहरिजंताणि दड्डूण चितियं- 'नूणं सदोसाणि एयाणि,
"तेण महुयरा चूय-गहणम्मि वचं(चं)ति' । तओ 'गीतिया-पढण-छलेणं वारिया सा
तीए ति-

"पत्तए वसंतमासए आमोद-पमोद-पवत्तयम्मि ।

मोत्तूणं कणियारए भमरा सेवन्ति चूय-कुसुमाणि ॥"

तओ चितियं मगहसुंदरीए- 'किं पुण अकंडे एसा गीइया गाइया ?, ता नूण
"कारणेणं होयवं' । तओ भमर-परिहरियाए नायं जहा 'सविसाणि कणियाराणि' । तओ
अप्पमत्ता नच्चिया, न य छलिया । एवं मुणिणा वि अप्पमाओ कायवो ।

मगहसुंदरी-कहाणयं समत्तं ॥

— [महावीर-गणधर-संस्तवः] —

उसभाइ-जिणिंदाणं सव्वेसिं गणहरे य थेरे य ।

पढमाणुओग-भणिया अह भणिमो वीरनाहस्स ॥ १

नमिऊण महावीरं सह सुयदेवीए गणहरे थुणिमो ।

देसाओ(ऊ)-जणय-जणणी-कम-नाम-त्थएण सुय-विहिणा ॥ २

१ प. तेयलियं । २ प. क. ज. सिद्धं । ३ क. ज. सं । ४ क. प. पुवरं, ज. गुवरं । ५ प. जरं
क. ज. ०सिधो । ६ प. ०ड । ७ प. सणसण । ८ प. मूला । ९ ज. प. भूय । १० ज. प. गीतीप ।
११ प. छलिण । १२ ज. पभू, प. थ । १३ प. 'णे हो' । १४ क. ज. सं ।

- [१] पुहई-वसुभूई-सुओ गणहारी जयइ इंदभूइ ति ।
बाणउई-वासाऊ गोवरगामुब्भवो पढमो ॥ ३
- [२] पुहवी-वसुभूई-सुओ गणहारी जयइ अग्गिभूइ 'ति ।
चउहत्तरिवासाऊ गोवरगामुब्भवो वीओ ॥ ४
- [३] पुहई-वसुभूई-सुओ गणहारी जयइ वाउभूइ ति ।
इह सत्तरिवासाऊ गोवरगामुब्भवो तइओ ॥ ५
- [४] कोल्लाग-सन्निवेसे उप्पण्णो जयइ गणहर-चउत्थो ।
धारिणि-धणमित्त-सुओ असीइ-वरिसाउओ वुत्तो ॥ ६
- [५] भदिल-धम्मिल-तणओ गणहारी जयइ पंचम-सुहम्मो ।
कोल्लाग-सन्निवेसे उप्पण्णो वरिस-सय-जीओ ॥ ७
- [६] धणदेव-विजयदेवाइ नंदणो जयइ मंडिओ छट्ठो ।
तेसीईवरिसाऊ मोरियदेसुब्भवो भयवं ॥ ८
- [७] मोरीए विजयदेवाए नंदणो पंचनऊय-वरिसाऊ ।
मोरियनिवेस-जाओ मोरियपुत्तो ति सत्तमओ ॥ ९
- [८] देव-जयंतीण सुओ अकंपिओ नाम अट्ठमो जयइ ।
अट्ठत्तरिवरिसाऊ मिहिलाए समुब्भवो भगवं ॥ १०
- [९] नंदा-वसूण तणओ गणहारी जयइ अयलग(भा)य ति ।
बावत्तरिवरिसाऊ कोसलदेसुब्भवो नवमो ॥ ११
- [१०] तुंगिणिदेसुप्पण्णो मेयज्जो जयइ गणहरो दसमो ।
चारुणदेवीए सुओ दंतस्स विसट्ठिवरिसाऊ ॥ १२
- [११] अइभदाए बलस्स य पुत्तो चालीसवरिसओ ज्जाओ ।
रायगिहे उप्पण्णो एकारसमो पभासु ति ॥ १३
- इय दिय-वंसुप्पण्णा समत्थ(त्त)-सत्थत्थ-पारगा सवे ।
चरम-सरीरा मोक्खं विमल-गुण-गणहरा दिंतु ॥ १४

— [महावीर-तीर्थ-श्रुतस्थविरानुकीर्तनम्
(स्थविरावली)] —

नमिऊण महावीरं सह सुयदेवीए तस्स तित्थम्मि ।
वंदामो सुय-थेरे आगमविहिणा-उण्णुपुवीए ॥ १

जंबु पभवं सेज्जंभवं च तत्तो नमामि जसभइ ।
संभूय-थूलभदे महागिरि-बलिस्सए नमिमो ॥ २

अह अज्जनागहत्थि रेवय-सीहे" य खंदिलायरियं ।

अभिमंतं नागज्जुणसूरिं पणमामि विणएण ॥ ३
 तत्तो य भूयदिन्नं लोहचंता उ दूसगणिसूरिं ।
 अह देववायगं पि य चउवीसइमं सया नमिमो ॥ ४
 इय एवमाहं वहवे वीलीणे तह य वड्डमाणे य ।
 आगामिणो य थेरे दुप्पसहं जाव पणमामि ॥ ५
 इय सुयरयण-महोयं हि-थेराणुकिच्चणं दुह-विणासं ।
 विमलगुणं पढमाणो लहइ नरो सासयं ठाणं ॥ ६

— [ग्रन्थकार-गुरुपरम्परा-प्रशस्तिः] —

एसा थेरावलिया जा पुव-मुणीहिं बीरजिण-भणिया ।
 सेसावलियं इण्हि अहयं भणामि तं सुणह ॥ १
 अह देववायगाओ^१ समइकंतेसु णेगसूरीसु ।
 मिच्छत्त-तिमिर-सूरो वडसरो आसि खमासमणो ॥ २
 तस्स जय-पायड-जसो पंचविहायार-सुद्धिओ सीसो ।
 जिण-पवयण-गयण-ससी तत्ताघरिउ त्ति सुपसिद्धो ॥ ३
 तस्स वि पहाण-सीसो नामेणं जक्खमयहरो^२ आसि ।
 खड्डउयम्मि निविट्ठं जिणभवणं जेण सुपसिद्धं ॥ ४
 तस्स तव-तेय-रासी दुसमा-नरनाह-सीस-कय-सल्लो ।
 भवारविंद-भाणू कण्हमुणी आसि से सीसो ॥ ५
 अवयरण-जम्म-निक्खमण-नाण-निवाण-जिणवर-थेराओ^३ ।
 संघ-सहिण्ण जेणं नमियाओ^४ भारहे बहुहा ॥ ६
 इगमासिय-दोमासिय-तेमासिय-चउमासियाणि खमणाणि ।
 काय-किलेसेण विणा कयाणि जिणकप्पिएणं व ॥ ७
 सुर-मणुय-तिरिय-गह-भूय-रोग-उवसग्ग-मारि-रिउ-जणियं ।
 चोराहि-य(म)त्त-पत्थिव-दुस्सुमिणासउण-विहियं च ॥ ८
 भत्तीय(इ) नाम-गहणेण जस्स पुरिसाणं^५ झत्ति खयं नेइ ।
 तरणि-कर-नियर-भिण्णं तम-तिमिरं कत्थ संवाओ^६ ॥ ९
 दिवाइ-बहुविहेहि य मसाणभूमीसु सवराईए ।
 उवसग्गेहि महप्पा न चालिओ जो सुमेरु व ॥ १०
 जेण भरहम्मि वासे अन्नाण-त्तमंधयार-पडियाण ।
 जिणवयण-पईवेणं पायडिओ सिद्धपुर-मग्गो ॥ ११
 पद्दाविया बहुविहा नरिंद-दिय-सिद्धिणो महासत्ता ।
 अण्णे अभय-सरिच्छा ठाणे ठाणे कया सद्धा(द्धा) ॥ १२

१ प. क. ज. °ए। २ प. क. ज. °व°। ३ क. प. दिग्गि। ४ प. °उ। ५ ज. प. °यणे। ६ क. प. °मयरो। ७ प. द्द। ८ क. प. °ह कयम्। ९ क. ज. प. °उ। १० प. °माना°। ११ प. °सा ज्ञातिं कवे°। १२ प. चलि°। १३ क. प. मम°।

काराविद्याणि जिणमंदिराणि नेगाणि 'जेण गच्छाण ।
 देसेसु बहुविहेसु चउविह-सिरिसंघ-जैत्ताणि ॥ १३
 नयने(रे)सु सयं(य सं)बुच्छो भुतुं वा जाव गुज्जरत्ताण ।
 नागउराइसु जिणमंदिराणि जायाणि गेगाणि ॥ १४
 आमोसहि-खेलोसहि-विप्पोसहि-जल्लमाई-चित्ताई ।
 वाहीओ^१ नासेतो परमोसहि^२-विब्भमो एसो ॥ १५
 इय तस्स महामुणिणो गुणार्णं [अं]तो न तीरणं गंतुं ।
 को वा मुणउ पमाणं गयणाभोगम्मि दवाणं ? ॥ १६
 तस्स सुर-मणुय-संथुय-चलण-ट्ठिय-पंसुरेण असमेण ।
 सीसावयवेण कयं जयासिंहायरियनामेणं ॥ १७
 धम्मोवएसमाला-विवरणमहियागमाणुसारेण ।
 सुयदेवि-पसाएणं विमल-गुणं कुसुम-दामं व ॥ १८
 अण्णाण-राग-दोसाइएहिं जं किंचि विरइयमजुत्तं ।
 तं सुयदेवी-गुणिणो खलि(मि)ऊण करितु सुसिलिहं ॥ १९
 आगम-विहिणा भणियं सवमिणं नत्थि कप्पणा-नूणं^३ ।
 ता जिण-वयण-सयण्हा आगम-भत्तीए गेण्हंतु ॥ २०
 जो सुयदेवि-सण्णेज्झ-विरइयं चित्तिऊण वाएइ ।
 परिसाए सो जाणइ तीए संबंध-मोक्खाई ॥ २१
 'बंधाइ परिहरंतो मोक्खत्थम्मि हुज्जओ स-सत्तीए ।
 पुरिसत्थेहिं न मुंचइ सेसेहिं वि कण-पलालं व ॥ २२
 जम्हा जिण-गणहर-चक्कवट्ठि-बलदेव-वासुदेवाण ।
 केवलि-मणोहि-पत्तेयबुद्ध-जिणकप्पियार्हणं ॥ २३
 चरियं एत्थ कहिज्जइ तमणिट्ठ-विघाइ चित्ति-सुहं च ।
 चित्तामणि व इहइ परलोए मोक्ख-सुह-जणणं^४ ॥ २४
 तम्हा दुरिय-विघाइ इह परलोगे य जं च कल्लाणं ।
 इच्छंतो सुण इमं वाएसु य स(भ)व-सत्ताणं^५ ॥ २५
 वाएंतो निसुणेतो भणियाणुट्ठाणगम्मि वट्ठंतो ।
 सिज्झइ तइयम्मि भवे अहवा सत्त-ट्ठमाईसु ॥ २६
 जाव इ(य) दीव-समुद्दा कुलगिरिणो चंद-सूर^६ दिवि देवा ।
 ता पसरउ अक्खलियं मणोहरं नेमि-चरियं व ॥ २७

१ प. जोण । २ क. प. जा० । ३ प. वि० । ४ प. क. ज. ०उ । ५ प. क. ज. ०हिहि ।

६ क. णतो, प. णणो । ७ क. मा । ८ प. ०प्पनू । ९ प. ०साण० । १० प. एसो । ११ क. प. जाणं ।

१२ प. गंधा० सत्त्वाणं । १३ क. प. ज. ०सुरि० ।

[विवरण-रचना-समय-राज्य-स्थलादि]

संवच्छराण नवहि सएहिं पणंरस-वास-अहिएहिं ।

भद्वय-सुद्धपंचमि-बुहवारे साइ-रिक्खम्मि ॥ २८

सिरिभोजदेव-रज्जे पवडुमाणम्मि जण-मणाणंदे ।

नागउर-जिणायतणे समाणियं विवरणं एयं ॥ २९

विवरण-करणा कुसलं जं किंचि समज्जियं मए तेण ।

भवा लहंतु मोकखं कय(इ)णा सह सासयं सोक्खं ॥ ३०

इय जय-पयड-कण्हमुणि-सीस-जयसिंहसूरिणा रइयं ।

धम्मोवएसमाला-विवरणमिह विमल-गुण-कलियं ॥ ३१

[क. ज. जयसिंहाचार्यकृतेः सद्धर्मोपदेशमालायाः ।

सङ्ख्याऽनुष्टुप्श्लोकैः सप्तोत्तरशतेन सङ्कलिता ॥ ३२

सङ्कलनया चागतम् ५७७८]

धर्मोपदेशमालापुस्तकं समाप्तम् ॥ *

१ क. प. नाहिं । २ क. रक्खं । ३ क. प. लं तु । ४ प. सोक्खं ३० ।

* प. वातं ॥ ग्रंथाग्रं ज. क. प. करकृतमपरार्धं क्षंतुमर्हति संतः ॥ शुभं भवतु ॥

ज. १४३ पत्रे—संवत् १६७७ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे सप्तमी बुधवासरे पुष्यनक्षत्रे कौठारी गोडीदास
लिखितं देवचंदपुन्यार्थं ॥ छ ॥ शुभं भूयात् लेपक-पाठकस्य ॥ छ ॥ श्रीः ॥

परिशिष्टम् [१]

धर्मोपदेशमाला-विवरणान्तर्गतोदाहृतपद्यानां सूची ।

अद्दसणाड पीई	४०	इंदिय-लक्ष्मी नेवत्तणा य	३७	कुल-जलनिहिणो बुद्धिं	५९
अद्देह-गब्भिणाहं	४४	इय देव ! समण-वंमण-	१७२	कुवियस्स भाउरस्स य	१३०
अद्दसुंदरं पि भणियं	१७३	इह खलु भो ! पव्वहएणं		कुसुमाहरण-विलेवण-	१७२
अंकुसेण जहा नागो	५०	(गद्य)	६२	कृमिकुलचित्तं लालाविल्लं	१०
अच्छड ता दिवलो गो	४५	इह लोए अत्थ-कामा	१७९	केसरि-सुन्नं च सव्वो	७९
अच्छि-निमीलियमेत्तं	४४	इह लोए फलमिणमो	१७३	कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितः ?	१०३
अच्छिवंतेणं इमीए	४७	उपकारिणि विश्रब्धे	१२५	कोहो य माणो य भणि-	१७४
अजसं पि जसं	११५	उपदेशो हि मूर्खाणाम्	७४	क्रोधः परितापकरः	१७४
अज्ञानं खलु कट्टम्	२१०	उवभुंजइ य जहिच्छं	१७३	खज्जड जं वा तं वा	४४
अण्णाणोवहएणं	५१	उवरोहयाए कज्जं कीरइ	१३५	खोड्डाइएहिं पंचहिं	६६
अत एव मुखं निपीयते	५१	उवरोहयाए कीरइ	११३	गंगाए नाविओ नंदो	२०९
अत्थमिए दिण्णाहे	१८०	उवसमेण हणे कोवं	१७४	गणयन्ति न रूपाढ्यं	५०
अत्थो कामो मोक्खो	३७	एगस्मि महाक्खे	८४	गणिमं धरिमं मेयं	१५७
अन्न-पानैर्हरेद् बालाम्	४७	एत्तिय-कालं परिरक्खिज्जण	१८२	गरुभ-पओहर-	१७२
अन्यथैव विचिन्त्यन्ते	१९१, २१७	एयाइं ताइं चिर-चित्तियाइं	११५	गह-भूय-जलण-तक्कर-	१७३
अपात्रे रमते नारी	१०२	एव प्रयाति सार्धः	१६०	गिण्हइ दोसे वि गुणे	६५
अपि चण्डानिलोद्धूत-	२१६	कत्थ जय-पायड-जसा	१९२	गुण-दोसे णावेक्खइ	२०८
अपुत्रस्य गतिर्नास्ति	१३५, २२०	कथं संबोध्यते स्थाणुः ?	४३	घमा वंसा सेला	४४
अप्पा चेव दमियव्वो	५३	कय-पावो वि मणूसो	५२	चक्षुग्मन्तस्स एवेह	४४
अर्द्धिभत्तरया खुहिया	८४	कय-पूया-सक्कारो	१७४	चत्तारि परमंगाणि	१६५
अभिचन्द्रश्च नवमः	७	कर-संछाइय-गुण्ठे ?	५२	चालिय-नीसेसाचल-	१७०
अमरतरु इव तरुणं	३७	कलहकरो डमरकरो	२०९	चोछग-पासग-धण्णे	३७
अरहंत-चक्कि-हलहर-	१९६	कश्चिद् रागी भवति	१७१	जइ फुल्ला कणियारया	६१
अर्थनाशं मनस्तापम्	७१	काज्जण नमोक्कारं	१४	जत्तियमित्तो संगो	१२१
अर्थानामर्जनं दुःखम्	५८	कां पाति न्यायतो राजा ?	४३	जत्थ तरुणो महल्लो	२०८
अवणद्ध-सुसिर-घण-तय-	१४	काम ! जानामि ते मूलम्	६५	जत्थ राया सयं चोरो	८४
अवभूतां च पुतां च	१७१	काम-शोक-भयोन्माद-	२००	जन्म जन्म यदभ्यस्तं	१८५
अवरोप्परं विरुद्धे	४३	कालिन्धा दलितेन्द्रनील-	१९०	जं अज्झिअं चरित्तं	१७४, १८६
अवश्यं यौवनस्थेन	६३, ११२	काले दिन्नस्स पहेणयस्स	१७७	जं अण्णाणी कम्मं खवेइ	१८६
अविराहिय-सामन्नस्स	८२	काले प्रसुत्तस्य जनार्दनस्य	३३	जमहं दिया य राओ	८३
अह तस्स रुव-विजिओ	४७	किं चन्द्रेण महोदधेरुपकृतम् ?	१९७	जं कहिज्जण न तीरइ	४५
आदावत्यभ्युदया	६४	किं जंपिण्ण बहुणा ?	१७३	जं पि य वत्थं च पायं वा	१७८
आवासो मानसानां	५१	किं ताए नाण-लच्छीए ?	१४६	जम्मंतर-कय-पावा	२२१
आसन्नमेव नृपतिर्भजते	३४	किं ताए सिरीए पवराए ?	५८	जम्मंतर-सुकय-समजियाइं	१८७
आहार-भय-परिगह-	९०	कुग्रामवासः कुनरेन्द्रसेवा	४३	जले विण्णुः स्थले विण्णुः	२०४
आहारेतो भयवं	८७	कुमारेण कंचणगिरी	८७	जह चोछयाइएहिं	३७
इदं विद्य सुरय-सुहं	१३५				

जह जह कीरह कम्मं	३५	देवल्लोकोपमं सौख्यम्	६५	परिसुणियासेस-समस्य-	१७०
जहा लाभो तहा लोभो	१५६	देसे कालेऽवसरे पत्ते	९७	पादा हिमांशोललितं वधूनाम्	२१८
जाणामि तुज्झ विरहे	१९९	द्वीपादन्यस्यादपि	९३	पालिन्ति सन्वल्लोर्ग	१७२
जायह सिवमारुगं	१७३	धन्नाणं खु नराणं	१०४	पिसुणो गुरु-पढणाओ	४४
जाव दुच्छं सुहं वधुं	८४	धन्नो अन्निय-पुत्तो	४२	पुण्णाग-णागचंय-	१४
जिणधम्माण्डाणाओ	४५	धम्माट चिय जम्हा	१६४	पैशाचिकमाख्यानम्	६५
जिणवर-भाणाए पुणो	९९	धरणेदो कं धारेह ?	४३	प्रकाशितं यथैकेन	३७
जीयं जल-विंदु-समं	१७१	धर्माज्जन्म कुले शरीरपटुता	११९	प्रमाणानि प्रमाणस्थैः	६३
जेट्टासाडेसु मासेसु	८४	न चादुतमूलं कस्य ?	५४	प्रियादर्शनमेवास्तु	८३
जेण जीवन्ति सत्ताणि	८४	न मांसभक्षणे दोषः	२२२	प्रेक्षावतां प्रवृत्त्यर्थम्	१
जेण भिक्खं बलिं देमि	८३	नयणाहं नृण जाह-सराहं	१२७,	बहुवयणेण दुवयणं	१५०
जेण रोहन्ति वीयाणि	८३		१५३	बहु सुणेह कण्णेहिं	१३३
जो चंदणेण बाहं	१७४	नयणाणंदो चंदो	१९४	बहुस्सुयं चित्तकरं	८३
जो लोगाण विरुद्धं	३५	नरनाह-कयारक्खा	१७२	बाहुभ्यां शोणितं पीतम्	१९९
जो विगय-राग-दोसो	१७१	न(ण)रयाणल-संकासं	१६, १८३	भग्नाशस्य करण्डपिपिडततनोः	१९८
णीया लोयमभूया	११६	नरवड-वसयाण नराण	९९	भवणवह-वाणमंतर-	४५
तह वच्चते पिययम !	१९४	न राग-कल्लिओ कज्जं	४१	भिषग् भेषज-रोगार्तः	२२२
तं किं पि अणण(ज्)-समं	५४,	नवि अस्थि माणुसाणं	१५६	भुज्जड जं वा तं वा	१०५
९१, ९३, ११९, १२४, १५७, २१८		नवि दहं चाहिति ममं	१५७	भुजसु ममं जहिच्छं	१६१
तज्ज्ञानमेव न भवति	३२	न सो परिगहो वुत्तो	१७८	श्रुत्यो मया नियुक्तः	४३
तण-सरिसं पि ण सिज्झह	५६	नाणा-पासंडि-वियप्पिप्पसु	१७१	श्रातृसमं पुत्रसमं	५०
तं णत्थि णूण कज्जं	३८	नाणा-त्रिमाण-कल्लिया	४४	मत्तकरिं आरुढा	४९
तणुअतणु ! अयिरदंसण !	१९४	नारय-तिरिय-नरामर	९९, ११७,	मम विरहानल-तत्रियं	१९९
तपस्सिनि क्षमाशीले	१२३		१२७, १६४	मयणानल-संतत्ता	२२१
तरियन्ना य पइन्निया	६२	नासेह दोस-जालं	१७३	मह पुरड चिय डक्का	१९५
तस्स महीए सुणिणो	१७२	निच्चं चिय त्रिवयाओ	११७	महानुभाव-सम्पर्कः	६९
तस्स मुह-रुव-तुलिओ	४८	निदल्लिय-मत्त-मायंग	३९	माणोस्स-खेत्त-जाहं	३७
ताओ जयस्मि धन्ना	१६	निपत्तःस्वपि शस्त्रेण	२१७	सातज्ञानां मदान्धभ्रमदलिपटल-	५१, १८१
ता जह इच्छसि दट्ठं	४२	निय-कज्ज-सिद्धि-हेडं	३९		
तिण-संयार-निसण्णो	१७१	निय-दिट्ठि-दिट्ठ-सासिय-	१७०	मा बहड को वि गव्वं	१५०
तिज्झि सया तेसट्ठा	१७१	निवसह जय अहन्वो	११२	मुणिधम्माओ विसिट्ठो	१९४
तिहिं णाणेहिं समत्ता	१५	निव-सम्मओ बहुमओ	१५७	मुणि-बूदो सील-भरो	५३
तीराव तीरमुपति	२००	नीयमानः सुण्णेन	१९१	मुह-महुरं परिणह(य)-मंगुलं	१२२, १३९
तुज्झ विओयानल-	४२	नेह लोके सुन्नं किंचित्	३३		
ते धन्ना ताण नमो	३३	नो इहलोगट्ठाए तवमहिट्ठिज्जा		मोत्तूण साहु-धम्मं	९९
त्यजन्ति भर्तृनुपकारकर्तृन्	५१	(गद्य)	२१७	यच्चाशिपोऽप्यवियय-	१२
त्वन्मतामृतवाहानां	३७	नोद्वान्वावर्धितामेति	२१६	यत्र जेहो भयं तत्र	१८३
त्वद्वाक्यतोऽपि केपांचित्	५४	पक्खेदे जलियं जोहं	१७	यदभावि न तद् भावि	२२४
थोवाहारो थोव-भणिओ	१८७	पच्चूसे संमिल्लिया	८७	यदि तां चैव तां चैव	१६०
दट्ठण सिरिं तह वावहं	१२१	पत्तए वसंवमासए	२२६	यद्यपि नियेज्यमाणाः	६४
दाणस्स जत्थि नासो	१७२	पंथ-वयरी-समाणा	७१	यस्मिन् दृष्टे भयं नास्ति	२०१
दीहर-कालं सीलं	६६	परलोय-निरविकत्ता	४४	येन यथा भवितव्यम्	२४८
दुःस्वर्भावा यतश्चैताः	५०				

	पृष्ठे		पृष्ठे		पृष्ठे
यौवनमुदग्रकाले	११२	वरिस देव ! कुणालाप	२१०	सर्वे क्षयान्ता निचयाः	२०९
यं दृष्ट्वा वर्धते क्रोधः	१२७	वसणम्मि न उव्विग्गा (अणु-		सलिलं पिव गुरुवयणं	१७३
यं दृष्ट्वा वर्धते स्नेहः	१२७	विवग्गा)	१६, १९८	सल्लं कामा विसं कामा	६०
रह-सोक्खं किंति जीवियं	५०	वसहि-कह-णिसेज्जिदिय-	३६	सव्वे वि एगदूसेण	१४
रज्जावेति न रज्जंति	१४८	वाजि-वारण-लोहानां	१९०	सामलदेहो जाओ	४७
रणे वने शत्रुजलाग्निमध्ये	२१६	वाणारसीए बडुओ	२१०	सा य इहइं चिय कीरइ	१७१
रह-तुरय-चक्क-	१७२	वायाए किं च भणणं ?	१९९	सारय-ससंक-धवला	१०५
राई-सरिसवमित्ताणि	८६	विद्योतयति वा लोकं	३७	सारस्सयमाइच्चा	१३
रागमेकपद एव हि गत्वा	५१	विद्वान् ऋक्षुरभिगम्यः	१७०	साहीणं संसं उड्डिक्कण	५२
राजन् ! वाक्यं परस्येदम्	२१७	विज्ञान-गुण-विहीणा	७५	सुखी न जानाति परस्य दुःखम्	१८७, २२५
राय-परिपालियाणि ह	१७२	विलसंत-दाण-परिमल-	१७०	सुहु गाइयं सुहु वाइयं	६६
रिट्ठेण रायहंसी	३९	विहिणो वसेण कम्मं	५०	सुहु वि जियासु सुहु वि पियासु	१४८
रुक्-रस-गंध-फासा	४४	वैरूप्यं व्याधिपिण्डः	२२३	सुण्हायं ते पुच्छइ	४७
रुसउ वा परो मा वा	१२२	वोज्झंति नाम भारा	५३	सुत्ती सेवा वरथं	४३
रेणुं व पड-विलगं	१२१	श्वाऽऽदीनामपि सामान्यम्	२२३	सुद्ध-सहावस्मि जणे	१६१
लंघण-पवण-समस्थो	८४	श्वासः किं ? त्वरितागमात्	४६	सुरय-सुहं खल-मिच्छी	१७१
लालनाद् बहवो दोषाः	७४	षट् शतानि नियुज्यन्ते	३१, १७१	सुललिय-पय-संचारा	६१
वग्घस्स मए भीएण	८३	सग-सरिच्छा वि पुरी	३३	सुहगा होतु नईओ	४७
वचनेन हरन्ति वल्लुणा	५१	संकत-दिव-पेमा	८२	सेयं सुजायं सुविभत्त-सिंगं	१२०
वहुइ तेओ किच्छी	१७३	सट्ठि काय-सहस्साइं	२०३	सो चिय जयंमि जाओ	३
वड्डिय-नयणाणंदो	१०५	सब्भाओ य सिणेहं	१९१	संवच्छर-वारसएण	४५
॥	१५७	समणाणं सउणाणं	६८	स्त्रीमुद्रां क्षपकेतनस्य	८३
वम्मह-ढयरानुगओ	२२४	समुद्रविजयोऽक्षोभ्यः	७	हसियं तुह हरइ मणं	३५
वरं प्रवेष्टुं ऽवलितं हुताशनम्	६२, २२२	सयल-जण-मस्थयत्थो	१०३	हिंसाऽलिय-परदव्वा-	४४ (२)
वर-वत्थ-पाण-भोयण-	१७२	सर्वस्य हि मनो लोके	११२		

परिशिष्टम् [२]

धर्मोपदेशमाला-विवरण-निर्दिष्टानां विशिष्टनाम्नां वर्णक्रमेण सूची ।

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
अहमहा	२२७	अभिचन्द्र	७	॥ आरिय देस	६४
अकंपिअ	२२७	अंवरिसी	२०९	* आवस्सय-विवरण	१३०
अकखपाय	३७	अयल (सस्यवाह)	१०१-१०५	आसग्गीव	१२६
अक्षोभ्य	७	„ (चलदेव)	१२६	आसाढ (आपाढ) सूरि	८२
अगंधण	१७, १८४	॥ अयलपुर	१७७	इंदकेल	१२१
अगिभूह	२२७	अयलगा(भा)य	२२७	इंददत्त	७४, ७६
अगिअयअ	१३४	अरणाह	१९३	—सुय	७३
॥ अंग देस	५५, ११२, ११६, १२२	अरहंत	११३	इंदनाग	१५६-१५८
॥ „ मंदिर सेल	१७३	अरहमित्त	२२२	॥ इंदपुर	७४
अंग रिसि	२१९	अरिकेसरी	१७७	इंदभूह	१२०, २२७
अंगारमहम }	१३८	अरिकेसी	१११	इंद-महूसव	१२६
„ मर्दक }		अरिठनेमि	१९, ५४, ८१, १९३, १९६, २२०	इलाहपुत्त	२४-२६
अचल	७	अरिदमण	१८३	इलादेवी	२४
॥ अचुभ कप्प	८१, ८८	अईन्	१७९	॥ इलावद्धण	२३
अजिय जिणिद	१९२	॥ अवंती	१००	उगगलेण	११, १२
अजियसेण (१)	६३	अवंतिवद्धण	२१५, २१६	॥ उजेणी (णिया)	७६, ७७, १००, १०५, १०९, १४५, १४८, १६१, १८९, १९१, २०१, २०९, २१३, २१७, २२३
„ (२)	२१५, २१६	अवंतिसेण	२१५-२१७	॥ उजि(जं)त पच्चय	१३, १४, १९, २२१
अज रक्खिय	१०७	अवमंस	४३	* उत्तरज्जयण(अ.२३)	१४२
अज्जा	११७	॥ अवर विदेह	२	॥ उत्तर महुरा	४१, ५९
अज्जुण	३	अश्वमेध	३१	— माहुर	४१
॥ अंजण पच्चय	२११	असणीवेग	१७६	॥ उत्तरावह	१८२
अट्टण मल्ल	२१३	असियक्ख	१७६	उदयण	१०९, १६०
अणंगसेणा (गणिया)	१११	असिबोवसमी (मेरी)	१९५, १९६	उदिअ	१४७
अणंत जिण	१९३	असोग(य)वणिया	४८	उप्पत्तिया बुद्धि	२०१-२०८
अणंतवीरिय	१३५	अहिणंदण	१९२	* उवएसमाला	७९, १००, १०९, १३८
अणुधरी	२२२	आइच्चलस	२९	* — वक्खाण	८१
अणुमइया	२२३	॥ आइच्च-मंडल	८८	* — विवरण	८९, ११६, १२६, १२८, १३०, १३२, १३६, १४४, १४५, १५८, १६०, १६१, १९७
अंधगावन्दि	२१	॥ आइयर-मंडल	८८	उसम(ह) जिणिद	११, २९, १६२, १९२, २२६
अन्निया	४१, ४२	* आगम	१७८, २०७	—नाह (सामी)	५, ८७, १४१
—पुत्त	४१-४३	आगासगमण (लट्ठी)	१७०		
अवमंगिअ	१८९	आमोसही	१७७, २२९		
अमयकुमार	५५, ७१, ७४, ७८, ९२, ९३, १२०, १४४, १४५, १५७, १६१, २०१, २०३, २२८	* आयप्पवाय (पुत्र)	१५४		
		* आयारकप्प	६७		

॥ एतादक् चिह्नमत्र देश-नगर-ग्राम-गिरि-गुहा-उट्टरी-सरः-सरिदुद्यान-चैत्य-भवन-आदिस्थलज्ञापनाय ।

* इदक्चिह्नेनात्र ग्रन्थ-निर्देशो ज्ञापितः ।

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
उसभसामि-पडिमा	१५२	५१ कार्लिन्नर	८१	५१ गयपुर	७९, ८०, ८७, १७३,
५१ उसभकूड	१६६	कावालिअ	१८०, १८१		१७५, १७७, १७९
उसभदत्त	१२९	कित्तिमई	६३	गायण	१७३
ऊषभ	१७८	५१ कुणाला	२१३	गारुडय	३५
५१ एलउर	१६१	५१ कुत्तियावण	४९	५१ गुज्जरत्ता	२२९
कच्चायणी	३	कुंती	७	गुणचंद	७६
५१ कंचणपुर	११८, १८२	कुंथु जिण	१९३	५१ गुणसिल (उज्जाण)	९४, १५७
कट्ट (काष्ठ श्रेष्ठी)	२०८	५१ कुवेरपुर	२१४	गोहामाहिल	१०८
कडपूयणा	१८५	कुमारनंदी	१३१, १७८	गोपालग	२१
कणगड्डम	२२५	५१ कुरु	१६२, १७७	५१ गोव्वर गाम	२२७
कणगरह	२२४	—राजा	"	गोभइ,	९७, ९८
कणभक्ख	३७	कुरुड (कुरुट)	२१२	गोयम (गौतम)	९४, १२८,
कंडरीअ (रिय)	२०५	५१ कुसुमपुर	१३३, १९४		१४०-१४२, १५८
५१ कणकुज	१३५	कूरगड्डय	१८५	गोवाली (गोपाली)	२२१
कणपाल	६६	केसव	८८, ९०, १९६, १९७	गोविंद	७, ८, १९
कणह (कृष्ण)	७, १९, ५४, ८१,	* केसि-गोयम-चरिय	१४२	गोसीस चंदण	८१
	१९४, १९७	केसी गणहर	१४०-१४२	घयपूसमित्त	१०८, १५०
* कणह-जणय (वसुदेव)-हिंडी		कोक्का (का) स	१८९-१९१	चंडपज्जोअ	१०९, २१६
	८८	५१ कौंकरण	५३, १९०	चंडरुइ (द्र)	१४५
कणह मुणि	२२८, २३०	५१ कोट्टग (अ) (उज्जाण, चेइअ)	१४०, २२२	चंड (द) वडेंसय	७६, ७७
कत्तवीरिय	१३५	५१ कोल्लाग	२२७	चंद	१७५
* कप्प	६७	५१ कोसंबी	१०९, २१६, २१७	चंदगुत्त	१२९, १३८
कमलामेला	१९७	५१ कोसल देस	१८२, २२७	चंदणा (ना)	८६, ८९, २१५
कमलावई	२२४	कोसिय	२१९	चंदप्पह	१९२
५१ कंपिलपुर	१२०, १२४	५१ खट्टउय	२२८	५१ चंपा ३४, ५५, ८९, ११६, ११८,	
कंचलरयण	८१	५१ खंडप्पवाय गुहा	१६७		११९, १३१, १३४, १५३, २१९
* कम्मप्पवाय पुग्ग	१५४	खंदय (स्कन्दक)	१४५	चाणक (चाणक्य)	१२९, १३८,
कयपुज्ज (ण) य (कृतपुण्य)	८६, ९०-९४, ९६	खंदिलायरिय	२२७		१३९
करकंडु	११६, ११८	खम (व) म (ग)	१८३	चित्त (चित्र) मुणि	१२३, १२४,
करड (करट)	२१२	खमणग (य)	१६१, १७७-१७९		१५८
५१ कर्लिग	११६, ११८,	५१ खिइप्पइट्टिय	२, १२०, १२२	चित्तगर-सुय	१०९
	१२०, १९०, १९१	खुड्डग	१८३	— सुया	१३७
कविल	३७	गंगदत्त	१२६	चित्तसभा	१३७
काग (क) जंघ	१८९-१९१	५१ गंगा	८१, १६७, १९८	चिलाय (इ)	१२८
कागपिंडी	१९१	गणहर	२२६, २२७	चि (चे) लणा	९८, १४४
५१ कामरुव	७९	* गणि-पिडग	१५४	चीणंसुअ	७
—राया	"	गंधणय	१८४	चुलणी	१२४
कारणिय	२०४	गंधव्व	१६०	५१ चुलहिमवंत	२३
काल (लि) अ (क, ग, य) भायरिअ	३०-३२, १४८-१५०	" (गान्धर्व) नागदत्त	१८६-१८९	५१ —थूम	८५
कालवट्ट	९	गंधव्विअ	१९९, २००	चेडय (चेटक)	११६, ११७, १३६
		५१ गंधार	११६, १२१	जक्ख मयइ	२८

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
जणय-तणया	३	जिणिं (जं) द (जिनेन्द्र)	५	दंतपुर	११७, २१२
जंतमय कवाड (कवोय)	१९०	१२२, १९३	१२	दंतच (व) क	११७, २१२
—गरुड	१९०	*—आगम	१२	दंत-वलहिया	२१५
जम	१३४	—मार्ग	२६, २८	दमत सुणि	१२५
जमदग्नि	१३४, १३५	—सुणि	४	दमदंत	७६, ७९, ८०
जमालि	१३०	नियसत्तु	३, २२, ३०-३२, ३६, ५५, ६१, ७४, ८४, १०१, १३४, १३७, १५४, १९०, १९८, २१४	* दस-कप्य-ववहार	६७
५ जंबुदीव	२, २१, २३, २२, ४६, ५५	नियारि	१३३, १८९	* दसकाठिज (वेयाठिज)	१५४
जंबू	१२८, १२९, १५१, २२७	लु (जो) हिट्टिल	८०, २२०	५ दसणपुर	११०
जयंती	२२७	जोहजसा	२१९	दसणभद (दशार्णभद)	११०
जयसंधि	६६	जोगंधरायण	१६०	५ दसपुर	१०७, १०८
जयसिंहाययि (सूरि)	२२९, २३०	ढङ्कुर	१०७	दसारचक्र (कुल)	७, १०-१७, १९, १९५
जयसेन=अजियसेण		णडल	३	दाहिवाहन	८९, ११६, ११८
जरासंध	७९, २२६	णदिसेण (नन्दिसेण)	११३-११५, १२७, १२८	दाणसाला	१७७
जलकंठ मणि	९२	ण (न) मोकार	९८	५ दाहिण महुरा	४१, ५९
जलणप्यह	१४६	णिणहव	१०८	५ दिगं (यं) वर-वसही	१६१
जसमद	६६, १५४, २२७	णेमि (नेमि)	६-१२, १७, ५४	„ सह (श्राद्ध)	१७७
जसमदा	६२	तत्तायरिज	२२८	* दिट्ठिवाज	१०७
जायव	७, १८, ५४, १९३	५ तमाला (अडवी)	३	५ दिव्वमहाथूम	३२
जाला	१६३, १६४	तारादेवी	१३५	दीणार	४०, १२९, १८४
जिण (जिन)	१, १३, १४, १७, १८, ५७, १४१, १७४, १७५, १९२	तिथ्यर	३७, १७८, १८३	दु (दो) जोहन	८०
* —जयसद-कुसुममाला	१९२, १९३	—पडिमा	३२	दुप्यसह	२२८
—धम्म	३७, ५६, ९८, १५२, १८९	—विंघ	१७७	दुव्वलिय पूसमित्त	१०८
५ —घरा	२२८	५ —मंदिर	७१	* दुसुणिचरिज (द्विसुनिचरित)	१०८, १२८, १३२, १५१, १७८
—पडिमा	७१, १७५	तिनयण	४७	दुसु (सु) ह	११९-१२२
* —पवयण	१४२	५ तिमिसा (गुहा)	१६५	५ दुरुद्धुतिया गाम	२१४
—पूया	७९, १७९, १८९	तिविक्रम	८५	दूसगणि सूरि	२२८
—भक्त	१७८	तिविट्टु (ट)	१२६	देव (१)	२२७
५ —भवन	१४८, २२८	५ तुंगिणि देस	२२७	देव (२) वायग	२२८
५ —मंदिर	५७, २२९	५ तुरुमिणी	३०	देवहं	७, १८, १२७
* —मय (मत)	१७६	५ तेयलिपुर	२२४	५ देवडल	८५, ११२
* —वयण	१८९, २२८	तेयलिसुभ	२२४, २२६	देवदत्त	६९
जिणकप्पिज	२२९	५ थूम	८५, ८८	देवदत्ता (गणिया)	१००-१०५
जिणद (य) च	३३, ३९, ५५, ५६, ७१, ७२	थूलमद	२२७	देवसम्म	६९
जिणदेव (जिनदेव)	२२२	* थेरावडिया	२२८	घण (१)	८६
जिणसद	१७९	५ दक्खिणावह	१६१, १९१	„ (२ घन) सय्यवाह	२-५, ३४-३९, १५४, १५६
५ जिणायव (य) ग	५९, ७२, १००, १६५	ददप्यहारी (ददमहारी)	२१-२३	घणदेव	२२७
		ददमित्त	२१५	घणपाल	८९
		दत्त	३०, ३१	घणमित्त (१ घनमित्त)	२१४
		दहुर देव	१३२	„ (२)	२२७

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
धनवद्धण	७३	नमि (२) पत्तयबुद्ध	११९-१२२,	५ पंचाल	११९, १२०
धनवाह	१९४, १९५		१४१	पञ्जुल (ण)	८८, १९७
धनसिरी	२१५	नमुह मंती	१२३-१७०	पञ्जोभ (य)	१०९, १६१
धन	९७	नमोक्कार (पंच)	१५३, १७९,	* पटविद्या	१२८
धनंतरी	८१, १३४, २२२		१९०	पडिमा	१२२, १५२
धम्मकित्ति	२	नहसेण	१९७	* पढमाणुओग	२२६
धम्मजस (धर्मयशः)	२१५-२१८	नाह (गि) ल	१३१, १३२	५ पंडमहुरा	२२०
धम्म जिण	१९३	नाह (य) णी	१३३	पंडव (पंडु-तणुभ)	७९, ८०, २२०
धम्मघोस (१ धर्मघोष) धारिअ	३६, ९९	५ नागउर	२२९, २३०	५ पंड (डु) वद्धण	१८१
,, (२)	२१६, २१७	— जिणायत्तण	”	पंडुरंग	११
धम्मरुह	१७८, २११	नागज्जुण सूरि	२२८	* पण्णत्ती	१७५, १९७
धम्मलाभ	१७८	नागदत्त	१८५-१८८	पण्होत्तर	४२, ९०
धम्मवसु	२१६	नागदेवया	१८६	पत्तयबुद्ध	१२२, १५८, १८९
धम्मिल	२२७	नागपीडारक	१९१	पभव (प्रभव)	१२८, १२९,
* धम्मोवएसमाला-विवरण	२२९,	नागहत्थी	२२७		१५०-१५४, २२७
	२३०	नाडय-विहि	१६८	पभास (१) गणहर	२२७
धरण	७	* नाय-उज्झयण	६७	५ पभास (२) तित्थ	१६५, २२१
५ धरणिट्ठिय	१२२	नायपुत्त	१७८	५ पयाग तित्थ	४६
५ धारा-जलजंत	९९	नारभ	१९७	पयावह	१२६
धारिणी (१)	३२, ४०, ४६, ६१, ८९	५ नासिक पुर	१९१, १९४	* परमेसर-ज्ञाण	१७८
,, (२)	१२४, १२९	निजामा	८८	परसुराम (राम)	१३४, १३६
,, (३)	२००, २१५-२१८	निंबळ (निम्बक)	२०९	पवत्तिणी	११७, ११८
,, (४)	२२७	निबुद्ध	७४, ७५	पहासा	१३१
धिई	२२०	निहि	१६७	पाडल	८३
नंदलग	५८	* नीह (नीति) सत्थ	३९, २१७	५ पाडलिपुत्त	१०७, १२९,
नगरदेवया	१९९	नेउरपंडिया (नूपुरपण्डिता)	४६,		१६८, १३९, १४६, १८९
नगरह	११९-१२१		५२	पायय	४३
नंग खवणय	७०	* नेमि-चरिय	२२९	पालय (क, ग)	५४, २१५
नट्टमाल	१६७	५ पडमहह	२२२	पास जिण (सामी)	१४०, १९३,
नट्टविहि	१६८, २२०	पडमप्पह जिण	१९२		२२२
नट्टिया	६५, ६६	पडमरह	१३४, २२४	पिक्खणय	२२०
५ नडगाम	२०१	पडमसिरी (पद्मश्री १)	१३६, २१५	पिंगल	६
नंद (१)	१२९, १९१	,, (२)	२२१, २२२	पिंडोलक	१२९
,, (२) नाविक	२११-२१२	पडमावई	११६-११९	पियंकरिया	३२, १६३, १८६
नंदण	१६१	पडमुत्तर	१६२-१६५, १७०	पियदंसणा	७६, ७७
नंदसिरी	२२०	पंचनमोक्कार महामंत	५७, ७२, ८१,	पिसाहय	४३
नंदा	२२४		८२, ८६, ११०, १८०-१८५,	पिसाय	१८२
नंदिसेण	११३-११५, १२७, १२८		२०९, २२३	पुं (पों) डरीअ	६२, ६३, ६५
५ नंदीसर	१३१	पंचय	२१८	५ पुंडरीणिणी	८८
नमि (१) जिण	१९३	पंचयण संख	९	५ पुप्फकरंड (उज्जाण)	१२५
		५ पंचसेल दीव	१३१	पुप्फकेड	४२

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
पुष्पचूल	४२	भरह (१)	२७, २९, १०९,	महासाल	१४०
पुष्पचूला (पुष्पचूला)	४१-४६		१२९, १५१, १७६	महिंदसीह	१७६
५ पुष्पभद्र नयर	४२	भरह (२) नट	२०१, २०३, २०७	महुमहण	९, ४७
पुष्पवई	४२, ४३, ७४	५ भरहद्ध (भरतार्ध)	१०, ४१,	५ मधुरा (मथुरा)	४०, ४१,
पुष्पसाल (गंधविभ)	१९९		६२, ७४, ७९, २१०		५८, ७४, १०८, १४६
५ पुरिमताल	१२४	५ भ(भा)रह वास	२१,	महेसरदत्त	१८२
५ पुरिसपुर	१२१		२३, ३०, ३२, ३४, ४६, ५४, ८८,	५ मा(म)गह तिथि	४३, १६५
पुरिसोत्तम	११४		१८६, २२८	५ माणस (सरोवर)	१७५, १७६
पुहई(वी)	२२७	भरहाहिव(भरहनाह)	१६७, १७४	मारी	४०
पूरण	७	५ भरहच्छ	१४६, १४७, १६०	मालुगा	२०९
पूसभूह	२१०	भागव	२०४	माहुर (माधुर)	४०, ४१, ५८,
पूसमित्त (पुष्यमित्र)	१०८, २१०	* भारह-कहा	३		६०, २००
पेच्छणय	४०, ८३	भिल्ल	२२	५ मिगाकोट्ट	१३४
पैशाचिक भाष्यान	१८३	भुज्ज	३८, १३९	मिगावई	१०९
पोट्टसाल	१३१	भूयदिन्न	२२८	५ मिहिला	१२१, १३४, २२७
पोट्टिला	२२४, २२५	भोभगवंस	१२	मुणिचंद	७६
फगुरक्खिअ	१०८	भोजदेव	२३०	मुणिसुव्वय जिण	१९३
फलही मल्ल	२१४	मह	२२१	" तिथियर-पडिमा	१६०
वत्तीसइवद्ध-नाडय-विहि	११०, १६९	महसुंदर मंती	१११	मुह-पोत्ती	१०९
	१९४	मगह-गणिया (मगध-गणिका)	२२४	मूलदेव	१००-१०६, २०५
वंधुमई	११४	मगहसिरी (गणिया)	२२६	मूसियार	२२४
वंभ (१)	१२४	मगहसुंदरी (गणिया)	२२६	मेयज्ज (१ मेतार्थ)	७६-८०
" (२)	१२४	मच्छिय मल्ल	२१३	" (२)	२२७
वंभदत्त	१२४, १५६, १५८	मज्झोत्तर	४३	मेरु	१७४, १९२
वल	२२७	मणग	१५३, १५४	मेहनाथ	१३६
वलदेव	७, १३, १८, १९, ८१, १९५	मणिप्पभ(ह)	२१६, २१७	५ मोरिय देस	२२७
वल्लिस्सभ(ह)	२२७	मंडिय (१)	१०६	मोरियपुत्त	२२७
५ वारवई	६, १८, १९, ५४, ८१,	" (२)	२२४	मोरी	२२७
	१९५, १९७, २१६, २२२	मद्री	७	रक्खिय	१४८
वालचंद	७६	५ मयंग	२१२	रंग	६५
बावत्तरि कला	१८६	मयणपडागा (गणिया)	६९	रट्टवद्धण	२१५, २१७
बाहुवली	८७	मयहरिया	११७	रत्तपड	२०६
विंदुसार	१३०, १३८, १३९	मरहट्टय भासा	४	रत्तवर	२०३
५ वि(वे)झा(ण्णा)यड	२५, १०३-१०५, २०३	मरुदेवी	२९	रहणेमि (रथनेमि)	१६-२१
ब्रह्म	१७८, १७९	५ मरुभूमि	११	रहस्समंजूसिया	१८२
५ मंडीरवण-चेह्य	३२	मरुय (ग)	२०८	राइ(य)मई (राजीमती)	५, ६,
महगुत्त	१०७	मल्लि जिण	१९३		११-२१
महत्सेण	२२१	महागिरि	२२७	राम=परसुराम	२, ९०
महा	३०, ८९, ९०, १९९, २००	महानसिअ	१८९	* रामायण	७८, ७९, ८९, ९७,
महिल	२२७	महापडम	१६४, १६५	५ रायगिह	१००, ११५, १२४, १२५, १२७,
		महापाण झण	२१०		१२९, १३२, १४५, १५१-१६१,
		५ महाविदेह	८०		२२१, २२६, २२७
		महावीर	१००, ११०, १४४,		
			१५२, १७८, २२७		

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
रायललिभ	१२६, १२७	वसंतसेणा (गणिया)	९०-९३	५ वेसाली	११६, १३६
राहा-वेह	७५	वसु	२२७	सठण-गंठी	१९१
* रिसि-चरिभ	१६०, १६१	वसुदेव	७	५ सडलि(णि)या-विहार	१६०
रुद्र (रुद्र)	२१९	वसुपुज	१९३	सफय	४३
रेणुगा	१३५	वसुभूह	२२७	संकर	११४
५ रेवय (१) उज्जाण	७, १८, ५४	वसुमई	८९	संकुल	१६७
" (२)	२२७	वाडभूह	२२७	संख (साहख्य)	२
रोपिणी	१०	वाचकमुख्य	१८३	संगम (१)	९७, १०१
रोहयुत्त	१३०, १३१	५ वाणारसी	२११, २२१	" भ (२)	२२३
रोहय	२०१, २०२	वारुणदेवी	२२७	संगमायरिय (३)	१३२
रोहिणी	७, १८, १२७	वासवदत्ता	१६०	* सचप्पवाय पुव्व	१५४
५ लंका पुरी	३	वासुदेव	७, १३, १८, १९, ५४, ८१, १९५, १९६	सचभामा	१०
लंख(खि)य	२४, २५	वासुपुज	१३४	सचवई	२१४
५ लच्छि-निहेलण (सरोवर)	७	विगयभया	२१६	५ सज्ज (सख) गिरि	५३
लच्छी	१३३	विगारधवल	६९, ७१	संसायली	१७५, १७६
ललियंग	८८	विजयदेवा	२२७	५ सणंकुमार (१)	१२३, १२४
५ लवणसमुद्र	२२१	विजया	१४६	" (२)	१७५-१७७
५ लाड देस	१४६, १६०	५ विंक्ष (१)	८१	* — चरिभ	१७९, १८२
लेहसाला	२०८	" (२)	१०८	५ सत्तुंजय (शत्रुंजय) शैल	२२०
लेहायरिय	७४, १८६	विणमि	१४१	सद्ध	१०३-१०५
५ लोहगल	८८	विणयवई	२१६	संति जिण	१९३
लोह(हि)ख	२२८	विणहु	२०४	सप्पागरिसण मंत	१८४
वहर	१०७, १४८	विणहु(विण्णु) कुमार	१६१-१६५, १७०-१७५	संव	५४, १९७
वेकचूल(लिं)	६७-७२	विमल जिण	१९३	संभव जिण	१९२
५ वच्छगा	२१७, २१८	वियट्टिया	३५	संभूय	२२७
वज्जवेग	१७५	विसाहनंदी	१२४, १२५	समु(मो) हविजय (समुद्र-विजय)	७, १०, १८
वज्जा	२०८, २०९	विसाहभूह	१२४	सयंपभा	८८
वड(डे)सर खमासमण	२२८	विस्सकम्म	२४	सयसहस्सपाग तेल्ल	११५
वत्थमिज्ज	१०८, १५०	विस्सनंदी	६९, १२४	सयाणिभ	८९, १०९
वद्धमाण सामी	९४, १०९, १४०, १४५, १५७, २२१	विस्सभूह	१२४	संरोह(हि)णि मूली	८१, १९८
वंदिकाचार्य	७	वीर जिण (नाह)	९४, १४०, १५१, १५८, १९२, १९३, २२६	५ सव्वट्टसिद्ध	८८
वयर	१२८	वीरंगभ	११६	सव्वण्णु-पुत्त	२०३
वयरजंघ	८८	वु(विय)त्त	२२७	ससरक्ख	३६, ३९
वयरनाभ	८८	५ वैभारगिरि	७८	५ सहस्सार	७२, ८१
५ वरदाम तिथ	१६५	* वेय (वेद)	६, १७३	५ साकेय(त)	६२, ६५, ७६, १०९
* ववहार	६७	५ वेयहु	१६५, १७६	सागर	७
५ वसंतपु(उ)र	३, ४, २१, २६, ३४, ४६, ५२, ६७, ७२, ८४, १११, १२६, १३३, १३४, १३७, १५४, १५६, १८३, १८६, १९८	वेयरणी	८०-८२	सागरचंद	७६, ७७, १४९, १५०, १९७
		वेसमण	२२२	सामि-लेह	४२
		वेसानर	१३४	सारस्सय	१३
				५ सालिगाम	१०५

विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे	विशिष्टनाम	पृष्ठे
सालिभद्र (शालिभद्र)	८६	सुदंसण (१)	४७	सुहम्म	२२७
५ सावत्थी	६३, १११, १४०	५ ,, (२) पुर	२२०	* सूयगड	६७
सिंघल-दुहिया	१६०	सुदंसणा (१)	७६	सेजापालभ	१८९
सि(से)जंभव	२१, १५१-१५४, २२७	,, (२)	१६०	सेडुवभ	१३२
सि(से)जंस (श्रेयांस)	८६-८८	सुधम्म	१४५, १५१	सेणिअ (य)	७८, ७९, ९२,
सिद्धभ	५३	सुनंदा	१७५	९४, ९८, ११६, १२७, १३२, १४०,	
सिद्धत्थ (सत्थवाह)	१५७	सुंदरी	१९१	१४४, १५७, २२१	
सिद्धंत	८२	सुंदरीनंद	१९१, १९४	सेयणय	९२
सिद्धपुत्त३३, ३९, १२९, १३४, २०७		सुपास जिण	१९२	सेयवड	१६१
सिद्धमातृका	१७८	सुवंधु	१३८, १३९	सेयंस=सिजंस	
सिद्धसेन दिवाकर	३७	सुबुद्धि	८७	सेयंस (२) जिण	१९३
५ सिद्धायय(त)ण	१९२	सुभद्दा (सुभद्रा)	५५-५७, १२६	सोदास	२००
५ सिंधु नय	१६५	सुभूम	१२३, १२४, १३४-१३६	५ सोप्पा(पा)रभ	१९०, २१३
५ सिप्पा नई	२०१	सुमह जिण	१९२	सोमणस	२०७
सियंवर	१७८	सुमंगल	७३	सोमदेव (१)	८४
सियवड	"	सुयदेवी (देवया)-श्रुतदेवी		,, (२)	१०७
सियवडिय	"	(देवता) १, २३, २५, २६,		सोमप्पभ	८७
सिरिकंता	६६	८८, ९६, १००, १०६, १०८,		सोमप्पभा	८४
सिरिघरिभ	१८९	१११, १२२, १३६, १३८,		सोमसिरी	८४
५ सिरिपुर	६९	१४२, १४५, १४८, १५०, १५६,		५ सोहंम	८८
सिरिमाली	७४	१६१, १७५, १७७, १७८-		स्तिमित	७
सिरी देवी	२२२	१८४, १८६, १८९, १९१, १९२,		५ हत्थकप्प	२२०
५ सिचवद्धण	२१०	१९४, १९५, १९७, १९९, २००,		५ हत्थिणाड(पु)र	१२३, १२६,
सिव(वा)देवी	७, १८, १९	२१८, २२१, २२६, २२७, २२९		१३५, १३६, १६२, १७०	
सीतल जिण	१९२	५ सुरट्टा(ट्ट) ६, ५८, १९५, २१३		५ हत्थिसीसय	७९
सीमंधर	१०८, १४८	सुरप्पिय	१०९	हरि	३, १९६
सीह	२२४	५ सुरसेल	१९२	हरिनंदी	११३
सीहगिरि (१)	१४८	सुरेंददत्त	७४, ७५	हरिवंस	१०
,, (२)	२१३	सुलस	२२०	हलधर	८
सुकुसारि(लि)या	१९८, १९९	सुलसा	११२-११६	हारप्पभा(हा)	३४-३९
सुगय(त)	२, ३७	सुविहि जिण	१९२	हासा	१३१
सुजसा	२२०	सुव्वय (सुव्वत) साधु	२१९	५ हिमवंत	१६६, १८२
सजिट्टा	११६	सुव्वय (२) ७१, १६४, १७०		हिमवान्	७
		ससेण	७३		

